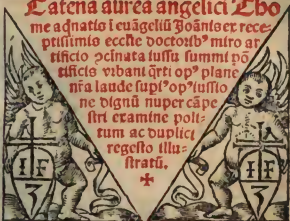

Catena aurea angelici Tho
me aqnatis i euãgeliũ Joãnis ex rece-
ptissimis eccłie doctorib' miro ar
tificio ↄcinata iussu summi põ
tificis vrbani q̃rti op' plane
nr̃a laude supi'op' iussio
ne dignũ nuper cãpe
stri examine poli-
tum ac duplici
regesto illu-
stratũ.

¶ Ad lectorem.

¶ Si alias: nūc maxime te inuitamus lector cā
didule vt hunc codicillū summa p̄hensuz mun
dicie grauiter legas ac reuerēter inibi auditur⁹
diuum Joannem angelicum altiuolum de sacro
sancta deitate. de verbi ineffabili generatiōe. de
verbis increati verbi sacrosanctis. de operibus
christi cardinalibus superna facundia differen-
tem. Auditurus identidem diuum Thomam
summates quosq̄ doctores ad id euangelii velu
ti ad celeste symposium inuitantē: vbi dum opti
mum quemq̄ ne asymbolus assederit differen-
tem audiuit pulchram sanctus doctor instruit
mensam. Huc ergo asside dignus conuiua et
hos panes propositionis mundus alioquin sa
lubriter mande.

¶ Cathalogus doctorũ in hoc opere citatorum.

Dyonisius.
Origenes.
Ciprianus.
Athanasius.
Chrysostomus.
G. Nazianzenus.
G. Nicenus.
Basilius.
Hylarius.
Hieronymus.
Ambrosius.
Augustinus.
Cyrillus.
Didimus.
Epiphanius.
Theophilus.
Seuerianus.
Gregorius.
Leo papa.
Grecus. N.
Titus. N.
Maximus.
Isidorus.
Remigius.
Rabanus.
Alchuinus.
Beda. p.

¶ Ex horum ore nectareo velut limpidissimo fonte clarum diuine sapientie flumen per verbum incarnatum reuelate: perpetuo meatu discurrit omnium secum trahens celestium merciũ thesaurum vt necubi iotha desit aut sillaba: quin remotis doctorum vocabulis Thomã solum credas differentem.

Tabula alphabetica super Jo.

¶ Repertoriũ sententiarum precipuarũ operis mere diuini scȝ Commentarij aurei diui Thome aquinatis in euangeliũ beati Joannis vbi quis inlectis ocellis mox literario ordine dignoscat vbi preclariora queqȝ sint reposita.

Tabula alphabetica

¶ Finis repertorij in euangeliũ beati ioannis.

¶ Beati Thome aqnatis cõtinuũ in euangeliũ Joannis.

Saias propheta diuine visionis sublimitate illustratus dixit. Uidi dñz sedentẽ sup soliuz excelsuz ⁊ eleuatũ: et plena erat dom⁹ a maiestate ei⁹: ⁊ ea que sub ipso erant: replebant templũ. Hiero. super isaiam. Quis sit iste dñs qui videt: in euangelista ioanne plenius discim⁹: qui ait. Hec dicit Jsaias qñ vidit gloriã dei: ⁊ locutus est de eo: haud dubium quin xp̃z significet. Glo. Uñ ex ꝟbis istis materia hui⁹ euangelij qð ẜm Joãnẽ describit: designat. Ex eccle. histo. q: cũ natiuitatez saluatoris ẜm carnẽ et matthe⁹ et lucas descripserant: reticuit hic ioannes: ⁊ a theologia atq; ab ipsa eius diuinitate sumit exordiũ: que ps sine dubio ipsi velut eximio p̃ spm̃scm̃ reseruata ẽ. Alcui. Uñ cũ oibus diuine scripture paginis euãgeliũ excellat: q: qð lex ⁊ pphete futurum predixerunt: hoc completum dicat euangeliuz. Inter ipsos autem euangeliorum scriptores ioannes eminet in diuinorũ mysteriorum profunditate: qui a tempore dominice ascensionis per annos. lxv. verbum dei absq; adminiculo scribendi vsq; ad vltima domitiani tẽpora predicauit: sed post occisionem domitiani cum nerua permittente de exilio redisset ephesuz: cõpulsus ab Episcopis asie de coeterna patri diuinitate christi scripsit aduersus hereticos: qui christũ ante mariam fuisse negabãt. vnde merito in figura quatuor animalium aquile volanti comparatur: que volat altius cunctis auibus: ⁊ solis radios irreuerberatis aspicit luminibus. Augu. super Jo. Trãscendit enim ioannes omnia cacumina terrarum. transcendit omnes campos aeris. transcendit omnes altitudines syderũ. transcendit omnes choros ⁊ legiones angelorum: nisi eñ transcẽderet ista omnia que creata sunt: non perueniret ad euz per quẽ facta sunt omnia. Augu. de cõ. euãge. Ex quo intelligi datur si diligenter aduertas: tres euangelistas tẽporalia facta domini ⁊ dicta: que ad informandos mores vite presentis maxime valerent: circa actiuam virtutem fuisse versatos. Joannem vero facta domini multo pauciora narrantem: dicta vero eius presertim que trinitatis vnitatem ⁊ vite eterne felicitatem insinuarent: diligentius ⁊ vberius conscribentem in virtute contemplatiua commendandã suam intentionez predicationemq; tenuisse. vnde animalia tria per que tres alij euãgeliste designãtur: siue leo: siue hõ: siue vitul⁹ in terra gradiuntur: q: tres euangeliste in his maxime occupati sunt: que christus in carne operatus est: ⁊ que' pcepta mortalis vite exercende carnẽ portantibus tradidit. At vero ioannes supra nubila infirmitatis humane velut aquila volat: ⁊ lucem incommutabilis veritatis acutissimis atq; firmissimis oculis cordis intuetur. ipsam enim maxime diuinitatem domini: quia patri est equalis intendit: eãq; precipue suo euangelio q̃tum inter homines sufficere credidit cõmẽdare carauit. Glo. Potest igitur euangelista ioannes cum Jsaia propheta dicere. Uidi dominum sedentem super solium excelsum ⁊ eleuatum: inquantum acumine visus christum in diuinitatis maiestate regnãtem inspexit: que quidem etiam sua natura excelsa est super omnia alia eleuata. Dicat etiã euangelista ioãnes. Et plena erat domus a maiestate ei⁹: quia per ipsum narrat omnia esse facta: ⁊ suo lumine omnes homines in hunc mundum venientes illustrari. Dicat etiam q; ea que sub ipso erant replebant templum:

Materia euangelij.

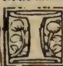
Euangelistarum discretio

Joãnis et esaie cõpatio.

quia dicit verbum caro factum est:
et vidimus gloriaȝ eius: gloriā qua
si vnigeniti a patre plenum gratie ⁊
veritatis. Fm q̄ de plenitudine eius
nos oēs accepim⁹. Sic igit. premis=
sa v̄ba materiā hu⁹ euangelij con
tinent: in quo ioānes dominum sup
solium excelsum sedentem insinuat
diuinitatē xp̄i ostdēs: ⁊ terrā ab ei⁹
maiestate impleri ostdit: dum oia p
eius v̄tutē in esse producta ostdit: et
proprijs pfectionibus repleta: ⁊ ise
riora eius. i. humanitatis mysteria:
tēplum. i. ecclesiā replere docet: duȝ
in sacris humanitatis xp̄i et grām ⁊
gloriam fidelib⁹ repromittit. Chry.
Qm̄ igitur barbar⁹ hic ⁊ idisciplina-
tus talia loquitur: que nullus coruȝ
qui in terra sunt holum nouit vnq̄:
si hic solus eēt miraculum magnum

Joānis excellen tia.

eēt. Nunc aūt cum his et aliud isto
mai⁹ tribuit argumentum: qd̄ a deo
inspirata sunt ei que dicunt̄ hic. s. q̄
oēs audiūt: et suadet omnibus per
omne tp̄s. Quis ergo nō admirabit̄
habitantē in eo virtutem? Orige. in
ho. Joānes interp̄tatur gratia dei: si
ue in quo est gratia: vel cui donata
est. Cui aūt theologorum donatum
est ita abscondita summi boni pene
trare mysteria: ⁊ sic humanis men=
tibus intimare? Cap. I.

N pncipio erat v̄bū.
Chry. Omnib⁹ a ys
euāgelistis ab incarna=
tione icipiētib⁹: ioānes
trāscurrēs conceptionē:
natiuitatem: educationeȝ: augmēta
tionem mox de eterna nobis gn̄atio
ne narrat dicēs. In pncipio erat ver
bū. Augu. lxxxiij. que. Quod grece
logos dicitur: latine et rōnem ⁊ ver
bum significat: sed hoc loco melius
verbuȝ interpretatur: vt significetur
non solum ad patreȝ respectus: sed
ad illa ēt que per verbum facta sunt
operatiua potētia. Rō aūt ⁊ si nihil
per eaȝ fiat: recte rō dicitur. Augu.
super Jo. Quotidie autem dicēdo
verba viluerunt nobis: quia sonan=

Logos qd grecis signi ficet.

do ⁊ transeūdo viluerūt. Est verbuȝ
⁊ in ipso hoie quod manet intus. nā
sonus procedit ex ore. Est verbum
quod vere specialr̄ dr̄ illud quod in
telligis de sono nō ipse son⁹. Augu.
xv. de tri. Quisq̄s aūt pōt intelligere
verbum: non soluȝ anteq̄ sonet: ve=
rum etiā anteq̄ sonorum eius ima=
gines cogitatione voluantur. iam
pōt videre per hoc speculuȝ atq̄ in
hoc enigmate aliquam verbi simili=
tudinē: de quo dcm̄ est. In pricipio
erat verbum. Necesse est. n. cum id
quod scim⁹ loquimur ex ipsa sciētia
quā memoria tenem⁹ nascatur ver=
buȝ: qd̄ eiusmodi sit oīno cuiusmodi
est illa sciētia de qua nascit̄. Forma=
ta quippe cogitatio ab ea re quā sci
mus verbum est: quod in corde dici
mus: qd̄ nec grecū est nec latinū nec
lingue alicuius. Sed cū id opus est
in eorū quib⁹ loquimur proferre no
ticiā: aliqd̄ signū quo significet assu=
mitur. Proinde verbum qd̄ foris so=
nat: signū est v̄bi quod intus latet:
cui magis v̄bi competit nomē. nam
illud qd̄ profert̄ carnis ore: vox v̄bi
est: verbumq̄ ⁊ ipsum dicit̄ propter
illud a quo vt foris appareat assum
ptum est. Basi. in ho. Hoc autē ver
bum non est humanum verbū. Quō
eīm erat in principio humanum ver
bum: vltimo loco accipiēte homine
generationis pncipium? nō igit̄ in
principio v̄bum erat humanum sed
nec angelorū. Ois. n. creatura infra
seculorū terminos ēa creatore essen
di sumens principiū. Sed audi euā
gelium decenter. Ipsum enim vnige
nitum verbum dix. t. Chry. Si aūt
quis dixerit cur patrem dimittens
mox nobis de filio loquitur? Ex quo
niam ille quidem manifestus omni=
bus erat: ⁊ si nō vt pr̄: sed vt vt de⁹.
vnigenitus autem ignorabatur: iō
decenter eam que de isto est cogni=
tionem confestim in initio studuit im
ponere his qui nesciebant eum: sed
neq̄ patrem in his que de filio sunt
sermonibus tacuit. Propter hoc

Verbū di uini rō.

autem et verbum eum vocauit. Qz enim docturus erat q hoc verbum vnigenit⁹ est filius dei: vt non passibilem estimet quisquis generationem preueniens verbi nuncupatione destruit perniciosam suspitionem esse ex deo filium impassibiliter ostendens. Secūda vero ratio est: qz ea que sunt patris nobis annunciare debebat: non simpliciter vero eum verbum dixit: sed cum articuli adiectione a reliquis ipsum separans. Consuetudo enim est scripture verba vocare leges dei z precepta. hoc autem verbum substantia quedā est hypostasis ens: ex ipso prouenitens impassibiliter patre.

Generatio vbi.

Basi. Quare igitur verbum: quia impassibiliter natum est: qz est generātis imago totum in seipso generantem demonstrans: nihil inde separans: sed in seipso perfectū existēs. Augu. xv de tri. Sicut enim sciētia nostra illi scie dei: sic z nostrum verbū qd nascit ex nostra sciētia: dissimile est illi verbo dei: quod natum est de patris essentia. Tale est autē ac si dicerem de patris scientia: de patris sapiētia: vel q est expressi⁹ de patre scientia: de patre sapientia. Verbum ergo dei patris vnigenitus filius: per omnia patri similis et equalis: hoc enim est omnino quod pater: non tamen pater: quia iste filius: ille pater. ac per hoc nouit omnia que nouit pater. si ei nosse de patre est: sicut esse. nosse enim et esse ibi vnum est. Et ideo patri: sicut esse non est a filio: ita nec nosse. Proinde tanq̄ seipsum dicēs. pater genuit verbum sibi equale per omnia. Non enim seipsum integre perfecteq̄ dixisset: si aliquid minus aut amplius esset in eius vbo q̄ in seipso. Nostrum autem verbum internus quod inuenimus esse vtcunq̄ illi simile: quantum sit etiam dissimile non pigeat intueri. Est enim verbū mentis nostre quandoq̄ formabile nōdum formatum: quod hac atq̄ hac volubili quadā motione iactamus: cum a nobis nunc id: nunc illd: sicut inuentum fuerit vel occurrerit cogitatur. z tunc fit verum verbum: quando illud quod nos dicimus volubili motione iactare: ad id quod scimus peruenit: atq̄ inde format eius omnimodam similitudinem capiēs: vt quomodo res queq̄ scitur: sic etiam cogitetur. Quis nō videat quanta sit hec similitudo ab illo dei verbo quod in forma dei sic est: vt non ante fuerit formabile postq̄ formatum: non aliquando possit esse informe. sed si forma simplex equalis ei de quo est. Quapropter ita dicit illud dei verbum: vt dei cogitatio non dicatur: ne aliquid esse quasi volubile dicatur in deo qd nūc habeat nunc accipiat formam vt verbū sit: eamq̄ possit amittere atq̄ informiter quodammodo volutari. Augu. de ver. do. Est ergo verbum dei forma quedam non formata: sed forma omnium formarum: forma incōmutabilis. sine lapsu. sine defectu. sine tempore. sine loco. superans omnia. existens in omnibus. fundamētum quoddā in quo sunt: z fastigiū sub quo sunt. Basi. Habet autē z verbum nostrum exterius diuini verbi similitudinem quandam. nā nostrū verbum totam declarat mentis cōceptionē: que nāq̄ mente concipimus: ea verbo proferimus. z quidē cor nostrū quasi fons quidā est: verbuz vo prolatum quasi quidā riuulus manans ex ipso. Chry. Considera etiam in euangelista prudentiam spiritalē nouerat homines id quod antiqui⁹ est: z qd est ante omnia maxime honorātes z ponētes deū. ppter hoc primū dicit pncipiū. In principio inquit erat vbuz. Orige. plura aūt sunt signata ab hoc noīe pricipiū. Est. n. pncipiū: sicut itineris z lōgitudīs. fm illud. Initiū boniuiti neris iustoꝝ exercitiū. Est aūt pncipiū z gñationis iuxta illd. Hoc ē pncipiū creature dñi. sz etiā deū nō enor-

Comparatio vbi creati et increati.

niter afferet aliqs oium principiuz. Illud etiã ex quo sicut ex preiacẽte materia alia fiũt: principiũ est penes eos q̃ credũt illaz ingenitã. Est etiaz pricipiũ sm spẽm: sicut xp̄s pricipiũ eoꝝ est q̃ sm imaginem dei formati sunt. est etiã principiũ disciplinẽ: sm illõ. Cũ deberetis esse magistri ꝓpt́ tẽpus: rursus idigetis vt doceamini q̃ sunt elementa exordij sermonum dei. Duplex.n.est documenti princi piũ. hoc q̃dẽ natura: hoc ỽo quo ad nos: vt si dicat́ initiũ sapie fore. Na tura q̃dẽ xp̄m iquãtuz sapia ⁊ ỽbuz dei est: quo ad nos ỽo inquãtũ ver bũ caro factũ est. Tot igit́ significa= tis ad p̄sens nobis de principio oc= currẽtibus põt accipi illõ ex quo qõ est agẽs. cõditor.n. xp̄s est velut pri cipiũ: sm q̄ sapia est vt ỽbuz in pri= cipio quasi in sapia sit. plura.n. bona de salvatore dicunt́. velut igit́ vita in ỽbo est: sic ỽbũ in principio.i. in sapia erat. Cõsidera ỽo si poƚe ẽ sʒ hoc significatũ accipe nos p̄ncipiũ: ꝑut vt sm sapiaz: ⁊ exẽpla q̃ i ea sũt fiunt oia: vel quia principiũ filij pr̄ ẽ ⁊ principiũ creaturaꝝ ⁊ oium entiũ ꝑ illud. In principio erat verbũ. ver buz filiũ itelligas in p̄ncipio.i. in pa tre dictũ fore. Augu. vj. de tri. Aut in pricipio sicut dictũ est. ac si diceret́ añ oia. Basi. Preuidit.n. spiritussan ctus futuros quosdã inuidẽtes glo rie vnigeniti: qui ꝓferrẽt sophisma= ta ad subuersionẽ auditoꝝ: q2 si ge= nitus est: nõ erat. ⁊ anteq̃ genit9 ẽẽt: nõ erat. Ne igit́ talia garrire presu= mãt: spũssctũs ait. In principio erat ỽbũ. Hyla. ij. de tri. Transeunt tem pora. transeunt secula. tolluntur eta tes: pone aliquod quod voles tue opinioni principium: non tenes tem pore: erat.n. vnde tractatur. Chry. Sicut autem quis cum stat in naui secus littus: videt ciuitates et por= tus. Cum vero eum aliquis in me= dium pelagi duxerit a prioribus qui dem desistere facit: non tamen alicu bi defigit ei oculũ: ita euãgelista hic super oẽʒ nos ducẽs creaturã: suspẽ sam dimittit oculum: nõ dans suspi= cere aliquẽ finẽ ad superiora. hoc.n. in pricipio erat semꝑ ⁊ infinite essen di significatiuũ ẽ. Augu. de ver. dñi. sʒ dicũt. Si filius est: natus est. hoc fatemur. adiungũt deinde si natus est patri fili9: erat pr̄ añq̃ ei fili9 na= sceretur: hoc respuit fides. Ergo ait Rationem mihi redde: quomodo ⁊ filius nasci potuit patri. vt coeuus esset ei a quo natus est. Post patrẽ.n. nascitur filius vtiq̃ patri morituro successurus. similitudines adhi= bent de creaturis: ⁊ nobis laboran dum est: vt ⁊ nos inueniamus simi= litudines earum rerum quas astrui mus. Sed quõ possumus i creatura inuenire coeternum: qñ in creatura nihil inuenimus eternũ. Sed si pñt inueniri hic duo coeua: generãs et generatum: ibi intelligimus eterna. ipsa quidẽ sapia dicta est in scriptu ris cãdor lucis eterne. dicta est ima go patris. Hinc capiamus similitu= dinẽ vt inueniamus coeua: ex quib9 intelligam9 coeterna. Nemo autez dubitat q̄ splẽdor de igne exit. po= namus ergo ignem patrem illi9 splẽ doris: mox q̃dem vt lucernã accen= dẽdo: simul cũ igne ⁊ splẽdor existit. Da mihi hic ignẽ sine splẽdore: ⁊ cre do tibi patrẽ sine filio fuisse. Imago existit de speculo: hois intuẽtis spe culũ existit imago: mox vt aspector extiterit: sed ille qui inspicit erat añ= q̃ accederet ad speculũ. Ponamus ergo aliq̃d natũ super aquã vt vir= gultum aut herbam: nõne cum ima= gine sua nascitur? Si ergo semper esset ỽgultum: semper esset ⁊ imago de ỽgulto. qõ autem de alio est vti= q̃ natum est. potest ergo semper es se generans ⁊ semper cuʒ illo quod de eo natum est. Sed dicet aliquis: ecce intellexi eternum patrem: coe= ternum filium: tamen sicut effusum splendorem minus ꝙ igne lucentem: aut sicut effusam imaginem minus q̃ ỽgultum existẽtem dicimus: non.

Principiũ rationẽs.

Similitudo diuine gñationis

sed equalitas omnimoda non credo sit: qꝛ nõ inuenisti similitudinẽ. Forsitan aũt inuenimus ĩ creatura quõ intelligamus filiũ ⁊ coeternũ patri: et nequaꝙ̃ minorẽ: sꝫ nõ illud possumus inuenire ĩ vno gñe similitudinum. Iũgamꝰ ergo ambo gña. vnũ vñ ipsi dãt similitudines. Et alterũ vñ nos dedimꝰ. Dederũt. n. illi similitudines ex his que pceduntur tēpore ab his a qbus nascũtur. sicut homo de hoie: sꝫ tamẽ homo ⁊ homo eiusdẽ substãne. Laudamus ergo in ista natiuitate equalitatẽ nature: deest eq̃litas tẽporis. In illo aũt gñe similitudinũ qd nos dedimꝰ de splendore ignis: ⁊ de imagie ꝑgulis equalitatẽ nature nõ iuenis: inuenies coeuitatẽ. Totũ ergo ibi qd hic ex partibꝰ singulis ⁊ rebꝰ singulis inuenitur: ⁊ nõ hoc solum qd ĩ creaturis totũ inuenio ibi: sꝫ tanꝙ̃ ĩ creatore. Ex gestis ꝯcilij ephesini. Propterea alicubi qdem filiũ appellat patris: alicubi aũt ꝟbum noĩat: alicubi autem splendorẽ vocat scriptura diuina singula horum nomin de ipso dicẽs: vt intelligas ea q̃ de christo dicuntur esse cõtra blasphemiã. Qꝛ enim tuus filius eiusdẽ tibi nature sit: volẽs sermo ostendere vnam substãtiam patris ⁊ filij dicit filium patris q̃ ex eo natus est vnigenitꝰ. Deinde qm̃ natiuitas ⁊ filius apud nos ostẽtationem prebẽt passionis: ideoꝙ̃ hũc filiũ appellat ⁊ verbum impassibilitatẽ natiuitatis eius nomine isto demõstrãs. Sed qm̃ pater quispiã factus vt homo idubitãter senior filio suo demõstrat: ne hoc ipsum etiã de diuina natum essentia putares: splendorem vocat vnigenitum patris. Splendor enim nascitur quidẽ ex sole: nõ aũt intelligitur sole posterior. Coexistere ergo semper patri filiũ splẽdor tibi denũciet impassibilitatem natiuitatis ostendat verbum: consubstantialitatem filij nomen insinuet. Chri. Sed dicunt illi quoniã hoc idest in principio: non eternitatem ostendit simpliciter. Etenim ⁊ de celo illud ⁊ de terra dictũ est. In principio iquit fecit deus celum ⁊ terrã. sed qd cõmune hꝫ erat ad fecit? sicut enĩ qd est: cũ de homine quidẽ dr: tẽpus presens significat tm̃. Cum autem de deo id qd est semp ⁊ eternaliter ita ⁊ erat. De nostra q̃dẽ cum dr natura: preteritũ significat tp̃s: cũ aũt d deo: eternitatẽ ondit. Ori. in ho. Sũ. n. ꝟbum duplicẽ hꝫ significationẽ. aliqñ. n. tẽporales motus ſm analogiã aliorum verborum declarat: aliqñ substantiam vniuscuiusꝙ̃ rei de qua pdicat̃ sine vllo tpali motu designat. idõ ⁊ substãtiuum vocat̃. Hyla. ij. de tri. Respice igit̃ ad mundũ: intellige quid de eo scriptũ est. In principio fecit deus celum ⁊ terrã. Fit ergo in principio qd creat̃: ⁊ etates continet: qd in principio continet̃ vt fieret. Piscator aũt illi eratꝰ: indoctus: liber a tpe: solutꝰ a seculis ẽ: vicit omne pricipiũ. erat enim qd est: neꝙ̃ in tpe aliquo cõcludit̃ vt cepit qd erat potius in pꝛincipio q̃ fiebat. Alcui. Cõtra eos ergo qui ꝑpter tpalẽ natiuitatẽ dicebãt xp̃m nõ semp fuisse: incipit euãgelista de eternitate ꝟbi dicẽs. In pricipio erat verbum.

¶ Et verbum erat apud deũ.

¶ Chry. Qꝛ maxime dei hoc est ꝓprium eternũ ⁊ sine pricipio esse: hoc primum posuit. deinde ne quis audiens. In principio erat verbũ. igenitũ ꝟbum dicat: cõfestim hoc remouit dicẽs. Et verbum erat apud deum. Hyla. ij. de tri. Sine principio enim est apud deũ: ⁊ qui abest a tempore: non abest ab auctore. Basi. Rursus hoc dicit propter blasphemantes: quod nõ erat. vbi ergo erat verbum: non in loco incircunscriptibilia continent̃. sed vbi erat? apud deum. neꝙ̃ pater loco neꝙ̃ filius circũscriptione aliqua continentur. Orige. Utile est etiam inducere ꝙ verbum dicit̃ ad aliquos fieri. puta ad osee vel ysaiam aut hieremiam: ad deuꝫ; Eternitas dei ppria

autem non fit:quasi prius non ens apud ipsum.ex eo igitur ꝙ iugiter est in eo dicitur. Et ver.erat apud deum.q2 nec a pricipio a patre sepa ratus ē. Chry. Non etiam dixit. In deo erat:sed apud deum erat: eam que sm hypostasim eius eternitatē nobis ostendens. Theo. Uidetur autem mihi ꝙ sabellius ex hoc di cto subuersus est. Ipse enim doce bat ꝙ pater ⁊ filius ⁊ spiritussanct⁹ vna est persona:que aliquando vt pater apparuit:aliquando vt filius: aliquando vt spūssctūs. Manifeste vero confunditur ex hoc verbo. Et verbum erat apud deum. Hic enim euangelista aliuz declarat esse filiū: alium deum.s.patrem.

¶ Et deus erat verbum.

¶ Hyla.ij.de tri.dicens verbum so nus vocis:est enunciatio negocioꝝ ⁊ elocutio cogitationum:hoc verbū in principio apud deum erat:q2 ser mo cogitationis eternus est cum q̄ cogitat sit eternus:sed quomodo in principio erat quod neqꝫ ante tēp⁹ neqꝫ post tempus est? Et nescio an ipsum possit esse in tempore. Loquē tium enim sermo neqꝫ est anteꝙ lo quantur:⁊ cum locuti erunt:nō erit. In eo enim ipso ꝙ loquuntur: dum finiunt iam nō erit id vnde ceperūt. Sed,si primam solam rudis auditor admiseras. In principio erat vbuz: de sequenti quid queris. Et verbuz erat apud deū? Nunquid audieras de deo:vt sermonem recondite co gitationis acciperes? aut fefellerat ioannem quid esset momenti inter inesse ⁊ adesse ⁊ adesse? Id enim qđ in principio erat:non in altero esse: sed cum altero predicatur.statū igi tur verbi ⁊ nomen expecta.dicit nāqꝫ. Et deus erat verbum. Cessat so nus vocis ⁊ cogitationis eloquiuz. Uerbum hic res est non sonus: na tura non sermo. deus non inanitas est. Hyla.vij.de tri. Simplex autem nuncupatio est:et caret offendiculo affectionis alierie.ad moysen dictū est. Dedi te deū pharaoni:sed nun qd nō adiecta nois causa est;: cū dr pharaoni? Moyses enī pharaoni deus datus est:dum timetur: dum oratur:dum punit:duz medetur. Et aliud est deum dari: ⁊ aliud deum esse. Memini,quoqꝫ ⁊ alterius nun cupationis vbi dicitur. Ego dixi dij estis:sed in eo iduln nominis signi ficatio est. Et vbi refertur ego dixi. loquētis poti⁹ sermo ē ꝙ rei nomē: cum autem audio. Et deus erat ver bum.non dictum solum audio ver bum:sed demonstratum esse intelli go quod deus est. Basi. Sic igitur excludens accusationem blasphe mantium querentium quid est vbū? respondet. Et deus erat verbum. Theo. Uel aliter continua. Postꝙ verbum erat apud deum.manifestū est ꝙ due persone erant: ꝙuis vna natura duabus existat. vnde dicit. Et deus erat verbum.ita vt vna na tura sit patri ⁊ filio: cum sit vna dei tas. Orige. Adijciendum etiam ꝙ verbum in eo ꝙ fit ad prophetas il lustrat prophetas sapiētie lumine. apud deum vero est verbum: obti nens ab eo ꝙ sit deus: vnde prelo canit hoc quod est. Uerbū erat apđ deum:et quod est.deus erat verbū. Chry. Et non vt plato hoc quidem intellectum quēdam:hoc vero ani mam mundi esse dicens.hec enī pro cul sunt a diuina natura. sed pater cum articuli adiectiōe dictus ē de⁹: filius autē sine hac.quid ergo apo stolus dicit. Magni dei ⁊ saluatoris nostri iesu xpi.⁊ rursus. Qui est sup omnia deus? sed ⁊ romanis scribēs dicit. Gratia vobis ⁊ pax a deo pa tre nostro: sine adiectione articuli. aliter ⁊ superfluum erat hic appone re superius continue adiectum.non igitur ꝙsi non est adiectus filio arti culus ꝑpter hoc fili⁹ minor de⁹ est.

¶ Hoc erat in principio apud deum.

Ubi eter nitas.

Deitas verbi.

Uerbuz qualefa ctum] p pheteis.

¶ Hyla. ij. de tri. Quia dixerat. de⁹
erat verbum: trepido in dicto. et me
insolens sermo commouit: cum vnū
deum prophete nunciauerunt. sꝫ ne
quo vltra trepidatio mea progredi
possit: reddit sacramenti tanti piscato
tor dispensationem: ⁊ refert ad vnū
omnia: sine contumelia: sine abolitio
ne: sine tempore dicens. Hoc erat in
principio apud deum. apud vnum
ingenitum deum: ex quo ipse vnus in
genitus deus ē predicatur. Theo.
Et rursus ne suspitio diabolica aliq̄s
conturbaret: ne forte cum verbū de⁹
sit: insurrexerit contra patrem: vt ali
qui fabulantur gentilium. ⁊ separa
tus a parte fuerit ipsi patri contra-
rius dicit. Hoc erat in principio apud
deum. q. d. hoc dei verbum nunq̄ a
deo extitit separatum. Chry. Uel
ne audiēs. In principio erat verbū:
enitermum quidem estimes: seniorē
vero spacio aliquo patris vitam su
sceptas: induxit. Hoc erat i principio
apud deum. non enim fuit vnq̄ soli
tarius ab illo: sed semper deus apud
deum erat. vel quia dixerat. Deus
Deitas vna pr̄is et filij. erat verbum. vt non estimet quis mi
norem esse deitatem filij: confestim
cognoscitiua ꝓprie deitatis ponit:
et eternitatem assumens cum dicit.
Hoc erat in principio apud deum. ⁊
quod factum est adijciens. Omnia
per ipsuꝫ facta sunt. Orige. Uel ali
ter. Postq̄ premiserat tres proposi-
tiones euāgelista resumit tria i vnū
dicens. Hoc erat in principio apud
deum. In primo enim trium didici-
mus: in quo erat verbum: quia in prin
cipio erat: in secundo apud quem:
quia apud deum. in tertio quid erat
verbum: quia deus. velut ergo de-
monstrās verbum predictum deuꝫ:
per hoc ꝙ dicit hoc. ⁊ colligens in p
positionem quartam: hoc quod est.
In principio erat verbum: ⁊ verbuꝫ
erat apud deum: ⁊ deus erat verbū:
ait. Hoc erat in principio apud deū.
Querat autē aliquis: cur non est di-
ctum. In principio erat verbuꝫ dei:
et verbum dei erat apud deū: ⁊ de⁹
erat verbum dei? Quisquis autem
vnicam veritatem fatebitur esse: pa
lam est quoniam ⁊ demōstratio ei⁹
que est sapientia vna est. Sed si ve-
ritas vna ⁊ sapientia vna. verbum
quoq̄ quod veritatem enunciat sa-
pientiam expandit in his qui susce-
ptibiles sunt: vnum siquidē erit. nec
hoc dicimus inficiantes verbuꝫ dei
fore. sed ostendentes vtilitatē omis-
sionis huius vocabuli dei. Hec quo
q̄ ioannes in apoc. dicit. Et nomē
eius verbum dei. Alcui. Qualiter
autem ponit substantiuum verbum
erat: vt intelligeres omnia tempo-
ra preuenisse coeternum deo patri
verbum.

¶ Oīa per ipsum facta sunt.
¶ Alcui. Postq̄ dixit de natura filij:
de operatione eius subiūgit dicēs.
Omnia per ipsum facta sunt. i. quic-
quid est siue in substantia siue in ali
qua proprietate. Hyla. ij. de trini.
Uel aliter. Erat quidem verbum in
principio: sed potuit non esse ante
principiuꝫ. sed quid ille. Omnia per
ipsum facta sunt. Infinitum est per
quod fit omne quod factum est. et
cum ab eo sint omnia. ⁊ tempus ab
eo est. Chry. Moyses quidem inci
piens scripturam veteris testamen-
ti de sensibilibus nobis loquitur: et
hoc enumerat per multa. In princi-
pio enim ait: fecit deus celum ⁊ ter-
ram. deinde inducit: quoniam et lux
facta est ⁊ firmamentum ⁊ stellaruꝫ
nature: ⁊ genera animalium. Euan-
gelista vero hec omnia excedēs vno
verbo comprehendit: vt cognita au
ditoribus ad altiorem festinans ma
teriam totum hunc librum istituēs:
non de operibus: sed de conditore.
Augu. primo super gene. ad litteram.
Cū. n. dr̄. Oīa p ipm̄ facta sunt: satis
ondit ⁊ lux p ipm̄ facta: cū dixit de⁹.
Fiat lux. ⁊ simil'r de alijs. qđ si ita est
eternū est: ꝙ ait de⁹ fiat lux: q2 vbū
dei deus apud deū pr̄i coetern⁹ est:

quãuis creatura tēporalis facta sit.
Cum enim verba sint temporis cuz
dicimus: qñ ⁊ aliqñ: eternum tñ ē in
ꝟbo dei: quãdo aliqd fieri debeat:
⁊ tunc fit qñ fieri debuisse in illo ver
bo est in quo nō est qñ ⁊ aliquando
quoniam totum illud vere eternum
est. Augu. super ioan. Qñ ergo pōt
fieri vt verbum dei factū sit qñ deꝰ
per ꝟbum fecit oīa: si ⁊ ꝟbum ipsuz
factū est per qđ aliud ꝟbum factuz
est? Si hoc dicis q: est ꝟbum verbi
per qđ factū est illud: ipsuz dico ego
vnigenitum filium dei: si autem non
Diuitas verbi' ostēdit. dicis ꝟbum dei: concede non factū
ꝟbum per quod facta sunt omnia.
Augu. j. de tri. Et si factum non est:
creatura non est. si autem creatura
non est: eiusdē cū prē substantie est:
oīs em̄ substāt. a q deꝰ non est crea
tura est: ⁊ que creatura non est: deꝰ
est. Theo. Solent autem arriani di
cere: ꝙ sicut per serram ostium fieri
dicimus quasi ꝑ organum: sic ⁊ per
filium oīa facta fuisse dicuntur: non
ꝙ ipse sit factor sed organū. ⁊ sic fa
cturam aiunt filium tanꝗ factū ad
hoc: vt per eum oīa fierent. Nos au
tem ad huiusmodi fictores menda
cij simplr̄ respondemus. si em̄ vt di
citis pr̄ creasset ad hoc filium: vt eo
tanꝗ organo vteretur: videretur ꝙ
inhonorabilior sit filiꝰ ꝗ que facta
sunt: sicut ea q̄ per serraz sunt facta:
ipso organo nobiliora existunt. nam
serra ꝓpter ipsa facta est: sic ⁊ pro
pter ipsa q̄ facta sūt. vt aiūt. pr̄ crea
uit filiū taꝗ ñ deberet deꝰ cūcta crea
re: nequaꝗ filiū ꝓduxisset. quid his
ꝟbis insanius? sed aiunt. quare non
dixit ꝙ omnia ꝟbum fecit. sed vsus
est hac prepositione per: ne filiuz in
genituz itelligeres ⁊ sine principio
⁊ dei conditore. Chry. Sed si prepo
sitio per conturbat te: ⁊ queris i scri
ptura ꝙ ipsum ꝟbum omnia face
ret. audi dauid. Initio tu domine ter
ram fundasti: ⁊ opera manuū tuaꝝ
sunt celi. Qđ aūt hoc de vnigenito
dixerit adisces ab apostolo vtente
hoc ꝟbo in epistola ad hebreos de
filio. Si ꝟo de patre hoc ꝓphetam
dixisse dicis. Paulum ꝟo filiū ado
prasse idem fit rursus. Neqꝫ em̄ id
filio cōuenire dixisset: nisi vehemen
ter cōsideraret: quoniam que sūt di
gnitatis cohonorabilia sunt vtriqꝫ.
Si rursus per. ꝓpositio aliquā sub Grāmatica con tentio.
iectionem tibi videtur inducere: cur
paulꝰ eam de patre ponit? Fidelis
inquit dominus: per quem vocati
sumus in societatem filij eius. Et
iterum. paulus apostolus per vo
luntatem dei. Orige. Errauit etiam
in hoc valentinus dicens. ꝟbū esse
quod mundane creationis prestitit
causam creatori. sed si sic se habet
ꝟitas rerum prout ipse intelligit:
oportebat scriptum fuisse per crea
torem vniuersa consistere a verbo.
aūt econtra per verbum a creatore.

¶ Et sine ipso factū est nihil.

¶ Chry. Ut nō estimes cū dicit. Om
nia per ipsum facta sunt. illa omnia
solum dicere eum: que a moyse di
cta sunt: conuenienter inducit. Et si
ne ipso factum est nihil. siue visibile
quid. siue intelligibile. Uel alr̄. Ne
hoc quod dixit. Omnia per ipsuz fa
cta sunt. de signis suspiceris nunc di
ci: de quibus reliqui euangeliste lo
cuti sunt inducit. Et sine ipso factuz
est nihil. Hyla. Uel alr̄ dicetur hoc
quod dicitur. Omnia per ipsum fa
cta sunt. non habet modum: est in
genitus qui factus a nemine est. est
⁊ ipse genitꝰ ab innato: reddidit au
ctorem cum socium professus est di
cens. Sine ipso factum est nihil. cū
enim nihil sine eo intelligo: non esse
soluz: q: alius est ꝑ quē aliꝰ sine quo
non. Orige. in homi. Uel aliter. Ne
existimares ea que ꝑ verbum facta
sunt per se existentia non contenta
a verbo ait. Et sine ipso factum est
nihil. hoc est nihil factum est extra
ipsum. q: ipse ambit omnia conser
uans ea. Augu. de que. no. ⁊ ve. te
sta. Uel dicens. Sine ipso factuz est

nihil nullo modo ipsum facturā esse suspicari debere edocuit. Quomodo .n. pōt dici. Ipse est factura: cum nihil dicatur deus sine ipso fecisse? Orige. super ioan. Uel alr. Si omnia per v̄bū facta sunt: de numero vero omnium est malitia ⁊ totus fluxus pcti. ⁊ hec per v̄bum facta sūt: ⁊ hoc est falsum. quātum igitur ad significata. Nihil ⁊ non ens vnum sunt. Uidet autē apostolus nō entia praua dicere. Uocat inquit deus ea que nō sunt tanq̄ ea que sunt. Totaq̄ prauitas nihil dicitur dū abs v̄bo facta est. Augu. sup ioan. Peccatum enim non p ipsum factum est ⁊ manifestū ē q̄ pctm̄ nihil ē: ⁊ nihil fiūt hoies cū peccāt. Et idolū non p v̄bū factū est. habet q̄dē formā quādā humanam: ⁊ ipse homo p verbū fact9 ē. Sz forma hois i idolo nō p v̄bū facta est. scriptum est eñ. Scimus q̄ nihil est idolum. ergo ista nō sunt facta p v̄bum. sed quecunq̄ facta sunt naturaliter: vniuersa natura rerū omnis omnino creatura ab angelo vsq̄ ad vermiculum. Orige. Ualentinus autem exclusit ab omnibus p verbum factis que sunt in seculis facta: que credit ante v̄bum extitisse: preter euidentiam loquēs. siquidem: que putantur ab eo diuina remouentur ab oibus: que autē velut ipse putat: penitus destruunt vere dicunt oia. quidam eñ falso dicunt dyabolum non esse creaturam dei: inq̄ntum eñ dyabolus est: creatura dei non est. Jo autem cui accidit esse diabolum diuina est creatura: ac si diceremus homicidam creaturā dei nō esse: qui tamē in eo q̄ hō est creatura dei est. Augu. de natura boni. Non autem sunt audienda delyramenta hominū: qui nihil hoc loco aliquid intelligendum esse putant: qui ipsum nihil in fine snie positum est. nec intelligunt nihil interesse vtrū dicat. Sine ipso nihil factū est: an sine ipso factum est nihil. Orige. Si accipiatur verbum pro eo quod

Peccatū nihil est.

in quolibet hominum est: quia ⁊ ipsū insitum est cuilibet ab eo quod in principio erat verbum: etiā sine hoc verbo nihil cōmittimus simpliciter accipiendo quod dicitur Nihil. Ait eñ apostolus: q̄ sine lege peccatū mortuum erat: adueniente vero mandato peccatum reuixit. non enim reputatur peccatum lege non existente: sed nec peccatum erat non existente verbo: q̄ dominus dicit. Si non venissem ⁊ essem illis locutus peccatū non haberent. quelibet. n. excusatio deficit volenti dare responsum de crimine dum v̄bo p̄site ac indicante quid est agendum non obedit quis illi: nec propter hoc inculpandus est verbum: sicut nec magister per cui9 disciplinam non remanet locus excusationis discipulo delinquenti: velut de ignorātia. Oia ergo p verbū facta sunt. non solum naturalia: sed etiam que ab irrōnalibus fiunt.

¶ Qđ factū ē i ipō vita erat.

¶ Beda. Q: euāgelista dixit omnē creaturam factam esse per verbū: ne quis forte crederet mutabilē ei9 voluntatem: quasi qui subito vellet facere creaturā: quā ab eterno nūq̄ ante fecisset: ideo docere curauit factam quidē creaturam in tempore: sed in eterna creatoris sapia: q̄ñ ⁊ quos curaret semp fuisse dispositum. vñ dicit. Qđ factū est in ipso vita erat. Augu. sup ioan. Pōt aūt sic distingui. Quod factum est in ipō. ⁊ postea dicatur. Uita erat. ergo totū vita est si sic pnunciauerim9. q̄d eñ non in illo factum est: ipse est eñ sapiētia dei. ⁊ dr̄ in psalmo. Omnia in sapia fecisti: oia igitur sicut p illū: ita in illo facta sunt. si ergo qđ in illo factum est vita est. ergo ⁊ terra vita ē: ⁊ lapis est. inhonestū est sic intelligere: ne nobis subrepat secta manicheorum: ⁊ dicat quia habet vitam lapis: ⁊ habet vitam paries. solent enim ista delyrantes dicere: et cum reprehensi fuerint ac repulsi quasi

Cautio errorū.

de scripturis proferunt dicentes. vt quid dictum est. Quod factum est in ipso vita erat. Pronuncia ergo sic. Quod factũ ẽ. hic subdistingue. ⁊ de inde infer. In ipso vita erat. Facta est enim terra: sed ipsa terra que facta est non est vita. est autem in ipa dei sapientia spiritaliter ratio q̃dã qua terra facta est. hec vita est. sicut arca in omni opere non est vita: arca in arte vita est: q: viuit aia artificis. sic ergo q: sapientia dei p quã facta sunt oia: sm artem cõtinet oia que fiunt p ipsam artem: non hec cõtinuo sunt vita: sed quicquid factum est: vita ẽ in illo. Orige. in omi. Potest autẽ ⁊ sic distingui sine errore. Quod factũ est in ipso: ⁊ postea dicatur. Uita erat: vt sit sensus. Omnia que ipsum: ⁊ in ipo facta sunt: in ipso vita sunt: ⁊ vnũ sunt. Erant eñi hoc est in ipso subsistunt causaliter: priusq̃ sint in seipsis effectiue. Sed si queris: quõ ⁊ qua ratione oia que per verbum facta sunt: in ipso vitaliter ⁊ vniformiter ⁊ causaliter subsistunt: accipe exempla ex creaturarum natura. Conspice quõ oium rerũ: quas mũdi hui⁹ sensibilis globositas comprehẽdit: cause simul et vniformiter in isto sole q̃ ẽ maximũ mundi luminare subsistunt: quõ numerositas herbarũ ⁊ fructuũ in singulis seminibus simul cõtinẽ: quõ multiplices regule in arte artificis vnũ sunt: ⁊ in aio disponentis viuũt: quõ infinitus linearũ nũerus in vno pũcto vnũ subsistit. ⁊ hui⁹ varia perspice exempla: ex quibus velut physice theorie pennis poteris arcana verbi mẽtis acie inspicere: ⁊ q̃tum dat hũanis rõnib⁹ videre quõ oia que p ṽbũ sunt facta: in ipso viuunt ⁊ facta sunt. Hyla. Uel alr põt legi. In eo q̃ dixerat. Sine ipso factum est nihil. posset aliquis pturbat⁹ dicere: est ergo aliquid per alterum factũ: qđ tñ nõ sit sine eo factũ: ⁊ si aliquid p alterũ. lz non sine eo iam non p eũ oia: q: aliud est fecisse: aliud est

Quõ oia sunt vita in deo.

iterũ venisse faciẽti. Enarrat ergo euãgelista q̃d nõ sine eo factũ sit dicẽs. Quod factũ est in eo. hoc igitur nõ sine eo quod in eo factum est.. nã id qđ in eo factũ est etiã p eũ factũ est. oia eñi per ipm ⁊ in ipo creata sunt. In ipso aũt creata: q: nascebaẽ creatoꝛ deus: sed ex hoc sine eo nihil factum est qđ tñ in eo factum est: quia nascẽs deus vita erat: ⁊ q̃ vita erat: non posteaq̃ natus est factus est vita: nihil ergo sine eo fiebat ex his q̃ ipeo fiebãt q: vita ẽ i q̃ fiebãt. ⁊ de⁹ q̃ ab eo natus est: non posteaq̃ natus est: sed nascẽdo quoq̃ extitit. Chry. Uel aliter. Non apponemus finale punctũ vbi dicif. Sine ipso factũ est nihil: sm hereticos. Illi eñi volẽtes spmsctm creatum dicere aiunt. Qđ factũ ẽ in ipo vita erat. sed ita nõ põt intelligi. pũmũ quidẽ neq̃ tps erat hic spũsct⁹ meminisse. sed si de sctõ spiritu hoc dictũ est: age. sm eorum interim legamus modum. ita enim nobis hoc inconueniẽs erit. cũ eñi dicitur. Quod factum est in ipso vita erat: spiritumsanctum dicunt dictum esse vitam: sed vita hec ⁊ lux inuenitur esse. Inducit enĩ. Uita erat lux hominum: quocirca sm eos lucẽ oim hunc spiritũ dicit. qđ aũt superius ṽbũ dixit: hic phẽter ⁊ deũ ⁊ vitã ⁊ lucẽ nominat. Uerbũ autẽ caro factũ est. erit igit spũsanctus incarnatus. nõ filius. adeo dimittẽtes hũc modũ legẽdi ad decentẽ veniamus lectionẽ ⁊ expõnẽ: hoc aũt est cũ dr. Oia per ipm facta sunt: ⁊ sine ipo factũ est nihil qđ factũ est. ibi quiescere fac sermonẽ. deinde ab ea q̃ deinceps est dictiõe incipe q̃ dicit. In ipo vita erat. ac si dicat. Sine eo factum est nihil qđ factũ est. i. factibiliũ. vides q̃liter hac breui adiectione omnia correxit superuenientia inconuenientia. Inducens enim sine eo factum est nihil: ⁊ adijciens. quod factum est: ⁊ intelligibilia comprehendit: ⁊ spiritumsanctum excepit. Spiritus enim sanctus factibilis nõ est.

Nota ti[...] stictiõe[...] ṽborum euãgel[...]

hec igit que dicta sunt de conditiõe rerum dixit ioannes. Inducit autē z eū qui est de ꝓuidentia sermonē dicens. In ipso vita erat: queadmodum in fonte qui generat abyssos: z in nullo minorat fons ita z in operatione vnigeniti quecūqꝫ credas per eum facta esse non minor ipse fact9 est. nomen autem vite hic non solū conditionis est: sed z ꝓuidentie rerum: que est ꝓm pmanentiam earuꝫ. Cū aūt audis: qm in ipso vita erat: ne compositum existimes. Sicut enim pater habet vitam in seipso: ita dedit z filio vitam habere. ergo sicut patrē non vtiqꝫ dices compositum esse: ita nec filium. Orige. Uel aliter. Oportet scire ꝙ saluator quedam ꝺꝫ non sibi esse sed alijs: quedam vero z sibi z alijs. In hoc ergo ꝙ dicitur. Qꝺ factum est in verbo vita erat. scrutandum est: an sibi et alijs vita ē: vel alijs tm̄. z si alijs: quibus alijs? idē autem est vita z lux. Lux autem hominū est: sit itaqꝫ hominum vita quorum est lux: z sic in eo ꝙ dicitur vita: saluator nō sibi sꝫ alijs. hec quidem vita verbo preexistenti aderit. ex eo ꝙ expiata a peccatis anima sit serena: vita iserat ei: qui verbi dei se susceptibilē statuit. vnde verbū quidem in principio nō dixit factū. non enī erat quando principiū verbo careret. Uita autem hominum non semper erat in verbo: sꝫ hec vita hominum facta est: eo ꝙ vita est lux hominuꝫ: cum enim homo non erat: nec lux hominum erat: luce ꝓm habitudinem ad homines intellecta. z ideo dicit. Quod factum est in verbo: vita erat: non autem quod erat in verbo vita erat. Inuenitur autem alia littera non incongrue habens. Quod factuꝫ est in eo vita est. Alia lr̃a Sed autem intelligamus vitam hominum que in verbo sit eum esse qui dixit. Ego sum vita. fatebimur neminem infidelium christi viuere: sed cunctos esse mortuos qui non viuūt in deo.

Et vita erat lux hominum.

Theo. Dixerat. In ipso vita erat: ne putares ꝙ absqꝫ vita sit verbum sed vita sit spiritalis z lux rōnalibus cunctis. vñ dicitur. Et vita erat lux hominum. q. d. lux ista nō est sensibilis sed intellectualis illuminās ipaꝫ animam. Augu. super Jo. Ex ipsa enim vita illuminantur homines: pecora non illuminant: qꝛ non habent rationales mentes: que possint videre sapientiam. homo autem factus ad imaginem dei habet rationalem mentem per quam possit percipere sapientiam. ergo illa vita per quam facta sunt omnia: lux est: z non quoruncunqꝫ animalium sed hominum. Theophi. Non autem dixit lux est soluꝫ iudeis: sed omnium hominum. Omnes enim homines inquantum intellectum z rōnem recepimus ab eo qꝺ nos cōdidit verbo: intantū ab eo illuminari dicimur. nam ratio nobis tradita per quam rōnales dicimur: lux est ad operanda nos dirigens z non operanda. Orige. Nō est autem pretermittendū ꝙ vitam premittit luci hominū. inconsequēs enim erat illuminari non viuentem: z aduenire illuminationi vitam. Si autem idem est. vita erat lux hominū: ꝙ solū hominū: erit Christus lux atqꝫ vita solorum hominum: hoc autem opinari heret cum est. Non igit quicquid dicitur aliquorum illorum solum est. Scriptuꝫ est enim de deo ꝙ sit deus abraam isaac z iacob: nō tamen istorum tantum patrum dictus est de9: nō ergo ex eo ꝙ ꝺꝫ. Lux hominum: excludit qn sit aliorum: alios vero continens eo ꝙ est. Faciam9 holem ad imaginē nostrā: qcqd ad imaginē ac similitudinē dei factū ē itelligi ꝺꝫ p holem. Sic igit lux cuiuslibet rōnalis creature est. Lux quā data hominib9.

Et lux i tenebris lucet: z tenebre eam non comprehēderūt.

Augu. super Joā. Quia vita illa ē lux hominū: sꝫ stulta corda capere

istam lucem non psit: quia pecca tis suis aggrauantur: vt eam vide re non possunt: ne ideo cogitent qua si absentem esse lucem: qr eam vide re nō possunt. Sequitur. Et lux in te nebris lucet: et tenebre eā non com prehenderunt. Quō enim hō positꝰ in sole cecus pñs est illi sol: sed ipse soli abñs est: sic ois stultus cecꝰ est: et pñs est illi sapientia. Sed cū ceco pñs est: oculis eius abñs est: nō qr illi ipsi abñs est: sz qr ipse abñs ē ab illa. Orige. Tenebre aūt huiusmodi hominū nō natura sūt: fm illud Pau li. Eramus aliqñ tenebre: nūc aūt lux in dño. Ori e.i omi. Uel aliter. Lux in tenebris fideliū animarū lucet a fide inchoans: ad spem trahēs. Im peritoꝝ vo cordiū pfidia et ignoran tia lucem verbi dei in carne fulgen tis nō cōprehēderūt: sed iste sensus moral s est. Physica vo horum ver borū theoria talis est: humana na tura et si non peccaret: suis proprijs viribus lucere nō posset. Nō eñ na turaliter lux est: sed particeps lucis: capax siquidem sapientie est nō ipa sapientia. Sicut ergo aer per semet ipsum non lucet: sed tenebrarum vo cabulo nuncupatur: ita nostra natu ra dum per seipsam ꝯsideratur: que dam tenebrosa substātia est: capax ac particeps lucis sapientie: et sicut aer dum solares radios participat non dicit per lucere: sz solis splēdor in eo apparere: ita rōnabil s nře na ture pars dū pñtiam vbi dei possi det: nō per se res itelligibiles et deū suum: sed per insitum sibi diuinuz lu mē cognoscit. Lux itaqꝫ in tenebris lucet: qr dei verbum vita: et lux ho minum in nostra natura, que per se inuestigata et considerata informis quedam tenebrositas inuenitur: lu cere non desinit: et quoniam ipsa lux omni creature est incomprehensibi lis: tenebre eam non comprehende runt. Chry. Uel aliter. Totum ab illo loco. Et vita erat lux hominum primum nos de conditione docu

Theoria intel ctꝰ ver borum.

rat: deinde dicit: et que fm animam bona prebuit nobis veniēs verbuz vnde dicit. Et vita erat lux hominū. Non dicit. Lux iudeorum: sed vni uersaliter hominum. nō eñ iudei so lum: sed et gentiles ad hanc venerūt cognitionem. Non autē adiecit. Et angelorum: quoniā ei de natura hu mana sermo est quibus verbum ve nit euangelizās bona. Orige. Que runt autem quare non verbum lux hominum dictuz est: sed vita que in verbo fit: quibus respondemus: qr vita ad pñs: non ea que communis est rationalium et irrationalium dici tur: sed que adiungitur verbo quod in nobis fit per participationem ver bi primarij ad discernendum appa rentem vitam et nō veram et cupien dam veram vitam. Prius ergo par ticipamus vitam que apud quosdā quidē est potentia nō actu lux: qui. s. nō sunt audi perquirere que ad sciē tiā pertinēt: apud quosdā vo et actu lux efficit: q fm aplm emulant dona meliora. s. verbū saple. si tñ et tūc idē est vita et lux holum: nullus manēs in tenebris perfecte viuere compro batur: nec quisqꝫ viuentiū cōsistit in tenebris. Chri. Uita eñ aduenien te nobis solutum est mortis impe rium: et luce lucente nobis non vltra sunt tenebre: sed semper manet vita quam mors superare nō potest: nec tenebre lucē. vnde sequitur. Et lux in tenebris lucet. Tenebras mortē et errorem dicit. nam lux quidem sen sibilis non in tenebris lucet: sed sine illis. Predicatio vo christi in medio erroris regnātis fulsit: et cum dispa reresfecit: et in vitam mortē mutauit: mortuus christus: ita eam superās vt eos qui detinebantur reduceret. Quia igitur neqꝫ mors eam supera uit: neqꝫ error: sed fulgida est eius predicatio vbiqꝫ: et lucet cū propria fortitudine: propterea subdit. Et te nebre eam non comprehen. Orige. Et etiam sciendum qꝫ sicut lux ho minum nomen est duarum spiritua

Christꝰ nō di lux angelorū i euā gelio.

llum rerum:sic ⁊ tenebre. Dicimus
eñ hominē lucē possidentem opera
lucis perficerē :⁊ etiam cognoscere
quasi illustratum lumine scientie.et
econtrario tenebras dicimus illici=
tos actus:⁊ eam que videtur scien=
tia:non est autem.Sicut autem pa=
ter lux ē:⁊ in eo tenebre nō sūt vlle:
sic ⁊ saluator.Sed q̄ similitudinem
carnis peccati subijt:non incongrue
de eo dicit̄:ꝙ tenebre in eo sunt ali=
que:ipso in se suscipiente nostras te
nebras vt eas dissiparet. Hec igit̄
lux que facta est vita hominum:ra=
diat in tenebris aīarū nostrarum:⁊
venit vbi princeps tenebrarū hac
cum genere bellat humano.Hāc lu
cem persecute sunt tenebre:qđ pa=
tet ex his que saluator ⁊ eius filij su
stinent:pugnantibus tenebris con=
tra filios lucis.Uerum q̄ deus pa=
trocinatur non inualescunt.vñ non
apprehendunt lucem:vel q̄ celerita
tem cursus lucis sub sequi nō valēt
propter ꝓpriā tarditatē.vel q̄ si su=
peruenientē expectant fugant̄ luce
appropinquante. Oportet autē id
considerare ꝙ non semper tenebre
in sinistra parte sumunt̄:sed quādo=
q; in bona ꝑnt illud psalmi. Posuit
tenebras latibulum suum:dum ea q̄
sunt erga deū ignota ⁊ Iperceptibi
lia sunt.De hac ergo laudata cali=
gine dicam:qm̄ versus lucem ꝑgit:
illamq; apprehendit : quia qđ erat
caligo dum ignorabat̄:in lucem co=
gnitaz vertitur ei qui didicit.Augu.
x.de ciui.dei.Hoc autē initiū sancti
euangelij quidā platonicus aureis
litteris perscribendum : ⁊ per om=
nes ecclesias in locis eminentissi=
mis preponendū esse dicebat. Be
da.Nam alij euangeliste christum
in tempore natum describunt.Joan
nes vero eūdē in principio testatur
fuisse dicens.In principio erat ver
bum.Alij inter hoīes eū subito ap
paruisse cōmemorāt:ille ipsum apđ
deū semꝑ fuisse testat̄ dicēs.Et ver
bū erat apud deū.Alij eū verū ho=
minē:ille verū confirmat deū dicēs.
Et deus erat verbum. Alij hominē
apud homines eum temporaliter
conuersatū:ille deū apud deū in prin
cipio manentem ostēdit dicēs. Hoc
erat in principio apud deū .Alij ma
gnalia que in hoīe gessit perhibent:
ille ꝙ omnem creaturam ꝑ ipm̄ de⁹
pater fecerit docet dicens. Oīa per
ipz facta sūt:⁊ sine ipo factū ē nihil.

Tenebre duplices.

¶ Fuit homo missus a deo:
cui nomē erat ioannes:hic ve
nit in testimonium:vt testimo=
nium perhiberet de lumine:vt
oēs crederent per illum. Non
erat ille lux:sed vt testimoniū
perhiberet de lumine.

¶ Augu.Ea que dicta sunt superi⁹
de diuinitate xp̄i dicta sunt: qui sic
venit ad nos:ſʒ ꝙ apparuit homo:
Qui igitur sic erat homo vt lateret
in illo deus:missus est ante illū ma=
gnus homo:per cuius testimonium
inueniret̄ plusq̄ hō : ⁊ quis est hic?
Fuit hō. Theophi.Non angel⁹:vt
suspitionē multorū destrueret.Aug.
Et quō posset iste verū de deo dice
re.Missus a deo. Chry.Nihil de re
liquo humanum esse estima eorum
que dicuntur ab illo:non enim que
eius sunt:sed q̄ mittēns oīa loquit̄:
ideo et angelus nūcupatus est a ꝓ=
pheta dicēte.Ego mitto āgelū meū.
Angeli enim virtus est nihil ꝓpriū
dicere.Hoc autē qđ dicit. Fuit mis=
sus:nō eius esse sed processus osten
siuum est.Sicut autē isaias missus
fuit:non a mundo : sed a statu quo
vidit dn̄m sedentem super soliū ex=
celsum ⁊ eleuatū ad plebem:sic ioā=
nes a deserto ad baptizandum mit
titur.Ait em̄.qui misit me baptizare
ille mihi dixit.Sup quē videris ⁊c.
Augu.Quid vocabat̄? Cui nomen
erat ioannes.Alcu.i.gratia dei vel
in quo est gratia:qui gratiam noui
testamenti idest christum suo testi
monio primum mundo innotuit.Ue

Missio ioānis.

Joannes interpretatur cui donatum est: quia per gratiam dei donatum est illi regem regum non solum precurrere: sed etiam baptizare. Augu. Quare venit? Hic venit in testimonium vt testimonium perhiberet de lumine. Orige. Quidam improbare nituntur edita de christo testimonia prophetarum dicentes. Non egere testibus dei filium habentem credulitatis sufficientiam: tum in his que protulit salubribus verbis: tum in mirabilibus operibus suis. Siquidem et moyses credi meruit per verbum et virtutes: non egens previjs testibus. Ad hoc dicendum est quod multis existentibus causis inducentibus ad credendum: plerũque quidã ex hac demonstratione non admirãtur: ex alia vero habent causam vt credant. Deus autem est qui pro cunctis hominibus homo factus est. Cõstat igitur quosdã ex dictis propheticis ad christi admirationem coactos: mirantes tot prophetarum ante eius aduentum vocem: cõstituentes natiuitatis eius locum et alia huiusmodi. Illud quoque aiaduertendum quod prodigiose virtutes ad credendũ prouocare poterant eos qui tempore Christi erãt: non autẽ post longa tempora non fabulosa quedam existimata fuerunt: plus enim peractis virtutibus facit ad credulitatem: que cum virtutibus queritur prophetia. Est autem et tale quid dicere: quod quidam in hoc quod testimoniũ perhibent deo honorati sũt. Priuare vult ergo chorũ prophetarũ ingenti gratia: qui dicit illos nõ oportere de Christo testimoniũ exhibere. Accessit aũt his ioãnes: vt testimoniũ de luce perhibeat. Chry. Non ea indigẽte testimonio. Sed propter quid ipse ioãnes docet dicens. Ut omnes crederent per illum. Sicut enim carnẽ induit ne oẽs perderet: ita et preconẽ hominem misit: vt cognatam audientes vocem facilius aduenirent. Beda. Non autẽ ait. Ut omnes crederent in illũ. Maledictus enim homo qui confidit in homine: sed vt omnes crederẽt per illum: hoc est per illius testimonium crederent in lucẽ. Theophi. Si vero aliqui non crediderint: excusabilis permanet ipse. Nam et si aliquis includens se in domo caliginis: et ipsum solis radius non illustret ipse causam tribuit et non sol: sic ioannes vt omnes crederent missus fuit: sed si minime consecutum est: ipse huius rei cã non extitit. Chry. Quia vero multũ apud nos maior qui testatur: eo qui testimoniũ perhibet et dignior fide esse videtur: ne quis et de ioanne hoc suspicetur: hanc suspitionem destruit dicens. Nõ erat ille lux: sed vt testimoniũ perhiberet de lumine. Si vero non huic instãs opinioni hoc resumpsit vt testimonium perhiberet de lumine: superfluum esset quod dicitur: et magis iteratio sermonis quam explanatio doctrine. Theophi. Sed dicet aliquis. ergo neque ioannẽ neque sctõrum quẽpiam lucẽ esse vel fuisse dicemus: sed si sctõrũ aliquẽ lucẽ volumus dicere: ponemus lucem absque articulo: vt si interrogatus fueris: verũ ioannes est lux sine articulo: secure cõcedas. Si vero cum articulo non concedas. Non enim est ipsa lux principalior: sed lux dicitur. quia secundum participationem lucẽ habeat a vero lumine.

Testimonia prophetarũ de christo.

Lucis duplex acceptio.

Erat lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Augu. De quo lumine ioãnes testimonium perhibeat ostẽdit dicẽs. Erat lux vera. Chry. Uel aliter. Quia superius de ioanne dixerat quod venit et missus est: vt testetur de luce. ne quis hoc audiens propter testantis recentem presentiam et de eo cui testimonium perhibetur: talẽ quãdam suspitionem accipiat: reduxit mentem: et ad eam que supra omne principium est trãsmisit existentiã dicens. Erat lux vera. Augu. Quare additũ est vera? quia et homo illuminatus dicitur

lux: sed vera lux illa est que illuminat. nam et oculi nostri dicuntur lumina: et tamen nisi aut per noctem lucerna accēdatur: aut per diē sol exeat: lumina illa sine causa patent. vnde subdit. Que illuminat oēm hominē. Si omnem hominem: ergo et ipsum ioannem. Ipse ergo illuminabat: a quo se demonstrari volebat. Quo modo enim plerumqȝ fit vt in aliquo corpore radiato cognoscat ortus esse sol: quē oculis videre non possumus: qz qui saucios habent oculos: idonei non sunt videre parietem illuminatum aut aliquid huiusmodi: sic omnes ad quos venerat christus minus erant idonei eum videre. Radiauit Joannem: et per illum confitentem se illuminatum: cognitus est ille qui illuminat. dicit autem. Uenientem in hunc mundum. nam si illinc non recederet: non esset illuminandus: sed ideo hic illuminandus: quia illinc recessit: vbi homo poterat esse illuminatus. Theophi. Erubescat manicheus qui conditoris maligni et tenebrosi nos asserit creaturas. Non ei illuminaremur: si veri lumis creature non essemus. Chry. Ubi sunt etiam qui non dicunt eum verū deū? hic enim lux vera dicitur. Sed si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: qualiter tot sine lumine permanserunt? Non enim omnes cognouerunt christi culturam. Illuminat igitur omnē hominē quātum ad eum pertinet. Si autem quidā mentis oculos claudentes noluerūt recipere lucis huius radios non a lucis natura obtenebratio est eis: sz a malitia eorum qui voluntarie priuant seipsos gratie dono: nam gratia quidem ad oēs effusa est. Qui vero nolūt dono hoc frui sibiipsis hāc imputent cecitatem. Augu. Uel qd dicitur. illuminat omnem hominem: sic intelligimus non quia nullus est hominum qui non illuminetur: sed quia nisi ab ipo nullus illuminatur. Beda. Sine naturali ingenio: sine

Pulchrū mysteriū

sapientia diuina: sicut enim nemo a seipso esse: sic etiam nemo a seipso sapiens esse potest. Orige. in omi. Uel aliter. Non de his qui de occultis seminum causis in spēs corporales procedūt debemus intelligere qui illuminat hominem venientem in hunc mundum: sed de his qui spiritualiter per regenerationem gratie que datur in baptismate in mundum veniunt inuisibilem. Eos itaqȝ vera lux illuminat qui in mundum virtutum veniunt: non eos qui in mundum vitiorum ruunt. Theophi. Uel aliter. Intellectus nobis traditur ac nos diligens: qui et naturalis rō nominatur: dicitur lux tradita nobis a deo. Sed quidam male rōne vtentes se ipsos obscurauerunt.

Mūdus duplex.

¶ In mundo erat: et mundus per ipsum factus est: et mundus eum non cognouit.

¶ August. Lux que illuminat oēm hominem venientem in hunc mundum: huc venit per carnem: qz dum hic esset per diuinitatem a stultis cecis et iniquis videri non poterat: de quibus supra dictū est. Tenebre eā nō cōprehenderunt. et ideo dicit. In mundo erat. Orige. in omil. Ut em qui loquitur: dum loqui cessat vox eius esse desinit et euanescit. Sic celestis pater si verbū suum loqui cessauerit: effectus verbi hoc est vniuersitas verbo cōdita non subsistet. nō aūt putes qz sic erat in mundo: quō in mūdo est terra: pecora: et homines: sed quomodo artifex regens qd fecit. vnde sequitur. Et mundus per ipsum factus est. Non enim sic fecit quomodo facit faber. qui enim fabricat extrinsecus est ad illud qd fabricat. Deus autem infusus mundo fabricat vbiqȝ positus: et non recedit ab aliquo: p̄sentia maiestatis facit quod facit: et gubernat qd facit sic ꝙ erat i mūdo: quō p quē fact⁹ ē mūd⁹. Chry. Et iterū qz i mūdo erat sed nō vt mundo ꝯtēporane⁹ ppter

Quōde⁹ est in mūdo.

hoc induxit. Et mundus per ipsum factus est: per hoc ⁊ rursus reseducens ad eternam existentiā vnigeniti. qui enim audierit quoniam opus eius hoc totum: ⁊ si valde insensibilis fuerit: cogetur concedere aū opera esse factorē. Theophi. Simul autem hic ⁊ martionis subuertit rabiē: qui malignum conditorem cuncta produxisse dicebat: necnon ⁊ arrij q̄ filium dei dicebat creaturā. Augu. Quid est autem mundus per ipsum factus est? Celum: terra: mare: ⁊ oīa que in eis sunt mundus dicit. Iterū in alia significatione: dilectores mūdi mundus dicuntur: de quo sequit. Et mundus eum non cognouit. Nō enim celi aut angeli aut sydera non cognouerunt creatorem: quem confitentur demonia: omnia vndiqȝ testimoniū perhibuerunt. Sed hi nō cognouerunt eum: qui amando mūdum dicti sunt mundus. amādo em̄ mundum habitamus corde in mundo. nam qui non diligunt mundum: carne versantur in mundo: sed corde inhabitant celum: sicut apostol⁹ dicit. Nostra conuersatio in celis ē. amando igitur mundum: hoc appellari meruerunt vbi habitant. Quomodo enim dicimus mala ē illa domus aut bona: non parietes incusamus aut laudamus: sed inhabitantes: sic ⁊ mundum dicimus qui inhabitant mundum amādo. Chry. Qui autē dei erant amici: eum cognouerunt etiam ante corporalem p̄n̄tiaȝ. vn̄ ⁊ xp̄s ait. Qm̄ abraam pater vester exultauit vt videret diem meū. Cum ergo nos interpellant gentiles dicentes. Quid est quod in vltimo tpe venit nostram operaturus salutem tanto tpe negligēs nos: dicimus q̄m̄ ⁊ ante hoc in mūdo erat ⁊ ꝓuidebat operibus suis: ⁊ omnibus dignis cognitus erat. ⁊ si eū mūdus non cognouit: hi tñ quib⁹ mundus non erat dignus eum cognouerunt. Dicens autem. Mundus eum nō cognouit: breuiter causam ignorantie prebuit. Mundum enim vocat homines qui soli mundo affixi sunt: ⁊ que mundi sunt sapi'ūt. Nihil autem ita turbat mentem: vt liquefieri amore presentium.

Mund⁹
uō ma=
is dicat

¶ In propria venit: ⁊ sui eum non receperūt. Quotquot autem receperunt eum: dedit eis potestatem filios dei fieri his qui credūt in nomine ei⁹. Qui non ex sanguinibus: neque ex voluptate carnis: neque ex volūtate viri: sed ex deo nati sūt.

¶ Chry. Dixit q̄ mūdus eū non cognouit de superioribus loquens tēporibus: sed de reliquo sermonem induxit ad predicationis tempora: ⁊ ait. In propria venit. Augu. Quia scilicet omnia per ipsum facta sunt. Theophi. Ut per propria mundū intelligas: siue iudeam quam ꝓ hereditate elegerat. Chry. In propria ergo venit: non gratia sue necessitatis: sed gratia beneficij suorū. Sed vnde venit qui oīa implet: et vbiqȝ adest? Ea quidem que ad nos descēsione hic operatus est: quia em̄ in mundo existens: non putabatur adesse: eo q̄ nondum cognoscebatur: dignatus est induere carnem. Manifestationē vero hanc ⁊ condescensionem: presentiā vocat. Misericors autem existens deus omnia facit: vt nos s̄m virtutem splendeamus. ⁊ propter hoc quidem nullum necessitate: suasione vero ⁊ beneficijs volentes ad se attrahit: et propter ea venientem eum hi quidem susceperunt: alij vero nō receperunt. Nullum enim vult inuitū neqȝ coactum habere famulatum: inuitum enim trahi par est cum eo qui totaliter non seruit. vnde sequitur. Et sui eum non receperunt. Judeos nunc suos dicit: vt populum peculiarem: sed ⁊ oēs hoīes vt ab ipso factos: ⁊ sicut superius pro cōmuni verecundatus natura dicebat: quoniaȝ mūdus per

Que ꝓ
pria xpi
dicant.

Quō de⁹
trahit
hoīes.

dus per ipsum factus conditorē nō cognouit:ita ꝛ hic rursus pro iudeorum aurius indeuotione grauiꝰ ponit accusationem dicens. Et sui euz non receperunt. Augu. Si autem omnino nullus recepit:nullus ergo saluus factus est. Nemo enim saluꝰ fiet:nisi qui christum receperit veniētem.ꝛ ideo addidit. Quotquot autē receperunt eum. Chry. Siue sint serui:siue liberi:siue grec.:siue barbari:siue insipiētes:siue sapiētes:siue mulieres:siue viri:siue pueri:siue senes:oēs eodē digni facti sūt honore. de quo sequit. Dedit eis ptātē filios dei fieri. Ambro. Magna ben uolētia vnicus natus est:ꝛ noluit manere vnus non timuit habere coheredes:qꝛ hereditas eius non fit angusta si eam multi possederint. Chry. Non autez dixit:qꝛ fecit eos filios dei fieri:sed dedit eis potestatem filios dei fieri:ostendens quoniā multo opus est studio:vt eam que in baptismo adoptionis formata imaginem incontaminatam semper custodiamus. Simul aūt ꝛ ostendēs quoniam potestatem hāc nullus nobis auferre poterit nisi nosipsi auferamus. Si em qui ab hominibus dominum aliquam rerū suscipiunt tm habent robur qntum fere hi qui dederunt:multomagis nos qui a deo potimur hoc honore. Simul autem ostendere vult:quoniam hec gratia aduenit volētibus ꝛ studentibꝰ. Et enim in potestate est liberi arbitrij: ꝛ gratie operatione filios dei fieri. Theophi. Uel quia in resurrectiōe filiationem perfectissimam cōsequemur:sm qꝫ apostolus dicit.adoptionem filiorum dei expectantes redēptionez corporis nostri. Dedit ergo potestatem filios dei fieri.i.hāc gratiam in futura gratia consequendi. Chry. Et quia in his pis ineffabilibus bonis hoc quidem est dei.s. dare gratiam:illud vero hominis.i.pbere fidem:subiungit. His qui cre. in nomine eius. Quid igitur non dicis nobis O ioannes qd eorum sit supplicium qui eum non receperūt? quia nunquid isto supplicio fiet maius qꝫ preiacēte eis potestate filios dei fieri non fiant: sed volentes seipsos tanto priuant honore:sed eos inextinguibilis eos suscipiet ignis quod postea manifestius reuelabit. Augu. Credentes ergo qꝛ filij dei fiunt:ꝛ fratres christi vtiqꝫ nascunt. Nam si nō nascunt filij quō esse possunt? Sed filij hominum nascuntur ex carne ꝛ sanguine et ex voluntate viri ꝛ cōplexu coniugij. Illi aūt quomodo nascant subdit. Qui nō ex sanguinibus:tanqꝫ maris ꝛ femine. Sāguina vel sanguines nō est latinum: sed qꝛ grece positum est pluraliter: maluit ille qui interpretabat sic ponere.ꝛ quasi minus latine loqui sm grammaticos:ꝛ tn explicare veritatem sm auditum infirmorū. Ex sanguinibus enim maris ꝛ femine homines nascunt. Beda. Sciendū etiā est:quia in scripturis sanctis sanguis cum dicit pluraliter:pctm significare solet.vnde. Libera me de sanguinibus. Augu. In eo autem qd seqꝛtur. Neqꝫ ex voluntate carnis:neqꝫ ex voluntate viri carnē pro femina posuit:quia de costa cum facta esset adā dixit. Hoc nūc os de ossibꝰ meis: ꝛ caro de carne mea. Ponitur ergo caro pro vxore:quomodo aliquando spiritus pro marito:qꝛ ille imperare debet:ista seruire. Quid enim peius est domo vbi femina habet imperium super virum? Hi ergo neqꝫ ex voluntate carnis:neqꝫ ex voluntate viri:sed ex deo nati sūt. Beda. Carnalis enim singulorum generatio a complexu coniugij ducit originem:at vero spiritualis spiritussancti gratia ministratur. Chry. Hoc autem narrat euangelista:vt vilitatem et humilitatem prioris partus qui est per sanguinem ꝛ voluntatez carnis addiscentes:ꝛ altitudinem secundi qui per gratiam ꝛ nobilitatez est cognoscentes:magnam quandā

Filiatio perfecta que sit.

Intellectus mysticus.

Natiuitas duplex.

hic suscipiamus intelligentiam et dignam dono ipsi⁹ qui genuit: et multum post hoc studium demõstrem⁹.

Et verbum caro factũ est: et habitauit in nobis.

Augu. Cum dixisset. Ex deo nati sunt: quasi ne miraremur et horreremus tantam gratiam et nobis incredibile videret: q: hoies ex deo nati sunt: q̃si securitatẽ faciẽs ait. Et verbũ caro factũ est. Quid ergo miraris q: hoies ex deo nascuntur? attẽde ipm deuz ex hominibus natum. Chry. Uel aliter. Cum dixisset: quoniaz ex deo nati sunt qui susceperũt eum huius honoris posuit causam: hoc. s. verbũ fieri carnem. factus est enim ꝓprius filius dei hominis filius: vt filios hominum faciat filios dei. Cum autem audieris. Quoniaz verbũ caro factum est: ne turberis: neq3 enim substantiã cõuertit in carnem. hoc enim vere impium est intelligere: sed manẽs qd est: serui formam assumpsit. Quia enim sunt qui dicunt: qm̃ fantasmata quedam fuerunt oia que incarnationis sunt: eoꝶ blasphemiã destruẽs: hanc dictionem. Factum est posuit. non trãsmutationem substantie: sed carnis vere assumptionem representare volẽs.

Incarnatiõis verbi modus.

Si vero dixerint: qm̃ deus omnipotens est: quare et in carnem transmutari non potuit? Dicemus q trãsmutari ab illa incõmutabili natura omnino procul est. Augu. xv. de trini. Sicut aũt verbũ nostrũ vox quodãmodo corporis fit assumendo eã in qua manifestatur sensibus hominum: sic verbum dei caro factũ est: assumendo eam in qua et ipsum manifestaretur sensibus hominũ. Et sicut verbum nostrũ fit vox: nec mutatur in vocẽ: ita verbũ dei caro quidẽ factũ est: sed absit vt mutaretur in carnẽ: assumendo quippe illam non in eam se cõsumendo: et hoc nostruz vox fit: illud caro factũ est. Ex gestis concilij ephesini. Sermo etiam quem ꝓferim⁹ quo in alterutris locutionibus vtimur sermo est incorporeus: non aspectui subiectus: nõ tactu tractabilis: s3 cũ sermo induerit litteras et elementa visibilis fit: aspectu comprehenditur: tactu tractatur: sic et verbum dei qd naturaliter inuisibile est visibile fit: et quod natura incorporeum est: inuenit esse tractabile. Alcui. Cum etiam credamus animam incorpoream corpori coniungi: vt ex his duob⁹ fiat vnus homo: facilius possumus credere diuinam substãtiã incorporeã anime in corpore cõiungi in vnionẽ persone: ita vt verbum in carnẽ non sit conuersum: nec caro in verbũ: cũ nec corpus in animã: nec anima cõuertat in corpus. Theophi. Appollinarius autem laodicensis in hoc verbo heresim statuit: dicebat enim q christus animam rõnalez non habuit: sed tm̃ carnem habens: diuinitatem pro aia que corpus dirigit et gubernat. Augu. contra ser. arriani. Si autem mouentur in eo quod scriptum est: q verbum caro factuz est. nec ibi anima nominatur: intelligant carnem pro homine positam: a parte totum figurate locutionis modo: sicuti est. Ad te omnis caro veniet. Item ex operibus legis: q nõ iustificabitur omnis caro: qd apertius alio loco dicitur. Non iustificabitur homo ex operibus legis. Sic itaq3 dictũ est. Uerbum caro factuz est. ac si diceret. Uerbum homo factum est.

Caro p homine.

Theophi. Euangelista vero volẽs ostẽdere inenarrabilem dei cõdescensum: carnẽ cõmemorat: vt illius admiremur misericordiam: quoniã propter nostram salutẽ qd omnino remotuz et distãs est ab ei⁹ natura: assumpsit. s. carnem. aia nãq3 habet aliquã ꝓpinquitatem ad deũ. Si autem verbum incarnatum est: et humanã animaz nõ assumpsit: sequeretur q adhuc anime nostre curate non essent: quod enim nõ assumpsit: nõ sanctificauit. Et qualis

verisso: cũ ala prius peccauerit: vt carnē assumendo sanctificauerit. id qđ est principalius infirmũ relinque ret. Subuertit ex hoc dicto nestori⁹ qui dicebatq non deus verbum ipse idē factus est homo ex sacro conceptus sanguine virginis: sed verbo peperit holem: qui ols virtutis dotatus erat spē: ⁊ dei verbũ illi erat coniunctũ: ⁊ ex hoc duos filios asserebat: vnũ natum de virgine. s. hominem: alterum de deo. s. dei filiũ homini illi cõiunctũ ſm gratiā habitudinē ⁊ amorē. Contra quē euāgelista dixit: ꝙ ipsum verbum factũ est hõ: nõ ꝙ verbũ inueniēs holem virtuosum se sibi cõiunxerit. Cyril. ad nestorium. Carnē eñ aīatam anima rõnali vniēs verbũ sibi ſm subsistentiam ineffabiliterq ⁊ intelligibiliter fact⁹ est hõ: ⁊ appellatus est filius hols: nõ ſm voluntatem solā aut beneplacitum: sed neq in assumptione persone solius diuerse quidem quo ad vnitionē collate nature: vnus autem ex ambobus christ⁹ ⁊ filius: nõ quasi differentia naturarum interempta propter adunationem. Theophi. Adiscimus ergo p hoc qđ dicit. Uerbũ caro factũ est: qꝛ ipsum verbũ est hõ: ⁊ filius dei existens factus est filius mulieris: que principaliter dei genitrix nũcupatur: tanq deũ in carne genuerit. Hyla. x. de tri. Quidā aũt volētes vnigenitum deum qui in principio apđ deũ erat deus verbũ: non substātiuum deũ esse sed sermonē vocis emisse: vt qđ loquentibus verbũ suũ: hoc sit patri deo filius: argute subripere yo lunt: ne subsistens verbum deus, et manēs in forma dei christus homo natus sit: vt cum hominem illũ humane potius originis causa q̃ spiritualis conceptionis sacramentum aiauerit: nõ deus verbum hominē se ex partu virginis efficiens extiterit: sed vt prophetis spiritus ꝓphetie: ita in iesu verbũ dei fuerit. Et arguere nos solent ꝙ christũ dicamus

Nestorii cõfutatio.

esse natũ nõ nostri corporis atq animę holem: cum nos verbum carnē factũ: nostre similitudinis natũ hominē predicemus vt vere dei filius vere hols filius natus sit. ⁊ vt p se sibi assumpsit ex virgine corpus: ita ex se sibi animā assumpsit: que vtiq ab homine nunq gignētium originibus prebetur. ⁊ cum ipse ille fili⁹ hols sit: q̃ ridicule ꝑter dei filiũ qui verbum caro factum est: aliũ nescio quē tanq prophetā verbo dei alatum predicabimus: cum dñs iesus christus ⁊ dei fili⁹ ⁊ hols sit. Chry. Ne aũt ab eo qđ dictũ est. Uerbum caro factum est: inconuenienter suspicetis versionem illius incorruptibilis nature subdit. Et habitauit in nobis. Qđ enim habitat: non idē est cum habitaculo: sed aliud. aliud autē dico ſm naturā: vnitione vero ⁊ copulatiue vnũ ē de⁹ verbũ caro: neq cõfusiõe facta neq destructiõe substantiarũ. Alcui. Uel habitauit in nobis. i. inter holes conuersat⁹ est.

¶ Et vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre: plenum gratie ⁊ veritatis.

¶ Chry. Cum dixisset filij dei facti sumus: ⁊ non aliter q̃ per hoc verbum caro factũ est: rursus ipsi⁹ dicit ⁊ aliud lucrũ. Et vidimus gloriam eius. quā vtiq non vidissemus: nisi per consortiũ humanitatis visus esset nobis. Si enim moysi non sustinuerũt faciē glorificatā videre: sed velamine opus fuit qualiter diuinitatē nudā existētē: inaccessibilē etiā ipsis superiorib⁹ virtutib⁹ nos lutei ⁊ terrestres sufferre possem⁹? Augu. Uel aliter. Quia verbũ caro factũ est: ⁊ habitauit in nobis. Ista natiuitate collyriũ fecit: vñ tergerent oculi cordis nři: vt possem⁹ videre maiestatem ei⁹ per eius humanitatem: ⁊ ideo dicitur. Et vidimus gloriam eius. Gloriam eius nemo posset videre nisi humilitate carnis sanaretur. Irruerat enim homini

Gloria christi quõ visa

quasi puluis in oculū de terra oculus iste sauciatus erat: et terra illuc mittitur vt sanetur: caro te obcecauerat: caro te sanat. Carnalis enim aīa facta erat: consentiendo carnalibus affectibus: inde fuerat oculus cordis cecatus. medicus fecit tibi collyrium: qm̄ sic venit vt de carne vitia carnis extingueret. Uerbū enim caro factū est vt possis dicere. Uidimus gloriā eius. Chry. Subdit autē. Quasi vnigeniti a patre: qz multi prophetarū glorificati sunt: puta moyses: helias: heliseus: et alij multi qui cūcta miracula operati fuerūt: sed et angeli hoibus apparētes: et eā q̄ est proprie nature coruscātem lucē manifestātes: sed et cherubin et seraphin cum multa gloria visa sunt a propheta. Ab omnibus his nos abducēs euāgelista: et supra oēm naturā et cōseruorū nostrorū claritatē erigens mētē: ad ipm̄ nos perducit verticē. q.d. Non vt prophete aut alterius hominis vel angeli aut archāgeli aut alicuius superiorū virtutū est gloria quā vidimus: sed quasi ipsius dominatoris: ipsius regis: ipsius naturalis filij vnigeniti. Greg. In sacro enim eloquio sicut et quasi aliquādo non pro similitudine ponit: sed pro veritate. Unde et istud. Quasi vnigeniti a patre. Chry. Ac si diceret. Uidimus gloriā qualem decebat: et conueniens est habere vnigenitum et naturalē filiū. Consuetudo enim multorū regem valde ornatum videntium: vbi cum alijs enumerantes nō possunt vniuersam representare claritatē hoc inducunt. Quid opz multa dicere? quasi rex ibat. sic et ioānes dicit. Uidimus gloriā eius gloriā quasi vnigeniti a patre. Angeli enim apparētes vt serui et dominū habentes oia agebāt: ipse vero vt dominus cum humili forma apparēs: sed et creature dominū cognouerūt: stella magos vocans: angeli pastores: puer exultans in vtero: sed et pater testatus est de celo: et paraclitus super ipsum aduenit: sed et ipsa rerum natura omni tuba clarius clamauit: qm̄ rex celorum aduenerat. Etenim demones fugiebant: infirmitates species soluebant: mortuos dimittebāt sepulchra: et animas a malitia aduenientes verticem agebat. Quid vtique quis dicat preceptorū philosophiam: celestiū legum virtutē: angelice vrbanitatis bonam ordinationem.

Sublimitas christi.

Quasi positū pro tanquam.

Orige. in omel. Eius autē qd̄ sequitur plenū gratie et veritatis: duplex intellectus est. Pōt enim de humanitate ac diuinitate incarnati verbi accipi: ita vt plenitudo gratie referatur ad humanitatem s̄m quā christus caput est ecclesie: et primogenitus creature vniuerse: qm̄ maximū et principale gratie exemplū q̄ nullis precedentibus meritis homo efficitur deus: in ipso primordialiter manifestū est. Pōt etiam plenitudo gratie christi de spiritu sancto intelligi: cuius septiformis operatio humanitatem christi impleuit. Plenitudo vero veritatis ad diuinitatem refert. Si vero plenitudinē gratie et veritatis de nouo testamēto mauis intelligere: nō incongrue pronunciabis plenitudinē gratie noui testamēti esse per christum donatam: et legaliū simbolorū veritatē in ipso esse impletā. Theophi. Uel plenum gratia prout eius verbū gratiosum erat dicente dauid. Diffusa est gratia in labijs tuis Et veritate s̄m q̄ moyses et prophete loquebant: aut operabant in figura: christus autem cum veritate.

¶ Joannes testimonium perhibet de ipso: et clamat dicens Hic erat quē dixi: qui post me venit: ante me factus est: quia prior me erat.

¶ Alcui. Dixerat superius fuisse missum hominem ad perhibendum testimonium: hic determinat testimonium suum qd̄ manifeste precursor pronunciauit. vnde dicitur. Joannes perhibet testimonium de ipso.

Chry. Vel aliter hoc inducit ac si di cat. Nõ estimetis q nos qui fuimus cũ eo multo tempore: et mense ipsi communicauimus: ppter gratiam hoc testamur: qr ioannes qui antea cũ non viderat: nec ei commoratus fuerat: ei testimonium perhibebat. Multotiẽs aũt euãgelista reuoluit eius testimonium: q. multam admi rationem huius viri habebant iu: dei. Et alij quidẽ euangeliste anti quorum meminerunt pphetarum dicentes. Hoc factum est vt implea tur quod dictum est p pphetã. Hic autem altiorẽ et recentiorem testem inducit non intendens a seruo domi natorem facere fidedignum: sed au: ditorum imbecillitati condescendẽs Queadmodum eñ nisi serui forma3 assumpsisset: nõ ita facile susceptibi lis factus esset: ita nisi serui voce au ditũ conseruorũ preexcitasset: nequa q̃ multi iudeorũ verbũ christi susce: pissent. Sequit. Et clamat. i. cũ pro palatione cum libertate sine subtra ctione oĩa predicat. Nõ autẽ a prin cipio dixit: qm̃ hic est filius dei vni genitus naturalis: sed clamat dicẽs Hic erat quẽ dixi: qui post me venit ante me factus est: qr prior me erat. Queadmodum eñ matres auiũ nõ confestim pullos suos volationẽ do cent: sed primo quidem extra nidu3 educunt: postea vero aliam multo velociorem volationẽ apponunt: sic et ioannes nõ confestim iudeos ad alta duxit: sed interim paululũ a ter ra eos euolare docuit dicẽs: q chri stus melior eo erat: qd nõ paruũ in terim erat. Et vide qualiter sapien: ter inducit testimoniũ. non eñ solu3 apparentẽ xpm monstrat: sed et an: teq̃ apparuisset eũ predicat. Qd si gnificat in hoc qd dicit. Hic erat de quo dixi. Hoc aũt fecit vt facile su: sceptibilis esset christus hominum mẽte iam preuenta vt ab alijs que de eo dicta erãt: et nihil ad hoc hũi litas habitus noceret. Ita enim hu: mili et cõmuni omnibus forma chri stus vtebat: vt si simul et verba hec audissent de eo: et cum cõsiderassent ioannis testimonium derisissent.

Ioannis sanctitas

Theophi. Dicit aũt. Qui post me ve nit: videlicet fm tempora natiuita: tis: sex enim mensibus prior christo ioãnes era: fm humanitatẽ. Chry. Uel hoc non dicit de ea generatio: ne que est ex maria. Jam enim na: tus erat christus qñ hec a ioanne di cebant: sed de aduentu eius ad pre dicationẽ. Dicit autẽ. Ante me fact' est. i. clarior est et honorabilior: ac si dicat. Non quia prior veni ad predi candum ex hoc maiorem me esse il: lo extimetis. Theophi. Arriani vero hanc litteram sic exponunt: vo lentes ostendere q dei filius nõ est a patre genitus: sed fac' sicut vna alia creatura. Augu. Non ergo in telligitur factus est ante me ego esse3 factus: sed antepositus est mihi. Chry. Si aũt quod dicit. Ante me factus est: de productione ad esse in telligeretur: superfluum esset quod additur. Quia prior me erat. Quis enim est ita insipiens vt ignoret quo niã ex quo ante eũ factus est: prior eo erat: aliter autem ecõtrario opor teret dicere. s. prior me erat: quia an te me factus est. ergo qd dicit. Ante me factus est: de honore intelligit: hoc enim quod futurum erat: factũ dicit: quia consuetudo erat antiquo rum prophetarum de futuris quasi de iam preteritis loqui.

Mos prophetarum.

¶ Et de plenitudine eius nos omnes accepimus: et gratiam pro gratia. Quia lex per moy: sen data est: gratia et veritas p iesum christum facta est.

¶ Orige. Sermo iste in persona ba ptiste de christo testantis prolatus est quod plurimos fallit ex hinc vsq illuc ille enarrauit: credentes in per sona ioannis apostoli recitari. Jn: consequens autem est putare subi: to et quasi intempestiue interrumpi baptiste sermonem ex verbo disci:

Prouectus notitie christo.

pulī: et cuiqꝫ scienti percipere dictorum collationem in ppatulo cōstat series dicti. Dixerat eñ ob hoc. Ante me fact⁹ est. q2 prior me erat. Ex hoc autē conīecto priorem me fore q: ex eius plenitudine ego quidē et ante me prophete accepim⁹ graciā: secundam pro prima. Pertigerunt enī et illi post figuras per spūm ad veritatis speculationem: hinc etiā perpendimus ex plenitudine eius accipiētes legem quidē per moysen fore datam: gratiā aūt et veritatem per iesum christū: nedū fore datam: sed factā patre quidem legē dante per moysen: grām et veritatē faciēte per iesum. Sed si iesus est qui dicit. Ego sum veritas: quō veritas fit p iesum? Sed intelligendū est q ipsa veritas substātialis ex prima veritate et eius imagine sculpte sunt multe veritates in his qui veritatē tractant: nequaqꝫ per iesum christū facta est nec prorsus per aliquē. sed veritas puta que consistit in paulo et apostolis per iesum christū facta ē. Chry. Uel aliter. Coniungit hic testimonio ioannis baptiste suum testimoniū ioannes euāgelista dicēs: et de plenitudine eius et c. Non precursoris est verbū sed discipuli. q. d. Etiam nos omnes duodecim: et omnis plenitudo fidelium: et qui nunc sunt et futurorum de plenitudine ei⁹ accepimus. Augu. Quid autem accepistis? Et gratiam pro gratia: nescio vt quid nos voluerit intelligere de plenitudine ei⁹ accepisse: et insuper gratiam p gratia. Accepimus enim de plenitudine eius primo gratiam: et rursus accepimus grām pro grā. Quā gratiam primo accepim⁹? fidem. Uocat eñ grā q2 gratis datur. hanc ergo accepit grām primā peccator vt eius peccata dimitterētur. et iterū gratiā pro gratia. i. pro hac gratia in qua ex fide viuim⁹ recepturi sumus aliam. i. vitam eternā vita enim eterna quasi merces ē fidei: quia ipsa fides gratia est: vita eterna gratia est pro gratia. Non erat ista gratia in veteri testamēto: q2 lex minabatur: non opitulabatur: iubebat: non sanabat languorē: ostēdebat: nō auferebat: sed pparabat medico venturo cum gratia et veritate. vnde sequitur. Q2 lex per moysen data est: gratia et veritas per iesum christū facta est. Mortem enim temporalem et eternam occidit mors domini nostri. ipsa est gratia que promissa et nō habita erat in lege. Chry. Uel accepimus gratiā pro grā. i. pro veteri nouam. Sicut eñ est iustitia et iustitia: adoptio et adoptio: circūcisio et circūcisio: ita gratia et gratia: sꝫ illa quidē vt typus: hec vero vt veritas. Hoc autem induxit ostēdens: qm̄ et iudei gratia saluabant: sed et nos omnes gratia salui sumus: misericordie aūt et gratie fuit legem suscipere. Propterea cū⁹ dixisset. Gratiam pro gratia: ostendens magnitudinem eorum que data sunt subdit. Quia lex per moysen data est: gratia et veritas per iesum christū facta est. Et supra quidem ioannes ad se ipsum comparans christū ait. Ante me factus est. Hic autem euangelista ad eum qui illo tempore magis in admiratione apud iudeos erat qꝫ ioannes: christi comparationem facit. s. ad moysen. Et considera prudentiā. nō personarū sed rerum comparationem facit: gratiam et veritatem legi opponēs. et huic addit. Data est: quod ministrantis erat: huic aūt. Facta est: qd̄ est regis cum potestate oīa operantis. cum gratia quidem: q2 cum potestate omnia dimittebat peccata: et gratiam quidē ei⁹ baptismatis donū: et adoptio que p spm̄ nobis daē: et alia multa ostendunt. veritatem autem plenius sciemus: si figuras veteris legis viderimus. Ea enim que in nouo testamento perficiēda erant: in veteri testamento figuris precesserunt: quas christ⁹ veniens adimpleuit. Unde si figura data est p moysen: veritas per

Ueritas duplex distinguitur.

Gratia duplex a christo

Secretū celeste honorū.

christū facta est. Augu.xiij.de trini. Uel gratiam referamus ad sciētiā: veritatem ad sapiētiā: in rebus eī per ipsū ortis: il a summa grā est: q̄ hō in vnitate psone coniunctus est deo. In reb⁹ vo eternis: summa veritas recte tribuit dei verbo.

¶ Deū nemo vidit vnq̄. Unigenitus fili⁹ qui est in sinu patris: ipse enarrauit.

¶ Orige. Incōgrue aradinus asserit hoc pmulgatū fuisse non a baptista sed a discipulo. nam si illud de plenitudine eius nos omnes accepim⁹: a baptista prolatum est: quō nō est sequens ipsum de grā christi suscipiētes z scdam p prima grā: phitentesq̄ legē p moysen fore traditā: grām vo z vitatem p iesum christū pdiisse: intellexisse qualiter deum nemo vidit vnq̄: q̄q̄ vnigenitus cū i patris gremio requiescat interpretationē ipsi ioanni: necnon olbus his qui de pfectione gustauerint cōcesserit? Nō enim nunc primit⁹ annūciauit: nam prusq̄ abraā fieret: docet nos abraā exultasse: vt videat eius gloriam.

Dissensit christo stoni⁹ ab ougene.

Chry. Uel aliter. Euangelista ostendens multā eminētiā donoꝝ christi ad ea que p moysen dispēsata sunt: vult de reliquo cām rōnalem differentie dicere. nam ille quidē famul⁹ existens: minorū rerū factus est minister. hic vo dnator z regis fili⁹ existens multo maiora nobis attulit eo existens semper patri z videns eū. ppter hoc ita intulit dicens. Deum nemo vidit vnq̄. Augu. ad paulinam. Quid ergo est qd iacob dicit. Uidi dnm facie ad faciem: et qd de moyse scriptum. Quia loquebatur cum deo facie ad faciem. z illud qd propheta isaias loquens de seipso ait. Uidi dominum sabaoth sedentē in throno. Grego. xviij. mora. Sed patenter datur intelligi q̄ q̄diu hic moraliter viuitur: videri per quasdā imagines pōt deus: sed per ipsaz nature sue spēm non pōt: vt quima gratia spirit⁹ afflata per figuras q̄sdaz deū videat: sed ad ipam vim ei⁹ essentie non pertingat. hinc est eī q̄ iacob qui deū se vidisse testatur: nō nisi angelū vidit. hinc est q̄ moyses qui cū deo facie ad faciem loquitur dicit. Ostende mihi temetipsum manifeste vt videam te. Ex qua eius petitiōe colligitur: q: eum sitiebat p incircūscripte nature sue claritatem cernere: quem iam ceperat p quasdā imagines videre. Chry. Si aūt antiqui patres ipsaz viderunt naturam nequaq̄ differenter cōsiderassent. simplex enim quedam est z infigurabilis: non sedet: neq̄ stat: neq̄ ambulat: hec enim corporum sunt. vnde z per prophetā dicit. Ego visionem multiplicaui eis z in manib⁹ propheταꝝ assimilatus sum: hoc est, condescendi eis: non quod eram apparui: quia enim filius dei per verā carnem appariturus erat nobis. primo excitauit eos videre deum: sicut possibile erat eis videre. Augu. ad paulinā. Sed cum scriptum sit. Beati mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt. z iterū. Cum apparuerit similes ei erimus: quoniam videbimus eū sicuti est: quid est quod hic dicitur. Deum nemo vidit vnq̄: An forsasse rñdetur q̄ illa testimonia de videndo deo sunt non de viso: ipsi enim deum videbunt: dictum est: nō viderunt: z non vidimus: sed videbimus eum sicuti est: deū enim nemo vidit vnq̄. vel in hac vita sicuti ipse est: vel etiam in angelorū vita sicuti visibilia ista que corporali visione cernuntur. Grego. xviij. mora. Si vo a quibusdā videri potest in hac corruptibili carne viuentibus: sed tamē inestimabili virtute crescentib⁹ quodam contemplationis acumine eterna, claritas dei hoc ab hac sententia non abhorret: quoniam quisquis sapientiam que deus est videt: huic vite funditus moritur: ne iam eius amore teneatur. Augustinus duodecimo sup ge nesim ad lit:

Uisio enigmatica.

teram. Nisi enim ab hac vita quisque quodammodo moriatur: sive omnino exiens de corpore: sive ita aversus et alienatus a carnalibus sensibus: ut merito nesciat: sicut apostolus ait. utrum in corpore an extra corpus sit: non illam rapitur et subvehitur visionem. Grego. xviij. mora. Sciendum vero est quod fuere nonnulli qui deum dicerent in illa regione beatitudinis in claritate sua conspici: sed in natura minime videri: quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit: neque enim illi simplici et incommutabili essentie aliud est claritas: aliud natura. Augu. ad paulinam Si autem dicitur: in hoc quod scriptum est. Deum nemo vidit unquam: homines tantummodo intelligendos. nam hoc apertius planius explicans. Quem nemo inquit hominum vidit: sed nec videre potest ut ita dictum sit. Deum nemo vidit unquam: ac si diceretur. Nullus hominum. questio illa solvi videbitur: ut non sit huic sententie contrarium quod dominus ait. Angeli eorum semper vident faciem patris mei. ut scilicet angelos deum videre credamus: quem nemo vidit unquam. scilicet hominum. Greg. xviij. mor. Sunt tamen nonnulli qui nequaquam deum videre nec angelos suspicantur. Chry. Dicentes quod ipsum quod deus est: non solum prophete sed nec angeli viderunt neque archangeli. Sed si interrogaveris eos audies de substantia nihil respondentes. gloria vero in excelsis deo non solum cantantes: sed et in terra pax hominibus bone voluntatis. Et si a cherubin et seraphin concupiveris aliquid discere: mysticam sanctimonii melodiam audies: et quoniam plenum est celum et terra gloria eius. Augu. ad paulinam. Quod quidem intantum verum est: quia dei plenitudinem nullus non solum oculis corporeis: sed vel ipsa mente aliquando comprehendit. Aliud est enim videre aliud totum videndo comprehendere: quando quidem id videtur quod presens utcunque sentitur:

Error reffellitur.

Angeli quo deum videant.

totum autem comprehenditur videndo quod ita videtur ut nihil eius lateat videntem: aut cuius fines circumspici possunt. Chry. Sic igitur solus patrem videt filius et spiritussanctus. Quod enim creabilis est nature: qualiter poterit videre quod increabile est? Ita igitur nullus novit deum ut filius. unde sequitur. Unigenitus filius qui est in sinu patris ipse enarravit: ne propter nominis communionem unum quendam eorum qui gratia facti sunt filiorum esse existimes eum: primo quidem adiectus est articulus. Si vero hoc non sufficit tibi: audi aliud nomen unigenitus. Hyla. vi. de tri. Nature quidem fides non satis explicita videbatur ex nomine filii: nisi proprietatis virtus per exceptionis significantiam adderetur: preter filium enim et unigenitum nihil cognominans suspitionem penitus adoptionis exclusit: cum veritatem nominis unigeniti natura prestaret. Chry. Sed et aliud posuit dicens. Qui est in sinu patris. Etenim in sinu conversari nimio plus est quam simpliciter videre. nam qui simpliciter videt: non omnino eius quod videt cognitionem habet. qui vero in sinu conversatur nihil ignorabit. Cum igitur audieris quod nullus cognoscit patrem nisi filius: nequaquam dicas: quoniam et si plus omnibus novit patrem sed non quantus est novit eum. propterea evangelista in sinu patris eum morari dicit: ut non estimemus per id aliud significatum quam familiaritatem unigeniti et coeternitatem ad patrem. Augu. In sinu enim patris idest in secreto patris. Non enim deus habet sinum quemadmodum nos habemus in vestibus. aut cogitandus est sic sedere: quomodo nos. aut forte cinctus est ut sinum haberet: sed quia sinus noster intus est: secretum patris sinus patris vocatur. Qui ergo in secreto patris novit patrem: ipse enarravit quod vidit. Chry. Sed quid enarravit: quoniam unus est deus: sed et hoc reliqui prophete et moyses cla

Filiatio dei duplex.

Sinus patris quo dicatur.

mant. quid ergo plus didicimus a filio in sinibus paternalibus existente? Primum quidem ipsa hec que alij narrauerunt: sunt enarrata ex operatione vnigeniti. Deinde quoniam multo maiorem suscipimus doctrinam per vnigenitum: et cognouimus quoniam spiritus est deus: et eos qui adorant eum in spiritu et veritate adorare oportet: et quoniam deus pater est vnigeniti. Beda. Preterea sciendum quod si ad preteritum referatur: quod ait. Enarrauit: homo factus enarrauit quid de trinitatis vnitate sentiendum qualiter ad eius contemplationem properandum: quibus actibus sit perueniendum? Si vero referatur ad futurum: tunc enarrabit cum electos suos ad visionem claritatis sue inducet. Augu. Fuerunt autem homines qui dicerent vanitate cordis sui decepti. Pater inuisibilis est: filius autem visibilis est. Si ergo propter carnem filius visibilis dicitur: et nos concedimus: et est catholica fides. Si autem vt ipsi dicunt: antequam incarnaretur: multum delirant si christus sapientia dei et virtus dei est. Sapientia enim dei videri oculis non potest. Si verbum hominis oculis non videtur. verbum dei sic videri potest? Chry. Non igitur soli ipsi proprium est Deum nemo vidit vnquam: sed et filio: quia vt paulus dicit: est imago dei inuisibilis: que vero inuisibilis imago est: et ipse inuisibilis est.

Summa doctrine christi in nubus.

¶ Et hoc est testimonium ioannis: quando miserunt iudei ab hierosolymis sacerdotes: et leuitas ad eum vt interrogarent eum. Tu quis es? Et confessus est: et non negauit: et confessus est quia non sum ego christus. Et interrogauerunt eum. Quid ergo? Helias es tu? et dixit. non sum. propheta es tu? Et respondit. non. Dixerunt ergo ei. Quis es vt responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de teipso? Ait. Ego vox clamantis in deserto dirigite viam domini: sicut dixit isaias propheta.

¶ Orige. Secundum legitur hoc testimonium a ioanne baptista de christo prolatum: incipiente primo illic. Hic est de quo dixi: et desinente ibi. Ipse enarrauit. Theophi. Vel aliter. Postquam superius dixit euangelista quod ioannes testabatur de christo Ante me factus est: nunc subiungit quando premissum testimonium reddiderit christo ioannes. vnde dicit. Et hoc est testimonium ioannis quando miserunt iudei ab hierosolymis sacerdotes et leuitas ad ioannem. Orige. Iudei quidem ab hierosolymis vt cognati existentes baptiste de stirpe sacerdotali existentis: sacerdotes et leuitas destinant: sciscitaturos quis esset ioannes: eos scilicet qui reputati sunt secundum electionem ab alijs differre et ab electo hierosolymorum loco. Ioannem itaque querunt cum tanta veneratione. Erga christum autem nihil huiusmodi factum legitur a iudeis: sed quod erga ioannem iudei: hoc ioannes erga christum prosequitur: per proprios discipulos interrogans. Tu es qui venturus es an alium expectamus? Chry. Sic autem fide dignum estimauerunt esse ioannem vt ei de seipso dicenti crederent. vnde dicit. Vt interrogarent eum. Tu quis es? Augu. Non autem misissent nisi mouerentur excellentia auctoritatis eius: quia ausus est baptizare. Orige. Ioannes autem vt videtur discernebat ex questione sacerdotum et leuitarum dubitationem: ne forte christus esset baptizans: apertius tamen illud profiteri cauebant ne temerarium putarentur. Quapropter merito vt eorum opinio fallax de eo primitus aboleretur: ac subinde veritas propalaretur quod non sit christus ante omnia manifestat. vnde sequitur. Et confessus est et non negauit: et confessus est: quia non sum ego christus. Hic etiam

Mira estimatio de ioanne.

adijciamus: qr tempus aduentus
christi populum recreabat quodam=
modo iam presens existens legisperi=
tis ex sacris scripturis illius tem=
pus speratum colligentibus: ppter
qd Theodas nõ modicã multitudi
nẽ quasi christus cõgregauit: et post
illum iudas galileus in diebus pro
fessionis. Cũ ergo feruentius chri=
sti expectaretur aduentus: iudei trãs
mittunt ad ioannẽ per hoc quod est
Tu quis es. coniicere volentes si
ipse se xpm fateretur. Nõ aũt ex eo
qd dicit. Non sum ego christus: ne=
gauit. et hoc enim ipso cõfessus est
veritatem. Grego. Negauit plane
qd nõ erat: sed nõ negauit qd erat:
vt veritatẽ loquens: eius membrũ
fieret: cuius sibi nomẽ fallaciter nõ
vsurparet. Chry. Uel aliter passi
erant iudei quandã humanam pas=
sionẽ ad ioãnẽ. Indignũ enim estima=
bant subijci eum christo ppter mul
ta que ioannis claritatẽ demonstra
bant: quorũ primũ erat genus illu=
stre. Principis enim sacerdotũ filius
erat: deinde dura educatio: humano=
rũ despectio. In christo aũt con=
trarium videbat genus humile: qd
ei exprobrabãt dicentes. Nõne hic
est fabri filius dicta cõis et vestimẽ=
ta: nihil plus multis habentia: quia
igit ioannes cõtinue ad xpm mitte=
bat: volẽtes magis ioannẽ habere
magistrũ: mittunt ad eũ opinantes
per blanditias eum allicere ad con
fitendũ se xpm esse. Nõ ergo quos=
dam contemptibiles mittunt: vt ad
xpm ministros et herodianos sed sa
cerdotes et leuitas: et non quoscũqz
sed eos qui erant ex hierosolymis:
hoc est honorabiliores. Et ad hoc
mittunt: vt interrogarent. Tu quis
es? nõ quasi ignorãtes: sed volen
tes eum inducere ad hoc qd dixi. vn
de ioãnes ad mentem et non ad in=
terrogationẽ eis respondit. Et con=
fessus est et nõ negauit: et confessus
est: qr non sum ego christus. Et vi=
de sapientiam euãgeliste tertio qua

Cõparatio iesu et ioannis.

si idem dicit: et virtutẽ baptiste indi=
cans: et malitiam et amentiã iudeorũ.
Deuoti enim famuli est: non solum
nõ rapere gloriã dñi: sed oblatam a
multis respuere. Turbe quidem ex
ignorantia ad hãc venerunt suspi=
tionẽ: vt ioannẽ xpm estimarent. hi
vero a maligna mẽte ex qua interro
gabãt eum: estimantes per blandi=
tias attrahere ad hoc qd volebant:
nisi enim excogitassent hoc respon=
denti. Non sum ego christus dixis=
sent. Nõ hoc suspicati sumus: non
hoc venimus interrogaturi: sed ca=
pti et manifesti effecti ad aliud ve=
niunt. vnde sequitur. Et interroga=
uerunt eum. Quid ergo? helias es
tu? Augu. Nouerant enim qd pre=
cessurus erat helias xpm: nõ enim
alicui ignotũ erat nomẽ christi apud
hebreos: sed nõ putabant illũ esse
xpm: nec tñ omnino putauerũt xpm
nõ esse venturũ: et cũ sperarent ven=
turũ: offenderũt eũ presentẽ. Sequi=
tur. Et dixit nõ sum. Greg. in omi.
Ex his verbis nobis questio valde
implexa generat. Alio quippe in lo
co inquisitus a discipulis dñs de he
lie aduentu rñdit. Si vultis scire. ioã
nes ipse est helias. Requisitus aũt
ioãnes dicit. Nõ sum helias. Quõ
ergo ppheta veritatis est: si eiusdẽ
veritatis sermonibus concors nõ est? Ori.
Dicet autẽ aliquis qd se ignorabat
ioãnes esse helyam: et hoc nimirum
dicent documẽto qui assistũt iterate
incorporationis rõni tanqz anima
denuo induente corpora. Querunt
enim iudei per leuitas ac sacerdo=
tes an esset helias cũ iterate corpo=
ris assumptiõis documentũ verax
arbitrant quasi paternũ existẽs: nec
alienũ ab arcanorũ suorũ doctrina:
ob hoc itaqz dicit ioannes. helias
nõ sum. nã nescit primeuã vitã pro=
priã: qualiter aũt videt rõnabile si
tanqz ppheta spiritu illuminatus est:
et de deo et vnigenito tãta narrauit:
ignorasse de seipso an vnqz eius aia
fuerit in helia? Grego. in omi. Sz

Sententia origenis obscura.

si subtiliter veritas ipsa requiratur:
hoc quidē qđ inter septrariū sonuit:
quō cōtrariū nō sit inueniť. Ad za=
chariā nāq de ioanne angelus di=
xit. Ipse precedet ante illū in spiri=
tu ꝛ v̄tute helye: q̄ꝛ .s. sicut helias se
cundū dn̄i aduentū p̄ueniet: ita ioā=
nes preuenit primū. Sicut ille p̄cur
sor venturus est iudicis: ita iste p̄cur=
sor factus est redēptoris. Joannes
igitur in spiritu helias erat: in per=
sona helias nō erat. Qđ aūt dn̄s fa
tetur de spiritu: hoc ioannes dene=
gat de psona: q̄ꝛ ꝛ iustum sic erat vt
discipulis dn̄s spiritualem de ioan=
ne sententiā diceret: ꝛ ioannes tur=
bis carnalibus nō de suo spiritu: sꝫ
de corpore rn̄deret. Orige. Rn̄dit
ergo leuitis ꝛ sacerdotib⁹. Nō sum.
cōiectans p̄positū questionis eorū.
nō enim latebat premissa examina
tio si idem spūs esset in vtroq: sed si
ioānes esset ipse helias qui assum=
ptus est: nunc apparens s̄m q a iu
deis expectabať absq natiuitate.
primus aūt arbitrans resumptionē
corporū dicet: q incōsequens est fi=
liū zacharie tanti sacerdotis in se=
nio natū: super oēm humanā expe=
ctationē ignorari a sacerdotib⁹ ꝛ le
uitis ipsum natū fuisse: maxime lu=
ca testāte q factus est timor in om=
nibus habitantib⁹ circa eos. Sed
forsan qm̄ p̄pe finē heliam expecta
bāt antichristū quasi tropice sciscita
ri videnť: an es tu qui prenuncias
christū venturū? ꝛ caute rn̄dit. Non
sum. Sed ꝛ nihil mirabile: sicut in
saluatore plurib⁹ scientibus ex Ma
ris natiuitatē eius: quidā fallebanť
putantes eū ioānem baptistam vel
heliā aut aliquē p̄phetaꝝ: sic ꝛ in
ioanne quosdā ortus eius ex zacha
ria nō latebat: ꝛ quidā dubitabant:
si forsan q̄ expectabať helias appa
ruit in ioāne. Qm̄ vero cum plures
in israel editi fuerint p̄phete vnus
de quo moyses p̄phetauerat p̄ser=
tim expectabatur: iuxta illud. Pro=
phetā vobis suscitabit deus ex fra= *Christus*

trib⁹ vestris: sicut mihi illi parebi= *moysi cō*
tis. Tertio sciscitanť: nō si foret pro *paratio.*
pheta simpliciter: sed cum articulo
in greco poniť. vn̄ sequiť. Prophe=
ta es tu? Per singulos enim p̄phe=
tas nouerat populus israel neminē
eoꝝ fore, hunc quē moyses p̄phe=
tauerat: qui sicut moyses medi⁹ sta
ret inter deū ꝛ homines: ꝛ accepto
testamēto a deo traderet discipulis
Hoc autem illis nomen non christo
attribuentib⁹: sed arbitrantib⁹ aliū
a christo ipsuꝫ fore. Joannes sciuit
quoniā ꝛ christus ille p̄pheta esset
vnde subdiť. Et respondit: nō. Au=
gu. Uel q̄ꝛ ioānes maior erat q̄ p̄=
pheta: q̄ꝛ p̄phete longe prenuncia
uerunt: ioānes presentē demonstra
bat. Sequiť. Dixerunt ergo ei quis
es: vt responsum demus his qui mi
serūt nos: qđ dicis de teipso? Chry.
Uides hic vehemētius insistentes
ꝛ interrogantes. Hunc aūt cū man=
suetudine eas que non erāt vere su
spitiones destruentē ꝛ eam que est
vera ponentem. vn̄ sequiť. Ait. Ego
vox clamātis i deserto. Au. Isaias
illud dixit. In ioāne prophetia ista
completa est. Grego. Scitis autē
q vnigenitus filius verbum patris
vocatur. Ex ipsa autem nostra locu
tione cognoscimus: quia prius vox
sonat vt verbum possit audiri. Joā=
nes ergo vocem se asserit esse: quia
verbum precedit: ꝛ per eius mini=
sterium: patris verbum ab homini=
bus auditur. Orige. Ineleganter
autem heraclion de ioanne ꝛ pro=
phetis considerans ait. Quoniam
verbum quidē saluator est: vox au
tem per ioānem intelligitur. Solus
enim sonus est omnis gradus p̄phe *Error he*
ticus. Cui dicendū q si nō significa= *raclionis.*
tiuā vocē dederit tuba: nemo se ac=
cinget ad p̄liū. Si ergo nil aliđ q̄ so
nus ē vox p̄phetica: quō trāsmittit
nos ad illā saluatorꝭ? Scrutamini in
quit scripturas. Dicit aūt ioānes se
eē vocē nō clamātē i deserto: sꝫ cla=
mātis in deserto: ei⁹ .s. q stabat ꝛ cla

mabat. Si quis sitit veniat ad me ⁊ bibat. Clamat em̄ vt distantes auditu percipiant ⁊ grauē habētes auditum sentiant inmensitatē eorum que dicuntur. Theo. Uel q: veritatē manifestat annūciat. oēs em̄ q̄ i lege erant obscure loquebantur. Grego. Uel in deserto ioānes clamat: q2 q̄si derelicte ac destitute iudee solatiū redemptoris annunciat. Orige. Opus aū: vocis in deserto clamātis est: vt aīa a deo destituta: ad rectā faciendā viā dn̄i reuocet: neq̄ ꝙ prauitatē serpētini gressus prosequēdo: s̄m cōtemplationē quidē sublimatam in veritate absq3 ꝑmixtiōe mendacij: ⁊ s̄m actionem post congruā speculationem dictū opus referentē. vn̄ sequit. Dirigite viā dn̄i: sicut dixit isaias ꝓpheta. Grego. via dn̄i ad cor dirigit: cū veritatis sermo hūilr̄ audit. Uia dn̄i ad cor dirigitur: cū ad preceptum via ꝑparat.

¶ Et qui missi fuerant erāt ex phariseis. Et interrogauerunt eum: ⁊ dixerunt ei. Quid ergo baptizas si tu nō es christ⁹: neq3 helias: neq3 propheta? Respondit eis Joannes dicens. Ego baptizo in aqua: medius autem vestrū stetit quem vos nescitis. Ipse est qui post me venit qui ante me fact⁹ est: cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiam calciamenti. Hec in bethania facta sunt trans iordanem vbi erat ioannes baptizans.

¶ Orige. Facta respōsione versus sacerdotes ⁊ leuitas: denuo missum est a phariseis. vnde dr̄. Et qui missi fuerāt erāt ex phariseis. Quantum em̄ ex ipso sermone cōiectrari contingit dico tertiū hoc est testimoniū. Uide tn̄ quō iuxta sacerdotalē ⁊ leuiticā ꝑsonā est cū māsuetudine ꝓlatum illud. Tu q̄s es? Nihil em̄ ar rogās vel ꝓteruū in eoꝝ questione cōtinetur: sed cūcta decēta veros dei ministros. Sed pharisei s̄3 suū nomen diuisi ⁊ importuni ex discordia cōtumeliosas voces ꝑtendunt baptiste. vn̄ sequitur. Et dixerūt ei. Quid ergo baptizas? si tu non es christus: neq3 helias: neq3 ꝓpheta? Non quasi scire volētes: sed ꝓhibere eum a baptismo. Deinde vo nescio quo pacto proni ad baptismum iuerūt ad ioānē. Huius aūt solutio est: q2 pharisei non credentes accedūt ad baptisma s3 ex hypocrisi cuz timerent pplm̄. Chry. Uel ipsi ijdē sacerdotes et leuite ex phariseis erant: ⁊ q2 blāditijs eum non valuerunt supplantare: accusationē ei immittere tētāt: cogētes eū dicere q᷑ nō erat: vnde sequitur Et interrogauerūt eū ⁊ dixerūt. Quid ergo baptizas: si tu nō es xp̄s neq3 helias neq3 ꝓpheta? q̄si audacie videbatur esse baptizare: si christus nō erat: nec ꝑcursor illius: nec preco. i. propheta. Grego. Sed sanctus q̄sq3 etiā cū ꝑuersa mente requiritur: a bonitatis sue studio nō mutatur. Un̄ ioannes quoq3 ad verba inuidie predicamēta rn̄dit vite. vnde sequitur. Rn̄dit eis dicens. Ego baptizo in aqua. Orige. Ad illud em̄. Quid ergo baptizas: quid aliud afferri decebat: nisi ꝓprium baptismum carnale pretendere? Grego. Joannes em̄ non spiritu sed aq̄ baptizat: q2 pctā soluere nō valebat: baptizatoꝝ corpora per aquā lauat: sed tn̄ animas ꝑ veniā nō lauat. Cur ergo baptizat: qui peccata per baptismum nō relaxat? nisi vt ꝑcursionis sue ordinem seruans. s. qui nasciturum nascendo preuenerat: baptizaturū quoq3 dn̄z baptizando preueniret: ⁊ qui predicando fact⁹ est precursor christi baptizando etiam precursor ei⁹ fieret imitatiōe sacramēti: q̄ inter hec mysteriū redēptiōis nr̄e annūciās: hūc in medio hominū ⁊ stetisse asserit ⁊ nesciri. Sequitur em̄. Medius autē

Sctōꝛū ꝑfectio.

vestrū stetit quē vos nescitis: qr per carnē dñs apparens & visibilis extitit corpore & inuisibilis maiestate. Chry. Hoc autem dixit: qm̄ decens erat christū ꝯmixtū esse ppło: vt vnū multorū se vbiq; humilē esse docentem. Cū aūt dixit. Quē vos nescitis. Sciente ꝗ hic cognitionē certissimā dicit: puta quis est & vñ. Augu. Humilis enim nō videbatur: & propter ea lucerna accensa est. Theophi. Uel medi⁹ erat phariseorū dñs: sed ignorabāt eum: qr ipsi scripturas se scire putabāt: & inquātum in illis pnūciabat dñs: medius eoꝝ erat. s. in cordib⁹ eoꝝ: sed nesciebāt eū: eo ꝙ scripturas non intelligebāt. Uel aliter. Medius q̄dē erat inꝯrū mediator dei existēs & hoīum christ⁹ iesus medius phariseoꝝ extitit: volens illos deo iungere: sed ipsi nesciebant eum. Orige. Uel aliter. Hoc edixo ego baptizo in aqua. Ad illō. Quid ergo baptizas? Ad scōm. s. si tu nō es christus? p̄conium de p̄cedenti christi substātia ppon: ꝙ tāta sit ei virtus: ꝙ inuisibilis sit sua deitate: cum sit p̄sens cuilibet & totum per orbē diffusus. qđ notat ex illo. Medi⁹ vestrum stetit. Hic enim p totam orbis machinā effluxit: sic vt quē creant: per ipm creent: oia eñ per ipsum facta sunt. vñ palam est ꝙ inquirentibus a ioanne. Quid ergo baptizas? ipse medius erat. Uel ꝙ dr̄. In medio vestrum stetit: intelligendum est de nobis hominib⁹. Cum enim sim⁹ rōnales: in medio nr̄m existit: ex eo ꝙ pncipale. s. coꝛ in medio toti⁹ corporis insitum est. Qui ergo verbum in medio gerunt: non autem cognoscūt: de illius natura: nec de quo fonte manauit: nec quō consistit in eis: hi verbum in medio sui obtinentes ignorant: qđ th̄ ioannes agnouit: vnde exprobrādo dicit ad phariseos. Quē vos nescitis. Quia expectantes pharisei christi aduentū: nihil tā arduū de eo contemplabantur: solū hoīem scīm existimātes eū esse. Dicit aūt Stetit. Nā stat pater inuariabilis existens & inpermutabile: stat quoq; ꝟbum eius ad saluandū cōtinuo: cuius carnē susciplat: ꝗ eius medius hoīm stet inuisibile. Ne ꝟo putet aliqs aliū esse inuisibilem ad oēs homines venientem: vel ad vniuersum orbem ab eo qui humanat⁹ est & in terra comparuit: subdit. Qui post me venit hoc ē q̄ post me appariturus est. Non aūt idem denotat hic per hoc qđ dicit. Post: & cū iesus nos post se inuitat. Illic enim sequi post ipsum p̄cipit nobis: vt ei⁹ indagando vestigia: perueniam⁹ ad patrem. hic autē vt pateat: qđ sequat ex ioannis dogmatib⁹. venit enim vt cuncti credant per eum preparati ad pfectū verbum per minora. Dicit ergo. Ipse est qui post me venit. Chry. Ac si diceret. Ne existimetis tm̄ i meo cōsistere baptismate. si eñ meū baptisma pfectū esset: aliꝰ nō veniret post me: aliud baptisma daturus: sed hec preparatio est i llius & transibit in primo: vt vmbra & imago: sed opoꝛtet eum qui veritatē imponet venire post me. si eñ hoc esset perfectum: nequaꝗ secundi loc⁹ quereretur. Et ideo subdit. Qui ante me fact⁹ est: hic est honorabi oꝛ & clarior. Grego. Sic nāq; dr̄. Ante me factus est: ac si dicatur: antepositus est mihi. Post me ergo venit: qr postmodū nat⁹ ante me aūt factus est: qr mihi prelatus. Chry. Ne autem existimes cōparabilem esse excellētiā: hāc incōparabilitatem ostēdere volens subiungit. Cuius ego non sum dignus: vt soluam corrigiā calciamētī. q. d. intantū est ante me vt ego neq; in vltimis ministroꝝ vocari dignus sim. Calciamentū eñ soluere vltimi ministerij res est. Augu. Unde & si dignū se diceret: tantummodo corrigiam calciamēti soluere: multum se habuisset. Grego. Uel aliter. Mos apud veteres fuit: vt si quis eam que sibi competeret accipere vxorem nollet: ille ei cal

Christ⁹ quō medi⁹ dr̄.

Tropologia pulchra.

Calciamenti christi significatio.

clamentū solueret: qui ad hanc spōsus iure ppinquitatis veniret. quid igit inter homines christus nisi sancte ecclesie sponsus apparuit? Recte ergo ioannes se indignū esse ad soluendam corrigiā eius calciamēti denunciat: ac si aperte dicat: redēptoris vestigia nō denudare valeo: quia sponsi nomen mihi immeritus non vsurpo. qđ tamen intelligi ꝛ aliter pōt. Quis enim nesciat q calciamēta ex mortuis animalib⁹ fiāt? Incarnatus vero dñs veniens quasi calciatus apparuit qui in diuinitate sua morticina nostre corruptōis assumpsit. Corrigia ergo calciamēti est ligatura mysterij. Joānes ergo soluere corrigiam calciamēti ei⁹ nō valet: qꝛ incarnationis mysterium nec ipse inuestigare sufficit: ac si patēter dicat. Quid mirū si mihi ille ꝑlatus est quē post me quidem natū cōsidero: sed natiuitatis eius mysteriū nō comprehēdo? Orige. Quidā vero non inepte dixit hoc sic intelligendū. Non sum ego tanti vt causa mei descendat a magnalibus: ac carnem quasi calciamētū suscipiat. Chry. Et qꝛ ioānes cū decēti libertate ea que de christo sunt omnib⁹ predicabat: propterea euāgelista ꝛ locum designat dicens. Hec in bethania facta sunt trās iordanē: vbi erat ioānes baptizans. Non em̄ in domo neqꝫ in angulo xp̄m predicabat: sed iordanem transiens in media multitudine presentibus omnibus qui ab eo baptizabātur. Quedam vero exemplaria certius habent in bethabora. Bethania enim nō vltra iordanē: neqꝫ i deserto erat sed ppe hierosolymam. Glo. Uel due sunt bethanie vna trans iordanē: altera citra nō lōge a hierusalē vbi lazarus fuit suscitatus. Chry. Hoc autem ꝛ propter aliam causā designat: qꝛ enim res non antiquas narrabat: sed ante paruum tempus contingentes: presentes: ꝛ videntes testes facit eorum que dicuntur: demonstrationem a locis tribuens. Alcu. Bethania vero domus obediētie interpretatur: per quā innuitur qꝛ per obedientiam fidei omnes ad baptisma debent peruenire. Orige. Bethabora vero interpretatur domus preparationis: ꝛ cōuenit cū baptismo: preparātis domino plebem perfectam. Jordanis interpretatur descensus eorū. Quis aūt erit hic fluuius nisi saluator noster per quem ingredientem in hunc mundum mundari cōuenit: non suum descēdentem descensum: sed humani gñis: hic segregat donatas a moyse ab his que per iesum donantur sortes: huius riuuli letificant ciuitatem dei. Sicut autē draco latitat in egyptiaco fluuio: ita deus in isto. Pater enim est in filio: ꝛ qui proficiscūtur illuc vt se lauent: opprobriū egypti deponunt: ac apti ad perceptionem hereditatis parantur: necnon a lepra mundant: ꝛ duplicis capaces sunt gratie: ac prompti fiunt ad susceptionē spiritus almi. In aliud flumen nequaq̄ descendenti spiritali columba. Trans iordanem vero ioannes baptizat vt precursor venientis non innocentes: sed peccatores vocare.

Due sūt bethanie.

¶ Altera die vidit ioānes iesum venientem ad se: ꝛ ait. Ecce agn⁹ dei: ecce qui tollit peccatum mundi. Hic est de quo dixi. Post me venit vir qui ante me factus est: qui prior me erat: ꝛ ego nesciebam eū. Sꝫ vt manifestetur in israel: propterea veni ego in aqua baptizans.

¶ Orige. Post testimoniū ioannis: iam videt iesus veniēs ad eū nō solum adhuc perseuerantē: sed ꝛ potiorem effectū qđ per diem secūdam designat: vñ dr. Altera die vidit ioannes iesum venientē ad se. Pridē aūt iesu mater protinus vt illum

Exēpla gemina: humilita tis.

cōcepit ad matrem ioannis pregnā
tem pficisciť: ⁊ per vocem pueniē
tē ad aures helisabeth ex marie sa
lutatiōe exultat ioān. ꝙ cōceptus in
vtero. Hic autem post ioānis testi=
monia ipse videť a baptista: acce=
dēs ad eum. primo aūt auditu alio
rum instruiť aliquis: ac deinde ocu=
late inspicit illa. Per hoc aūt ꝙ ma=
ria ad helisabeth venit minorem: ⁊
filius dei ad baptistā: ad feruorem
opitulandi minorib⁹ ⁊ ad modestiā
admonemur. Verū vnde ad bapti=
stā venit saluator non hic diciť: sed
ex dictis mathei colligimus dicētis
Tunc venit iesus in galilea ad ior=
danē ad ioannem: vt baptizareť ab
eo. Chry. Vel aliter. Matthe⁹ ad
uentū christi ad baptismū presen=
tialr dicit. Joānes autē ⁊ rursus eū
venisse ad ioannē ostēdit post baptis=
ma: ⁊ hoc manifestat quod postea
dicit. Quia vidi spiritum descenden
tem ⁊c. Partiti enim sunt sibi euāge
liste tēpora narratiōis. Matheus
eī ea que anteꝙ ligaretur ioānes
baptista preteriēs festinat ad ea q̄
deinceps sunt tempora. Sed ioan=
nes his maxime īmmorať: q̄. s. ante
incarcerationē ioānis fuerūt. vnde
hic d̄r. Altera die vidit ioānes iesū
venientē ad se. Cuius igiť gratia se
cundo post baptismū ad eū venie
bat: q: ipsum baptizauerat cū mul=
tis: vt nullus suspiceť qm̄ ex eadem
causa ex qua ad ioannē ⁊ alij ad ior
danē veniret: puta peccata cōfessu=
rus aut in penitentiā abluendus in
flumine. Propterea ergo accedit
dans ioāni occasionē corrigēdi hāc
suspitionem quam ioānes per v̄ba
correxit. vñ sequiť. ⁊ ait. Ecce agn⁹
dei: ecce qui tollit peccata mundi.
Qui igiť ita purus erat vt aliorum
peccata absoluere posset: manifestū
est qm̄ non vt ꝯfiteret peccata acce
dit: sed vt occasionē det ioāni loquē
di de ipso. Venit etiā scđo vt hi qui
priora audierāt: certi⁹ recipiāt q̄ p̄=
dicta sunt: ⁊ alia rursus audiant. Di

Impletio figure ⁊ pro phetie.

cit aūt. Ecce agnus dei: innuens qđ
hic est q̄ olim querebat rememorās
pphetie isaie: ⁊ vmbre que fuit moy
sen erat: vt a figura facilius eos du
cat adveritatē. Augu. Si aūt agn⁹
dei est innocēs: ⁊ ioānes agnus an
nō ⁊ ipse est innocēs? sed oēs ex illa
ppagine veniunt de qua cantat ge
mēs dauid. Ego in iniquitat. b⁹ ꝯce
ptus sum. Solus ergo ille agnus q̄
nō sic venit: nō enim in iniquitate cō
ceptus est: nec in peccatis mater ei⁹
eū i vtero aluit: quē virgo ꝯcepit: vir
go peperit: q: fide cōcepit: ⁊ fide su
scepit. Orig. Sed cum quinꝗ offe
ranť animalia i tēplo. tria terrestria
videlicet: ouis: ⁊ capra: volatilia ve=
ro duo: turtur ⁊ columba: ⁊ de oui=
bus tria adducanť: aries: ouis: agn⁹
de genere ouiū agnum memorauit.
Agnū enim in oblationib⁹ quondia
nis offerri videmus: vnū quidē ma=
ne: alterū vero vespere. Queñā aūt
oblatio alia pōt esse quotidiana a
rōnali natura comprehendēda: nisi
v̄bū vigēs agnus typice nūcupatū?
Hoc nēpe censeb ť oblatio matuti=
na ad frequētiā intellectus in diui=
nis relatū. neꝗ enim aīa pati pōt vt
summis iugiter insistat: eo ꝙ corpo
ris terrestris ⁊ grauis ꝯiugiū est for
nita. Et hoc etiā v̄bo qđ christ⁹ est
ꝯiectare de plurib⁹ poterim⁹: ⁊ quo
dāmō vespere ꝯiung. mus ad corpo
ralia pcedētes. Qui aūt hūc obtulit
agnū ad imolandū deus fuit in hoīe
reconditus: magnus sacerdos q̄ di=
xit. Nemo tollit aīam meam a me:
sed ego pono eā. · h d̄r. Agnus dei.
Jpse eī nostros lāguores accipiēs
totius mūdi tollēs pctā: mortē eius
si baptismū suscepit. Apud deū enī
nō pertransit incorreccū quicqđ agi
mus qđ disciplina indigeat: aut per
difficilia exercetur. Theophi. Vel
d̄r christ⁹ agnus dei: inquantū deus
pr̄ mortē xp̄i acceptauit p̄ nr̄a salu
te: vel inquantū eū pro nobis tradi
dit morti. Sicut enim dicere ꝯsueui
mus. Hec oblatio ē talis hoīs. idest

quam talis homo obtulit:sic τ christus dicitur agnus dei: danns.s. filium suum pro nostra salute in mortem. τ ille quidem agnus typic⁹ nullus omnino peccatum sustulit: hic vero peccatum vniuersi orbis terrarum:periclitantem enim mundū eruit ab ira dei. vnde subdit. Ecce qui tol. pec. mun. Non autem dixit qui tollet:sed qui tollit peccata mundi:q̄si semper hoc faciente ipso. non enim tunc solum tulit cum passus est:sed ex illo tempore vsq3 ad presens tollit:non semper crucifixus, vnam eīm pro peccatis obtulit oblationem:s3 semper purgans per illā3. Grego. viij mora. Tunc autem ab humano genere plene peccatum tolletur: cū per incorruptionis gloriam nostra corruptio permutabit. Esse namq3 a culpa liberi non possum⁹: quousq3 in corporis morte tenemur. Theophi. Sed quare non dixit. Peccata mundi:sed peccatū:vt videlicet per hoc q̄ dixit peccatum vniuersaliter peccatum videret innuere:sicut consueuimus dicere q̄ homo eiect⁹ est de paradiso. idest omne genus humanum. Beda. Uel peccatum mūdi dicitur originale peccatum:quod est cōe totius mundi:quod quidem peccatum originale τ singulorū3 superaddita christus per gratiam relaxat. Augu. Qui eīm de n̄ra natura petm̄ nō assumpsit: ipse est qui tollit n̄rm petm̄. Nostis q3 q̄dā hoīes dicūt:nos tollim⁹ pctā ab hoīb⁹: q3 sancti sumus. si eīm nō fuerit sanctus qui baptizat: quō tollit petm̄ alterius:cum sit ipse homo plen⁹ peccato? Cōtra istas disputatiōes hic legamus. Ecce qui tol. pec. mun. vt non sit presumptio hoībus in homines. Orige. Sicut t̄n iugi oblatiōi agni cognate sunt relique oblationes lega. cē:sic huius agni oblatiōni cognate oblationes videnē mihi effusiones sanguinis martyrū: quorū patientia τ cōfessione τ promptitudine ad bonum ob.undunē machi-

Agnus dei mysteriū

nationes impiorū. Theophi. Quia vero superius illis qui ex phariseis venerant ioannes dixerat:q̄ medi⁹ vestrū3 stat quem vos nescitis: hic ignorantibus demonstrat dicens. Hic est de quo dixi. post me venit vir: qui ante me factus est. Uir dn̄s dicitur p̄pter etatis perfectionem. Na3 triginta annorū baptizatus ē: vel q3 spūalis ale vir est: τ ecclesie sponsus. vn̄ paulus. Despondi vos vni viro:v rginem castam exhibere christo. Augu. Post me ab̄t venit: q: posterior natus est. Ante me factus est:quia prelatus est mihi. Grego. Prelationis autē eius causas aperit:cum subiungit. Quia prior me erat:ac si aperte dicat. Inde me etiā post natus superat:quo eum natiuitatis sue tempora nō angustant. Nā qui per matrē in tpe nascit: sine tpe est a p̄re generatus. Theophi. Ausculta o arrie:non dixit. Quia prior me creatus est:sed q3 prior me erat. Audiat hoc paul⁹ samosetanus abusio q̄ non ex maria sumpsit principiū: q: si essendi principium sumpsit ex virgine:qualiter prior extitit precursore? Nam manifestum est q̄ precursor christū in sex mensibus superabat fm̄ humanam generationem. Chry. Ut autē non videaē ex amicitia p̄pter cognationem ei testimonium perhibere: q3 cognatus eius erat fm̄ carnem. p̄pterea dicit. Ego nesciebam eum. τ fm̄ rationem hoc contigit. Etenim in deserto conuersatus est ioannes. Miracula aūt quecunq3 christo puero existente facta sunt:puta que circa magos et quecunq3 talia ante multum contigerāt tempus: Joanne τ ip̄o valde puero existente. In medio vero tempore ignatus omnibus existebat:propter quod subdit. Sed vt manif. in israel: p̄pter. veni ego in aqua baptizans. Hinc enim manifestum est quoniam et illa signā que quidam dicunt a christo in pueritia facta mendacia τ fictiones sunt. Si enim a prima etate miracula

Jesu p̄fectio.

apochrypha reselluntur.

te miracula fecisset iesus: nequaquam neque ioannes eum ignorasset: nec reliqua multitudo indiguisset magistro ad manifestandum eum. Non igitur ipse christus baptismate indigebat: neque aliquam aliam causam habebat illud lauacrum quam premonstratio nem facere eius fidei que est in xpm. Non enim dixit. Ut mundem eos qui baptizantur: neque ut liberem a peccatis veni baptizans: sed ut manifestetur in israel. Sed nunquid sine baptismate non licebat predicare et inducere turbas: sed facilius ita factum est. Nequaquam enim cucurrissent omnes si sine baptismate predicatio facta esset. Augu. Ubi ergo cognitus est dominus superfluo ei via parabatur: quia cognoscentibus se ipse factus est via. Itaque non durauit diu baptisma ioannis: sed quoadusque demonstraretur esse dominus humilis. Ergo ut daretur nobis a domino humilitatis exemplum ad percipiendam salutem baptismi suscepit baptismum serui: et ne preponeretur baptismus serui baptismo domini baptizati sunt alii baptismo conserui: sed qui baptizati sunt baptismo conserui: oportebat ut baptizarentur baptismo domini. qui autem baptizabantur baptismo domini: non opus habent baptismo conserui.

¶ **Et testimonium perhibuit ioannes dicens. Quia vidi spiritum descendentem quasi columbam de celo: et mansit super eum: et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua: ille mihi dixit. Super quem videris spiritum descendentem et manentem super eum: hic est qui baptizat in spiritusancto. Et ego vidi: et testimonium perhibui: quia hic est filius dei.**

¶ Chry. Quia ioannes testatus est ita magnum quid quod sufficiens erat auditores omnes stupefacere: puta quod totius orbis terrarum solus ipse peccata tolleret: volens credibilius id facere: reduxit hoc ad deum et spiritum sanctum. Posset enim aliquis dicere ioanni. Qualiter igitur tu cognouisti eum? Respondet quod per descensum spiritussancti. unde sequitur. Et testimonium perhibuit. io. di. q: vidi spi. descen. quasi colum. de celo et ma. super eum. Augu. xv. de trini. Non autem tunc unctus est christus spiritusancto: quando super eum baptizatum velut columba descendit. Tunc enim corpus suum. s. ecclesiam suam prefigurare dignatus est in qua precipue baptizati accipiunt spiritumsanctum. Absurdissimum enim est ut credamus eum cum iam triginta esset annorum: eius enim etatis a ioanne baptizatus est: accepisse spiritumsanctum: sed venisse ad illud baptisma sicut sine ullo omnino peccato ita non sine spiritusancto. Si enim de famulo eius et precursore ipso ioanne scriptum est. Spiritusancto replebitur ab utero matris sue: qui quamuis seminatus a patre: tamen spiritumsanctum in utero formatus accepit: quid de homine christo intelligendum est vel credendum cuius carnis ipsa conceptio non carnalis: sed spiritualis fuit? August. de agone christiano. Non autem dicimus solum christum verum corpus habuisse. spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse oculis hominum. Sicut enim non oportebat ut homines falleret filius dei sic nec spiritussanctus: sed omnipotenti deo qui universam creaturam ex nihilo fabricauit: non erat difficile verum corpus columbe sine aliarum columbarum ministerio figurare: sicut ei non fuit difficile verum corpus in utero virginis sine virili semine fabricare. Augu. super Ioan. Duobus autem modis ostendit visibiliter dominus spiritumsanctum: per columbam super dominum baptizatum: per ignem vero super discipulos congregatos. Ibi simplicitas: hic feruor ostenditur. Ergo ne spiritu sanctificati dolum habeant: in columba demonstratum est: et ne simplicitas frigida remaneat: in igne demonstratum est: nec moueat quia lingue diuise sunt. Noli dissipationem time-

Allegoria pulcherria.

Duplex apparitio spiritussancti

re: vnitatem in columba cognosce.
Sic ergo oportebat demõstrari spi
ritũsanctum venientẽ super dñm: vt
cognoscat vnusquisq3 si habeat spi
ritum sanctũ: simplicẽ se esse debere
sicut columbã: & habere cum fratri-
bus verã pacem: quam significant
oscula columbarũ. Osculant & cor-
ui: sed laniãt. A laniatu innocẽs est
natura columbarũ. nã corui de mor
te pascuntur. columba non nisi de
frugibus terre viuit. Si etiam ge-
munt columbe in amore: nolite mi-
rari quia in columbe specie voluit
demonstrari spiritussanctus. Ipse
enim interpellat pro nobis gemiti-
bus inenarrabilibus. Nõ autem spi-
ritussanctus in semetipso: sed in no-
bis gemit: qr gemere nos facit. Qui
enim nouit in pressura se esse morta
litatis huius peregrinari se a dño:
q̃diu propter hoc gemit: bene ge-
mit: spũs illum docuit gemere. Mul
ti aũt gemũt in infelicitate terrena:
vel quassati damnis: vel egritudine
corporis pregrauati: sed nõ colũbe
gemitu gemunt. Vñ ergo debuit de-
Tropologica expositio. monstrari spiritussanctus vnitatem
quandã designãs: nisi per colũbã:
vt pacate ecclesie diceret. Una est
columba mea? vñ debuit humilitas
figurari: nisi per auẽ simplicẽ & ge-
mentẽ? Apparuit ibi sancta & vera
trinitas: pater in voce dicẽte. Tu es
filius meus dilectus: spiritussanctus
in columba. In ista trinitate missi
sunt apostoli baptizare. In nomine
patris & filij & spũssancti. Greg. ij.
mor. Dicit autẽ. Manentẽ sup eũ.
In cunctis namq3 fidelibus spiritus
sanctus venit: sed in solo mediatore
semper singulariter permanet: quia
eius humanitatẽ nunq̃ deseruit: ex
cuius diuinitate pcedit. Sed cũ de
eodẽ spiritu discipulis dicat. Apud
vos manebit: quomodo singulare
signum erit q in christo permanet?
Quod citius cognoscimus si dona
spiritus discernamus. In his enim
donis sine quibus ad vitã perueni-
ri non potest: spiritussanctus in ele-
ctis omnibus semper permanet: vt
sunt mansuetudo: humilitas: fides:
spes: charitas. In illis autẽ quibus
per ostensionẽ non nostra seruat: vi-
ta sed aliorum queritur: non semper
manet: sed aliquãdo se a signorum
ostẽsionibus subtrahit: vt humilius
eius virtutes habeant. Christus aũt
in cunctis eum semper & cõtinue ha-
buit presentem. Chry. Ne autem
aliquis estimet q̃m christus natiui-
tatem habebat spiritusancto adue-
niẽte sicut & nos: hanc etiã destruit
suspitionẽ ostendens q spiritussan-
cti descensio solũ pro manifestando
christo facta ẽ. vnde sequitur. Et ego
nesciebã eum: sed qui misit me ba-
ptizare in aqua: ille mihi dixit. Su-
per quẽ videris spiritũ descendentẽ
& manentẽ super eum: hic est qui ba
ptizat in spũsancto. August. Quis
aũt misit ioãnem? Si dicamus Pa-
ter: verum dicimus. Si dicamus Fi-
lius: verum dicimus. Manifestius
aũt est: vt dicamus Pater & filius.
Quomodo ergo nesciebat eũ a quo Joãnes quõ cognouit christũ.
missus est? Si enim non nouerat eũ a
quo voluit baptizari: temere dice-
bat. Ego a te debeo baptizari: noue
rat ergo eum. Quid ergo est quod
dicit. Et ego nesciebam eũ? Chry.
Sed cum dicit nesciebã eum: ante-
rius tempus dicit: nõ tempus quod
est prope baptismũ: cum phibebat
eum dicẽs. Ego a te debeo baptiza
ri. Aug. Sed legantur alij euange
liste qui planius illud dixerunt: & in
uenimus apertissime tunc descen-
disse columbã cũ dominus ab aqua
ascendit. Si ergo post baptisma de
scendit columba: & anteq̃ baptiza-
ret dixit illi ioãnes. Ego a te debeo
baptizari: ante baptismum illũ no-
uerat: quõ ergo dixit. Ego nesciebã
eum: sed qui misit me baptizare &c.
hoc audiuit ioannes: vt nosceret eũ
quem nõ nouerat: an forte vt plenius
nosset: quem iam nouerat? Noue-
rat quidem dominum: nouerat filiũ

dei:nouerat quia ipse baptizaret in spiritusancto. Ante enim ꝙ veniret ad fluuiū christus:cū multi ad ioannem cōcurrerent ait illis. Qui post me venit:maior me est:ipse vos baptizabit in spiritusancto ꝛ igne. Sz quid nō nouerat. Et potestatem baptismi ipsum dn̄m habiturū ꝛ sibi retenturū:ne paulus aut petrus diceret. Baptismus meus. sicut inuenis dixisse Euāgelium meū:sed ministeriū plane trāsiturum in bonos ꝛ malos. Quid tibi faciat malus minister vbi bonus est dn̄s? Ecce post ioannē baptizatū ē: post homicidā nō ē baptizatū:q2 ioānes dedit baptismū suū:homicida dedit baptismū christi:qd sacrm̄ tā sctm̄ ē:vt nec homicida ministrāte polluat. Potuit autē dn̄s si vellet potestatem dare alicui seruo suo:vt daret baptismū suū tā ꝙ vice sua:ꝛ ꝯstitueret tātā vim in baptismate trāslato in seruū:quātā vim haberet baptisma datū a dn̄o. Hoc noluit:vt i illo eēt spes baptizatorū a quo baptizatos se agnoscerent:ꝛ noluit seruū ponere spem in seruo. Si autē daret hanc potestatē seruis:tot essent baptismata quot essent serui:vt quomodo dictū est: baptisma ioannis:sic diceretur:baptisma petri vel pauli. per hanc ergo potestatē quā solū sibi christus retinuit:stat vnitas ecclesie de qua dictū est. Una est columba mea. Potest aūt fieri vt aliquis habeat baptismū preter columbam: vt ꝓsit ei baptismus preter columbā: nō pōt.

Uirtus christi et fides ecclesie.

Chry. Et q2 pater vocē emisit predicans filiū:superuenit spūssctūs sup caput christi:ne quis presentium existimaret dici de ioāne qd dictū est de christo. Sed dicet aliquis:qualr nō crediderūt iudei:si viderūt spm̄? Sed talia nō solum indigent oculis corporis:sed magis visione mētis. Si nāqꝫ miracula facientē videntes intantum ebrij erāt a liuore vt contraria his que videbant enunciarēt: qualr solo aduentu spiritussancti in specie columbe expulissent incredulitatē? Quidā vero dicūt nō omnes vidisse spiritū:sed solum ioānem: ꝛ eos qui deuotius dispositi erāt. Et si enim sensibilibus oculis possibile erat videre in specie columbe spm̄ descendentem: non tamen propter hoc necesse est omnibus hoc fuisse manifestū. Etenim zacharias in specie sensibili multa cōsiderauit: ꝛ daniel ꝛ ezechiel:sed ꝛ moyses multa vidit: qualia aliorum nullus. vnde subdit ioānes. Et ego vidi:ꝛ testimoniū perhibui:quia hic est filius dei. Agnū quidem eum vocauerat:ꝛ qm̄ in spiritu baptizare debebat dixit. Filiū aūt ante hoc nusqꝫ. Augusti. Oportebat enim vt ille baptizaret qui est filius dei vnicus non adoptatus. Adoptati filij ministri sunt vnici:vnicus autem habet potestatem: adoptati ministerium.

Apparitio spiritus sancti.

¶ Altera die iterū stabat ioānes: ꝛ ex discipulis eius duo. Et respiciens iesum ambulantem dixit. Ecce agnus dei.

¶ Chry. Quia multi his que a principio ioannes dicebat non attendebant:secūda rursus eos excitat voce. vnde dicit. Altera die iterum stabat ioannes ꝛ ex discipulis ei9 duo. Beda. Stabat quidem ioannes:q2 illam virtutum arcem conscēderat: a qua nullis temptationum posset improbitatibus deijci. Stabant cum illo discipuli : quia magisterium illius corde sequebantur immobili. Chrys. Sed quare non totum mundum circuiuit in omni loco iudee ꝑdicans eum:sed stabat circa flumē expectans eum venire ꝛ ostendere venientem? quia. s. per opera christi hoc fieri volebat. vide etiam qualr hoc maioris edificationis fuit:quia enim paruā immisit scintillā:repente flamma in altū eleuata est. Aliter autem ꝛ si circuiens hoc dixisset: viderentur ex studio quodam humano fieri que fiebant.: et suspitione

Predicatio ioannis.

Hec facta sunt post Jeiunium 40. dierum

plenā esset eius preconiū.: ꝗꝫ ꝓphe te quidē ⁊ apl̄i oēs absentē christū predicauerūt: hic quidē ante presen tiā ſm carnē: illi ꝟo post assumptio nē: vsi vt ostendat ꝙ nō voce solū: sed ⁊ oculis eum ostēdebat: subdit. Et respiciens iesum ambulantē di xit. Ecce agnus dei. Theophi. Re spiciens inquit: quasi oculis innuēs grām ⁊ admirationē quā habebat in christo. Aug. Joānes quidē ami cus sponsi erat: nō querebat gloriā suā: sed testimoniū pei hibebat veri tati. Nō enim voluit apud se rema nere discipulos suos vt non seque rent dñm: sed magis ostendit quē se querent dicens. Ecce agnus dei. Chry. Non longum facit sermonē qm̄ vnū solū in studio habebat ad ducere eos ⁊ cōiungere christo: scie bat enim qm̄ de reliquo non indige rent eo testante. Non aūt singulari ter discipulis loquitur de his Joā nes: sed eis publice cum omnibus: q̄ ex cōmuni doctrina suscipientes sequelam christi: firmi de reliquo ꝑ manserunt: nō ꝓpter gratiam chri sti sequentes: sed ꝓpter suum lucrū ⁊ non facit sermonem suū depreca tiuū: sed admiratur solum presentē: ⁊ demonstrat eis preparationem ꝓ pter quā venit: ⁊ modū preparatio nis. Agnus enim vtrūqꝫ insinuat: ⁊ dicit agnus cum articulo adiectiōe: excellentiā eius ostendens. Aug. Iste enim singulariter dicitur agn⁹ solus sine macula sine peccato: non cuius macule absterse sunt: sed cu ius macula nulla fuerit singulari ter hic est agnus dei: quia singulari ter huius agni sanguine solo homi nes redimi potuerūt. hic est agnus quē lupi timent: qui leonē occisus occidit. Beda. Ideo etiā agnū vo cat: q̄ dona sui velleris sponte lar giturum: ex quo vestem nobis nu ptialem facere possumus: idest exē pla viuendi nobis relicturum pre uidit: quibus in dilectione calefieri deberemus. Alcui. Mystice autem

Allego

stat ioannes: cessat lex ⁊ venit iesus idest gratia euangelij: cui ipsa lex perhibet testimonium. Ambulat ie sus discipulos collecturus. Beda. Ambulatio etiam iesu dispensatio nem incarnationis: qua ad nos ve nire ac nobis exempla viuendi pre bere dignatus est: insinuat.

ria pul chra.

¶ Et audierūt eum duo disci puli loquentem: ⁊ secuti sunt iesum. Conuersus autē iesus ⁊ videns eos sequentes se: di cit eis. Quid queritis? Qui di xerunt ei. Rabbi: quod dicitur interpretatum magister: vbi habitas? Dicit eis. Venite ⁊ vi dete. Venerunt ⁊ viderūt vbi maneret: ⁊ apud eū manserūt die illo. Hora autē erat quasi decima. Erat autē andreas frater symonis petri: vnus ex duobus qui audierant a ioan ne ⁊ secuti fuerant eum.

¶ Alcui. Joanne perhibente testi monium quia iesus esset agnus dei: discipuli qui prius erant cum Joan ne magistri imperium implentes se cuti sunt iesum. vnde dicitur. Et au dierunt eū duo discipuli loquē: ⁊ secuti sunt iesum. Chry. Cōsidera autē q̄ qm̄ dixit. Post me veniēs an te me factus est: ⁊ qm̄ nō sum dign⁹ soluere corrigiā calciamenti ei⁹: nul lū cepit. Sed qm̄ de dispensatiōe lo cutus ⁊ ad humilius sermonē duxit dicens. Ecce agnus dei: tunc secuti sunt eū discipuli. Multi enī nō ita ad ducunt eū aliquid magnum ⁊ excel sum de deo dicat: sicut cū benignus ⁊ amicū hominē audiunt ⁊ aliquid ad salutem hominū pertinēs. Cōsi derandū aūt ꝙ ioannes dicit. Ecce agnus dei: ⁊ christus nihil loquitur nā ⁊ sponsus cum silentio adest: aliꝫ cum inducūt ⁊ sponsam in manu ei⁹ ponunt: quā cū acceperit de ea dis ponit: ita christus venit copulatu

Allego ria mira bilis.

rus. Ubi ecclesiā nihil ipse dixit: sed accessit solum amicus eius ioānes dexterā ei sponse imposuit per sermones suos: animas hominū in manus ei ponens: quos accipiens ita disposuit vt vltra ad ioannē nō rediret. Sed aliud hic obseruandum est: sicut enī in nuptijs nō puella ad sponsum vadit: sed ipse ad eam festinat: ita hic cōtingit. Nō enī an celuz ascendit hominū natura: sed ad eaz filius dei accessit: τ ad domū duxit paternā. Et qdē alij discipuli ioannis erāt: qui nō solū secuti non sunt: sed τ zelotipe ad christū dispositi erāt. qui aūt meliores erāt simul audierunt: τ secuti sunt: nō quasi magistrū priorem cōtemnētes: sed ab eo persuasi pmittēte ꝙ baptizaret in spiritusancto christus: τ inde discipulorū studiū cū verecūdia fieri. Nec eniz mox ascendētes interrogauerūt iesum de necessarijs τ maximis rebus: neqꝫ publice sed singulariter ei loqui studuerūt. vñ sequit. Cōuersus aūt iesus τ videns eos sequētes se: dicit eis quid queritis? Hinc erudimur qz cū nos bene velle inceperimus: tūc deus dat nobis multas salutis occasiones. Interrogat autez nō vt discat: sed vt per interrogationem magis eos familiares faciat τ ampliorē fiduciam det: τ ostendat eos auditione dignos. Theophi. Uide aūt ꝙ sequentibus se dominus cōuertit faciē τ respexit: qz nisi per bonā operationē ipsuz secutus fueris: ad visionē faciei eius nunꝙ pertinges: neqꝫ ad domum eius poteris peruenire. Alcui. Ergo illi discipuli tergum ipsius sequebantur vt viderent: τ faciem dñi videre nō poterant. ideo conuertit se: τ quodam modo de sua maiestate descēdit: vt possint faciem discipuli illius contemplari. Orige. Forte autē nō frustra post sextum testimoniū desinit ioannes eos cōtestari: τ iesus ꝓm septimum dicit. Quid queritis? Chry. Sed illi non solū sequendo: sed interrogando amorem suū: τ christū manifestauerunt. vnde sequitur. qui dixerunt ei. Rabbi quod dicit interpretatū magister. vbi habitas? Nōdum ab eo aliquid discentes: magistrū eū vocant ad discipulatū se impellētes τ causam ostendentes propter quid sequebant. Orige. Congrua vo prouectis ex ioannis testimonio platio depromens xp̄m doctorem: ac exprimēs desiderare habitaculū filij dei ɔtueri. Alcui. Nolunt enim trāsitorie vti eius magisterio: sed inquirunt vbi maneat: vt τ tūc in secreto verbis illius imbui: τ exinde sepius possent eum visitare: τ plenius instrui. Mystice aūt volunt sibi ostendi: in quibus christus habitet: vt eorū exemplo tales exhibeant in quibus velit habitare: vel ꝙ iesum ambulantē vident: τ statim vbi maneat querūt: nos monet: vt cū incarnationē eius ad mētem reducimus: sollicito corde eum rogemus: vt mansionem eterni habitaculi nobis ostendat: vnde quia videt bene petētes libere eis sua reserat archana: vnde sequit. Dicit eis venite τ videte. q.d. habitaculū meuz explicari nō potest sermone: sz opere demonstratur: venite ergo credēdo τ operādo: τ videte intelligēdo. Orige. Uel per hoc ꝙ dicit. Uenite: ad actionē inuitat: per hoc aūt ꝙ dicit. Uidete: ad contemplationem. Chry. Christus aūt non dicit eis signa domus neqꝫ locū: sed attrahit eos ad sequendū. Nō dixit. Nō est tempus nūc: audietis cras: si quid vultis discere: sed vt ad amicos τ familiares loquitur: qualiter alibi ait. Filius hominis non habet vbi caput reclinet. hic autem dicit. Uenite τ videte vbi habito. Sed per hoc ꝙ dixit. Non habet vbi caput suū reclinet: demonstrauit ꝙ habitaculuz ꝓprium nō habebat: nō ꝙ in domo nō maneret. Sequit enim. Uenerūt τ viderunt vbi maneret: τ manserūt ibi die illo. Cuius aūt gr̃a manserūt

Anag
gica
posit

non adiungit euãgelista: q2 manifestũ erat q ppter doctrinã. Augu. Quã beatũ aũt diẽ duxerunt: q̃ beatã noctem? Edificemus ergo τ nosmetipsi in corde nostro τ faciamus domũ: quo veniat ille τ doceat nos. Theophi. Nõ frustra autẽ τ tempus notauit euangelista cuȝ subdit Hora aũt erat quasi decima. vt tam doctores q̃ discipulos erudiret: qđ doctrina ppter tempus nõ est pretermittẽda. Chry. Multum enĩ studiũ demonstrabant ad audiendum: in eo: q2 neq ab hora auersi sunt cũ sol esset ad occasum: τ multis quidẽ carni seruientib9 tempus qđ ẽ post escas: nõ est aptũ ad quippiã necessariorũ: eo q corpus escis grauatur Joãnes vero cuius isti erãt discipuli: nõ erat talis: sed cum multo maiori sobrietate vespere degens q̃ nos
Denarij allegoria — nunc. Aug. Numerus etiã iste legem significat: q2 in decẽ preceptis data est lex. Uenerat autẽ tempus vt impleret lex per dilectionem quę a iudeis impleri nõ poterat per timorẽ. vnde τ decima hora domin9 audiuit. Rabi. Magister enim legis nõ est nisi dator legis. Sequit. Erat aũt andreas frater symonis petri: vnus ex duobus qui audierant a ioanne τ secuti fuerant eum. Chry. Cuius aũt gratia alterius nomẽ nõ ponit? quidã dicunt ppterea q2 hic qui scribit est qui secutus est eum. Quidã vero dicũt q ille alius nõ in signis erat. que igit vtilitas si didicerimus nomẽ illi9? neq enĩ septuaginta duorũ discipulorum nomina euãgelista posuit. Alcui. Uel duo discipuli qui secuti sunt iesum sunt andreas τ philippus.

¶ Inuenit hic primũ fratrem suũ symonẽ: τ dicit ei. Inuenimus messiã quod est interpretatũ christus. Et adduxit eum ad iesum. Intuitus aũtem eum iesus dixit: Tũ es symon filius ioanna. tu vocaberis cephas: quod interpretatur petrus.

¶ Chry. Andreas que a iesu didicit: nõ detinuit apud seipsum: sed festinat τ currit cito ad fratrem: traditurus ei bona que suscepit. vñ sequitur. Inuenit hic primũ fratrẽ suum symonẽ: τ dixit ei. Inuenimus messiã qđ est interpretatum christus. Beda. Hoc est enim vere dñm inuenire: vera illius dilectione feruere; fraterne quoq salutis curam gerere. Chry. Et quidẽ nõ dixerat euãgelista que christus fuerat sequentibus se locutus: sed ex his que hic dicunt licet adiscere. Quecũq enim andreas didicit: in breui ostẽdit magistri virtutẽ: qui persuaserat eis: τ eorũ desideriũ qđ prius habuerant representãs. hoc enim verbũ inuenimus: est patiẽtis pressurã ppter absentiã: τ exultãtis: postq̃ apparuit qđ expectabat. Aug. Messias aũt hebraice: grece christus: latine vnctus dr̃. Chrisma eni3 vnctio est: ille autẽ singulariter vnctus est. vñ omnes christiani vngunt. sm q in psalmo dr̃. Unxit te de9 de tu9 oleo exultationis pre participibus tuis. Participes enĩ eius sunt omnes sancti: sed ille est singulariter sanctus τ singulariter vnctus. Chry. Et ideo nõ dixit messiam simpliciter: sed cuȝ adiectiõe articuli. Considera vero ex ipso principio obedientem petri mẽtem. cõfestim enim cucurrit nihil tardãs. vñ sequitur. Et adduxit eũ ad iesum. Sed nullus facilitatem ei imponat: si nõ prius multa perquirens ita sermonem suscepit. Conueniens enim est τ fratrem diligẽtius ei dixisse hoc: τ per longa verba: sed euãgeliste vbiq multa intermittũt: — Euãgeliste gaudẽt breuiloquio
breuiloquij curam habẽtes. Aliter autẽ neq dictũ est q̃m credidit simpliciter: sed quoniam duxit eum ad iesum: illum ei de quo dixerat traditurus: vt omnia ab illo discat. Ipse aũt dñs incipit reuelare ea que deitatis sunt: τ paulati3 ea aperire predicationibus. Non enim minus q̃

signa prophetie adducunt. hoc enim est maxime opus dei: quod neque imitari demones possunt. Nam in miraculis quidem et phantasia fit utique. Futura autem predicere cum certitudine: illius solius incorruptibilis est nature: unde sequitur. Intuitus autem eum iesus dixit. Tu es symon filius ioanna. Tu vocaberis cephas: quod interpretatur petrus. Beda. Intuitus autem est eum non exterioribus oculis solum: sed et eterno divinitatis intuitu vidit cordis eius simplicitatem: ac sublimitatem: quibus merito cuncte eet preferendus ecclesie. Neque autem in petri vocabulo: quasi hebreo vel syro aliam interpretationem querere oportet: quod idem est grece et latine petrus: quod syriace cephas: et in utraque lingua nomen a petra derivatur. Vocatur autem petrus ob firmitatem fidei: qua illi petre adhesit: de qua apostolus ait. Petra autem erat christus: qui sperantes in se ab hostis insidijs reddit tutos: et spiritualium charismatum flueta ministrat. Aug. Non est autem magnum: quia dominus dixit cuius filius esset iste: omnia enim nomina sanctorum suorum sciebat quos ante constitutionem mundi predestinavit. Illud autem magnum: quia mutavit ei nomen et fecit de simone petrum. Petrus autem a petra: petra vero ecclesia: ergo in petri nomine figurata est ecclesia. Et quis securus est: nisi qui edificat supra petram? Inventum autem te fecit dominus. nam si antea petrus vocaretur: non ita videres mysterium petre: et putares casu eum sic vocari: non providentia dei. Ideo eum voluit aliud prius vocari: ut ex ipsa commutatione nominis sacramenti vivacitas commendaretur. Chry. Ideo etiam nomen mutavit ut ostendat: quia ipse est qui vetus testamentum dedit: et nomina transmutavit: quia abram abraam vocavit: et sarai saram: et iacob israelem. Igitur multis quidem a nativitate nomina imposuit: ut isaac et samson: alijs autem post eam que a progenitoribus est nuncupationem:

Petro quasi nomen mutatum.

ut petro et filijs zebedei. nam quibus quidem a prima etate debebat virtus clarescere: extunc nomina susceperunt: quibus autem postea debebat augeri: postea nuncupatio posita est. Aug. de con. euan. Non autem parva repugnantia pot putari si iuxta iordanem antequam iesus iret in galileam: ad testimonium ioannis baptiste secuti sunt eum duo: quorum unus erat andreas qui fratrem suum simonem adduxit ad iesum: quando et nomen vi petrus nominaretur accepit: cum ab alijs euangelistis dicatur quod eos in galilea piscantes invenerit: atque ad discipulatum vocaverit. nisi quia intelligendum est: non sic eos vidisse dominum iuxta iordanem: ut ei iam inseparabiliter inhererent: sed tantum cognovisse quis esset: eumque miratos ad propria remeasse. Non autem quis arbitretur quod tunc petrus nomen accepit: ubi ait illi dominus: tu es petrus: et super hanc petram edificabo ecclesiam meam: sed ubi commemoratur ei dictum esse. Tu vocaberis cephas: quod interpretatur petrus. Alcui. Vel aliter. Non dum imponit ei nomen: sed presignat quod postea fuit ei impositum: quando dixit ei iesus. Tu es petrus et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Mutaturus autem nomen christus: voluit ostendere etiam nomen illud, quod a parentibus datum erat: non carere virtutis significatione. simon enim obediens interpretatur. Ioanna gratia. Iona columba. q. d. Tu es obediens: filius gratie: vel filius columbe. i. spiritussancti: quia humilitatem de spiritusancto accepisti: ut vocante andrea videre me desiderares. Non enim dedignatus est maiorem minorem sequi: quia non est ordo etatis ubi est meritum fidei.

Concentus euangelicus

¶ In crastinum voluit exire in galileam: et invenit philippum. Et dicit ei iesus. Sequere me. Erat autem philippus a bethsaida civitate andree et

petri. Inuenit philippus na-
thanael ⁊ dicit ei. Quē scripsit
moyses in lege ⁊ prophete: in-
uenimus iesum filium ioseph
a nazareth. Et dixit ei natha
nael. A nazaret pōt aliquid
boni esse? Dicit ei philippus.
Ueni ⁊ vide.

¶ Chry. Postq̄ accepit christꝰ hos
discipulos venit ď reliquo ad alios
conuertēdum .s. philippuz ⁊ natha-
naelē. vnde ďr. Incrastinum aūt vo
luit exire in galileam. Alcui. A iu-
dea .s. vbi erat ioānes baptizās. de
ferens honorē baptiste: ne videat
magisteriū eius minuere: dū adhuc
statū habet. Uocaturus etiā discipu
lū ad sequendū voluit exire in gali-
leā .i. transmigrationem factā vel re
uelationē: vt sicut ipse proficiebat
sapientia ⁊ etate ⁊ grā apud deum
⁊ homines: ⁊ sicut passus est ⁊ resur
rexit: ⁊ ita intrauit in gloriā suā: sic
etiā suos sequaces ostēderet ⁊ exire
⁊ proficere in virtutibꝰ: ⁊ per passio-
nes ad gaudia transmigrare debe-
re. vñ sequit. Et inuenit philippuz:
⁊ dicit ei iesus. sequere me. Sequit
qui imitat humilitatē ⁊ passionē eiꝰ:
vt sit socius resurrectionis ⁊ ascen-
sionis. Chry. Et vide q̄ anteq̄ ali
quis ei adhereret: nullū vocauit. nā
si nullo iam sponte adueniente at-
traxisset: fortassis resiluissent: nunc
aūt a seipsis eligētes sequi dñm: fir
mi de reliquo permanserūt. Philip-
pum aūt vocat magis notuz ei exi-
stentem: q2 in galilea nutritus erat.
Sed vñ philippus secutus est xp̄z?
nā andreas quidē audiēs a ioanne
baptista: petrus aūt ab andrea: hic
aūt a nullo aliquid discēs solū dicē
te xp̄o ad eū: sequere me: confestim
persuasus est. Cōueniēs est autem
philippū a ioāne audientem sequi
christū: vel etiā vocē christi hoc opa
tam esse. Theophi. Non eñ simili-
ter omnibus vox xp̄i dicebat: sed fi

virtꝰ vo-
cis chri-
sti.

delibꝰ interiora ad eius inflāmabat
amorē. deinde q2 in corde philippi
de christo cogitatio inerat: ⁊ i libris
moysi assidua lectio vt expectaret
xp̄m: statim cū vidit credidit. Forte
aūt ab andrea ⁊ petro de xp̄o aliq̄d
didicit: q2 ex eadē patria erant: q̄d
euāgelista videt innuere per hoc q̄
subdit. Erat aūt philippus a beth-
saida ciuitate andree ⁊ petri. Chry.
Christus etiā hinc suā virtutē ostē-
dit: q̄ a terra nullū ferēte fructū. nā
a galilea pp̄heta nō surgit inclytos
discipulos elegit. Alcui. Bethsai-
da etiā domus venatoꝝ interpreta
tur. quo noīe ciuitatis curauit euan
gelista ostēdere: quales tūc iam ani
mo erāt philippus petrꝰ ⁊ andreas:
⁊ quales officio erāt futuri .i. capien
dis ad vitā animabꝰ intēti. Chry.
Non solū autē philippus a christo
persuasus est: sed preco alijs fit. vn
de sequit. Inuenit philippus natha
nael ⁊ dicit ei. Quē scripsit moyses
in lege ⁊ pp̄hete: inuenimus iesum
filiū ioseph a nazareth. Uide qualr
sollicitam mentē habebat: ⁊ cōtinue
meditabat: que sunt moysi: ⁊ expe
ctabat aduētum xp̄i: ⁊ quidē q̄ chri
stus debebat venire nouerat prius:
qm̄ autem hic christus erat ignora
bat. Dicit aūt. Quem scripsit moy-
ses ⁊ pp̄hete: credibilē faciens suā
predicationē: ⁊ exhinc persuadens
auditorē: q̄ circa legē ⁊ prophetas
sollicitus erat: ⁊ omnia perscrutans
cum veritate vt ⁊ christus testatus
est. Si vero dicit filium ioseph: ne
turberis: eius enim filius estimaba
tur esse. Augu. Cui .s. desponsata
erat mater eius: nam q̄ ea intacta
cōceptus ⁊ natus sit: bene nouerūt
ex euangelio omnes xp̄iani. addit
aūt ⁊ locū. A nazareth. Theophi.
Nō q2 in ea natus erat sed nutritꝰ.
Generatio eñ eius multis erat in-
cognita: sed q̄ in nazareth esset nu
tritus cognitū erat: ⁊ dixit ei natha
nael: a nazareth pōt aliquid boni
esse? Aug. Ambas pn̄unciationes

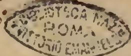
Studiuz
philippi
in lege.

pōt ꝯsequens vox philippi sequit̄. Si ue sic pronunciens tanq̄ cōfirmans. A nazareth pōt aliquid boni esse: ⁊ ille dicat. Ueni ⁊ vide: siue sicut dubitans ⁊ totum interrogās. A nazareth potest aliquid boni esse? Ueni ⁊ vide. Cum ergo siue illo modo siue isto pronunciet: non repugnant verba sequentia: nostrum est querere quid potius intelligamus in his verbis? Nathanael enim doctissimus legis cū audisset philippū dicentem. Inuenimus iesuz audito a nazareth erectus est in spem: ⁊ dixit. A nazareth potest aliquid boni esse. Scrutatus enim erat scripturas: ⁊ sciebat q̄ non facile alij scribe et pharisei nouerant: q̄ inde erat expectandus saluator. Alcui. Qui singulariter sanctus est: innocēs: impollutus: de quo propheta. Exiet virga de radice iesse: ⁊ nazareus. i. flos de radice eius ascēdet. vel potest hic versiculus sub dubitatione interrogatiue proferri. Chry. Audierat enim nathanael in scripturis q̄ a bethleem oportet xp̄m venire secundū illud. Et tu bethleem terra iuda ex te exiet dux qui reget populum meū israel. Cuz igitur audiuit. A nazareth. dubitauit: non inueniens cōuenire enunciationē philippi cum prophetica predicatione Nazareum autem vocāt prophete ab educatione: ⁊ conuersatione: cōsidera vero eius inquirendo prudētiā ⁊ mansuetudinē: nō eni dixit. Decipis me philippe: sed interrogat dicens. A nazareth pōt aliquid boni esse? Ualde aūt philippus prudēs erat. Non enim interrogatus frangit: sed immoratur: virū volens ducere ad xp̄m: vnde sequit̄. Dicit ei philippus: veni ⁊ vide. Trahit quidez eum ad xp̄m: sciens de reliquo eum non contradicturum: si verba ⁊ doctrinam illius gustauerit.

¶ Uidit iesus nathanael veniētē ad se: ⁊ dicit de eo. Ecce vere israelita: in quo dolus nō est. Dicit ei nathanael. Unde me nosti? Respondit iesus: ⁊ dixit ei. Priusq̄ te philippus vocaret cum esses sub ficu: vidi te. Rn̄dit ei nathanael: ⁊ ait. Rabbi tu es fili⁹ dei: tu es rex israel. Respondit iesus ⁊ dixit ei. Quia dixi tibi vidi te sub ficu credis: maius his videbis. Et dicit ei. Amen amen dico vobis: videbitis celuz apertū: ⁊ angelos dei ascendentes et descendentes supra filiū hoīs.

¶ Chry. Nathanael non suscipiendo ex nazareth xp̄m eā que illi erat circa scripturas diligentiā ostēdit. In nō respuēdo vero eū qui annunciauerat multū desideriū qd̄ habebat circa xp̄i p̄ntiā monstrauit. Sciebat eni q̄ poterat philippus circa locuz falli. vñ sequit̄. Uidit iesus nathanael venientē ad se: ⁊ dicit de eo Ecce vere israelita i quo dolus nō est. Nequaq̄ eni euz accusare oportebat: lȝ verba nō credētis ptulerit. magis inuestigās pphetias q̄ philipp⁹: dicit āt vere israelita: i quo dol⁹ nō ē. q̄ nihil ad grām vl' odiū loquebat. Aug. Uel aliter. Quid est in quo dolus nō est? forte nō habebat peccatū: forte illi medicus nō erat necessarius? absit. Nemo sic natus est vt medico illo nō egeret. Dolus enim est cū aliud agit̄: ⁊ aliud fingit̄: quō ergo in illo dolus non erat: si petōr est? fatet̄ se petōrē. Si eni petōr est: ⁊ iustū se dicit: dolus est in ore ipsi⁹ ergo in nathanaele ꝯfessionē peccati laudauit: nō indicauit nō esse peccatorem. Theophi. Sȝ nathanael laudatus nō acquieuit exēplo: sed expectauit: adhuc volens aliqd manifestius discere: ⁊ interrogat. Sequit̄ eni. Dicit ei nathanael: vñ me nosti? Chry. Ipse quidē igit̄ vt homo inuestigat. iesus autem vt deus

Nathanaelis prudentia.

respondebat. Sequitur enim. Respondit iesus et dixit ei: priusque te philippus vocaret cum esses sub ficu vidi te. Non vt homo eum intuens: sed vt deus desuper cognoscens. Vidi inquit te .i. morum tuorum mansuetudinem. dicit autem. Cum esses sub ficu: quoniam nullus ibi erat: sed solus philippus et nathanael singulariter loquebantur: et propter hoc dictum est quod videns eum a longe dixit. Ecce vere israelita. vt scires quoniam antequam appropinquaret philippus hec loquebatur christus et insuspicabile fiat christi testimonium. Noluit autem christus dicere. Non sum ex nazareth. vt annunciauit tibi philippus: sed ex bethleem: vt non faceret alterabilem sermonem: neque etiam per hoc dedisset argumentum sufficiens quod ipse esset christus: sed ostendit se christum per hoc quod presens erat loquentibus illis. Augu. Querendum est enim an aliquid significet arbor fici. Inuenimus arborem fici maledictam: quia sola folia habuit: et fructu caruit. In origine humani generis adam et eua cum peccauissent: de folijs ficus succinctoria sibi fecerunt. Folia ergo ficulnee intelligunt peccata. Erat autem nathanael sub arbore fici: tanquam sub vmbra mortis: ac si dominus ei dicat. O israel sine dolo quisquis es. O popule iudeus ex fide: antequam te per apostolos meos vocarem: et cum esses sub vmbra mortis: et tu me non videres: ego te vidi. Grego. xviij. mora. Vel cum esses sub ficu vidi te .i. positum te sub vmbra legis elegi. Augu. de verbis domini. Recordatus est autem nathanael se fuisse sub ficu: vbi non erat iesus presentia corporali: sed scientia spirituali: et quia sciebat se solum fuisse sub ficu agnouit in illo diuinitatem. Chry. Sic ergo ab hac predicatione: et ab eo quod mentem scrutatus est eius: et quia cum aduersus eum dicere videretur non culpauit: sed laudauit: cognouit quoniam hic est christus. vnde sequitur. Respondit ei nathanael et ait. Rabbi. Tu es filius dei: tu es rex israel. q.d. Tu es qui expectabaris: tu es quem querebaris: quia enim argumentum inaltercabile suscepit venit ad confessionem: et in morarum priori diligentiam ostendens: et in posteriori confessione deuotionem. Multi autem legentium sermonem hunc anxiantur. Petrus enim qui post miracula et doctrinam confessus est quoniam filius est dei beatificatur: vt a patre reuelationem iam suscipiens. Nathanael autem ante signa et doctrinam hoc dicens nihil tale audiuit. Est igitur huius causa quoniam verba quidem eadem locutus est petrus et nathanael: non autem eadem mente: sed petrus quidem confessus est filium dei vt deum verum: hic autem vt hominem nudum dicens ei. Tu es filius dei: induxit. Tu es rex israel. Dei autem filius non israelitis est rex solum: sed et orbis terrarum vniuersi. Hoc etiam manifestum est ex his que consequuntur. nam petro nihil postea addidit christus: sed quasi perfecta eius existente fide ecclesiam se dixit in confessione illius fabricaturum esse. Nathanael autem quasi multa parte et maiori confessionis deficiente ad maiora educitur. nam sequitur. Et dixit ei: quia dixi tibi: vidi te sub ficu credis: maius his videbis. q.d. Magnum tibi visum est hoc esse quod dixi: et propter ea me regem israelis confessus es: quid igitur dices cum maius videbis. et quid sit istud maius: ostendit subdens: et dicit eis. Amen dico vobis: videbitis celum apertum et angelos dei ascendentes et descendentes super filium hominis. Vide qualiter paulatim eum a terra abducit: et facit quod non vltra estimet christum esse hominem solum. cui enim angeli ministrant: qualiter hic homo purus esset? per hoc igitur suadet angelorum se esse dominatorem: sicut enim in proprium regis filium descenderunt et ascenderunt in eum ministri regales: hoc quidem in tempore crucis: hoc vero in tempore resurrectionis et ascensionis: sed et ante hoc quoniam accesserunt et ministrabant ei: et quoniam euangelizabant eius natiuitatem,

Fici significatio.

Nota differentiam.

Mira sapientia in verbis.

Futurū do a pterito pbauit: qui em̄ in pteritis virtutē ei⁹ agnouerat: et de futuris audiēs facilius suscepit. Aug. de ver. dn̄i. Recolamus autē veterē hystoriā qñ iacob in somnis vidit scalā a terra pertingentē vsq; in celū: et dn̄s incūbebat super eā: et angeli ascendebāt et descendebant per eā. Deniq; ipse iacob qz intellexit quid viderit: posuit lapidē et fudit oleū. dum vnxit lapidem iacob: nunquid idolum fecit? significauit: non adorauit: agnoscitis chrisma: agnoscite et christum. Ipse est lapis quē reprobauerunt edificātes. Si ergo iacob vidit scalā qui est israel appellatus et nathanael iste vere israelita erat cōuenienter somniū iacob dominus dixit ei. q. d. cuius nomine te appellaui ipsius somniū in te apparuit. Uidebis em̄ celū aptū: et angelos dei ascēdētes et descēdētes sup filiū hoīs. Si aūt ad illū descēdūt et ad illum ascendūt: et sursum est: et hic est sursum in se: deorsum in suis.

Aug. super Jo. Sunt aūt angeli dei boni predicatores predicantes christū: hoc est super filiū hominis ascēdunt: sicut paulus q̄ ascēderat vsq; ad tertium celum: descendit vsq; ad lac potum paruulis dandum: dixit autem. Maius his videbis: quia plus est q̄ nos domin⁹ vocatos iustificauit: q̄ꝫ q̄ vidit iacētes sub vmbra mortis. Quid enim nobis proderat si ibi mansissemus: vbi nos vidit? Queritur autem quare nathanael cui tantum testimonium perhibuit filius dexiter. xij. apostolos nō inuenit. Intelligere aūt debemus ipm̄ eruditū fuisse et peritū legis. ppterea noluit illū dn̄s inter discipulos ponere: qz ideotas elegit vnde confunderet mundū. Uolens em̄ supbor frāgere ceruices: nō quesiuit p oratorē piscatorē: sꝫ de piscatore lucrat⁹ est imperatorē. Magn⁹ cyprianus orator: sed prius petrus piscator p quē postea crederet nō tm̄ orator: sed etiam imperator. Cap. ij.

Angelis cōparantur pdicatores.

Et die tertia nuptie facte sunt in chana galilee: et erat mater iesu ibi. Uocatus est aūt iesus et discipuli eius ad nuptias. Et deficiēte vino: dicit mater iesu ad eū. Uinum nō habent. Et dicit ei iesus. Quid mihi et tibi est mulier? Nondum venit hora mea.

¶ Chry. Quoniam in galilea notus erat dominus: vocant eum ad nuptias: vnde sequit. Et die tertia nuptie facte sunt in chana galilee. Alcui. Galilea est prouincia in qua est chana viculus. Chry. Uocant aūt ad nuptias dn̄m non tanq̄ magnificū aliquem: sed simplr tanq̄ notum: et vnum multor. vn̄ hoc euangelista declarās ait. Et erat mater iesu ibi. sicut em̄ matrē vocauerāt ita et filium. vn̄ sequit. Uocatus est aūt iesus et discipuli ei⁹ ad nuptias: et accedit. Neq; em̄ ad dignitatem respiciebat suā: sed ad beneficium nr̄m. Qui em̄ nō dedignat⁹ ē formā serui accipere: neq; dedignat⁹ ē ad nuptias venire seruor. Aug. de v. dn̄i. Erubescat igit homo eē superbus: qm̄ factus est humilis de⁹. Ecce inter cetera filius vginis venit ad nuptias qui cū apud prēm eēt instituit nuptias. Beda. Qđ etiā ad nuptias venire dignat⁹ est: iuxta fidē recte credentiū ꝯfirmat. Porro tatiani et martiōis ceterorūq; q̄ nuptijs detrahunt: pfidia q̄ꝫ sit dānabilis insinuat. Si em̄ thoro inmaculato et nuptijs debita castitate celebratis culpa inesset: nequaq̄ dn̄s ad has venire voluisset. Nūc aūt qz bona ē castitas ꝯiugalis: melior ꝯtinētia vidualis: optia pfectio vginalis Ad pbādā oluꝫ electionē graduū: discernēdū tm̄ meritū singulor ex intemerato marie vginis vtero nasci

Exēplū dignationis ie su.

dignatus est: a pphetico vidue Anne ore mox natus benedicitur: a nuptiarum celebratorib⁹ iam iuuenis inuitatus hos phiia sue virtutis honorat. Augu. Quid autez mirum si in illaz domū ad nuptias venit: q̄ in hunc mundū ad nuptias venit? Habet em̄ hic sponsaz quā redemit sanguine suo: ⁊ cui pignus dedit spiritū sanctū: quā sib: coniunxerat in vtero virginis. Uerbū em̄ ē spōsus ⁊ spōsa caro humana. ⁊ vtrūq; vn⁹ filius dei ⁊ idem filius hominis. Ille vterus virginis marie thalamus eius est: vnde processit tanq̄ sponsus de thalamo suo. Beda. Nec vacat a mysterio q̄ die tertia nuptie facte referuntur: primum quidem seculi tps ante legē patriacharū exēplo secundum sub lege prophetarū scriptis. tertium sub gratia preconijs euangelistarum quasi tertie diei luce mūdo refulsit: in quo dñs in carne nat⁹ apparuit: sed ⁊ hoc quod in chana galilee .i. in zelo transmigrationis eedem nuptie facte perhibētur: typice denunciat eos maxime gratia christi dignos existere: qui de zelo feruere pie deuotionis ac de vitijs ad virtutes: de terrenis ad eterna nouint transmigrare: discumbente autem in nuptijs dño: vinum defecit vt vino melio: e per ipsum facto manifestaretur gloria latētis in homine dei. vñ sequitur. Et deficiente vino: dicit mater iesu ad eum. Uinū non habent. Chry. Dignum autē est querere vnde venit in mentē matri: magnuz quid imaginari de filio: neq; enim ante miraculum fecerat. Sequitur enim. Hoc fecit initium signoz iesus: sed reuelari incipiebat et a ioanne ⁊ ab his q̄ ad discipulos dixerat: sed ante hec oīa ipsa conceptio: ⁊ ea que post natiuitatez facta sunt: maximaz ei de puero imposuerunt estimationez. vnde lucas dicit. Maria conseruabat oīa vba hec cōferens in corde suo. Cuius igit gratia non ante miraculum eum incita

uit: quaz antea vt vnus multoz illa conseruabatur. vñ non presumebat ei mater tale quid dicere: q: vo autdiuit q̄ ioannes ei testificatus est: ⁊ q̄ discipulos iā haberet: de reliquo confidēter rogat. Alcu. Significat etiā in hoc loco synagogam q̄ christum prouocat ad faciendum miraculum: familiare enim est iudeis: miracula inquirere. Sequitur. Et dicit ei iesus: quid mihi ⁊ tibi mulier? Aug. Quidā derogātes euāgelio ⁊ dicentes q̄ iesus non fuit natus de maria virgine: hinc argumentum sumere conantur erroris sui vt dicāt: quō erat mater ei⁹ cui dixit. Quid mihi ⁊ tibi mulier? Sed quis hoc narrauit vt credamus q: hoc dñs dixit? Nēpe ioannes euangelista. Et ipse dixit. Et erat ibi mr̄ iesu: quare hoc. nisi q: vtrunq; verum est? Sed nūquid ideo venit ad nuptias: vt doceret matres contemni? Chry. Sed q̄ valde venerabat matrem: Audi lucam enarrantē: qualiter subdit⁹ parentibus erat. Nam vbi quidem parentes nihil impediūt eoz que sunt fm deum: debitū est subijci eis. Qñ aūt non tpe debito aliquid querūt: ⁊ abscindūt nos a spiritualibus: nō ex hoc fallaris. Augu. de symbolo. Ut ergo distingueret inter deū ⁊ holez q: fm holez minor ⁊ subdit⁹ erat. fm aūt deum supra oēs erat: dixit. Quid mihi ⁊ tibi ē mulier? Chry. Sz ⁊ pter aliam causam vt non suspecta essent miracula que fiebant: ab his enim qui indigebant: rogari oportuerat nō a matre: voluit ostendere qm̄ oīa decenti tempore operatur non simul oīa faciens: quia confusio quedam esset. ⁊ ideo sequitur. Nōdū venit hora mea. i. nondum cognitus sum his qui assunt: sed neq; sciūt qm̄ defecit vinum. sine eos primum hoc sentire. Qui enim necessitatem non presensit: neq; beneficij grādem suscipiet sensum. Augu. Uel ideo q: dñs noster: fm q̄ deus erat: matrem non habebat: fm q̄ homo erat: ha

Tria tēpora mystica.

Refutatio erroris ex euangelio.

Maria quare mulier vocetur

bebat matrem. Miraculum autem qđ facturus era :ſm diuinitatem fa cturus erat:non ſm infirmitatez hu manam. Miraculuz ſi exigebat ma ter. At ille non tanꝗ agnoſcens vi ſcera humana:operaturus facta di uina dixit. Quid mihi ⁊ tibi eſt mu lier? ꝗ̃ſi dicat. Quod in me facit miraculum:non tu genuiſti deitatez meam. Dicitur autem. Mulier ſm fe mineuz ſexum: non ſm corruptionē integritatis. Sed qꝛ genuiſti infirmi tatem meam:tunc te cognoſcaz cum ipſa infirmitas pēdebit in cruce. vñ ſubdit. Nondū venit hora mea: ꝗ̃ſi diceret. ibi te agnoſcam cum pende re in cruce infirmitas ceperit: cuius ⁊ mater es. Commendauit enim ma trem diſcipulo:prius matre moritu rus:⁊ ante mortem matris reſurre cturus. Videte autem ne forte quō inuenerunt manichei occaſionem ꝑ fidie ſue:qꝛ dixit dn̄s. Quid mihi et tibi eſt mulier? ſic inueniant mathe matici occaſionem fallacie:qꝛ dixit: Nondum venit hora mea. Dicunt enim:vides qꝛ ſub fato erat chriſt⁹. quia dixit. Nondū venit hora mea. Credant autem deo dicenti. Pote ſtatem habeo ponendi animā meā: ⁊ iterum ſumendi eā:⁊ querant ꝗ̃re ſit dictum. Nondū venit hora mea. Nec ideo iam ſub fato ponant con ditorem celi:quia ſi eſſet fatum de ſi deribus:non poterat eſſet ſub neceſ ſitate ſiderum conditor ſiderum:qꝛ non ſolum chriſtus non habuit qđ appellas fatum :ſed nec tu aut ille aut quiſquam hominum. quare er go dixit. Nondum venit hora mea? qꝛ in poteſtate habebat quando mo reretur:ſed nondū videbat eſſe op portunuz vt illa poteſtate vteretur. vocandi erant diſcipuli. annuncian dum erat regnum celorum : faciēde erant virtutes:commendanda erat diuinitas domini in miraculis. com mendāda erat humilitas dn̄i in ipſa cōpaſſione mortalitatis. At vbi tan ꝗ̃ fecit ꝗ̃tum ſufficere iudicauit ve

hora christi quō intel ligenda.

nit hora:non neceſſitatis ſed volun tatis:non ꝯditionis:ſed poteſtatis.

¶ Dicit mater eius miniſtris. Quodcunꝗ dixerit vobis fa cite. Erāt autez ibi lapidee hy drie ſex poſite ſcđm purifica tionem iudeorum capiētes ſin gule metretas binas vel ter nas. Dicit eis ieſus. Implete hydrias aqua. Et impleuerūt eas vſꝗ ad ſummum. Et dicit eis ieſus. Haurite nunc ⁊ ferte architriclino:⁊ tulerūt. Vt au tē guſtauit architriclin⁹ aquā vinū factam:⁊ non ſciebat vñ eſſet: miniſtri autē ſciebāt qui hauſerunt aquam:vocat ſpon ſum architriclinus : et dicit ei. Omnis homo primum bonuz vinum ponit:⁊ cum inebriati fuerint:tunc id quod deterius eſt. Tu autem ſeruaſti bonum vinum vſꝗ adhuc. Hoc fecit initium ſignorum ieſus in cha na galilee:⁊ manifeſtauit glo riam ſuam:⁊ crediderūt in eū diſcipuli eius.

¶ Chry. Quāuis dixerit. Nondum venit hora mea:poſtmoduz fecit qđ mater dixerat:vt etiam ex hoc ſuffi ciens eēt demonſtratio ꝙ non ſub diti eſt hore. Si eñ hore ſubijcieba tur:qualiter debita hora nondū fa cta hoc fecit? deinde ⁊ propter ho norem matris:vt nō finaliter ei con tradicere videretur:neꝗ eā tot pre ſentibus erubeſcere faceret. Addu xerat eñ ad eum miniſtros:vt a plu rib⁹ fieret petitio: vñ ſequit. Dicit mater eius miniſtris quecūꝗ dixe rit vobis facite. Beda. q. d. Licet abnegare videat tñ faciet : nouerat eñ mater eū piū ⁊ miſericordez. Se quit. erāt aūt ibi lapidee hydrie ſex poſite ſm purificationē iudeorū:ca

pientes singule metretas binas vel ternas. Hydrie vocantur vasa aquarum receptui parata. grece enim aqua hydor dicitur. Alcui. Uasa autem aquarum receptui parata erant secundum purificationem iudeorum: quia inter alias phariseorum traditiones etiam hoc observabant: vt crebro se lauarent. Chry. Quia vero inaquosa est palestina: et non erat multis in locis fontes et puteos inuenire: replebant hydrias aqua vt non currerent ad flumina: si quando immundi fierent: sed de prope haberent purgationis modum. Ne autem quidam infidelium suspicarentur: quoniam fece intus remanente: deinde aqua immissa vinum subtilissimum factum esset: propterea ait secundum purificationem iudeorum. ostendens quod illa vasa nunquam vini receptacula facta erant. Augu. Metretras enim dicit mensuras quasdam: tanquam si diceret vrnas amphoras vel aliud huiusmodi. Metron enim mensuram dicunt greci: inde appellate metrete. Beda. Quod autem ait. Binas vel ternas: non ita accipiendum est: quod alie binas alie ternas: sed eedem ipse caperent binas: que etiam ternas. Sequitur. Dixit eis Jesus. Implete hydrias aqua: et impleuerunt eas vsque ad summum. Chry. Sed quare antequam impleuissent hydrias aqua: non fecit signum? quod multo mirabilius esset: quia scilicet aliud est substantiam in aliam qualitatem transmutare: et ipsam substantiam ex nihilo facere: quod quidem mirabilius est: sed non ita videtur credibile multis. Propterea enim multotiens a miraculorum magnitudine abstinet: volens magis credibile esse quod fiebat cum hoc et peruersa dogmata euertit: quia enim sunt quidam qui mundi conditorem alium esse dicunt: plura miraculorum ex subiectis substantiis facit: si enim contrarius ei esset qui conditor est mundi: non vtique alienis vteretur ad proprie virtutis demonstrationem. non autem ipse aquam hausit et tunc vinum ostendit: sed hoc iubet ministris vt eos testes haberet eius quod fiebat. vnde sequitur. Et dicit eis iesus. Haurite nunc et ferte architriclino. Alcui. Triclinium ordo trium lectorum. clinen lectum significat. Architriclinus princeps triclinii .i. primus inter conuiuas qui more antiquo in lectis discumbebant. vnde quidam architriclinum intelligi ut aliquem ex sacerdotibus iudeorum qui nuptiis interesse poterant vt illos instrueret qualiter nuptias vti deberent. Chry. Uel aliter. Quia aliqui possent dicere quod conuiue ebrii erant: et sensus iudicantium corruptus vt nescirent vtrum aqua vel vinum esset: hi autem quibus ministratio conuiuarum credita est maxime vigiles sunt vnum opus habentes vt ornate et ordinate omnia disponant: ideo in testimonium eorum que fiebant dixit dominus. Ferte architriclino propter euigilantem eius sensum: et non dixit. Propinate discumbentibus. Hyla. iii. de trini. Aqua igitur hydriis infunditur: vinum calicibus hauritur infundentis scientie: sensus non conuenit haurientis. Qui infuderunt hauriri aquam existimant qui hauriunt vinum infusum arbitrabantur. vnde sequitur. Ut autem gustauit architriclinus aquam vinum factam: et non sciebat vnde esset: ministri autem sciebant qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus. Non autem aque simplicitas defecit: et vini sapor natus est: non per transfusionem potioris obtinetur quod infirmius est: sed aboletur quod erat: et quod non erat cepit. Chry. Paulatim autem dominus volebat cognosci suorum signorum virtutem: et ideo neque ipse reuelabat quod factum est: neque ministros architriclinus vocauit. Non esset eis creditum puro homine existimata: tale testimonium reddentibus: sed vocat sponsum qui maxime poterat conspicere quod fiebat. Non simpliciter autem christus vinum sed vinum optimum fecit: vnde sequitur. Et dicit ei. Omnis homo

Hydrie notio.

Uis miraculi.

primum bonum vinũ ponit ⁊c. Talia eñ sunt christi miracula: vt multo his que per naturã fiunt: speciosiora ⁊ vtiliora fiant. igitur aqua vinum facta ministros testes habuit: bonũ ꝓ vinũ facti architriclinum ⁊ sponsum. probabile autẽ est ⁊ sponsum aliquid respondisse: sed euãgelista hoc pretermittit: tangens solũ id qđ necessariũ est scire. s. quoniam vinum aquã fecit. vnde statim subdit. Hoc fecit initiũ signorum suorũ iesus in chana galilee. Tunc eñ signa maxime necessarium erat facere: quãdo discipuli iam congregati erant ⁊ deuoti: ⁊ attendentes his que fiebant: manifeste aderant. Si vero dixerit quis non esse argumentum sufficiens: vt hoc sit principiũ signorum quia additur. In chana galilee: quasi contingat alibi prius esse facta. Dicemus quod ⁊ antea diximus: quia ioannes dicit. Ut manifestetur israeli propterea veni baptizans. Si vero ſm primam etatẽ miracula fecit: nequaq̃ idigebãt israelitate alio manifestante eũ. Qui eñ breui tempore ita per miraculorum multitudinem claruit: vt eius nomen manifestũ fieret omnibus: multomagis si puer existẽs a prima etate miracula fecisset. Nã ⁊ ea que fierent inopinabiliora existimarentur ab infante facta: ⁊ tempus amplius esset. Decẽter aũt non incepit signa facere in prima etate: existimassent eñ phantasiam esse incarnationem: ⁊ ante oportunũ tempus cruci eum tradidissent liuore liquefacti. Augu. Hoc aũt miraculum domini qđ de aqua vinũ fecit: nõ est mirum eis qui nouerunt: q: deus fecit. Ipse eñ fecit vinum illo die in hydrijs qui omni anno hoc facit in vitibus: sed hoc assiduitate amisit admirationẽ. Itaq; seruauit sibi deus inusitata quedam que faceret: vt tanq̃ dormiẽtes homines ad se colendũ mirabiliter excitaret: ꝓpter qđ sequit. Et manifestauit gloriã suã. Aug.

Oportunitas signorum christi.

Quia ipse est rex glorie qui sicut dominus elemẽta mutabat. Chry. Et hoc q̃tũ ex parte sua. Si vero ⁊ tũc multi non cognouerunt: sed tamen omnes postea erãt miraculũ auditiuri. Sequit. Et crediderunt in eum discipuli eius. Hi enim debebant credere: ⁊ facilius ⁊ cum diligentia attendere his que fiebãt. Aug. de cõ. euã. Sed si tũc in eũ crediderũt: nondum erant discipuli cum ad nuptias vocati sunt: sed illo more locutiõis hoc dictum est quo loquimur: cũ dicimus apostolum paulũ in tharso cilicie natũ: neq; eñ tunc iã erat apostolus: ita discipulos christi inuitatos ad nuptias cũ audimus: nõ iam discipulos: sed qui futuri erant discipuli intelligere debemus. Augu. Illa aũt mysteria q̃ in isto miraculo domino latent: videte. oportebat impleri i christo que de illo scripta erant: illa erat aqua. fecit autem de aqua vinum cum aperuit eis sensum: ⁊ exposuit scripturas. sic enim sapit quod non sapiebat: ⁊ inebriat quod nõ inebriabat. Beda. Apparente eñ dño in carne: vinosa legalis sensus suauitas paulatim ceperat ob carnalem phariseorum interpretationẽ a prisca sua ꝟtute deficere. Augu. Si aũt iussisset aquam effundi: ⁊ ipse mitteret vinum ex occultis creature finibus videretur scripturas veteres improbasse. Cũ autem ipsam aquam conuertit in vinum: ostendit nobis qđ ⁊ scriptura vetus ad ipso est: nam iussu ipsius implete sunt hydrie: sed nihil sapit illa scriptura: si nõ ibi christus intelligatur. nouimus autem legẽ ex quibus temporibus narret. i. ab exordio mundi. Inde vsq; ad hoc tẽpus quod nunc agimus sexta etas est. nam prima etas computat ab adã vsq; ad noe: secunda a noe vsq; ad abraam: tertia ab abraã vsq; ad dauid: quarta a dauid vsq; ad trãsmigrationẽ babylonis: quinta vsq; ad ioannem baptistam: sexta inde vsq;

Allegoria expositio.

ad finē seculi. Sex ergo ille hydrie sex etates significāt: quibus non defuit ꝓpheta. Implete sunt prophetie. plene sunt hydrie. Quid est autem. capiebāt metretas binas vel trinas? Si trinas tm̄ diceret: nō curreret animus noster nisi ad mysterium trinitatis. Sed forte nec sic debemus inde sensum auertere: quia dixit binas vel trinas: q: nominato patre et filio consequēter et spiritussanctus intelligendus est. Oportet enim intelligi charitatē inuicem patris et filij qđ est spūssctūs. Sed est et alius intellectus nō pretermittendus: bine enim metrete intelligunt in duobus generibus hominū. s. iudeis et grecis: tres autē ꝓpter Noe tres filios significatos. Alcui. Ministri autē sunt doctores noui testamenti qui scripturas sacras spiritualiter interpretantur. Architriclinus aūt est aliquis legisperitus vt nicodemus: gamaliel: saulus. Dum ergo talibus euāgelij verbū cōmittitur: qđ in littera legis occultabatur: quasi vinū de aqua factū architriclino propinatur. Et bene in domo nuptiarū tres ordines discumbentium describunt: q: ecclesia tribus ordinibus fidelium cōstat: coniugatoꝝ: cōtinentiū et doctorum. Optimū autē vinū christus vsqz adhuc seruauit. i. euangelium vsqz ad sextam etatē distulit.

Metretarum mystica significatio.

¶ Post hec descendit capharnaum ipse et mater eius et fratres eius et discipuli eius: et ibi manserunt nō multis diebus. Et ꝓpe erat pascha iudeoꝝ et ascendit iesus hierosolymā. ¶ Chry. Qm̄ autē paulopost dn̄s hierosolymā ascensurus erat: capharnaū adijt: vt nō vbiqz fratres et matrem secum trahat. vnde dicit. Hoc hec descendit capharnaū ipse et mater eius et fratres illius et discipuli eius: et ibi manserunt non multis diebus. Augu. Hic est aūt dn̄s deus noster excelsus vt nos faceret humilis: vt nos reficeret ambulans inter boles: patiens humana: abscōdēs diuina. Ecce habet matrē: habet fratres habet et discipulos: inde fratres. vñ matrē. Fratres enim scriptura sacra appellare cō. ueuit: non eos solos qui nascunt ex eodē vtero: aut eodē patre: aut ex eodē gradu: vt sūt compatrueles aut cōsobrinos. Unde ergo fratres dn̄o? Non enim Maria iterū peperit: absit. Jn de cepit dignitas virginū. Abraam patruus erat loth et iacob laban syrū habebat auunculū: et vtrique dicti sunt fratres. Alcui. Fratres ergo dn̄i dicuntur cognati Marie vel ioseph nō filij marie vel ioseph: quia nō solū beata virgo: sed etiā ioseph testis castitatis eius ab omni actione coniugali immunis permansit. Augu. de consen. euā. Quia vero dicit. Et discipuli eius: incertum est vtrum iam illi adheserant etiam petrus et andreas et filij zebedei. Mattheus enim primo narrat qđ venerit et habitauerit in capharnaum: et postea qđ eos de nauibus piscantes vocauerit; an forte mattheus qđ pretermiserat recapitulauit: q: si ne vlla consequentis temporis differentia dixit. Ambulans iuxta mare galilee vidit duos fratres: an potius alij discipuli fuerunt. Scriptura enim euāgelica et apostolica: nō solū illos duodenos appellat discipulos eius: sed oēs qui in eū credētes ad regnū celoꝝ magisterio eius erudiebant. Illud etiā requirendū est quō hic dicit. Anteqꝫ ioānes baptista missus esset in carcerē iesum isse in galileā: cū matthe⁹ dicat. Cū aūt audisset qꝛ ioānes tradi⁹ eēt: secessit in galileā. similiter etiā et marcus. Lucas etiā nihil quidē dicit de tradito ioāne: sed post baptismū et tentationē xp̄i dicit eum isse in galileam: sicut illi duo. vnde intelligitur tres euangelistas: non ioanni euangeliste ꝯtraria narrasse: sed ꝑtermisisse primū

Fratres dn̄i q̄ dicuntur.

Concentus euāgelicus.

fisse primū domini aduentū in ga-
lileā posteaq̄ baptizatus est:quā-
do illic aquā cōuertit in vinū. Eu
seb. in ecclesiastica hystoria. Cum
enim triū euāgeliorū ad ioānē euā-
gelistā notitia peruenisset probas-
se quidē dicitur fidē et veritatem di
ctorū deesse tamē vidit aliqua et ea
maxime que primo predicationis
sue tempore dominus gesserat. Cer
tum est enim q̄ in superioribus tri
bus euangelijs hec videntur sola
cōtineri que in eo gesta sunt anno
quo ioannes baptista vel inclusus
est in carcere vel punitus et ideo ro
gatus dicitur ioannes apostolus:
vt ea que preterierant priores ante
traditionem ioānis:saluatoris ge-
sta cōscriberet: vnde si quis diligen
ter cōsideret inueniet euāgelia nō
dissonare sed alterius temporis ge
sta esse que scribit ioannes:alteri9
vero que ceteri. Chrysosto. Neq̄
enim in capharnaū miraculū vllum
tunc operatus est:qui enim ciuita
tē habitabant illam non sane se ha
bebant ad christum sed erant val-
de corrupti ideo tamē accedit et pa
rum ibi trahit tempus propter eū
qui ad matrem erat honorem. Be-
da. Ideo etiā nō multis diebus ibi
manserunt propter festū pasche qd̄
iā appropinquabat vnde sequitur.
Et prope erat pascha iudeorum.
Orige. Sed quid intēdit ibi appo-
sitio iudeorū? nō enim nationis al
terius pasche solennitas fuerat.
Forsan vero quia quoddam est pa
scha humanū:eorū qui procul a pro
posito scripture celebrāt illud. qd̄-
dam vero diuinū et verū qd̄ in spiri
tu et veritate perficitur ad distictio
nem ergo diuini dicitur iudeorum.
Sequitur. Et ascendit hierosoly-
mā. Alcui. Bis in euangelijs legi-
tur iesum ascendisse hierosolymam
semel in p̄mo anno p̄dicatiōis dum
adhuc ioannes non erat missus in
carcerē de hoc ascēsu nūc agitur et
iterum illo anno quo erat passus:de
dit autē nobis exemplum dominus
q̄ta cura diuinis subdi debeam9

Pascha duplex.

imperijs. Si enim ipse dei fili9 de-
creta legis a se data implebat cele
brans solēnitates cum ceteris ho-
minibus:quāto studio bonorū ope
rum serui debent solennitates pre
uenire et celebrare. Orige. Mystice
autem cum facta est nuptiarū pre-
paratio in chana galilee descendit
vna cū matre fratribus et discipu-
lis in capharnaū:que interpretat
ager consolationis. Oportebat enī
post vini alacritatē ad agrū cōsola
tiōis vna cū matre et discipulis ascē
dere saluatorē:consolaturū in fu-
turis fructib9:i agro p̄ multitudine
suscipientes disciplinā eius:et ani-
mā que illū spū scō cōcepit et iuuā-
dos ibi. Sunt enim quidā fructificā
tes ad quos domin9 ipse descēdit
vna cū verbi ministris atq̄ discipu
lis adiuuās hmōi p̄n̄te matre sua.
Uident aūt qui capharnaum ducti
sunt nō capere diuturnā apud seie
sum presentiā:quoniā illuminatio
nem que de pluribus dogmatib9
est inferioris cōsolationis agellus
nō capit cum paucorum capax exi
stat. Alcui. Uel capharnaum villa
pulcherrima est:et significat mūdū
in quē verbū patris descendit. Be-
da. Nō multis aūt diebus ibi man
sit:quia paruo in hoc mūdo tempo
re cū hominibus conuersatus est.
Orige. Est autē hierosolyma ciui-
tas regis magni velut ipse salua-
tor ait:ad quā nullus eorū qui ma
nēt in terris cōscēdit nec ingredit.
Sed quelibet anima que naturalē
obtinet celsitudinē et acumē intelli
gibiliū perspicuū eius ciuitatis ē
incola:ad quam solus iesus ascē-
disse dicitur. Uidentur tamen post
discipuli fore presentes dū recolūt.
zelus domus tue comedit me: sed
quasi in quolibet discipulorū iesus
ascendit.

¶ Et inuenit in templo vendē
tes oues et boues et columbas
et nūmularios sedentes. Et cū
fecisset quasi flagellum de funi
culis:omnes eiecit de templo:

oues quoq; et boues: et num-
mulariorum effudit es: et men-
sas subuertit. Et his qui colū
bas vendebant dixit. Afferte
ista hinc: et nolite facere domū
pris mei domū negociatiōis.
Recordati sūt vo discipli ei9 q:
scptū ē zel9 dom9 tue cōedit me.
Beda. Domin9 hierusalē adue-
niens: cōtinuo templum oraturus
adijt nobis dans exemplū vt quo-
cunq; properamus domū dei pmo
ingrediamur dominū deprecaturi.
vnde dicitur. Et inuenit in tēplo vē
dētes oues et boues et colūbas. Au
gu. Sacrificia enim illi populo p
eius carnalitate talia data sunt: q-
bus teneretur ne ad idola defiue-
ret: immolabant boues et oues et
columbas. Beda. Sed quia de lon
ginquo properātes que iussa sunt
immolari domino secū ferre non
poterant eorū precia deferebāt. vn
de nacta occasione hec animalia in
templo scribe et pharisei vendi in-
stituerūt vt venientes emerēt et offer
rent. Eadēq; oblata ipsi alijs ven-
derēt: et sic sua lucra accumularent.
Unde et nūmularij ad hoc sedeban
ad mēsas: vt inter emptores vendit
toresq; nolli arg prompta esset pecu
nia. vnde subditur. Et nūmularios
sedentes. Dominus autem nolēs
aliquid in domo sua terrene esse ne
gociatōis neq; ei9 q̄ hōesta putaret.
negociatores eos ēxpllit foras. aug.
Et qui flagellādus erat ab eis pos
illos flagellauit. vnde sequitur. Et
cū fecisset quasi flagellū de funicu
lis: omnes eiecit de templo. Theo.
Neq; solū eos eiecit qui vēdebant
et emebāt: sed etiā res eorum. vnde
subditur. Oues quoq; et boues et nū
mulariorū effudit es et mensas euer
tit sc; nūmularias que erāt quasi
vasa denariorū. Orige. Considere-
mus aūt ne forte enorme videatur
q dei filius captis funiculis parat
sibi flagellū ad eijciendū de tēplo.
Unum tamen refugium ad horum
responsionem relinquitur diuina
potestas iesu: vt cū volebat posset
iracūdiam hostiū suffocare: quis
essent innumeri: et sedare mentium
turbines. Dominus enim dissipat
cogitationes gentium. Presens au
tem hystoria in nullo minorem po
testatem pretendit his que ab eo
miraculosius edita sunt. quinimo
constat hanc maiorem demonstra-
re potentiā miraculo: quo aqua cō
uersa est in vinū: eo q illic inanima
ta subsistit materia: hic vero tot mi
lium hominum domatur ingenia.
Augu. de cō. euan. Manifestū est
autem nō semel: sed iterato hoc fa
ctū esse a domino. Sed illud primū
cōmemoratur hic a ioanne: illud vl
timum a ceteris tribus. Orige. Et
ioannes quidē hic dicit q expulit
vēdētes de tēplo. Mattheus autē
ait quoniā expulit vēdētes et emen
tes. Multo autē maior erat nume
rus ementiū q vendentiū: quorū ex-
pulsio trāscendebat dignitatē eius
qui reputabatur filius carpentarij
nisi q diuina ptāte sibi oēs subie-
cit vt dictū est. Beda. Cōmendatur
aūt in hac lectione vtraq; christi na
tura: humana quidem in hoc q ma
trem comitē habuisse perhibetur.
diuina vero in hoc q verus dei fili9
demonstratur. Sequitur enim. Et
his qui vendebant columbas dixit
Auferte ista hinc: et nolite facere do
mum patris mei domū negociatio
nis. Chry. Ecce patrem vocat: et nō
irascuntur. estimant enim simplici
ter eum dicere: sed quia postea ap
tius loquebatur vt solam represen
taret parilitatis intelligentiā pro
pterea seuiebant. Et mattheus q̄-
dē dicit q eijciens eos dicebat. No
lite facere domum meam speluncā
latronum: Illud enim fecit ad pas
sionem veniens: ideo durioribus ser-
monibus vtebatur. Hoc autem in
principio signorum fecit: vnde non
ita aspera: sed remissa quodā mo-
do increpatione vtitur. Augusti-
nus. Ecce templum illud figura
adhuc erat et eiecit inde dominus

[Margin notes: Nō sacrificiorū legalium. — Ritus prauus leuitarum. — Cōcen- sus euangelistarum.]

omnes qui ad nundinas venerant
et que ibi vendebant: que opus ha
bebant homines in sacrificio illius
temporis. Quid si ibi ebriosos inue=
niret: si negociationis nō debet fie
ri dom⁹ dei potationis fieri debet?
Chry. Sed cuius gratia tali vehe=
mentia christus vsus est: quia eniz
in sabbato curaturus erat: et multa
facturus que videbantur ab eis eē
legis trāsgressio: vt nō videat deo
contrarius hoc cum periculo fecit
dans intelligere qꝫ qui periculis se
exponit pro bono ornatu domus do
minum domus non contemnit: et nō
vt ostenderet sui consonantiam ad
deum: non dixit. Domum sanctam:
sed domum patris mei. Et propter
hoc etiam subditur. Recordati vero
sunt discipuli eius: quia scriptum ē
zelus domus tue comedit me. Bed.
Discipuli enim videntes in eo hūc
feruentissimum zelum recordati
sunt: quia zelo domus patris salua
tor eiecit impios de templo. Alcui.
zelus cum in bono accipitur: est q̄=
dam feruor animi quo mens reli=
cto humano timore pro defensione
veritatis accēditur. Augustinus.

Zeli acce ptio.

Comeditur ergo zelo domus dei: q̄
omnia que videt ibi peruersa cu=
pit emendare: et si emendare nō po
test tolerat et gemit: si ergo in domo
tua nequid peruersum fiat sata=
gis: in domo dei vbi salus propoli=
ta ē: debes pati quantuz in te est si
quid peruersi videris? Amicus est:
admoneatur leniter: vxor est: seue
rissime frenetur: ancilla est: etiam
verberibus compescatur: fac quic
quid potes pro persona quam por
tas. Alcui. Mystice autez quotidie
deus spiritaliter suam ecclesiaz in
trat: et qualiter ibi vnusquisqꝫ con=
uersetur attendit. Caueamus ergo
ne in ecclesia dei fabulis vel risib⁹
vel odijs vel cupiditatibus vace=
mus: ne improuisus veniens nos
flagellet et de ecclesia sua eijciat.
Orige. Possibile est enim hierolo=
lymitarum quoqꝫ delicto subiace=
re et capacissimos deuiare: qui nisi
post delictum citissime conuertan=
tur capacitatem amittunt: inuenit
igitur in templo id est in sacris vel
in enunciatione ecclesiastici sermo
nis quosdam qui patris domuz ne
gociationis constituebant: qui scili
cet venales exponunt boues: quos
oportet obseruare ad aratrum: ne
retrocedentes non disponantur ad
regnum dei. Qui etiam preferunt
mammonam iniquitatis ouibus:
ex quibus habent ornatus mate=
riam: qui etiam solertiam colum=
barum priuata qualibet amaritu=
dine vilipendunt. Cum ergo hos
inueniet saluator in domo sacrata
facto de funiculis flagello fugat il
los vna cum venalibus ouibus et
bobus suis. Effuditqꝫ eris pondera
velut indigna in domo dei retineri
subuertitqꝫ constitutas tabulas in
animabus auarorum et mandat ne
vlterius in domo dei colūbe vendā
tur. Arbitror autem et exemplum
ipsum statuisse per predicta secre=
tius vt intelligamus per hoc siquid
agi debet erga sacram illam obla
tionem a sacerdotibus non debere
ritu sensibilium oblationum agi:
nec legem obseruari debere vt car
nales iudei volebant: nam iesu p=
pellente boues et oues: iubente au
ferri columbas: que plurimum of=
ferebantur iuxta consuetudinem
iudeorum et subuertente mensas
materialium nūmorum non expres
se: sed figuraliter continentium di=
uinas impressiones: ea scilicet que
sm legis scripturam videbantur
honesta: et veniente eo in plebem fla=
gellis: dissoluenda et dispergenda
hec erant: translato regno ad eos
qui ex gētibus crediderunt. Augu
stinus. Uel vendentes in ecclesia
qui que sua sunt querunt: non que
iesu christi. Uenale habent totum:
quia volunt redimi. Symon ideo
volebat emere spiritum sanctum:
q̄ vēdere volebat erat enī de illis
qui colūbas vendūt: et enī in colū=
ba apparuit spūssctūs columba autez
nō est venalis gratis datur: q: gra

Tropologica expō.

Symon mag⁹ no taꝫ cū iequacib⁹

tia vocat. Beda. Vendūt igitur colū bas qui acceptā spūssancti gratiā nō gratis vt pceptū est: sed ad premiū dant. Qui manuū impositionē: qua spūssanct⁹ accipit: etsi nō ī questum pecunie: ad vulgi tñ fauorē tribuūt qui sacros ordines non ad vite meritū: sȝ ad fauorē largiuntur. Augu. Boues aūt intelligūtur apostoli ꝛ ꝓphete: qui nobis scripturas sacras dispēsauerūt. Qui ergo ipis scripturis fallunt populos: a quib⁹ querūt honores: vendūt boues: vendant et oues. i. ipsas plebes: et cui vendūt nisi diabolo? Quicquid eñ de vnica ecclesia pcipitur: qs tollit nisi leo rugiēs. Beda. Uel oues sunt opera mūditie ꝛ pietatis. Uendunt ergo oues qui humane gratia laudis opera pietatis exercent. Nummos mutuo dant in tēplo: qui aperte terrenis rebus in ecclesia deseruiūt. domū etiā dñi faciunt domum negociationis non solū hi qui ꝓpter sacros ordines precium pecunie vel laudis vel honores querūt: verum etiā hi qui gradū vel gratiā spūalē quā in ecclesia dño largiente perceperūt: non simplici intentione: sȝ cura humane retributionis exercent. Augu. Signū autē quoddā nobis ostendit domin⁹ ꝙ fecit flagellū de testiculis: ꝛ inde negociationē in tēplo facientes flagellau. t. Etenim vnusquisqȝ in peccatis suis restē sibi texit: dū peccata addit peccatis. Qñ ergo aliquid patiūtur homines ꝓpter iniquitates suas: agnoscāt: qȝ domin⁹ facit flagellū de testiculis: ꝛ adhuc admonet eos vt mutent se. nam si se non mutauerint: audiētur in fine. Ligate illi man⁹ ꝛ pedes. Bed. Facto igitur de funiculis flagello illos eiecit de templo: qȝ de parte sortis sanctorū eijciūtur: qui inter sanctos positi vel ficte vel aperte faciūt opera mala. Oues quoqȝ et boues eiecit: quia taliū vitam pariter et doctrinā ostendit esse reprobā. Nūmulariorū quoqȝ effudit es: ꝛ mensas subuertit: qȝ dānatis in fine reprobis: etiā ipsarū quas dilexerūt

Doctrina pulsherrima.

rerum tollet figurā: venditiones columbarū de tēplo auferri precepit: quia gratia spiritus que gratis accipit: gratis dari debet. Orige. Pōt etiam per templū intelligi anima studiosi: ꝓpter inhabitās verbum dei: in qua ante doctrinā iesu consisterant terrestres et bestiales mot⁹. Signū autē terrestriū motuū bos est: quoniā est agricultor. Insensatorū autē motuū ouis: quod est pluribus animalibus irrationali⁹. Leuiū vero atqȝ inconstantiū mentiū signū est columba. Horū vero ꝙ bona videntur signa sunt era: que christus verbo doctrine expellit: vt non vltra domus patris eius sit forū.

Tropologica expositio.

¶ Responderunt ergo iudei: ꝛ dixerunt ei. Quod signum ostēdis nobis: quia hec facis? Respondit iesus et dixit eis. Soluite templum hoc: et in tribus diebus excitabo illud. Dixerūt ergo iudei. Quadraginta ꝛ sex annis edificatum est templum hoc: et tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autē dicebat de templo corporis sui. Cū ergo resurrexisset a mortuis recordati sunt discipuli ei⁹: quia hoc dicebat de corpore suo: et crediderūt scripture et sermoni quem dixit iesus.

¶ Theophi. Quia iudei videbāt iesum talia facere cū potestate multa et dicentē. Nolite facere domū patris mei domū negociationis: signū ab eo petunt. vnde dicitur. Responderunt ergo iudei ꝛ dixerunt ei. Qd signū ostendis nobis: quia hec facis? Chrysosto. Sed nunquid signa opus erat: vt ea que male fiebāt cessare faceret? Nonne zelum talē accipere. pro domo dei maximū signū virtutis erat? Non autem illius ꝓphetie meminerant: sed signum petebant: simul quidem de suo turpi lucro impedito dolentes: simul aūt

et per hoc prohibere eum volentes.
opinantur em̄ eum : aut prouocare
ad miracula : aut cessare ab his q̄
fiebant: propterea nō dat eis signū
sicut et post petentibus signū respō
dit dicens. Generatio mala et adul
tera signū querit: et signum non da
bitur ei nisi signum ione prophete.
Sed tunc quidem manifestius: nūc
autem obscurius respondet idem.
Non autem vtiqꝫ qui non petentes
preoccupat et signa dat: hic petētes
auertisset nisi mentem eorū cogno
uisset dolosam. Sequitur enim. Et
dixit eis. Soluite templum hoc ꝛ in
tribus diebus excitabo illud. Beð.
Quia enim signum querebāt a do-
mino quare solita commercia proij
cere debuerit ex templo. Respōdit.
Quia ipsum templum significabat
templum corporis sui : in quo nulla
prorsus esset alicuius macula pecca
ti. q. d. Sicut inanimatū templum a (Allegorica expositio.)
vestris cōmercijs sceleribusqꝫ mea
expio potestate : ita et hoc corporis
mei templū cuius istud gestat figu
ram: vestris manibus dissolutū: ter
tia die resuscitabo. Theophi. Ne-
quaqꝫ tamen illos ad homicidium
prouocat dicens soluite : sed hoc eis
affectantibus : non sibi esse abscon-
ditum demonstrat. Audiant autem
arriani quomodo dominꝰ mortis de
structor dixit. Excitabo virtute vide
licet propria. Augusti. Resuscitauit
eum quidē ꝛ pater cui dicit in psal
mis. Excita me et reddā illis. Sed
quid fecit pater sine verbo? quomo
do ergo eū pater resuscitat: sic et fi-
lius resuscitauit : qꝛ filiꝰ dixit. Ego
et pater vnū sumus. Chrysost. Pro
pter quid aūt signū resurrectionis
dat eis? quoniā: scilꝫ hoc maxie erat
qꝫ ostendebat eum nō esse hominē
purū: posse aduersus mortē statue-
re triumphū ꝛ tyrānidē eius longā
velociter dissoluere. Orige. Utraqꝫ
aūt scꝫ et corpus iesu ꝛ templū exem
plar mihi fore videtur ecclesie: eo qꝫ
ex viuis lapidibꝰ ꝯstruit in domū
spiritualē in sacerdotiū sanctū: et p
pter illud. Uos estis corpus christi

et mēbra de mēbro. Quāuis autem
dissolui lapidū videatur structura:
ac dissipari oia ossa xp̄i aduersitati
bus tribulationū instaurabit tamē
ac resuscitabitur die tertia : que in
nouo celo ꝛ noua terra presens erit.
Sicut enim illud xp̄i corpus sensi-
bile crucifixū est ac sepultū ꝛ post-
ea resurrexit sic et totale sanctorū
christi corpus concrucifixū est xp̄o.
Quilibet em̄ eorū in nullo alio glo (Anagogica expositio.)
riatur nisi in cruce xp̄i: per quā ip̄e
crucifixus est mūdo: sed ꝛ consepul
tus est xp̄o et resurrexit cū eo: qꝛ in
quadā nouitate vite ambulat. sꝫ sm
beatā resurrectionē nōdū surrexit.
vnde non scriptū est. Tertia die re-
staurabo illud: sed in tribus diebꝰ:
perficitur em̄ eius erectio in omni-
bus tribus diebus Theophi. Ju-
dei em̄ de inanimato templo putan
tes eum hoc dicere deridebant eū.
vnde sequitur. Dixerūt ergo iudei.
Quadraginta ꝛ sex annis edificatū
est templū hoc et tu in tribus diebꝰ
excitabis illud? Alcui. Et notandū
qꝫ nō de prima edificatiōe: que a sa-
lomone septē annis perfecta est : sꝫ
de reedificatione que facta est sub
zorobabel per quadraginta ꝛ sex an
nos impedientibꝰ inimicis: respon
debant. Orige. Uel dicit aliqͣs: qua
draginta ꝛ sex annorū exurgere tem
plum. ex quo dauid allocutus ē na-
than pphetā consulens de constru-
ctione templi: extunc satagēs ad cō
gregādā materiā templi. Animad-
uerte vero si possibile est quadra-
genariū numerū statui erga tēplū
ppter quattuor elemēta mundi : ac
senariū ppter hoc qꝫ homo sexto die
creatus est. Augusti. iiij. de tri. Uel
hic numerus perfectioni dominici
corporis apte congruit : quadrage-
sies em̄ sexies seni : fiunt ducēta se-
xaginta sex: qui numerus dierū cō
plet nouē mēses et sex dies. Ipsa au
tē perfectio corporis domini tot die
bus ad partum producta comperit
sicut a maioribus traditū suscipiēs
ecclesie custodit auctoritas. Octa-
uo em̄ kalēdas aprilis conceptꝰ cre

Allegoria subtilis.

ditur: quo et passus. Natus autem traditur octauo kalēdas ianuarii. Ab illo ergo die vsq ad istum cōputati ducenti sexagintasex reperiuntur dies: qui senarium numerum quadragesies sexies habent. Augusti. octuaginta triū questionū. Dicitur etiam conceptio humana sic pcedere ⁊ pfici primis sex diebus quasi lactis habeat similitudinē: sequētibus nouē diebus cōuertatur in sanguinem: deinde duodecim dieb⁹ solidetur: reliquis decē et octo diebus formetur vsq ad perfecta lineamēta omniū mēbrorum: ⁊ in reliquo tpe vsq ad tēpus partus magnitudine augetur. Sex autē ⁊ nouem ⁊ duodecim ⁊ .xviij. in vnū coacti fiunt .xlv. addito ergo vno fiunt quadraginta sex qui si fuerint multiplicati p ipsum senarium numerū: qui huius ordinationis caput tenet: fiunt ducenti ⁊ septuagintasex .i. nouē menses ⁊ sex dies. Nō ergo absurde quadragintasex annis dicit fabricatū esse templum qd corpus eius significabat: vt quot anni fuerint in fabricatione tēpli: tot dies fuerūt in corporis dominici pfectione. Augu. sup Joan. Vel aliter. qz domin⁹ noster de adā corpus accepit non de adā pctm traxit: templū corporeum inde sumpsit: nō iniquitatē que de tēplo pellenda est. Si autē facias qtuor nois greca. Anatole qd est oriens. Disis qd est occidēs. Arthos quod est septētrio. Messembris: qd est meridies: capita vborū adam habēt. A quattuor enim vētis domin⁹ collecturum se, dicit electos suos cum venerit ad iudiciū. Habēt autē littere nominis adam numerū fm grecos: vbi inuenitur quadragintasex annis edificatum tēplum. Habet enī adam alpha qd est vnū: ⁊ delta quod quattuor et alpha qd est vnū ⁊ .m. qd est quadraginta: ⁊ sic habes quadragintasex. Sed iudei qz caro erant: carnalia sapiebant: ille spūaliter loquebatur: et de quo templo diceret per euangelistā nobis aperuit. Sequitur enī. Ille autē dicebat de templo corporis sui. Theophi. Ex hoc autē apollinarius contradictionem sumit: volens ostendere q caro christi esset inanimata: eo q tēplum sit inanimatū. ergo carnē christi ⁊ lapidem ⁊ lignū facies: qz ex his tēplum consistit. Si autē quod dicitur. Anima mea turbata est: ⁊ pot[est]atē habeo ponēdi animā meam: nequaq dici dixeris: vbi pones illud. In manus tuas domine cōmendo spiritū meum? non enim hoc de anima irrationali intelligere poteris. Neq qd dicitur. Non derelinques animam meam in inferno. Orige. Ideo autem corpus domini templum intelligitur: quia sicut templum gloriam dei continebat habitantē in ipso: sic corpus christi representās ecclesiā: vnigenitum continet: qui est imago dei ⁊ gloria. Chryso. Duo autē erāt que obstabant discipulis ne interim intelligerēt: vnum ipsa resurrectio: alterum vero: quod maius erat scz q deus erat qui in illo corpore habitabat: quod domin⁹ occulte ostēderat di. Soluite tēplum hoc ⁊c. Et idō subditur. Cū er. sur. a mor. re. sunt dis. eius: qz hoc dicebat de cor. suo: ⁊ cre. scri. ⁊ ser. quē dixit iesus. Alcui. Ante resurrectionē enī intelligebāt scripturas: quia nondū acceperant spm sanctū. Sed in die resurrectiōis apparens domin⁹ aperuit discipulis sensum: vt intelligerent q̄ de ipso scripta erant in lege et prophetis: ⁊ tunc crediderunt scripture prophetarum: qui predixerunt christum tertia die resurrecturum: et sermoni quem dixit iesus. Soluite templum hoc. Origenes. Scdm anagogem vero complementum fidei attingemus in magna corporum resurrectione totius corporis Jesu id est ecclesie eius: cum fides que est ex specie multum differat ab ea que est p speculum in enigmate.

Mysterium nois adam.

Anagogica expositio.

Cum autem esset hierosolymis in pascha in die festo: multi crediderunt in nomine eius videntes signa que faciebat.

Ipse autem iesus non credebat semetipsum eis: eo q ipse nosset omnes: et quia opus ei non erat vt quis testimonium perhiberet de homie. Ipse eni sciebat quid esset in homine.

¶Beda. Superius euãgelista narrauit quid dominus hierusalē adueniens gesserit: nunc vero eodem hierosolymis commorante quid ab alijs erga eum actum fuerit refert. vnde dicitur. Cum autē esset hierosolymis in pascha i die fe. mul. cre. in nomi. eius viden. signa que faci. Orige. Respiciēdū autē quomodo ex signis eius plerique vidētes credebant in eum. Non eni dicitur prodigia fecisse hierosolymis: nisi forte cum facta sint in scripturis non habētur. Animaduerte vero si possibile est in miraculis deputari q fecerit flagellū ex funiculis et cunctos ex templo propulerit. Chrys. Prudētiores aūt fuerāt discipuli q ad xp̄m accesserāt: nō propter signa: sz ppt doctrinā: nam grossiores quidem p signa trahūtur: rationabiliores vo p prophetias seu doctrinā. vnde subditur. Ipse autē iesus non credebat semetipsum eis. August. Quid sibi vult hoc? Illi credebant in nomine eius: et ipse iesus non credebat semetipsum eis? An forte non credebant ei et fingebant se credidisse? Sed non diceret euangelista. Multi crediderunt in nomine eius. Magna ergo res et mira. Credunt homines in christum: et christus nō se credit hominibus: presertim quia filius dei est. et vtique volēs passus est: et si nollet nunque pateretur: sed tales sunt omnes cathecumini. Si dixerimus cathecumino: credis christo? respondet: credo et signat se. Si interrogemus eum. Mãducas carnem filij hominis? nescit quid di. mus: quia iesus non se credidit ei. Origenes. Uel dicendū q iesus nō se credidit credētib⁹ in nomine ei⁹: et non in illum. In illum enim credunt qui angustam viam vadūt ducentem ad vitam. qui autem credūt signis non in eū: sed in nomine ei⁹ credunt. Chryso. Uel hoc dicit: quia non confidebat in eis vt in discipulis perfectis. neque committebat eis omnia dogmata vt iam firmiter fidelibus fratribus. Non enim intēdebat exterioribus verbis: ad mentem eorum intrās et tempus opportunū manifeste sciēs. vnde seqtur. Eo q ipse nosset omnes: et qr opus non erat vt quis testimoniū perhiberet de homine: ipse eni sciebat qd esset in hoie. Scire eni ea que sunt in corde hominū est dei: q solus corda plasmauit. nō indigebat ergo testibus vt pprioꝝ plasmatū mentē addiscat. Augu. Plus eniā nouerat artifex quid esset in ope suo q̄ ipsum opus quid esset in semetipso. Nā et petrus nouerat quid in ipo esset qn dixit. Tecū ero vsque ad mortem. sed domin⁹ nouerat quid esset in homine dicens: priusque gallus cantet ter me negabis. Beda. Quapropter monemur vt nunque de conscientia nostra securi simus: sed semp soliciti formidemus: qr qd nos latet eternū arbitriū latere nō valet. Cap. iij.

Intellectus subtilis verborum.

Erat autem homo ex phariseis nicodemus nomine princeps iudeoꝝ. Hic venit ad iesum nocte et dixit ei. Rabbi scimus qr a deo venisti magister. Nemo enim potest hec signa facere q tu facis nisi fuerit deus cū eo. Respōdit iesus et dixit ei. Amē amē dico tibi: nisi quis renat⁹ fuerit denuo non potest videre regnum dei.

¶Augusti. Superius dixerat q cū esset hierosolymis multi crediderūt in noie eius videntes signa et prodigia q faciebat. Ex his aūt erat nicodem⁹: de q dr. Erat aūt hō ex pha.

nicodemus nole. Beda. Cuius ēt
Nicodemus fidelis effectus dignitatis officiū ōndit: cū subdit̄.
Prin. iu. Deinde quid egerit cū sub
iecit. Hic ve. ad ie. no. cupiens. s. se=
creta eius allocutiōe plenius disce=
re mysteria fidei: cuius aperta ostē
sione signorū iam rudimenta perce
perat. Chryso. Adhuc tamē a iudai
ca detinebat̄ infirmitate: propterea
et nocte venit: trepidans in die hoc
facere. vnde ⁊ euangelista alibi di=
cit. Quoniā ex principib⁹ multi cre=
diderunt in eū: sed propter iudeos
nō confitebantur: vt nō extra syna=
gogā fierent expulsi. Augu. Nico=
demus ēt ex illo numero erat q̄ cre
diderūt: sed nondū renati fuerant.
vnde hoc ad rē pertinet ꝙ in nocte
venit. Renati aūt ex aqua ⁊ spiritu=
sancto audiūt ab apostolo. Fuistis
aliqn̄ tenebre: nunc autē lux in dn̄o.
Aimo. Uel pulchre in nocte venisse
dicit̄. qr tenebris ignorantie obnubi
latus ad tantā lucē nōdū puenerat
vt perfecte deū verū crederet. Nox
em̄ in sacro eloquio ꝓ ignorātia po
nit̄. vn̄ subdit̄. Et dixit ei. Rabbi sci
m⁹ qr a deo venisti mgr̄. Qđ aūt he
braice rabbi: latine dicit̄ magister.
Magistrū ergo appellat: deū tacet:
qr credebat eū a deo missum: sed tn̄
vt dictum est: deū non agnoscebat.
Augusti. Un̄ aūt iste crediderat: pa
tet per id qđ subdit. Nemo em̄ pōt
hec signa facere q̄ tu facis nisi fue=
rit deus cū eo. Sic ergo nicodemus
de illis multis erat: qui crediderāt
in nomine eius. Uidētes signa que
faciebat. Chryso. Sed tamē neq̄ a
signis aliquid magnū existimabat
de eo: sꝫ adhuc hūanā habēs de eo
mentē vt de propheta loquitur: ad
operationē eū missuꝫ dicēs. Et alie
no auxilio indigentē hec agere que
agebat: cū tamē pater perfectū euꝫ
genuerit: et sufficientē sibi ipsi: et ni
hil habentē imperfectū: qr vero xp̄i
Jesu ꝑfectio. studiū erat interim: nō ita dignita=
tē suā reuelare: sicut persuadere ꝙ
nihil ex aduerso agebat patri: ꝓ=
pterea in verbis multotiens humi=
liter loquēs videtur: in rebus autē
cū potestate omnia operat̄. Ideoq̄
et nicodemus nunc manifeste q̄dē
nihil excelsum loquitur de ipso: oc=
culte autē ab hūili eū opiniōe redu
cit: docens ꝙ sufficiens sibi ipse est
in miraculorū operatione. vnde sub
ditur. Respondit Jesus et dixit ei.
Amen amen dico tibi: nisi quis re=
natus fuerit denuo: non potest vide
re regnū dei. Augu. Isti sunt ergo
quibus se credit iesus: qui nati fue
rint denuo: qui non in nocte veniūt
ad iesuꝫ sicut nicodemus. tales em̄
iam etiam profitentur. Dicit ergo.
Nisi quis renat⁹ fuerit ⁊c. quasi di
cat. Quia nondū es natus denuo. i.
ex deo. Spirituali generatiōe. noti
cia quā habes de me spiritalis non
est: sed animalis et humana. Ego
aūt dico tibi: ꝙ siue tu siue ali⁹ qui=
cumq̄: nisi ex deo denuo natus fue= Generatio duplex.
rit: nō poterit apprehendere gloriā
que circa me est: sed extra regnum
erit. nam generatio que per baptis
mū fit: illumiationē anime tribuit.
Chry. Uel littera talis est. Amē amē
dico tibi: nisi quis renatus ⁊c. hoc
est si tu nō natus fueris desuper: et
dogmatū susceperis certitudinē ali
cubi: extra erras ⁊ lōge es a regno
celorū: seipsum hic ostendens ⁊ indi
cans: quoniam non est hoc tantum
quod videtur: sed aliis oculis opus
est ad videndum eum. Hoc aūt qđ
dicit. Desuper. hi quidē id est de ce
lo exponunt: alii vero a principio.
Igitur iudei quidē si hoc audissent
deridētes vtiq̄ discessissent; hic vo
et in hoc amorem discipuli ostēdit
ꝙ a christo vlterius interrogat.

¶ Dicit ad eum nicodemus. Quomodo potest homo nasci cū sit senex: nunquid potest in ventrem matris sue iterato introire ⁊ renasci? Respondit iesus. Amen amen dico tibi: nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto nō potest introire in regnum dei. Quod natuꝫ est ex carne: caro est: et qđ natū

est ex spiritu: spiritus est. Non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo. Spiritus vbi vult spirat: et vocē eius audis: sed nescis vnde veniat: aut quo vadat. Sic est omnis qui nat⁹ est ex spiritu.

¶ Chryso. Veniens nicodemus ad Jesum: vt ad hominē audiens maiora q̃ ab hoie: erigitur ad altitudinē eorū que dixit: nō quidē excidens a fide: sed infert hanc impossibilitatem vt l apertiorē prouocet doctrinā. Duo autē erant que admirabātur scȝ natiuitas talis: ⁊ regnū: neqꝫ enī audita erant apud iudeos. Sed interim circa prius instat: et qđ maxime eius mentē cōcutiebat. Unde dicitur. Dicit ad eū nicodem⁹. Quō potest homo nasci cū sit senex? Nūquid potest in ventrē matris sue iterato introire ⁊ renasci? Beda. Sic verba ista sonare videnť: q̃si puer queat iterato in vētrē matris introire et renasci. Sed sciendum ꝙ ipse senex erat: ideoqꝫ de se protulit exēplum ac si diceret. Ego sum senex ⁊ meam quero salutē: quomodo possum in ventrem matris introire et renasci? Chryso. Rabbi eum vocas et a deo venisse dicis: ⁊ non suscipis que dicuntur: sed loqueris ad magistrum dictionem que multam perturbationem inducit. hoc enim scilȝ quomodo querere eorum est qui nō valide credunt: et multi sic querentes a fide deciderunt: hi quidem dicentes. Quomodo deus est incarnatus? alij quomodo mā sit impassibilis? propterea et hic propter anxietatem modum exquirit: sed aliquis cogitationibus proprijs spiritualia euertit. derisibilia loquitur. Augustinus. Spiritus enim loquitur: et ille carnem sapit. non nouerat ille nisi vnam natiuitatem scilȝ ex adam et eua: ⁊ ex deo et ecclesia nondū nouerat: sic tamen tu intellige natiuitatem spiritus quomodo intellexit nicodemus natiuitatem carnis. quomodo enim vterus non pōt repeti: sic nec baptism⁹. Chry. Nicodemo aūt decidenti ad eā que hic est natiuitatē: xp̄s manifestius reuelat spiritualis natiuitatis modū. vñ sequiť. Respōdit Jesus. Amē amen dico tibi. nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto: non pōt introire in regnū dei. Aug. Ac si dicat. Tu carnalē generationē intelligis: sed ex aqua ⁊ spiritu oportet ꝙ nascatur hō ꝓpter regnū dei. Si propter hereditatē patris hois tēpalis nascitur aliquis ex visceribus matris carnalis: ⁊ ꝓpter hereditatē patris dei sempiternā nascať ex visceribus ecclesie. Cū aūt ex duobus hō consistat: ex corpore videlicet et aīa: duplicē habet ⁊ hmōi modū generationis. Aqua enī que visibilis est: ad emēdationē corporis intelligiť. Spiritus vero inuisibiliter cōcurrēs ad emundationē inuisibilis anime innuiť. Cyril. Si vero quis interrogat qualiter ab aqua hō nascitur: interrogo ⁊ ego qualiter natus est adā a terra? Sicut enī in principio subijciebatur elementū terra: totū vero opus plasmātis erat: ita ⁊ nūc subijcitur elementū aqua: totū vero est spiritus gratie. Tūc paradisum dedit in conuersationē: nunc autem celū nobis apuit. Sed que necessitas aque his qui spiritūsanctū suscipiunt. diua enī in ea pficiunť symbola: sepultura ⁊ mortificatio: resurrectio et vita. Sicut enī in quodā sepulchro in aqua nobis submergentibus capita: vetus hō sepelitur: et submersus deorsum occultať: deinde nouus rursus ascendit: hoc etiā fit vt discas qm̄ virt⁹ patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti oīa cōplet. et ꝙ xp̄s tres dies ad resurgendū expectauit. Qđ igiť ē matrix fetui. hꝯ est fideli aq̄. in aqua enī plasmať ⁊ figuratur sȝ qđ in matrice plasmať tēpore indiget: quod vero in aqua nō ita. sed in vno momēto oīa fiunt. Talis enī est natura corporum vt tempore assumāt perfectionem. in spiritualibus vero non est ita: quoniā perfecta a princi

Duo mirabilia nicodemo

Comparatio duplicis natiuitatis.

vio cōstituuntur que fiunt. ex quo
igitur ascēdit a iordane domin⁹ nō
adhuc reptilia animaliū viuentiū:
sed animas spirituales et rationa=
biles aqua reddit. Augusti. de ba=
ptis. paruulorū. Sed qz nō ait. Nisi
quis renatus fuerit ex aqua et spū
nō habebit salutē. vel vitā eternā:
sed non intrabit in regnum dei. ad
hoc inquiunt quidā. Paruuli ba=
ptizādi sunt vt sint cū xpo in regno
dei: vbi nō erunt si baptizati nō fue
rint: q̄uis ꝛ sine baptismo si puuli
moriant salutē vitāq₃ eternā habi=
turi sint: quoniā nullo peccati vincu
lo astricti sūt. Sed cur nascat denno
nisi renouandus a vetustate: aut vñ
imago dei nō itrat in regnū die nisi
impedimēto prohibēte pctī. Aimo.
Talia aūt ac tāta secreta mysteria
nicodemo capere nō valenti: dñs ex
carnali natiuitate similitudinē de=
dit dicens. Quod natū est ex carne
caro ē: ꝛ qđ natū est ex spiritu spūs
est. Sicut enī caro carnē pcreat: ita
quoq₃ spūs spūz parit. Chry. Nihil
igitur sensibiliū inquiras neq₃ esti
mes ꝙ carnē generet spiritus: dñi
enī caro genita est. nō quidem a spi
ritu solum: sed etiam a carne. Quod
autē natū est ex spiritu: spūale est.
Natiuitatem enī hic non eam que
secūdum substantiā dicit: sed eam
que secūdum honorem ꝛ gratiā. Si
igitur ꝛ filius dei ita natus est: quid
plus habebit omnibus qui ita nati
sunt? Inuenietur autē ꝛ spiritu mi=
nor: cum eius natiuitas gratia spi=
ritus sit: ꝛ quid hec a iudaicis distāt
dogmatib⁹? Uide aūt ꝛ spiritussan
cti dignitatē. dei enī opus videtur
facere. supra enī dixit. Quoniaz ex
deo nati sunt. hic autē qm̄ spūs eos
generat. Dicens aūt xps: qm̄ q̄ na=
tus est ex spiritu: spūs est: qz turba
tum rursus vidit: ad sensibile exem
plū ducit sermonē dicēs. Non mire.
quia dixi tibi: oportet vos nasci de=
nuo. Dicendo enī ne mireris: ostē=
dit animi eius turbationem. Ponit
autem exēplū ꝙ neq₃ cōionē aliquā
ad corporū grossiciē habet: neq₃ ad

Gratia paruulorum.

Expositio litteralis.

incorporeorū perueniens naturam:
qđ est venti delatio: dicens. Spirit⁹
vbi vult spirat: ꝛ vocē eius audis: sꝫ
nescis vnde veniat aut quo vadat.
Sic est omnis qui natus est ex spiri
tu. Qđ dicit tale est. Si ventum nul
lus detinet: sed quo vult fertur: mul
to magis spiritus actionem nature
leges detinere non poterunt: non
terminum corporalis natiuitatis
neq₃ aliud quid talium. Quoniam
autē de vēto hic dictū est: manifestat
illud qđ dicit. Uocē ei⁹ audis id est
sonitū percussiōis. nō enī loquēs in
fideli ꝛ nescienti spiritus actionem
hoc diceret. Dicit aūt. Ubi vult spi=
rat: nō quasi electionē quādā vento
habēte: sed eā que a natura est mu
tationē q̄ nō ꝓhibetur: ꝛ cū potesta=
te fit. Et nescis vnde veniat aut quo
vadat. i. si huius spūs cuius sensuz
suscipis auditu ꝛ tactu interpreta=
ri nescis viam: qualiter diuini spūs
operationē scrutaris? vnde subdit
Sic est omnis qui natus est ex spū.
Augu. Sed quis nostrū nō videat
verbi gratia austrū eūtē a meridie
ad aquilonē: aut aliū ventū venien
tez ab oriente ꝛ occidente: quō ergo
nescimus vnde veniat: aut quo eat?
Beda. Spiritus igitur sanctus est
qui vbi vult spirat: qz ipse in pote=
state habet cuius cor gratia sue vi=
sitatiōis illustret: ꝛ vocē eius audis
cū te presente loquitur is q̄ spūsan=
cto repletus est. Augu. Sonat psal=
mus: sonat euangeliū: sonat sermo
diuinus. vox spiritus est. hoc igitur
dicit: qz verbo ꝛ sacramento inuisi=
biliter adest spūssanctus vt nasca=
mur. Alcui. Ergo nescis vnde veniat
aut q̄ vadat: qz ꝛ si te p̄sente spūs ad
horā quēpiā repleuerit: nō pōt vide
ri quō in eum intrauerit: vel quō re
dierit: quia natura est inuisibilis.
Aimo. Siue nescis vñ veniat: quia
quomodo credētes ad fidem intro=
ducat ignoras: vel quo vadat: quia
quomodo fideles ad spēm perdu=
cat nescis: ꝛ sic est omnis qui natus
est ex spiritu: ac si dicat. Spiritussā
ctus spiritus inuisibilis est: ita ꝛ q̄=

Expositio anagogica.

quis ex spiritu nascitur inuisibiliter nascitur. Augu. Uel aliter. Et si tu nascaris de spiritu: hoc eris: vt ille qui nõ est nat⁹ adhuc de spiritu: nesciat vnde venias aut quo eas. Hoc enim secut⁹ ait. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Theophi. Cõfundat ergo macedonius impugnator spiritus: qui seruum spiritũsanctuʒ asseruit. Spiritus enĩʒ sanctus propria ptãte et vbi vult: et qualiter vult opat.

¶ Respondit nicodemus et dixit ei. Quõ possũt hec fieri? Respondit iesus et dixit ei. Tu es magister i israel: et hec ignoras? Amen amen dico tibi: quia quod scimus loquimur: et quod vidimus testamur: et testimonium nostrum nõ accipitis. Si terrena dixi vobis et non creditis: quomõ si dixero vobis celestia credetis?

¶ Almo. Mysteriũ diuine maiestatis nicodemus capere nõ valet que a domino audiebat: et ideo rationẽ querẽs factũ nõ abnegãs: nõ voto reprehendentis: sed affectu discẽtis dñm interrogat. vñ dicitur. Respondit nicodem⁹ et dixit ei. Quomodo possunt hec fieri? Chr. Quia igitur adhuc in iudaica vilitate manet: et exẽplo ita manifesto dicto ei adhuc interrogat: de reliquo asperius ad eũ xp̃s loquit. vnde seqtur. Rñdit et dixit ei. Tu es magister in israel et hec ignoras? Aug. Quid putamus dominum huic magistro iudeorum q̃si insultare voluisse? volebat q̃dem illũ nasci de spiritu. nemo autem ex spũ nascitur nisi humilis fuerit: quia ipsa hũilitas facit nos nasci de spiritu. Ille autem magisterio inflat⁹ erat: alicuius momenti sibi esse videbatur: quia doctor erat iudeorũ. Deponit ergo dominus superbiam eius vt possit nasci de spiritu. Chry. Nequaq̃ tamẽ nequitiam accusat viri: sed insipientiam et ruditatem solum. Sed dicet aliquis: quid com-

Humilitatis virtus.

mune habet hec natiuitas: de qua scilicet christus locutus est ad iudaica dogmata? Habet quidem cõmune: nam qui primus homo fact⁹ est: et que de costa facta est mulier: et que steriles genuerũt: et que p aquã miracula perfecta sunt. Dico autẽ q̃ heliseus de aqua ferrum eduxit: et q̃ iudei mare rubrum transierunt et q̃ naaman syrus in iordane purgatus est. Hec omnia natiuitatem spiritualem et purgamentum in ea futurum figuraliter personabant. et ea que a prophetis sunt dicta occulte ostendunt hunc natiuitatis modũ: vtputa illud. Renouabitur vt aquile iuuentus tua. et beati quorum remisse sunt iniquitates. Sed et isaac figura hui⁹ natiuitatis erat. Hec igitur rememorãs dixit. Tu es magister i israel: et hec ignoras? Rursus autem aliunde suum sermoneʒ ei credibileʒ facit: ad imbecillitatẽ eius condescendẽs cũ subdit. Amẽ amẽ dico tibi. quia quod scimus loquimur: et quod vidimus testamur et testimonium nostrum non accipitis. Apud nos visus aliis sensibus certior est: et si volumus aliquem facere credere ita dicimus: quoniam oculis nostris vidimus. Propterea christus humano loquens ad eum sermone: non visum sensibilem inducit: sed manifestum est q̃ de certissima cognitione et non aliter se habente loquitur: igitur hoc quidem id est quod scimus ait de seipso solo. Almo. Queritur autem quare pluraliter dicat. Quod scimus loquimur. Ad hoc dicendum q̃ vnigenit⁹ dei filius erat qui hoc loquebatur: ostendens qualiter pater est in filio: et filius in patre: et spiritussanctus ab vtroq̃ indiuisibilis procedat. Alcuinus. Uel dicit pluraliter: acsi dicat. Ego et illi qui modo spiritu sunt renati: intelligimus illud quod loquimur: et quod vidimus apud patrem in abscondito hoc testamur foris in mundo: et vos qui carnales estis et superbi non accipitis te-

In nuati trinit tis.

stimonium nostrum. Theophi. Quod nequaquam de nicodemo dicit: sed de genere iudeorum: qui usque ad finem in perfidia permanserunt. Chryso. Quod quidem non turbati verbum est: sed mansuetudinem ostendentis. Hic enim erudit nos cum ad aliquos locuti fuerimus: et non persuaserimus non tristari neque irasci: sed nostrum sermonem credibilem facere non solum non irascendo: sed etiam non clamando. Materia enim ire clamor est. Jesus autem dogmata excelsa tangere debens: propter audientium infirmitatem se detinet multotiens: et non continue dignis sua magnitudine dogmatibus immoratur: sed magis his que condescensionem habent. unde hic subdit. Si terrena dixi vobis: et non creditis: quomodo si dixero vobis celestia credetis? Aug. Hoc est si non creditis quia templum possum suscitare deiectum a vobis quomodo creditis quia per spiritum sanctum possunt homines regenerari? Chry. Uel aliter. Si baptismum terrenum dicat non mireris: quia in terra perficitur: et comparatione illius nativitatis stupende que est ex substantia patris: terrena est gratie nativitas? et bene non dixit. Non intelligitis: sed non creditis. nam cum quis aliqua per intellectum suscipere non valet: amentie vel ignorantie imputatur. Cum autem hoc non suscipiat aliquis quod solum fide oportet suscipere: non amentie: sed infidelitatis est accusatio. Dicebant autem hec et si non credebant: quia posteri erant ea suscepturi.

Comparatio duarum nativitatum

Et nemo ascendit in celum: nisi qui descendit de celo: filius hominis qui est in celo.

Augu. de bap. parvulorum. Notata paululum eius imperitia: qui se ceteris de magisterio preferebat: et omnium talium incredulitate reprehensa: respondet quod alii credant si illi non credunt ad illud quod interrogaverat: quomodo possunt ista fieri dicens. Et nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo: filius hominis qui est in celo. q. d. sic fiet generatio spiritualis: ut fiant celestes homines ex terrenis: quod adipisci non poterunt: nisi membra mea efficiantur: ut ipse ascendat qui descendit: non aliud deputans corpus suum. i. ecclesiam suam quam seipsum. Greg. xxvii. mora. Quia enim nos unum cum illo iam facti sumus: unde solus venit in se: solus redit et in nobis: et is qui in celo semper est: ad celum quotidie ascendit. Aug. de baptismo parvulorum. Quamvis autem in terra factus sit filius hominis: divinitatem tamen suam: qua in celo manens: descendit ad terram non indignans censuit nomine filii hominis: sicut carnem suam dignatus est nomine filii dei. per unitatem enim persone: qua utraque substantia unus est christus: et filius dei ambulabat in terra: et idem ipse filius hominis manebat in celo. Fit ergo credibiliorum fides ex incredibilioribus creditis. Si enim divina substantia longe distantior: potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam ut una persona fieret: quanto credibilius alii sancti fiunt cum homine christo unus christus: ut omnibus per eius gratiam ascendentibus: ipse unus ascendat in celum qui de celo descendit. Chry. Uel aliter. Quia dixerat nicodemus. Scimus quoniam a deo venisti magister: ne estimetur ita esse magister ut multi prophetarum de terra existentes subiungit. Et nemo ascendit in celum: nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo. Theophi. Cum vero filium hominis descendisse de celo audis: non putes quod de celo caro descenderit hoc enim hereticorum dogma est: qui docebant quod christus de celo corpus sumpserat: et per virginem transierat. Chry. Filium enim hominis non carnem hic vocavit: sed a minori substantia se totum nominavit. Est enim ei consuetudo multotiens a divinitate: multotiens ab humanitate totum vocare. Beda. Si enim aliquis homo nudus de monte ad convalia descendat: et assumptis vestimentis et armis ad eundem montem ascendat recte ipse idem qui prius descendit ascendit

Communicatio idiomatum de christo dicitur.

disse perhibetur. Hyla. x. de trini. Uel quia de celo descendit concepte de spiritu originis causa est. Non enim corpori Maria originem dedit: licet ad incrementa partus eius corporis omne quod sensus sui est naturale contulerit: quod vero hominis filius est: suscepte in virgine carnis est partus quod autem in celis est nature semper permanentis potestas est: que non ex infinitate sue virtute in regionem diffiniti corporis coartauit verbi dei potestatem: et in forma serui manens ab omni intra extraque celi mundique circulo: celi ac mundi dominus non abfuit. per hoc ergo et de celo descendit: quia filius hominis est. et in celis est. quia verbum caro factum non amiserat manere quod factum est. Augu. Miraris autem quia et hic erat et in celo. Tales fecit discipulos suos: paulum audi dicentem. Nostra conuersatio in celis est. si homo paulus ambulabat in terra: et conuersabatur in celis deus celi et terre non poterat esse in celo et in terra? Chry. Uide autem quia quod valde videtur excelsum indignum est sua magnitudine. non enim solum in celo est: sed vbique et omnia replet: sed adhuc ad imbecillitatem auditoris loquitur paulatim eum reducere volens

Natura christi duplex.

¶ Et sicut moyses exaltauit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipso non pereat: sed habeat vitam eternam.

¶ Chry. Quia dixerat beneficium baptismi inducit huius causam. s. crucem dicens. Et sicut moyses etc. Beda. Magister legis mosayce ad spiritualem sensum eiusdem legis inducit recordans veteris hystorie: et hanc in figuram sue passionis atque humane saluationis factam edisserens. Aug. de baptis. paruulorum. Serpentum incursibus in deserto multi moriebantur at moyses ex precepto domini exaltauit in deserto eneum serpentem hunc videntes sanabantur continuo. Exaltatus serpens est mors christi. eo significandi modo quo per efficientem id quod efficitur significatur. A serpente quippe mors venit: qui peccatum quod morti meretur homini persuasit. dominus autem in carnem suam non peccatum transtulit tanquam venenum serpentis sed mortem: vt esset in similitudine carnis peccati pena sine culpa: vnde in carne peccati et pena solueretur et culpa. Theophi. Uideas ergo figuram ad veritatem. Ibi enim serpentis similitudo speciem quidem bestie habet venenum autem non habet: sic et hic christus a peccato liber: in similitudinem carnis peccati venit. Exaltari autem audiens suspensionem intelligas in altum vt sanctificaret aerem qui sanctificauerat terram ambulando in ea: intelligas etiam per exaltationem gloriam. nam illa crucis altitudo gloria christi facta est. in quo enim iudicari voluit in hoc huius mundi principem iudicauit. Adam enim iuste mortuus est: quia peccauit: dominus vero iniuste: quia peccatum non fecit. Postquam ergo iniuste: mortem sustinuit superauit illum qui eum tradidit morti: et sic liberauit adam a morte sed in hoc deuictum se inuenit. Non enim potuit in cruce dominum contristare: vt crucifigentes odiret: sed magis diligebat: et pro eis orabat. sic igitur crux christi eius exaltatio et gloria facta est. Chry. Ideo et non dixit. Pendere oportet filium hominis: sed Exaltari: quia honestius hoc videbatur. vnde propter audientes propter figuram hoc posuit vt discas quam cognata sunt vetera nouis deinde vt cognoscas quoniam non inuitus ad passionem venit et adhuc vt discas: quam multis hinc nascitur salus. Augu. de baptis. paruulorum Sicut ergo tunc qui conspiciebat exaltatum serpentem a veneno sanabatur et a morte liberabatur: sic nunc qui conformatur similitudini mortis christi per fidem baptismi eius et a peccato per iustificationem et a morte per resurrectionem liberatur: hoc est enim quod ait: vt omnis

Allegoria serpentis enei.

Secretum celeste in verbis.

qui credit in eum:nō pereat:sed ha
beat vitā eternā. quid ergo opus est
vt morti xpi p baptismū cōformet
paruulus si morsu serpētis nō est
oino venenatus? Chry. Attēde autē
q passionē obūbrate posuit: ne ex
eius verbis fieret tristis auditor.
Fructū vero passionis posuit ma-
nifeste. si ei qui credūt in crucifixū
nō pereunt: multo magis qui cruci
fixus est non perit. Augu. Hoc aūt
interest inter figuratam imaginē
et rem ipsā: q illi sanabātur a mor
te ad temporalem vitam: hi autem
vt habeant vitam eternā.

¶ Sic enim deus dilexit mun
dū vt filium suum vnigenitum
daret vt ois qui credit in eum
non pereat: sed habeat vitam
eternam. Non enim misit deus
filium suum in mundū vt iudi
cet mūdū: sz vt saluetur mūdus
per ipsum. Qui credit in eū nō
iudicatur. Qui autem non cre
dit iā iudicatus est: qz nō credit
in nomine vnigeniti filij dei.

¶ Chry. Quia dixerat. Oportet ex
altari filium hois: quo mortē occul
te significauit: ne auditor tristis ab
his fieret verbis humanū qd de eo
suspicās: et mortem eius estimans
nō eē salutarē: hꝫ ad rectitudinē re-
ducit: filiū dei dicens eū qui dat ad
mortē: et mortē eius cāz eē vite eter
ne. vnde dicit. Sic ei deus dil. mū. vt fi.
su. vnige. da. vt ois qui cre. i eum
non pereat: sed ha. vi. eter. q. d. Ne
mireris: qm ego debeo exaltari vt
vos saluemini: etenim et prī hoc vr̄
qui ita nos dilexit: vt pro seruis ide
notis filium dederit. dicendo autē.
Sic deus dil. mū. multā indicat amo
ris intentionem. Multa ei ē infini-
ta distantia: qui ei imortalis: qui si
ne principio: q magnitudo infinita:
eos qui sunt ex terra et cinere infi-
nitis plenos peccatis dilexit: sed et
ea q post hꝫ pōit: ostētatiua sunt ma
gni amoris: nō ei fuū: nō āgelū: nō

Effectus mortis christi.

archāgelū dedit: sed filiū suū. Rur
sus si filios plures habuisset: et de
differvnum. hoc ēt esset maximū.
Nunc vero filiū vnicū dedit. vnde
subdit. Unigenitū. Hyla. vi. de tri.
Sz si dilectiōis hinc fides ē creatu-
rā creature prestitisse: nō facit ma-
gni meriti fidē vilis et spernēda ia
ctura. Preciosa autē sunt q cōmēdāt
charitatē z igētia ingētibus estimāt.
Deus diligēs mūdū filiū nō ado-
ptiuum: sed suū et vnigenitū dedit.
hinc proprietas est: natiuitas ē: ve
ritas ē. Nō creatio ē: nō adoptio ē:
non falsitas ē: hinc dilectionis est:
et charitatis fides ē: ad mundi salu
tem et filium suū et vnigenitū pre-
stitisse. Theophi. Videt autē mihi
q sicut spūs dixit: q filius hois de
scendit de celo: cū caro de celis non
descenderit. sed propt vnā psonam
in xpo que dei fuit attribuit hoi: sed
et nūc ecōuerso q sunt hois vbo dei
appropriat: etenī deus dei filius ipas
sibilis mansit: sed qz vnus erat sz hy
postasim dei filius et hō qui passionē
sustinuit: filius dari dicitur in mor-
tē q passibiliter patiebat. nō natu-
ra propria: sz carne propria. Est āt
maxima vtilitas cōsecuta ex hmōi
datione mentē excedēs hūanā. Se
quitur. eni. Ut ois qui credit in eū
nō pereat: sed hēat vitā eternā. Ue
tus siqdē testamētū his q fuabāt il
lud dierū lōgitudinē pmittebat: eu
geliū vo eternā z isolubilē vitā.
Augu. Notādū vo q eadē de filio
dei vnigenito replicat q de filio ho-
minis i cruce exaltato pmiserat di
cēs. Ut ois q credit in eū. qz idē re-
demptor et cōditor noster filius dei
āte scla exñs: filius hois factus est i. fi
ne. sclorū. vt q p diuinitatis sue potē-
tiā nos creauerat ad perfruendā
btitudinē perennis vite ipse p fra-
gilitatē hūanitatis nos restauraret
ad percipiendā quā perdidimus vi-
tā. Alcuin. Vere āt p filiū dei hēbit
mūdus vitā: qz nō alia de cā venit in
mūdū nisi vt saluet mūdū. vñ seqt.
Nō enim misit deus fi. su. in mū. vt iu.
mū. sed vt sal. mun. per ipsum. Aug.

Amoris dei magnitudo

Promissio legis et euāgelij.

Quare enim saluator mūdi dictus
est nisi vt saluet mundū: ergo ꝙ̄tū
in medico est sanare venit egrotū.
Ipse se interimit qui precepta me=
dici seruare non vult aut contēnit.
Chry. Sed qr hoc dicit multi pigro
rum in peccatorū magnitudie et ne
gligentie supabundantia dei abeū
tes misericordia dicunt non est ge
henna: non est supplicium: oia nob
deus peccata dimittit. Sed conside
randū q duo sunt christi aduent⁹
Aduen= qui iam factus est: et qui futur⁹ ē.
tus chri Et prior quidē factus est: non vt iu
sti duo. dicet que facta sunt a nobis: sed vt
dimittat. Secundus autē nō vt di=
mittat: sed vt iudicet. De priore igi
tur ait. Non veni vt iudicem mun
dum qr eni clemens est non facit iu
dicium. sed interī remissionē oīū
peccatorū per baptismū primo: et
postea per penitētiam: qr si hoc mō
non fecisset: vniuersi simul perditi
essent. Omnes enim peccauerunt et
egent gratia dei. Ne igitur aliqs
crederet se ipugne peccare: subdit
de pena nō credentis. Qui credit
in eū non iudicatur. qui credit inqt
nō q inuestiget qḋ igitur si immūdā
hēat vitā maxime quidem paulus
tales nō fideles esse dicit. Confiten
tur inquit se nosse deū: factis autē
negant: sed hoc illud significat: qr
ſm hoc qui credit nō iudicatur: sed
operum quidem grauiorem sustine
bit penā infidelitatis autem causa
nō torquebit. Alcui. Uel qr credit
in eum et adheret ei vt membrum
capiti nō iudicabit. Aug. Quid aūt
dicturum sperabas de eo qui non
credit nisi q iudicat. Sed vide qḋ
dic. Qui autem nō credit iam iudi
catus est. Nōdū apparuit iudiciū:
sed iam factum est iudiciū. Nouit
enī domin⁹ qui sūt ei⁹: nouit q per=
maneāt ad coronā et qui ꝑmaneāt
ad flāmā. Chry. Aut hoc dicit qr ip
sum discredere ipenitentis suppli=
cium est. eē eni extra lumē etiā ſm
se maximū supplicium est vel qḋ fu
turū ē p̄nūciat: sicut eni qui pec=
cāt holēs et si nūdū snia iudicāt cō
dēnatus sit: rei tamē natura con=
dēnatus est: ita et qui incredulus ē
sicut et adā qua die comedit de li=
gno mortu⁹ ē. Gregori⁹. xxvij. mor.
Uel aliter. In extremo iudicio aliq
non iudicantur et pereunt de quib⁹
hic dicitur. Qui nō credit iam iudi
cat⁹ est. Non eī eorū tunc cā discuti=
tur: q a cōspectu districti iudicis iā
cū dānatione sue infidelitatis ab=
scedunt. professionē vero fidei reti
nentes: sed professionis opera non
habētes redarguuntur vt pereant.
Qui vero nec fidei sacra tenuerūt
increpationē iudicis in extrema exa
minatione non audiunt: qr preiudi
cati in infidelitatis sue tenebris ei⁹
quē desprexerāt inuectiōe argui nō
merentur. Princeps nāqꝫ terrenam
rēpublicā regēs: aliter punit ciuem
interi⁹ delinquētē: atqꝫ aliter hostē
exterius rebellantem. In illo iura Iudi=
sua consulit: contra hostē vero bella cium va
mouet dignaqꝫ eius malitie tormē= rium.
ta retribuit. de malo vero eius qḋ
lex habeat non requirit. neqꝫ eni le
ge necesse est perimi eū q lege nūqꝫ
potuit teneri. Alcui. Quare autem
iudicatus ē qui non credit causam
assignat dicens: qr non credit in no
mine vnigeniti filij dei. In hoc eniꝫ
solo noie est salus. Non habet de⁹
multos filios qui possint saluare:
hunc hꝫ vnigenitū per quē saluat.
Aug. de baptis. paruulorum. Ubi ꝙ̄
paruulos ponim⁹ baptizatos nisi
iter eos qui crediderunt: hoc enim
eis acqrit p virtutē sacri et offerē=
tiū responsionē: ac p hoc eos qui ba
ptizati non sunt inter eos qui non
crediderunt statuimus.

¶ Hoc ē aūt iudiciū: qr lux ve
nit i mūdū: et dilexerunt hoīes
magis tenebras ꝙ̄ lucē. Erant
eī eorū mala opera. Oīs enim
qui male agit odit lucē: et non
venit ad lucem vt non arguā=
tur opera eius. Qui autem fa
cit veritatē vēit ad lucē vt mā
festēt opa ei⁹: qr i deo sūt facta

¶ Alcui. Reddit causaʒ quare nō
crediderūt: quare iuste dānantur
dicēs. Hoc est autē iudiciū quia lux
venit in mundū. Chrysostomus. q.
dicat. Nūquid ipsi eā quesierunt vl'
laborauerūt vt inuenirēt? Ipsa lux
venit ad eos nec eis occurrerūt. vn
de sequitur. Et dilexerūt homines
magis tenebras ꝗ̄ lucē. Hic de reli
quo omni eos priuat excusatione.
venit enim eripere a tenebris ꝛ ad
lucē ducere. Quis ergo ei⁹ qui non
vult ad lucē accedere miserebit? Be.
Lucē seipsum appellat: de qua su=
pra euāgelista dixit. Erat lux vera.

Lucis acceptio mystica

Tenebras vero appellat peccata.
Deinde quia videbatur multis eē
incredibile quod dictū est. nullus
enim tenebras prehonorat luci: sub
dit causam quare hec passi sunt di
cēs. Erant enim eorum opera ma=
la. Et siquidē in iudiciū venisset
haberet hoc aliquam rationē. qui
eniʒ malorū sibi conscius est: fuge=
re iudicē consueuit. parcenti vero
qui deliquerunt occurrunt. dicens
igitur. Erāt: eos qui multorū sibi=
ipsis erant conscij peccatorū maxi=
me christo ad ignoscēdū veniēti oc=
currere notat qđ ꝛ in multis factū
est. Etenim publicani ꝛ peccatores
venientes recūbebant cū iesu: quia
vero quidaʒ sunt ita molles ad eos
qui pro virtute sunt labores: vtrosꝗ
ad vltimū velint adherere malitie
in horuʒ iniuriaʒ subdit. Omnis ei
qui male agit odit luceʒ. Quod q̇=
dē dictū est de his qui eligūt in ma
litia manere. Alcui. Quia omnis
qui male agit odit lucem id est qui
est in intentione peccādi: cui placet
peccatū odit lucem que detegit pec
catū. Augusti. 10 confe. Quia eniʒ
falli nolūt ꝛ fallere volunt: amant
eam cum seipsaʒ indicat: ꝛ oderunt
eā cū eos ipsa lux indicat. Inde re
tribuetur eis vt eos nolentes ma=
nifestet: ꝛ eis ipsa nō sit manifesta.
Amant ergo veritatē lucenteʒ: ode
runt eā redarguentē. vnde sequit̄.
Et nō venit ad lucē vt nō arguant̄
opera eius. Chrysostomus. Eum
enim qui in paganismo viuit: nul=
lus redarguit. quia deus tales ha
bet ꝛ digna dogmatibus opera de=
monstrat. Qui vero christi sunt ma
le viuentes: ab omnibus rectis ac=
cusantur si autē gentiles sunt recte
viuentes hoc manifeste non noui.
Nō eniʒ mihi dicas eos qui a natu
ra sunt mites ꝛ honesti. nō enim est
hoc virtus: sed cū dic qui a passiōi
bus sustinet violentiam ꝛ sapiēter
viuit: sed non vtiꝗ habes. Si eniʒ
regni enunciatio ꝛ gehēne mine et

Virt⁹ nō est a natura.

alia tanta documenta vix detinent
homines in virtute: nullo horum
persuasi pertransibunt virtuteʒ si
vero hypocrisim fingunt glorie gra
tia hoc faciunt. vnde cum potuerit
latere non omittent vti malis desi=
derijs: que etiā vtilitas est cuʒ ali=
quis sobrius sit ꝛ nō rapit. fit vero
vane glorie seruus. hoc enim nō est
recte viuere. Inanis enī glorie ser
uus fornicario nō minor est. multo
enim plura ꝛ grauiora operat̄. Si
autē quidā recte sunt viuentes in
gētilibus: nō hoc aduersatur huic
sermoni quia non frequenter con=
tingit: sed raro. Beda. Moraliter
etiā illi magis tenebras ꝗ̄ luceʒ di
ligunt qui suos predicatores bene
docentes odijs ꝛ detractionibus
insequuntur. Sequitur. Qui autē
facit veritatē venit ad lucē: vt mani
festentur opera eius: quia in deo
sunt facta. Chrysosto. Non autem
de his qui ab initio facti sunt chri=
stiani hoc dicit: sed tantū de his q̇
ex gentibus vel iudeis ad rectā di=
sponendi erāt fidē. ostendit enī quo
niā nullus vtiꝗ eliget in errore vi
uens ad fidē venire: nisi prius in=
scribat sibipsi viā rectā. Augu. de
baptismo paruulorū. In deo autē
facta dicit opera eius qui venit ad
lucē: quia intelligit iustificationeʒ
suam nō ad sua merita: sed ad dei
gratiam pertinere. Augustinus su
per Joannem. Sed si omnia ope
ra deus mala inuenit quomodo q̇
dam fecerunt veritatē: ꝛ venerunt
ad lucē id est ad christum? Sed di
lexerunt

lexerūtanq̄t supra:tenebras magis q̄ lucē. ibi posuit vim. Multi dilexerunt pctā sua:multi ea cōfessi sūt. Accusat deus peccata tua: si ⁊ tu accuses adiūgeris deo:oportet vt oderis in te opus tuū:⁊ ames in te opus dei Initiū operum bonorum confessio est operum malorū.⁊ tunc facis veritatem:quia non te palpas: nō tibi blandiris. Uenis autem ad lucem:quia hoc ipsum quod tibi displicuit peccatū tuum:non tibi displiceret nisi deus tibi luceret: ⁊ eius veritas tibi ostenderet. Facit autē aliquis veritatē confessionis:⁊ venit ad lucē in operibus bonis:etiā propter illa que videntur minuta esse peccata lingue aut cogitationū aut immorationis in rebus concessis quoniā minuta plura peccata si negligantur occidūt. Minute sūt gutte que flumen implent:minuta sunt grana harene:sed si multa harena imponatur harena premit atq̄ opprimit hoc facit sentina neglecta:quod facit fluctus irruēs:paulatim per sentinam intrat sed diu intrando ⁊ nō exhauriendo mergit nauē. Quid est autem exhaurire: nisi bonis operibus agere ne obruāt peccata:gemēdo ieiunādo tribuēdo ignoscēdo.

Cōfessio mali est boni initiū.

¶ Post hec venit iesus ⁊ discipuli eius in terram iudeam: ⁊ illic morabatur cum eis ⁊ baptizabat. Erat autē ⁊ ioannes baptizans in ennō iuxta salim quia aque multe erant illic: ⁊ veniebant ⁊ baptizabantur. Nondum enim missus fuerat ioannes in carcerem. Facta est autem questio ex discipulis ioannis cum iudeis de purificatione. Et venerunt ad ioannem ⁊ dixerunt ei. Rabbi: qui erat tecum trans iordanem cui tu testimoniū perhibuisti ecce hic baptizat ⁊ omnes veniunt ad eum.

¶ Chrys. Nihil veritate apertius neq̄ fortius que neq̄ latere vult: neq̄ periculū formidat:neq̄ insidijs tremit neq̄ gloriā que a multis est desiderat nulli humanorū obnoxia. vnde ⁊ dominus in solēnitatibus hierusalem ascendebat nō se ostētās neq̄ honorē diligens sed vt pluribus sua dogmata proponeret et miraculorum vtilitatē. Postq̄ autē solēnitates soluebantur ad iordanē frequenter veniebat:quia ⁊ illic etiam turbe concurrebant. vnde dicitur. Post hec venit iesus et discipuli eius in iudeam terram: ⁊ illic demorabatur cum eis. Beda. Dicit autem. Post hec non cōtinuo post disputationē cum nicodemo que facta est in hierosolymis: sed peracto spatio tēporis de galilea in iudeā redijt. Alcui. Per iudeā quidem significantur cōfitētes quos visitat christus. vbi enim est peccatorum confessio vel diuinarū laudū: illic venit christus ⁊ discipuli eius id est doctrina ⁊ illuminatio eius:⁊ ibi moratur purgādo a vitijs. vnde sequitur. Et illic demo. cum eis et ba. Chry. Cum aūt euāgelista post modū dicat q̄ iesus nō baptizabat: sed discipuli eius manifestū est quoniam ⁊ hic hoc dicit: q̄ soli discipuli baptizabāt. Augu. Baptizatus autem dominus baptizabat non eo baptismate quo baptizatus est: baptizatus enim a seruo ostēdēs humilitatis viā:⁊ perducēs ad baptismū dñi:hoc est suū. Baptizabāt enim iesus quō dñs:quō dei filius. Bed. Christo āt baptizāte adhuc baptizat ioānes:quia adhuc permanet vmbra:nec debuit precursor cessare donec veritas manifestetur. vnde sequitur. Erat autē ioānes baptizās in ennon:iuxta salim. Ennos hebraice aqua: vnde quasi nominis interpretationē aperiēs subdit. Quia aque multe erant illic. salim oppidum est iuxta iordanē suū vbi olim melchisedech regnauit. Hiero. ad euagriū. Nec refert vtrum salē aut

Cōfessio duplex

faliz nominet cuz vocalibus in medio litteris perraro vtantur hebrei z pro voluntate lectorũ ac regionũ varietate eadẽ vba diuersis sonis atq accentib⁹ proferantur. Sequitur. Et veniebant z baptizabãtur. Beda. Quantũ cathecuminis nõdũ baptizatis prodest doctrina fidei: tantũ profuit baptisma ioãnis ante baptismũ christi: quia sicut ille predicabat penitentiã z baptismũ christi prenunciabat: z in cognitionẽ veritatis: que mundo apparuit: attrahebat: sic mistri ecclesie pmo erudiũt venietes ad fidẽ: post pctã eoꝝ redarguũt. deide i baptismo christi remissionẽ pronunciant: z sic in cognitionẽ z dilectionẽ veritatis attrahunt. Chrysosto. Discipulis autẽ iesus baptizantibus non cessauit Joannes baptizãs vsq ad incarcerationẽ. quod significat euãgelista. cuz subdit. Nondũ eniz missus fuerat ioannes in carcerẽ. Beda. Ecce aperte notat facta christi ante ioãnẽ i carceratũ q̃ alij pterierũt: icipiẽtes ab his q̃ post missus ioãnẽ fctã sũt. Augu. q̃re aũt baptizabat ioãnes? q2 oportebat vt dñs baptizaretur. Non solũ autẽ baptizatus est ab eo: ne baptismus ioãnis melior baptismate domini videretur. Chrysosto. Sed cuius gratia vsq tunc baptizabat? si eniz cessasset: estimaretur zelo vel ira hoc facere sed persistens non sibi ipsi gloriã acquirebat sed christo auditores mittebat. Et multo efficacius hoc faciebat q̃ discipuli christi: q2 insuspicabile eius erat testimoniũ z maiorẽ gloriã apud omnes habebat: ideo etiã adhuc baptizabat: ne discipulos suos in ampliorẽ zelum immitteret. Estimo autẽ z propter hoc premissam esse mortẽ ioãnis: z eo sublato de medio iesuz maxime predicare cepisse: vt omnis multitudinis affectio ad christum transiret: z nõ vltra his que de ipso erant sentẽtijs scinderent. zelotipe enim se habentes discipuli ioannis ad christi discipulos z ad ipsuz christum: quia viderunt discipulos christi baptizantes ceperunt dicere ad eos qui baptizabantur: quasi aliquid maius haberet baptisma ioãnis baptismate disciploꝝ xp̃i. vnde subditur. Facta est ergo questio ex discipulis ioãnis cũ iudeis de purificatione: quoniã enim ipsi questionẽ mouerũt: sed non iudei. euãgelista occlte mõstrat: nõ dicẽs q iudeus quesiuit: sed q questio facta est ex discipulis ioannis. Augu. Intelligas ergo dixisse iudeos maiorẽ esse christũ: z ad eius baptisma debere concurri. Illi autẽ nondum intelligentes defendebant baptismũ ioannis: ventũ est ergo ad ipsum ioannẽ vt solueret questionem. vnde sequitur. Et venerũt ad ioannez z dixerũt ei. Rabbi: q̃ erat tecum trans iordanẽ. Chry. Hoc est quẽ tu baptizasti. Non autem dixerunt. Quem tu baptizasti: quia coacti essent z vocis eius meminisse: q̃ super eum est delata: sed dicunt. Qui erat tecũ. quasi qui discipuli ordinez habebat. nihil plus habẽs nobis: nunc se a te separans baptizat. audiunt autem. Cui etiam testimonium perhibuisti. quasi dicat quem tu clarum ostendisti z circũspectum fecisti eadẽ tibi audet: et hoc est quod dicunt. Ecce hic baptizat. Nõ ãt i hoc solũ estimabat se excitare eũ: sz z i eo q de relq̃ ea q̃ ipoꝝ erãt reprobabãt. vñ subdũt. Et omnes veniunt ad eum. Alcui. quasi dicãt te dimisso omnes currunt ad baptismũ illi⁹ quẽ tu baptizasti.

¶ Respondit ioannes z dixit. Non potest homo accipere quicq̃ nisi fuerit ei datum de celo. Ipsi vos mihi testimoniũ perhibetis q dixerim non suz ego christus: sed quia missus sum ante illuz. Qui habet spõsam sponsus est: amicus autez sponsi qui stat z audit euz: gaudio gaudet propter vocem sponsi. In hoc ergo gaudium

meum impletum est. Illū opor
tet crescere: me autem minui.
¶ Chry. Interrogatus ioānes non
vehementer discipulos increpat: ti
mēs ne ab eo separati aliquid aliud
operentur sed remisse quodā mo
do eis loquitur. vnde dicitur. Respon
dit ioannes ⁊ dixit eis nō potest ho
mo accipere quicꝗ nisi fuerit ei da
tum de celo quasi dicat ⁊ si precla
ra sunt que christi sunt ⁊ si omnes
ad eū currunt mirari non oportet.
deus enim est qui hoc facit. Huma
na enim facile deprehēsibilia sunt et
imbecillia ⁊ velociter defluunt. hec
autē nō talia sunt. nō ergo sunt hu
manitus adinuenta: sed diuinitus
ordinata. Si autem humilius loqui
tur de christo non mireris. nō enim
erat contingens ꝙ preassumptos a
tali passione scilicet inuidie ab ini
tio doceret omnia: sed interim vult
eos terrere ostēdens ꝙ ad impossi
bilia conātur: ⁊ ꝙ deo rebelles in
ueniuntur. Augu. Uel aliter. Hoc
ioānes de seipso dicit: quasi homo
de celo accepi ergo quia accepi: vt
aliquid essem: inanē me vultis eē:
vt loquar contra veritatē. Chry. Et
vide quia hoc quod estimabant p
poni in christi subuersionē: quādo
dixerunt. Cui testimoniū perhibui
sti. hoc in eos conuertit dicēs. Ipsi
vos mihi testimoniū perhibetis ꝙ
dixerim. Non sum ego christus. q.
d. si verū meū testimoniū estimatis.
dicite quoniā illum mihi prehonora
re oportet. vnde subdit. Sed quo
niā missus sum ante illū quasi di
cat minister sum. Et ea que sunt ei⁹
qui me misit: dico nō humana gra
tia blādiens ei sed patri ei⁹ qui me
misit: ministrās. Alcui. Sed si ali
quis dicat quidē tu non es chri
stus. quis ergo es tu: vel quis est il
le cui perhibes testimoniū? Ad hoc
respondet. Ille est sponsus: ego sum
amicus sponsi: missus vt p me spō
sa prepararetur suo sponso. vnde sub
ditur. Qui habet spōsam spōsus est.
Spōsam dicit ecclesiam ex omnibus
gētibus congregatam: que virgo

Eximia ioannis cōfessio de xpo.

est integritate mentis: perfectione
charitatis: vnitate catholice fidei:
concordia pacis: integritate anime
⁊ corporis que habet spōsum: de quo
quidē gñat. Be. Ceterū frustra est
virgo corpore que virgo nō manet
in mente. Hāc aūt sponsam christus
in thalamo vteri virginalis sibi co
pulauit. ⁊ eandē precio sui sanguinis
redemit. Theophi. Omnis etiam
anime sponsus christus est. sponsa
liū vero locus vbi coniunctio efficit
locus est baptismalis siue ecclesia.
Dat vero arram spōse: peccatorū
remissionē: spiritussancti cōmunio
nē perfectiora vero in futuro secū
lo retribuet dignis. Nullus autem
alius est sponsus nisi solus christ⁹:
omnes nanꝗ doctores paranym
phi existunt: sicut ⁊ precursor. Nul
lus enim bonorum largitor est nisi
domin⁹ omnes aliꝗ ministri sunt bo
norū que dantur a domino. Beda.
Spōsam igitur suam domin⁹ amico
suo id est ordini predicatorū cōmē
dauit: qui eā nō sibi: sed christo ze
lare debet. vnde subditur. Amicus
autē sponsi qui stat ⁊ audit eū gau
dio gaudet. propter vocem sponsi.
Augustinus quasi dicat. Non est
mea sponsa: sed nūquid nō gaudes
in nuptiis? Immo gaudeo ait quia
amicus spōsi. Chrys. Sed qualiter
qui dixit. Non sum dignus soluere
corrigiā calciamenti: amicū nūc se
ipsum dicit: non quidem propter
honoris equalitatem: sed multi
tudinē gaudiꝗ representare volēs:
Nō enim talib⁹ ita ministri spōsi le
tantur sicut amici. Simul aūt ⁊ con
descēdēs eorū imbecillitati amicum
se dicit: quia enim estimabāt eū morde
ri ab his q̄ fiebat: ostēdit ꝙ nō solum
nō mordetur: sed ⁊ valde gaudet si spō
sum spōsa cognoscit. Aug. Sed q̄re
stat quia nō cadit quia hūilis ē. vide stā
tē i solido. Nō sum dign⁹ corrigiā cal
ciamēti ei⁹ soluere. stat aūt ⁊ audit
eū. si ꝗ cadit nō audit eū. ꝗ stare debet
amic⁹ spōsi ⁊ audire. i. pmāere i grā
quā accepit: ⁊ audire vocē ad quam
gaudeat sicut inquit gaudeo ppter vocē mea

sed propter vocē spōsi: gaudeo: ego in audiendo: ille in dicendo: ego auris: ille verbū. qui eñ custodit spōsam vel vxorē amici sui: dat quidē operam vt nullus alius amet: sed si amari se pro amico voluerit & vti voluerit ei cōmendata sibi: q̄ detestādus vniuerso generi humano appa ret. Multos autē adulteros video: qui spōsam tanto precio emptā possidere volūt: et id agūt verbis suis vt pro sponso amentur. Chrysosto. Uel aliter. Qđ dicit. Qui stat: nō sine causa posuit: sed indicans q̄ que sua sunt iam cessauerūt. et quoniā eum de reliquo stare oportet & audire: quod quidem dicit a parabola sermonē transferēs ad propositum. quem sponsi et sponse mentionem fecerat: ostendit qualiter hec sponsalia fiant: q̄ per vocem et doctrinā. Fides eñ est ex auditu: auditꝰ autem per verbū dei. et quoniā ea que sperauerat euenerunt: idcirco subdit. In hoc autē gaudiū meū impletum est. i. perfectū est a me opus qđ fieri oportebat: et plus nihil operari possū de reliquo. Theophi. Unde nunc gaudeo: q̄. s. oēs illum attēdunt. si enim non accessisset ad spōsum sponsa. i. populus tunc dolerē ego paranymphus. Augu. Uel aliter. In hoc gaudiū meū impletum est: vt s. gaudeā ad vocem sponsi: habeo gratiam meā: plus non mihi assumo: ne quod accepi amittā. Qui enim vult gaudere de se tristis erit. qui autē vult de deo gaudere semp gaudebit: q̄ deus sempiternꝰ est. Beda. Gaudio autē gaudet hō ppter vocem sponsi cū intelligit nō se debere gaudere de sapiētia sua: sed de sapiētia quā accepit a domino. Quisquis eñ in benefactis non gloriā suam vel laudē requirit neq̄ terrena lucra sed celestia cupit: hic amicus est sponsi. Chryso. Deinde non solum circa p̄sentia: sed etiā circa futura passionē iudie a se remouet dicens: Illum oportet crescere: me autē minui. q. d. que nostra sunt stetcrūt: & cessauerūt de reliquo: crescunt aūt que sunt illius. Augu. Sed quid est hoc. Illū oportet crescere? deus nec crescit nec minuit: sed ioānes & iesus quo ad carnē attinēt: coeui erāt: sex menses q̄ intererāt nullam distinguūt etatem. Magnū est hoc sacramentū. ante q̄ veniret dñs hoies gloriabant de se. venit ille hō vt minueret hois gloria: & augeret gloria dei. sic eñ venit ille vt dimitteret peccata et homo confiteretur. etenim confessio hois: humilitas hominis: miseratio dei: altitudo dei. hanc autē veritatē etiā passionibꝰ significauerūt christus et ioannes. nam ioannes capite minutꝰ est. xp̄s autē in cruce exaltatꝰ. deinde natꝰ est xp̄s cum iam inciperet crescere dies: natus est ioannes quādo ceperat minui dies. Crescat ergo in nobis gloria dei: & minuat gloria nr̄a: vt in deo crescat & nostra. q̄to autē magis intelligis deū: videt in te crescere deus: non autē in se crescit: s; semper perfectus est: sicut si curaretur alicuius oculi ex pristina cecitate: et inciperet videre paululū lucis et alia die plus videret: videret ei lux crescere: lux tamē perfecta est. siue ipse videat siue nō. sic eñ et interior homo p̄ficit quidē in deo: & deꝰ in illo videtur crescere. ipe aūt minuit vtꝰ gloria sua decidat: & in gloria dei surgat. Theoph. Uel aliter. Sicut aliorū luminariū adueniēte sole lumē extingui videt: s; nō sit s̄m veritatē extinctū: sed a maiori occultatum: sic & precursor tanq̄ stella a sole celatus minui dicit. crescit aūt xp̄s p̄ut paulatim manifestat se per miracula. non q̄ in virtutibꝰ cresceret: aut proficeret: hec nempe nestorii est opinio: sed s̄m ostēsionem diuinitatis eius.

¶ Qui de sursum venit super omnes est. Qui est de terra: de terra est: & de terra loquit. Qui de celo venit super omnes est: & qđ vidit et audiuit hoc testat.

¶ Chryso. Sicut vermis ligna corrodit: & erugo ferrū: ita vana gloria

Marginalia: retū ꝑ. — Sacra secreta ꝑbor.

Uane glie detestatio

nutrientē se pdit animā. Ideo mul-
to studio opus est vt hūc destruam⁹
passionē. vnde ioannes multis rōni
bus discipl'os suos habētes passio
nem hanc vix mitigat. Post illa em̄
que tantea dixerat rursus eos aliis
disponit sermonib⁹ dicens. Qui de
sursum venit sup oēs est. q. d. qꝛ vos
meū extollitis testimoniuз: ⁊ ex hoc
dicitis me esse digniorē fide: eo scilз
cui testimoniū perhibui: hoc neces-
se est vos scire: ꝙ non est euз qui de
celis venit fieri fide dignū ab eo qui
terraз habitat. ⁊ hoc est quod dicit.
Super oēs est: qꝛ ipse sibi sufficiēs:
⁊ qđ omnib⁹ incōparabiliter maior
est. Theophi. Ipe em̄ xp̄s de sursuз
veniт a patre descēdēs: ⁊ sup oēs ē
distinctus ab oībus. Alcui. Uel sur-
sum venit. i. de altitudine humane
nature: quā habuit ante peccatum
primi hoīs. de illa em̄ altitudine as-
sumpsit verbū dei humanā naturā:
nō assumpsit culpaз cui⁹ assumpsit
penaз. Sequit. Qui est de terra: de
terra est. i. terren⁹ est. Et de ter. loq
tur. i. terrena loquitur. Chrysosto.
Et nimirū nō ex terra erant et om-
nia: etenīз aīam habebat et spiritu
participabat: non ex terra. qualiter
igitur ipe de terra se esse dicit. nihil
em̄ aliud per hoc ostēdit occulte q̄
ꝙ paruus est velut e terra veniens:
in terra natus: et nulla cōparatione
dignus ad xp̄m qui nobis desup ve
nit. Nō autē dicit. De terra loquit.
quoniā ex ppria mente loquebat:
sed de terra se loqui dicit in cōpara
tione ad xp̄i doctrinā. q. d. parua et
humilia sunt que mea sunt cōpara
ta his que xp̄i sunt: qualia decēs ē
suscipere terrestrē naturā in cōpa-
ratione ad illū in quo sunt oēs the-
sauri sapiētie et scientie dei absscon
diti. Augu. Uel ꝙ dicit. De terra lo
quitur: de hoīe dicebat quātum ad
ipm̄ hoīem pertinet. Si em̄ aliqua
loquitur diuina illuminat⁹ est a deo
sicut apostolus dicit. Nō aūt ego: sз
gratia dei mecū. ergo ioannes ⁊ qđ
ad ioannē pertinet de terra est: ⁊ de
terra loquit. siquid diuinū audiui-
stis a ioanne: illuminātis est non re
cipientis. Chryso. Extincta igit di-
scipulorū passione de reliquo cū am
pliori ppalatione loqtur de xp̄o. n
ante hoc supfluū erat ista ꝑmitte
in mente audientiū locum hab
nōdum valentia. vñ sequit. Qu
celo. Augusti. Id est de patre v
duobus modis. Sup oēs est. p
sup omneз humanitatē qui de
priusq̄ꝫ peccaret venit. secūdo
altitudinem patris cui est eq
Chrysosto. Magnū autē quid
celsum dicēs de xp̄o: rursus
milius ducit sermonē dicen
vi. ⁊ au. hoc te. qꝛ scз per sen
oīa certissime discimus. ⁊ d
estimamur eē magistri de
visu suscepimus vel audit
dimus hoc de xp̄o astrue
ioannes dixit. Qđ vi. ⁊ a
statur: ostēdens ꝙ nihil e
ipso dicebant falsum est: ita omn
vera sunt. q. d. Ego indigeo audire
ea que ab illo dicūtur qui desup ve-
nit: annūcians ea que vidit et audi
uit. i. que solus ipse manifeste no-
uit. Theophil. Cum ergo audis ꝙ
xp̄s ea que audiuit et vidit a patre
loquitur: non putes ꝙ a patre indi-
geat addiscere: sз qꝛ omnia quecūq̄ꝫ
naturaliter nouit a patre habet: p
pter hoc a patre audire dicitur que
cūq̄ꝫ nouit: sed quid est qđ filius au
diuit a patre forte fili⁹ patris verbū
audiuit? imo fili⁹ patris verbū est.
Augusti. Quādo concipis verbū qđ
pferas: rem vis dicere: ⁊ ipsa rei cō
ceptio in corde tuo iam verbum est.
Quomodo ergo tu verbū qđ loque
ris in corde habes: ⁊ apud te est: sic
deus edidit verbū: hoc est genuit fi
lium. Cum ergo verbū dei filius sit.
filius autē locut⁹ est nobis: non ver
bum suum: sed verbuз patris se no
bis loqui voluit: qui verbū patris
loquebatur. hoc ergo quomodo de
cuit: et oportuit dixit ioannes.

¶ Et testimonium eius nemo accipit. Qui autem acceperit eius testimonium signauit: qꝛ

deus verax est. Quem enim misit deus verba dei loquitur. Nõ enim ad mensuram dat deus spiritum. Pater diligit filium: omnia dedit in manu eius. Qui credit in filiũ habet vitã eternam: qui autem incredulus est filio: non videbit vitam: sed ira dei manet super eum.

Chrysosto. Dixerat qꝫ vidit ꝛ audiuit hoc testatur quasi excusans: quia pauci interim credituri erãt: ne estimarentur esse que dicunt. Propter hoc subdit. Et testimoniũ eius nemo accipit. i. pauci. habebat enim discipulos qui accipiebant testimonium eius: ꝛ in his que dicebant. In hoc eos discipulos tãgit nõ credentes in eum: simul etiam iudeorum ostendit insensibilitatez: sicut et in principio euangelij dictũ est. In propria venit: ꝛ sui eũ non receperunt. Augu. Uel aliter. Est quidam populus preparatꝰ ad irã dei damnandus cum diabolo: horuz nemo accipit testimoniũ christi. Attendit ergo in spiritu diuisionem: in genere autem humano cõmixtionem. et quod nondũ locis separatum est: separauit cordis aspectu: ꝛ vidit duos populos infideliũ ꝛ fidelium. Attendit infideles et ait. Et testimo. eius ne. accipit. deinde tulit se a sinistra ꝛ aspexit ad dextraz: ꝛ secutꝰ ait. Qui autẽ accepe. eiꝰ testi. signa. Chryso. id est monstrauit. et adhuc augens timorem addit. Quoniã deus verax est: ostendẽs quoniã nõ aliter quis discredet huic nisi falsi arguerit deũ qui misit illũ: qꝛ nihil extra ea que sunt patris loquit. Et hoc est quod subdit. Quem eñ misit deus: verba dei loquit. Alcui. Uel aliter. Signauit. i. signũ posuit i corde suo: quasi singulare et speciale aliquid: hunc esse verum deum: qui passus est ad salutem humani generis. Augusti. Quid est? qꝛ deꝰ verax est nisi qꝛ hõ mendax est: ꝛ deus verax est: qꝛ nemo hominũ potest dicere quid veritas est: nisi illuminet ab eo qui mentiri non põt. Deus ergo verax: xp̃s autẽ deus. Uis pbare? accipe testimoniũ eius ꝛ inuenies. sed si nõdũ intelligis deũ: nondũ accepisti testimoniũ eius. Ipse ergo xp̃s est deus verax: ꝛ misit illuz deus: deus misit deũ. iunge ambos vnus deꝰ. hoc eñ quem misit deus de xp̃o dicebat vt se ab ipso distingueret. quid autem ipsum ioannẽ nõne deus misit? sꝫ vide quid adiũgat. nõ eñ ad mensuram dat deus spiritũ. hominibꝰ ad mensurã dat: vnico filio non dat ad mensurã. Alij quidẽ datur per spm̃ sermo sapientie. alij sermo scientie. aliud habet ille: ꝛ aliud iste habet. Mẽsura diuisio quedã donoruz est: sed xp̃s que dat nõ ad mensurã accepit. Chryso. Spiritũ aũt hic actionez spiritussancti dicit. vult eñ ostẽdere qm̃ oẽs q̃dem nos in mensura spũs actiones suscipimꝰ. xp̃s autem omnẽ spũs suscipit actionẽ. qualiter igit erit dignꝰ suspectꝰ hri? nihil eñ dicis qꝺ nõ dei ẽ: neqꝫ qꝺ nõ spũs ẽ. ꝛ interim de deo vo nihil loquit: sꝫ a p̃re et spiritu dignã fide facit doctrinam. Nã qm̃ deus est sciuerãt: ꝛ qm̃ spũs est nouerãt: ꝛ si nõ decentez de eo opinionẽ habebãt: qm̃ aũt filiꝰ est nesciuerãt. Augu. Quia ergo de filio dixerat. Nõ ad mensurã dat deꝰ spm̃: subiungit. Pater dili. fi. ꝛ adiecit. Et oĩa dedit in manu eiꝰ. vt nosses et hic distincte qm̃ dictũ est. Pater dili. fi. Pater eñ diligit ioannez aut paulũ: et tamẽ non oĩa dedit in manu eorũ. Pater dili. fi. sed q̃uo filiũ. nõ q̃uo dñs seruũ: q̃uo vnicũ: nõ q̃uo adoptatũ. Itaqꝫ oĩa dedit i manu eius: vt tãtus sit filius q̃tus est pater. ergo cum ad nos dignatꝰ est mittere filiũ: non putemꝰ nobis aliquid minꝰ missuz q̃ ẽ pater. Theo. Sic ergo ƒm diuinitatẽ oĩa dedit pater filio: natura nõ gratia. vel dedit omnia in manu eius ƒm humanitatem: dominat eñ omniũ eorꝫ et q̃ in celo ꝛ que in terra sunt. Alcui. Et qꝛ omnia sunt in manu eius. ergo ꝛ vita eterna. vnde subdit. Qui credit

Xp̃s deꝰ verax.

Dilectõ p̃ris ad filium.

Hic pone: luc. 3. multa quidem et alia [illegible] euangelizabat populum; Herodes autem [illegible] [illegible]. et postea cap. 4. Joannis.

in filium habet vitam eternā. Bed. Non debet hic intelligi fides q̄ verbotenus tenetur: sed que operibus adimpletur. Chrysost. Non eīm hic dicit ꝙ credere in filium sufficiat ad vitam habendam perpetuam: cum ipse alibi dicat. Non omnis qui dicit mihi domine dñe intrabit in regnum celorum. sed et que in spiritū est blasphemia sufficit sola mittere in gehennā. sed et si in patrē et filiū et spm̄ sanctū quis crediderit: ne esti memus sufficere ad salutem. opus est eīm nobis vita et conuersatione recta. deinde sciens nō ita pmissione bonorū multos adduci vt terribilibus minis: in hoc sermonē concludit. Qui autē incre. est fi. nō vi. vi. ira dei ma. super eū. Unde qualiter hic ad patrē reducit eū qui est supplicū sermonē. nō enim dixit ira filii quis ipse sit iudex: sed patrē eius instituit magis terrere volens. Et non dicit manebit in eo. Sed super eum: ostendēs qm̄ nunq̄ ab eo desistet. vt eīm nō estimet quis mortē esse temporaneam dixit. Non videbit vitam. Augusti. Et non dixit. Ira dei venit ad eum: sed manet super eū: quia omnes qui nascūtur mortales habent secum irā dei: quā accepit primus adam: venit filius dei non habens pctm̄: et indutus est mortalitate: mortu9 est vt viuas. Qui ergo nō vult credere in filium ira dei manet sup eū: de qua dicit apostolus. Eramus natura filij ire. Cap. iiij.

Oēs fi- lij ire.

Ut ergo cognouit iesus: quia audierunt pharisei ꝙ iesus plures discipulos facit et baptizat q̄ ioannes: q̄q̄ iesus non baptizaret: sed discipuli eius: reliquit iudeam: et abijt iterum in galileam. Oportebat autem eum trāsire per mediam samariam. Uenit ergo in ciuitatē samarie que dicitur sichar iuxta predium quod dedit iacob ioseph filio suo. Erat autem ibi fons iacob. Jesus autē fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem: hora autem erat quasi sexta.

¶ Glo. Postq̄ ostendit euangelista qualiter ioānes repressit discipulos: ū inuidiā quā de pfectu domine christi cōceperāt: hic ostēdit modo xp̄s declinauit phariseorū litiā: qui cōtra ipsum ex eadē zelo inuidie mouebātur. vn̄ di-

Ut ergo cog. ie. q: au. phari. J Utiq̄ dñs si sciret phariseos se cognouisse ꝙ plures discipulos faceret: et ꝙ plures baptizaret: hoc ad salutē valeret sequē non relinqueret iudeā terrā pter illos; maneret ibi. q: ... ut eorū factiā simul et inuid. q: nō hoc ppterea didicerāt: ut rentur: sed vt persequerent: abijt inde. Poterat quidē et p̄sens ab his nō teneri si nollet: sed in omī re quā gessit et homo hel... in se credituris prebeat exēplū: q: vnusquisq; seruus dei nō peccat si secesserit in alium locū: videns furorē se p... tium. Fecit ergo hoc ille magister bonus vt doceret: nō q: timeret. Chry. Hoc etiā fecit mitigās eorū inuidiā. cōueniēs est etiā eum hoc fecisse: vt nec discrederet carnis dispēsatio. si eī retētus effugisset suspitionē inuenisset veritas ... Augusti. Fortassis autem ... quod actū est. Baptizab... q̄ ioānes: et postea subie... q̄q̄ iesus nō baptizaret: quid ... rectum ... Chryso. Non autem ipse christus baptizabat: sed relatores volentes erigere eos qui audiebāt inuidiam ita annūciabat scilicet ꝙ christus plures baptizaret q̄ ioannes: sed cui9 gratia ipse nō baptizaret: ioannes p̄dixit dicens. Ipse vos baptizabit in spūsancto et igne. nōdū aūt sp̄s ... dabat. Decenter igit nō b...

discipuli vero id agebant volentes multos adducere ad salutarem doctrinã: vt eñ nõ semper circũeũtes cõgregarẽt eos qui credituri erãt. vt in simone ꝛ fratre fecit: ideo baptizare instituerunt. Nihil eñ amplius habebat discipulorũ baptisma ãnis baptismate: vtrũqꝫ eñ expers at ea que ex spiritu est gratia: et ... vna causa erat. s. adducere ... christũ eos qui baptizabantur. ... ug. Uel aliter. Utrũqꝫ verũ est: q ... s et baptizabat: et nõ baptizabat. Baptizabat eñ q ipse mundabat. ... nõ baptizabat: q ipse nõ tinge... prebebãt discipuli ministeriũ ... s. pbebat ille adiutoriũ ma... ... de quo dictũ est. Hic est qui ... zat. Alcui. Solet aũt queri si ... tismo discipulorum xpi spiritus daret: cum dicat spiritus nõdũ erat dat: q iesus nõdũ glorificatus. Sed sciẽdũ quia ... spiritus: licet non ea manifestatione: qua post ascensionẽ in linguis igneis datus est: q sicut ipse xps in hoie quẽ gerebat: tempꝰ habebat spiritũ: sed tñ postea sup ipm baptizatũ visibiliter descendit spiritus in specie colũbe: sic aute manifestũ ... visibilẽ aduentũ spiritussancti quicũqꝫ sancti eũ latẽter habere potuerunt. Augu. ad Seleucianũ. Intelligimus ... discipulos xpi iã fuisse baptizatos ... siue baptismo ioannis: sicut nõnulli arbitrant: siue qd magis credibile est baptismo xpi. neqꝫ enim ministerio baptizandi defuit: vt haberet ... tizatos seruos: p quos ceteros baptizaret: q nõ dedit ... illius ... ministerio qñ eis lauit pedes ... Secedens autem christus de iudea rursus eisdẽ adheret ... puius. vñ subdit. Et abijt iterũ in galileã. Sic ẽt apostoli expulsi a iudeis ad gentes venerunt: ita ... xps ad samaritanos accedit: sed ... oẽm auferens a iudeis excusationẽ: nõ pricipaliter ad eos vadit: sed quasi transiens: qd euan... occulte ondit dicens. Oportebat trãsire per samariam.

Accepit aũt hanc nominationẽ: q mons samarie somer dicebatur: ab eo qui possedit: sed q ibi habitabãt olim nõ samaritani: sed israelite vocabantur. Tempore autẽ pcedente offenderũt deũ: ꝛ rex assyriorũ vltra eos ibi manere nõ permisit: sed in babylonẽ ꝛ medos duxit: i samaria vero gẽtes ex diuersis locis ductas habitare fecit. Uolens aũt deus ondere q nõ pter ibecillitatẽ iudeos tradidit: sed pter peccata eorũ q traditi fũt: imisit barbaris leones: qui eos ledebant. Annunciata sunt hec regi. et mittit sacerdotẽ quẽdã traditurũ eis dei leges: sed tñ neqꝫ ita ex toto ab impietate destiterũt: sed ex media parte. Etenim tẽpore procedente rursus ad idola quidaz resuerunt: venerabantur tamẽ deũ qui a mõte samaritanos seipsos vocabant. Beda. Ideo aũt oportebat ipsun transire per samariã: q sita est iner iudeã ꝛ galileã. Est aũt samaria insignis ꝑuicie palestine ciuitas adeo vt tota regio ei sociata samaria dicat. Ad quẽ igit ipsius regionis locũ dominus verterit euã gelistꝛ ostendit. vnde dicitur. Uenit ergo in ciuitatem samarie que dicitur sichar. Chryso. Locus ille erat vbi p dyna leui ꝛ simeon graue occasione fecerũt. Theophi. Postqꝫ aũt filij iacob illaz ciuitatẽ desertã fecerunt occidentes sichimitas: hãc ciuitatẽ desertã tempore procedente dedit iacob in sortẽ ioseph. vnde dicit in genesi. Do tibi partẽ vnam extra fratres tuos: quam tuli de manu amorrei in gladio ꝛ arcu meo: ꝛ hoc est quod subditur. Iuxta pdium qd dedit iacob ioseph filio suo. Sequitur. Erat autem ibi fons iacob. Augu. Puteus erat: sed omnis puteus fons: nõ omnis fons puteus: vbi enim aqua de terra manat: et vsum prebet haurientibus fons dicitur: sed si in promptũ ꝛ superficie sit: fons tantũ dicitur. Si autem in alto et in profundo sit: ita puteꝰ vocatur vt nomen fontis non amittat. Theophilus. Quare autem cum ... ge

Hystorica expositio.

lista de predio et fonte facit mentionem: primo quidē vt cum audieris mulierem dicentē quod pater noster iacob dedit nobis hunc fontem: non admireris. secūdo ex cōmemoratione fontis et predij edocemur: quod ea quę patriarche propter fidem quam in deo habebant adepti sunt: iudei propter eorum impietatem perdiderūt et eorum loca gētibus tradita sunt: quare nihil noui nūc accidit quod gentiles pro iudeis regnum celorum cōsecuti sunt. Chryso. Christus igitur in samariā accedens facilem et delitiosam vitam abijciens. laboriosam vero sequēs: nō subiugalib' vtitur: sed ita difficulter incedit vt ex itinere fatigetur: erudiens nos ita a superfluis alienos eē: vt multa necessaria abscindamus a nobis: et hoc euangelista ostendit dicens. Jesus ergo fatigatus ex itinere. Augusti. Inuenimus iesum fortē et infirmū. fortem quia in principio erat verbū. infirmū quia verbum caro factum est. Sic ergo infirmus iesus ab itinere fatigatus sedebat sic super fontem. Chry quasi dicat. Nō in throno aut puluinari: sed simpliciter vt contingebat super terram. Sessio autem propter laborem facta est: et vt expectaret discipulos: et propter estum refrigerans corpus apud fontem. vnde sequitur. Hora autem erat quasi sexta. Theophi. Et ne quis incusaret dominū: quare ipse in samariā venerit: cum hoc discipulis suis prohibuerit: propter hoc dicit quod circa illum locum sedebat scilicet ab itinere fessus. Alcuinus. Mystice autem dominus reliquit iudeam id est infidelitatem eorum qui eum reprobauerunt: et per apostolos abijt in galileam id est in volubilitatem huius mundi: docens suos trāsmigrare de vitijs ad virtutes. Prediū aūt non tam ioseph quam christo arbitror derelictum et cuius figuram ioseph portauerit: quem vere sol adorat et luna et omnes stelle. Ad hoc prediū venit dominus: vt samaritani qui hereditatem sibi patriarche israel

Christus est verus heres israel.

vendicare cupiebant agnoscerent et conuerterentur ad christum: qui est patriarche legitimus heres factus. Augustinus. Iter autem ipsius est caro: pro nobis assumpta. qui enim vbique est: quo it: nisi quia non ad nos veniret: nisi formam visibilis carnis assumeret: ideo fatigatus ab itinere quid est aliud quam fatigatus in carne: Quare ergo hora sexta: quia etate seculi sexta. Cōputa tanquam vnam horam vnam: etatem ab adam vsque ad noe: secūdam a noe vsque ad abraam. tertiam ab abraam vsque ad dauid: quartam ad dauid vsque ad trāsmigrationem babylonis. quintam vsque ad baptismū ioannis. inde sexta agitur. Augu. libro octuagesimo tertio quest. Hora igitur sexta venit ad puteum dominus noster. Uideo in puteo tenebrosam profunditatem. Admoneor ergo intelligere mūdi huius infimas partes id est terrenas: quo venit dominus iesus hora sexta. i. sexta etate generis hūani: tanquam senectute veteris hominis: quo iubemur exui vt induamur nouo. nam sexta etas senectus est: quoniam prima est infantia. secunda pueritia. tertia adolescētia. quarta iuuētus. quinta grauitas. Hora etiam sexta venit dominus ad puteum id est media die: vnde iam incipit sol iste visibilis declinare in occasum: quoniam nobis vocatis a christo visibilium delectatio minuitur: vt inuisibilium amore homo interior recreatus ad interiorem lucem: que nunquam excidit: reuertatur. Quod autem sedit humilitatem significat: vel quia solēt sedere doctores. magistri denūciat personam.

Allegoria pulchra.

¶ Uenit mulier de samaria haurire aquam. Dicit ei iesus. Da mihi bibere. Discipuli enim eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa samaritana. Quomodo tu iudeus cū sis bibere a me poscis quę sum mulier samaritana: Nō

enim coutunt iudei samarita=
nis. Rñdit iesus et dixit ei. Si
scires donũ dei: et quis est qui
dicit tibi da mihi bibere: tu for=
sitam petisses ab eo: et dedisset
tibi aquã viuã. Dicit ei mulier:
dñe neq̃ i quo haurias habes
et puteus altus est: vnde ergo
habes aquã viuã? Nunquid tu
maior es patre nostro iacob q̃
dedit nobis puteũ? et ipse ex eo
bibit et filij ei⁹ et pecora eius.

¶ Chrys. Ne quis dicat: quoniam
aduersatur suo precepto samarita=
nis loquens: posuit euãgelista mul
tas causas eius que ad mulierem
locutionis. non eñ ad hoc venit an=
tecedenter vt samaritanis loquere
tur: nõ tamẽ quia propter hoc nõ ve
nit: aduenictẽ ad se expellere opor=
tebat. dicitur enim. Uenit mulier
de samaria haurire aquam: vide q̃
et mulierem ostẽdit propter estum
exeuntem ad aquam. Augu. Hec
autem mulier forma est ecclesie nõ
iustificate: sed iam iustificãde. Per
tinet autẽ ad imaginẽ rei q̃ ab alie
nis venit. Samaritani eñ alienige
ne fuerunt quãuis vicinas terras in=
colerẽt. ventura enim erat ecclesia
de gentibus ⁊ aliena a genere iu=
deorum. Theophi. Congrue autẽ
disputatio ad mulierem a siti sum=
psit occasionem. Sequitur eñ. Di=
cit ei iesus. Da mihi bibere. q̃ secũ
dum humanitatem sitiebat: et pro=
pter laborem ⁊ estum. Augu. libro
octuagesimo tertio. q. Sitiebat etiã
iesus mulieris illius fidem: eorum
eñ fidẽ sitit pro q̃bus sanguinẽ fu=
dit. Chryso. Discimus autem dñi nõ
solum circa itinera validum robur:
sed etiam circa cibaria negligentiã
non enim discipuli eius deferebãt
viacula. propter hoc enim subdit.
Discipuli autem eius abie. in ciui.
vt ciui. emerent. Hinc etiam euan=
gelista ostendit christum humilem
in eo q̃ solus relinquebatur: et ni=
mirum poterat si vellet aut nõ om=
nes emittere: aut abeuntibus illis
alios ministros habere: sed noluit.
Etenim ita discipulos assuefecit om=
nem superbiam cõculcare. Sed for
talse dicet aliquis. Quid magnum
est si humiles erant discipuli: pisca
tores existentes et tabernaculorum
factores: sed repente facti sunt om=
nibus regibus reuerentiores: collo
catores ⁊ secutores dñi orbis terra=
rum. Maxime aũt q̃ ex humilibus
sunt: quando dignitates quandoq̃
assumpserint facilius ad superbiã
eleuantur. velut inexperte se habẽ
tes ad tantum honorẽ. Detinẽs igi
tur discipulos dñs in eadẽ humili=
tate erudiebat eos: vt per oĩa se re
stringerent. Mulier ergo audiens.
Da mihi bibere: valde sapiẽter ad
formandã interrogationẽ: eã quem
a christo accepit smonẽ. vnde prose
quitur. Dicit ergo illi mulier. Quo
tu cũ iu. sis a me bi. pos. q̃ sum mu.
samaritana? Judeũ q̃dem eum esse
estimauit a figura ⁊ a locutiõe. In=
tuere vero qualiter mulier incuisi
tiua erat. Et si eñ oportebat custo=
dire iesum vt non couteretur illi:
nõ tñ oportebat illã custodire. Non
dixit euangelista q̃ samaritani iu=
deis non couterentur: sed subdit.
Non enim contũtur iudei samarita
nis. Judei igit̃ a captiuitate reuer
tentes zelotipe se ad samaritanos
habebãt sicut ad alienigenas ⁊ im
pugnatores. Neq̃ etiam scripturis
omnibus vtebantur. solum eñ ea q̃
moysi sunt suscipientes: ꝓphetarũ
nõ multã curã habebant. Contẽde
bant etiã se in nobilitatẽ iudaicam
immittere: vñ ⁊ iudei eos cũ omnib⁹
gentibus abominabant̃. Augu. Et
olno eorũ vasculis nõ vtebãt̃ iudei
Et q̃ ferebat secũ mulier vasculum.
vnde aquã hauriret: eo mirata est:
quia iudeus petebat ab ea bibere:
qd nõ solebãt facere iudei. Chryso.
Sed qualiter christus q̃siuit ab ea
bibere lege nõ cõcedente. Si autem Questio pulchra
quis dixerit: q̃ presciebat eã nõ da
turã: immo propter hoc neq̃ petere

Figura ecclesie.

Frugalitas dñi iesu.

oportebat. Est igit̃ dicendũ q̃ ideo petijt: q: indifferēs erat de reliquo tales obseruātias preterire. Augu. Ille aũt qui bibere q̄rebat sitiebat fidē ipsius mulieris. vnde seq̃tur. Respōdit iesus et di. ei: si scires do. dei: ⁊ quis est q̃ dicit ti. da mihi bi. tu for. petis. ab eo ⁊ de. ti. aquā viuā. Orige. Naʒ quasi dogma q̃dā est neminē accipere diuinũ donũ ex nō querētibus illud. ipsum autē salua torē iubet pater poscere vt det illi sm̃ illud. Postula a me et dabo tibi gentes hereditatē tuā. Et ip̃e salua tor dicit. Petite et dabitur vobis. et ideo signāter dicit. Petisses ⁊ dedis set tibi. Augu. octuagesima tertia. q̃ō. Hinc aũt ostēdit nō se talē aquā petisse qualeʒ ipsa intellexerat: sed q: ipse sciebat fidē eius: eidē sitiēti spiritũsanctũ dare cupiebat. Hanc em̃ recte intelligimus aquā viuam quod est donum dei: sicut ipse ait. Si scires donũ. Augu. sup Jo. Dici tur em̃ vulgo aqua viua illa que de fonte exit. illa eniʒ q̃ colligit̃ de plu uia in lacunas: aut cisternas aqua viua non dicitur. Et si de fonte ma nauerit ⁊ in loco aliquo collecta ste terit: nec ad se illud vnde manabat admiserit: sed in rupto meatu tāq̃ a fontis tramite sep̃ata fuerit: non dicitur aqua viua. Chrysostomus. Spiritus enim sancti gratiam qñq̃ scriptura ignem quandoq̃ aquam vocat ostendens: quoniam non sub stantie sunt hec nomina representa tiua. sed actionis: Per ignis quideʒ appellationem erectiuum et calr̃m gratie ⁊ consumptiuum peccatoruʒ enigmatice insinuat. per aque vero nuncupationem purgamentum q̃d est ex spiritu ⁊ multum refrigeriuʒ recipientibus eum mentibus osten dit. Theophilus. Gratiam ergo spi ritussancti dixit aquam viuaʒ id est viuificatiuam: refrigeratiuaʒ. ⁊ mo tiuam. Nam gratia spiritussancti semper mouet illum qui bona ope ratur: ascensiōes in corde suo dispo nens. Chry. Iterum autem domi nus eam ab humili suspitione ere xit: qua estimabat eũ vnum multo rũ esse. multum em̃ honorē tribuēs dñm vocat. Sequitur enim. Dicit ei mulier. dñe neq̃ in quo hau. ha. et pu. altus est. vñ ergo habes aquam viuā? Augu. Uidete q̃ũo intellexit aquā viuam sciʒ aquā que erat in illo fonte q̄si dicat. Tu mihi vis da re aquā viuā: ⁊ ego fero vñ hauriā et tu nō fers. de hac ergo aqua viua mihi dare nō potes: q̃m hauritoriũ non habes: forte alium fontem pro mittis? Sed nunquid tu ma. es pa. no. ia. q̃ de. no. pu. istũ et ipse ex eo bi. et fi. eius ⁊ pec. eius. Chrysosto. quasi dicat nō potes dicere q̃ iacob dedit nobis hunc fontem ⁊ alio ip̃e vsus est: etenim ipse ⁊ sui ex eo bibe bant: quod nō eēt: si meliorem aliũ habuissent: de hoc igitur fonte dare non potes: alium autem meliorem non est te habere nisi cōfitearis te ipsum maiorem esse iacob. vnde igi tur habes aquā quā p̃mittis te da turũ se nobis? Theophilus. Quod autem dicit. Et pecora eius: osten siuum est abundātie aquarũ quasi diceret. Non soluʒ suauis est aqua vt iacob ex ea biberet et filij eius: sʒ etiam intantum est abũdans: vt tā te multitudini pecorum patriar che sufficiat. Chrysostomus. Uide autem qualiter seipsam impulit in nobilitatem iudaicam. Samarita ni enim abraam progenitorem suũ dicebant: quasi a chaldea existētē: sed et iacob patrem vocabant quasi ipsius existentem nepotem. Beda. Uel patrem suum iacob vocat: quia ipsa sub lege moysi vixerat et pre diũ quod iacob filio suo ioseph de derat possidebat. Origenes. My stice autē fons iacob scripture sunt. siquidem instructi in scripturis bi bũt: vt iacob ⁊ filij eius. Simplices aũt et rudes bibũt more pecorũ iacob.

Gratie spũssancti nomina plura.

Mysticus intellectus.

Rñdit iesus et dixit ei. Omis qui biberit ex aqua hac sitiet iterũ. Qui aũt biberit ex aqua quam ego dabo ei: non sitiet in eternuʒ: sed aqua quā ego da=

bo ei: fiet in eo fons aque saliē tis in vitā eternam. Dicit ad eum mulier. Domine da mihi hanc aquam: vt non sitiam neq veniam huc haurire. Dicit ei iesus. Uade voca virum tuū et veni huc. Respondit mulier ꝛ dixit: nō hēo virū. Dicit ei ies⁹ bñ dixisti qꝛ nō hēo virū. Quinq enī viros hūisti: et hūc quē habes nō ē tuus vir. Hoc vere dixisti.

Chry. Cū mulier quesiuisset: nūquid tu maior es patre nostro iacob: non dixit maior sum: ne videretur gloriari: sed per ea que subdit hoc ostendit. Sequitur. n. Respondit ie. et di. ei. Ois qui bi. ex aqua hac sitiet iterum. q̄ aūt bi. ex aqua quā ego dabo ei non sitiet in eter. q. d. Si mirabilis fuit iacob: quia hanc aquā dedit: si dabo tibi mul to hac potiorem: quid dices? nō aūt ab hac excusatione: sꝫ ex supeminētia cōparationē facit: non enim dicit: quoniam hec aqua vilis est et cōtemptibilis: sed id quod natura testatur hoc ponit. s. ois qui bibit ex aqua hac sitiet iterum. Augu. Qd quidem verum est et de aqua sensibili. et de ea quā significat illa aqua: et enim aq̄ in puteo voluptas est seculi in profunditate tenebrosa: hic eam hauriūt homines hydria cupiditatum. nā qui premiserit cupiditatem: peruenire nō pōt ad voluptatē. Cū peruenerit quisq ad voluptatem seculi huius nūquid non iterum sitiet? ergo de hac aq̄ q̄ biberit sitiet iterū. Si aūt acceperit a me aquā nō sitiet ieternū. nā quomodo sitiēt q̄ inebriabūtur ab vbertate dom⁹ dei? promittebat ergo venā quādam vbertate spiritussā cti. Chry. Hāc āt excellentiā huius aq̄ vt scꝫ q̄ ex ea biberit nō sitiat i eternū per ea q̄ cōsequuntur ostendit. Sequitur ei. Sꝫ aqua quā ego dabo ei fiet in eo fons aque salientis in vitam eternā. q. d. Sicut qui fontem habet intra se positum nequaq̄ afficietur siti. ita et qui hanc aquā habet: scꝫ quam ego ei dabo. Theophil⁹. Nā aqua quā ego tribuo sp̄ multiplicatur. semina' enī et principiū boni sancti sumūt per gratiam. ipsi vero negociant ꝛ operantur ad ei⁹ augmētū. Chry. Uide autem qualiter mulier paulatim ad dogmatū altitudinem ducitur. nā primū quidem estimauit eū iniquū quēdā eē iudeū: deinde audiens aquā viuam suspicata ē de sensibili hoc dici. postea discēs: qm̄ spiritualia erāt que dicebātur credidit quidem qm̄ pōt aqua sitis necessitatem tollere. nondū autē sciebat que esset hec aqua: sed querebat eam superiorem sensibilibus estimās. vñ subdit. Dic ad eū mulier. Domine da mihi hāc aquā vt non sitiaꝫ neq veniā huc haurire. Et sic eum patriarche iacob preponit. de quo tā magnā opinionē habebat. Augustinus. Uel aliter. Adhuc illa mulier carnē sapit: delectata est non sitire: et putabat hoc sm carnē sibi promissum esse a dño: nouerat autem de⁹ aliqn̄ seruo suo helie vt per dies. xl. nec esuriret nec sitiret: qui hoc potuit dare p. xl. dies nō poterat dare semp: delectata āt tali munere rogat vt ei aquā viuā daret. vnde sequitur. Dicit ad eū mulier. Dñe da mihi hāc aquā vt non sitiam: nec veniam huc haurire. Ad laborē ei indigentia cogebat: et laborē infirmitas recusabat vtinā audiret. Uenite ad me oēs q̄ laborat⁹ et onerati estis: ꝛ ego vos reficiam. hoc eni dicebat iesus vt iā non laboraret: sed illa nondū intelligebat: deniq voluit dominus vt intelligeret. vnde sequit. Dicit ei ie. va. vo. virum tuū et veni huc. Quid est hoc per virum suum ei vo lebat aquā illā dare? an qꝛ nō itelligebat p virū suū volebat docere: sic aplꝯ dic de mulierib⁹. Si q volūt discere domi viros suos iterrogēt: sꝫ ibi dicitur: vbi non est iesus qui doceat. cum vero ipse dñs aderat q̄d

Tropologia pulchra

Tropologica expositio.

opus erat vt per virū ei loqueret: nunquid per virū loquebatur marie que sedit ad pedes eius. Chry. Qr igitur istabat mulier accipere aquam promissaz querens: dicit ei iesus. Uoca virum tuum: quasi ostendens quoniam et illuz oportet his cōicare. hoc autem festinās accipere et rei turpitudinē occultans adhuc estimabat se ad hominē loqui. vnde sequitur. R̄ndit mu. et di. nō ha. virum: hoc audiēs xp̄s opportune de reliquo redargutionem inducit. nam et priores viros enumerat et eum qui nunc occultabatur redarguit. vnde sequitur. Dicit ei ie. bene dixisti: q: non habeo viruz. Augu. Intelligas reuera istā mulierem non habuisse tunc virū: sed vtebatur nescio quo non legitimo viro: vnde ei conuenienter mysteria loquitur dicens. Quinq3 viros habuisti. Orige. Uide autem si possibile est fontem iacob mystice totas esse scripturas. aquam vero iesu ea pro quibus edite sunt: que nō est licituz omnib⁹ perscrutari: eo q̄ que scripta sunt dictauerūt homines. Que vero oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascēderūt: in scriptis non pōnt redigi: s3 ex fonte aque salientis in vitam eternam. i. ex spiritusancto discipline patefiunt his qui nedum huma nū cor gestāt sed possūt dicere. Nos sensum xp̄i habem⁹. Qui ergo non suscipit profunditatem verborum et si ad modicū quieuerit denuo insistens dubitabit. qui autē bibit de aqua xp̄i ad hoc promouet: vt fons omnium quesitorū prorūpat in eo: sursum scaturizantib⁹ aq̄s et prouo lāte eius mentē ad consequētiā huius aq̄ ad vitā eternā. Uolebat autē mulier sine aqua iacob angelicā et super hominem discere veritatē: neq3 ei angeli indigent fonte iacob vt bibant: sed quilibet in se habet fonte3 aque scaturiētis in vitā eternā ab ipso verbo. Et hoc est quod subditur. Dicit ei mulier. Domine da mihi hāc aquā: sed impossibile

Anagogica expositio.

est hic absq3 ea que hauritur ex fōte iacob aquā capere que datur a verbo: vnde petenti samaritane aquā videtur dicere iesus se illā pbere non alibi q̄3 in fonte iacob. vn̄ sequitur. Dicit ei iesus: vade voca virum tuum et veni huc. Si eni sitiamus: idoneum est primo pocula sumere ex fōte iacob. ſm autē apostolum vir anime lex est. Augu. libro. lxxxiij. q. Quicq3 aūt viros. q̄nq3 libros qui per moysen ministrati sunt nonnulli accipiunt: quod autē dictum est. Et hunc quē habes non est tuus vir: de seipso dominū dixisse intelligunt vt iste sit sensus: primo q̄nq3 libris moysi q̄si q̄nq3 viri seruisti. nunc autez quē habes id est quem audis non est tuus vir: q: nondū in eum credidisti. s3 quoniam nōdū credens xp̄o adhuc illorum quinq3 virorum. i. q̄nq3 librorum copulatione tenebatur: potest mouere quomodo dici potuerit: q̄nq3 viros habuisti: quasi nunc eos iā nō haberet. deinde q̄ō potest intelligi a q̄nq3 illis libris recedere hominē vt ad xp̄m transeat: cum ille qui credit in xp̄3: non relinquēdos illos q̄nq3 libros: sed spiritualiter intelligendos multo auidius āplectatur. Est ergo alius intellectus. Augusti. super Joā. Uidens enim iesus quia mulier non intelligebat et volens ea3 intelligere. Uoca inq̄t virum tuu3. i. p̄nta intellectu3 tuū: cū enim ordinata fuerit vita: intellectus animam regit: ad ipsam animā pertinens. nō eni aliud aliud est q̄3 anima: s3 aliq̄d anime est intellectus. hoc ipsu3 anime quod intellectus et mens dr̄ illuminatur luce superiore. Talis lux cum muliere loquebatur: et in illa itellect⁹ nō aderat. ergo dominus tanq̄3 diceret illustrare volo. 7 nō adest quē. voca inq̄t virum tuum. i. adhibe intellectum per quē docearis: quo regaris: et adhuc illa nōdum voca to illo viro non intelligit. Uidetur autem mihi q̄nq3 viros priores anime nos posse accipe q̄nq3 sensus cor-

Allegoria curiosa.

Tropologic⁹ intellect⁹.

poris. ante enim q̃ quisq̃ possit uti ratione nō regit̃ nisi sensib⁹ carnis. sed cū ceperit anima capax esse rōnis: aut a sapiente mēte regit̃: aut ab errore: sed error non regit sed perdit. Post illos ergo quinq̃ sensus mulier illa adhuc errabat: error autē ille non erat legitim⁹ vir: sed adulter. Dicit ẽ domin⁹. Tolle istum adulterū qui te corrumpit: et voca virum tuum vt intelligas me. Orige. Ubi autez decebat confutari a iesu putatum samaritane virū non eē virū nisi apō fōtē iacob? Pōt etiā intelligi sivir ale lex est: q̃ samaritana ꝑm congruā acceptionez verborū legis ritui infideliū tāq̃ viro illegitimo se subijciebat. Reuocatur autē ad verbum veritatis quod resurrecturū erat a mortuis non deinceps moriturū.

¶ Dicit ei mulier. Domine video q͛ propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt: et vos dicitis q͛ hyerosolymis est locus vbi adorare oportet. Dicit ei iesus. Mulier crede mihi: q͛ venit hora quando neq̃ in monte hoc neq̃ in hierosolymis adorabitis patrē. Uos adoratis quod nescitis: nos adoram⁹ qđ scimus q͛ salus ex iudeis est. Sed venit hora et nūc est: qñ veri adoratores adorabūt patrē in spiritu et veritate. Nā et pater tales querit qui adorent eū. Spiritus est deus: et eos qui adorant eum: in spiritu ⁊ veritate oportet adorare.

¶ Chry. Mulier autē a xp̃o rephēsa nō cōtristata ē: neq̃ dimittēs fugit: sꝫ admirat̃ magis et immorat̃. vñ dr̃. Dicit ei mulier. dñe vi. q͛ ꝓpha es tu. q. d. In hoc q͛ mihi occulta dicis: ondens ꝓpheta eē. Aug. Et sic cepit ad eā venire vir: nondū plene venit. Prophetaꝫ dñꝫ putabat, erat quidē et ꝓpheta. nā de seipso ait. Nō est propheta sine honore nisi in pr̃ia sua. Chr. Deinde quia hoc suspicata est nihil mundanum eum interrogauit: non de corporis sanitate non de vitijs: non molestatur sitiendo pro doctrinis sollicita. Augu. Et incipit querere qđ illam solet mouere dicēs. Patres no. in monte hoc ado. et vos di. q͛ hierosolymis est locus vbi ado opꝫ. Cōtentio quippe fuerat inter samaritanos et iudeos: q͛ iudei in templo a salomōe fabricato adorabāt deū. et ideo meliores se esse iactabant. Quibus samaritani dicebant: quo iactatis vos: q͛ tēplum habetis qđ nos nō habem⁹: nūqd patres nostri qui deo placuerunt in illo tēplo adorauerunt? Melius ergo nos in hoc monte deū rogam⁹ vbi patres nostri deū adorauerunt. Chry. Qđ autem dicit. Patres nostri eos qui circa abraā sunt intelligit. etenim illic aiunt filium suū obtulisse. Orig. Uel samaritani montē qui dr̃ garizim: iuxta quē iacob habitauit sanctum reputantes in eo deū adorāt. Sed iudei mōtē syon sacrum quid arbitrantes illū locū putāt esse electū a deo: verū q͛ iudei a quib⁹ salus processit exēplū sunt opinātiū sanos sermones. Samaritani vero diuersimode opinātiū congrue garizim quidem samaritani significant: qđ vocat̃ distinctio seu diuisio: at iudei syon quod est specula. Chry. Christus autē nō soluit questionem cōfestim: sꝫ ad altiora mulierē trahit: de quib⁹ nō p͛i⁹ ei locutus est: donec confessa est: qm̄ propheta est. vt cuꝫ multa certitudine audiat de cetero q̃ dñr. vnde sequit̃. Dicit ei ie. Mu. cre. mi. q͛ ve. ho. qñ ne. in mō. hoc neq̃ in hier. ado. patrē. Dicit aūt. Crede mihi. quia vbiq̃ nobis op⁹ est fide matre bonorū: que salutis est medicamētū sine qua nihil magnoꝝ est possidere: sed qui tentant assimilāt̃ his q̃ sine naui pelag⁹ tentāt transire: q̃ parū quidē natare sufficiunt. vltra

Dissensio inter iudeos et samaritanos

vero procedētes cito mergūt. Aug. Merito āt iā p̄sente viro audit mu lier. Crede mihi. Jam eni ē in te q̄ credat: cepisti adesse itellectu: sed nisi credideritis non intelligetis. Alcui. Qd autē dicit. Venit hora: tempus euangelice doctrine qd iā instabat dicit qn ablata olvmbra fi gurarum veritas pura luce mētes credentiū illustratura erat. Chry. Super uacuum autē erat xp̄o doce re propter quid patres i mōte z iu dei in hierosolymis adorabant: iō hoc tacuit: verūtñ reuerentiores iu deos iudicauit: nō a loco sed a mē te. vñ subdit. Vos ado. qd nes. nos ado. qd sci. q: sal⁹ ex iudeis est. Ori ge. Qd dico vos: s̄m̄ tuni advocē: sa maritani s̄m̄ tuz ad anagogē: q̄ erga scripturas alienē sūt opionis. Non quoq3 quo ad verbū iudei quo ad allegoriam p̄o ego verbū: qui vere s̄m me conformati sunt obtinentes salutē ex dictis iudaicis. Chry. Sa maritani quidē qd nesciebāt ado rabant qm̄ localē et particularem deū estimabāt: nihil de eo pl⁹ ima ginātes q̄ de idolis. Et iccirco cul tuz dei cū cultu demonū miscuerūt. Judei vero ab hac eruti erant su spitione: eteni orbis terrarū eū no uerant esse deum: propterea dixit. Nos ado. quod sci. Judeis āt seip sum cōnumerat s3 opionem mulie ris: loquēs q̄si propheta iude⁹ ex his ideo dixit. Adoram⁹: cū tñ manife stum sit q ipse est qui ab olb⁹ ado ratur. Per hoc autem qd dicit. Q: sa. ex iu. est: nihil aliud ōndit q̄ q orbi terrarum inde salutaria facta sunt. Scire eni deum et idola dete stari illinc principiuz habuit z alia dogmata: sed ipsuz quod est apud nos a iudeis orationis principium habuit. Presentiam etiā suā salutē vocat quā dicit ex iudeis esse: s̄m il lud apostoli. Ex quibus christus s3 carnem. Uide qualiter et plaudit veteri testamēto quod radicē3 ōn dit bonoruz: per oia seipsuz nō esse contrarium legi demonstrans. Aug. Multum igitur dedit iudeis

Error samaritanorum

et quoq3 p̄sona dixerat. Nos ado. quod sci. Sed nō ex persona iudeo rum reproborum: s3 ex qualib⁹ fue rant apostoli. quales fuerāt pphe te: quales fuerant oēs illi sancti q̄ precia rerum suarū ad pedes apo stolorum posuerunt. Chry. Se igit superabundanti⁹ vobis habent iu dei o mulier in mō odorationis: ve runtamē et hic adorationis mod⁹ de reliquo finez habebit. vnde sub dit. Sed ve. ho. et nunc est qñ veri ado. ado. pa. in spiritu et ve. Q: et prophete ante longa tempora mul ta predixerunt. Jdeo dixit. Et nunc est. Ne estimes hanc talē esse pro phetiā que post multum temporis impleatur: res iam instat. et in ia nuis est. Dixit autē. Veros adora tores ad distinctionē falsorū: quo niam quidā3 sunt falsi adoratores qui temporalia et caduca querunt in oratione: siue q̄ contra hoc quod orant agere non cessant. Chry. Uel dicens. Veros excludit cū samari tanis iudeos. Et si eni iudeis illis meliores essent: tñ futuris m̄lto mi nores sunt tanq̄ figura v̄itate. Sūt igitur veri adoratores qui neq3 lo co circuncludūt dei culturā: et deū i spiritu colunt. Orige. Unde et pau lus dic̄. Cui seruio in spiritu meo. Bis autem scribitur. Venit hora. z primo q̄dē non adest et nūc est. Jn secundo vero, di. Et nunc est: et pu to primū quidē annotare adoratio nem preter corpus futuram in per fectione. Secundum vero eam que fit in vita presenti perfecta s̄m̄ tium licet humanam procedere naturā. Cum ergo venerit hora quā dicit dominus: euitandus est mons sa maritanorum: et in syon. vbi est hie rosolyma adorādus est deus: que ciuitas esse dicitur a christo celsi principis. Et hec est ecclesia vbi sa cra oblatio: sp̄uales victime diui nis aspectib⁹ offeruntur ab his qui legē spiritualē intellexerūt. Cū aūt venerit tēporis complementū: tunc nequaq̄ pensandum verum cultuz hierosolymis idest i presenti eccl̄ia

Adoratores veri qui sint.

Anagogica expositio.

amplius pertractari. Neqz enim angeli apud hierosolymã colūt patrē sic & qui similitudinē nacti sunt iudeorū melius ꝙ hi qui sunt hierosolymis colunt patrē. Cum aūt hec hora euenerit: patri aliquis in filiū deputatur. Ea ꝓpter nō dictū ē. Adorabitis deū: sed adorabitis patrez. Sed in presenti colunt patrē in spiritu & veritate veri adoratores. Chry. Dicit ergo hoc de ecclesia in qua ē vera adoratio & deo cōgrua. vñ subdit. Nā & pater tales querit q̄ adorant eū. Et si olim volebat eos veteribus immorari cōcessit eis figuram. hoc tñ fecit eis cōdescendens vt per hoc ad veritatē inducantur. Orige. Si aūt pater querit. ꝑ iesuz querit: qui venit querere & saluare qđ perierat: quos erudiens veros cultores effecit. Qđ aūt subdit. Spiritus est deus: inde abstractū esse suspicor qđ ad vitā verā nos ꝑducit. nā & corporali vita viuificamur a spiritu. Chry. Uel indicat ꝙ deus incorporeus est: opz igit incorporeā eius culturā esse: hoc est ꝑ animaz & intellectus puritatē nos ei offerre. vñ subdit. Et eos qui adorāt eū in spiritu & veritate opz adorare. Quia enim iudei animam quidez negligebant. multum aūt circa corpus studium faciebant id omnifariam purgantes: ideo ait: qz non corporis mundatione: sed incorporeo qđ est in nobis hoc est intellectu: quem dicit spiritum deus incorporeus colitur. hyla. ij. d trinitate. Uel cum in spiritu deum spiritum docuit adorandum & libertatem ac scientiam adorantiū & adorādi infinitatem ostēdit: fm illud apostoli. Ubi spiritus domini: ibi libertas. Chry. In veritate aūt opz adorare: qz priora figura erant. s. circūcisio holocausta & thymiamata: nūc aūt totū est veritas. Theophi. Uel qz multi putāt se deū fm spiritū. i. animā adorare non rectā opinionē de eo habentes vt heretici: ꝓpter hoc addidit. Et veritate. Forte etiam dicet aliquis ꝙ duas partes philosophie que fm nos sunt insinuat in ꝑdictis: actionem scz & contemplationem: per spiritum namqz actiuam insinuat: fm illud apostoli. Qui spiritu dei aguntur &c. per veritatē vero contemplatiuā. Uel aliter samaritanoꝝ erat opinio ꝙ deus loco concluderetur: & ꝙ in hoc loco deū adorari oporteat. Cōtra quos dicit ꝙ veri adoratores nō localiter: sed spiritualiter adorant iudeis vero omnia sub figura & vmbra erant: & ideo dicit ꝙ veri adoratores nō in figura adorabunt: sed in veritate quia enim deus spiritus est. spirituales adoratores querit: quia vero veritas: veros. Aug. Querebas montem forte ad adorandum vt deo esses propinquior: sed ipse qui in altis habitat humilibus approፀquat. ergo descēde vt ascēdas ascēsiones inquit in corde eius in cōualle plorationis que humilitatē habet in templo. Uis orare: in te ora: sed prius esto templū dei.

Deus incorporeus ꝑbatur.

¶ Dicit ei mulier. Scio quia messias venit qui dicitur christus. Cum ergo venerit: ille nobis annunciabit omnia. Dicit ei iesus. Ego sum q̄ loquor tecum.

¶ Chrysosto. Mulier eorū que dicta sunt altitudine fatigata obstupuit. vnde sequit. Dicit ei mu. scio. quia mes. ve. qui dicit christus. Aug. Unctus latine grece christus est: hebraice messias est. Sciebat ergo qs eū posset docere sed iā docentē nōdum agnoscebat. vnde subdit. Cū ergo vene. ille nobis annunciabit omnia. q. d. modo iudei de tēplo contendūt: nos de mōte. cum ergo ille venerit & montē spernet: & templū euertet: & docebit nos: vt in spiritu & veritate nouerimus adorare. Chry. Sed vnde erat samaritanis expectare christi aduentū? Moysi quidez suscipientes legē ab ipsis moysi literis hoc nouerant. Jacob enim de christo prophetizās dixit. Nō deficiet

ciet princeps de iuda nec dux de femore eius donec veniat qui mittendus est. Sed et moyses dicit propheta nobis suscitabit deus de fratrib⁹ vestris. Orige. Siquidē nō est ignorādū φ sicut ex iudeis surrexit ihs christū se esse nō solū dicēs sed ostēdēs: sic ex samaritanis quidā dositheus nomine asserebat se fore xp̄m qui predicabatur. Augustin⁹ lib. lxxxiij.q. Fortasse autē vt intelligētibus indicaret quinq3 corporis sensus quinq3 virorum nole significari post quinq3 carnales responsiones que supra in littera patent: sexta responsione nominat christū. Chrysosto. Christ⁹ autē de reliquo mulieri reuelat seipsū. vnde seq̄tur. Dicit ei iesus. Ego sū qui loquor tecū. Et quidē si circa principiū hoc mulieri dixisset: videretur ex vanitate loqui. nunc autē paulatī in memoriā christi eā reducēs oportune reuelauit seipsū: et q̄dē iudeis querentib⁹. Si tu es christ⁹ dic nobis palam: non manifeste se ipsum reuelauit: quia non pro discendo querebant. sed pro iniuriādo. Hec vero ex simplici mente loquebatur.

Sensus quinq3 notātur.

¶ Et continuo venerunt discipuli eius: et mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit ei quid loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier: et abijt in ciuitatem et dicit illis hominibus. Venite et videte hominem qui dixit mihi omnia quecūq3 feci. Nūquid ipse est christus? Exierunt ergo de ciuitate et veniebant ad eum.

¶ Chryso. Expleta doctrina conuenienter ad tempus discipuli occurrerunt. vnde dicitur. Et continuo ve. discipuli eius et mira. quia cum mulie. loque. Admirabantur quidem superabundantem christi mā suetudinē et humilitatē: quoniā ita perspicu⁹ existēs: sustinuit loqui cū tāta humilitate mulieri inopi et samaritane. Aug. q: scilicet querebat perduā qui venerat querere qḋ perierat: hoc illi mirabatur: bonū eī mirabātur et nō malū suspicabant. Chry. Sed tamen admirātes nō interrogauerūt eūm. vnde subditur. Nemo tñ dixit ei q̄d q̄ris āt q̄d loq̄ris cū ea? Erāt eruditi discipulorū ordinē obseruare: ita eū timebāt et venerabant: et nimirū alibi videntur cōsidēter interrogare: q: ad eos ptinētia necesse habebāt scrutari: h̄ autē nihil ad eos pertinebat quod fiebat. Orige. Et fere quasi quodā apostolo ad ciues vtitur hac muliere: adeo eā inflāmās per verba vt amphora dimissa iret in ciuitatem relatura cōciuib⁹. vnde seqtur. Reliqt ergo mulier hydriā suā. Non curās de corpore ac vilio: propter vtilitatē pluriū. Interest quoq3 nostra omissis corporeis et neglectis satagere ad impartiēdum alijs de cōmodis acquisitis. Aug. Hydria autē greco nomine appellat tāq̄ si aquariū diceret. quoniā grece aqua hydor vocat. Chry. Et sicut aposto li vocati dimiserūt rhetia: ita hec dimittit hydriā et euāgelistarū op⁹ facit: et nō vnū tantū vocat: sed ciuitatē integrā. vnde sequit. Et abijt in ciui. et dicit illis ho. venite et videte hominē qui dixit mihi omnia q̄cūq3 feci. Orige. Cōuocat q̄dem illos ad vidēdū hominē cōtinētē verbū supra hominē. Quecūq3 autem fecit mulier: erat cōtuberniū quinq3 cōiugū: et post illos cōuersatio cum sexto nō proprio viro quē de sereno et septimo adherens: lagenā dereliquit iā pudica. Chry. Nō verecūdata autem est hoc dicere.: Anima enim cum ignita fuerit igne diuino. ad nihil eorū que sunt in terra de reliq̄ aspicit neq3 ad gl'iam nec ad verecūdiā: s3 ad vnā solā q̄ detinet eam flaminam. Volebat autē nō ex p̄pa annūciatione eos inducere: sed ex auditu proprio eos fa

Modestia xp̄i mirabilis.

Vis diuini amoris.

cere communicatores doctrine christi. vnde dixit. Uenite et videte homi nem non dixit. Uenite et credite: sed venite et videte: quod leuius erat. Nouerat enim manifeste quoniam solum gustantes de illo fonte eadem paterentur que et ipsa. Alcui. Paulatim autem venit ad predicandum christum: primo vocat hominem: ne si diceret christum: auditores irascerentur et nollent exire. Chrysosto. Unde etiam neque manifeste annunciauit christum: neque tamen totaliter siluit: sed dixit. Nunquid ipse est christus? et ideo sermonem eius acceperunt. vnde sequitur. Exierunt de ciuitate et veniebant ad eum. Aug. in libro. lxxxiij. questio. Quod autem relicta hydria discessit mulier non negligenter pretereundum est. hydria enim amorem huius seculi significat. i. d est cupiditatem qua homines de tenebrosa profunditate cuius imaginem puteus gerit: hoc est de terrena conuersatione: hauriunt voluptatem. Oportebat autem vt christo credentes seculo renunciaret et relicta hydria cupiditatem secularem se reliquisse demonstraret. Augu. super ioannem. Proiecit ergo cupiditatem et properauit annunciare veritatem. discant qui volunt euangelizare vt prius hydriam ad puteum proijciant. Orige. Fecit etiam mulier receptaculum honeste discipline: ea que que primus sapiebat: parui pendens deposuit.

Tropologica expo.

¶ Interea rogabant eum discipuli eius dicentes. Rabbi: manduca. Ille autem dixit eis. ego cibum habeo manducare quem vos nescitis. Dicebant ergo discipuli ad inuicem. Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis iesus. Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me: ut perficiam opus eius.

¶ Augustinus. Ierant discipuli eius emere cibos: et venerant quos christo offerebant. vnde dicitur. Interea rogabant eum eius discipuli dicentes. Rabbi. manduca. Chrys. Uidentes enim eum fatigatum ex itinere et estu qui erat: rogabant eum vulgari eorum voce. Neque enim erat hoc temeritatis: sed amoris cura circa magistrum. Orige. Arbitrantur aptum fore tempus ad prandium quod erat inter recessum mulieris ad ciuitatem et aduentum samaritanorum ad ipsum: non enim coram aliquo aduena sibi propinquabant escas. Ob hoc bene positum est. Interea. Theophi. Dominus vero sciens quod samaritana totam ciuitatem ad eum traheret: hoc discipulis significauit. vnde sequitur. Ille autem dixit eis. Ego cibum habeo manducare quem vos nescitis. Chrys. Dominum salutem hic cibum vocauit. ostendens quantum desiderium habet nostre salutis: sicut enim nobis concupiscibile est comedere: ita ei saluare nos. Tu vero intuere quod non statim reuelat: sed vbique in questionem immittit auditorem vt incipiens querere quod dicitur: et laborans cum ampliori suscipiat desiderio. Theo. Dicit autem quem vos nescitis id est nescitis quod cibum voco salutem hominum: vel nescitis quod samaritani credituri sunt et salui fient. Discipuli autem adhuc dubitabant. vnde sequitur. Dicebant ergo dis. ad inuicem. Nunquid aliquis attulit ei manducare? Augustinus. Quid mirum si mulier illa non intelligebat aquam ecce discipuli non intelligunt escam. Chrysostomus. Et quidem assuetam reuerentiam et honorem magistro prebent ad se inuicem quidem loquentes ipsum vero non presumentes interrogare. Theo. In hoc ait quod dicunt discipuli. Nunquid aliquis attulit ei manducare? Considerandum est quod cibos ab alijs oblatos dominus suscipere solebat: non quod alieno ministerio indigeret: qui dat escam omni carni: sed vt deferentes meritum consequerentur: simulque formam tradens non erubescere paupertatem neque graue putare ab alijs nutriri. proprium enim et ne-

Desiderium spiritualis.

Exemplum paupertatis in christo.

cessariū est doctoribus: alios ha=
bere procuratores ciborū: vt ipsi de
nullo curantes verbi ministrationē
procurent sollicite. Augu. Audiuit
dominus cogitationes discipulorū
et instruit eos vt magister non per
circuitū sicut mulierem sed apte. vñ
seq̄r. Dic̄ eis ihs: me⁹ cib⁹ ē vt fa. vo.
ei⁹ q̄ mi. me. Ori. Idone⁹ cib⁹ filio dei
cum actor paterne voluntatis effi=
citur. hoc velle in semetipso prote=
stans qđ erat in patre. Solus autē
filius perfecti operis paterne volū
tatis est capax: ceteri vero sancti nil p̄
ter diuinam peragunt voluntatez.
Plenam autem et integram facit
dei voluntatem qui dixit. Meus ci
bus et c. proprius enim cibus eius
ostenditur. Quid autez sit velle pa
tris innuit sermo sequens. Ut perfi
ciāt opus eius. Siquidē simplicior
quis assereret quoniam opus est ius
sum mandantis. puta si dicant edi
ficātes vel fodiētes se perficere op⁹
eius qui conduxit eos: sed si p chri
stum perficitur opus dei restat vt
prius q̄ perficeretur erat diminutū.
Qualiter autem diminutum erat
opus cum esset dei perfectio quidē
operis rōnalis nature pfectio. ad
hui⁹ei opis perfectionē cū esset im
perfectum: verbum caro factum ac
cessit. Cum enim quodam modo
homo perfectus fieret ob transgres
sionem factus est imperfectus. et iō
missus est saluator: primo quidem
Op⁹ xp̄i quod sit — vt perficiat voluntatē eius q̄ misit
eum. secundo vero vt consummet
opus dei. vt quilibet perfectus fiat
ad solidi cibi vsum. Theo. opus ēt
dei perfecit scilicet hominem dei fi
lius nostram naturam in seipso si
ne peccato ostendens in omni ope
re perfectam: et incorruptam. Op⁹
etiam dei scz legem perfecit: quia
finis legis christus eam cessare fa
ciens omnibus que in ea erant per
fectis: et a corporali cultu i spiritalē
reduxit. Orige. Mystice autez post
populi negocium: ac disciplinaz di
stinctionis aquarum: consequens
erat de cibo disceptare. Samarita
na quidem petita potum non habe
bat: prebere Iesu dignum po=
culum. Discipuli vero inuenientes
humilia pulmenta apud alienige
nas ei obtulerunt rogantes eum vt
manducaret. Et attende si forsan
verentur ne verbum dei propriis
non vigoratum escis in eis deficiat
Quecunq̄ ergo reperiunt discipuli
his iugiter proponunt verbum ale
re: vt corroboratum: perseueret pe
nes eos qui nutriunt ipsam. Que=
admodū autem corpora egentia ci
bo neq̄ eisdem alantur neq̄ ea=
dem q̄titas ciborum cunctis suf
ficiens est: sic intelligendum est
et i his que sunt supra corpus. nā ho
rum hoc quidem plurimi. hoc autē
paucioris indiget nutrimenti:
dissimilis capedinis entia. Sz ne=
q̄ qualitas alentium verborum at
intētionū ɔtēplatiuarū opationum
eadē ɔgruit oib⁹. Nā nup gēiti ifā
tes rōnale appetūt lac: pfectorū aūt — Ex xp̄i si ex naturalibus
est solid⁹ cib⁹. Ueridic⁹ est ergo ihs
dicēs. Ego cibū hēo mādūcare quā
vos nescitis. Sēp. n. q̄ pest ifimis ac
nequeuntibus eadem cuz validis
videre hoc dicere potest.

¶ Nonne vos dicitis q̄ adhuc
quattuor menses sunt et messis
venit? Ecce dico vobis: leuate
oculos vestros et videte regio=
nes: quia albe sunt iam ad mes
sem. Et qui metit mercedem
accipit: et congregat fructum
in vitam eternam. Ut et qui se=
minat simul gaudeat et qui me
tit. In hoc enim est verbum ve
rum: quia alius est qui semi=
nat. alius est qui metit. Ego
misi vos metere quod vos nō
laborastis. Alii laborauerunt:
et vos in labores eorū itroistis.

¶ Chry. Que sit voluntas patris
de cetero interpretat̄ dicens. Non
ne vos dicitis q̄ adhuc q̄ttuor men
ses sūt et messis venit. Theo. Scz ma
terialis. Ego autem dico vobis q̄

messis intelligibilis adest. hoc eniz
Messis duplex describitur. dicebat ꝓpter samaritanos venien
tes ad ipsum. vnde subdit. Leuate
oculos vestros et videte regiones:
quia albe sunt iã ad messem. Chry.
Rursus consuetis nominib⁹ ad ma
ximorum eos contemplationem re
ducit. Regio enĩ et messis hic indi=
cat multitudinẽ animarũ que para
te sunt ad predicationis susceptio=
nem. oculos autẽ hic dicit ⁊ eos qui
mentis et eos qui corporis. Etenim
videbant de reliquo multitudinem
samaritanorũ venientẽ. Has autez
preparationes hominũ decenter re
giones albatas vocat: sicut eniz spi
ce cum dealbate fuerint ad messem
sunt parate: ita et hi ad salutẽ sunt
parati. Sed propter quid nõ mani=
feste dicit ꝙ preparati sunt homi=
nes ad susceptionẽ verbi? Duarum
quidem occasionuz gratia: vni⁹ qui
dem vt manifestior fiat sermo ⁊ ma
ius sub visum ducat que dicuntur:
alterius vt dulcior sit narratio: ⁊ ꝑ=
manentior eorum que dicuntur me
moria. Augusti. In opus autem fer
uebat et operarios mittere festina
bat. vnde subdit. Et qui metit mer=
cedem accipit et congregat fructuz
in vitam eternam: vt et qui seminat
simul gaudeat et qui metit. Chryso
stomus. Per ea que hic dicit: diui=
dit terrena a celestibus: sicut enim
supra dixerat de aqua ꝙ qui bibit
hanc aquaz non sitiet: ita hic dicit.
Qui metit congregat fructum in vi
tam eternam: et iterum. Qui semi=
nat simul gaudeat ⁊ qui metit. Pro
phete enim sunt qui seminant: sed
non illi messuerunt. sed apostoli: qr
enim infra dicet ꝙ alius seminat et
alius metit: nequis estimet ꝙ ꝓphe
te seminantes mercede priuentur:
extraneum quiddã inducit: ⁊ a sensi
bilibus alienum. nam in rebus qui
Merces ꝓpharũ aplorꝝ dem sensibilibus: si contingat aliuz
seminare et aliũ metere: non simul
letantur: sed dolent qui seminant
quasi.alijs laborantes: letantur au
tem soli qui metunt: hic autem non
ita. Sed et qui non metunt seminan

tes: simul cum metentibus letantur
quoniam in mercede cõmunicant.
Augustinus. Disparis enim tem=
poris labores habuerunt apostoli ⁊
prophete: sed gaudio pariter per=
fruentur mercedem simul acceptu=
ri sunt vitam eternam. Chrysosto.
Ad hoc autem quod dixerat sermo
nem prouerbialẽ inducit. vnde sub
dit. In hoc enim est verbum veruz:
quia alius est qui seminat: et alius
qui metit. Hoc quidem vulgariter
dicebatur: siquando alij labores su
stinuerunt: et alij fructus metebãt.
Sed ⁊ hic sermo iste maxime habet
veritatem: quia prophete laboraue
runt: sed vos fructus ex illorum la=
boribus metitis. vnde subdit. Ego
misi vos metere quod vos non labo
rastis. Augustinus. Quid ergo mes
sores misit non seminatores? Ibi er
go messores mittendi: vbi iam pro=
phete predicauerant. legite labo=
res illorum. et non in omnibus eo=
rum laboribus est prophetia chri= Allegoria mysterium.
sti. ergo iam in iudea messis para=
ta erat quando tot milia hominum
precia rerum suarum offerebant: et
ad pedes apostolorum ponentes ex
peditis humeris a sarcinis secula=
ribus: christum dominũ sequeban=
tur. de ipsa messe eiecta sunt pauca
grana: et seminauerunt orbem ter=
rarum: et surgit alia messis que in
fine seculi metẽda est: ad quam me=
tendaz non apostoli: sed angeli mit
tentur. Messores inquit sunt ange=
li. Chrysostomus. Dicit ergo. Ego
misi vos metere quod vos non labo
rastis. q.d. Ubi minor labor est: ma
ior autem delectatio ad hoc vos re=
seruaui: et quod laboriosius erat:
hoc fuit prophetaruz scilicet mitte=
re semina. vnde subdit. Alij labora=
uerunt et vos in labores eorꝫ introi
stis. Per hec omnia vult ostendere
ꝙ prophetarum voluntas erat vt
homines ad eum accederẽt. Et hoc
lex ordinabat. et propterea illi semi
nauerunt vt hunc facerent fructũ.
Ostendit etiam ꝙ ipse illos misit ⁊ Notabilis.
ꝙ multa est cognatio noui ad ver⁹

testamentum. Origenes. Uel aliter
totum. Qualiter quidez non est in=
conueniens hoc qd est. Leuate ocu=
los vestros rc. allegorizare. Quod
autem dicitur. Nonne vos dicitis:
quoniam quattuor menses sunt et
messis venit: non fm allegoriaz tra
ctare? Putamus ergo talia quedaz
esse in hoc q dicunt discipuli. Quat
tuor mēses sunt et messis venit. plu
rimi enim discipulorum verbi ani=
maduertentes veritatem incompre
hensibilē fore humane nature: quā
do coniecerunt aliam esse vitam a
presente que corruptioni quattuor
elementorum quasi quattuor men=
sium subijcitur: putant solum post
hanc vitam cognitionem esse veri=
tatis. Dicūt igitur discipuli de mes
sibus que sunt terminus operū ad
veritatem conducentium: quia post
instantē quaternitatem contingūt.
huiusmodi autez opinionē arguēs
velut non sanam: inquit verbuz in=
carnatum his qui talia suspicātur.
Nōne vos dicitis quia adhuc quat
tuor menses sunt et messis venit?
Ego autem hoc dico. Leuate ocu=
los vestros. In pluribus locis scri=
pture diuine hoc legitur: iubēte no
bis verbo diuino extollere: ac subli
mare considerationes et cogitatio=
nes deorsum cōsitas: nec valent eri
gi nisi eleuāte illas iesu. Nemo em̄
consistens in passionibus et viuens
carnaliter hoc propositū seruat mā
datum. quapropter qui talis est nō
videbit regiōes si albe sunt ad mes
sem. Albescunt quidez regiones ad
messem: cum adest verbum dei illu
strans: singulas regiones scripture
fecundās in eius aduentu: et etiam
omnia sensibilia sunt quasi regio=
nes albe parate ad messem: presto
existente leuantibus oculos ratio=
ne que de quolibet est: vt quisquis
fulgorem prospiciat profuse vbili=
bet veritatis. Qui autem mittit pre
dictas messes duplex habet in me=
tendo emolumentum: vnum quidē
dum accipit premiuz. vnde dicitur.
Et qui metit: mercedem accipit: qd
arbitror dictum: causa futurarum
remunerationuz. Alterum quod se
quitur. Et congregat fructum in vi
tam eternam. Bonum habitū quod
dam denotat intellectus qui est fru
ctus ex ipsa speculatiōe prouenieñs.
Arbitror autem q in qualibet do=
ctrina seminat quidem qui princi= *Princi=pia scien=tiaꝝ sūt semina.*
pia excogitat: que suscipientes alij
ac perpetrantes siquid noui potue
runt exprimere coniungentes fiunt
sue inuentionis gratia: posteris cau
sa: vt metendo quasi maturos fru=
ctus aggregent. Quanto autez ma
gis hoc in arte artium expedit con=
templari. Siquidem seminantes
sunt moyses et prophete preuenien
tes aduentum christi. Metentes au
tem sunt apostoli qui christum su=
sceperunt et gloriam eius perspexe
runt. Semen autem erat tota ratio
fm reuelationem mysterij tempori=
bus preteritis obfuscati silentio: re
giones autem id est legales ac pro
phetice scripture nonduz albuerāt
his qui aduentus verbi nequaq̄ ex
titerunt capaces. Quod autem si=
mul serens r metens gaudeat: erit *Anago=gica ex=positio.*
cum priuatio meroris r angustie in
futuro fiet seculo: dum etiam iesus
transfiguraretur in gloria: simul cū
messoribus Petro Jacobo et Joan
ne Moyses et Helyas satores pari
ter gaudent in videndo filij dei glo
riam. Attende tamen si hoc quod
dico alias et alias intelligi potest:
propter aliam et aliam vite conuer
sationem in qua homines iustifi=
cati sunt vt liceat dicere alium qui=
dem legis cultorem: aliuz vero euā
gelij: et tamen exultant simul dum
idem finis ab vno deo per vnuz chri
stum in vno spiritusancto reponi=
tur. Ad labores autem propheta=
rum et moysi aduenerunt aposto=
li instruente Jesu: metentes ac in
horrea colligentes anime sue intel=
lectum in scripturis illorum recon=
ditum: r semper qui debite capiunt
disciplinam prioruz labores ad ma
iorem euidentiam trahunt: non tan
tum laborantes sunt hi qui semina

condiderunt.

¶ Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibētis: quia dixit mihi omnia quecunqꝫ feci. Cum venissent ergo ad illum samaritani rogauerunt eum vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt propter sermonem eius. Et mulieri dicebant: quia iam non propter tuam loquelam credimus. Ipsi eniꝫ audiuimus et scimus: quia hic est vere saluator mundi.

¶ Origenes. Postqꝫ dicta sunt discipulis que tractata sunt. resumit scriptura de his qui venerant de ciuitate ad iesum: et crediderant per testimonium mulieris. Chrysostomus. Sicut autem in messe cum facilitate fructus congregantur: et in momento vno area manipulis repletur: ita et nunc fit. vnde dicitur. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum samaritanorum propter verbum mulieris testimoniuꝫ perhibentis: quia dixit mihi omnia quecunqꝫ feci. Considerabant enim ꝙ nequaqꝫ mulier gratanter eum admirata esset: qui eius delicta redarguerat: nisi magnus quis esset et excellens qui predicabatur ab illa. Sic ergo solo mulieris testimonio credentes et nullum signum videntes exierunt deprecantes christum vt apud eos maneret: et hoc est quod sequitur. Cum ergo venissent ad illum samaritani rogauerunt eum vt ibi maneret. Iudei vero miracula videntes non detinuerunt eum apud seipsos: sed omnia egerunt vt a regione eorū eum abijcerent: nihil enim liuore et inuidia deterius: nihil inani gloria difficilius: que infinita corrumpere con-

Liuoris detestatio.

fueuit bona. Et quidem samaritani volebant eum semper secum detinere: ipse auteꝫ hoc non sustinuit: sed solū mansit ibi duobus diebus. et post hec quod subditur. Et mansit ibi duos dies. Origenes. Non incongrue autem aliquis illud obijciet: quomodo rogatus saluator cū samaritanis manet: qui iussit ciuitatem samaritanorum non ingredi. Palam enim quoniam et discipuli eius cum eo ingressi sunt. Ad quod dicendum ꝙ in viam gentium pergere est imbui gentili dogmate et in illo ambulare. Ciuitatem vero samaritanorum intrare est acceptare falsam doctrinam recipientium legales: propheticos: et euangelicos: et apostolicos sermones. Cum autē deseruerint propriam doctrinam et venerint ad iesum licet cum eis manere. Chrysostomus. Et iudei quideꝫ etiam signis visis incorrecti manserunt. hi autem et sine signis multam circa eum fidem demonstrauerunt: solum enim verba audierunt. vnde sequitur. Et multo plures crediderunt propter sermonem eius. Cuius igitur gratia hec verba non dicit euangelista: vt discas quoniaꝫ multa magnorum transcurrerunt: a fine vero totum ostenderunt: suasit enim toti ciuitati per ea que dicta sunt. Ubi autem auditores non persuadentur: tunc euangeliste coguntur dicere ea que dicta sunt: ne quod est ex indeuotione auditoruꝫ: imputet quis defectui predicantis: ipsi autẽ discipuli christi iam facti magistram repulerunt. vnde sequitur. Et mulieri dicebant: quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi eniꝫ audiuimus et scimus: quia hic est vere saluator mundi. Uide autem qualiter confestim intellexerunt ꝙ orbem terrarum liberare venerat: et ꝙ ad cōmunem salutē veniens non debebat in iudeis suam concludere prouidentiam: sed vbiqꝫ seminare sermonem. Dicentes etiaꝫ ꝙ est saluator mundi: ostēderunt ꝙ mundus perditus erat:

Xps orbi aduenit salutifer.

in magnis malis existens: et quidē venerunt saluare prophete et angeli: sed hic est vere saluator: qui salutem tribuit non solum temporaneam sed eternam. Unde etiam qualiter audientes mulierem dubitanter dicentem. Nunquid hic est christus? non dixerunt hi. Quoniā nos suspicamur: sed quoniam scimus: et non simpliciter: sed quoniam hic est vere saluator mundi: non quasi vnū ex multis christum confitentes: solum verba audierūt et hoc dixerūt. quod dicere habebant si miracula multa et magna vidissent. Origenes. Ceterum si meminimus predictorū: non difficile est conijcere quomodo cum repererint verbum syncerum alias disciplinas relinquunt quasi dogmatum ciuitatem: de qua egredientes salutifere credunt: et puto studiose protulisse ioannem: cum nō dixit. Rogabant eum samaritani intrare tm̄ samariam vel ingredi ciuitatem: sed etiam ibi manere. Manet namq iesus penes deprecantes: et presertim quotiens qui precantur exeunt ciuitatem et versus eum veniunt. Augusti. Manet apud eos biduo: hoc est dat illis duo precepta charitatis. Origenes. Nec enim capaces erant tertie diei eius: non eñ erant auidi miraculosum quid cernere: quale qui fuerāt in chana galilee post triduum cum iesu conuiuātes. Initium autem credendi multis fuit mulieris verbum. non enim sic per seipsum verbum conficitur illuminans capientem: velut cum alterius dicto sibi testimonium perhibetur. Augusti. Sic ergo christum cognouerūt. primo per famā. postea per presentiam: sicut agitur hodie cum eis qui foris sunt: et nondū sunt christiani: christus nunciatur p christianos amicos: tāq̄ illa muliere hoc est ecclesia nunciante ad christum veniunt: credunt per istam feminam: et multo plures et firmius in eo credunt: quoniam vere ipse est saluator mundi. Origenes. Impossibile est namq eandem circa intellectum fieri passionem videnti: et ei qui per videntem instruitur: magisq est per spem ambulare q̄ per fidem. vnde hi non solum testimonio hominis: sed ob ipsam quoq veritatem credunt.

Allegoric⁹ intellectus.

¶ Post duos autem dies exiit inde: et abiit in galileam. Ipse enim Iesus testimonium perhibuit: quia propheta in sua patria honorem non habet. Cum ergo venisset in galileam exceperunt eum galilei: cum omnia vidissent que fecerat hierosolymis in die festo. Et ipsi enim venerant ad diem festum.

¶ Alcuin⁹. Post biduum quod fecit in samaria: abijt in galileam vbi nutritus fuerat. vnde dicitur. Post duos autem dies exijt inde et abijt in galileam. Augustinus. Mouet autem nos: cur euangelista dixerit consequenter. Ipse enim Iesus testimonium perhibuit: quia propheta in sua patria honorem non habet. Magis enim videtur attestari potuisse q propheta in sua patria sua honorem non habet si contemneret pergere in galileam et in samariam remansisset. Hoc ego sentio: in samaria biduum fecit et crediderunt in eum samaritani: tot dies fecit in galilea: et non crediderunt in eum galilei: et propter hoc dixit q propheta in patria sua honorem non habet. Chrysostomus. Uel aliter. Ideo hoc adiectum est quia non in capharnaum abijt: sed in galileam et in chana: vt infra dicetur: ego enim patriam eum hic estimo dicere capharnaum: quoniam autem non potitus est illic honore audi eum dicentem. Et tu capharnaum que vsq ad celum exaltata es: vsq ad infernum descendens. Dicit autem hic patriam propriam in qua videtur plus conuersatus. Theophilus. Uel aliter. Quia dominus exiens de samaria

Galileorū obstinatio.

venit in galileā: ne aliquis dubita=
ret ꝛ quereret: qua de causa nō sem
per in galilea maneret: dicit ꝙ pro=
pter hoc nō manebat in galilea: q̄r
nullū ibidem recipiebat honorē. qḋ
ipse testatus est dicēs: quia prophe
ta in sua patria nō habet honorem.
Orige. Perscrutanda est aūt huius
dicti sententia. Patria siquidē pro=
phetarū in iudea erat: ꝛ est nō igno
tū ꝙ honorē a iudeis nequaꝙ̄ sunt
consecuti. iuxta illud. Quē nam pro
phetarū nō persecuti sunt patres ve
stri? Miranda etiā occurrit huius
decreti veracitas: cū peruenerit nō
tantū ad sanctos ꝓphetas vilipen=
sos a propriꝭ: ꝛ ipsuꝫ dn̄m nostrum
sed protensa sit etiā in quosdā pro=
phetie seq̄ces ꝯtēptos a suis ciuib⁹
et ad mortē deductos. Chry. Quid
igit? nō ne videm⁹ ꝛ apud suos mul
tos in admirationeꝫ deductos? ita
quidē: sed ab his q̄ raro contingūt
nō oportet talia ꝓnunciari. Sed et
si in propria patria aliq̄ honorātur:
multo magis in aliena. Cōsuetudo
enī facile hoīes contēptibiles face=
re consueuit. quādo igitur venit in
galileā: susceperūt eū galilei. vnde
seq̄tur. Cū ergo venisset in galileaꝫ
exceperunt eū galilei. Uides quo=
niam qui mali dicebantur: hi maxi
me ad christum accedere inueniun
tur. Nam propter galileos dicitur.
Interroga et vide quoniam prophe
ta ex galilea nō surrexit: propter sa
maritanos autem improperabant
ei. Samaritanus es ꝛ demoniū ha=
bes. Sed ecce samaritani ꝛ galilei
credunt in confusionem iudeorum.
Inueniuntur autē ꝛ galilei sama=
ritanis meliores. naꝫ illi quidem a
mulieris crediderunt verbis. hi ꝟo
videntes signa q̄ faciebat. vnde seq̄
tur. Cuꝫ o[m]ia vidissent q̄ fe. hiero. in
die festo. Orige. Quod eniꝫ dn̄s eij
cit de tēplo vendentes oues ꝛ boues
tam grande reperitur: vt his moti
galilei reciperent dn̄m: cōsiderātes
mirantesq̄ꝫ maiestatē eius: nō enim
minor potentia eius ostendit in his
q̄ vt non videant: audiantq̄ꝫ surdi.

Consue tudo a pud gen tiles.

Estimo vero nec hec sola ipsum tūc
fecisse: sed ꝛ alia signa. Beda. Sed
vnde data est eis videndi occasio.
ostendit subdens.. Et ipsi enim ve=
nerant ad diem festū. Mystice autē
intimatur ꝙ gentib⁹ in fide a duo=
bus preceptis charitatis consolida
tis: christus circa fines mūdi reuer
tetur ad patriā id est ad iudeos.
Ori. Expedit autē galileum id est
transmigrātē festare hierosolymis
vbi est tēplum dei: ꝛ videre singula
que peragit ibi iesus. Hoc enim est
principium vt galilei recipiant dei
filiū euntem ad ipsos: alioquin vel
nō recepissent illū: vel etiā ipse nō=
dū ipsis ꝓparatis ad eius receptio
nem adeo prope venisset ad eos.

Allego rica ex positio.

¶ Uenit ergo iterum in chana
galilee vbi fecit aquā vinū. Et
erat quidā regul⁹ cuius filius
infirmabatur capharnaū. Hic
cū audisset q[uod] Jesus adueniret
a iudea in galileā: abijt ad euꝫ
et rogabat eū vt descenderet et
sanaret filiū eius. Incipiebat
enim mori. Dixit ergo iesus ad
eum. Nisi signa et prodigia vi=
deritis nō creditis. Dicit ad eū
regulus. Dn̄e descende priusq̄ꝫ
moriatur filius meus. Dicit ei
iesus. Uade filius tuus viuit.
Credidit homo sermoni: quem
dixit ei iesus. et ibat. Jam autē
eo descendente serui occurre=
runt ei: et nunciauerūt dicētes
quia filius eius viueret. Inter=
rogabat ergo horam ab eis in
qua melius habuerat. Et dixe
runt ei: quia heri hora septima
reliquit eū febris. Cognouit er
go pater quia illa hora erat in
qua dixit ei iesus filius tuus vi
uit: et credidit ipse et dom⁹ ei⁹
tota. Hoc iterum secundum si=
gnum fecit iesus. cuꝫ venisset a

iudea in galileam.
Chry. Primo quidē dñs vt supra dictū est i chana galile e venerat vocatus ad nuptias. Nūc aūt ad eos vadit vt magis eos attrahat spōte ad eos veniēs ppria patria dimissa: et vt fidē a priori miraculo in eis initiatā fortiorē faceret propter suā presentiam. Augu. Ibi enim quādo aquā in vinū cōuertit crediderūt in eum discipuli eius. et vtiq3 plena domus erat turbis cōuiuantiū et factū est tam magnū miraculū et nō crediderūt nisi discipuli eius: et ideo hāc ciuitatē modo repetiuit .s. vt q̄ per priora nō crediderant mō credant. Theophi. Rememorat autē nobis euangelista miraculū perpetratum in chana galilee de aqua cuersa in vinūvt augeret christi preconiū: q2 galilei nō solū pp̄ter miracula hierosolymis facta: sed et propter ea que apud ipsos facta erant receperunt iesum: simulq3 vt ostenderet q2 regulus credidit propter miraculū in chana perpetratum: q̄uis eius non perfecte cognouerit dignitatē: vnde sequitur. Et erat quidā regulus cuius filius infirmabat caphar naū. Orige. Putabit autem aliquis regis herodis hunc esse regulum: et aliquis asserit hunc esse de familia cesaris exercentem tūc tēporis aliquid in iudea: neq3 enim dicitur q2 iudeus fuerit. Chry. Regulus aūt dicitur. aut q2 si generis exīns regalis: aut dignitatē aliquā principatus habens: aut q2 sic vocabat. Igitur quidā hūc eundē esse existimant cēturionē: q̄ est apud mattheū. Ostenditur autē alius esse ab eo. nam ille quidē xp̄m volentē ire ad suam domum rogat remanere: hic autem et nihil tale promittentem ad domum trahit. Et ille quidem ad iesum de monte descendentem capharnaum intrauit: hic autem ad iesum in chana venientem accessit. Et illius quidē puer a paralysi detinebatur: huius autem filius a febre. De hoc ergo regulo subditur. Hic cum audisset quia ie. adue. a iu. in gali. abijt ad eum et roga. eum vt descen. et sa. fi. eius incipie. enim mori. Augusti. Qui rogabat nōne credebat? Quid a me expectas audire? dominum interroga quid de illo senserit. Sequitur enim. Dixit ergo iesus ad eū Nisi signa et prodigia vide. non cre. Arguit hominē in fide tepidum: aut frigidum: aut omnino nullius fidei: sed tentare cupientem de sanitate filij sui qualis esset christus: quid esset: quantum posset. Prodigium quidem appellatum est quasi porro dicium quod porro dicat: porro significet et futurum aliquid portendat. Augustinus. de con. euā. Adeo autem dominus supra omnia mutabilia vult mentem credentis attollere: vt nec ipsa miracula: que q̄uis diuinitus de mutabilitate corporum fiunt a fidelibus querivelit. Grego. Sz memētote etiā que petijt et apte cognoscetis: quia i fide dubitauit. Poposcit namq3 vt descenderet et sanaret filium eius. vnde seq̄tur. Dicit ad eum regulus. Domine descēde priusq̄ moriat filius meus. Minus itaq3 in illum credidit: quez nō putauit posse salutem dare nisi presens esset et corpore. Chrysosto. Audi etiā qualiter adhuc terrene christum trahit quasi non posset eū post mortem suscitare: si autem non credens venit et rogauit nil mirabile. Consueuerunt enim patres ex multo amore non solum medicis loqui de quibus confidunt: sed de quibus non confidunt nihil volētes pretermittere eorum que ad salutem pertinent filiorum: si tamen valde crederet christi virtutem non neglexisset etiam in iudeam ire. Grego. Sz dominus qui rogatur vt vadat: q2 non desit vbi inuitatur: indicat. solo iussu salutem reddidit: qui voluntate omnia creauit. vnde sequitur. Dicit ei iesus. Uade filius tuus viuit. Hic superbia nostra retunditur qui in hominibus non naturā qua ad imaginem dei facti sunt: sed honores et diuitias veneramur. Redēptor vero noster vt ostēderet quoniā

Regulus q̄s fuerit.

Prodigiū nō tio.

Ex ple iesu docemur.

que alta sunt hominibus: sanctis despicieda sunt: et que despicienda sunt hominibus: despicieda nō sunt sanctis. Ad filium reguli ire noluit: ad seruum centurionis ire paratus fuit. Chryso. Uel aliter. Illic quidē fides confirmata erat: iccirco et ꝓmisit ire vt discamus viri deuotionē hic autem adhuc imperfectus erat: et nondū nouerat manifeste ꝙ absens curare poterat. vnde ex hoc ꝙ non accedit iesus: hoc ꝗ addiscit. Sequitur enim Credidit homo sermoni quē dixit ei iesus et ibat. Nō tamē integre neqꝫ sane. Origenes. Ostenditur autem eius dignitas et officium ex hoc ꝙ seruientes illi occurrūt. vnde sequitur. Iam autem eo descendente serui occurrerūt ei: et nun. ei. di. quia fi. eius vi. Chry. Qui quidē obuiauerunt: non vt annunciarent solum sed quasi estimātes de reliquo superfluam esse christi penitentiam quem credebant accedere. Quod autē regulus nō integre credidit: neqꝫ sane. ostenditur ex hoc: qđ sequitur. Interrogabat ergo horā ab eis in qua melius habuerat. Uolebat enim scire vtrum casu vel ex precepto christi hoc factū esset. Sequitur. Et dixerunt ei quia heri hora septima reliqt eū febris: Uide qualiter miraculum manifestum est. non enim simpliciter neqꝫ vt cōtingit a periculo liberatus est: sed repente ⁊ simul vt appareat nō esse ex nature consequentia qđ fiebat: sed actione christi. vnde sequit. Cogno. ergo pater qꝛ illa hora erat in qua dixit ei iesus. Fi. tu. vi. ⁊ cre. ipse et do. eius to. Augu. Si ergo ꝓpterea credidit: quia nunciatum est ei ꝙ filius eius esset sanus: et comparauit horam nunciantium hore pnūciantis: quando rogabat nōdum credebat. Beda. Unde datur intelligi et in fide gradus esse: sicut et in alijs virtutibus quibus est initium incrementum atqꝫ perfectio. Huius ergo fides initium habuit cum filij salutem petijt: incrementū dum credidit sermoni domini dicentis. Filius tuus viuit. Deinde perfectionem obtinuit nunciantibus seruis. Augustinus. Ad solum sermonem crediderunt plures samaritani. At illō miraculū sola illa domꝰ credidit vbi ē factū. vñ subdit euāgelista. Hoc iterū secūdū signū fecit iesus: cū venisset a iudea in galileā. Chrysostomus. Non sine causa hoc adiecit: sed ostendens quoniam secundo signo facto: nondum ad altitudinem samaritanorum nullum signum videntiū iudei peruenerūt. Origenes. Amphibologiam autē continet presens dictum. vno enim modo denotat ꝙ iesus veniendo a iudea in galileam: duo fecit miracula: quorum secundum est factum erga filiū reguli. alio modo sic. Duobus existentibus signis que iesus in galilea exercuit: secundum egit veniēs a iudea in galileam. et hic sensus verus est. Mystice autem ꝑ hoc ꝙ iesus bis in galileam accedit: binus saluatoris aduentus in mundum ostenditur. primꝰ quidem misericordie: vt vino facto conuiuas exhylaret. secundus vero vt filium reguli ad mortem pene deductum suscitet. id est populum iudeorum qui post plenitudinem gentium accedet saluandus in fine. Magnus autē rex regum est qui constitutus esse a deo in mōte syon sancto eius: huius qui viderunt diem et gauisi sunt: reguli dinoscuntur. Arbitramur igitur regulum esse abraam: egrotum vero filium eius israeliticū genꝰ debilitatū erga cultū diuinū et ideo incaluit ignitis spiculis inimici: vt proinde febrire censeatur. Apparet autem ꝙ precedentibus sanctis postꝗ carnis exuerunt amictum populus fuit cure. vnde legitur in machabeis post mortem hieremie. Hic est hieremias propheta dei: qui plurimum orat pro populo. Abraam igitur obsecrat adiuuari a saluatore populum infirmum: et quidem potestatis verbum de chana prodit: vbi dictum est. Filiꝰ tuus viuit. Sꝫ vbi efficacia ꝉ capharnaū

Cēturionis dignitas

Gradus in fide sunt.

Aduētꝰ iesu duplex.

agitur. nam ibi filius reguli curatus est quasi in agro consolationis morãs: qđ significat genus quoddã debilium: nõ tamen omnino fructibus priuatorũ. Illud autem. Nisi signa et prodigia vi. non cre. dictum illi refertur ad multitudinem filiorum suorum: et ad ipsum quodam modo: sicut enim ioannes expectabat datum sibi signuʒ scilicet super quem videris spiritum descendẽtẽ: sic et premortui sancti aduentũ christi in carnem et signis et prodigijs manifestandum expectabãt. Habebat aũt hic regulus non soluʒ filiũ: sed etiam seruos per quos significatur maneries quedam minus bene: et infirma credentium nec a casu hora septima deserit filiũ febris. nam septenarius numerus est dei. Alcuinus. Uel quia per septiformem spiritum est omnis remissio peccatorum. Septenarius enim in tria ꝛ quattuor diuisus significat sanctã trinitatẽ in q̃ttuor anni tẽporib⁹: l q̃ttuor mũdi ptib⁹ in q̃ttuor elementis. Ori. Possunt quoqꝫ significari duo aduentus christi verbi ad animam: primus quidem ex facto vino prebens anime gaudium spiritualis conuiuij. secundus vero omnes lãguores ac mortis reliq̃as amputans. Theophi. Regulus autem est omnis homo non solum qui regi vniuersorum propinquus existit secundum animam: sed quia et ipse super omnia principatum sumpsit: cuius filius id est mens febricitat voluptatibus prauis et desiderijs. Accedit autem ad iesum et deprecatur vt descendat id est vt condescensu misericordie vtatur et parcat peccatis priusq̃ȝ a voluptatum infirmitate mortificetur. Sed dominus dicit. Uade id est profectum cõtinuum circa bonum ostendas: et tũc filius tuus viuet. Si autem ambulare cessaueris mortificabitur tibi intellectus circa boni operationem.

Remissio pctõrũ signatur septenario.

Capitu. v.

Ost hec erat dies festus iudeorum: et ascendit iesus hierosolymam. Erat autẽ hierosolymis pbatica piscina que cognominatur hebraice bethsaida q̃nqꝫ porticus habens. In his iacebat multitudo magna languẽtium: cecorum: claudorum: aridorũ: expectãtiũ aque motum. Angelus autem domini descẽdebat secundum tempus in piscinam: et mouebat aqua. Et qui prior descẽdisset in piscinaʒ post motionem aque sanus fiebat a quacũqꝫ detinebatur infirmitate. Erat autem quidam homo ibi triginta et octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Jesus iacentem: ꝛ cognouisset quia iam multum tempus haberet: dicit ei. Uis sanus fieri? Respondit ei languidus. Domine hominẽ non habeo: vt cum turbata fuerit aqua mittat me i piscinam. Dum venio enim ego: alius ante me descendit. Dicit ei Jesus. Surge: tolle grabatuʒ tuũ et ambula. Et statim sanus factus est homo ille. ꝛ sustulit grabatum suum et ãbulabat. Erat autem sabbatũ in die illo. Dicebant ergo iudei illi qui sanatus fuerat, Sabbatũ est. non licet tibi tollere grabatũ tuũ. Respondit eis. Qui me sanũ fecit ille mihi dixit: tolle grabatum tuũ ꝛ ambula. Interrogauerũt ergo eum. Quis est ille homo qui dixit tibi: tolle grabatũ tuũ et ambula? Is autẽ qui sanus

fuerat effectus nesciebat quis
esset. Jesus enim declinauit a
turba constituta in loco.

¶ Aug. de con. euang. Post mira=
culum in galilea factum: inde Hie
rosolymā redit. vnde dicitur. Post
hec erat dies fest⁹ iudeorū et ascē=
dit Jesus hyerosolymā. Chry. Ui=
bi videt ꝙ erat dies fest⁹ pentheco
stes: ascendit aūt Jesus hierosoly
mā semp in festis diebus: vt cū eis
dies festos faciens nō videat legi
contrarius: et ob hoc multitudinē
simplicē p signa et doctrinā attra=
hat: maxime ei in dieb⁹ festis hi q̄
iuxta positi erāt cōcurrebāt. Seq̄t
Erat autem hiero. p. pisci. que co=
Jesus interest festis diebus.
gno. hebra. bethsa. quinq̧ por. ha=
bens. Alcui. Probato grece ouis di
citur. probatica ergo piscina pecu=
liaris dicit: vbi sacerdotes cadaue
ra hostiarū abluebāt. Chry. Dece
bat quidem baptisma dari pecca'a
purgans: cuius imago prescripta
fuit in piscina et in alijs plurib⁹: e
primū quidē dedit de⁹ aquā expur
gantē corpoꝝ sordes et inquinatio=
nes non existētes: sed opinatas: pu
ta eas que a funere et que a lepra
et que ab alijs talib⁹. deinde infir=
Figure baptismi.
mitates diuersas per aquas facit
solui. vnde sequit. In his iace. mul
titudo mag. languen. ceco. clau. et
ari. expe. aque. mo. Uolens ei deus
propiquius adducere ad baptismi
donū. non adhuc inq̄namēta solū
mundat: sed etiā egritudines sa=
nat: sicut enī ministri qui prope re
gem sunt: his qui sunt a longe cla=
riores sūt ita et in figuris fit. Non
autē simpliciter sanabat aquarū
natura: semper enim hoc fieret: sed
in angeli descensiōe. vñ seq̄tur. An
gelus autem domini descen. s; tps
in pisci. et mo. aqua. Sic enim et in
baptizatis nō simpliciter aqua ope
ratur: sed cū spiritussancti suscepe=
rit grām tunc omnia soluit pecca=
ta. Angelus enim descendens tur=
babat aquam et sanatiuā impone
bat virtutem: vt discant iudei: q̄m
multo magis angelorum dominus
omnes egritudines anime sanare
potest. sed tunc quidem infirmitas
impedimentū volenti curari fiebat
Subditur enī. Et qui prior descen.
in pisci. post mo. aque: san⁹ fiebat.
a quacunq̧ detinebatur infirmita=
te. Nunc autem vnusquisq̧ accede
re potest: non enim angelus est qui
turbat aquā: sed angelorum domi=
nus qui omnia operat. sed et si or=
bis terrarū vniuersus veniat: gra=
tia non consumitur sed similis ma
net. Sicut enim solares radij vnā=
quanq̧ illuminant diē et non cō=
sumūtur: neq̧ a multa largitione
minor fit solis lux: ita et multo am
plius spiritussancti actio in nullo
minuitur a multitudine eorū qui
potiuntur ea. Hoc autem fiebat s.
vt vnus tm̄ post motionem aque sa
naretur; vt qui didicerant quoniā
in aqua egritudines corporis sana
bantur: in hoc per multum tēp⁹ ex
ercitati facile crederēt ꝙ et egritu
dines anime aqua sanare potest.
Augu. Plus est autē ꝙ xp̄s vitia sa
nauit animaꝝ: q̄ȝ ꝙ sanauit lāguo
res corporum moriturorū. sed qr ip
sa anima non eum nouerat a quo
sananda erat: et oculos habebat i
carne vñ facta corporalia videret;
et nōdū habebat in corde vnde deū
latētem cognosceret: fecit qđ videri
poterat vt sanaretur vnde videri
non poterat. Ingressus est locū vbi
iacebat multitudo languētium: de
quibus elegit vnum vt sanaret: de
quo subditur. Erat autem quidā
homo ibi trigita et octo annos ha
bens in infirmitate sua. Chry. Nō
autē confestim eū a principio sana
uit sed primū eū familiarē sibi fa=
cit. per interrogationem future fi=
dei faciens viam. Non autem expe
tit fidem vt in cecis fecit dicēs. Cre
ditis quia possum hoc facere: quia
hic nondum nouerat eum manife=
ste quis esset. Nam illi quidem ex
alijs eius virtutem cognoscentes;
conuenienter hec audierant. Alij
vero nondum eum cognoscentes:

Gratia spiritus sancti largissima.

sed per signa eum cogniturі post miracula requiruntur de fide. vnde sequitur. Hunc cum vidisset Iesus iacentem et cognouisset quia multū iā tēp' haberet dicit ei. Uis san' fieri? Nō hoc querit vt discat: hoc enim superfluū eēt: sed vt ōnderet istius patientiam qui triginta et octo ānos habens: per vnūquēqꝫ annū eripi ab egritudine expectās assidebat et nō desistebat. Et vt cognoscamus propter quā cāz dimittens alios ad hunc venit non dicit. Uis te curabo? nōdū ei aliquid magnum imaginabatur ille de christo non autem turbatus est ad interrogationez: neqꝫ dixit iniuriari mihi venisti quādo interrogas si volo sanus fieri sed mansuete respondet. Sequitur enim. Respondit ei lāg. Domine hominē nō hēo: vt cū tur. fu. aqua mit. me in pisci. dū venio enim ego: alius ante me descē. Nō nouerat quis esset: qui interrogabat: neqꝫ ꝙ curaturus esset eū. Opinabatur autem fortasse vtilem sibi fore christum ad mittendum eū in aquā: sed christus ostēdit ꝙ verbo omnia potest facere. vnde seqtur. Dicit ei iesus: surge tolle grabatuz tuum et ābula. Augu. Tria dixit. sz surge nō operis imperiū fuit sz operatio sanitatis. Sano autē duo imperauit. Tolle grabatū tuum et ambula. Chry. Intuere diuine sapientie superabundantiam: non solum sanat sed et lectum portare iubet vt et credibile faceret miraculū et nullus existimet phantasiam eē quod factum est. Nō enim nisi certissime et vehemēter cōpacta eēnt membra lectulū ferre possent. Audiens aūt languidus qm cū potestate et velut iubens dixit. Surge tolle grabatū tuum non derisit dicens. Angelus descendit et turbat aquam et solum vnum curat. Tu autem hō existens ex solo precepto speras te magis angelis posse: sed audiuit et non discredidit ei quiuis fit et sanus fact' est. vnde sequitur. Et statim sanus factus ē homo: et sustulit grabatuz suū et ambulabat.

Interrogatio dis spēsati = ua.

Clarito do miraculi.

Beda. Multum quippe inter sanationem domini et que a medicis infertur distare probatur. Hec videlicet voce iubentis et mox impletur. Illa vero per multa tēporis intervalla aliquotiens perficitur. Chrysostom'. Igitur mirabile quidem est hoc: que autez sequentur multo maiora erunt. Naz in initio quidē nullo molestāte suaderi non ita mirabile est sicut quod post insanientibus iudeis et accusantibus christo obediuit: vt ostendit euangelista consequenter dicens. Erat autē sabbatum in illo die: dice. ergo iudei illi qui sanus fuerat factus sabbatum est non li. ti. tol. graba. tuū. Augustinus. Non calumniabātur domino: quia sanum fecerat sabbato: qꝫ eis respondere posset: quia si cuiusqꝫ iumentum in puteum cecidisset vtiqꝫ die sabbati erueret illō et saluaret. sz qui portabat grabatum suuz: quasi dicat: si sanitas nō erat differenda nunquid et opus fuerat imperandū? sed ille auctorē sanitatis sue obijciebat calūniatoribus. vnde sequitur. Respōdit eis qui me sanum fecit ille mihi dixit. Tolle grabatum tuum et ambula. q. d. quare non acciperem iussionez a quo acceperam sanitatez? Chry. Nimirum si maligna ri vellet poterat dicere. Si crimen est accusa te eum qui iussit et deponam lectulū. sed et curationem vtiqꝫ occultasset. Etenim sciebat non ita eos esse motos ex sabbati solutione: sicut ex infirmitatis sanatione: sed neqꝫ hoc occultauit: neqꝫ veniam petijt: sed clara voce beneficium confessus ē. illi vero maligne interrogauerunt. vnde subditur. Interrogauerunt ergo eum quis est ille homo qui dixit tibi. Tolle grabatuz tuuz et ambula? Non dicunt: quis est qui fecit te sanum: sed in medium inducunt id quod transgressio estimabatur. Sequitur. Is autez qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset. Iesus autem declinauit a tur. consti-

in loco. Et primum quidez vt eo absente testimoniuz insuspicabile fieret. Qui enim adeptus fuerat sanitatez idoneus erat beneficiji estis. Demũ vt nõ plus faceret furorem illorum accendi. Solus enim visus eius cui inuidetur: non paruaz inuidentibus immittit scintillam: propterea discedens: permisit ab ipsis suum factũ examinari. Quidã estimant hunc paralyticum esse eum qui i mattheo posit' est: sed non ẽ. Ille eniz multos habebat sui curã habentes et eum ferentes: hic autem nullum. Sed et locus vtrobiqꝫ diuersus est. Augu. Siquidem mediocri corde et humano ingenio cõsideremus hoc miraculum facientem quod ad potestatem pertinet: non magnuz aliquid fecit: et quod ad benignitatem parum fecit. Tot iacebant et vnus curatus est cum posset vno verbo oẽs erigere. Quid ergo intelligendum est: nisi qꝛ potestas illa et bonitas magis agebat quid anime in factis eius pro salute sempiterna intelligeret: q̃ quid pro temporali salute corporis mererentur. In illis eni factis quicq̃d temporaliter sanatuz est in mẽbris mortalibus in fine defecit anima q̃ credidit ad vitam eternam transitum fecit. Piscina illa et aqua illa populum mihi videtur significasse iudeorum: significari eniz populus nomine aquarum: aperte nobis indicat apocalypsis ioannis. Beda. Bene autem piscina probatica fuisse describitur. Ille enim populus ouis nomine significatur: ẽm illud psalmi. Nos populus tuus ꝛ oues gregis tui. Augustinus. Aqua ergo illa idest popul' ille quinqꝫ libris moysi tanq̃ quinqꝫ porticibus claudebatur: sed illi libri prodebãt languidos non sanabant. Lex eniz peccatores conuincebat: non absoluebat. Beda. Deniqꝫ multa genera languentium in eadem iacuerunt: ceci scilicet qui scientie luminecarent. claudi qui ad ea que iubentur implenda: vires nõ habẽt.

Inuidie eua sio.

Allegoria pulcherria

Aridi qui superne dilection is pinguedine caret. Augustinus. Uenit autez c hristus ad populum iudeorum et faciendo magna docẽdo vtilia turbauit peccatores id est aquã presentia sua et excitauit ad passionem suam: sed latens turbauit. Si enim cognouissent: nunq̃ dominuz glorie crucifixissent subito ei' videbatur aqua turbata ꝛ a quo turbabatur non videbatur. Descendere ergo in aquaz turbataz: hoc est humiliter credere in domini passionem. Ibi sanabatur vn' significãs ecclesie vnitatem: postea quisq̃s venerit non sanabatur: qꝛ quisquis p̃ter vnitatem fuerit: sanari non poterit. veq̃ illis qui oderunt vnitatẽ et partes sibi faciunt in hominibus. Habebat autem. xxxviij. annos in infirmitate: qui sanatus est hic enim numerus ad languorẽ ptinet magis q̃ ad sanitatẽ. Quadragenarius enim numerus sacratus: nobis in quadam perfectione commendatur: qꝛ lex in decẽ preceptis data est: et predicanda erat per totum mundum: qui quattuor partibus commendatur. Denari' autez per quattuor multiplicatus ad quadragenarium peruenit. vel quia per euangelium quod quattuor libros habet impletur lex. Si ergo quadragenarius numerus hꝫ perfectionez legis: et lex nõ impletur nisi in gemino precepto charitatis: quid miraris quia languebat qui. xl. minus duos habebat? necessarius erat illi homo ad sanitatem. Sed homo ille qui ꝛ deus ẽ: et quia illũ iacentem duobus min' inuenit quia duo quedam iubendo quod minus erat impleuit. In duobus enim domini iussis duo precepta significata sunt charitatis. Dei dilectio priore ordine precipiendi. proximi autem dilectio: prior est ordine faciendi. Dicit ergo. Tolle grabatum tuum: quasi diceret. Cuz esses languidus portabat te proximus tuus sanus factus es porta proximũ tuũ. Dic etiã. Ambula. Sꝫ quo

Subtilissima expositio.

iter agis nisi ad dominum deum tuum? Bed. Quid enim est dicere. Surge et ambula? nisi a torpore et ignauia in quibus prius iacebas erigere: et in bonis operibus profi cere stude. Tolle grabatum tuuz. id est proximum tuum a quo porta ris et ipse patienter tolera. Augu stinus. Porta ergo eum cum quo ambulas: vt ad eum peruenias cu quo manere desideras. Ille autem nondum Jesum nouerat: qr et nos credim us in eum: quem non vide mus et vt non videatur declinata turba. Quadam solitudine inten tionis videtur deus: turba strepi tum habet visio illa secretum desi derat.

¶ Postea inuenit eum Jesus in templo et dixit illi. Ecce sa nus factus es: iam noli am plius peccare ne deterius tibi aliquid contingat. Abijt ille homo et nunciauit iudeis: qr iesus esset qui fecit eum sanuz Propterea persequebãtur iu dei iesuz: quia hec faciebat in sabbato: Jesus autem respõ dit eis. Pater meus vsqz modo operatur et ego operor. Pro ptérea ergo magis querebant euz iudei interficere: quia non solum soluebat sabbatum: sed et patrem suum dicebat deũ equalem se faciens deo.

¶ Chrysostomus. Curatus homo non secessit ad nũdinas neqz volu ptati aut vane glorie dedit seipsũ: sz in tẽplo conuersabatur: quod maxi me religionis est signuz. vnde dici tur. Postea inuenit euz Jesus in tẽ plo. Augustinus. Domin' quidez Jesus et in turba euz videbat et in templo. Ille autem languidus Je sũ i turba nõ agnoscit i tẽplo agno scit i loco sacrato. Alcui. Qr si grãz conditoris cognoscere volumus: et ad eius visionem venire fugienda est turba cogitationum et affectuũ prauorum: declinanda sunt prauorũ conuenticula. fugiendum est ad tẽ plum vt nosipsos templum dei stu deamus facere quos deus inuisere et in quibus manere dignetur. Se quitur. Et dixit illi. Ecce sanus fa ctus es iam noli amplius peccare: ne deterius tibi aliquid contingat. Chrysostomus. Ubi prius discim' qr ex peccatis ei nata est hec egritu do. qr enim sepius animam in no bis egrotantem insensibiliter ha bemus: corpus autem et si paruam susceperit lesionem: omne facimus studiũ vt ab infirmitate liberemur. Propterea deus punit corp' pro his que anima deliquit. secundo ve ro qr verus est gehenne sermo. ter tio qr longum est et infinitum sup plicium. Dicunt enim quidaz. Ne quid quia in breui temporis momẽ to adulteratus sum immortaliter crucior? vide qr hic tanto tempore pro peccatis cruciabatur. non eniz temporis mensura peccata iudicã tur: sed ipsa delictoruz natura. Cũ his autez et illud discimus: qr si gra uem sustineamus penam pro prio ribus peccatis. deinde in eadem inciderimus grauiora patiemur. et hoc decenter. qui enim neqz sup plicijs factus est melior vt insensi bilis de reliquo et contemptor: ad maius ducetur tormentum. si autez hic non omnes pro peccatis torquẽ tur: non confidamus. Nihil enim nos hic pati pro peccatis signum est maioris illic futuri supplicij: non autez omnes egritudines sunt ex peccatis sed plures. Quedam enim et a pigritia fiunt quedam propter probationem: sicut in iob. Sed propter quid paralytico huic christus de peccatis mentionem fa cit? Quidaz huic paralytico detra hentes dicunt eum christi: fuisse accusatorem: et propter hoc hec au disse. quid igitur dicent de para lytico qui est apud mattheum? etenim et illi dictum est. Di

Doctrina salubris et aurea chrisostomi.

mittantur tibi peccata tua neqꝫ ēt christus hunc incusat de preteritis: sed ad futurū eū munit solū. Alios igitur curās: peccatorū nō meminit qꝛ his paralyticis ex peccatis egritudines sunt facte: alijs autē ex infirmitate naturali vel per hos reliquos oēs admonet. Cū his aūt ꝛ illud est dicere quoniā multā vidit mēsse anime huius patiētiā: ꝛ vt valentez suscipere admonitionē eum admoet. Tribuit autē signū euꝫ proprie deitatis: dicēdo enīz. Nō amplius pecces: ostēndit se scire omnia que ab eo facta erāt delicta. Aug. Nūc autē ille postea ꝙ̄ vidit Jesuz: ꝛ cognouit euz auctorē salutis sue non fuit piger in euāgelizādo quē viderat. vnde sequitur. Abijt ille homo ꝛ nūciauit eis: quia Jesus erat qui fecit eū sanū. Chry. Nō ita insensibilis erat. vt post tantū beneficium ꝛ admonitionē maligna mente hoc diceret. Si enīz detrahere vellet: sanitatē tacēs trāsgressionē dixisset: sed hoc nō fecit. nō enīz dixit quoniā Jesus est qui dixit. Tolle grabatū tuum quod videbatur iudeis crimen esse sed dixit Quoniam Jesus est qui me sanū fecit. Aug. Sic igitur ille annunciabat: ꝛ illi insaniebāt. vnde sequitur. Propterea persequebantur iudei iesum quia hoc faciebat in sabbato. Manifestū enīz opus corporale factuz erat ante oculos iudeorū: nō sanitas corporis: sed deportatio grabati que nō videbatur ita necessaria quēadmodū sanitas. Aperte ergo dicit dominus sacramētū sabbati ꝛ signuz obseruādi vnius diei ad tēpus datū esse iudeis. Impletionē vero ipsam sacramenti: in illo venisse cōsequitur. Jesus autē respondit eis. Pater meus vsqꝫ modo operatur: ꝛ ego operor. quasi dicat. Nolite putare qꝛ sabbato ita requieuit pater meus: vt ex illo nō operetur. sꝫ sicut ipse nunc operatur sine labore: operor ꝛ ego: sed ideo dictuz est deum requieuisse: quia iam creaturam nullā cōdebat: postꝙ̄ perfecta sunt omnia. quietē vero propterea appellauit scriptura vt nos admoneret post bona opera quieturos. Et sicut deus postꝙ̄ fecit hominem ad imaginē ꝛ similitudinem suā: ꝛ perfecit omnia opera sua bona valde: requieuit septimo die: sic ꝛ tibi requiē nō speres: nisi cū redieris ad similitudinē in qua factꝰ es quā peccato perdidisti: nisi cū bona fueris operatus. Augustinus quarto super genesim ad literam. Dici ergo probabiliter potest ad seruandum sabbatū iudeis fuisse preceptū in vmbra futuri. que spiritualē requiez significaret: quam deus exemplo quietis sue fidelibꝰ bona opera facientibus archana significatione pollicebatur. Augu. super ioannem. Erit enim sabbatū huius seculi cum transierit sex etates: quasi sex dies seculi tūc enīz ventura est requies que ꝑmittitur sāctis. Augustinus quarto super genesim ad literam. Cuius etiā quietis ipse dominus iesus mysterium sua sepultura confirmauit. Ipso quippe die sabbati requieuit in sepulchro postꝙ̄ sexto die consummauit opera sua quando ait. Consummatum est. Quid ergo miruz si deꝰ illū diez quo erat christus in sepultura quieturus volens etiā hoc modo prenunciare ab operibus suis in vno die requieuit: deinceps operaturus ordinem seculorū? Potest etiā intelligi deū requieuisse a condendis generibus creature qꝛ vltra iā non condidit aliqua genera noua. Deinceps autem vsqꝫ nunc ꝛ vltra operatur eorundem generum administrationez que tunc instituta sunt: non vt ipso saltem die septimo potentia eius a celi ꝛ terre omniumqꝫ rerum quas condiderat gubernatione cessaret: alioquin continuo dilaberentur. Creatoris nanqꝫ potentia causa est subsistēdi omni creature: que ab eis que creata sunt regendis si aliquando cessaret simul ꝛ eorum cessaret species: omnisqꝫ natura concideret neqꝫ enī

Signuz deitatis christus ostendit

Opatio dei qualis.

Sabbatū qd figurauerit.

Tropologica sententia.

sicut structuram edium cum fabrica uerit quia abscedit: atq; illo cessan te stat opus eius ita mundus vix ictu oculi stare poteit. si ei deus re gimen sui subtraxerit. proinde qui dem dominus ait. Pater meus vsq; modo operatur continuationem quam dam operis eius: que vniuersam creaturam cõtinet atq; administret ostendit. Aliter enim posset intelli gi si diceret. Et nunc operatur: vbi nõ esset necesse vt operis continua tionem acciperemus. Aliter autẽ co git intelligi cum ait. Usq; nunc ex illo scilicet quo cuncta cum conde ret operatus est. Augustinus sup ioannem. Ergo tanq; dicere t iudeis quid expectatis vt nõ operer sab bato? Sabbati dies vobis ad signi ficationem meã preceptus est. opera dei attenditis: per me facta sũt om nia. operatus est pater lucem: sed dixit vt fieret si dixit verbo opera tus est: et verbum eius ego sum. Pa ter meus et nunc operatus est cum fecit mundum: et vsq; nunc operat: cum regit mũdũ. ergo et per me fe cit: cum fecit: et per me regit: cũ re git. Chry. Et quidem christus cum discipulos excusare oportebat: da uid conseruum eorũ in mediũ fere bat. Quãdo vero de seipso erat ac cusatio: ad patrẽ refugit. Conside randũ etiã q neq; vt homo solum excusat sed neque vt deus solũ: sed quãdoq; hoc quandoq; illo modo. Uolebat enim vtrunq; credi et cõde scensionis dispensationẽ et deitatis dignitatem. vnde hic equalitatem sui ad patrem ostendit: et in dicẽdo eum patrem singulariter. Dicit ei pater meus: et in agendo eadem il li. Dicit enim: et ego operor. vnde se quitur. Propterea ergo magis que rebant eum iudei interficere: quia non solum soluebat sabbatum: sed et patrem suum dicebat deum. Au gu. Non quomodocũq;: sed q equa lem se facit deo. nam omnes dicim deo. Pater noster q es in celis. Le gimus et iudeos dixisse. Cum tu sis pater noster. ergo non hinc irasce bantur: quia patrem suum dicebat deum sed q longe alio modo q ho mines. Augu. de con. euan. Dicen do enim pater meus vsq; modo ope ratur: et ego operor. q ei esset equa lis voluit intelligi: consequens esse ostendens: vt quoniam pater ope ratur. et filius operetur. quia pater sine filio non operatur. Chrysosto. Si vero non naturalis esset filius nec eiusdem substantie: hec excusa tio maior accusatione esset. Non enim prefectus regalem legem trãs grediens poterit effugere: si accu satus se excuset dicens. Quoniam et rex soluit legẽ. Sed qr par est di gnitas filij ad patrem propterea p fecta excusatio est sic igit pr opans sabbato absolutus ẽ a crimine: ita et filius. Augustinus. Ecce intelligũt iudei quod non intelligunt arriani. Arriani quippe inequalem dicunt filium patri: et inde heresis pulsat ecclesiam. Chrysostomus. Qui ve ro nolunt cum bona mente hoc su scipere: dicunt q christus non fecit se equalem deo: sed iudei hoc suspi cabantur: sed ad hoc per ea que su pradicta sunt superueniamus. Ma nifestum enim est q iudei perseque bantur christum: et quod soluebat sabbatum et q dicebat patrem suũ deum. vnde et quod cõsequenter ad iungitur. Equalem se faciens deo. adheret premissis in veritate. Hy la. vij. de trini. Expositio enim est euãgeliste cãm demõstrãs cur dñz iudei interficere vellent. Chryso. Et iterum: si ipse hoc ipsum vole bat astruere: sed iudei hoc inaniter suspicabantur: non diuisisset domi nus eorum mentem in errore: sed correxisset neq; enim euangelista hoc tacuisset sicut supra de eo quod dictum est. Soluite templum hoc. Augustinus. Non tamen iudei in tellexerunt christum esse filium dei: sed intellexerunt in verbis christi: q talis commendaretur filius dei: q equalis esset deo quia ergo nescie bant talem tamen predicari agno scebant. Ideo dicit. Equalem se fa

Arrianorũ perfidia.

ciens deo:non autem ipse se facie
bat equalez:sed ille illũ genuerat
equalem.

¶ Respondit itaq̄ iesus ꝛ di
xit eis. Amen amen dico vo=
bis:non potest filius a se face
re quicq̄:nisi quod viderit pa
trem facientem . Quecunq̄
enim ille fecerit :hec ꝛ filius si
militer facit. Pater enim dil i
git filium:ꝛ omnia demõstrat
ei que ipse facit:ꝛ maiora his
demonstrabit ei opera vt vos
miremini.

¶ Hyla.vij.de trinitate. Ad viola=
ti sabbati obiectum sibi reatum di
xerat. Pater meus vsq̄ modo ope=
ratur ꝛ ego operor. vt vsurpasse hoc
ex auctoris intelligeretur exem=
plis significaus tamen hoc quod
ipse ageret patris opus esse intelli
gendum quia ipse in se operaretur
operante ꝛ rursum aduersum eam
inuidiam qḋ se deo equasset pater
ni nominis vsurpatione:volens et
natiuitatem confirmare ꝛ nature
virtutem profiteri:respondit. vnde
dicitur. Respondit itaq̄ iesus ꝛ di=
xit eis. Amen amen dico vobis: nõ
potest filius a se facere quicq̄: nisi
quod viderit patrem facientez. Au
gustinus. Quidam qui christianos
Error refellit. se haberi volunt arriani heretici
dicentes ipsum filium dei qui susce
pit carnem:minorem esse q̄ pater
est . capiunt ex his verbis cau=
sam calumnie ꝛ respondent nobis.
Videtis quia dominus iesus cum
aduerteret iudeos ex hoc moueri:
quia patri deo equalem se faceret
talia verba subiunxit vt se equalez
non esse monstraret:qui enim non
potest inquiunt a se facere: quic=
quam nisi quod viderit patrem fa
cientem vtiq̄ minor est;non equa
lis. Sed si deus erat verbum: ꝛ est
deus maior ꝛ deꝰ minor:duos deos
colimus:non vnũ deuz. Hylariꝰ se=
ptimo de trinitate. Ne igitur exe=
quatio illa p nomẽ naturã natiuita
tis que filij est auferet eidem:ait fi
lium ab se nihil facere posse. Au=
gustinus. Tanq̄ diceret. Quid
scandalizati estis:quia patrẽ meũ
dixi deum ꝛ quia equalem me feci
deo:ita sum equalis:vt ille me ge=
nuerit:nõ vt ille a me sed ego ab il
lo sim filio. Hoc est esse quod posse.
Quia ergo substantia filij de pa=
tre est ideo potentia filij de patre
est:quia vero filius non est a se: ideo
non potest a se. sic ergo non potest
filius a se facere quicq̄ : nisi quod
viderit patrem facientem quia vi=
dere filij:hoc est natum esse de pa=
tre. Non alia visio eius:ꝛ alia sub
stantia eius totum quod est de pa=
tre est. Hylariꝰ septimo de trini. Ut
autem maneret salutaris in patre
ꝛ filio confessionis nostre ordo na=
turam natiuitatis ostendit:que po
testatem efficiendi:nõ per incremẽ
ta indultaruz ad vnumquodq̄ opꝰ
virium sumeret:sed de cognitione
presumeret . p̄sumeret aũt non de
aliquo operis corporalis exemplo
vt quod priꝰ pater faceret:id post=
ea filius facturus esset . sed cum
ex patre filius esset natus per vir=
tutis ac nature in se paterne cõsciẽ
tiã:nihil nisi quod patrẽ facientẽ
vidisset filium facere posse testatꝰ
est. non enim corporalibus modis
deus videt:sed visus ei omnis in
virtute nature est. Augustinus se
cundo de trini. Hoc autem si pro=
pterea dictum acceperimus : quia
in forma accepta ex creatura minor
est filius consequens erit vt prior
pater super aquas ambulauerit:ꝛ
cetera que filius in carne apparẽs
inter hoĩes fecit:vt possit filiꝰ ea fa
cere quis autem vel delirus ista
sentiat? Augustinus super ioan.
Ambulatio tamen illa carnis su=
pra mare:a patre fiebat per filiuz.
Quando enim caro ambulabat et
diuinitas filij gubernabat : pater
absens non erat:cum filius dicat.
Pater in me manens ipse facit ope

ra. Cum ergo dixisset. Non potest filius a se facere quicquam. Ne forte carnalis subreperet intellectus: ut faceret sibi homo quasi duos fabros unum magistrum: alterum discipulum: ut quomodo ille fecit arcam: iste facit alteram secutus ait. Quecunque enim ille fecerit hec et filius similiter facit. Non ait. Quecunque pater facit: et filius talia similia facit: sed hec eadem. Mundum pater: mundum filius: mundum spiritussanctus. Si unus deus pater: et filius et spiritussanctus: unus mundus factus a patre per filium in spiritusancto. Hec ergo eadem facit. Addit autem. Similiter ne alius error in animo nasceretur. Videtur enim corpus hoc idem facere quod animus sed non similiter. animus enim imperat corpori: corpus visibile est animus inuisibilis ut faceret aliquid seruus iubente domino fecit: idem ab utroque factum est: sed nunquid similiter? Non ergo sic pater et filius: sed hec eadem facit et similiter facit: ut intelligamus simili potentia facere filium eadem ipsa que facit pater. Equalis igitur est patri filius. Hyla. septimo de trini. Vel aliter. Omnia et eadem ad ostendendam nature virtutem locutus est. Est igitur natura eadem: cum eadem omnia posse nature sit. Ubi vero similiter per filium omnia eadem fiunt similitudo operum solitudinem operantis exclusit. Hec igitur est vere fidei nostre intelligentia: quia sub una hac significatione testantur: et similiter facta natiuitatem et eadem facta naturam. Chrysosto. Vel aliter totum quod dicitur. A semetipso non potest filius facere quicquam: intelligendum est quod nihil contrarium patri: nihil alienum ab eo facere potest. Quod autem non dicit. Quoniam nihil contrarium facit: sed quoniam non potest facere: ut hinc ostendat indissimilitudinem et certitudinem parilitatis. Non enim imbecillitatem filii: sed multam eius virtutem ostendit hoc verbum. Sicut et cum dicimus. Impossibile est deum peccare: non imbecillitatem eius accusamus: sed ineffabilem quandam virtutem eius testamur: ita cum dicit filius. Non possum a meipso facere quicquam. hoc dicit: quoniam impossibile est eum facere aliquid contrarium patri. Augustinus contra sermo. arrianorum. Hoc autem non deficientis est: sed in eo quod de patre natus est permanentis: tanquam laudabile est omnipotentem non posse mutari: quam laudabile est: quod omnipotens non potest mori. Potest enim filius facere quod non vidisset patrem facientem. si posset facere quod per illum non facit pater: hoc est. Si posset peccare: neque nature immutabiliter bone: que a patre est genita conueniret. hoc autem quia non potest non deficienter non potest: sed potenter. Chrysostomus. His autem que dicta sunt attestatur quod sequitur. Quecunque enim ille fecerit: hec similiter et filius facit. Si enim per seipsum pater omnia facit: et filius per seipsum facit: ut hoc quod dicit: similiter maneat: video qualiter intelligentia est excelsa: humilitatis autem verba. si enim humilius produxit verba quedam non mireris. quia enim persequebantur eum excelsa audientes: et contrarium deo esse estimabant. parumper verba remisit. Augustinus. Cum ergo dixisset et se eadem facere: et similiter que facit pater: subdit. Pater enim diligit filium et omnia demonstrat ei quecunque ipse facit. Ad hoc quod supra dixit. Nisi quod viderit patrem facere: videtur pertinere: et quod omnia demonstrat ei que ipse facit. Sed rursus mortalis cogitatio perturbatur. Dicet enim aliquis. Seorsum facit pater: ut possit filius videre quod facit: velut si faber doceat filium artem suam et demonstret ei quicquid facit. ut possit et ipse facere quod viderit. patrem facientem. Cum ergo pater

Posse peccare est impotentie.

facit filius nõ facit: vt possit videre filius quod pater facit. Porro si fixum atq; incõcussũ tenemus: quia per filiũ oĩa pater facit: itẽq; faciat demonstrat filio. Ubi etiã demonstrat filio pater qđ facit nisi in ipso filio ꝑ quẽ facit? si enĩ pater exempla faciat et filius attendat manus patris queẽadmodũ faciat: vbi est illa inseparabilitas trinitatis? Non ergo faciẽdo demõstrat pater filio: sed demonstrãdo facit per filiũ. Uidet eĩ patrẽ filius demonstrãtem anteq̃ aliquid fiat: ⁊ ex demonstratione patris et visione filij fit quod fit a patre per filiũ. Sed dices: ostẽdo filio meo quod volo facere: et facit ipse atq; ego per ipm̃. Sed verba dicturus es filio tuo: sed ipse filius est verbũ patris. Nũquid ergo per verbũ loqueretur ad verbũ? an qꝛ filius magnũ est verbũ minora verba transitura erunt inter patrẽ et filium: ⁊ sonus aliquis et quasi creatura quedã tẽporalis exitura erat ex ore patris: ⁊ percussura aurẽ filij? Remoue oĩa corporalia: simplicitatẽ vide si simplex es: si nõ potes cõprehendere quid sit deus: vel hoc cõprehende quid nõ sit deus: multũ proficies si non aliud q̃ est senseris de deo. In mẽte tua vide qđ volo dicere: in qua video memoriã et cogitationẽ. demõstrat memoria tua cogitationi tue carthaginẽ: ⁊ quod in illa erat anteq̃ intẽderes conuerse ad se cogitationi ostendit. Ecce facta est a memoria demonstratio facta est in cogitatione visio: ⁊ nulla verba in medio cucurrerũt. Nullũ ex corpore signũ datũ est: sed tamen omnia que in memoria tenes foris secus accepisti. Pater que demonstrat filio nõ accepit extrinsecus. in tua totũ agitur: quia nihil creaturarũ esset extrisecus nisi pater. hoc fecisset per filiũ: et eam pater demõstrando fecit: quia per filiũ videntẽ fecit. Sic ergo demonstrans pater filiũ visionẽ gignit: quẽadmodũ pater filium gignit. Demonstratio q̃ppe generat visionem; non visio de-

Cõparatio verbi diuini ⁊ hũani.

monstrationem. quod si purius et perfectius intueri valeremus: fortassis inueniremus nec aliud esse patrẽ aliud eius demonstrationẽ: nec aliud filiũ aliud eius visionẽ. Hyla. vij. de trinita. Non igitur per ignorationẽ credendus est vnigenitus deus doctrina demonstrationis eguisse. Demonstratio eĩ operum nihil aliud hic nobis preterq̃ natiuitatis fidẽ ingerit: vt subsistentẽ filiũ ex subsistente deo patre credamus. Augustinus. Uidere enim patrem hoc est illi esse filiũ. Sic ergo demõstrat pater omnia que facit filio: vt a patre videat omnia filius. Uidendo eĩ natus est: et ab eo est illi videre: a quo est illi esse: et natus ẽ et permanere. Hyla. vij. de trinita. Neq; autem incircũspectũ se celestis s̃mo egit ne forte diuerse natiure significatio sub occasiõe dicti ambigui subreperet. Demonstrata eĩ potius opera patris esse ait domino q̃ ad operationẽ eorum naturã virtutis adiectam: vt demonstratio ipsa natiuitas esse doceretur: cui ꝓ dilectionem patris operũ paternorum que per eum effici vellet esset cognata cognitio. August. Sed ecce quem diximus patri coeternũ vidẽtem patrẽ et videndo existentẽ rursus nobis tẽpora nominat. Nã seq̃tur. Et maiora his demonstrabit ei opera. Si autem demonstrabit. hoc est demõstraturus est: nondũ demõstrauit: et tunc filio demõstraturus est: quando et istis. Sequitur enĩ. Ut vos miremini. Et hoc difficile ẽ videre: quomodo tanq̃ tẽporaliter filio coeterno aliquando monstret eternus pater. omnia scienti q̃ sunt apud patrem. Que sint autem illa maiora facile est intelligere ex hoc quod subditur. Sicut enĩ pater suscitat mor. ⁊c. Maiora enĩ opera sunt mortuos suscitare q̃ lãguidos sanare. sed qui paulo ante loquebatur vt deus cepit loqui vt homo. Demonstrabit enim quasi temporaliter homini facto in tempore opera maiora id est resurrectionẽ corpoꝝ.

Quid sit filio videre patrẽ.

Uigilanter intellige hec.

Corpora enim resurgent per dispensationem humanã: sed anime resurgent per substantiã dei. participatione enim dei fit anima beata non participatione beate anime. Quomodo enim anima que inferior deo est: id quod ipsa inferius est hoc est corpus viuere facit: sic eandem animam non facit beate viuere nisi ꝙ ipsa anima superius est scilicet deus. vnde et prius dictum est ꝙ pater diligit filium ⁊ demonstrat ei que ipse facit. Demonstrat eniꝫ pater filio vt anime suscitentur: quia per patreꝫ et filium suscitantur: nec possunt viuere nisi earuꝫ vita sit deus: vel nobis pater demonstraturus est non illi. propterea subiungit. Ut vos miremini. In quo exposuit quid voluit dicere. Et maiora his demonstrabit ei opera. Sed quare non dixit. Demonstrabit vobis sed filio? quia et nos membra sumus filij ⁊ ipse discit quodam modo in membris suis quomodo et patitur in nobis. sicut enim dixit. Quod vni ex minimis meis dedistis mihi dedistis. ita si interrogaretur a nobis. Quando eris discens cum tu doceas omnia? Respondet. Cum vnus ex minimis meis discit: ego disco.

Sicut enim pater suscitat mortuos et viuificat: sic et filius quos vult viuificat. Neqꝫ enim pater iudicat quẽq̃: sed omne iudicium dedit filio: vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem. Qui nõ honorificat filium: non honorificat patrem qui misit illũ.

Augustinus. Quia dixerat ꝙ maiora his opera pater demõstraturus est filio: que sint maiora ꝓsequitur et dicit. Sicut enim pater suscitat mortuos ⁊ viuificat sic ⁊ filius quos vult viuificat. Plane maiora sunt ista: valde enim plus est vt resurgat mortuus q̃ vt conualescat egrotus. Non autem sic hoc intelligamus vt alios a patre suscitari: alios a filio estimemus: sed eosdem quos pater suscitat et viuificat: ipsos et filius suscitat et viuificat. Et nequis diceret. Suscitat pater mortuos per filium: ille tanq̃ potens: iste tanq̃ ex aliena potestate. tanq̃ minister facit aliquid. Potestatem filij signauit dicens. Filius quos vult viuificat. Tenete hic non solum potestatem filij verumetiam et voluntateꝫ. Eadem enim patris ⁊ filij potestas est et voluntas. non enim vult pater aliud q̃ filius: sꝫ sicut illis vna substantia: sic vna voluntas est. Hylarius. vij. de trinitate. Uelle quidem nature libertas est que ad perfecte virtutis beatitudinem cum arbitrij voluntate in libertate subsistat. Augustinus. Sed q̃ sunt isti mortui quos viuificat pater et filius? Uult nobis insinuare resurrectionem mortuorum quam omnes expectamus: non illam quam quidam habuerũt vt ceteri crederent: resurrexit enim lazarus moriturus. Cum ergo dixisset. Sicut enim pater suscitat mortuos et viuificat: ne intelligeremus illam mortuorum resurrectionem quam fecit ad miraculum non ad vitam eternam: secutus ait. Neqꝫ enim pater iudicat quẽquam ⁊c. vt ostendat quia de illa resurrectione mortuorum dixerat que futura est in iudicio. Uel aliter. de resurrectione animarum dictum est. Sicut pater suscitat mortuos ⁊c. De resurrectione autem corporũ sic dicit. Neqꝫ enim pater iudicat quẽquam ⁊c. Resurrectio enim animarũ fit per substantiam patris et filij: et ideo id simul operantur pater et filius. Resurrectio vero corporũ fit per dispẽsationem humanitatis non patri coeternam. Sed vide quomodo verbum christi mentem nostram huc atqꝫ illuc ducit vno carnis loco remanere nõ sinit: vt versando exerceat: exercendo mundet: mundando capaces reddat: capaces factos impleat. Paulo enim ante dicebat: q2 demonstrat pater filio quicquid facit: videbam quasi patrem facien-

Eadem operatio trinitatis.

Duplex resurrectio.

tem et filium expectantes. modo rur sus video filium facientem: patrem vacantem. Augusti. primo de trini. Non enim quod dicitur. Omne iudicium dedit filio: secundum illam locutionem dictum est qua dicitur. Sic dedit filio vitam habere in semetipso vt significaret: quia sic filium genuit. Si enim sic diceretur. non vtique diceretur. Pater non iudicat quenquam. secundum hoc enim quod pater equalem genuit filium iudicat cum illo. secundum hoc ergo dictum est: quod in iudicio non forma dei: sed forma filij hominis apparebit. non quia non iudicabit: qui dedit omne iudicium filio: cum de illo dicat filius. Est qui querat et iudicet: sed ita dictum est. Pater non iudicat quenquam: ac si diceretur. Patrem nemo videbit in iudicio: sed omnes filium: quia filius hominis est: vt possit et ab impijs videri. cum et illi videbunt in quem pupugerunt. Hyla. septimo de trinita. Uel aliter: quia dixerat. Et filius quos vult viuificat: ne non natiuitatis videretur in se habere naturam: sed non innate potius potestatis iure subsistere: continuo subiecit. Neque enim pater iudicat quenquam: sed omne iudicium dedit filio. Et in eo quod omne iudicium datum est nature: natiuitas demonstratur: quia et omnia habere sola natura possit indifferens: neque natiuitas aliquid possit habere nisi datum sit. Chrysosto. Sicut enim dedit vitam id est genuit eum viuentem ita dedit iudicium id est genuit eum iudicem. Dedit enim. hic positum est ne hunc ingenitum suspiceris neque duos patres estimes. Dicit autem. Omne iudicium: quia dominus est et puniendi et honorandi vt voluerit. Hyla. vij. de trinita. Datum est enim et omne iudicium: quia viuificat quos vult: neque adeptum patris iudicium potest videri cum ipse non iudicet: quia filij iudicium ex iudicio est paterno: ab eo enim datum omne iudicium est. Sed dati iudicij causa non tacita est. Sequitur enim. Ut omnes honorificent filium. sicut honorificant patrem. Chrysosto.

Solers ter lege.

Ne enim audiens quoniam patrem habet auctorem: dissimilitudinem substantie estimes et honoris minorationem: complicat honorem filij patris honori: eundem ostendens esse honorem patris et filij. Sed nunquid patrem eum dicemus? absit. qui enim patrem eum dicit: non adhuc filium vt patrem honorat: sed totum confundit. Augustinus. Et prius quidem filius videbatur vt seruus: pater honorabatur vt deus: apparebit filius equalis patri. Ut omnes honorificent filium sicut ho. pa. Sed quid si inueniuntur qui patrem honorificant et non honorificant filium: non potest fieri. vnde sequitur. Qui non hono. filium non hono. patrem qui misit illum. Aliud est enim cum tibi commendatur deus. quia deus est: et aliud cum tibi commendatur deus: quia pater est. Cum tibi commendatur deus creator: tibi commendatur omnipotens. spiritus quidam summus: eternus: inuisibilis: incommutabilis. Cum vero tibi quia pater est commendatur: nihil tibi aliud quam filius commendatur. quia pater dici non potest si filium non habet. Sed si forte patrem quidem honorificas tanquam maiorem: filium tanquam minorem: ibi tollis honorem patris vbi minorem das filio. Quid enim tibi aliud videtur ita sentienti: nisi quia pater equalem sibi filium generare aut noluit aut non potuit? Si noluit inuidit. si non potuit defecit. Uel aliter. Quod dicitur. Ut omnes honorificent filium sicut honorificant patrem redditum est resurrectioni animarum quam sic operatur filius sicut pater. sed propter resurrectionem corporum subditur. Qui non honorificat filium non honorificat patrem qui misit illum. Non dixit sic. Honoratur enim homo christus: sed non sicut pater deus. Sed dicit aliquis. Missus est filius et maior est pater: quia misit. Recede a carne: missionem audi. non separationem. Res humane fallunt homines: res diuine purgant: quamquam et ipse res humane dicant contra se

Trinitatis assertio pulcherrima.

testimonium: velut si quis vxorē velit petere et per se non posset: amicum maiorē mittit qui eā petat. Et tamē attende quasi aliud in rebus huma nis. Nunquid enim homo pergit cum eo quem mittit? pater autē qui misit filium non recessit a filio cum dicat. Non sum solus quia pater mecū est. Augusti. iiij. de trini. Non autem eo ipso φ de patre natus est missus di citur filius: sed vel eo φ apparuit huic mundo: verbum caro factum. vnde dicit. A patre exiui et veni in hunc mundum. vel eo φ ex tempo re cuiusφ mente percipitur sicut di ctum est. Mitte illam vt mecum sit et mecum laboret. Hyla. vij. de trini ta. Conclusa igitur sunt omnia ad uersum heretici furoris ingenia. Fi lius est: quia a se nil facit. De⁹ est: quia quecunφ pater facit: ꝛ ipse ea dem facit: vnum sunt: quia exequā tur in honore. Non est pater ipse: q missus est.

¶ Amen amen dico vobis: q qui verbum meum audit: ꝛ cre dit ei qui misit me: habet vitam eternam. Et in iudicium nō ve nit: sed transiet a morte in vitā.

¶ Glo. Quia dixerat φ filius quos vult viuificat: consequenter osten dit qualiter per filium perueniatur ad vitam dicens. Amen amen dico vobis: quia qui verbum meum au dit et credit ei qui misit me: habet vitam eternam. Augustinus. Quā doquidem in audiendo et creden do vita eterna est: multo magis in intelligendo. Sed gradus pietatis est fides: fidei fructus intellectus. Et non dixit: mihi. Sꝫ credit ei qui misit me. Quare verbuꝫ audit tuū: et credit alteri. quid voluit dicere: nisi quia verbum eius est in me. Et quid est: audit verbum meum: non audit me. Credit autem ei qui misit me: quia cum illi credit ver bo eius credit: mihi credit: quia verbum patris ego sum. Chryso stomus. Uel nō dixit. Qui audit ser mones meos et credit mihi: estimas sent enim hoc esse tumorem et glo riationem verborum superfluam. Dicens autem. Credit ei qui misit me: susceptibilem faciebat suuꝫ ser monem. Ex duobus enim suum ser monem susceptibilē facit: et in hoc φ patri creditur ab eo qui ipsum audit: et in hoc φ multis bonis po titur. vnde sequitur. Et in iudiciuꝫ non venit. Augustinus. Sed quis est hic? Erit quisφ paulo apostolo melior qui ait. Oportet nos exhibe ri omnes ante tribunal christi. Ali quando ergo iudicium pena dici tur: aliquando iudicium discretio dicitur. Ergo sm iudicium discretio nis oportet nos omnes exhiberi ant te tribunal christi. Secundum iudi cium damnationis hic dicitur. In iudicium non veniet id est non ve niet in damnationem. Sequitur. Sed transit a morte in vitam. Non nunc transit: sed iam tr nsiit a mor te infidelitatis ad vitaꝫ fidei: a mor te iniquitatis ad vitam iusticie. Uel aliter. Ne putares credendo te non moriturum sm carnem: scias te mor tem quam debes supplicio adam persoluturum. Accepit enim ille in quo tunc omnes fuimus. morte mo rieris. Nec potes euadere diuinaꝫ sententiam. Sed cum persolueris mortem veteris hominis: suscipies vitam noui hominis: et transitum facies de morte ad vitam. Ad quaꝫ vitam? ad eternam. Resurrecturi enim in fine seculi mortui in vitam eternam transibunt. vita enim ista nec vita nominanda est: quia non est vera vita: nisi que est eterna. Augustinus de verb. domini. Uide mus autem homines amatores pre sentis vite temporalis ac finiende: sic pro illa laborare: vt quando ve niat mortis metus: quicquid pos sunt faciant non vt auferant: sed vt differant mortem. Si ergo tanto la bore: tanta cura agitur vt aliquan tulum plus viuatur: quomodo agē dum est vt semp viuat? Et si prudē tes dicunt: qui olb⁹ modis agit: vt

Uita e terna in i ellige do.

Iudic distinc

differant mortem et viuant paucos dies: quam stulti sunt qui sic viuunt vt perdant eternam diem?

¶ Amen amen dico vobis: quia venit hora et nunc est quando mortui audient vocem filij dei: et qui audierint viuent. Sicut enim pater habet vitam in semetipso sic dedit et filio habere vitam in semetipso.

¶ Augusti. Posset aliquis dicere. Ex patre aliquis viuificatur cui credit: quid tu non viuificas? vide quia et filius quos vult viuificat. vnde dicit. Amen amen dico vobis: quia venit hora et nunc est quando mortui audient vocem filij dei et qui audierint viuent. Chryso. Cum autem dicat. Uenit hora ne forte longum suspiceris tempus addidit. Et nunc est. Sicut enim in resurrectione futura vocem audientes precipientem suscitabimur: ita et tunc fuit. Theophil'. Hoc enim dixit pro his quos a mortuis suscitaturus fuit. s. filia archisynagogi: filio vidue: et lazaro. Augu. Uel aliter. Ne forte quia dixit. Transit de morte ad vitam: intelligamus hoc in futura resurrectione: ostendere volens quomodo transit qui credit: subiungit. Amen amen dico vobis: quia venit hora. que hora? Et nunc est quando mortui audient vocem filij dei. et qui audierint viuent. Non inquit. quia viuunt audiunt: sed audiendo reuiuiscunt. Quid est enim: audient? nisi obedient. Qui enim credunt et secundum veram fidem agunt: viuunt et mortui non sunt. Qui autem vel non credunt vel credunt male viuentes: et charitatem non habentes: mortui potius deputandi sunt et tamen adhuc agitur hora ista et vsque ad fidem seculi ipsa hora vna agitur: vt ioannes dicit. Nouissima hora est. Augu. de ver. do. Quando mortui id est infideles audient vocem filij dei id est euangelium. Et qui audierint id est qui obedierint viuent id est iustificabuntur: et infideles iam non erunt. Augusti. super ioannem.

Anagogica expositio.

Sed quereret aliquis. Habet filius vitam vnde viuant credentes? Audi ipsum dicentem. Sicut enim habet pater vitam in semetipso: sic dedit et filio habere vitam in semetipso. Uiuere quippe suum in illo est: non aliunde: non alienum est: non quasi particeps sit vite: que non est quod ipse. sed habet vitam in semetipso: vt ipsa vita sibi sit ipse. Quid tu? anima mortua eras. Audi patrem per filium. Surge vt in eo recipias vitam quam non habes in te. Qui habet vitam in semetipso. et sic agitur prima resurrectio. Hec enim vita que pater et filius est: ad animam pertinet. Non enim vitam illam sapientie sentit corpus: sed mens rationalis. Hyla. in lib. de synodis. Conclusi quidem heretici scripturarum auctoritatibus: hoc solum tribuere solent filio: vt patri tantum virtute similis sit. tollunt autem ei similitudinem nature: non intelligentes non nisi ex nature similitudine similitudinem esse virtutis. neque enim aliquando inferior natura superioris a se potiorisque nature virtutem consequitur. Non autem potest negari quin filius dei idem possit cum dixerit. Quecumque pater facit eadem et filius facit similiter. sed similitudini virtutis nature similitudo succedit cum dixit. Sicut habet pater vitam in semetipso: ita et filio dedit habere vitam in semetipso. In vita nature et essentie significatio est: que sicut habetur: ita data esse docetur ad habendum. Quod enim in vtroque vita est: id in vtroque significatur essentia et vita quod gignitur est vita. id est essentia que de essentia nascitur: dum non dissimilis nascitur scilicet quia vita ex vita est: tenet in se originis sue indissimilem naturam. Augu. decimo quinto de trinita. Intelligitur autem pater non sine vita existenti iam filio vitam dedisse: sed ita eum sine tempore genuisse: vt vita quam pater filio gignendo dedit coeterna sit vite eius qui dedit. Hylarius. vij. de trini. Quod enim ex viuo viuum natum est: habet natiuitatis perfectionem sine nouitate nature. non enim

Collatio hereticorum

Exẽplũ nature trãsferẽ ad deũ.

nouũ est quod ex viuo generatur in viuũ: quia nec ex nihilo ad natiuitatẽ vita quesita est. et vita que natiuitatẽ sumit ex vita: necesse est p̃ nature vnitatẽ et perfecte natiuitatis sacramentũ vt in viuente viuat et in se habeat vitã viuentẽ. Et quidem nature hũane infirmitas ex disparibus cõparatur: et ex inanimatis cõtinetur ad vitã: nec statim in ea qđ gignitur viuit: neq; totũ viuit ex vita: cum in ea multa sint que sine nature sensu cũ exercuerint deficcẽt. In deo vero totũ qđ est viuit. Deus enim vita est et ex vita nõ põt quicq; esse nisi viuũ. Augusti. Ergo quod dicitur. Dedit filio: tale est ac si diceretur. Genuit filiũ. generãdo eñ dedit. Quõ dedit vt esset: sic dedit vt vita esset in semetipso: vt nõ aliũde vita indigeret: sed ipe esset plenitudo vite: vnde credentes alij viuerẽt dum viuerent. Quid interest: q; ille dedit: iste accepit. Chryso. Uidens indissimilitudinẽ in vno solo differẽtiã ostendentẽ in essendo: hunc qđ ẽ patrẽ: illũ vero filium. Hyla. de syno. Discernitur enim persona accipiẽtis et dãtis. Nõ eñ põt intelligi ipse atq; vnus a se accepisse qui dederit: quia alius est ibi viuẽs alius profitens se viuere per auctorem.

¶ Et potestatem dedit ei iudicium facere: q; filius hominis est. Nolite mirari hoc quia venit hora i qua omnes qui i monumentis sunt audient vocem filij dei: et procedent qui bona fecerũt in resurrectionem vite: qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicij.

¶ Theophi. Non solũ pater dedit filio q; viuificet: sed etiam q; iudiciũ faciat. vnde dicitur. Et potestatem dedit ei iudiciũ facere. Chrysosto. Cuius autem gratia circa hoc continue vertitur: iudicium dico et resurrectionem et vitã: quoniam hec maxime omniũ sunt que introducere possunt et inflexibilem facere auditorem. Qui enim persuasus est q; resurget et filio dabit noxas eorum que deliquit. et si nihil aliud viderit signum hoc suscipiens curret benignũ sibi iudicem faciens. Sequitur. Quia filius hominis est: nolite mirari hoc. Paulus quidem samosetanus nõ ita ait: sed sic. Dedit ei potestatem iudicium facere: quia filius hominis est. sed nullam conuenientiam habet hoc dictum ita. Non enim propterea suscepit iudicium quia homo est: quia quis p̃hibet omnes homines esse iudices: s; q; ineffabilis dei filius est p̃pterea et iudex est. Ita igit legendũ. Quia filius hominis ẽ: nolite mirari hoc. Quia enim videbatur audientibus obstare his que dicebantur quoniã nihil plus estimabãt esse christum q; purũ hominem. qui vero dicebãtur erant maiora q; s̃m hominem et ẽt q; secundũ angelũ et erant solius dei. ideo hanc opinionem soluens dixit. Ne miremini quia filius hominis est. et subdit causaz quare nõ sit mirandum dicẽs. Quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij dei. Et cuius gratia non dixit. Ne miremini quia filius hominis est: et enim ẽ ipse filius dei. si resurrectionem posuit: quia scil; opus dicẽs quod dei proprium erat: dat audiẽtibus ex eo syllogizare de reliquo quoniam deus erat et dei filius. Etenim qui argumenta complicant: cuz partes ponentes nobiliter demõstrauerint quod queritur multotiens nõ inducunt ipsi conclusionem: sed clariorẽ facientes victoriam dimittunt illi q̃ cõtradicit. vt pro eis sententiam ferat. Igitur eius quidem que s̃m lazarũ resurrectionis supra reminiscens de iudicio tacuit: non enim p̃pter iudiciũ surrexit lazarus. Uniuersalem vero resurrectionem inducẽs iudiciũ posuit. vnde sequit. Et procedent q̃ bona fecerunt in resurrectionẽ vite: qui vero mala egerũt in resurrectionem iudicij. Quia eñ supra dixerat. Qui audit s̃monẽ

Pauli samoset̃ani error arguitur.

meū et credit ei qui misit me: in iudiciū nō venit. vt nō estimet quis ꝙ credere sufficit ad salutē. Adiecit hic et de vita duꝫ dicit. Et qui bona egerunt et qui mala egerūt. Augu. Uel aliter. Jnquantū erat verbum in principio apud deū dedit ei vitam habere in semetipso: sed qꝛ verbum caro factū est ex virgine maria homo factus filius hominis est. Et qꝛ filius hominis est accepit potestatē iudicium facere quod. s. erit in fine seculi. Et ibi erit resurrectio corporū mortuorum. Animas ergo suscitat deus per christū filiū dei: corpora suscitat per eundē filiū hominis. vnde additur. Quia filius hominis est. Nam ꝭm ꝙ dei filius est semper habuit. Augusti. de ver. do. Ad iudicium enī in forma hominis ventura est: forma illa iudicabit q̄ iudicata est. sedebit iudex qui stabat sub iudice. Dānabit vero reos qui fact⁹ est falso reus. Rectū enim erat vt iudicādi viderent iudicem. iudicandi autē erant boni et mali: restabat vt in iudicio forma serui ⁊ bonis ⁊ malis ostenderetur. forma dei solis bonis seruaret̃. Beati enī mundo corde qm̄ ipsi deū videbunt. Augu. super Joan. Omnes autem qui instituerunt alicuius etiā falsę religionis sectā: negare resurrectionē mentiū nō potuerunt. sed multi carnis resurrectionē negauerunt: ⁊ nisi tu dn̄e iesu dixeris eā: quid opponem⁹ cōtradictoribus? Ad ipsam igitur ostendendam subdit. Nolite mirari hoc. s. ꝙ dedit potestatē filio hominis iudiciū faciendi: quia venit hora. Augu. de ver. do. Hic nō addit. Et nunc est quia ista hora in fine seculi erit. Nolite ingꝫ mirari qꝛ dixi. Oportet hoīes ab hoīe iudicari. sed quos hoīes? nō soluꝫ quos inueniet viuos. vnde sequit̃. Quia venit hora in qua oēs q̄ in monumētis sunt. Aug. super Joā. Quid euidentius? corpa sunt in monumētis nō aīe. Superius etiam cū diceret. Uenit hora. et adderet. Et nunc est subiecit. qm̄ mortui audient vocē filij dei. Non dixit. Oēs mortui. moetuos enī iniquos voluit intelligi: sꝫ nō oēs iniqui obediunt euangelio. At vero in fine oēs qui sunt in monumentis audient vocē eius. et procedent: noluit dicere. Et viuent. qđ supra dixit. vbi vitā eternā intelligi voluit ⁊ beatā: quā nō oēs habebūt q̄ de monumentis procedēt. Accepisti certe potestatem iudicandi: quia filius hominis es. Resurgent corpora de ipso iudicio. dic aliquid: ⁊ hoc audite. Qui bona fecerunt in resurrectionē vite viuere. s. cū āgelis dei. Qui male egerunt: in resurrectionē iudicij. Hic iudicium pro pena posuit.

Anagogice intellect⁹.

Forma iudicis ventura.

¶ Nō possum ego a meipso facere qcq̄: sed sicut audio iudico: ⁊ iudiciū meū iustū est: quia nō quero voluntatem meā: sed voluntatem eius qui misit me patris.

¶ Augu. Dicturi eramus xp̄o. Tu iudicabis: et pater non iudicabit: nōne ergo ꝭm patrē iudicabis? Et ideo adiecit. Non possum ego a me facere quicq̄. Chry. Hoc est: nō extraneuꝫ neq̄ dissimile his que vult pater a me fieri videbitis: sed sicut audio iudico. In q̄ nihil aliud ostēdit q̄ qm̄ possibile est eū aliqđ aliđ velle ꝙ qđ pater vult. hoc est ita iudico ac si ipse pater eēt qui iudicaret. Augu. Cū ageret̃ de resurrectione animarū nō dicebat: audio sed video. audio enī nunc dicit tanq̄ p̄cipientis patris imperiū. Jā ergo sicut homo loquit̃ quo maior est pater. Augu. in ser. contra arrianos. Uel aliter dicit filius. Sicut audio iudico: siue ex humana subiectiōe: qꝛ filius hominis est: siue ꝭm illam incōmutabilē simplicē q̄ naturaꝫ q̄ sic est filij: vt tamen ei de patre sit. In qua natura non est aliud audire: aliud videre: aliud esse. Unde ab illo est ei audire ⁊ videre: a quo illi est ipsum esse: et ideo sicut audit iudicat: quia sicut genitum est verbū

Simplex natura dei laus.

vt idem verbum sit veritas: ita sm veritatē iudicat. Sequitur. Et iudicium meum iustum est: quia non quero voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me patris. hoc enim dicens ad illum hominem voluit referre intentionem nostram: qui voluntatem suam querendo. nō eius a quo factus est: nō habuit iustum iudicium de seipso: sed iustum iudicium habitum est de ipso. Ipse quippe faciens voluntatem suam non dei: moriturum se esse non credit: sed et hoc iudicium eius iustum non fuit. Denique fecit et mortuus est quia iudicium dei iustum est: quod iudicium facit dei filius: non querēdo voluntatem suam: cum sit etiam hominis filius: non quia ipsius in iudicando nulla voluntas est: sed quia non ita est voluntas eius propria vt sit a volūtate patris aliena. Augustinus super ioan. Non ergo quero voluntatem meam propriam id est filii hominis que resistat deo. faciunt enim homines voluntatem suam non dei quando faciunt quod volunt: non quod iubet deus. Quādo autem ita faciunt: quod volunt: vt tamen sequātur voluntatem dei: non faciunt voluntatem suam. Uel ideo dicit filius. Non quero voluntatem meam: quia christus non est de se: sed de patre suo est. Chryso. Ostendit enim non aliam esse patris voluntatem preter suam: sed vnam vtriusque. Si vero humanius hoc loquitur. Ne mireris. Hominē enim purum adhuc eum estimant. Inde igitur suum iudicium iustum esse dixit. vnde quilibet alius excusans dixisset. qui enim sua vult statuere: in suspitionem deueniet de corruptione iusticie. qui vero non suis innititur quam occasionem habebit: vt iniusta iudicet? Augusti. Filius vnicus dicit non quero volūtatem meam: et homines volunt facere voluntatem suam. Faciamus ergo voluntatem patris christi et spiritussancti: quia horum vna voluntas: vna potestas: vna maiestas est.

doctrina moralis

¶ Si ego testimonium perhibeo de meipso testimoniū meū non est verū. Alius est qui testimonium perhibet de me: et scio quia verū est testimonium eius quod perhibet de me. Uos misistis ad ioannē: et testimonium perhibuit veritati. Ego autem nō ab homine testimonium accipio: sed hec dico vt vos salui sitis. Ille erat lucerna ardens et lucēs. Uos autem noluistis ad horā exultare i luce eius. Ego autem habeo testimonium maius ioanne. Opera enim que dedit mihi pater vt perficiam ea: ipsa opera que ego facio testimoniū perhibent de me: quia pater misit me. Et qui misit me pater: ipse testimonium perhibuit de me. Neque vocē eius vnquam audistis: neque speciem eius vidistis. Et verbum eius nō hētis i vobis manēs: quia quē misit ille: huic vos nō creditis. Scrutamini scripturas: quia putatis in ipsis vitā eternā hēre. Et ille sūt q̄ testimoniū phibēt de me: et nō vultis venire ad me vt vitā hēatis.

¶ Chrysostom'. Quia christus magna de se enūauerat: quoniam de-

monstratio non erat.dicta ad confirmationem eorũ que dicta sunt: oppositionem.eorũ inducit dicens. Si ego testimonium phibeo de me testimoniũ meũ nõ ẽ verũ. Quis ñt non statim turbabitur. xp̃s audiẽs hoc dicentem? Etenim in multis locis apparet sibijpsi testatus. Si igitur omnia hec falsa sunt que nobis erit spes salutis? Unde veritatem inueniemus: cũ ipsa veritas dicat. Testimoniũ meũ non est ve. Hoc igitur quod dicit. Non est verũ: nõ quantũ ad dignitatem suã: sed quantum ad illorũ suspitionẽ loquebatur. Poterant enim et iudei subinferre: quoniam tibi non credimus. Nullus enĩ vnq̃ sibi testans dignus est fide. Deinde post oppositionem alias dat responsiones manifestas et irrefragabiles: tres inducens testes eorum que dicta sunt opera que ab ipso sunt facta. patris testimonium et ioannis predicationem: et ponit priorem minorem: eam.s.que ioannis. vnde dicit. Alius est qui testimonium phibet de me: et scio quoniã verum est testimoniũ ei⁹ quod perhi. de me. Augu. Nouerat enĩ ipse verũ esse de se testimonium suum. sed propẽ infirmos et propter icredulos querebat sol lucernas: fulgorem q̃ppe solis lippitudo eorum ferre non poterat: ideo quesitus est ioannes q̃ testimoniũ phiberet veritati. Martyres nõne testes sũt xp̃i: vt testimonium perhibeant veritati? Sed si diligentius inspicim⁹: quãdo martyres perhibẽt illi testimoniũ: ipse sibi perhibet testimoniũ. Ipse enĩ habitat in martyrib⁹: vt perhibeãt testimonium veritati. Alcui. Uel aliter: q2 xp̃s deus erat z hõ: vtriusq̃ nature proprietatẽ ostẽdit: aliquãdo loquẽs ẽm h̃ qđ ex hoĩb⁹ assumpsit aliũ secundũ maiestatez diuinitatis. Quod ergo ait. Si ego testimoniũ phi.zc. ex parte humanitatis ẽ accipiendũ. et est sensus. Si ego homo de me perhibeo testimonium.s. absq̃ deo testimoniũ meũ non est verum. vnde sequitur. Alius est qui testimoniũ perhibet de me. Pater enim testimonium perhibet de christo: q2 i baptismo vox patris audita est: et in monte transfiguratõ xp̃o. Sequitur. Et scio q2 verum est testimonium eius. Deus enim veritas est ergo testimoniũ veritatis quid aliud potest esse q̃ verũ? Chry. Sed ẽm priorem intellectum possent illi dicere. Si non est verum testimonium tuũ qđ dicis quoniã noui q̃ verum est testimonium ioãnis. vnde ad eorum suspitionem respondet dicẽs. Uos misistis ad ioãnem et testimo. perhi. veritati.q.d. Non misissetis ad ioannez si eum dignum fide non opinaremini. Et quod vtiq̃ maius est. non miserũt ad eũ interrogandũ de xp̃o: sed de seipso. Qui enim missi sunt non dixerũt. Quid dicis de xp̃o? sed tu q̃s es. qđ dicis de teipso? ita magnam de homine admirationez habebãt. Alcui. Ille autem testimoniũ phibuit non sibi sed veritati: sicut amicus veritatis veritati xp̃o testimonium perhibuit. Non autẽ dñs refellit testimoniũ ioãnis qđ vere necessarium fuit: sed ostendit non ita debere homines in ioannez itendere: vt iam non putent solũ xp̃m sibi esse necessariũ. vnde subdit. Ego autẽ nõ ab ho. testi. acci. Beda. Quia non indigeo. Joãnes autem et si testimonium perhibuit: non tamẽ vt xp̃s cresceret: sed vt homines ad ipsius cognitionẽ promoueret. Chry. Testimoniũ etiã ioannis dei testimonium erat. ab illo enim discens dixit quod dixit. Sed ne dicant: vñ manifestũ ẽ q̃ a deo didicit? qđ didicit eor suspitionẽ correxit dicẽs. Sz hoc dico vt vos salui sitis. quasi diceret. Ego quidẽ de⁹ existẽs non indigebã huiusmodi testimonio humano: q2 vero ei magis attenditis et cum magis omnibus fide dignũ putatis: mihi autem neq̃ miracula facienti credidistis: propter hoc vobis commemoro testimoniũ illius. Ut enĩ non dicãt. Quid igi-

Questio vti: s tra: atur.

Obiectio solvitur.

Joãnes quare lucerne cõparatur.

tur si ille dixit. Nos autez non su=
scepimus. ostendit quoniaz non ac
ceptauerunt que ab eo dicta sunt.
vnde sequitur. Ille erat lucerna ar
dẽs et lu. vos autẽ no. ad ho. exul.
in lu. eius. Hoc autem quod dicit.
Ad horaz facilitatem credẽdi ostẽ=
dit: et quamcito ab eo resilierunt:
quod si non fecissent: cito eos ad ie
sum manuduxisset. vocando autem
eum lucernam: ostendit quoniã nõ
ex se habebat lumẽ: sz a spiritusã=
cti gratia. Alcui. Joannes enĩ erat
lucerna illuminatus a christo luce:
ardens fide et dilectione: lucẽs ver
bo et actiõe: qui premissus est vt ini
micos christi confunderet: sz illud.
Paraui lucernam christo meo: ini=
micos eius induam confusione.
Chry. Ad ioannem igitur vos duco
non quasi illius indigens testimo=
nio sed vt vos saluemini. nam. ha
beo maius testimoniũ ioãne. et hoc
est qđ sequitur. Ego autez hẽo testi
monium maius ioanne. hoc autem
est quod est ab operibus. vnde se=
quitur. Opera enim que dedit mi=
hi pater vt perficiam ea: ipsa ope=
ra que ego fa. testi. perhi. de me: q̃
misit me pater. Alcui. Qđ enim ce=
cos illuminat: aures apit: ora mu=
torum resoluit: demonia fugat mor
tuos suscitat: opera hec testimoniũ
perhibẽt de christo. Hyla. vij. de tri
nitate. Unigenitus enim deus nõ
hominis testimonio tantũ: sed etiã
virtutis docet esse se filium. opera
enim eius que facit testantur eum
a patre missum. Itaq̃ filij obedien
tia et paterna auctoritas docentur
in misso. Sed quia opera non suffi
ciunt incredulis ad testimonium.
Sequit. Et qui misit me pater: ipẽ
testimonium perhibet de me. Re=
uoluite euangelica volumina: et oẽ
eorum opus recensete: nullum aliđ
patris de filio testimoniuz extat in
libris q̃ꝫ ꝙ hic sit filius suus. Quid
infertur hodie calũnie vt adoptio
nominis sit vt mendax deus sit. vt
nomina inania sint? Beda. Missio
autem incarnatio eius debet intel=
ligi. Denique ostendit ꝙ deus incor=
poreus sit: et ꝙ corporalibus et vi=
sibilibus oculis videri non possit.
vnde sequitur. Neq̃ vo. eius vn.
au. neq̃ speciem eius vid. Alcui.
Possent enim iudei dicere. Nos so
liti sumus vocem domini audire in
syna: et eum vidim⁹ in specie ignis.
Si ergo deus perhiberet testimo=
nium de te: nos intelligeremus vo
cem domini. Contra hoc dicit. Ego
habeo testimonium a patre: quis
non intelligatis: quia vos nũq̃ au
distis vocem eius: neq̃ speciem ei⁹
vidistis. Chry. Quomodo ergo moy
ses dicit. Si facta ẽ aliquãdo huius=
modi res vt audiret populus vocẽ
dei loquentis de medio ignis sicut
tu audisti et vidisti: vidisse etiam
euz dicuntur Isaias et alij plures.
Quid ergo ẽ quod nũc ait christ⁹?
In philosophicũ eos iducit dogma
paulatim ostendens quoniaz neq̃
vox circa deum est: neq̃ species: sed
superior et figuris est et loquelis tali
bus. Sicut enim dixit. neq̃ vocem
eius audistis. Propter hoc nõ indi
cat ꝙ vocem emittat: sed non audi
bilem ita dicens. Neq̃ speciem ei⁹
vidistis non hoc dicit: ꝙ spẽm sensi
bilem habeat et visibilem: sed q̃m
nihil horum est circa deum. Alcui.
Non enim carnalibus auribus: sz
spiritali intelligentia per gratiam
spiritussancti audiri potest. Non ẽ
vocem spiritalẽ audierant: quoniã
eum amare et preceptis eius obe=
dire nolebant. neq̃ speciem eius vi
derunt: q̃ non exterioribus oculis
videri potest. sed fide et dilectiõe.
Chry. Sed neq̃ posse erat eis dice=
re: ꝙ precepta eius suscepissent et
seruarent: ideoq̃ subiungit. Et ver
bum eius non habetis in vobis ma
nens id est precepta dei legẽ et pro
phetas: et si enim ea deus consti=
tuit: sed apud vos non sunt. si enim
scripture vbiq̃ docent vt mihi cre=
datis: vos autem non creditis: ma
nifestum est ꝙ sermo eius deficit a
vobis. Et propter hoc subdit. Quia
quem misit ille huic vos non credi

Missio christi e[...] ei⁹ icar[...] natio.

tis. Alcuinus. Uel aliter. Uerbū qđ in principio erat: non habent in se manens: qui verbum dei quod audiunt et memoria tenere et opere implere contēnunt. Dixerat igitur se habere testimonium a ioanne: ab operibus a patre: addit et testimonium a lege: que data est p moysen: dicens. Scrutamini scripturas in quibus putatis vitam eternam habere: et ille sunt que testimoniū perhibēt de me. q. d. Uos q̄ in scripturꝭ putatis vitā eternā habere: et me quasi contrarium moysi repudiatis testimonio ipsius moysi me esse deum intelligere potestis si ipsas scripturas diligenter inuestigatis. Omnis enim scriptura testimonium perhibet de christo. siue p figuras: siue per prophetas: siue p angelorū mysteria. Sz his iudei de xpo non crediderunt: et ideo vitam eternam habere non possunt. vnde sequitur. Et non vul. ve. ad me vt vi. ha. q. d. Scripture perhibent testimonium. Et tñ per tot testimonia non vultis venire ad me id est non vultis mihi credere et a me querere veram salutem. Chry. Uel aliter potest continuari. Possent illi dicere. Qualiter si vocem eius non audiuimus: deus tibi testatus est? et ideo dicit. Scrutamini scripturas ostēdens q̄ per has testatus est deus de eo. etenim in iordane testatꝰ ē et in monte. Sed vocem quidem factam in monte non audierūt: factam autē in iordane audierunt sed non attēderūt. Propterea mittit eos ad scripturas: ostendens quoniam et patris testimonium illic est. Non autem ad lectionem simplicem scripturarum: sed scrutationē exq̄sitam eos mittebat. quia ea que de eo dicebātur in scripturis: desuper obūbrabātur neq3 in superficie exprimebantur: sed velut quidā thesaurus recōdebantur. Non dicit autem: quibus habetis vitā eternam: sed in quibꝰ estimatis vos habere: ostendens quoniam non capiebant magnum fructum et nobiles ex scripturis se lectione estimātes se saluari cū fide essent priuati. Propter quod subdit. Et non vultis ve. ad me. q2 et credere nolebant. Beda. Quod āt venire pro credere ponatur psalmista ostendit dicens. Accedite ad eū et illuminamini. Subdit autē. Ut vitam habeatis. Si enim anima q̄ peccat moritur: et ipsi anima et mēte mortui erant. Promittebat ergo illis vitam anime vel felicitatis eterne.

Margin: Testimonium christi multiplex.

Margin: Scrutinium scripturarum.

Claritatē ab hominibꝰ non accipio: sed cognoui vos: quia dilectionem dei non habetis in vobis. ego veni in nomine patris mei: et non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo: illum accipietis. Quomodo vos potestis credere q̄ gloriam ab inuicem accipitis et gloriam que a solo deo est nō queritis? Nolite putare q2 ego accusaturus sum vos apd̄ patrē. Est qui accusat vos moyses in quo vos speratis. Si eī crederetis moysi crederetis forsitan et mihi. De me enim ille scripsit. Si autem illius litteris non creditis: quomodo verbis meis credetis?

Chry. Quia dominus supra meminit et ioānis et testimonij dei et operum suorum vt eos ad seipsum attraheret: probabile erat multos suspicari q̄ hec diceret: gloriam hominum amantis et ideo contra hoc dicit. Claritatē ab homine nō accipio: hoc est non indigeo. Non enim est mea natura talis: vt indigeat ea que ab hominibus est gloria. Si enim sol a lucerne lumine non recipit adiectionem: multo magis ego humana gloria non indigeo. Alcuinus. Uel claritatem ab hominibus non accipio. i. laus

dem humanam non quero. non eni venivt honorem ab hominibus ac ciperem carnalem: sed honorem ho minibus darem spiritualem. Non ergo ideo hoc loquor vt gloriam meam queram: sed condoleo vobis errantibus: et volo vos reducere ad viam veritatis. vnde dicit. Sed co gnoui vos: quia dilectionem dei non habetis in vobis. Chrysosto. quasi dicat. Ideo hoc dixi: vt conuin cam vos: quoniam propter amo rem dei me non persequimini. Et enim ipse testatur mihi et per ope ra et per scripturas. Oportebat igi tur vt sicut me abijciebatis existi mantes esse deo contrarium: ita nūc ad me veniretis: si deum amaretis: sed non amatis. Non autem ab his solum: sed etiam a futuris hoc ostē dit dicens. Ego veni in nomine pa tris mei et non accipitis me. Si ali⁹ vene. in no. suo illum accipietis. Ideo dicit se in nomine patris ve nisse vt omnem abscindat occasionē indeuotionis. Alcui. Ac si dicat ideo veni in mundum: vt per me glorifi cetur nomen patris: quia patri om nia attribuo. Dilectionem ergo dei non habebant: quia nolebant eum recipere qui patris venerat facere voluntatem. Antichristus autem veniet in nomine non patris sed suo vt non gloriam patris sed suā que rat. Quia enim iudei noluerunt re cipere christum pena peccati huius congruet vt recipiant antichristum vt qui nolunt credere veritati cre dant mendacio. Augustinus, de ver bis do. Sed audiamus et ioannem. Audistis quia antichristus venit: et nunc antichristi multi facti sunt. Quid autem expauescis in antichri sto nisi quia nomen suum honora turus est: et nomen domini contem pturus? Quid aliud facit qui dicit. Ego iustifico: nisi bonus fuero peri sti. Ergo vita mea ex te pendebit: et salus mea ex te religabitur: ita ne oblitus sim fundamentū meū nōne petra erat christus? Chrysostomus. Sic igitur irrefragabilem inde

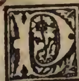
Antichristi desi gnatio.

uotionis eorum ponit demonstra tionem quasi dicat. Si vt amantes deum me persequeremini: multo magis in antichristo hoc vos facere oporteret. ille eni nō dicet se a patre missum: neq; sm voluntatē illius ve nire: sed econtrario ea que sibi non congruunt rapiēs sup oia deum se esse dicet. Manifestū est igitur q; li uoris persecutio erat qua xp̄m pse quebantur: et odij in deum. Deinde causam eorum infidelitatis ponit di cens. Quomodo vos potestis cre. q̄ gloriā abinuicē acci. et glo. que a so lo deo est non queritis? Hinc enim rursus ostendit quoniā non que dei sunt intendebāt. sed propriam vole bant passionem defendere. Alcui. Magnū igitur vitium est iactātia et humane laudis ambitio que de se vult estimari qđ de se non hz. Ideo enim non possunt credere: q: superba mens eorum laudari desiderat: et se super alios efferre. Beda. Hoc autē vitium melius caueri non pōt: q̄ vt ad conscientias nostras redeamus nosq; puluerē esse consideremus: et si quid nobis boni inesse deprehendi mus non nobis: sed deo ascribam⁹. Instruimur etiam vt semper nos ta les exhibeamus: quales ab alijs vi deri desideram⁹. Denique posset ipsi respondere. Ergo accusabis nos apud patrē? Et ideo eorū questionē preueniēs subdit. Nolite putare q: ego accusaturus sum vos apud pa trem. Chry. Quia. s. non veni dāna re: sed saluare. Est q̄ accu. vos Moy ses: in quo vos speratis. Sicut enī de scripturis supra dixit. In quibus putatis vitam eternam habere: ita et de moyse ait: in quo vos speratis: ex proprijs eos vbiq; capiens. Sed dicent qualiter nos ille accusabit? quid tibi et moysi commune: qui sab batum soluisti? et ideo subdit. Si enim crede. Moysi: crederetis for. et mihi. De me enim ille scripsit Hec ex superioribus constitutio nem habent cum enim in confessiō ne deductum sit q; a deo veni: ab orib⁹ a voce: ioannis: a pro. tesb.

Ambi tiōis vi tium ta xatur.

monte: manifestũ ẽ q̃ Moyses eos accusabit. Etenim dixit. Siquis venerit signa faciens: et ad deum ducens et futura predicens cum veritate: oportet ei obedire. Christus autem hec omnia fecit nec ei crediderunt. Alcui. Forsitan autem monte nostro posuit: nõ quia dubitatio sit in deo. Scripsit autem de christo moyses dicens. Prophetam vobis suscitabit deus de fratribus vestris tanq̃ meipsum audietis. Augusti. contra faustum. Sed omne qđ scripsit moyses de christo est id est ad christum omnino pertinet: siue q̃ cum figuris rerum vel gestarum vel dictarum prenunciet: siue q̃ eius gratiam gloriamq̃ commendet. Sequitur. Si autem illius literis non creditis: quomodo verbis meis cre. Theophi. quasi dicat ipse etiã scripsit: et apud vos libros reliquit vt si forte obliuisceremini: de facili recordari possitis. et cum scriptis non credidistis: quomodo verbis meis non scriptis credetis? Alcui. Ex hoc etiam colligitur: quia qui legit precepta que rapinam et alia mala prohibent: et implere negligunt dicta euangelij: que perfectiora et subtiliora sunt implere nõ valent. Chrysostomus. Et quidem si attenderent his que dicebantur: oportebat querere et ab eo discere que sunt illa que moyses de eo scripsit: sed silent. Talis enim est nequitia: vt quicquid dicat aliquis vel faciat: maneat proprium venenum conseruans. Cap. vj.

Lex ad xp̃m spectat.

Post hec abijt iesus trans mare galilee: quod est tyberiadis. Et sequebat eũ multitudo magna: q̃r videbãt signa q̃ faciebat sup his q̃ infirmabãt. Subijt ergo in montem iesus: et ibi sedebat cũ discipulis suis. Erat autem proximum pascha dies festus iudeorum. Cũ subleuasset ergo oculos iesus et vidisset: quia multitudo maxima venit ad eum: dixit ad philippum. Unde ememus panes vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum. Ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei philippus. Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis: vt vnusquisq̃ modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex discipulis eius andreas frater simonis petri. Est puer vnus hic qui habet quinq̃ panes ordeaceos et duos pisces. Sed hec quid sunt inter tantos? Dicit ergo iesus. Facite homines discumbere. Erat aũt fenũ multũ in loco. Discubuerũt ergo viri numero quasi quinq̃ milia. Accepit ergo iesus panes et cum gratias egisset distribuit discũbentibus. Similiter ex piscibus q̃tum volebant. Ut autem impleti sunt: dixit discipulis suis Colligite q̃ superauerũt fragmenta ne pereant. Collegerũt ergo: et impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinq̃ panibus ordeaceis et duobus piscibus que superfuerunt his qui manducauerant. Illi ergo et homines cum vidissent quod iesus fecerat signum dicebant: Quia hic est vere propheta q̃ venturus est in mundum.

Chrysostomus. Sicut iacula cum in durũ aliquid inciderint cum multo impetu iaciuntur: cum autẽ non habuerint aliquid obuians: dissoluitur cito immisso et quiescit: ita et ii cum audacibus hominibus impetuose

petuose iecesserimus seuibit magis. Si autē cesserimus facile mollim⁹ eo:ū insaniam. Propterea christus furorē ex premissis sermonib⁹ natū secedēdo mitigauit: in galileā vadens: nō tamē ad eadē loca vnde in hierusalē ascēderat. nō em̄ in chana galilee sed vltra mare iuit. vnde ait. Post hic abijt iesus trans mare galilee quod est tyberiadis. Al. Hoc mare pro diuersitate locorum diuersis noibus vocat: sed ꝙtū ad presentē locū: mare galilee propter puinctā tyberiadis aūt a ciuitate dicitur. Mare aūt dicit: nō quia sit amara aqua: sed iuxta hebraicū modū oiuꝫ cōgregationes aquarū maria vocant. Qō mare dn̄s et frequēter trāsiit vt pplis ibi manentibus verbū predicatiōis impēdat. Theo. Trāsiit em̄ de loco ad locum pbando ppli voluntatē ⁊ auidiores hoies vniuscuiusqꝫ ciuitat⁊ sollicitores reddens. vnde sequit. Et se. eū mul. ma. q2 vide. si que fa. sup his qui infirmabant. Alcui. Scꝫ ꝙ cecos illuminabat. ⁊ alia hmōi. Et sciendū est ꝙ quoscūqꝫ in corpore sanabat: eoꝝ pariter reformabat in aīa. Chry. Tāta aūt doctrina potētes a signis magis mouebātur. qō grossioris mētis erat. Signa em̄ vt ait paul⁹ nō sūt data fidelib⁹ ſꝫ īfidelib⁹. Sapiētiores āt erāt illi de q̄bus in matthe⁹ dicit: ꝙ stupebāt in doctrina eius. Sed quare nō dicit que signa videbant eū facientē. qm̄ hic euāgelista maiorē partē libri in sermonib⁹ dn̄i cōsumere studuit. Sequitur. Subijt ergo in montē iesus et ibi sede. cū disci. suis. In montē q̄dē ascēdit ppter signū qō fieri debebat. Sed ꝙ discipulos secū ascēdere fecit: accusatio multitudinis erat nō sequentis eū. Ascēdit ēt in mōtē erudiēs nos a tumultibus et ab ea que in mūdo est turbatione quiescere: aptū em̄ ad philosophiā solitudo est. Seqt. Erat āt primus pa. di. fe. iu. Uide quali in ano integro nihil plus euāgelista nos docuit de signis xp̄i ꝙ paralyticus sanauit ⁊ filiū reguli. nō. n. studuit vniuersa annūciare: sed ex multis magna ⁊ pauca. Qualr igit nō ascēdit ad die festū. paulatiꝫ eniꝫ solue bat legē occasionē capiēs a iudaica neqtia. Theo. Q2 em̄ iudei eū psequebant: occasionem recessus accipiēs legē excludit innuēs obseruantibus ꝙ veritate aduenientie: oia cessat figura. ⁊ ꝙ legib⁹ nō subijcitur vt legalia festa pficeret: ⁊ vide hoc qō fierat festū xp̄i ſꝫ iudeoꝝ. Bed. Siquis aūt verba euāgelistarū diligēter cōsiderauerit facile cognoscet: q2 vn⁹ anni spaciū fuit inter decollationeꝫ ioānis: ⁊ passioneꝫ dn̄i. Cū. em̄ matthe⁹ dicat: q2 dn̄s audita nece ioānis recessit in desertū locuꝫ ⁊ ibi turbas pauit: ⁊ ioānes dicit ꝙ primū erat pascha iudeoꝝ qn̄ turbas pauit: apte demōstrat: q2 īminēte paschali festiuitate decollat⁹ est ioānes. Euoluto aūt vn⁹ anni spacio passus est christus in eadem festiuitate. Seqt. Cū subleuasset ergo oculos iesus ⁊ vidit. q2 multi. ma. ve. ad eū dixit ad phi. vñ eme. pa. vt mā. hi. Dicit cū subleuasset oculos iesus vt disceremus q. oculos nō erigebat huc atqꝫ illuc: sed pudice sedebat attentus cū discipulis suis. Chry. Neqꝫ etiā simplr sedebat cū discipulis suis: sed diligēter loquens aliquid eis ⁊ eos ad se ipsum cōuertēs. Deinde respiciēs vidit turbā ad se venietē. Cui⁹ igit grā philippū interrogat: sciebat em̄ ꝙ disci pulorū ei⁹ cōgregatio āplior indigebat doctrina. Talis autē erat philipp⁹ qui postea dixit. Ostēde nobis patrē ⁊ sufficit nobis. propterea igit p̄ri⁹ eū erudiebat. Naꝫ si simplr factū eēt miraculū nō tantū appareret: nūc aūt pri⁹ cogit cōfiteri inopiā vt certi⁹ discat miraculi magnitudinē. vñ seqt. Hoc aūt di. tē. eū. Nō q̄dē ignorās id qō debebat ab ipso dici ſꝫ humane hoc dictū est. Sicut em̄ ꝙ dr. Qui scrutat corda hoīum: nō ostēdit ignorātie scrutationē sed certissime cognitionis: ita cū hic dicat ꝙ tētauit eum

Do ctrina moralis.

Christi duplex sanatio

Supputatio tēporū.

Cathe. Aurea   S. tho.   hhhh

nihil aliđ dicēs quoniā sciebat cer
tissime. Sed ⁊ aliud est dicere quo
niā ꝓbatiorem eū faciebat: per ta
lem interrogationē inducēs in cer=
tissimā signi cognitionē. ꝓpter hoc
⁊ euangelista ne infirmitate locu=
tionis minorationē aliquā suspice=
ris subiungit. Ipse enim sciebat
quid esset facturus. Alcu. Interrō
gat igitur nō vt ignorata discat: sꝫ
vt discipulo adhuc rudi propriam
tarditatē ostēdat. quā ipse in se per
pendere nō valebat. Theo. Uel ēt
vt alijs ipsum ostēderet: non tanq̄
cor eius ignorās. Aug. de cō. euan.
Sed si dominus ſm narrationē ioā
nis ꝓspectis turbis quesiuit a phi
lippo tentans eum. vnde illis esce
dari possent: pōt mouere quō sit ve
rum quod alij narrauerunt prius
dixisse domino discipulos: vt dimit
teret turbas. Quibus ille respon=
dit ſm mattheum. Non habent ne
cesse ire: date eis vos mādacare. in
telligitur igitur post hec verba do=
minū īspexisse multitudinē ⁊ dixisse
philippo: quod ioannes cōmemo=
rat: alij autē pretermiserūt. Chry.
Uel aliter. Alia quidē sūt illa. alia
autē sunt hec nō eisdē facta tempo
ribus. Theo. Philippū igitur do=
minus tentans virum fidem habe
ret inuenit eum adhuc humanis
passionibus subiacentem quod pa
tet ex hoc quod sequitur. Respōdit
ei philippus. Ducentorū denario
rum panes non sufficiunt eis vt
vnusquisq̄ modicum quid acci. Al
cui. In quo tarditatem suam osten
dit. nam si perfecte de creatore in=
telligeret de eius potentie largita
te nō diffideret. Augu. de cō. euan.
Qđ aūt philippus hic apud ioānē
respondet: hoc marcus a discipulis
responsū esse cōmemorat: volēs in=
telligi hoc ex ore ceterorū philippū
respondisse q̄p̄ ⁊ pluralē numerum
pro singulari vsitatissime pōere po
tuerit. Theo. Sed ⁊ andreā domi=
nus similē philippo inuenit: q̄uis
altius de illo cōtemplātē. Sequit.
esca. Dicit ei vnus ex discipulis ei⁹

Andreas frater simonis petri. Est
puer hic qui habet quinq̄ panes or
dea. ⁊ duos pisces. Chrys. Estimo
quidē nō sine causa id eū dicere: sꝫ
qr audiuerat signū qđ helisyeus de
pānibus ordeaceis fecerat: pauit ei
de. xx. panibus cētū homines. Ascē
dit igit̄ mēte in aliqđ excelsum. sed
ad summū nō potuit peruenire: qđ
patet per hoc qđ subdit. Sed hec
quid sunt inter tātos? Estimabat
enī q̄ de paucioribus pauciora: ⁊ de
pluribus plura facturus esset qui
miracula faciebat: sed hoc nō erat
verū. Similiter enī ei facile erat et
de pluribus ⁊ de paucioribus pa=
scere turbas. nō enī materia subie
cta indigebat sed ne viderent̄ crea
ture aliene esse ab ei⁹ sapiētia ipis
creaturis vtitur ad materiā mira
culorū. Theo. Cōfūdant̄ manichei
qui dicunt q̄ panes ⁊ omnia huius
modi creata sunt a malo deo qr bo
ni dei filius iesus christus panes
multiplicauit. nā si creature male
fuissent: nequaq̄ bonus mala mul
tiplicasset. Augu. de con. euan. Qđ
autē andreas apud ioānem de quin
q̄ panibus ⁊ duob⁹ piscib⁹ suggessit
hoc ceteri pluralē numerū pro sin=
gulari ponētes ex discipulorū per=
sona retulerunt. Chry. discam⁹ aūt
hic qui voluptati attēdimus que co
medebant mirabiles viri illi ⁊ ma
gni ⁊ q̄titatē eorū que inferebant̄:
⁊ frugalitatē mēse eorū. Nōdū aūt
apparentibus panibus iussit eos
discūbere: vt discas quoniā nō en=
tia ⁊ vtentia ei subsistunt: sicut paul⁹
ait. Qui vocat ea que nō sunt tanq̄
ea que sunt. Seq̄tur enī. Dicit eis
iesus: facite ho. discumbere. Alcui.
Ad literā homines discūbere dici
mus iacendo comedere more anti=
quo. vnde sequit̄. Erat aūt fenum
multū in loco. Theo. i. herba viri=
dis. Erat enī pascha q̄ in p̄mo mē
se veris perficiebat̄. Sequit. Discu.
ergo viri nū. quasi quinq̄ milia.
Soli viri numerant̄ ab euāgelista
qr legalē consuetudinē sequebatur.
Etenim moyses a. xx. annis ⁊ supra

Cōc̄ē euange listas.

Christo oīa eq̄ facilia.

Cōsuetudo veri legalis.

populū cōnumerauit nulla mētiōe de mulieribus facta innuēs ꝙ omne qđ virile est ⁊ iuuenile dignum ⁊ honorabile est apud deū. Sequit Accepit ergo iesus panē: ⁊ cum gratias egisset distri. discū. similiter ex piscibus quātū volebant. Chry. Sꝫ quare palyticū debēs sanare non orat: neqꝫ suscitans mortuos: neqꝫ mare quietās: hic aūt orat gratias agens vt scꝫ ostendat eos qui comestionem incipiunt gratias agere oportere deo. Sed ⁊ aliter in minoribus maxime orat vt discas ꝙ non propter indigentiam orat. Si enim indigeret orare multo magis in maioribus hoc fecisset. Quia vero illa ex auctoritate facit: manifestū est ꝙ hic condescendendo nobis orat. ⁊ adhuc quoniam turba multa erat presens: oportebat eis suaderi ꝙ sm voluntatem dei aduenerat: ⁊ ideo cū occulte aliquod miraculum faciebat: non orabat sed coram multis orabat. ne crederent ꝙ esset deo contrarius. Hyla. tertio de tri. Quinqꝫ igitur panes offerunt turbe ⁊ franguntur: subrepunt in frangentium manus quedā fragmentorum procreationes. non imminuitur vnde prefringitur: ⁊ tamen prefringentis manum fragmenta occupant: non sensus: non visus profectū. tam conspicabilis operatiōis assequitur. est quod nō erat videtur quod non intelligitur solum superest vt deus omnia posse credatur. Aug. Unde enim multiplicat de paucis granis segetes: inde in manibus suis multiplicauit quinqꝫ panes: potestas enim erat in manibus christi: panes autem illi quinqꝫ quasi semina erant non quidem terre mādata: sed ab eo qui terram fecit multiplicata. Chrys. Uide autem quanta est serui ⁊ domini differentia. nam. prophete quasi ex mensura habentes gratiam ita miracula faciebāt christus autem absoluta virtute faciēs cum multa superabundantia omnia operabatur. Sequitur. Ut aūt im. sunt: dixit discipulis suis. Colli. que super. frag. ne pereant. Collegerunt ergo ⁊c. Non quidem hec ostentatio superflua fuit sꝫ ne ph̄ātasiā existimarent quod factum est propter quod etiam ex subiecta materia miraculum fecit. Sed quare non turbis dedit fragmenta portāda: sed discipulis? quoniā hos maxime erudire volebat: qui orbis terrarū debebāt eē magri. Ego aūt n solū admiror multitudinē panū q̄ fcā ē: sꝫ ⁊ certitudinē supfluorū: qꝛ neqꝫ pl⁹ neqꝫ min⁹ fecit superfluū esse: sed tātum quantum volebat scꝫ. xij. cophinos sm numerū. xij. apostolorū. Theo. Addiscimus aūt ex miraculo perpetrato nō fieri pusillanimes in coartationibus paupertatis. Bed. Turbe aūt cū vidissent signū quod fecit dominus mirabātur: quia nōsdū eū deū esse cognouerant ideoqꝫ euangelista subdit. Illi ergo homines. quia carnales erant ⁊ carnaliter intelligebant cum vidissent qđ fecerat signum dicebant: quia hic est vere propheta qui venturus est in mūdū. Alcui. Nōdum pleni fide dn̄m vocāt ppħetā: qꝛ nōdū deum dicere nouerāt: sꝫ iā multū pfecerant ex virtute miraculi: qui eum secernentes ab alijs: prophetam vocabant sicut sciebant in populo illo prophetas aliquando miracula fecisse: nec fallunt si dicunt eū prophetam cum ipse dominus vocauerit se prophetam dicens. Nō capit prophetam perire extra hierusalem. Augustinus. Sic autem propheta est christus et dominus prophetarū sicut angelus ⁊ dn̄s angelorū. ex eo enim ꝙ pn̄s annunciauit angel⁹ erat ex eo quod futura pđixit ppħeta erat ex eo ꝙ verbum caro factum est: ⁊ angelorum ⁊ prophetarū dominus erat. nullus enim propheta sine verbo dei. Chrysostom⁹. Ex hoc aūt quod dicunt. Qui venturus est in mundum: manifestū est ꝙ prophetam quendam principalē expectabāt. Et iđ quod dicitur. Hic est vere propheta. in greco cū

Jesus pphe[illegible]

adiectione articuli ponitur: ad ostē dendum scilicet eum esse discretum ab alijs prophetis. Augustin⁹. Considerandū autē quod dicitur: quia deus non est talis substantia q̄ oculis videri possit: et miracula ei⁹ quibus totū mundū regit: vniuersamq3 creaturā administrat: assiduitate vi luerūt: seruauit sibi quedā3 que faceret opportuno tempore: preter vsitatum cursū3 ordinēq3 nature: nō vt maiora: sed insolita videndo stuperent: quibus quotidiana viluerunt. Maius em̄ miraculū3 est gubernatio totius mūdi q̄3 saturatio quinq3 miliū hominū3 de quinq3 panibus: et tamen hoc nemo miratur. Illud mirantur homines: non quia maius: sed quia rarū3 est. Nec tamen sufficit hoc intueri in miraculis christi. quia em̄ domin⁹ est in monte: verbū dei est in alto. proinde non quasi humiliter iacet: nec transeunter pretereundū3 est. Alcui. Mystice enim nomine maris turbidū3 seculū designatur. Mox autē vt christus mare mortalitatis nostre adijt nascendo: calcauit moriendo: transijt resurgēdo: secute sunt eū3 credendo et imitando turbe credentiū ex vtroq3 populo collectorū. Beda. Tunc autem domin⁹ subijt in montē3 quod celū3 ascendit: quod designatur p mōtem. Alcui. Qd̄ enī3 turbis inferioribus relictis ad altiora cū discipulis ascendit: ostendit q̄ simplicibus minora precepta sunt cōmittenda: perfectioribus altiora q̄ imminente pascha illos reficit: significat: q̄ quisq3 pane diuinī verbi et corpore et sanguine domini desiderat refici: debet spiritualē pascha facere: id est de vitijs ad v̄tutes transire. Oculi vo domini sunt dona spiritualia: que cū3 dominus electis suis misericorditer concedit: tunc in eos oculos suos dirigit: id est respectū3 pietatis impendit. Augusti. lib. lxxxiij. questio. Quinq3 autē3 panes ordeacei significant veterē legē: siue quia nondū3 spiritualibus: sed adhuc carnalibus data ē lex: id est quinq3 corporis sensibus deditis. Nam et ipse turbe quinq3 milia hominū fuerūt: siue quia per Moysen lex ipsa data est. Moyses enī3 quinq3 libros scripsit. Et q̄ ordeacei erant panes: bene significauit vel ipsam legem: que ita data erat: vt in ea vitale anime alimentū3 corporalibus sacramentis obtegeretur. Ordei enī3 medulla tenacissima palea tegit. Uel ipm populū nondū expoliatū carnali desiderio tanq̄3 palea cordi eius inherebat. Beda. Ordeū etiā pabulū est iumentorū et cibus seruorū: et lex vetus data est seruis, et iumētis. i. carnalibus. Augusti. lib. lxxxiij. quest. Duo autē3 pisces qui saporē suauē pani dabant: duas illas personas videnē significare: quibus populus ille regebatur: regiā. s. et sacerdotalem: que tamē due persone dn̄m nostrum prefigurabant: ambas em̄ ille sustinuit. Alcui. Uel duo pisces dicta vel scripta prophetarū et psalmistarū significāt: et cū3 quinarius ad quinq3 sensus corporis referaē: mille ad perfectionē3 refertur. Qui vero quinq3 sensus corporis perfecte regere studēt: viri dicūtur a virib⁹: quos feminea mollities non corrūpit: sed sobrie et caste viuunt: et celestis sapientie dulcedine merentur recreari. Augustinus super Joan. Puer autem qui ista habebat forte populus israel erat: qui sensu pueriliter ea portabat: nec manducabat. Illa enim que portabat clausa onerabant: aperta pascebant. Beda. Pulchre autē3 dicit. Hec quid sunt inter tantos: quia lex vetus parum proficiebat: quousq3 eā suis manibus suscepit: id est opere impleuit, et eandem spiritualiter intelligendam esse docuit: quia lex neminē ducebat ad perfectū3. Augusti. super Joannē3. Frangendo autem panes multiplicati sunt. Quinq3 enim libri moysi multos libros cū3 exponuntur tāq̄3 frangēdo: id est disserendo fecerūt. Augustinus lib. lxxxiij. questio. Dominus etiā3 tanq̄3 frangendo et aperiendo quod durū3 erat et clausum

Allegorica expositio.

Allegoria pulchra.

in lege per discipulos impleuit: cum eis post resurrectionem aperuit scripturas. Augustinus super Joan. Quia autem ignorantia populi erat in lege: propterea tentatio domini ignorantiam discipuli demonstrabat. Super fenum autem discumbebant: quia carnaliter sapiebant: et in carnalibus quiescebant: omnis enim caro fenum. Illi autem de panibus dñi implentur: qui quod auribus audiunt operibus implent. August. Que sunt autem fragmenta nisi que populus non poterat manducare? Quid ergo restat nisi ut secretiora intelligentie que nõ potest capere multitudo illis credantur q̃ idonei sunt et alios docere valent: sicut erant apostoli. vnde et .xij. cophini ipleti sunt. Alcui. Cophinis enim seruilia implentur officia. Cophini igitur sunt apostoli: et eorum imitatores: qui licet in presenti sint despicabiles: spiritualium sacramentorum diuitijs sunt interius referti. Dicuntur autem apostoli fuisse cophini: quia per apostolos fides sancte trinitatis erat predicanda in quattuor partibus mundi. Quod autem nouos panes noluit facere: sed allatos cumulauit: significat quia veterem scripturam non reprobauit: sed aperiendo patefecit.

Notula pulchra

¶ Jesus ergo cum cognouisset: quia venturi essent vt raperent eum et facerent eum regem: fugit iterum in montem ipse solus. Ut autem sero factum est: descenderunt discipuli eius ad mare. Et cum ascendissent nauim venerunt trans mare in capharnaum. Et tenebre iam facte erant. Et non venerat ad eos iesus. Mare autem vento magno flante exurgebat. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta: vident iesum ambulantem supra mare: et proximum naui fieri: et timuerunt. Ille autem dicit eis. Ego sum: nolite timere. Voluerunt ergo accipere eum in nauim: et statim nauis fuit ad terram: ad quam ibant.

¶ Beda. Turbe viso tanto miraculo: intellexerunt pium atque potentem: et idarco voluerunt ipsum facere regem. homines namque volunt habere regem pium ad regendum: et potentem ad tuendum. Dominus igitur hoc cognoscens: fugit in montem: id est ascendit celeriter. vnde dicit. Jesus ergo cum cogno. quia ventu. essent vt ra. eum et fa. eum regem fugit iterum in montem ipse solus. Datur ergo intelligi q̃ dominus cum sederet in mõte cum discipulis suis: et videret turbas ad se venientes descenderat de monte: et circa inferiora loca turbas pauerat. Nam quomodo fieri potest vt rursus ille fugeret: nisi ante de monte descenderet. Augu. de concor. euan. Non autem repugnat quod matheus dixit. Ascendit in montem solus orare. Neque enim cause orandi contraria est causa fugiendi: quandoquidem et hinc dominus doceat hanc esse nobis magnam causam orandi quando est causa fugiendi. Augusti. Erat autem rex qui timebat fieri rex: nec talis rex q̃ ab hominibus fieret: sed talis qui hominibus regnum daret: semper quidem ille cum patre regnat secundum q̃ est filius dei. Predixerunt autem prophete regnum eius: et secundum id q̃ homo factus christus: et fecit fideles suos christianos: qui sunt regnum eius. quod modo colligitur modo emitur sanguine christi. Erit autem aliquando manifestum regnum eius: quando erit aperta claritas sanctorum eius post iudicium ab eo factum. Discipuli autem et turbe credentes in eum putauerunt illum sic venisse vt iam regnaret. Hoc est velle rapere et facere eum regem. Chryso. Uide autem quanta est gule vis: non vltra eis sabbati transgressionis cura: non vltra zelant pro deo: sed omnia remota sunt ventre repleto: et propheta iam erat apud eos: et regem eum inthronizare volebant. Xps autem fugit eru-

Cõcent⁹ euãgelistarum.

Regnum xpi duplex.

dicẽs nos mũdanas ꝯtẽnere dignita
tes. Sic igit iesus dimittit discipu-
los ⁊ ascẽdit in mõtẽ. Mi ꝟo a ma-
gistro relicti: vt sero factũ est descen
derũt ad mare. Et hoc est qđ subdi
tur. Ut aũt sero fac. ẽ desce. disci. ei⁹
ad mare. Et q̃d ẽ vsq ad vesperã ex-
pectauerũt eũ venturũ esse putãtes
ad se: facta ꝟo vespa nõ vltra susti-
nent eũ nõ inquirere: tãtus eos deti
nebat amor: sꝫ ab amore igniti ascẽ
derũt in nauẽ. vñ sequit. Et cũ ascẽ.
na. ve. trans ma. in caphar. Uenie-
bãt quidẽ ad capharnauꝫ estimãn
tes se illic eũ inuẽturos. Augu. Sic
ergo dixit finem et redit vt exponat
quõ venerũt: q꞉ ꝑ stagnũ nauigãtes
trãsierũt: et dũ nauigarẽt recapitu-
lãdo exponit q̃d acciderit di. Et te.
iam fa. erãt ⁊ nõ ve. ad eos ie. Chry.
Nõ sine causa euãgelista tẽpus de-
signat: sꝫ vt ꝑ hoc calidũ eorũ amorẽ
ostẽdat. Nõ eñ dixerũt. Uespa nũc
est ⁊ nox aduenit: sed ab amore igni
ti ascenderũt in nauim. multa autẽ
erant et quib⁹ impediebãtur a tpe.
vnde dicitur. Et tenebre iam facte
erant a tempestate. vnde sequitur.
Mare autẽ vento magno flan. exur-
gebat a lo. Non enim erant prope
terrã. vñ dicit. Cum remigassent er
go quasi stadia. xxv. aut. xxx. Bed.
Eo genere locutionis: quo cũ dubi-
tãdo loquimur solem⁹ dicere ferme
xxv. aut ꝓpe. xxx. Chryso. Et vltimo
ab inopinabili. vnde sequit. Uident
iesuꝫ ãbu. supra ma. ⁊ pxi. fieri. Ap
paret quidẽ eis postq̃ illos dimise-
rat: illo quidẽ docens eos qđ est de-
relictio: ⁊ amorẽ excitãs maiorẽ: hic
vero suã ṽtutẽ ostendẽs: ꝓpter hoc
igitur illi turbabant. vnde sequit.
Et timuerũt: quib⁹ turbatis dñs cõ
fortationeꝫ adhibet. vñ sequit. Ille
autẽ dicit eis. Ego sum: nolite time
re. Beda. Non autẽ dixit. Ego sum
iesus: sed tñ. Ego sum: q꞉ familia-
res eius erant: ideoq audita voce
facile potuerũt cognoscere magi͂m
sive qđ verius est: vt ostenderet se
illum esse qui moysi dixit. Ego sum
qui sum. Chryso. Ideo autẽ eis ap-

Myste-
riũ latet
in ṽbis.

paruit: vt ostendat quoniã ipse est
qui tempestatẽ soluet. Hoc eñ ostẽ-
dit euangelista subdẽs. Uoluerunt
ergo accipere euꝫ in naui: et statim
fuit nauis ad terrã: ad quam ibãt.
Tranquillã enim prebuit eis naui-
gationẽ. Non autẽ nauim ascendit:
volens maius miraculũ operari: et
deitatẽ eis reuelare apertius. Theo.
Uide naq tria miracula. primũ est
q᷑ ambulabat supra mare. secũduꝫ
est q᷑ fluct⁹ mitigat. tertiũ est q᷑ sta-
tim facit nauim ad terrã ire: ad quã
ibant. naꝫ multũ distãbant a terra.
cum eis domin⁹ apparuit. Chryso.
Turbe autẽ non ostendit se iesus su
pra mare ambulantẽ: q꞉ hoc signuꝫ
imbecillitatẽ eorũ excedebat. sꝫ neq
discipulis diu visus est hoc faciens.
sed statim disparuit ab eis. Augu.
de con. euange. Non est autẽ aduer
sum q᷑ matthe⁹ prius eũ dixit dixisse
discipulos ascendere in nauiculam
⁊ precedere eum trans fretuꝫ. donec
dimitteret turbas: ac deinde dimis-
sis turbis ascendisse in montẽ solus
orare. Joannes vero prius eũ fugis
se cõmemorat solũ in montẽ ac dein
de inquit. Ut au. se. fa. est: descende
runt disci. eius ad mare ⁊ cuꝫ ascen.
in nauiꝫ. Quis eñ nõ hoc videat re
capitulando ioanneꝫ postea dixisse
factũ a discipulis quod iaꝫ iesus in-
ferat anteq̃ fugisset in mõtẽ. Chry-
sosto. Uel aliter. Mihi videtur hoc
signũ aliud ab eo quod apud mat-
theum positũ est. tunc enim non sta
tim eum susceperũt: nunc autẽ per-
suasi sunt statim suscipere. ⁊ tunc q̃-
dem adhuc tempestas permanebat
concutiens nauim: nunc autem cuꝫ
voce tranquillitas aduenit. multo-
tiens enim eadem facit signa vt fa-
cile susceptibilia fiãt. Augustinus.
Mystice autem pauit domin⁹ tur-
bas et ascendit in montem. sic enim
de illo predictum est. Congregatio
populorũ circundabit te: et propter
hanc in altũ regredere: id est vt cir
cundet te congregatio populorũ re
gredere in altum. Quare autem di
ctum est Fugit: neq enim si nollet te

Cõcent⁹
euãgeli
cus.

neretur. Aliquid ergo significauit fugiendo: qr scʒ non potuit intelligi altitudo eius. quicquid em̄ non intellexeris: fugit me dicis. ergo fuit in montem ipse solus: qr ascendit super oēs celos. Illo autē sursuʒ posito: discipuli in nauicula tēpestatem patiebanf: nauicula illa ecclesiā ꝑsignabat. Tenebre iam facte erant: et merito: qr lux nō erat: non em̄ venerat ad illos iesus. Quātū accedit finis mundi: crescūt errores: crescit iniquitas. Lux deniqꝫ charitas est sm̄ illud. Qui odit fratrem suū: in tenebris est. Ipsi fluctus nauē turbātes: ⁊ tēpestates et vēti clamores sunt maledictorū. inde charitas refrigescit: inde fluct⁹ augētur: ⁊ turbatur nauis: nec tamen venti illi et tēpestas et fluctus et tenebre id agebant: vt vel nauis non ꝓmoueret: vel soluta mergeretur. Qui em̄ perseuerauerit vsqꝫ in finem: hic salu⁹ erit. Quinarius autē numerus ad legem pertinet: ipi sunt quinqꝫ libri moysi. ergo legem signat numer⁹ vigesimusqnītus: quoniā quinquies quini fiunt vigintiquinqꝫ. Sed huic legi anteqꝫ euangelium veniret deerat perfectio: que in senario numero comprehēditur. Ipsa ergo qnqꝫ per sex multiplicētur: vt lex per euāgeliū impleatur: vt fiāt sexies quini. xxx. Ad eos ergo qui legem implent venit iesus calcans fluctus. i. omnes tumores mundi sub pedib⁹ habens: omnes altitudines seculi premens: et tamen tante sunt tribulationes: vt etiā ipsi qui credunt in iesum expauescāt ne deficiāt. Theophilus. Cum autē homines vel demones nos per timorem nitunt mouere: audiamus christuʒ dicentem. Ego sum: nolite timere: id est ego semper assisto. et sicut deus permaneo: ⁊ nunqꝫ pertranseo: non perdatis in me fidem pro falsis terrorib⁹. Uidet etiam quomodo non in principio periculi domin⁹ astitit: sed in fine. Permittit nāqꝫ nos esse in medio periculorū: vt certantes in tribulationibus probabiliores fiamus: ⁊

Lux charitas dicitur.

vt ad ipsū solū recurram⁹: qui potēs est et insperatis nos liberare. Cum em̄ intellectus human⁹ sibi ꝓuidere nō poterit: tūc salus diuina aduenit. Si voluerim⁹ etiā xp̄m in nauiculam nostrā suscipere. i. in cordib⁹ nr̄is habitare: statim inueniemur in terra ad quā irevolum⁹. i. in celum. Beda. Quia vero hec nauicula non torpentes vehit: sed fortiter remigātes: significatur ꝙ in ecclesia nō desides et molles: sʒ fortes et in bonis operibus perseuerātes ꝑueniūt ad portum salutis eterne.

Ubi humana et sunt assunt diuina.

¶ Altera die turba que stabat trans mare vidit: quia nauicula alia non erat ibi nisi vna: et quia non introisset cuʒ discipulis suis iesus in nauim: sed soli discipuli eius abissent. Alie vero superuenerunt naues a tyberiade iuxta locum vbi manducauerant panē gratias agētes deo. Cum ergo vidisset turba. quia iesus non esset ibi neqꝫ discipuli eius ascenderunt in nauiculas: et venerunt capharnaum querentes iesum. Et cuʒ inuenissent eum trans mare: dixerunt ei. Rabbi quando huc venisti? Respondit eis iesus: et dixit. Amen amen dico vobis queritis me: non quia vidistis signa: sed quia manducastis ex panibus: et saturati estis. Operamini non cibum qui perit: sʒ qui permanet in vitam eternā quem filius hominis dabit vobis. Hūc em̄ pat̄ signauit de⁹.

¶ Chrysostom⁹. Dominus et si turbis non manifeste ostenderit quomodo supra mare ambulauerit: dedit tamē eis latēter suspicari quod factum erat: et euangelista hoc ostēdit dicens. Altera die turba ⁊c. vsqꝫ ibi abissent. Quid em̄ hoc erat aliud

q̄ suspicari q̄ mare pedes transiēs recesserat. Neq; enim est dicere q̄ in alia naucula pertransiuit: quia vna erat ibi tm̄ in quā ascenderunt discipuli eius: cum quibus ipse non intrauerat. Augu. Insinuatū autē est illis tā magnū miraculum. venerūt ergo alie naues iuxta locū illū vbi manducauerāt panē: in quibus turbe eū secute sunt. et hoc est quod subdit. Alie ve. na. supue. &c. vsq; ibi querentes eum. Chryso. Sed tamē post miraculū tā magnū venientes non interrogauerunt eū q̄liter ptrā fijt: neq; curauerunt tantum miraculū addiscere. Sequitur em̄. Et cū inuenissent eū trās mare: dixerunt ei. Rabbi q̄n huc venisti? Nisi quis dicat hic q̄n p qualiter dictū esse ab eis: dignū aūt est & hinc cōspicere facilē eorū mentē. Qui em̄ dicebant. Hic est ppheta: qui studebant rapere & facere eū regē inuenie̅tes eum mihi tale cōsiliant. Augu. Ecce em̄ ille qui in montē fugerat turbatus cū ipsis turbis loquit: modo teneāt: modo regē faciāt. Sed ille qui post miraculi sacramentū: et sermonem infert: et quorū satiauit panibus vētrē: satiat sermonib' mentē. Alcui. Qui em̄ dedit exēplū fugiende laudis & terreni imperij: dat exēplū doctoribus qualiter debeant insistere predicationi. Chryso. Mansuetudo autem et leuitas nō vbiq; est vtilis. cū em̄ deses fuerit discipulus & grossus: stimulo vti ad eū oportet: hoc et hic filius dei facit. Uenientibus enim turbis & blandientibus ei dicēdo. Rabbi quando huc venisti? vt ostēdat q̄ eū qui ab hominibus est: honorē nō cōcupiscit: sed solū inspicit eorum salutem: redarguendo eis respondit: non solum corrigere volens: sed et mentem eorum releuare. vnde sequit. Respondit eis iesus et dixit. Amen amen dico vo. queritis me nō quia vidistis signa: sed quia mandu. et panibus et saturati estis. Augusti. quasi dicat p pter carnem me queritis nō pppter spiritum. Chrysosto. Post reprehensionem autem doctrinā eis adiungit dicens. Operamini: non ci. qui pe. sed qui pma. in vi. eter. q. d. Uos escā exquiritis tēporalē: ego autem corpora vestra nutriui: vt p hoc exqreretis illā escam: que nō temporaneam sed eternam tribuit vitam. Alcuinus. Corporeus cibus carnē tantū reficit exterioris hominis: & semel acceptus non sufficit: nisi quotidie accipiatur: spiritalis autem cibus permanet in eternum & satietatem perpetuam immortalitatemq; largitur. Augusti. Seipsum autem insinuat istum cibum: vt in sequentibus illucescit: ac si dicat. Queritis me propter aliud: querite me propter me. Chryso. Sed quia quidam eo q̄ volunt pigre nutriri. abutunt hoc verbo: necessarium est inducere id quod est pauli. Qui furabat iam non furetur: magis autem laboret operando manibus suis: vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. sed et ipse corinthum veniens: morabatur apud aquilā et priscillā: et operabatur. Dicendo autem. Ne operamini cibum qui perit: non insinuat q̄ oporteat pigritari: sed q̄ oporteat operari & dare. hic em̄ est cibus qui non perit. operari autem cibum qui perit: est affici secularib' rebus. Hoc igitur dixit. q: illi nullā fidei curā habuerunt: sed solum volebant ventrem implere nihil laborantes: & hoc decenter cibum qui perit vocauit. Augusti. Sicut autē samaritane dixerat. Si scires qui petit a te bibere: postulasses ab eo & daret tibi aquā viuā. ita et hic subdit. Quē filius homi. vo. da. Alcui. Q̄n aūt per manū sacerdotis corp. xp̄i accipis nō sacerdotē quē vides' sz illū quē nō vides attēde. Sacerdos est dispensator huius cibi non actor. filius hominis seipsum dat nobis: vt nos i ipso & ipse in nobis maneat. Istum filium hominis nolite sic accipere quasi alios filios hominum. Sequestratus est enim quadam gratia et exceptus a numero omnium. iste enim filius hominis &

Exēplū xp̄i duplex.

Filius q̄uo dicitur signatus

dei filius est. hoc est quod subdit. Hūc enī pater signauit de⁹. Signa re est signū ponere quasi dicat. No lite me cōtēnere quia filius homis sum. sic enim sum filius hominis: vt deus pater me signaret id est ꝓ prijū aliquid mihi daret: quo non cō funderer cū genere humano: sed ꝑ me liberaretur genus humanum. Hylarius. v. ij. de trini. Signaculo rū autē natura est vt omnē impresse in se speciei explicent formā: ⁊ nihil minus ex eo in se habeant vnde si gnentur: et dum totum accipiunt qđ imprimitur. totum ex se preferunt quicquid impressum est. Uerbū igit̄ hoc ad diuine natiuitatis non ꝓfi cit exemplum: quia in signaculis et materies sit ⁊ diuersitas ⁊ ipressio: per quā mollioribus naturis: vali diorum generū species imprimunt̄. Unigenitus vero deus: ⁊ per sacra mentum salutis nostre hominis fi lius: volens proprietatis nobis pa terne in se signare speciem: signatū se a deo ait: vt per hoc potestas in eo dandi ad eternitatē esse intelligi possit: quia omnē in se paterne for me plenitudinem signantis se dei contineret. Chrysostomus. Uel si gnauit id est in hoc misit hanc no bis afferentem escam. Uel signauit id est reuelauit per suum testimo nium. Alcuinus. Mystice autem altera die id est post ascensionem christi turba stans in bonis operi bus: non iacens in terrenis volu ptatibus expectat vt veniat ad eos iesus. Una autem nauis est vna ec clesia. sed ⁊ alie naues que superue niunt sunt cōuenticula hereticorū: qui que sua sunt querunt non q̄ iesu christi. vnde conuenienter eis dici tur. Queritis me: quia māducastis ex panibus. Augustinus. Quā mul ti etiā non querūt iesum: nisi vt illis benefaciat secundum tempus. ali⁹ negocium habet: querit intercessio nē clericorum. alius premitur a po tentiore: fugit ad ecclesiam. vix que ritur iesus propter iesum. Gregori. xxij. mora. Per eorum etiam perso

Anagogica expositio.

nā dominus illos intra sanctam ec clesiā detestatur: qui per sacros or dines ad dominum propinquantes non in eisdē ordinibus virtutū me rita sed subsidia presentis vite exq̄ runt. Satiatos quippe de panibus dominum sequi: est de sancta eccle sia temporalia alimenta sumpsisse. Et non pro signis dominum: sed pro panibus querere est ad religionis officium: non pro augēdis virtuti bus: sed pro requirendis subsidijs inhiare. Beda. Illi etiā qui in ora tione querunt non eterna sed tem poralia: querunt iesum non propter iesum sed ꝓpter aliquid aliud. Si gnificatur autem mystice quoniam hereticorum conuenticula carēt ho spitio christi ac discipulorum eius: et dicuntur alie superuenisse naues q꞉ hereses repentine fuerunt. Per turbam autem que cognouit ꝙ ie sus non erat ibi neq̄ discipuli eius: illi designantur qui cognoscētes er rores hereticorum: relinquunt eos et ad veram fidem veniunt.

¶ Dixerunt ergo ad eū. Quid faciemus vt operemur opera dei? Respōdit iesus: ⁊ dixit eis. Hoc est opus dei vt credatis in eum quē misit ille. Dixerūt er go ei. Quod ergo tu facis si gnū vt videamus et credamus tibi? Quid operis? patres no stri manducauerunt māna in deserto: sicut scriptum est. Pa nē de celo dedit eis manduca re. Dixit ergo eis iesus. Amen amen dico vobis: non moyses dedit vobis panē de celo: sꝫ pa ter meus dat vobis panē de ce lo verū. Panis enim verus est qui de celo descendit: et dat vi tā mūdo. Dixerunt ergo ad eū. Domine semper da nobis pa nem hunc.

¶ Alcuinus. Intellexerat escā istā que permanet in vitam eternā esse

opus dei:⁊ ideo interrogant q̇d fa=
cerãt: vt istũ cibũ.i. opus dei opari
possint. et hoc est qđ dicit. Dixerũt
ḡ ad eum. Quid faciem⁹ vt opemur.
opa dei. Beda.i.q̄ p̄cepta seruando
poterimus implere opa dei. Chry.
Hoc aũt dicebant nõ vt discant ⁊ fa=
ciãt:sed ad cibi exhibitionẽ eũ idu=
cere volentes. Theo. Christus vero
q̃uis cognosceret q eis nihil pde=
rat:tñ ppter cõmunẽ vtilitatẽ rñdit
et ostẽdit eis:immo olb⁹ holb⁹ qđ sit
opus dei. vñ sequit̃. Rñdit iesus et
dixit eis. Hoc est opus dei:vt creda
tis in eũ quẽ misit ille. Augu. Non
aũt dicit. Ut credatis ei : sed vt cre=
datis in eũ. Nõ eñ cõtinuo q̇ credit
ei:credit in eũ. nã ⁊ demones crede=
bant ei:et non credebãt in eũ. ⁊ nos
credim⁹ paulo:sed nõ in paulũ. Cre
dere ḡ i eũ est credẽdo amare:credẽ
do diligere:credẽdo in eũ ire:et ei⁹
membris incorpari. Ipsa est fides
quã de nob̃ exigit de⁹:q̄ p dilectionẽ
opat̃. Discernit̃ tñ ab opib⁹ fides:si
cut dicit apostolus iustificari homi
nẽ p fidẽ sine opibus legis. Et sunt
opa q̄ videt̃ bona sine fide xp̄i: ⁊ nõ
sunt bona:qr nõ referuntur ad eũ fi
nẽ ex quo sunt bona: finis eñ legis
xp̄s ad iusticiã ol credẽti:et ideo no
luit discernere ab ope fidẽ:s; ipsam
fidẽ dixit esse opus dei: ip̄a est eñ fi
des q̄ p dilectionez opat̃. Nec dixit.
Hoc est opus vestrũ:sed Hoc est op⁹
dei:vt credatis in eũ:vt qui gloriat̃:
in dño glorietur. Credere ergo in eum
est manducare cibũ q̇ permanet in
vitã eternã. vt quid paras dentẽ et
ventrem:crede:⁊ mãducasti. Quia
ergo inuitabat eos ad fidẽ:illi ad=
huc querebant signa:quibus crede
rent. Judei enim signa querunt:et
hoc est qđ sequit̃. Dixerũt ergo ei.
Quod ḡ tu facis signũ vt videam⁹ ⁊
credamus tibi:quid operis:Chry
Nihil irrationabilius q̃ signo pre
manibus existente:quasi nullo iam
signo facto hoc dicant. neq; electio=
nẽ signi fiendi domino permittunt:
sed in necessitatẽ eũ estimant duce=
re:vt nullũ aliud faciat signũ q̃ ta=

le quale factum est in eorum paren
tibus:vnde subdunt. Patres nostri
manducauerunt mãna in deserto.
Alcui. Et ne videatur mãna aliquo
modo cõtẽnẽdũ: auctoritate psalmi
illud extollũt dicentes sicut scriptũ
est. Panẽ de celo dedit eis mãduca=
re. Chryso. Multis quidẽ factis si=
gnis:et in egypto ⁊ in mari rubro ⁊
in deserto huius maxime memine=
runt:qđ valde cõcupiscebant ppter
ventris tyrãnidẽ. Neq; autez dicũt
q deus hoc fecit:ne videantur eum
exequare deo:neq; moysen inducũt
vt non videantur christum deprime
re:sed mediũ ponunt dicentes. Pa=
tres nostri manduca. mãna. Uel ali
ter. Augusti. Dominus iesus talez
se dicebat: vt se moysi preponeret:
non enim ausus est moyses de se di
cere q daret cibum qui non perit.
Attendebant itaq; quanta fecisset
moyses: adhuc aliqua maiora vole
bant fieri, q. dicant. Tu promittis
cibũ qui non perit: ⁊ non talia ope=
raris qualia moyses. Panes ordea
ceos ille nõ dedit: sed mãna de celo.
Chryso. Licebat aũt domino dicere
quoniã moyse maiora miracula fe=
ci. sed non erat tempus horum ver=
borum nunc: sed vnum erat ad qđ
studebat scilicz ducere eos ad escã
spiritalem. Unde sequitur. Dicit
ergo eis iesus. Amen amen dico vo
bis. Non moyses dedit vo. pa. de ce
lo:sed pater meus dat vobis panẽ
de celo verũ. An nõ ex celo erat mã=
na. qualiter igitur ex celo dicitur.
sicut et volucres celi dicuntur. et si=
cut dicitur. Intonuit de celo domi=
nus. Panẽ autem non verum vocat
illum: non quia falsum erat mira=
culum de mãna:sed quia figuraue=
rat:non veritas. Nõ dixit. Nõ moy
ses dedit:sed ego:sed p moyse qdẽ
deũ:pro mãna vero seipsum posuit
Augustinus. q. diceret. illud man=
na hoc significabat scilicet cibuz de
quo paulo ante locutus sum: ⁊ om=
nia signa mea erant. Signa mea di
lexistis:quod significatur contemni
tis. Deus enim dat panem quem

Fides vera et p[er]finit.

Judei q̃re mã=na cupierũt.

Mãna quid fi=gurauerit.

significauit mãna ipsum id est do:
minũ iesum christum. vnde sequit.
Panis enĩ verus est qui de celo de:
scen. & dat vitam mundo. Beda. Nõ
quidẽ elementis: sed hominibus ha
bitatoribus mundi. Theophi. Seip
sum dicit panẽ verum: quia princi:
pale significatũ per mãna est vnige
nitus dei filius homo factus. Mã
na nãq; interpretatur: quid est hoc
nam iudei videntes stupefacti vn⁹
ad aliũ dicebant: quid est hoc? Fi
lius autẽ dei factus homo ipse est
potissimum admiratiuum mãna:
ita vt cuilibet cõtingat querere: qd
est hoc? quõ fili⁹ dei filius hoĩs est.
quomodo ex duabus naturis vna
fit persona. Alcuinus. Qui per as:
sumptam humanitatem descendit
de celo: et per assumentem diuinita
tem dat vitam mundo. Theophi.
Hic autem panis vita secundum na
turam existens: tanq̃ viui patris fi
lius proprium opus facit: quia viui
ficat cuncta. Sicut enim panis ex
terra infirmã naturam carnis cõ
seruat: sic et christus per spiritus
operationes viuificat animam: et
etiã corpus incorruptibile facit. nã
per eius resurrectionem corporalis
confertur incorruptio: et ideo dicit
q̃ dat vitam mũdo. Chrysostomus.
Non iudeis solum: sed orbi terra:
rum. Illi vero inferius adhuc insipi
ciebãt. vnde sequitur. Dixerunt er:
go ad eum. Domine semper da no:
bis hunc panem. Dicente autem eo
quoniam pater meus dat vobis pa
nem: non dixerunt. Roga vt det: sed
Da nobis. Augustinus. Sicut enĩ
samaritana cui dictum est: qui bibe
rit de hac aqua: non sitiet vnq̃ secũ
dum corpus accipiens et carere in:
digentia volens. Da mihi inquit do
mine de hac aqua: sic et isti dicunt.
Da mihi panem qui reficiat et non
deficiat.

Christ⁹ panis celestis

¶ Dixit autem eis iesus. Ego
sum panis vite. Qui venit ad
me nõ esuriet et q̃ credit in me
non sitiet in eternum. Sed di:
xi vobis: quia et vidistis me et
non credidistis. Omne quod
dat mihi pater ad me veniet: &
eum qui venit ad me nõ eiiciã
foras: quia descendi de celo nõ
vt faciam voluntatem meam:
sed voluntatem eius qui misit
me. Hec est enim volũtas eius
qui misit me patris: vt omne
quod dedit mihi nõ perdam ex
eo: sed resuscitem illud in nouis
simo die. Hec est enim volun:
tas patris mei qui misit me:
vt omnis qui videt filium et cre
dit in eum habeat vitã eternã
et ego resuscitabo eum in no:
uissimo die.

¶ Chrysostomus. De reliquo dñs
in mysteriorum traditionem eos in
ducturus est: & primũ de deitate sua
loquitur. vnde dicitur. Dixit autẽ
eis iesus. Ego sũ panis vite. Neq;
enĩ hoc de corpore eius dictũ est: de
illo enĩ in fine dicit. Panis quẽ ego
dabo: caro mea est. Sed interim de di
uinitate loquit. Etenim caro ꝓpter
deum verbum panis est: qd spiritũ
ipsum suscipienti panis celestis fit.
Theophi. Non aũt dixit. Ego sum
panis nutrimenti: sed Uite. Quia
enĩ cũcta mortifera erant: viuifica:
uit nos christus p seipsum. est autẽ
panis nõ consuete vite: sed illius q̃
morte nõ resecatur. vñ subdit. Qui
venit ad me nõ esuriet: & q̃ credit in
me nõ sitiet in eternum. Augustin⁹.
Qui venit ad me. hoc est qui credit
in me. et quod dixit. Non esuriet.
hoc intelligendum est. Et non si:
tiet vnquam. vtroq; enim signifi:
catur eterna illa satietas: vbi nul:
la est egestas. Theophilus. Uel
non sitiet neq; esuriet id est ad ver:
bum dei audiendum: neq; tedio:
sus efficietur: neq; sitiet siti intel:
lectuali: quasi non habeat aquam
baptismi. et sanctificationem per
spiritũ sanctũ. Augu. Panem igitur

Christ⁹ oĩa viui ficauit.

de celo desiderat;:aū.vos habetis:
sed non manducatis. vnde sequitur
Sz dixi vobis:qr ꝛ vidistis me ꝛ nō
credidistis. Alcui.q.d. Nō ideo hoc
dixi:ꝙ vos sciaz hoc pane satiādos:
sed potius ad improperium vestre
incredulitatis dico.qr videtis ꝛ non
creditis. Chry. Uel per hoc ꝙ dicit.
Dixi vobis:insinuat testimoniū scri
pturarum:de quo supra dixerat. Il
le sunt que testimonium perhibent
de me. Et iterum dixerat. Quoniaz
veni in nomine patris mei:ꝛ non su
scepistis me. hoc autem ꝙ dicit. Qr
vidistis me ꝛc. signa occulte īsinuat
Aug. Sed non ideo ego populū dei
perdidi:quia vos vidistis ꝛ non cre=
didistis. vnde seqtur. Omne quod
dat mihi pater:ad me veniet:ꝛ eū q
venit ad me non eijciam foras. Be=
da. Absolute dicit. Omne. vt ostēde=
ret plenitudinē fideliū. Hi autē sunt
quos pater dat filio:quando p occul
tam inspirationez facit eos credere
in filiuz. Alcui. Quecūqꝫ ergo pater
traxerit ad hoc vt credat in me:ve=
niet per fidem ad me: vt mihi iūga=
tur:ꝛ eum qui passibus fidei ꝛ bone
operationis veniet ad me. Nō eijciā
foras.i.in secreto pure cōsciētie me=
cum morabitur:ꝛ tandem recipiam
eum in eterna beatitudine. Augu.
Illud enim intus vnde nō eijcitur fo
ras:est magnam penetrale ꝛ dulce
secretum sine tedio:sine amaritudi
ne malarum cogitationum:sine in=
terpellatione tentationū ꝛ dolorum:
de quo dicitur. Intra in gaudiū dñi
tui. Chry. Per hoc autez ꝙ dicit. Qd
dat mihi pater:ostendit quoniā nō
contingens res est credere in chri=
stum:neqꝫ cogitationibus humanis

Gaudiū pure cō=scientie.

perficitur:sed ea que de super reue
latione indiget:etiam anima deuo=
ta suscipiente reuelationem. vñ non
sunt ab accusatione eruti:quib⁹ non
dat pater. idigemus enim ꝛ ea que
ex nobis est voluntate ad credēdum
per hoc autem tangit incredulitatē
eorum ostendens:quoniam qui non
credit ei:voluntatem transgreditur
patris. Paul⁹ aūt ait ꝙ ipe eos tra=
diderit pr̄icū tradiderit inqt regnū
deo ꝛ patri. Sicut igitur pater dans
non priuat seipsum:sic nec filius tra
dens. dicitur aūt filius tradere:qm̄
per eum ad patrem adducimur. Et
de patre dictum est. Per quem vo=
cati estis in societatē filij eius. Sic
igitur qui venit ad me saluabitur
quia pro his veni ꝛ carnē assumpsit
vnde sequitur. Quia descendi de ce=
lo non vt faciam volunta. meam:sed
volun. eius qui misit me. Quid di=
cis? alia sunt tua ꝛ que illius? Ne
igitur hoc aliquis suspicetur subiū=
xit. Hec est autem volun. eius q mi=
sit me:vt omnis qui videt filium et
credit in eum habe. vitam eternaz.
Per hoc autem ꝛ filius vult quia fi= Volun=tas vna patris ꝛ filij.
li⁹ quos vult viuificat. Quid est q̄d ci=
tur quod dicit. Non aliud actur⁹ ve
ni ꝙ quod pater vult. quasi non ha=
bens diuinam voluntatem a patre:
omnia enim que patris sunt: mea
sunt:sed hoc non dixit:sed in fine re
seruat: excelsa enim interim occul=
tat. Augusti. Uel aliter. quare non
eijciat foras subiūgit dicens. Quia
descen. de celo non vt fa. volun. meā
sed volū. eius qui misit me. Propte=
rea enim anima a deo exiūt:quia su
perba erat. Superbia eniz eiecti su
mus. humilitate regredimur. Me=
dicus enim quando egritudinem di
scutit:si curet ꝙ per aliquā causam
factum est:ꝛ ipsam causam non cu=
ret ad tempus videtur mederi: sed
causa manente morbus repetitur.
Ut ergo causa omnium morborum
curaretur:id est superbia: descēdit
ꝛ humilis fact⁹ est filius dei. Quid
superbis homo? filius dei propter
te humilis fact⁹ est. Puderet te for=
tasse imitari humilem hominez:sal
tem imitare humilem deum. hec est
enim commendatio humilitatis.
Non veni facere voluntatem meā
sed volūtatē ei⁹ q misit me. Supbia
ꝙpe facit voluntatē suā humilitas
volūtatem dei. Hyla. iij. de tri. Nō
igitur hoc dicit qr facit quod non ve
lit:sed obedientiam suam sub effe
ctu paterne voluntatis ostendit:vo

lens ipse voluntatem patris exple re. Augu. Ideo qui ad me venerit non eijciã eum foras: q: non veni facere voluntatem meam: humilis veni humilitatẽ docere. qui ad me venit incorporatur mihi: et humilis fit q: non faciet voluntatẽ suaz: sed dei et ideo non eijcietur foras: quia cum superbus esset proiectus est foras. ad me enĩ venire non potest nisi humilis: nõ mittitur foras nisi superbia: qui seruat humilitatem non labitur a veritate. Quare autem ideo non eijciat foras qui venit ad illum quia non venit facere voluntatem suam ostendit cuz subdit. Hec est eniz voluntas eius qui misit me patris: vt omne quod dedit mihi pater non perdam ex eo. Ipse illi datus est: qui seruat humilitatem non est voluntas in conspectu patris vt pereat vnus de pusillis. de tumentibus potest perire: de pusillis nihil perit: quia nisi fueritis sicut pusillus iste nõ intrabitis in regnum celorum. Augu. de correctione et gratia. Qui ergo in dei ꝓuidẽtissima dispositione prescit: ꝑdestinati: vocati: iustificati: glorificati sunt etiam nondum renati: sed et nondũ nati: iam filij dei sunt: et omnino perire non possunt. hi eniz vere veniunt ad christum. Ab illo ꝙ datur etiã perseuerentia in bono vsqꝫ in finẽ. neqꝫ eniz datur nisi eis qui non peribũt: quoniam qui nõ perseuerarent peribunt. Chry. Per hoc autem quod dicit. Non perdã ex eo: non ostendit se indigere eoꝝ cura: sed hoc dicit propter eorum salutem. Postꝙ autem dixerat. Nõ perdam ex eo: et non eijciam foras subiungit. Sed resuscitem eũ in nouissimo die. quia i resurrectiõe cõi mali eijcientur fm illud. Tollite eũ et eijcite eum in tenebras exteriores. Ipsi etiã perdentur fm illud. Qui põt animaz et corpus perdere in gehennam. Ideo autem multotiens resurrectionez inducit: vt nõ ex solis rebus presentibus iudicẽt dei prouidentiam: sed aliam expectent vitam. Augustinus. Videte ãt quemadmodum et hic geminã illã resurrectionẽ designet: qui venit ad me modo resurgit: humilis factus in membris meis. Sequitur autez. Sed resuscitem illum in nouissimo die. Ad exponendum autẽ quod dixerat. Omne quod dedit mihi pater. Et iterum quod dixerat. Non perdaz ex eo: subiungit. Hec est enĩ voluntas patris mei qui misit me. vt omnis qui videt filium et credit in eum habeat vitam eternaz. Superius dixit. Qui audit verbũ meũ ⁊ credit ei qui misit me. Modo aũt. Qui videt filiũ et credit in eum: nõ dixit. Et credit in patrem. Hoc est enim credere in filium: quod ⁊ in patrem. quia sicut pater habet vitam in semetipso: sic dedit et filio vitaz habere in semetipso: vt sic omnis ꝙ videt filium et credit in eum: hẽat vitam eternã: credẽdo et transeundo ad vitam tanꝙ prima illa resurrectione: et q: ipsa non est sola subiungit de secũda. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die. Resurrectio duplex notatur

¶ Murmurabant ergo iudei de illo: quia dixisset. Ego sum panis viuus qui de celo descendi. Et dicebant. Nõne hic est filius ioseph: cuius nos nouimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic: q: de celo descendit? Respondit ergo iesus et dixit eis. Nolite murmurare inuicem. Nemo potest venire ad me: nisi pater qui misit me traxerit eum? et ego resuscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in ꝓphetis. Erunt omnes docibiles dei. Omnis qui audiuit a patre et didicit venit ad me. Non quia patrem vidit quisꝙ nisi is qui est a deo: hic vidit patrem.

¶ Chry. Judei existim.ites se come=
stione carnali potiri non turbabant
vsqquo postea diffisi sunt. vnde dici
tur. Murmurabant ergo iudei de il
lo: qz dixisset. Ego sum pa. vi. q̄ de
ce. descendi. Uidebantur quidē tur=
bari in hoc q̄ dixerat eū de celo de=
scendisse: sed non hoc erat: qd turba
tionē faciebat: sed hoc qd non expe=
ctabant potiri mensa corporali. Ad-
huc tamen eū venerabantur: q̄ re=
cens erat signum: ꝛ ppterea nō ma
nifeste ei contradicebant: sed mur=
murādo suā turbationē ostēdebāt.
quid autē murmurādo dixerint sub
ditur. Et dicebant. Nōne hic est Je
sus filius Joseph? cuius nos nouimus
patrē ꝛ matrem: quomodo ergo di=
cit hic: qz descendi de celo. Aug. Lon
ge aūt isti erant a pane de celo: nec
eū esurire nouerant. panis eñ iste
interioris hois querit esuriē. Chry.
Manifestū est em quoniā mirabilez
eius nondū sciuerat generationem:
propterea eū adhuc filiū Joseph di
cunt: sed non increpantur. Non eñ
respondit eis. Non suz filius Joseph:
qz non poterāt illū mirabilē partuz
audire. Si vero eum qui sm carnez
nō poterant manifeste audire: mul=
to magis nec superiorē ineffabilem.
Aug. Ab hominibus enim carnem as
sumpsit: sed non more hominū: naz
patrem habens in celo matrē elegit
in terra: ꝛ illic natus sine matre: ꝛ hic
sine patre: quid ergo talibus mur=
murantibus respōdit subditur. Re=
spondit ergo iesus ꝛ dixit eis: nolite
murmurare inuicē. q. d. Scio quare
non esuritis sic: vt istum panem: nō
itelligatis neqz queratis. Nemo po
test venire ad me: nisi pater qui mi
sit me traxerit illuz. Magna gratie
cōmendatio. nemo venit nisi tractus
quem trahat: ꝛ quē non trahat: qua
re illū trahat: ꝛ illum non trahat no
li velle iudicare: si non vis errare. se
mel accipe ꝛ intellige: si non trahe=
ris: ora vt traharis. Chry. Hic autez
insiliunt manichei dicentes: qm ni=
hil in nobis est positum: sed hoc non
quod in nobis est destruit: sed osten

dit nos diuino auxilio indigentes.
ostendit enim hic non eum qui inhi
tus venit: sed eum qui multam pa
titur oppugnationem. Augu. Si eñ
inuiti trahimur ad christum: ergo
inuiti credimus: ergo violentia ad=
hibetur: non voluntas excitatur: sed
intrare quisqz ecclesiaz potest nolēs
credere non potest nisi volens: corde
enim creditur ad iustitiam. si ergo
inuitus venit qui trahitur: non cre=
dit: si nō credit nō venit. nō ei ad xpz
ambulando currimus: sed credēdo
nec motu corporis: sed volūtate cor=
dis accedimus: ergo voluntate tra=
heris. Quid est autem trahi volun=
tate? delectare in domino: ꝛ dabit ti
bi petitiones cordis tui. est quedam
voluptas cordis cui dulcis est panis
ille celestis: porro si poete dicere li=
cuit. Trahit sua quemqz voluptas:
quanto fortius nos dicere debemus
trahi hominem ad christum: qui de
lectatur veritate: beatitudine: iusti=
tia: sempiterna vita: quod totū chri
stus est. An non habent corporis sen
sus voluptates suas ꝛ animus dese
ritur a voluptatibus suis. Da amā=
tem: desiderantem: feruentem: fonti
eterne patrie suspirantem: ꝛ scit qd
dicam: sed quare voluit dicere: quez
traxerit pater si trahēdi sumus ab
illo trahamur: cui dicit quedaz que
diligit. Trahe me post te. Sed quid
intelligi voluit aduertamus. Tra=
hit pater ad filium eos qui propte=
rea credūt in filium: qz eum cogitāt
patrem habere deum. Deus eñ pa
ter equalem sibi genuit filium: et q̄
cogitat atqz in fide sua sentit ac ru=
minat equalem esse patri eū in quē
credit: ipsum trahi pater ad filium
Arrius credidit creaturam: non eū
traxit pater. Fotinus dicit. Homo so=
lus est christus: qui sic credit: nō euz
pater trahit: traxit petrū qui dixit.
Tu es christus filius dei viui. vnde
et dictum est. Non tibi reuelauit ca
ro ꝛ sanguis: sed pater meus qui in
celis est. Ista reuelatio ipsa attra=
ctio est. Si eñ qui inter delitias ter=
renas reuelantur amātibus trahūt

Gratie commēdatio.

Occultatio mysterij.

Qui trahi dicantur a patre.

non trahet reuelatus christus a patre? Quid enim fortius desiderat aia quam veritatem? sed hic homines esuriunt ibi saturabuntur. ideo subiecit. Et ego resu. eum in no. die. q. d. saturabitur eo quod et hic sitit in resurrectione mortuorum: quoniam ego resuscitabo eum. August. de q. no. et ve. te. Uel attrahit pater ad filium per opera que faciebat per illum. Chry. Non parua dignitas filii si pater adducit: et ipse suscitat non diuidens ad patrem opera: sed ostendens parilitatem virtutis. Deinde ostendit modum secundum quem pater trahit di. Scriptum est in prophe. Et erunt omnes doci. dei. Uides fidei dignitatem. quam non ab hominibus neque homines: sed ab ipso deo eam debeant addiscere. Magister enim presidet omnibus paratus existens sua tribuere. ad omnes suam doctrinam effundens. Si autem erunt omnes docibiles dei: qualiter quidam non credunt? quia hoc de pluribus dictum est: siue quoniam omnes qui volunt. Aug. de predesti. sanctorum. Uel aliter. Sicut integre loquimur cum de aliquo litterarum magistro qui in ciuitate solus est dicimus omnes iste hic litteras docet: non quia omnes discunt: sed quia nemo nisi ab illo discit quicumque ibi litteras discit. Ita recte dicimus. Omnes deus docet venire ad christum: non quia omnes veniunt: sed quia nemo aliter venit. Augu. super Joan. Uel aliter. Omnes regni illius homines docibiles erunt dei: non ab hominibus audient: et si hic ab hominibus audiunt: tamen quod intelligunt intus datur. strepitum verborum ingero auribus vestris nisi reuelet ille qui intus est: quomodo ergo o iudei me potestis agnoscere quos pater non docuit? Beda. Dicit autem pluraliter. In prophetis: quia omnes prophete: vno eodemque spiritu repleti: licet diuerse prophetarent: tamen ad idem tendebant. quapropter cum quouis eorum omnes alii concordabant: sicut cum Joele propheta qui dicit. Erunt omnes docibiles dei. Glo. Hoc in Joele non inuenitur: sed aliquid simile. dicitur enim ibi. Filii syon exultate et letamini in dno deo nostro: quia dedit vobis doctorem. Expressius tamen est in Isaia vbi dicitur. Ponam vniuersos filios tuos doctos a domino. Chrysostomus. Quod quidem precipuum est. quia ante per homines discebantur que dei sunt: nunc autem per vnigenitum filium dei et spmsanctum. Aug. de prede stinatione sanctorum. Omnes autem docibiles dei veniunt ad filium: quoniam audierunt et didicerunt a patre per filium. vnde subditur. Omnis qui audiuit a patre et didicit venit ad me. Si autem omnis qui audiuit a patre et didicit venit: profecto omnis qui non venit non audit a patre nec didicit. Ualde remota est a sensibus carnis hec schola in qua pater auditur et docet: vt veniatur ad filium: nec agit hoc cum carnis aure: sed cordis: vbi est et ipse filius: quia ipse est verbum eius per quod pater sic docet: simul est et spiritussanctus. Inseparabilia enim dicimus esse opera trinitatis: sed patri hoc potissimum est attributum: quia de ipso procedit et filius et spiritussanctus. Itaque gratia que occulte et humanis cordibus diuina largitate tribuitur: a nullo corde duro respuitur. ideo quippe tribuitur vt cordis duricia primitus auferatur. Cur ergo non omnes docet: vt veniat ad christum: nisi quia eos quos docet: misericordia docet: quos autem non docet: iudicio non docet: si autem dixerimus quod volunt discere: quos non docet: respondebitur nobis. Et vbi est quod ei dicitur Deus tu conuertens viuificabis nos: aut si non facit volentes ex nolentibus deus: vt quid orat ecclesia secundum preceptum dni pro persecutoribus suis: non ei quisque dicere potest credidi: vt sic vocaret. preuenit quippe eum misericordia dei: quia sic est vocatus vt crederet. Augustinus super Joannem. Ecce ergo quomodo trahit pater docendo de veritate non necessitatem imponendo sed trahere enim dei est. Omnis qui audiuit a patre et didicit: venit ad me. quid igitur christus nihil docuit. quid quod patrem magistrum

Prophete omnes vno spu christum testati sunt.

Schola celestis describitur.

hoīes nō viderunt: filiū viderunt:
filius ergo dicebat: sed pater doce= Pr̄ celestis trahit.
bat si ego hō cū siz illū doceo: q̄ au=
diuit verbū meū illū docet ⁊ pr̄ q̄ au
diuit verbū eius. Exponit aūt hoc
ipse ⁊ ostendit nobis quid dixerat
continuo subiungens. Non qꝛ pa.
vi. quisp̄: nisi qui a deo est hic vi.
patrē quasi dicat. Ne forte cū dico
vobis oīs qui audiuit a patre ⁊ di=
dicit: dicatis apud vos. Nunq̄ vidi
mus patrē quō ab eo discere pote=
rimus: a meipso audite. Ego noui
patrē ab illo suz: quō verbū est ab
illo cuius est verbū nō qd sonat ⁊ trā
sit: sed q̄ manet cuz dicente ⁊ trahit
audientē. Chrys. Oēs quidē a deo
sumus. Id vero quod est p̄cipuū
filij ⁊ propriū hic non posuit ꝓpter
auditorū ibecillitatē.

Amen amen dico vobis: q̄
credit in me habet vitam eter=
nam. Ego sum panis vite. Pa
tres vestri manducauerunt
manna in deserto ⁊ mortui sūt
Hic est panis de celo descen=
dens: vt siquis ex ipso mandu
cauerit non moriatur. Ego suz
panis viuus qui de celo desce
di. Siquis manducauerit ex
hoc pane viuet in eternum.

Augu. Reuelare voluit se domi=
nus quid esset. vnde dicit. Amen
amen dico vobis: qui credit in me
habet vitā eternā quasi dicat. Qui
credit i me: hz me: qd est āt habere
me: hr̄e vitā eternā. vita ei eterna
est verbum quod in principio erat
apud deū: ⁊ vita erat lux hominuz
assūpsit vita mortē: vt vita occide=
ret mortē. Chry. Quia vero turbe
instabant: cibū corporalez petētes
⁊ eius cibi qui patribus eorū dat⁹
erat reminiscentes: vt ostendat q̄
oīa illa figura erant huius verita
tis presentis: mētionē de cibo spūa
li facit dicens. Ego suz panis vite.
Panē quidē vite seipsuz vocat: quo
niā vitā nostrā continet ⁊ hāc ⁊ fu
turā. Augu. Sed quia illi de māna
superbiebant subiungit. Patres ve
stri māducauerūt māna in deserto Compatio māne ⁊ eucharistie.
⁊ mortui sunt. Ideo patres vestri:
qꝛ similes estis illoruz murmurato
res patres murmuratoruz filioruz
Nā de nulla re magis deū offendis
se ille populus dictus est: q̄ cōtra
deū murmurādo. Ideo aūt mortui
sunt: qꝛ quod videbāt credebāt: qđ
non videbant non credebant neq̄
intelligebant. Chry. Non aūt sine
causa addit. In deserto: sed occul
te insinuans quoniā nō longū tem
pus fuit: quo scz māna datū est ne
q̄ simul cuz venit in terram promis
sionis: sed quia videbant panē da
tum a christo minus esse illo quod
patribus datū erat in eo q̄ illud de
super descendebat. Miraculū vero
panū inferius gerebatur propte=
rea subiungit: hic est panis de celo
dscendens. Aug. hunc panē signifi
cauit māna: hunc panem significa=
bat altare dei. Sacramenta hec
sunt: vlla fuerunt. In signis diuer
sa sunt: in re que signatur paria sūt
Apostolū audi. Omnes eandē escā
spiritalē manducauerunt. Chryso.
Deinde ostendit q̄ maxime eos po
terat persuadere: quoniā ipsi pa=
tribus suis multo digniores effecti
sunt: qui māna manducantes sunt
mortui. ⁊ ideo subdit. Ut siquis ex
ipso manducauerit: non moriatur.
A fine vtriusq̄ cibi ostendit differē
tiā. panē autē hic dogmata saluta=
ria dicit. ⁊ fidē que in ipsuz est: aut
corpus suū: hec eñ conseruant ant̄
maz. Augu. Sed nunquid nos non
morimur qui manducauimus pa=
nem descendentē de celo: sic illi sūt
mortui: quēadmodū ⁊ nos sum⁹ mo
rituri quātū attinet ad mortē hui⁹
corporis visibilē atq̄ carnalē. qtū
aūt ptinet ad mortē spiritalē qua
patres istorū mortui sunt. Mandu Qō pulchra res soluit.
cauit māna moyses: ⁊ multi qui do
mino placuerunt: ⁊ mortui nō sunt
qꝛ visibilē cibū spiritualiter intelle
xerunt: spiritualiter gustauerunt
et spiritualiter satiarentur. Nam

⁊ nos

et nos hodie accipimus visibiles ci bum: sed aliud est sacramentum: aliud virtus sacramenti: quoniam multi de altari accipiunt. et accipiẽdo moriuntur. vnde apostolus. Judicium sibi manducat et bibit: panem ergo celestem spiritualem mãducare est innocentiã ad altare apportare. peccata et si sint quotidiana: non sint mortifera. antequam ad altare accedatis: attendite quid dicatis. Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: si dimittis: dimittent tibi securus accede panis est non venenum. siquis ergo ex hoc pane mãducauerit: non morietur. Sed quod pertinet ad virtutem sacramenti non quod pertinet ad visibile sacramẽtum: qui manducat. s. intus non foris. Alcuin'. Ideo inquit non moritur qui comedit hunc panem: quia ego sum panis viu' qui de celo descẽdi. Theophi. Per hoc scilicet quod incarnatus est: non ergo prius solum fuit homo: et postmodum assumpsit diuinitatem vt nestorius fabulatur. Augu. De celo descendit et manna: sed manna vmbra erat: iste veritas est. Alcui. est autem mea vita viuificans. vñ sequitur. Siquis mãdu. ex hoc pa. viuet non tãtum in pñti per fidem et iustitiam: sed in eternum.

Accept' altaris docetur

¶ Et panis quem ego dabo caro mea est: pro mundi vita.

¶ Aug. Determinat pariter domin' quomodo se panem dicat non tantum secundum diuinitatẽ qua pascit omnia sed etiã secundum humanã naturã que est assũpta a verbo dei. cum subdit. Et panis quem ego dabo ca. mea est pro mũdi vita. Beda. Hunc panem tunc dominus dedit quãdo mysterium corporis et sãguinis sui discipulis tradidit: et quando semetipsũ deo patri obtulit in ara crucis. quod ait pro dicit. Pro mundi vita. non debem' intelligere pro elementis: sed pro omnibus qui mundi nomine designãtur. Theo. phi. In hoc quod dicit. Quem ego dabo potestatem suam demonstrat: quia non sicut seruus minor patre cru cifixus est: sed voluntarie. nam et si a patre dari dicatur: tamen seipsum tradidit ipse. Attende autem quod panis qui in mysterijs a nobis assumitur: non solũ figurã gerit carnis christi sed ipse est vera caro christi. nõ enim dixit. Panis quẽ ego dabo figurã carnis mee gerit: sed caro mea est. Transmutatur autem inenarrabilib' verbis iste panis per mysticam benedictionẽ et habitationem spũs sancti in carne christi. Sed quare nõ videmus carnẽ? quia si caro videretur horror nos in eius assumptione inuaderet. vnde vt nostri infirmitati condescẽdatur talis nobis videtur mysticus cibus secundum quod nostre consuetudini cõpetebat pro mundi autem vita carnẽ suam tradidit. quia moriẽdo mortẽ soluit. Ego etiã intelligo pro mundi vita resurrectionem: nã domini mors vniuersalem resurrectionem toti generi humano ministrauit. forte autem et vitam que in sanctificatione et beatificatione consistit et spiritu. mundi vitam dixit: Quis enim non omnes susceperint vitam que est in sanctificatione et spiritu tamẽ dominus seipsum pro mundo tradidit: et quantum in eo est totus mundus sanctificatur. Augustinus. Quando autem caperet caro quod dixit panem carnem: norunt autem fideles corpus christi si corpus christi esse non negligãt: fiãt corpus christi: si volunt viuere de spiritu christi. de spiritu enim christi non viuit: nisi corpus christi. nunquid enim corpus meum viuit de spiritu tuo? Hũc panem exponit apostol' dicẽs. Unũ corpus multi sumus. O sacramentum pietatis o signum vnitatis: o vinculũ charitatis qui vult viuere accedat: credat: incorporetur vt viuificetur.

Transsubstãtiatio panis.

Beneficium sacramentale.

¶ Litigabant ergo iudei ad inuicem dicentes. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum. Dixit ergo eis iesus. Amen amẽ dico vobis: nisi manducaueritis carnem filij hominis et biberi

ritis:eius sanguinem:non ha-
bebitis vitam in vobis. Qui
manducat meam carnem ꝛ bi
bit meum sanguinem: habet
vitam eternam ꝛ ego resuscita-
bo eum in nouissimo die.

¶ Augu. Quia iudei panem con-
cordie non intelligebant adinuicē
litigabant. vnde dicitur. Litigabāt
ergo iudei adinuicē dicen. quomo-
do potest hic no. da. car. suā ad mā
ducandum? Qui autem manducāt
talem panem:non litigant ad inui
cem:quoniā per hunc deus habita
re facit vnanimes in domo. Beda.
Putabant ergo iudei ꝙ dominus
particulatim carnē suā diuideret
ꝛ eis ad mādūcādū daret ꝛ iō litiga
bāt:qꝛ nō intelligebāt. Chr. Qꝛ igit
dicebāt hoc esse impossibile:vt scilꝫ
carnē suā ad māducādū daret ostē
dit quoniā nō solū nō est impossibi
le:sed valde necessariū. vñ sequit.
Dicit ē eis iesus. Amē amē dico vo
bis:nisi māducaueritis carnē filij
hoīs:ꝛ biberitis eius sanguinē. nō
habebitis vitā in vobis. Aug. q. d.
Quomodo qdē detur:ꝛ quisnā sit
modus māducādi istuꝫ panē igno
ratis verumtamē nisi māduca. ꝛc.
Bed. ꝛ ne crederetur illis solis hoc
dixisse mox generalē sniam intulit
di. Qui mā. meā car. ꝛ bi. meū san.
Augu. Et ne istā vitā intelligentes
de hac re litigarēt:secutꝰ adiūxit.
Hꝫ vitā eternā. Hāc ergo nō habet
qui istā carnē nō māducat:nec istū
Panis vite quo intelligat
sanguinē bibit. Nā tēporalē vitaꝫ
sine illo habere homines possunt
eternā vero omninomon possunt.
Non ita est hec esca:quā sustētāde
huius tēporalis vite cā sumimꝰ:nā
qui eā nō sumpserit nō viuet nec ta
men qui eam sumpserit viuet. Fi. e-
ri enim pōt vt morbo vel senio vl ali
quo casu plurimi qui eam sumpse-
runt moriant. In hoc vero cibo ꝛ po
tu id est corporis ꝛ sanguinis dñi:
nō ita est. nā ꝛ q eā nō sumit nō ha
bet vitā:ꝛ qui eam sumit habet vi-
tam ꝛ hanc vtiqꝫ eternā. Theo. Nō
em̄ puri hoīs caro est:sed dei ꝛ ho
minē diuinū facere volēs tanqꝫ di-
uinitate inebriās. Augu. xxi. de ci-
uita. dei. Sunt autē quidā libera-
tionē ab eterno supplicio hoībus
promittētes christi baptismate ab-
lutis:qui participes sunt corporis
eiꝰ: quomodolibet vixerint: ꝓpter
illud qđ dicit hic. Sꝫ cōtradicit eis
apostolus di. Manifesta sunt ope-
ra carnis que sunt:fornicatio:immū
ditia ꝛc. que predico. sicut predixi.
quoniā qui talia agunt regnū dei
nō possidebūt. Quaobrē quomodo
sit accipiendum qđ hic dicitur me-
rito queritur. Qui em̄ in eiꝰ est cor
poris vnitate .i. in christiano:cuiꝫ cō
page mēbrorum cuius corporis sa
cramentū fideles cōmunicantes de
altari sumere cōsueuerūt:ipse vere
dicēdus est manducare corpus ꝛ bi Qđ vi lis:
bere sanguinē christi:ac per hoc he
retici ꝛ scismatici ab vnitate corpo
ris separati:possunt idē percipere
sacramētū:sed nō sibi vtile: immo
vero etiā noxiū quo iudicētur gra
uius ꝙ vel tardius liberentur. neqꝫ
illi etiā in perditis ꝛ dānabilibus
moribus debent esse securi:qui per
vite iniqtatē:ipsaꝫ vite iustitiā que
est christus deserunt siue fornican
do siue aliquid hmōi faciēdo. Nō
enim isti dicēdi sūt māducare corpꝰ
xpi. qm̄ nec in mēbris cōputādi sūt
christi. Ut enim alia taceā: nō pos-
sunt simul esse mēbra christi:ꝛ mem
bra meretricis. Augu. super Joan.
Hunc itaqꝫ cibū ꝛ potū societatem
vult itelligi corporis ꝛ mēbrorū suo
rum:qđ est ecclesia in ꝓdestinatis ꝛ
vocatis ꝛ iustificatis ꝛ glorificatis
sanctis ꝛ fidelibꝰ eiꝰ. huiꝰ rei sacra-
mētū id ē vnitas corpis ꝛ sanguinis
xpi alicubi qtidie alicubi certis in
teruallis dierū in dñica mēsa ꝓpa-
ratur:ꝛ de dñica mēsa sumit qbus-
dā ad vitā:qbusdā ad exitiū. Res
vo ipsa cuiꝰ sacramētū est:oī hoī ē
ad vitā:nulli ad exitiū qcūqꝫ eiꝰ ꝑti- Corpus
ceps fuerit. Ne aūt putarent sic in xpi my-
illo cibo ꝛ potu ꝓmitti vitā eternā. sticum.

vt q̄ eā sumerēt:iā nec corpore mo- rerent. Hunc cogitationi occurrens subiūgit dicēs. Et ego resuscitabo eū in nouissimo die: vt scʒ hīt interi vitā eternā ſm spm̄ in requie q̄ san- ctorū spūs suscipit. Qđ aūt ad corpꝰ attinet: nec corpus etiā vita eternā fraudetur sed in resurrectione mor tuorum in nouissimo die eam ha- beat.

¶ Caro enim mea vere est ci- bus: ⁊ sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem: ⁊ bibit meum sangui nem: in me manet: ⁊ ego in il- lo. Sicut misit me viuens pa ter ⁊ ego viuo propter patrem ⁊ qui manducat me: ⁊ ipse vi- uet propter me. Hic est panis qui de celo descendit. Non si- cut manducauerunt patres ve stri manna ⁊ mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in eternum. Hec dixit in sy- nagoga docens in caphar- naum.

¶ Beda. Dixerat superius. Qui manducat meā carnē ⁊ bibit meum sanguinē: habet vitam eternā: ⁊ vt ostēderet quāta distantia sit inter cor poralē cibum ⁊ potum ⁊ spirituale mysteriū corporis ⁊ sanguinis sui adiecit. Caro.n. mea vere est cibꝰ. ⁊ san. me. vere est potus. Chrys. Hoc aūt dicit: vt credant his q̄ dicta sūt vt nō estimēt enigma ⁊ parabolaʒ eē: sʒ sciant q̄m oīno oportet mādu care corpus xp̄i aut vult dicere ꝙ verus cibus est hic q̄ aīam saluat. Aug. Uel aliter. Cū cibo ⁊ potu id appetāt hoīes vt nō esuriāt neqꝫ si tiāt hoc veraciter nō p̄stat nisi iste cibꝰ ⁊ potꝰ q̄ eos a qbꝰ sumitꝛ imorta les ⁊ icorruptibiles facit. i. societas ipsa sanctorū: vbi pax erit: ⁊ vnitas plena atqꝫ perfecta: ꝓpterea dn̄s noster corpus ⁊ sanguinē suū i eis

rebꝰ cōmēdauit: que ad vnū aliqđ rediguntur ex multis namqꝫ aliud scʒ panis ex multis granis in vnū constat. aliud scʒ vinū ex multis aci nis confluit. Deinde iam exponit quid sit manducare corpus eius: ⁊ sanguinē bibere dicens. Qui mā. me. car. ⁊ bi. me. sang. in me ma. et ego in illo. Hoc est ergo mādūcare illam escam: ⁊ illū bibere potū: in christo manere: ⁊ christum in se ha bere. Ac per hoc qui non manet in christo: ⁊ in quo non manet christꝰ: proculdubio nec manducat eiꝰ car nē nec bibit eius sanguinē: sed ma gis tāte rei sacramentum ad iudi cium sibi manducat ⁊ bibit. Chry. Uel aliter continuatꝛ: qꝛ promiserat se māducātibus vitam eternam. vt ergo hoc cōfirmet induxit. Qui mandu. meā carnem. ⁊c. Augu. de ver. do. Multi quidē qui vel corde ficto carnē illam māducāt ⁊ sangui nē bibunt vel cum māducauerint apostate fiunt nūquid manēt i chri sto: ⁊ christus in eis? Sed est profe cto quidā modus māducādi illam carnē: ⁊ bibēdi illū sanguinē: quo q̄ māducauerit ⁊ biberit in xp̄o ma- net ⁊ xp̄s in eo. Augu. xxi. de ciui. dei. Hoc est illi q̄ n̄ sacramēto tenꝰ tm̄: sed reuera corpus xp̄i mandu- cāt: ⁊ sanguinē bibūt. Chrys. Et qꝛ ego viuo. manifestū est ꝙ ipse viuet ⁊ ad hoc ostēdēdū subiūgit. Sicut mi. me. vi. pa. ⁊ ego viuo ꝓpter pa trē ⁊ qui mā. me. ⁊ ipse vi. ꝓpter me. Ac si dicat. Uiuo ego sicut pater. ⁊ ne ingenitū estimes adiecit. Propt pr̄ eʒ patrē sibi esse p̄ncipiū occulte insinuās. ꝙ autē dicit. Qui mandu cat me: ⁊ ipse viuet ꝓpter me: nō de vita simpliciter hoc dicit: sed de ap probata. Etenim etiā infideles vi- uunt nō manducantes de carne il- la: sed neqꝫ de resurrectiōe cōi hoc dicit. etenim omnes suscitabuntur sed de gloriosa ⁊ mercedē habēte. Augustinꝰ. Non autem ait. Sicut manduco patrem ⁊ ego viuo pro- pter patrem: et qui manducat me ⁊ ipse viuet propter me. Nō enim ꝗ

lius participatiõe patris fit melior: sicut participatione filij per vnitatem corporis eius et sanguinis: qd il la manducatio et potatio significat: nos efficimur meliores. Si ergo ita dictũ est. Uiuo propter patrẽ: quia ipse de illo est: sine detrimento equalitatis dictũ est: nec tamẽ eandẽ nostram et suã equalitatẽ significauit: sed gratiaȝ mediatoris ostendit. Si autẽ ẽm id accipimus. Uiuo ꝓpter patreȝ. quod alibi ait. Pater maior me est: hec verba ita dixit. Sicut misit me pater. Ac si diceret vt ego viuam propter patrẽ: id est ad illum tanq̃ ad maiorẽ referã vitam meã: exinanitio mea fecit: in qua me misit. vt autẽ quisq̃ viuat propter me participatio facit: quia manducat me. Hyla. viij. de trinita. De veritate igitur carnis et sanguinis christi: non relictus est ambigendi locus: nunc enĩ ex ipsius domini ꝓfessione et fide nostra vere caro est: et vere sanguis est. hec ergo vite nostre causa est: quod in nobis carnalibus manentẽ per carnem christuȝ habemus: victuris nobis per eũ ea conditione: qua viuit ille per patrẽ. Si ergo nos naturaliter ẽm carneȝ per eũ viuimus: id est naturam carnis sue adepti: quomodo non naturaliter ẽm spiritũ in se patrem habeat: cũ viuat ipse per patrem: per patrem autẽ viuit: duȝ natiuitas nõ alienã ei intulit diuersamq̃ naturã. Augustinus. Ut autẽ illũ paneȝ manducando viuamus: qui eternã vitã ex nobis habere non possumus: de celo descendit. vnde sequitur. Hic ẽ panis qui de celo descendit. Hyla. x. de trinita. Se panẽ hic dicit: ac ne verbi virtus atq̃ natura defecisse existimaretur in carnẽ: panem carnem suã esse dixit: vt per hoc qui descendens de celis panis est non ex humana conceptione origo esse corporis eius existimaretur: dũ celeste esse corpus ostenditur. at vero cum panis est: assumpti per verbum corporis est professio. Theophi. Non enĩ purum deuȝ comedimꝰ nam et

Veritas euchari stie com probat.

impalpabilis et incorporeꝰ est. nec enim hominis puri carnem comedimus que nil posset proficere. Sȝ qz deus carnem sibi vniuit: caro eius viuificatiua existit: non q̃ in dei naturã transierit: sed ẽm quandã igniti ferri consuetudinẽ: quod et ferrũ manet: et ignis actum ostendit: sic et caro domini viuificatiua est tanq̃ caro verbi dei. Beda. Et vt ostenderet distantiã vmbre et lucis: typi et veritatis subiunxit. Non sicut mãna manducauerunt patres vestri mãna et mortui sunt qui manducat hunc paneȝ viuet ineternũ. Augusti. Qd auteȝ illi mortui sunt: ita vult intelligi: vt non viuant ineternum. Nam temporaliter et hi profecto morientur: qui christum manducant: sed viuũt ineternũ: quia christus est vita eterna. Chrysost. Si enim possibile fuit sine messe et frumẽto et alijs huiusmo. xl. annis illorũ vitam conseruare: multo magis nunc cibo spirituali hoc facere poterit cuius illa erãt figure. frequenter autem vitã repromittit: quia nihil est ita delectabile hominibꝰ: vnde et in veteri testamẽto lõgitudo vite promittebatur. hic autem vita finem non habẽs. Simul etiam per hoc ostendere vult quoniam sentẽtiam morti tradentẽ pro peccato nunc soluit vitam eternam contrario promittens. Sequitur. Hec dixit in synagoga docens in capharnaum. vbi scilicet plurime virtutes eius sunt facte. Docebat autem in synagoga: et in templo multitudineȝ attrahere volens et ostendens quoniã non est contrarius patri. Beda. Mystice aũt capharnaũ: que interpretatur villa pulcherrima: significat mundũ: synagoga vero iudaicum populuȝ: per hoc ergo ostenditur q̃ dominꝰ per mysteriuȝ incarnationis mundo apparens iudaico populo multa docuit: que ipse intellexit.

Uirtꝰ eucharistie ostẽditur.

Mysteriũ allegorie.

¶ Multi ergo audiẽtes ex discipulis eius dixerũt. Durꝰ est hic sermo. Et quis põt eũ audi-

re? Sciens autē iesus apud se metipsum: q̄ꝛ murmurarent de hoc discipuli eiꝰ: dixit eis. Hoc vos scandalizat. Si ergo videritis filiū hoīs ascendentē vbi erat prius. Spūs est qui viuificat: caro non prodest quicq̄. Uerba q̄ ego locutus sū vobis: spiritus ꝛ vita sunt. Sed sunt q̄dā ex vobis qui non credūt. Sciebat enī ab initio iesus: qui eēnt credentes: et quis traditurus esset eū. Et dicebat. Propterea dixi vobis: q̄ꝛ nemo potest venire ad me nisi fuerit ei datum a patre meo. Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro: ꝛ iam non cū illo ambulabant. Dixit ergo iesus ad duodecim. Nunquid et vos vultis abire? Respōdit ergo ei simon petrꝰ. Domine ad quē ibimus? Uerba vite eterne habes. Et nos credimus ꝛ cognouimus: quia tu es christus filius dei. Respōdit ei iesus. Nōne ego vos duodecim elegi: et ex vobis vnus diabolus est. Dicebat autē de iuda simonis scariotis. Hic enī erat traditurus eum: cum esset vnus ex duodecim.

¶ Augu. Talia loquēte iesu nō crediderūt aliq̄d magnū dicentē ꝛ verbis illis aliquā gratiā cooperātē: sed prout voluerūt intellexerunt: et more hominū: q̄ꝛ poterat aut disponebat iesus carnē: qua indutū erat verbū veluti conscissam distribuere credentibus in se. vñ dicit. Multi ergo audien. nō ex inimicis. sed ex discī. eius dixe. Durus est hic sermo. Chrys. i. difficile susceptibilis: supexcedens eorū imbecillitatē. putabant enī eū supra seipm̄ loqui maiora p̄p̄a dignitate: ꝛ dixerūt. Quis potest eū audire? quasi p̄ seipsis respōdentes: q̄ꝛ nō debebāt. Augu. Et autē discipuli durū habuerūt istum sermonē: quid inimici? et tamen sic oportebat vt diceretur q̄d nō ab hominibꝰ intelligeretur: secretū dei intentū debet facere: non aduersos. Theophi. Cū autē audis q̄ discipuli eius murmurabāt: nō intelligas hos qui actu sunt discipuli: sed hos qui in habitu ꝛ figura videbantur ab eo instrui. Nā inter discipulos erāt quidā ex plebe qui dicebantur eiꝰ discipuli: q̄ꝛ multo cū discipulis manebant tēpore. Augu. Sic autē apud se ista dixerūt vt ab illo nō audirentur: sed ille qui nouerat in seipso apud seipm̄ audiebat. vnde sequitur. Sciēs aūt iesus apud semet ipsum q̄ꝛ murmu. de hoc discipu. eiꝰ dixit eis. hoc vos scandali. Alcuinꝰ. Q̄d sc̄ʒ dixi vobis manducare carnem meā: ꝛ bibere sanguinē meū. Chryso. Erat autē hoc sue deitatis signū occulta in mediū ferre. vnde sequit. Si ergo vide. fi. ho. ascē. vbi erat prius. supple quid dicetis? Hoc et in nathanaele fecit dicēs. Q̄m dixi tibi: vidi te sub ficu. credis: maiora his videbis. Nō igitur q̄stiones q̄stionibus copulat: sʒ magnitudine dogmatū ꝛ multitudine eos inducere vult. Nō igit discipulos in scādalū mittere volēs hoc dicit: sʒ eoꝝ scādalū soluere volēs. nā dū estimāt eū de ioseph natū: nō suscipiūt ea q̄ dicebātur. Qui v̄o credituri erāt: q̄m de celo descēdit: ꝛ illuc ascendit: facilius attēdūt his q̄ dicebant. Augu. Uel aliter. Hinc soluit q̄d illos commouerat: illū enī putabāt erogaturū corpus suū: ille aūt dixit se ascensurū in celū vtiq̄ integrū. Cū videritis inquiēs filiū hoīs ascendētē vbi erat priꝰ. Certe vel sic videbitis: q̄ꝛ nō eo mō quo putatis erogat corpꝰ suū: ꝛ q̄ꝛ grā eiꝰ nō ɔsumit morsibꝰ: filiꝰ aūt hoīs xp̄s ex virgine Maria hic eē cepit i terra: vbi carnē assumpsit ex terra: q̄d ergo vult q̄d ait. Cū vide. fi. ho. ascē. vbi erat priꝰ: nisi vt intelligamꝰ vnā p̄sonā eē xp̄m deū ꝛ

Deꝰ … gnito … cultoꝛ …

hoiem: nō duas: ne fides nostra sit quaternitas: sed trinitas. Sic ergo erat filius hoīs in celo: quēadmodū filius dei erat in terra: filius dei in terra in suscepta carne: filius hoīs in celo in vnitate psone. Theo. Non ergo ppter hoc putes q de celo corpus xpi descēderit. hoc em martiani heretici et apollinaris est dictū: sed quia vnus et idē erat filius dei et hoīs. Chry. Propter hoc aūt et aliā solutionē inducit dicēs. Spūs est q vivificat: caro nō pdest quicq̄. qd aūt dicit tale est: spūaliter opz ea q de me sunt audire. qui autē carnaliter audit: nihil pficit. Est autē carnaliter intelligere: simpliciter ea q pposita sunt videre et nihil plus imaginari. Oportet aūt nō ita iudicare: sed oīa mysteria interioribus oculis inspicere: qd semper est spūaliter audire. Carnale vero erat dubitare qualiter potest nobis carnē dare mādūcare: qd igitur: non est vera caro? imo vtiq̄. Qd igitur ait. Caro nō pdest quicq̄. nō de sua carne dicit: sz de eius carne qui carnaliter accipiebat q dicebātur. Augu. Vel aliter. Caro nō pdest quicq̄. Sz quō illi intellexerūt carnē quippe sic itellexerūt quō in cadauere dilaniatur: aut in macello vēditur: nō quō spū vegetatur: accedat spūs ad carnē et pdest plurimū. nā si caro nihil pdesset. verbū caro nō fieret vt habitaret in nobis. sed spūs p carnē aliqd operatus est in nobis p salute nostra. Aug. x. de ciui. dei. Non enim caro per seipsam mundat: sed per verbū a quo suscepta est: quod cū sit principiū. omniū suscepta aīa et carne: et animā credentium mūdat et carnem. Spiritus ergo est qui vivificat: caro nō pdest quicq̄: sicut illi intellexerūt carnē. nō sic ego do ad manducandū carnem meā: quia nec carnē debemus sapere fm carnem: proinde dicit. Verba que ego locutus sum vobis spiritus et vita sunt. Chryso. i. spiritualia sunt: nihil habentia carnale neq̄ consequētiam naturalē: sed erυta sunt ab omni tali necessitate que in terra: et a legibus que hic posite sunt. Augusti.

Intellectus spiritualis sbortā.

Si ergo intellexisti spiritualiter: spiritus et vita tibi sunt. si intellexisti carnaliter: etiaz sic spiritus et vita sunt: sed tibi non sunt. Diximus enim hic dominū cōmendasse in manducatione carnis sue: et potatione sanguinis sui vt in illo maneamus et ipse in nobis: hoc autem quid facit nisi charitas? Charitas autez dei diffusa est in cordibus nostris per spiritū sanctū qui datus est nobis. ergo spiritus est qui vivificat. Chrysost. Et quia de carnali audientia supra locutus est subiūgit. Sed sunt quidā ex vobis qui non credūt. Dicēs quidam: discipulos excepit. suam autē dignitatē ostendit: occulta reuelās. Augusti. Non dixit. Sunt quidā in vobis qui nō intelligunt: sed causaz dicit quare non intelligant. propheta enim dixit. Nisi credideritis: nō intelligetis. naz qui resistit: quomodo vivificatur? Aduersarius enim radio lucis quo penetrādus est: nō auertit aciez: sed claudit mentē: credant et aperiant et illuminabūtur. Chrysosto. Et vt discas: quoniā ante hec verba: et non postq̄ murmurauerūt et scandalizati sunt: hic xpc cognouerat: subiungit euangelista dicens. Sciebat eniz ab initio iesus qui essent credituri: et quis traditurus eum esset. Theophi. Volens per hoc nobis euangelista ostendere q ante constitutionē mundi omnia cognoscebat: quod diuinitatis erat indicium. Augustinus. Sed postq̄ distinxit credentes dominus a non credentibus: expressit causam quare nō credunt. vnde sequitur. Et dicebat. Propterea dixi vobis: q nemo pōt venire ad me: nisi fuerit ei datum a patre meo. Chrysosto. q. d. Non turbant me: neq̄ stuporem inferūt qui non credūt. Noui quibus dedit pater. Dixit autē hoc: vt ostendat quoniam non illorum gloriam concupiscens hoc dicebat: et vt suadeat eis q patrem eius existimēt deuz et nō ioseph. Augu. Ergo et credere dat nobis: non enim nihil est credere. Si enim magnū quid est gaude: q credi

Fides est intelligendi principiū

disti: s3 noli extolli. quid enim habes: quod nō accepisti? August. de prede stinatione sanctorum. Hoc aūt donum quibusdā dari et quibusdā non dari omnino nō dubitat: qui nō vult manife stissimis sacris litteris repugnare. Cur aūt non omnibus detur: fidelē mo uere nō debet: qui credit ex vno oēs isse in condēnationē iustissimā: ita vt nulla dei esset iusta rephensio: et si nullus inde liberaret. vnde ostat magnā esse gratiā q plurimi liberātur. Cur autē istū potius q illum liberet: Iscrutabilia sunt iudicia ei' et inuestigabiles vie eius. Sequit. Ex hoc multi discipuli eius abierūt retro: et iam cum illo non ambulabant. Chrysosto. Non dixit. Recesse runt: sed abierunt retro: ab ea que sm virtutē est auditione: et quā habebant olim fidem pdiderunt. Augusti. Et precisi a corpore vitam pdi derunt: quia forte in corpore nec fue runt: inter nos credentes et ipsi reputati sunt. Abierunt retro nō pau ci: sed multi post sathanam: nō post christum: quomodo de quibusdā fe minis dicit apostolus. Quedā guer se sunt retro post sathanā. Petrum autem, nō repulit dñs retro ire: post sathanā: sed fecit post se ire. Chrys. Queret autem aliquis q tēpus erat verba dispensandi his que ostructa erant nocentium: multa quidē vtilitas, et necessitas. Quia enim instabant cibū corporalē petentes et ei' qui sub patribus datus est remmiscentes: ostendens quoniā omnia il la typus erant. meminit cibi spiritualis. Non igitur scandalizari opor tebat: sed interrogare cōgruū erat: quare illorum amentie scandalum fuit: non indissolubilitatis eorū que dicebātur. Aug. Et hoc etiā forte fa ctum est ad consolationē nostrā: qm aliquādo cōtingit vt homo dicat ve rum: et quod dicit non capiat: atq illi qui audiunt scandalizentur et di scedāt. Penitet autem hominē dixis se quod verū est. dicit enim apud se homo. Non debui sic dicere: et sic do mino cōtigit. Dixit et pdidit multos.

Iudicia dei inscrutabilia.

sed nō turbat ipse: qr ab initio noue rat: qui non essent credētes: nos si nobis otingat cōturbamur solatium in dño inueniam': et tamē caute verba dicam'. Beda. Sciebat autē dñs de alijs discipulis qui remanserūt: an vellent abire: sed tamē eos interrogauit vt fides eorū monstraretur et alijs imitanda proponeret. vnde se quit. Dixit ergo iesus ad. xij. Nun quid et vos vul. abire? Chryso. Per hunc autē modū oportebat eos trahi. nam si eos laudasset passi essent aliquid humanum: existimantes se gratiam christo facere: eum non re linquendo. ostendens vero se non indigere eorum sequela: magis eos detinuit. nō autem eis dixit. Abite: hoc enim esset eos expellere: sed interrogauit eos an vellent abire: auferens eis vim et necessitatē: et nolens eos verecundia coartari. ex ne cessitate enim detineri par esset: ac si abirent. Petrus autem fratrum amator: amicitie conseruator: p toto respōdet collegio. vnde sequitur. Respōdit ergo ei si. pe. Dñe ad quē ibimus? Augu. quasi dicat. Repellis nos a te. da nobis alterū ad quē ibimus si te relinquimus. Chryso. Hoc autem verbum multe est amici tie ostensiuū: quia scilz christus eis honorabilior erat q patres et matres: deinde vt non videatur hoc p pterea dicere: qr non essent qui eos reciperēt subiūgit. Uerba vite eterne habes. Audiens enim magistrum dicentē. qm resuscitabo eū: et habebit vitā eternā: ostendit se recordari eorū que dicta sunt verbor: et iudei quidē dicebāt. Hic est filius ioseph. hic vero dicit. Et nos credimus et co gnouim': qr tu es christus fili' dei. Chry. Credidim' enim vt cognoscere mus. nā si prius cognoscere: deinde credere vellem': nec cognoscerem' nec credere valerem'. Hoc credim' et cognouim': qr tu es xps filius dei. i. qr ipsa vita eterna tu es: et nō das nisi carne et sanguine tuo nisi quod es. Chryso. Quia vero petrus dixerat. Et nos credim': domin' de collegio

Discretio xpi.

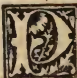
Syncera petri ofessio.

credētiū excipit iudam. vnde sequi-
tur. Respondit ergo eis iesus. Nō-
ne ego vos . xij. elegi: ⁊ vnus ex vo-
bis diabolus est? Quod aūt dicit ta
le est: ne estimetis ꝙ secuti estis me
nō redarguā malos. Dignū autem
est hic querere: quare nunc nihil di
cant discipuli: sed postea formidan
tes dicūt. Nunquid ego sum domi-
ne? sed nondū petrus audierat. Ua
de retro me sathana: et propter hoc
timorē nō habuit: nunc etiam non
dicit. Unus ex vobis me tradet: sed
diabolus est. ideo nesciebant quod
dicebatur: sed malitiam estimabāt
vituperari solū. accusant aūt hic chri
stū gentiles insipienter. non enī ele
ctio eius vim infert his que futura
sunt: sed in volūtate positū est salua
ri et perire. Beda. Uel dicendū. ꝙ
ad aliud elegit. xi. et ad aliud vnū.
Undecim elegit vt in apostolica di-
gnitate perseuerarent. Unū elegit
vt per proditionis eius officium sal
tem operaretur humani generis.
Augusti. Electus enī est iste de quo
nolē te ⁊ nesciente magnū aliquid
boni fieret. Sicut enim iniqui male
vtuntur bonis operibus dei: sic cō-
tra deus bene vtitur malis operibꝰ
hominū. Quid iuda peius? sz malo
eius bene vsus est dominus: tradi
se ꝑtulit: vt nos redimeret. Potest
etiā sic intelligi qđ ait. xij. elegi: qꝛ
cōsecratus est duodenarius numerꝰ
eorū: qui ꝑ quattuor cardines mūdi
trinitatē fuerant denunciaturi. non
aūt qꝛ periit inde vnus: ideo illius
numeri honor adēptus est. nā in lo
cū pereuntis alius subrogatus est.
Grego. xiij. moral. Capitis aūt noīe
cēsetur corpus cū de peruerso hoīe
dicitur. Unus ex vobis diabolꝰ est.
vnde euangelista exponēs subdit.
Dicebat āt de iuda symonis schario
tis: hic enī erat traditurꝰ eū: cū esset
vnus de. xij. Chry. Cōsidera xp̄i sa
pientiā: neqꝫ enī xp̄s euz manifestū
fecit: ne inuerecūdū faciat: ⁊ sic liti-
giosior fiat neqꝫ eū latere ꝑmisit: ne
estimās se latere sine tiore oparet.

Salus electorū in libertate est.

Sapientia xp̄i.

Capitulū. vij.

Post hec aūt ambu
labat iesus in gali
leam. Nō enim vo
lebat in iudeā am-
bulare: qꝛ q̄rebant
eū iudei iterficere. Erat aūt in
proximo dies festus iudeorum
scenophegia. Dixerunt aūt ad
eū fratres eius: Trāsi hinc ⁊ va
de in iudeā: vt ⁊ discipuli tui vi
deant opera tua que facis. Ne
mo quippe in occulto quid fa-
cit: ⁊ querit ipse in palā esse. Si
hec facis. manifesta teipsuz mū
do. Neqꝫ enim fratres eius cre-
debant in eum. Dicit ergo eis
iesus. Tempus meū nondum
aduenit: tempus autem vestrū
semper est paratum. Nō potest
mundus odisse vos. Me au-
tem odit: quia ego testimoniuz
perhibeo de illo: qꝛ opera eius
mala sunt. Uos ascendite ad
diem festum hunc. Ego enim
non ascendam ad diem festum
istum: quia meum tempus nō-
dum impletum est.
¶ Augusti. Futurū erat vt aliquis
fidelis christi abscōderet se ne a ꝑse
cutoribus inueniretur: ⁊ ne illi pro
crimine obiiceretur latibulū ꝓcessit
in capite: quod in mēbro confirma
retur. vnde dicitur. Post hec ambu.
iesus in gali. Non enim vole. in iu.
ambu. quia quere. eum iudei inter
ficere. Beda. Hec verborum cōnexio
talis est: vt intelligamus quoniam
in medio multa gerit fieri potuerūt.
Judea autez ⁊ galilea regiōes sunt
palestine prouincie: sed iudea dicta
est a tribu iuda: non tamen solum
illa regio quā tribus iuda: sz ⁊ illa
quam tribus beniamin possidebat
iudea dicta est: qꝛ ex tribu iuda re
ges oriebantur. Galilea vero dicit:
eo ꝙ lacteum populum id est candi

Judea vn dicta sit.

dū signat. Galilea enim grece lati
ne lac dicitur. Augusti. Si aūt hoc
dominus dixit quasi nō posset am=
bulare inter iudeos: et non occidi a
iudeis. hanc enim potentiā quādo
voluit demōstrauit: sed infirmitati
nostre prebebat exemplum: nō ipse
perdiderat potestatē: sed nostram
cōsolebatur fragilitatē. Chry. Sed
et illud est dicere quoniam que dei
tatis ostēdebat: et que humanitatis
et enim fugiebat persecutores vt hō
et apparebat eis vt deus: vtrumq
vere existens. Theophi. Secessit et
nūc in galileam: quia nondū passio
nis aderat tēpus. Unde vanū repu
tabat in medio inimicorū manere:
et magis ipsos ad odiū incitare. vñ
et consequēter tēpus describitur cū
subditur. Erat aūt in proximo dies
festus iudeorū scenophegia. Augu.
Quid hic scenophegia q̄ scripturas
legerunt nouerunt: faciebant taber
nacula in die festo ad similitudinē
tabernaculorū in quibus habitaue
runt: cū ex egypto educti peregrina
renť in heremo: celebrabant ex hoc
diē festū reminiscentes bñficiorum
dñi: q̄ tñ occisuri erant dñm. Appel
labať aūt apud iudeos dies festus
cū tamen nō eēt vnus sed plures.
Chryso. Ostendit igiť per hoc euan
gelista: qm̄ multū tēpus pretermi=
sit. Cū enim dñs sedit in mōte: erat
prope dies festus pasche. Hic autē
scenophegie meminit: et in quicq in=
termediis mensibus nihil aliud no
bis enarrauit: nisi miraculū panū
et allocutionē factā ad eos qui co=
mederunt. Quia eñ indeficienter
signa faciebat et disputabat. nō po=
terant euangeliste oīa enumerare: (Multa gesta domini omissa.)
sed illa precipue studuerunt dicere:
pro quibus aut querela aut cōtra=
dictio quedā a iudeis subsequebať
qd̄ et hic apparet. Theo. Quia enim
fratres eius viderāt ipsum nō esse
paratū ad descendendū subditur.
Dixerunt autē fratres eius ad eū.
Transi hinc: et vade in iudeā. Beda.
Acsi dicant. Tu signa facis: et pauci
ea vidēt. transi ergo ad regiā vrbē:
vbi sunt principes: vt visis signis lau
dē cōsequaris ab eis. Et qz non oēs
discipuli semper dñm sequebāť: sed
eorū multi in iudea erant. ideo sub
dunt. Ut et disci. tui vide. opera tua
que facis. Theo. id est turbe que se
quunť te. nō eñ de duodeci dicūt di=
scipulis: sed de aliis q̄ conuersabať
cū illo. Chryso. Cū aūt auditis. Fra
tres dñi marie cogitate cōsanguini=
tatē: nō iterū parientis vllā ppaginē.
Sicut eñ in sepulchro: vbi positum
est corpus dñi: nec ante nec postea
mortuus iacuit: sic vter⁹ marie: nec
ante: nec postea quicq̄ mortale con (Marie et sepulchri comparatio pulchra)
cepit. opa quidē dñi discipulos nō
latebant: sed istos latebāt. Et ideo
dicebant. Ut disci. tui vide. ope. que
tu facis. Loquebantur autē pruden
tiā carnis verbo qd̄ caro factū est.
vnde et subdunt. Nemo quippe in
occulto aliquid facit et: querit ipse
in palā esse. Si hoc facis: manife=
sta teipsum mundo. q. d. Facis mi=
racula appere hominibus: vt lau=
dari possis ab hominibus. nā q̄ eū
videnť monere glorie ipsius ꝯsulūt:
et qz humanā gloriā requirebāt: in
eū nō credebāt: vnde sequiť. Neq
enim fra. eius cre. in eū. Christum
eñ cō sanguineū potuerūt habere.
credere aūt in eū ipsa propinquita=
te fastidierūt. Chryso. Dignum est
aūt mirari euangelistarū morē veri
tatis amicū: q̄liter nō verecūdantur
dicere ea q̄ magistro videntur ferre
iniuriā: sed hoc maxime studuerūt
enūciare. Nō eñ puā hz detractio=
nē q̄ fratres eius decredebāt: et vi=
deť q̄dē initiū verborū q̄si amicorū
esse. Multe aūt amaritudinis erāt
q̄ dicebāť: qz de formidine et de amo
re glie eū notāt. nā dicūt. Nemo in
occulto aliq̄d facit. Qd̄ erat dicere.
Formidinē incusantiū et simul suspi
cantiū q̄ fiebant nō vere facta esse.
Per hoc aūt q̄ dicūt. Et q̄rit ipse in
palā esse: amorē glorie in eo notant
Christus aūt mansuete eis respon
dit: docēs nos nō īdigne ferre: si ali
qui eēnt viles nobis ꝯsiliuť. Sequi=
tur eñ. Dicit eis iesus. Tēpus meū

dñs eli
it hũili
atem.

nõdũ aduenit:tẽpus aũt ve.sem.est
paratum. Beda. Ne aũt videat hoc
ꝯtrariũ ei qđ apłus dicit. At vbi ve
nit plenitudo tẽporis:misit de⁹ filiũ
suũ:referendũ est qđ hic dicitur:nõ
ad tẽpus natiuitatis : sed ad tẽpus
glorificationis. Augu. Dabant eĩ
illi cõsiliũ consequẽde glorie:veluti
seculariter ⁊ terreno affectu monen
tes ne eẽt ignobilis:⁊ latitaret. Sed
dñs voluit ipsam celsitudinẽ p̱ hũili
tatis viã sternere. Dicit ergo Tem
pus meũ.s.glorie mee: qua veniam
in altitudine iudicaturus. Nondũ
venit. Tẽpus ãt ve.id est mũdi glo
ria semp̱ est paratũ. Et qm̃ nos dñi
corpus sum⁹:qñ nobis insultãt ama
tores huius seculi:dicamus eis. Tẽ
pus vestrũ adest paratũ.tẽpus no=
strũ nõdũ aduenit.excelsa ei patria
hũilis via. Qui recusat viã:qđ q̃rit
patriã. Chryso. Uel aliter. Uidetur
mihi aliđ occulte insinuari. fortassis
eĩ eũ ꝑdere volebant ⁊ tradere iu=
deis.ideo dicit. Tẽpus meũ nõdum
aduenit.hoc est tẽpus crucis ⁊ mor=
tis . Tẽpus aũt vestrũ semp̱ est pa=
ratũ:qꝛ ⁊ si vos semp̱ sitis cũ iudeis
nõ interficient vos eadẽ cũ illis zelã
tes.vnde sequit. Nõ põt vos odisse
mũd⁹: me aũt odit qꝛ ego testi. phi.
de illo : quia opera eius mala sunt
quasi dicat q̃liter mundus eos odit
qui eadem cũ ipso volũt ⁊ pro eisdẽ
student:me autẽ odit:qm̃ redarguo
eũ. Intantũ ergo gloriã hominũ nõ
q̃ro ꝙ nõ ꝑtermitto eos redargue=
re:licet sciã ex hoc odiũ nasci:⁊ mor
tẽ intẽtari. Per h̃ etiã ońdit ꝙ odiũ
iudeorũ cõtra eũ cõcitabat publica
redargutio.nõ aũt sabbati solutio.
Theophi. Uel dñs cõtra duo de qui
bus illi eũ arguebãt: alia duo indu
cit. Contra formidinẽ quidẽ dicit.ꝙ
opera mundi redarguit i.opa eorũ
qui mundana sapiunt:qđ non face=
ret si formidolosus eẽt:sꝫ cõtra ina=
nẽ gloriã misit illos ad festũ . vnde
sequitur. Uos ascendite ad diem fe
stũ hunc. nã si vane glorie passione
detineretur:retinuisset eos secũ:nã
glorie cupidi cõsueuerunt multos
habere q̃ sequantur eos. Chryso.
Hoc etiã dicit ostendens ꝙ eis blan
diri nõ vult: sed cõcedit eis iudaica
facere. Augu. Uel aliter. Uos ascen
dite ad diẽ festũ hunc. vbi gloriã hu
manã queritis. vbi extẽdere vultis
carnalia gaudia : non eterna cogi=
tare. sequitur: ego autem non ascẽ=
dam ad diem festum istum. Chry.
Scilicet modo vobiscum: quia meũ
tempus nondum impletum est . In
futuro enim pascha crucifigendus
erat. Augu. Uel meũ tempus.s.id est
glorie mee nondũ aduenit ipse erit
dies festus meus non diebus istis
precurrens et transiens: sed perma
nens in eternum. Ipsa erit festiui=
tas et gaudium sine fine: eternitas
sine labore: serenitas sine nube.

¶ Hec cũ dixisset: ipse mansit
in galilea . Ut autẽ ascenderũt
fratres eius tunc et ipse ascen=
dit ad diẽ festum nõ manifeste:
sed quasi in occulto . Iudei er=
go querebant eum in die festo;
et dicebãt. Ubi est ille? Et mur=
mur multus erat ĩ turba de eo.
Quidam enim dicebant quia
bonus est: alij autem dicebant
non: sed seducit turbas. Nemo
tamen palam loquebatur de
illo propter metum iudeorum.

¶ Theo. Qꝛ dixerat dñs. Nõ ascen
dã vobiscum. in ꝑncipio denegauit
ascensum: vitans irã fremẽtium iu
deorũ. vñ dicit. Hec cũ dixisset : ipse
mansit in galilea postea ve. ascen.
vñ seqꝛ. Ut ãt ascẽ. fratres ei⁹ tũc et
ipse ascẽdit. Aug. Ascẽdit ãt nõ glo=
riari tp̃aliter: sed aliquid docere sa
lubriter: de festo eterno admonere.
Chryso. Uel ascẽdit: nõ vt patiatur:
sed vt alios erudiat. Latenter autẽ
ascendit. poterat eĩ manifeste ascẽ
dere:⁊ detinere eorũ inordinatũ ĩpe
tũ: qđ multotiens fecit: sed nolebat
hoc continuo facere: ne magis suã
diuinitatẽ denudaret: et incarnatio
eius certior eẽt: ⁊ vt nos erudiret ad

virtutē. Ut igitur disceremus quid nos oporteat facere: q̄ nō possumus persecutores detinere: voluit latenter ascēdere. Nō aūt dicit in occulto vt ostendat dispensatiue hoc esse factū. Si enim oīa vt deus ageret: quō possemus nos scire incidentes hūanis periculis quid oporteat facere? Alcuinus. Uel occulte ascēdit: quia fauorē hominū nō querit: nō pōpis stipātiū sz turbarū delectat. Beda. Mystice aūt designatur: q2 singulis quibusq3 carnalibus humanā gloriā querentibus dn̄s manet in galilea: q̄ interpretat transmigratio sancta. i. in membris suis: qui trāsmigrant de vitijs ad virtutes: z in eis proficiunt. Postmodū vero dn̄s ascēdit: q2 mēbra christi non huius vite: sed eterne gloriā q̄runt. Occulte autem dn̄s ascendit: q2 oīs gloria eius est ab intus. i. de corde puro z cōsciētia bona et fide nō ficta. Augu. Uel q2 quasi latenter ascendit: aliquid significare voluit. Oīa enim q̄ dicta sunt antiquo populo israel: vmbre fuerunt futurorum. z scenophegia vmbra erat futurorum. Oīaq3 q̄ fiebāt in figura: manifestantur in nobis. Ascendit ergo in occulto. figura enī erat ipsum esse in occulto. In ipso die festo xp̄s latebat: quia ipse dies festus xp̄i mēbra pegrinatura significabat. Ille enī est in tabernaculis qui se in mūdo esse intelligit pegrinū. Scenophegia aūt erat celebratio tabernaculorū. Sequit. Judei aūt q̄rebāt eū in die festo. z dicebāt Ubi est ille? Chryso. Ex multo odio z inimicitia. neq3 enī nominatim vocare volebant. Non aūt multa erat eis in festiuitate reuerētia: nec multa religio: q2 a festiuitate credebāt christū fraudulēter detinere. Sequitur. Et mur. mul. erat de eo in turba. Augu. Murmur erat de contentione quā cōuenienter exponit dicēs. Quidā enī dice. quia bonus est. alij aūt dice. nō: sz seducit turbas. Quicūq3 emicuerit i aliq̄ gr̄a. alij dicūt bon9 ē alij non: sed seducit turbas. Quod aūt dictū est de deo valet ad cōsolationē de quocūq3 q̄d dictū fuerit christiano. Et q̄dē si seducere decipe ē: nec xp̄s seductor. nec quisq̄ debet seductor esse xp̄ianus. Si aūt seducere aliunde aliquē ad aliud psuadēdo ducere est: querēdū est vn̄ z quo. Si a bono ad malū malus seductor est. si a malo ad bonū: bonus est: et vtinam sic oēs seductores vocemur z sim9. Chry. Igit illā q̄dē esse opinionē m̄ltitudis esse. qua. s. dicebat bonus esse. hanc vero principū z sacerdotū: qd ostēditur p hoc q2 dicūt. Seducit turbas. nō dicunt. Seducit nos. Sequitur. Nemo tamen palā loquebatur de illo: propter me. iu. Augustinus. Eorū scilicet qui dicebant bonus est: nō qui dicebant: seducit turbas. Hec eniz clarius sonabant. Sed bonus est pressius susurrabant. Chryso. Uide aūt eorū qui p̄cipāt corruptionē. hi āt q̄ p̄ncipatibus subijciūt: sani quidem erant iudicio: sed nō habebāt libertatem dicēdi: quod maxime multitudinis est.

Tropologica expositio.

¶ Jam autem die festo mediāte ascendit iesus in tēplū et docebat. Et mirabantur iudei dicentes. Quomodo hic litteras scit cū nō didicerit? Respondit eis iesus et dixit. Mea doctrīa nō est mea: sed ei9 qui misit me. Siquis voluerit volūtatē eius facere: cognoscet de doctrina vtrū ex deo sit: an ego a meipso loquar. Qui a semetipso loquitur gloriā ppriā querit. Qui aūt querit gloriā eius qui misit eum: hic verax est. z iniusticia in illo non est.

¶ Chry. Dn̄s tardatiōe sua auditores attētiores facere volēs: nō i p̄mis dieb9 ascēdit: sz circa solēnitatē mediū. vn̄ dr̄ Jā aūt die festo mediāte asc. Jesus in tē. z doce. Qui ei p̄mis dieb9 eū q̄sierūt: repēte eū p̄ntē videntes magis intendebant docēti: z q̄ bonū cum dicebāt: et q̄ malū:

Doctrina salubris

ill quidem vt aliquid lucrarentur ꝛ admirarentur. hi vero vt comprehē derent. Theophi. Nam in principio festi his que festi erant magis attē debant. vnde postea christū attētius audierunt. Augu. Quantum em̄ da tur intelligi ipsam festiuitatem die bus pluribus celebrabant. ꝛ ideo di cit. Jam die festo mediante. i. cū ꝫ il lius diei festi tot dies remansissent quot preterissent: vt etiam hoc iple retur quod ait. Nō ascendā ad dieꝫ festum hunc. i. ad quem vos vultis: primū vel secundum diē. ascēdit au tem postea die festo mediāte. Aug. de q. no. ꝛ ve. te. Tunc etiā ascendit non quasi ad dieꝫ festum: sed quasi ad lucem. illi vero ascenderūt: quasi ad perfruendum delitijs diei festi. Christo vero ille fuit dies fest⁹: quo passione sua redemit mundū. Aug. super Jo. Jlle autem qui prius late bat docebat ꝛ palam loquebatur: et non tenebatur. Jllud enim quod la tebat erat causa exempli: hoc pote statis. Chry. Quid autem docebat: non dixit euangelista: sed quod mi rabiliter docebat: hoc solum osten dit. tanta enim erat virt⁹ docētis vt qui dixerāt: seducit turbas: trāsmu tati mirarentur. vnde sequitur. Et mirabantur iudei dicentes: quo modo hic litteras scit cum non didi cerit? Uide admirationem nequitia plenam. Non enim dicit ꝙ in doctri na admirarentur: sed in aliam ad miratione inciderunt. Aug. Oēs quidem ꝯtum arbitror admirabā tur: sed non omnes conuertebātur. Et vnde admiratio? qꝛ multi noue rant vbi natus: quēadmodum fue rat educatus. Nunꝗ eum viderant litteras discentem: audiebant tamē de lege disputantem: legis testimo nia proferētem que nemo posset pro ferre nisi legisset: nemo legere: nisi litteras didicisset: ꝛ ideo mirabātur. Chry. Ab hac autē questione cogno scere debebāt: qm̄ hec sciētia huma nitus non erat in eo: sed diuinit⁹: ꝫ qꝛ hoc ipsi nolebant reuelare: sed in sola admiratione stabāt: dn̄s hec re uelauit. Sequitur em̄. Respōdit eis Jesus ꝛ dixit. Mea doctrina non est mea: sed ei⁹ q̄ misit me. Aug. Uidet aūt hoc esse cōtrariū ꝙ dicit. Mea ꝛ non mea. nā si dixisset. Jsta doctri na nō est mea: nulla esset q̄stio. Que est ergo doctrina patris: nisi verbū p̄fis? Jpse ē xp̄s est doctrina patris si verbū patris est. Sed qꝛ verbū nō pōt esse nullius: sed est alicui⁹: ꝛ suā doctrinā dixit seipsum ꝛ non suā: qꝛ patris est verbū; q̄d est tam tuū ꝙ tu. ꝛ q̄d tam non tuum ꝙ tu? Si ali cui⁹ es ꝙ es? Breuiter ergo hoc mi hi dixisse videtur. Mea doctrina nō est mea. ac si diceret. Ego non sum a meipso. Sabellianam heresim sen tētia ista dissoluit: q̄ dicere ausi sunt ipsum eē filiū q̄ est ꝛ pater: duo esse nomina: sed vnam rē. Chry. Uel suā dicit: qm̄ eam docuerat: non suā aūt: qm̄ patris erat doctrina. Sed si oīa q̄ sunt patris eius sunt: ex hoc ipso ꝙ patris est: deberet esse ꝛ sua. Sed hoc ꝙ dicit. Non est mea: vehemen ter ostendit ꝛ sui ꝛ patris vnam esse doctrinā: ac si diceret. Nihil habeo ꝑmutatū aut diuersum: sed ita ago vt dico: vt non estimetur aliud quid ꝑter p̄rem dicere vel agere. Augu. primo de tri. Uel aliter: ſm aliud suā dixit: ſm aliud non suam: ſm for mā dei suā: ſm formā serui: nō suaꝫ. Augu. Si quis aūt hoc parum itel lexerit: audiat cōsiliū quod dn̄s con sequenter dat dicens. Siquis volue rit voluntateꝫ eius facere: ꝛ cogno. de doc. vtrū ex deo sit: an ego a me metipso loquar. Quid est siquis vo lue. voluntatem eius facere? hoc est credere in eum. ipse em̄ supra dixit. Hoc est opus dei vt credatis in eum quem ipse misit. Quis auteꝫ nesciat hoc esse facere voluntatē dei: opera ri opus ei⁹? Cognoscere autem hoc est intelligere. ergo noli querere in telligere vt credas: sed crede vt itel ligas: qꝛ nisi credideritis nō intelli getis. Chry. Uel hoc ita dicit: ac si di cat. Auferte irā ꝛ inuidiā ꝛ odiū: qꝺ sine cā in me habetis: ꝛ nihil erit qꝺ ꝓhibeat vos cognoscere: qm̄ de verꝫ

Festum christi ē dies pas sionis ei⁹

Cōcent euange listas.

ba sunt que loquor. Deinde aliō inducit argumentum insolubile: ab hiis que sunt in consuetudine hominum nos erudiens. vnde sequitur. Qui a semetipso loquitur gloriam propriam querit. q. d. Qui aliquam propriam vult instituere doctrinam: propter nihil aliud hoc vult ꝙ vt gloriam acquirat. Si vero ego gloriam eius qui misit me quero: cuius gratia aliena vellē vos docere? Et hoc est quod subdit. Qui autem que. glo. eius qui misit illum: hic verax est: et iniusticia in illo non est. Theo. q. d. Verax sum qr doctrina mea cōtinet veritatem. Iniusticia in me non est qr alteri⁹ gloriam nō vsurpo. Aug. Qui querit gloriā propriā antichristus est. Dñs autem noster magnum nobis exemplū prebuit humilitatis dum habitu inuentus vt hō querit gloriam patris non suā. sed tu quando aliquid boni facis: gloriam tuam queris: qñ aliquid mali facis deo caluniam meditaris. Chry. Vide ergo qm̄ cā quedā ꝓpter quā humilia de se dicit: hec est: vt credant qm̄ nō desiderat gloriā neqꝫ pⁿcipatum: et etiā propter imbecillitatem audientium: et vt doceat hoīes moderata sapere: et nihil de se dicere magnum: sꝫ semper humile.

passiones ipes diunrve nitueʒ.

¶ Nonnē moyses dedit vobis legem. Et nemo ex vobis facit legem? Quid me queritis interficere? Respōdit turba et dixit Demonium habes. Quis te q̄rit interficere. Respondit iesus et dixit eis. Unum opus feci et oēs miramini. Propterea moyses dedit vobis circuncisionem non qr ex moyse est: sed ex patribus. Et in sabbato circūcidistis hominem. Si circuncisionē accipit homo in sabbato vt nō soluatur lex moysi: mihi idignamini quia totum hominem sanū feci in sabbato. Nolite iudicare secundum faciem: sed iustum iudicium iudicate.

¶ Chry. Duas criminatiōes iudei contra christū inducebant: vnam ꝙ sabbatū solueret: aliā ꝙ patrē suum dicebat deū: equalē seipsum faciens deo. Hoc igitur prius cōfirmauit dū ostendit ꝙ nō est deo cōtrari⁹ sꝫ eadē illi docet. De reliquo ad sabbati solutionē istat dicēs. Nōne moyses de. vo. legē: et nemo ex vobis facit legē? Ac si diceret. Lex dicit non occides. vos autē occiditis: et hoc est qđ subditur. Quid me q̄ritis interficere? Ac si diceret. Et si ego dissolui legē hominē sanās: transgressio fuit: sed in salutē. vos autē transgredimini in malū. vn̄ non debeo a vobis de solutiōe legis diiudicari. In duob⁹ ergo eos corripuit: et dicendo: q̄d me q̄ritis interficere? ostēdēdo quoniā occisionē meditantes: nō sunt digni aliū diiudicare. Augu. Vel hoc dicit qr si legē facerēt in ipsis litteris christū agnoscerēt: et presentem non occiderent. Rñdit autē ei turba: nō pertinentia ad ordinē: sꝫ ad perturbationē. Sequitur enī. Rñdit turba et dixit. Demoniū habes: quis te q̄rit interficere? Et dictū est ꝙ demonium haberet q̄ demones expellebat. Dominus aūt non turbat⁹: sed in sūa veritate trāquillus nō reddidit maledictū ꝓ maledicto: sed respōdit trāquille. Beda. In quo nobis patiētie reliqt exemplū: vt quotiēs nobis ab aliquibus falsa obiiciuntur conuitia: patienter toleremus: et ita q̄ possumus nō obiiciam⁹: sed salutaria monita pdicem⁹. Seqtur enī. Respōdit iesus et dixit eis. vnū op⁹ feci et omēs miramini. Aug. Ac si diceret. Quid si oīa opa mea videretis? ipsius enī opera erant que in mundo videbāt et ipsum q̄ fecit oīa non videbāt: fecit vnā rē et turbati sunt: qr saluum fecit hominē in sabbato. quasi si quisq̄ eorum egrot⁹ sabbato sanaret: alius illum sanū fecisset ꝙ ille q̄ eos scandalizauit: qr vnum hominem sabbato saluū fecit. Chry. Hoc enim est qđ di-

Duplex criminatio a christo diluitur

Exēplū xpi proponit.

cit. Miramini: hoc est turbamini: in
multū ans. vide autē quomodo pru
denter a lege eos syllogizat. Uult ei
ostendere ꝙ facere hoc opꝰ non erat
legē soluere. sunt enim multa princi
paliora ꝙ lex de obseruatione sab=
bati: per quorū obseruationē lex nō
soluitur sed impletur: ⁊ ideo subdit.
Propterea moyses dedit vobis cir=
cun. nō qꝛ ex moyse est: sed ex patri=
bus: ⁊ in sabbato circūciditis homi
nē. Aug. q. d. Bene factum est vt acci
peretis circūcisionē a moyse: non qꝛ
ex moyse est: sed ex patribꝰ. Abraā
eñ primus accepit circuncisionem a
dño. Et in sabbato circūciditis. Cō=
uicit vos moyses: accepistis in lege
vt circuncidatis octauo die. Accepi
stis in lege vt vacetis septimo die.
Si octauus dies illius qui natꝰ est:
occurrit ad diem septimum sabbati:
circunciditis hominē: que circūcisio
pertinet ad aliquod signaculū salu
tis: ⁊ non debent homines sabbato
vacare a salute. Alcui. Propter tres
eñ causas data fuit circuncisio. pri=
mo vt signū esset magne fidei abrae.
secundo vt per eam a ceteris natio
nibus discernerentur. tertio vt illas
in virili mēbro suscipientes castita=
tem mentis ⁊ corporis obseruare de
berent. Et tantū cōferebat tunc cir=
cuncisio ꝙtū nunc baptisma: nisi ꝙ
ianua nondū aperta erat. Cōcludit
ergo ex premissis. Si circūci. accipit
ho. in sa. vt non sol. lex mo. mihi in=
dig. qꝛ to. ho. sa. feci in sabb. Chry.
q. d. sabbati solutio in circūcisiōe le
gis est obseruatio: sic ⁊ ego hominē
curās sabbato legē seruaui. Uos ꝙ
non estis legislatores. vltra modum
legem defenditis. Sꝫ moyses iubet
legē solui propter mandatū: qđ non
erat ex lege sed ex patribꝰ. Per hoc
autē qđ dicit. Totū ho. sa. feci i sab
ba. ostendit circuncisionē esse parti=
cularē sanitatē. Aug. Forte aūt illa
circuncisio ipsum dnm significabat.
Quid eñ est circuncisio: nisi carnis
expoliatio. Significauit ergo expo
liatione a corde cupiditatum carna
lium. nō ergo sine causa data est in

Tres cause circuncisionis

eo mēbro: per quod procreatur crea
tura mortaliū: qꝛ per vnū hominem
peccatū intrauit in mundū. Jō autē
quisꝙ cum prepucio nascitur: qꝛ omīs
cū vitio propaginis nascitur: ⁊ nō mū
dat deꝰ siue a vitio cū quo nascimur:
siue a vitiis que male viuendo addi
mus nisi p christū. cultellis enim pe
trinis circuncidebāt: ⁊ petre nomine
xpm figurabat. Jdeo aūt octauo die
qꝛ post septimū sabbati dñs die dñi=
co resurrexit. Jpsa autē resurrectio
nos circuncidit. i. abstulit desideria
carnalia. Intelligite hoc significari
opus bonū qđ ego feci totū hominē
saluū in sabbato: qꝛ ⁊ curatꝰ est vt sa
nus esset in corpore: ⁊ credidit vt sa=
nus esset in aīa. Estis aūt prohibiti
seruilia opa facere sabbato. Nūqđ
seruile opus est hominem sanare in
sabbato? Manducatis siquidē ⁊ bi=
bitis sabbato: qꝛ pertinet ad salutē
per quod ostenditis opera salutis
nullo mō eē die sabbati omittenda.
Chry. Nō aūt dixit. Ego maius cir
cūcisione operatꝰ sum: sed solum fa
ctū narrans: iudicium eis cōcessit.
vnde subditur. Nolite iudicare sm
fa. sed iustū iudiciū iudicate. q. d. nō
qꝛ moyses apud vos hꝫ maiorē glo=
riam ꝙ ego: ex psonarū dignitate fe
ratis sententiā: sꝫ a rerū natura. hoc
eñ est iuste iudicare. Nullꝰ aūt icu
sauit moysen de hoc ꝙ iussit sabba=
tū solui pter mādatū circūcisionis
qđ erat aliūde ꝙ ex lege inductum.
ergo fidedignior vobis est moyses ꝙ
iubet solui legē a mādato nō legali.
Aug. Hoc aūt ꝙ dñs notauit h loco
euadere i hoc seculo magni laboris
est non psonalr iudicare admonuit
quidem dominus iudeos admonuit
⁊ nos quod eñ preciosum sanabat
de ore dñi: ⁊ pter nos scriptū: ⁊ no=
bis seruatū ⁊ pter nos recitatū. sur
sum est dñs: sꝫ etiā hic est veritas dñi
Corpꝰ. n. dñi in quo surrexit vno lo=
co eē pōt: veritas eiꝰ vbiꝙ diffusa est.
Quis ꝙ est q nō iudicat psōaliter ꝙ
equaliter diligit? Nō ei cū hoīes di
uerso mō p suis gradibus honora=
mus: timēdū est ne psonas accipia=

mus. Quā enī est iudiciū iter patrē & filium non equamus filium patri in honore: sed preponimus si bonā causam habet filium patri in veritate: & sic tribuimus honorem debitū: vt non perdat equitas meritum.

¶ Dicebant ergo quidā ex hierosolymis. Nonne hic est quē iudei querūt interficere? Ecce palā loquitur: et nihil ei dicūt. Nū quid vere cognouerunt principes quia hic est christus. Sed hunc scimus vnde sit: christus autem cum venerit nemo scit vnde sit. Clamabat ergo Iesus in templo docens & dicens. Et me scitis: et vnde sim scitis: et a meipso non veni: sed est verus qui misit me: quē vos nescitis. Ego scio eū. Et si dixero quia nescio eū: ero similis vobis mēdax. Sed scio eum quia ab ipso sum: & ipse me misit. Querebāt ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus quia nondum venerat hora eius.

¶ Aug. Supra dictū est q dñs ideo velut occulte ascendit ad diem festū nō qz timebat ne teneretur: cui potestas erat vt nō teneretur: sed vt significaret etiā in ipso die festo q celebrabatur a iudeis se occultari & suū esse mysteriū. nūc autē apparet potestas que putabatur timiditas. Loquebatur enī palā in die festo ita vt mirarentur turbe. vnde dr. Dicebant ergo q. ex hiero. Nōne hic est quē iudei que. interfi. Et ecce pa. loqui. & nihil ei dicunt. Nouerant enī qua sevitia querebatur: mirabātur qua potentia nō tenebatur. Chryso. Addit aūt euāgelista. Ex hiero. qm q magis potiti erāt signis: hi oibus erāt miserabiliores: q deitatis eius signū videntes maximū: oia iudicio corruptor principū pmittebāt: an nō magnū signū intuentes & qrētes interficere: habere eū in manib & repente quiescere? Aug. Igitur nō plene intelligētes xpi potentiā: putauerunt esse principū sciam q ei pepercerunt: vn subdunt. Nunqd vere cognouerūt principes qz hic est christus. Chry. Sed ipsi neq principū sequuntur snīam sed aliā pferūt corruptā & ppria amētia dignā. vnde subdit. Sed hūc scimus vn sit. Christus autē cum ve. ne. scit vn sit. August. Hec opinio apud iudeos nō inaniter nata est: inuenimus tñ q scripture dixerūt de xpo: qm nazareus vocabitur. ergo predixerunt vn sit. Judei etiā dixerunt herodi querēti q christus in bethleem iude nasceretur: & testimoniū etiā propheticū attulerūt. vnde ergo nata est hec opinio apud iudeos: q xps cū venerit nemo sciat vnde sit: nisi qz vtrūq pnunciauerunt scripture. Sm hominē predixerūt vn esset: sm deum latebat impios & qrebat pios. Hāc igitur opinionē in eis generauerat: quod p Isaiā dictum est. Generationē ei qs enarrabit. Denique dominus ad vtrūq respōdit: et quia nouerant eum vnde esset: et qz non nouerant. vnde sequitur. Clamabat ergo Jesus docens in templo & dicens. Et me scitis: & vnde sim scitis. hoc est dicere: & vnde sim scitis: & vnde sim nescitis: vnde sim scitis: iesus a nazaret: cuius etiam parentes nostis. Solus enim in hac causa latebat virginis partus: quo excepto totum nouerant in Jesu: quod ad hominem pertinent. Recte ergo dixit. Et me nostis: & vnde sim scitis sm carnem et effigiem hominis quam gerebat. Sm diuinitatem autem a meipso non veni: sed est verus qui misit me. Chrysostomus. Per quod ea que in mēte habebant reuelat: ac si diceret. Non sum de numero eorum qui sine causa venerunt: sed est verax qui misit me: et si verax est in veritate misit: et qui missus est congruū est veracem esse. Rursus autē ex propriis sermonib eos capit. qz enī dicebāt. Cū venerit xps nullus sci

Christi huius natalis.

gno scit vnde e͂st: ostendit etiã ide se
christũ esse qm̃ a patre venit: quem
ipsi nesciebãt. ⁊ io subdit. Que vos
nescitis. Hyla. lx. de tri. Nunquid
aũt nõ ois hõ lz in carne ex deo na
tus est. ⁊ q̃uõ negat ab his vel seip
sum. vel vñ ipse sit sciri nisi id vn-
de est ad nature sue referret aucto
rẽ. Nã id qđ vñ sit ignorat: naturã
ex qua est dũ vñ sit nescit ostendit.
Ignorari eñi vñ sit: nõ potest q̃cq̃d
subsistit ex nihilo qr hoc ip̃m qđ nõ
ignorat ex nihilo ignorationẽ eius
vnde sit nõ habet. Ob hoc autẽ q̃d
sit ipse ne scitur: dũ ignorat a quo
sit. non enim confitetur filiuz qui
negat natũ. nec natũ intelligit qui
putabit eũ esse ex nihilo. Chry. Ut
ignorãtiã hic dicit que est per ope-
ra: sicut paulus ait. Cõfitentur se
nosse deũ: factis aũt negãt. Dupl'r
aũt eos redarguit. Et primũ quidẽ
que occulte loquebant: hec in me-
diũ inducit clamãs vt eos verecun
dari faciat. Aug. Deniq3 vt ostẽde
ret eis vnde possent scire subiecit.
Ego scio eũ. ergo a me q̃rite vt scia
tis eũ. Patrẽ eñi nõ cognoscit nisi
fili' ⁊ cui voluerit fili' reuelare. Et si
dixero qr nescio eum ero similis vo
bis mendax. Chry. Qđ est impossi-
bile: qr enim verax est qui misit: cõ
gruũ est ⁊ eũm qui missus est vera
cẽ esse. vbiq3 aũt cognitionẽ patris
soli sibi attribuit: qr a patre est. vn
sequit. Et ego scio eũ qr ab ipso sũ.
Hyla. lx. de tri. Quero aũt vtrũ id
qđ ab eo opus est. in eo creationis
aut naturã generationis ostendat.
Scriptura in eo creationis est vniuer
sa q[illegible] creant a deo sunt: et
q̃uõ pa[illegible] nõ vniuersa nouerũt: cur
filius eum ideirco qr ab eo est nõ ne
sciat? Si vero idcirco ei qr ab eo sit
eum nosse sit propriũ quomodo nõ
hoc ei qui ab eo est erit propriũ scz
vt verus filius ex natura dei sit?
[illegible] igitur proprietatẽ cognitio
nis de proprietate generationis:
tamẽ ne forte id qđ ab eo est: aduẽ
tus sui tẽpus heresis inuaderet cõ
[illegible] subiecit. Et ipse me misit. Te

n[illegible] ordinẽ e[illegible] [illegible] sacramenti:
natum se professus ⁊ missum. Aug.
Ab ipso inquit sum: qr filius de pa
tre. q̃ autem videtis me in carne
ipsa me misit: vbi noli intelligere
nature dissimilitudinem: sed gene
rantis auctoritatem. Chry. Irrita
uerunt autem iudeos ea que dice
bantur: ppter hoc qđ dixerat. Que
vos nescitis: qr simulabant se scire.
vnde sequitur. Querebant ergo eũ
apprehendere ⁊ nemo misit in eum
manus. Unde furorem eorum inui
sibiliter refrenatum. Euangelista
vero humanius ⁊ humilius loqui
volens: vt ex h̃ christ' homo puta
retu[illegible] non dixit q̃ eos inuisibiliter
detinuit: sed subiecit. Quia nondũ
venerat hora eius. Augusti. Hoc
est qr nolebat. nõ e[illegible] d̃ns sub fato na
t' ẽ h̃ nec ð te credẽdũ ẽ q̃to magis
de illo: per quem factus es: si tua
hora volũtas est illi' alli' hora que
est nisi voluntas sua? Non ergo ho
ram dixit qua cogeretur mori: sed
qua dignaretur occidi.

Christ' natus ⁊ missus.

¶ De turba autem multi cre-
diderunt in euz. Et dicebant.
Christus cum venerit: nũquid
plura signa faciet: q̃ que hic
facit? Audierunt pharisei tur-
bam murmurantez de illo hec
⁊ miserunt principes ⁊ phari-
sei ministros vt a pprehende-
rent eum. Dixit ergo eis iesus.
Adhuc modicum tempus vo
biscum sum ⁊ vado ad eum q̃
me misit. Queritis me ⁊ non
inuenietis: ⁊ vbi ego suz vos nõ
potestis venire. Dixerunt er-
go iudei ad semetipsos. Quo
hic iturus est: quia non inuenie
mus eum? Nunquid in disper-
sionem gentiuz iturus est: ⁊ do
cturus gentes? Quis est hic
sermo quem dixit: queritis me
⁊ non inuenietis: ⁊ vbi suz ego

uos non potestis uenire. S. Aug. Humiles et pauperes salues faciebat Dominus, unde dicitur: De turba autem multi crediderunt in eum. Turba enim quae suam egritudinem cito uidit etiam illius medicinam sine dilatione cognouit. CHRY. Verumtamen neque in his erat sana fides, sed more multitudinis uulgariter loquebantur. Sequitur enim: Et dicebant: Christus cum uenerit numquid signa plura faciet quam quae hic facit? Dicere enim Christus cum uenerit erat non firmiter credentium hunc esse Xpum. Vel etiam hoc dicere ad attendere eum non esse Xpum ac si dicant. Non ne ille cum uenerit melior erit et plura signa faciet grossiores enim non a doctrina sed a signis inducuntur. Aug. Qui intelligunt. Hi duo nouerunt hic est Xpus. Principes autem insaniebant. Et ideo medicum non solum non agnoscebant: sed etiam occidere cupiebant unde sequitur. Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo haec et miserunt principes et pharisei ministros ut apprehenderent eum. CHRY. Multa quidem locutus est supra sed nihil tale fecerunt quod maxime enim eos mordebat hoc erat quod turbe Xpum glorificabant. Sabbati autem solutio apparens causa erat quam scilicet praetendebant. Ipsi quidem non audebant Xpum capere periculum timentes. Ministros autem mittunt tamquam periculis expositos. AUG. Quia ergo non poterant apprehendere nolentem, missi sunt ut audirent docentem. Sequitur. Dixit ergo Iesus: Adhuc modicum tempus uobiscum sum. CHRY. Vero a loquitur humilitatis plena ac si diceret. Quid festinatis me interficere, paruum expectate tempus. AUG. Quod modo ergo uultis facere, facturi estis sed non modo quia nolo. Implere enim debeo dispensationem meam, et sic peruenire ad passionem. CHRY. Per haec igitur audaciorem turbam terruit et solliciorem magis quidam faciebat ad audiendum quasi paruo tempore derelicto quo possent hac doctrina potiri. Non autem dixit simpliciter hic sum sed uobiscum sum, idest: Et si persequamini me non tamen cessabo quae sunt pro uobis dispensare et ea quae sunt ad salutem docere. Et quod autem subdit: Et uado ad eum qui me misit sufficiens erat eos terrere. THEO. Tamquam patrisse de eis conquesturus quia sic multis opprobriis affecerunt non est dubium quod mittenti fecerunt iniuriam. BEDA. Dicit autem: Vado ad eum qui misit me ac si diceret: reuertens ascendo ad patrem qui me incarnari praecepit. Illuc se dixit ire a quo numquam recessit. CHRY. Quod uero eo indigebant manifesta per hoc quod dicit: Queretis me et non inuenietis, sed ubi quesierunt eum Iudei? Dicit Luc. quoniam plangebant mulieres super eum probile autem est et multos alios hoc passos esse et precipue dum ciuitas capta est, tunc eos meminisse Xpi et miraculorum eius et presentiam eius desideratam debuerunt. AUG. uel hic eam resurrectionem suam predixit quia qualiter illum erant post resurrectionem compuncti. Noluerunt eum agnoscere presentem et postea quesierunt cum uiderent eum multitudinem credentium unde multi compuncti dixerunt: Quid faciemus. Viderunt enim Xpum suo scelere morientem et crediderunt in Xpum suis sceleribus ignoscentem, quousque biberent sanguinem quem fuderunt et de sua salute desperauerunt. CHRY. Deinde ne quis eum per mortem communi modo abire existimet subiungit: Et ubi ego sum uos non potestis uenire. Si uero in morte maneret possent ad eum uenire. Nam euntes abimus. AUG. Non autem dixit ubi ero sed ubi sum. Semper enim ibi erat Xpus quo fuerat rediturus. Sic redijt ut nos non derelinqueret. Erat enim Xpus secundum uisibilem carnem in terra, secundum inuisibilem maiestatem in caelo et in terra. Non autem dixit: Non poteritis, sed Non potestis uenire. Tales enim tunc erant qui non possent. Iam ut sciatis non hoc ad desperationem dictum et discipulis suis dixit tale aliquid: Quo ego uado non potestis uenire. Denique hoc Petro exposuit dicens: Quo ego uado non potes me sequi modo, sequeris autem postea. CHRY. Haec autem omnia induxit uolens eos attrahere. Etenim modicum

tempus

quousque quod relinquebat et per teaq. Jum ipsum desiderabile esset enim non posse de caetero inuenire sufficientia erant ad suadendum ut ad eum accederent. Per hoc autem quod dicit: Vado ad eum qui misit me ostendit nullam sibi fieri laesionem ab insidiis eorum et passionem suam uoluntariam sibi esse. Passi sunt autem aliquid ipsi iudaei ad ea quae dicta sunt et quaerunt ab ipsos quo debeat ire quod non erat eorum qui desiderarent ab eo liberari. Sequitur: Dixerunt ergo Iudaei ad semetipsos quo hic iturus est quia non inueniemus eum. Numquid in dispersionem gentium iturus est et docturus Gentes. Sic enim Gentes uocabant quasi exprobrantes et magna in semetipsis gloriantes quia gentes ubique disseminatae erant et imperfecte ad inuicem permixtae. Sed hoc opprobrium postea ipsi sustinuerunt quia ubique dispersi sunt. Antiquitus autem tota gens in unum collecta erat. Sed cum ludaei ubique terrarum etiam gentibus permixti essent non dixeret. Quo ego uado uos non potestis uenire. Si per hoc gentes intellexisset. AUG. Dixerat autem Dominus quo ego uado de sinu patris. Hoc ergo illi nullo modo intellexerunt. Et tamen ex hac occasione salutem nostram praedixerunt quod Dominus esset ad gentes non presentia corporis sed in pedibus suis. Misit enim ad nos membra sua et fecit nos membra sua. CHRY. Non autem dixerunt quod iturus esset ad gentes ledere gentes sed docere. Iam enim iram submiserant et his quae dicta erant crediderant. Nequaquam autem nisi credidissent quaesissent ad seipsos. Quis est hic sermo quem dixit: quaeretis me et non inuenietis et ubi ego sum uos non potestis uenire.

In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus et clamabat dicens: Si quis sitit ueniat ad me et bibat. Qui credit in me sicut dicit scriptura flumina de uentre eius fluent aquae uiuae. Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat spiritus datus quia Iesus nondum erat glorificatus.

CHRY. Cum praecessuri essent domum celebrata festiuitate, dominus dat eis uiatica ad salutem. Unde dicitur: In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus et clamabat dicens: Si quis sitit ueniat ad me et bibat. AUG. Tunc enim agebatur festiuitas quae appellatur scenopegia, tabernaculorum constructio. CHRY. Quae per septem dies agebatur. Prima autem dies et ultima erat celeberrima secundum legem et hoc significauit Euangelista cum dixit: In nouissimo die magno festiuitatis. Medios autem dies magis ad uoluptatem consumebant. Ideo ergo prima die hoc eis non dixit sed neque secunda aut tertia ne ea quae dicebantur deperirent eius uoluptati uacantibus. Ultima autem propter eorum multitudinem. THEO. Simul quidem ut audirent fieret atque confidentiam largiret et quia neminem formidabat. CHRY. Dicit autem: Si quis sitit etc., ac si diceret: Neminem necessitate et uiolentia attraho sed si quis habet desiderium magnum hunc ego uoco. AUG. Est enim sitis interior quia est homo interior. Constat autem plus amare hominem interiorem quam exteriorem. Si ergo sitimus ueniamus non pedibus sed affectibus nec migrando sed amando. CHRY. Quia autem de intellectuali loquitur potu, ostendit per hoc quod post inducit: Qui credit in me sicut dicit scriptura flumina de uentre eius aqua uiua. Sed ubi hoc dicit autem scriptura nusquam. Quid igitur: Qui credit in me sicut dicit scriptura hic

Aqua viua q̄ sit

ra hic subdistiguere opz. vt postea subsequat. Flumina de ventre eius fluēt aq̄ viue: ostdēs qm̄ rectā opz hr̄e cognitionē: ⁊ nō ita a signis sicut a scripturis credere imp̄suz. Et eni supius dicit. Scrutamini scripturas. Hiero. in plogo gene. Uel hoc testimoniū de puerbijs sumptū est vbi: scz dicit. Deriuent̄ fontes tui foris ⁊ in plateis aquas tuas diuide. Aug. Uēter aūt interioris hois est cōsciētia cordis ei⁹. Bibito aūt isto liquore: viuiscit purgata cōsciētia: ⁊ hauriēs fontē hēbit: et ipsa fons erit. Quis est fons: vl' q̄ est fluu⁹ q̄ manat de vētre interioris hois. Beniuolētia qua vult consulere primo. Bibūt ergo q̄ credūt in dn̄o. si autē putat q̄ bibit: soli ipsi dz sufficere: nō fluit aqua viua de vētre ei⁹. Si aūt primo festinat cōsulere: iō nō siccat̄ q: manat. Grego. sup Ezechielē. Cū em̄ a mēte fideliū sancte pdicatiōis vba defluūt quasi de mente credētiū aque viue flumina decurrūt. vētris aūt viscera q̄d sunt aliud nisi mētis interna id est recta intētio: sanctū desideriū hūilis ad deū: pia ad primū voluntas. Chry. Dicit aūt flumina ⁊ nō flumen: copiositatē ⁊ vbertatē occl'te insinuās. Uiuētē autē aquā dicit: agentē semp. Spūs em̄ gratia cū in mētē intrauerit ⁊ firmata fuerit omni fonte magis manat: ⁊ neq̄ deficit neq̄ euacuat: neq̄ stat videbit q̄s vtiq̄ hoc ad sapientiam stephani. ad petri linguaz: ad pauli fluxum inspiciēs. Nihil eni eos detinebat: sed sicut flumina multo impetu delati: oia secū trahentes abibant: Augu. Ad qualē aūt potū dn̄s inuitasset expofuit euāgelista ⁊ dixit. Hoc aūt dicit de spū quē accepturi erāt credētes in eū. Quem dicit spiritū nisi spm̄ sanctū: quē vnusquisq̄ hō hēt in se pprium spm̄ Alcui. Spm̄ aūt sanctū añ ascēsionē aplis pmisit: post ascēsionem in linguis igneis dedit. Inde dicit. Quē accepturi erāt credētes in eū. Augusti. Erat ergo spūs dei. sed nōdū i eis erat q̄ crediderāt in iesuz. Ita enī disposuit nō eis dare spm̄ istū nisi post resurrectionē suā. vnde sequitur. Nōdū enī erat spi. da. q: nōdū iesus erat glori. Chry. Apostoli quidē prius spiritu eiciebāt demōia: sed ea que a christo est potestat[e] quando enim mittebat eos. non [di]citur. Dedit eis spiritūsanctum: [sed] dedit eis potestatem. De proph[e]tis autem ab omnibus confessuz ē q̄ spiritussanctus eis dabatur: sed hec gratia a terra defecerat. Aug. xi. de trini. Sed quomodo ⁊ de ioāne baptista dictum est. Spiritusancto replebitur ab vtero matris sue ⁊ spiritusancto repletus zacharias inuenitur: vt de illo talia diceret: ⁊ spiritusancto maria vt talia de domino predicaret. spiritusancto symeon ⁊ ãna vt magnitudinem christi paruuli agnoscerent. Quomō ergo intelligitur: nisi quia certa illa spiritussancti datio: post clarificationem christi futura erat qual' nunq̄ antea fuerat. habitura enī erat quādā pprietatem in ipso aduentu: q̄lis ātea nūq̄ fuit. Nusq̄ et legimus linguis quas nō nouerāt homines locutos veniente i. se spiritusancto: sicut tunc factum est: cū oporteret ⁊ eius aduentum signis sensibilibus demōstrari. Augu. super Jo. Cū ḡ mō accipiat spūssanct⁹: q̄re nemo loq̄tur linguis oīum gētiū? q: iā ipsa ecct'ia linguis gētiū loq̄tur. in hac q̄ nō est: nec mō accipit spm̄scm̄. Si amas vnitatē ēt tibi hz q̄sq̄s in illa aliq̄d hz. Tolle inuidiā: ⁊ tuū est q̄d hēo. Liuor separat charitas iūgit. Ipsaz habeto ⁊ cuncta hēbis: q: sine ipa nihil proderit q̄cq̄d hēre potuer[is]. Charitas dēi diffusa ē i cordib⁹ nr̄is p spm̄scm̄ q̄ dat⁹ ē nob. Quare ḡ dn̄s post resurrectionē suā spm̄scm̄ dare voluit: vt s. resurrectionē nr̄az charitas flagraret: ab amore seculi separet̄: ⁊ tota curreret i deū. Qui.n. dix̄. Qui credit in me ve. ⁊ bi. ⁊ flu. de vē. ei⁹ fluēt aq̄ viue. Uitā etnā pmisit vb' nihil timeam⁹: vbi n̄ moriamur q: a...

Ad- [illegible] sio.

est qd promisit spiritusanctu charitate feruentibus: ideo ipsum spiritum noluit dare: nisi cum esset glorificatus: vt in suo corpore ostenderet vitam: quam modo non habemus: sed in resurrectione speramus. Augu. cotra faustum. Si itaque hec causa erat vt nondum daret spiritussanctus: quia nondum erat iesus glorificatus: procul dubio clarificato iesu iam causa erat vt statim daretur. Cataphriges autem se promissum paracletum suscepisse dixerunt: et hinc a fide catholica deuiarunt. Manichei etiam que de promissione spiritussancti dicuntur: de manicheo asserunt esse predictum: tanquam s. antea non fuerit spiritus datus. Chrys. Uel aliter. Gloriam christi crucem vocat: quia enim inimici eramus. donum autem non inimicis sed amicis datur. oportebat prius offerri hostiam: et inimicitiam in carne dissolui: et tunc factos dei amicos suscipere donum.

¶ Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones eius dicebat. Hic est vere propheta. Alii dicebant. Hic est christus. Quidam autem dicebat. Nunquid a galilea venit christus? Nonne scriptura dicit: quia ex semine dauid et de bethleem castello vbi erat dauid venit christus? Dissensio itaque facta est in turba propter eum. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus. Uenerunt ergo ministri ad pontifices et phariseos et dixerunt eis illi. Quare non adduxistis illum. Responderunt ministri. Nunquam sic locutus est homo: sicut hic homo loquitur. Responderunt ergo eis pharisei. Nunquid et vos seducti estis? Nunquid ex principibus aliquis credit in eum? aut ex phariseis? Sed turba hec que non nouit legem, maledicti sunt. Dixit nicodemus ad eos: ille qui venit ad iesum nocte: qui vnus erat ex ipsis. Nunquid lex nostra iudicat hominem: nisi prius audierit ab ipso: et cognouerit quid faciat? Responderunt et dixerunt ei. Nunquid et tu galileus es? Scrutare scripturas et vide quia a galilea propheta non surgit. et reuersi sunt vnusquisque in domum suam.

¶ Beda. Cum dominus inuitasset credentes in se ad potandum spiritusan ctum: nata est de illo in turba dissensio. vnde dicit. ex illa ergo hora turba cum au. hos ser. eius dicebat. hic est vere propheta. Theophi. Qui scilicet expectabatur. Alij. s. populus dicebant: hic est christus. Alcui. Jam isti sitim illam spiritualiter haurire ceperant: iam sitim infidelitatis deposuerant. alij in sue infidelitatis ariditate permanebant: de quibus subdit. Quidam autem di. Nunquid a gali. venit chri. nonne scri. di. quia ex semine da. et de beth. ca. vbi erat da. christus ve. Nouerant enim quid de christo predixissent prophete: sed ignorabant omnia in ipso impleta fuisse: et qui nouerant in nazareth nutritum: natiuitatis locum non attendebant: nec prophetiam quam legerant in eo completam credebant. Chryso. Sed esto locum natiuitatis ignorabant: num etiam genus ignorabant? quia enim ex domo et familia dauid natus erat. Quare igitur dicebant. Nonne ex semine dauid ve. christus? Sed et hoc obumbrare volebant: per educationem in nazareth: omnia maliciose loquentes. vnde non accedunt ad christum querentes: quomodo scripture dicunt quod a bethleem oportet venire christum: tu autem ex galilea venisti: sed omnia maliciose loquuntur. Et quia non diligenter attendebant his que dicebantur: neque discedit gratia: propter hoc nihil eis christus respondit. Nathanaelem autem dicentem. A nazareth pot aliquid boni esse: laudauit: vt vere israelitam: quia veritatis erat inquisitor et omnia vetera diligenter edoctus. Sequitur. Dix

Scribarum obstinatio contra christum.

fentio itaq3 facta est propter eu3 in turba. Theophi. Nō in principib⁹. na3 principes vnius volūtatis erāt: vt eu3. non eu3 reciperent sicut xp̄s. Qui ergo magis moderati erant in malicia: verbis tantū glorie christi aduersabātur. qui vero priores erāt manus etiam appetebant impone- re. de quibus subditur. Quida3 au tem ex eis vo. ap. eum. Chrysosto. Hoc autem induxit euāgelista ostē dens quoniā loq̄bantur neq3 querē tes veritatem neq3 discere volētes. Sequitur. Sed nemo misit super il lu3 manus. Alcui. Quia scilicet ipse non permisit qui conatus illoru3 in sua potestate habebat. Chrysosto. Hoc autem sufficiens erat eos in cō punctionem deducere: sed non sunt compuncti. talis enim nequitia nul li vult credere: ad vnum aspicit so lum: vt eū, cui insidiatur interficiat. Augusti. Qui vero missi fuerant vt eum tenerēt, redierunt immunes a crimine ꝛ pleni admiratione: de qui bus subditur. Uenerunt ergo mini stri ad pon. ꝛ pha. ꝛ dixerunt eis il- li. Quare non addu. eū? Alcui. Qui eum lapidare volentes: tenere non potuerūt: arguunt ministros quia eum non adduxerant. Chrysost.. Ec ce pharisei et scribe miracula viden tes ꝛ scripturas legentes nihil pro fecerunt. ministri autem nihil horū habentes: ab vna sola allocutione sunt capti. ꝛ abeuntes vt eum liga- rent: redierunt ligati miraculo. Et non dixerunt. Non potuim⁹ propter turbam: sed p̄cones efficiuntur chri sti sapientie. Nam sequitur. Respō derunt ministri. Nunq̄ sic locutus est homo sicut hic homo loquitur. Augusti. Ille autem sic locutus est: quia deus erat ꝛ homo. Chrysosto. Non est autem solum eorum prudē tia admirāda: quia signis nō egue- runt: sed a sola doctrina sunt capti. non enim dixerūt: nunq̄ talia mira cula fecit homo: sed nunq̄ sic locut⁹ est homo. Sed etiam admirāda est eorum securitas: quoniā ad phari- seos qui contra christu3 aduersabā

Miraculū doctrine christi.

tur venerunt ꝛ talia locuti sunt. Nec tamen longum sermonem ad dixerant: sed breuem. cum enim mēs fuerit incorrupta non longis sermo nibus opus est. Augu. Pharisei ta men eorum testimonium repulerūt. nam sequitur. Responderunt ergo eis pharisei: nunquid ꝛ vos seducti estis? q. d. Uidem⁹ vos delectatos eē in sermonibus suis. Alcui. Et reuera laudabiliter seducti erant: quia di misso malo infidelitatis trāsierāt ad fidem. Chrysostom⁹. Ab argumēto autem insipienti contra eos syllogi zant. na3 sequitur. nunquid ex prin cipibus aliquis credidit in eum aut ex phariseis? sed turba hec que nō nouit legem maledicti sunt. Hec au tem est ipsorū accusatio: quoniā tur ba quidem credidit. ipsi autem non crediderunt. Augusti. Qui enim nō nouerant legem ipsi ꝛ credebant in eum qui miserat legem: ꝛ eū qui mi serat legem cōdemnabāt illi qui do cebant legem: vt impleretur qd dn̄s dixerat. Ego veni vt non videntes vi deant: et videntes ceci fiant. Chry. Qualiter igitur maledicti sunt illi qui a lege suadētur? Uos pot⁹ ma ledicti estis qui non obseruastis le- gem. Theo. Ideo autē suauiter et blande pharisei ministris respon- dēt: dubitauerūt ne forte ab eis pror sus segregentur: ꝛ xp̄o adijciantur. Chryso. Quia vo dixerāt q nullus principum credidit in eū. Ad hoc ex cludendum subiūgitur: dicit nicode mus ad eos. Ille qui venit ad iesu3 nocte: qui vnus erat ex illis. Augu. Ipse nō quidem incredulus: sed ti- midus. nam, ideo nocte venerat ad lucem: q illuminari volebat: et sciri timebat. hic ergo respondit iudeis. Nunquid lex nostra iudicat hoīem nisi pri⁹ audi. ab ipso ꝛ cogno. quid faciat? Credebat enī quia si eum tā tūmodo patienter vellēt audire: for te similes fierent illis qui missi sunt tenere: ꝛ maluerunt credere. Uole bant autē illi peruersi ante esse dā natores q̄ cognitores. Augustinus xxij. de ciuita. dei. Dicit aūt lex nr̄a

de lege qui deci ... q est ab illo da
ta hominib⁹. Chrysso. Ostendit aūt
nicodemus eos neq cognoscētes le
gem: neq facien...s que sunt legis.
cum autem congru... esset ostendere
q non indiscrete mil...unt vocaturi
eum: rudius et iracundius ...titur
contradictione. Nam sequitur. Re-
sponderunt et dixerunt ei. Nūquid
et tu galileus es? August. i. quasi a
galileo seductus. Domin⁹ enim ga
lileus dicebatur: quoniam de naza-
reth ciuitate erant parentes ei⁹: sm
mariam dixi parentes: non sm viri
le semen. Chrysost. Deinde iniurio-
se quasi eo nesciente scripturas in-
duxerunt. Scrutare scri. et vide q
propheta a galilea non surgit: ac si
dicerent. Vade et disce. Alcui. Non
enim locus vbi natus est: sed vbi cō
uersabatur attendebant: et ideo nō
solum messiam: sed nec prophetam
eum credebant. August. Propheta
quidem a galilea non surgit: sed do
minus prophetarum inde surrexit.
Sequitur. Et reuersi sunt vnusquisq
in domū suam. Alcui. Nullo perfe-
cto negocio vacui fide: et ideo frau-
dati vtilitate sunt reuersi in domuz
infidelitatis et impietatis sue.

...esus q̄ ... galile-us vo-atur.

Capitulum. viij.

Iesus aūt perrexit in mōtem oliueti: et diluculo iterū venit in templum: et omnis populus venit ad eū: et sedēs docebat eos. Adducūt autē scribe et pharisei mulierē in adulterio dephēsam: et statuerūt eā in medio: et dixerunt ei. Magister: hec mulier modo dephensa est in adulterio. In lege autē moyses mādauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo qd dicis? Hoc autem dicebāt tentantes eum: vt possent accusare euz. Iesus autem inclinans se deorsum: et digito scribebat in terrā. Cum ergo perseuerarent interrogantes: erexit se et dixit eis. Qui sine peccato est vestrū primus in illā lapidē mittat. Et iterum se inclinans scribebat in terra. Audientes autē hec vnus post vnum exibant incipientes a senioribus: et remansit solus iesus et mulier in medio stans. Erigens autez se iesus dixit ei. Mulier vbi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnauit? Que dixit. Nemo domine. Dixit ei iesus. Nec ego te condemnabo. Vade et iam amplius noli peccare.

Alcui. Domin⁹ maxime circa suā passionem hanc sibi effecerat cōsuetudinem: vt in die quidem in tēplo quod erat hierosolymis verbuz dei predicaret: signa et miracula ostenderet: sero reuertebat in bethaniā: vbi apud sorores lazari hospitabatur: et mane iterū ad simile opus reuertebatur. Igitur sm hunc morez cum in vltimo die scenophegie tota die in tēplo predicasset: vespere perrexit in montez oliueti. et hoc est qd dicitur. Jesus autez perrexit in mōtem oliueti. Augusti. Vbi enim decebat docere christum nisi in monte oliueti: in monte vnguenti: in monte chrismatis. christi enim nomen a chrismate dictum est. Chrisma autē grece: latine vnctio nominatur. Ideo autem nos vnxit: qr luctatores ɔtra diabolum fecit. Alcui. Unctio enim olei fessis et dolentibus mēbris solet afferre leuamē. Mons etiaz oliuarum sublimitatez dñice pietatis designat oleos grece: latine misericordia. Natura quoq olei mysterio aptissime congruit. superfertur enī omnibus liquoribus: et sicut ait psalmista. Miserationes eius sup omnia opera eius. Seqtur. Et diluculo iterum venit in tēplum. vt sciz

Consuetudo iesu et vite modus.

+

Allegorica expositio.

misericordiã cũ incipiente noui te
stamenti lumine fidelibus in teplo.
vez suo pandendã prebendamq3 si=
gnaret. Quod em diluculo redibat:
exortũ noue gratie designat. Beda.
Significatur aũt q postq̃ per gra=
tiam cepit inhabitare in teplo suo:
id est in ecclesia: ex omnib⁹ gẽtibus
crediderũt in eũ. vñ sequit. Et ois
populus veniebat ad eũ ⁊ sedẽs do
cebat eos. Alcui. Sessio humilitatẽ
incarnatiõis insinuat. Sedẽte ergo
dño ad eũ venit populus: q: postq̃ p
susceptã humanitatẽ visibilis appa
ruit: ceperũt eum multi audire etiã
eum credere: quẽ per humanitatẽ
sibi primũ meminerãt. Mansuetis
autẽ ⁊ simplicib⁹ sermonẽ dñs admi
rantibus scribe ⁊ pharisei interro=
gãt: non vt discant: sed vt veritati la
queos nectant. vñ sequit. Adducũt
aũt scribe ⁊ phari. mulie. in adul. de
pre. ⁊ statu. eam in medio: ⁊ dixe. ei.
Magister hec muli. depre. est modo
i adulterio. Aug. Animaduerterãt
em eum nimiũ esse mitẽ. De illo q̃p
pe fuerat ante predictũ. Procede et
regna: pp̃ter veritatẽ ⁊ mãsuetudi=
nem ⁊ iusticiã. Ergo attulit verita=
tem vt doctor: mãsuetudinẽ vt libe=
rator: iusticiã vt cognitor. Cũ loque
retur. veritas agnoscebat. cũ aduer
sus inimicos nõ moueret: mansue=
tudo laudabat. In tertio ergo iusti
cia scã scandalũ posuerũt. Dixerũt
em apud seipsos. Si eã dimitti cen
suerit: iusticiã non tenebit. lex enim
qd iniustũ erat iubere nõ poterat: ⁊
ideo legẽ induxũt dicentes. In lege
aũt moyses mãdauit nobis hmõi la
pidare: vt autẽ mãsuetudinẽ nõ per
dat: in qua iaz populis amabilis fa
ctus est: eã dimitti debere dicturus
est. vñ eius sniam requirũt dicẽtes.
Tu ergo quid dicis? Hinc nos inue
niemus ad accusandũ occasionem ⁊
reũ faciemus tanq̃ legis p̃uarica=
torẽ. vñ euangelista subdit. Hec aũt
dicebãt tẽ. eũ vt pos. accu. eũ. Sz do=
min⁹ in respondẽdo ⁊ iusticiã serua
turus est: ⁊ a mãsuetudine nõ recef
surus. Seqtur em. Jesus aũt incli.

Tres ie su virtu tes p̃ci= pue.

se deorsum digi. scribe. in terra. Au
gusti. de con. euangel. Tanq̃ illos
tales in terra scribendos significa=
ret: non in celo vbi monuit discipu=
los vt se scriptos esse gauderẽt: aut
q se humiliando quod capitis incli
natione monstrabat: signa in terra
faceret: aut q iam tempus esset: vt
in terra que fructum daret: nõ in la
pide sterili: sicut antea lex eius con
scriberetur. Alcui. Per terram em
cor humanũ ostenditur: quod bona=
rum vel malarũ actionũ solet red=
dere fructus. per digitum autẽ qui
articulorũ compositione flexibilis
est: sublimitas discretionis exprimi
tur. Nos ergo instruit: vt cum que=
libet mala proximorũ conspicimus
non statim ea temere damnem⁹: sed
prius ad conscientiã cordis humili=
ter reuersi: digito discretionis ea sol
licite disquiramus. Beda. Quantũ
etiam ad hystoriã pertinet per hoc
q digito scripsit in terra. illum se eẽ
monstrauit qui quondam legem in
lapide scripsit. Sequitur. Cum au=
tem perseuerarent interrogãtes eũ
erexit se. Augusti. Non dixit: non la
pidetur: ne contra legez dicere vide
retur. Absit aũt vt diceret lapidet.
venit em nõ perdere qd inuenerat:
sz querere qd perierat. Quid ergo re=
spõdit. Qui sine pctõ est vestrũ. pri=
mus in illã lapidez mittat. Hec vox
iusticie e: puniat peccatrix: sz non a
peccatorib⁹: impleat lex: sed non a
preuaricatoribus legis. Grego. xx.
moral. Qui enim prius semetipsuz
non iudicat: quid in alio rectum iu=
dicet ignorat. Et si nouit etiam per
auditum: recte tamen aliena meri=
ta iudicare non valet: cui consciẽtia
innocentie propie nullaz iudicij re
gulam prebet. August. Cũ ergo eos
telo iusticie percussisset: nec dignat⁹
est cadẽtes attẽdere: sed auertit ab
eis obtutũ. vnde sequitur. Et iterũ
se inclinãs scribe. i terra. Alcui. Pot
etiam intelligi fecisse hoc dominus
iuxta consuetudinem: vt quasi ali=
quid agẽs vultu intendẽs in aliud
liberã eis exeundi facultatẽ da...

Tropologica ex positio.

Doctria moralis

In hoc etiã figurate admonet: vt et priusq̃ peccantẽ fratrẽ corripiam⁹: et post adhibitã correctionẽ diligenter perpendamus: vtrũ ipsis peccatis de quibus aliũ castigamus aut alijs: obnoxij simus. Augu. Sic igitur illi voce iusticie tanq̃ telo percussi sese inspicientes et reos inuenientes: vnus post vnũ oẽs recesserunt. et hoc est qd̃ subdit. Audientes aũt hec: vnus post aliũ exibant: incipiẽtes a senioribus. Glo. Qui forte magis rei erãt vel magis culpas suas cognoscebant. Aug. Relicti sunt aũt duo miseria ⁊ misericordia. nã seq̃tur. Et remansit sol⁹ iesus ⁊ mulier in medio stãs. Credo territa est illa mulier: ab illo se puniendã sꝑabat. in quo peccatũ inueniri nõ poterat. Ille aũt qui aduersarios eius repulerat lingua iusticie leuans in illã oculos mansuetudinis interrogauit eã. vñ sequit̃. Erigens aũt se iesus dixit ei. Mulier vbi sunt qui te accusabant? Nemo te cõdẽnauit? q̃ dixit. Nemo dñe. Audiuim⁹ supra vocẽ iusticie: audiamus nunc mansuetudĩs. nã sequit̃. Dixit ei iesus. Nec ego te condẽno: a quo te forte condẽnari timuisti: q: in me peccatũ nõ inuenisti. Qui est dñe? Faues ergo peccatis? nõ plane. Attende qd̃ sequit̃. Uade ⁊ amplius noli peccare. Ergo ⁊ dñs dãnauit: sed peccatũ non hominẽ. nã si peccatorũ auctor esset diceret. Uade ⁊ viue vt vis: de mea liberatione esto secura. Ego te quantũcũq̃ peccaueris etiam a gehena ⁊ inferni tortoribus liberabo. non hoc dixit. Itẽdant ergo q̃ amãt in domino mansuetudinẽ: ⁊ timeant ꝟitatẽ. Etenim dulcis ⁊ rectus dñs.

Pietas iesu elucescit.

¶ Iterum ergo locutus est eis iesus dicens. Ego sum lux mũdi. Qui sequitur me non ambulat in tenebris: sed habebit lumen vite.

¶ Alcuin⁹. Quia mulierẽ absolnit a crimine: ne aliqui dubitarent an ille quem videbant verum hominẽ: posset peccata dimittere, dignat̃ ip̃e apertius sue diuinitatis potentiã demonstrare. vndẽ dicitur. Iterum ergo locutus est eis dicẽs. Ego sum lux mundi. Beda. Ubi aduertendũ est: quia nõ ait. Ego sum lux angelorũ vel celi: sed lux mundi. Id est hominũ in tenebris commorantiũ: ſm illud illuminare his qui ĩ tenebris et in vmbra mortis sedent. Chryso. Ul' aliter. Quia superius galileã ei obijciebant. ⁊ quasi de quodã ꝓphetarũ de eo dubitabant: voluit ostendere quoniã nõ vnus prophetarum est: sed dominator orbis terrarum. vnde dicitur. Ite ergo lo. est eis ie. di. Ego sum lux mundi: non galilee neq̃ palestine neq̃ iudee. Augusti. Manichei solẽ istum occulis carnis visibilẽ christum dominũ esse putauerũt. sed ecclesia catholica iprobat tale ꝯmentũ. Nõ est eñ dñs xp̃s sol fact⁹: ſʒ ꝑ quẽ sol fact⁹ est. Omnia enim per ipsum facta sunt: et propter nos sub sole factũ est: lumẽ qd̃ fecit solem: carnis nube tegitur. nõ vt obscuretur: ſʒ vt temperetur. Loquẽs ergo ꝑ nubẽ carnis: lumẽ indeficiens lumen sapientie ait hominibus. ego sum lux mũdi. Theo. Uteris aũt aduersus nestoriũ hoc ꝓsenti ſmone. nõ eñ ait. Qm̃ in me ẽ lux mũdi: ſʒ ego suʒ lux mũdi. Ip̃e nãq̃ q̃ hõ videbat̃ idẽ et filius dei. et lux mundi erat: nõ sicut nugabat̃ nestorius in simplici homine dei fili⁹ habitabat. Augu. Abstulit autẽ te ab oculis carnis ⁊ reuocauit ad oculos cordis: in hoc qd̃ subdit. Qui sequi. me nõ ambu. in tene. sed ha. lu. vi. Non eñ suffecit dicere, habebit lumen: sed addidit. vite. Hec verba domini cuʒ verbis psalmi concordant. In lumine tuo videbim⁹ lumẽ quoniam apud te est fons vite. In istis vsibus corporalibus aliud est lumen ⁊ aliud fons. Fontẽ fauces querunt. lumen oculi apud deum quod lumẽ est: hoc est fons. Qui tibi lucet: vt videas: ip̃e tibi manat vt bibas: qd̃ promisit futuri temporis verbum posuit. In eo quod facere debem⁹ presens tempus posuit. Qui sequit̃

Cõmẽtũ manicheorũ.

inquit habebit modo per fidem: post habebit per spem. Sequere istū solem visibilem: si ipse tendis ad occidentē quo et ille tendit. et si volueris tu illū deserere: ipse te deseret in occasu. Deus tu' vbiqꝫ est totus. si nō ab illo facies casum: nunq̄ā te ille faciet occasuz. Tenebre satis metuē de sunt morum: nō oculorū. et si oculorum: non exteriorum: sed interiorum. vnde discernitur nō albū et nigrum: sed iustum et iniustū. Chry. Intellectualiter eū dixit. Non ambulat in tenebris .i. nō manet in errore. Hinc et nicodemū laudat et ministros. et ipsos occulte insinuat: dolos cōplicantes: qui in tenebris et errore sunt: sed lucem nō superabunt.

Christ' ver' sol dicitur.

¶ Dixerūt ergo ei pharisei. Tu de teipso testimoniū perhibes: testimoniuz tuum non est verū. Respondit iesus et dixit eis. Et si ego testimoniuz perhibeo de meipso: verum est testimonium meum: quia scio vnde venio: et quo vado. Vos autem nescitis vnde venio: aut quo vado. Vos s̄m carnem iudicatis: ego nō iudico quēq̄ā. Et si iudico ego iudiciuz meum verum est: quia solus nō sum: sed ego et qui misit me pater. Et in lege vestra scriptum est: quia duorum hominum testimoniū verum est. Ego sum qui testimoniū perhibeo de meipso: et testimonium phibet de me q̄ misit me pater.

¶ Chryso. Quia dominus dixerat. Ego sum lux mundi: et qui sequitur me nō ambulat in tenebris. Iudei hoc euertere voluerunt. vnde dicit Dixerunt ergo ei pharisei. Tu de teipso testimoniū perhibes: et testimoniū tuum non est verū. Alcuin'. Sic respōderunt tanq̄ā ipse domin' solus sibi testimonium perhiberet: cum constet q̄ anteq̄ā in carne appareret: mltos testes p̄misit: qui eius sacramenta predixerunt. Chryso. Dominus autē euertit quod dixerant. vnde sequitur. Respōdit iesus et dixit eis. Et si ego testimonium perhibeo de meipso: verum est testimonium meum. Hoc iuxta eorū suspitionem locutus est: hominē eum nudū estimantium: et causam subiūgit. Quia scio vnde venio: et quo vado: id est ex deo sum: et deus et dei filius. Non aūt hoc dicit manifeste: quia semper humilia miscet altis. deus aūt ipse sibi fidedignus testis est. Augu. Verum est enim testimonium luminis: siue se ostēdat siue alia. Locutus est propheta verū: sed vn̄ haberetur: nisi de fonte veritatis hauriret: ergo idoneus est iesus: q̄ sibi testimonium perhibeat: dicens aūt Quia scio vn̄ venio: et quo vado: patrē volebat intelligi: patri enim gloriā dabat fili': a quo est missus: q̄tū ergo debet homo glorificare eum a quo est creatus: non autē veniendo inde discessit: aut redeundo nos dereliquit: nō pōt hoc fieri ab isto sole qui quādo pergit ad occidentem deserit orientem. Sicut aute sol iste et videntis faciē illustrat et ceci: sed videt ille: iste non videt. sic et sapientia dei: verbuz dei vbiqꝫ presens est etiam infidelibus: sed quibus eam videant oculos non habent cordis. vt ergo dominus inter fideles suos et inimicos suos iudeos tanq̄ā inter tenebras et lucem distingueret subiungit. Vos aūt nescitis vnde venio aut quo vado. Isti ergo iudei videbant hominem: nec credebant deū. et ideo dominus subdit. Vos secundum carnē iudicatis: dū scilicet dicitis. Tu de teipso testimoniuz phibes: et testimonium tuum non est verum. Theophi. Ac si dicat. Vos q̄m in carne sum: carnem me solaz esse putantes: non autem deū secundum carnē fallibiliter iudicatis. Augu. Quia enim deum non intelligitis et hominem videtis: ideo vobis arrogans videor. quia ego de me testimonium perhibeo. Omnis eniz homo quādo de se perhibere vult lau

Christ' lucē mū do intu lit.

dabile testimoniū: superbus et arrogans videt? homines enim infirmi sumus: verū dicere et mentiri possumus: lux mentiri non potest. Chry. Uel aliter. Sicut ſm carnem viuere male viuere est: ita ſm carnē iudicare: iudicare iniustū est. Et qui possēt dicere. Si iuste iudicamus: propter quid nō conuincis? ꝓpter q̄d nō condemnas? subiungit: ego non iudico quenꝗ̄. Augu. Q̄d duobus modis intelligi pōt: vt aut hoc intelligamus. Non iudico quenꝗ̄. i. modo sicut dicit alio loco. Ego nō veni vt iudicem mundū: sed vt saluū faciā mūdum: non iudiciū suū negando: sed differendo: aut certe qui dixerat. Uos ſm carnē iudicatis: ita coniunxit. Ego nō iudico queꝗ̄. vt sub audias ſꝫ carnē x̄pm nō iudicare: sicut ab hominibus iudicatus est: nā vt cognoscas etiā iudicē x̄pm: subditur. Et si iudico ego: iudiciū meum verū est. Chryso. q. d. propter hoc dixi: nō iudico: quasi nō presumens iudicare: qꝛ si iudicarē iuste vos condēnarē: sed nunc tēpus iudicij nō est: sed de futuro iudicio insinuat cum subdit. Quia solus nō sum: sed ego et q̄ misit me pater: ostendēs qꝛ nō ipse solus eos condemnabit: sed et pater. Hoc autē ad suspitionē illorū loquitur: nō enim estimabant dignū fide esse filium: nisi patris testimonium assumpsisset. Augu. Si aūt tecū est pater: quomodo te misit? Ergo dñe missio tua. incarnatio tua est. hoc ergo christus erat ſm carnē: et a patre nō recesserat: qꝛ pater et filius vbiꝗ̄ erāt. Erubesce sabelliane: nō enim dixit. Ego sum pater: et ego ipse sum filius. sed solus nō sum inquit: quia mecū est pater. Distingue ergo personas: distingue intelligentiam: agnosce qꝛ pater pater est: et filius filius est: sed noli dicere pater maior est: filius minor. Una substātia est. vna coeternitas: perfecta equalitas. Ergo verum est inquit iudiciū meum: quia filius dei sum: vt tamen intelligas quia filius mecum est pater: non sic sum filius. vt ipsum deserue rim: formam serui accepi: sed formā dei nō amisi. De iudicio dixerat: de testimonio vult dicere. nā sequitur. Et in lege vestra scriptum est quia duorum hominum testimoniū verū est. Augu. Contra faustum. An forte manichei calūniantur: quia non ait. In lege dei: sꝫ in lege vestra scriptum est. Ubi vsitatam locutionem scripturarum quis non agnoscat: lege enim vestra dixit vobis data. sicut apostolus dicit euangeliū suū quod se tamen accepisse testatur. nō ab homine: sed per reuelationē iesu christi. Augusti. super Joan. Magnam aūt habet questionem: et valde videtur in mysterio res esse constituta vbi deus dixit. in ore duorum vel trium testiū stat omne ver. Fieri enim potest vt duo mentiant. Susanna casta duobus falsis testibus vrgebatur: vniuersus populus mentitus est contra christū: quomodo ergo accipiendū est. In ore duorum vel trium stabit omne verbum nisi quia hoc modo per mysterium trinitas cōmendata est: in qua est perpetua stabilitas veritatis? Accipite ergo nostrū testimoniū ne sentiatis iudiciū. non differo iudicium differo testimonium. vnde sequitur. Ego sum qui testi. perhi. de meipso: et testimoniū perhi. de me qui misit me pater. Beda. In multis enim locis pater filio suo perhibet testimonium. vt est illud. Ego hodie genui te. et iterū. Hic est filius meus dilect⁹. Chryso. Uel aliter. Si quod dictum est simpliciter accipiatur: questionē habet. nā in hoībus quidem propter hoc determinatū est. ꝙ in ore duorū vel triū testiū stat omne verbum: qꝛ vnus solus non est fidedignus. In deo autem qualiter vtiꝗ̄ hoc habebit rationē? sed et aliter non staret quod dictū est. nam in hominib⁹ cū duo de aliena re testant tūc testimonium est verum: hoc enim est duos testari. si vero vnus eorum sibiipsi testetur: nō adhuc sunt duo testes. Ad nihil ergo aliud hoc dixit: q̄ʒ vt ostendat se nihil min⁹ patre habeu

Cōtrarietas soluitur

Trinitas personarum asserit.

Difficultas in verbis.

tem: alioquin nō dixisset. Ego et qui misit me pater. Cōsidera etiam potestatem nihil habentem diminutū a patre. Homo enim cum a seipso dignus fuerit fide: testimonio non indiget: sed hoc in aliena re. In propria vero: cum testimonio alieno indigeat: nō adhuc dign⁹ est fide: hic vero totum contrarium. etenim in propria re testans et ab alio testimonium habens: dixit se fidedignum esse. Alcuinus. Uel potest sic intelligi quod dicit: quasi dicat. Si vestra lex approbat testimonium duorum hominum qui possent decipi: et plura testari: quanto ratione meum et patris mei testimonium: qd summa stabilitate firmum est. verum esse non dicitis.

¶ Dicebant ergo ei. Ubi est pater tuus? Respōdit iesus. Neqȝ me scitis neqȝ patrem meū. Si me sciretis forsitan et patrem meū sciretis. Hec verba loquutus est iesus i gazophylatio docens in tēplo. Et nemo apprehendit eū: quia nondum venerat hora eius.

¶ Augu. Illi qui audierant a dño: vos sm carnē iudicatis: manifestauerunt qd audierunt: patrē eni xpi carnaliter acceperunt. vñ dicit. Dicebant ergo ei. Ubi est pater tuus? quasi dicat. Audiuim⁹ te dicere. sol⁹ nō sum: sed ego et qui misit me pater nos solū te videmus. ostende ergo nobis tecū esse patrem tuū. Theo. Quidā vero notāt hoc prolatū esse a iudeis quasi ad cōtumeliā xpi et sceptū. Improbant eū et tāqȝ ex fornicatione genito: et ppriū genitorē ignorāti vel tanqȝ vili existēti: eo qd pater ei⁹ putabatur. s. ioseph. q. d. ignotus et ignobilis est pater tuus: quid frequēter patrē nobis inducis? Quia ergo nō vt scire volentes: sed vt tentantes querebant. ad pmissam questionē nō rñdet. vñ sequit. Respon. ie. Neqȝ me sci. neqȝ pa. me. Augu. q. d. Queritis. Ubi est pater tu⁹: qsi

Expositio litteralis.

me tā sciatis: qsi totū hoc sit: qd videtis. Ergo qz me nō nostis. iō patrem meū vobis nō ostēdo. De quo hoiem nē putatis iō patrē meū hoiem qrētis. Quia hō sm qd videtis aliud sum et aliud sȝ qd nō videtis: patrē aūt meū loquor occultū: occultus pu⁹ est qz vt me nouerit: tūc pūem meū sciretis. et hoc ē qd subdit. Si me sciretis: forsitā et pa. meū sciretis. Chry. Dicit aūt hoc vt ondat qz nihil eis pdest dicere qz sciant patrem: filiū nescientes. Orige. Cōtrariari aūt videt adinuicē qd hic dicit. Neqȝ me scitis: neqȝ patrē meū. et qd supra dictum est. Et me scitis: et vnde sim scitis. sed tamē qd dicit. Et me scitis. Ad quosdā dicit hierosolymitarū dicentiū. Nunquid vere intellexerunt pncipes qz hic est xps? hoc vero qd dicit. Neqȝ me scitis. ad phariseos dicit. Hierosolymitis enim in priorib⁹ ait. Uerax est q me misit: quē vos nescitis. Queret itaqȝ aliqs qūo verū est qd dr. Sūme scitis: et patrē meū sciretis: cū hierosolymite: qb⁹ dr. Et me scitis patrē nesciuerint. Dicēdū aūt ē ad hoc qz saluator qnqȝ qdē de seipso vt de hoie loqt: qnqȝ aūt sm diuinā naturā: hoc ergo qz dicit. Et me scitis. de seipso hoie dicit. hō vo. Neqȝ me sci. de diuinitate. Aug. Quid ē enim. Si me sciretis et patrē meū sciretis: nisi ego et pater vnū sumus? Qn̄ vides aliquē alicui similem: quotidiana locutio est. Si hunc vidisti: illum vidisti: propter similitudinem tale dedisti responsum. hinc et dominus. Si me inquit sciretis: et patrem meum sciretis. non quia pater est filius: sed quia patri similis est filius. Theophilus. Erubescat arrianus. nam si iuxta eum creatura filius sit: qualiter qui nouit creaturam et deū nouit? neqȝ enim q substantiā nouit angeli: nouit et diuinam. cum itaqȝ qui filium nouit: et patrem nouit. igitur consubstantialis patri est filius. Augustinus. Hoc autem verbum forsitan increpatiue dicitur: quod videtur esse verbū dubitationis: homines enim de rebus

Questio soluitur

quas certas habent aliquādo ver=
bum dubitationis ponunt. velut si
indigneris seruo tuo ⁊ dicas. Conte=
nis me. Considera: forsan dñs tuus
sum: sic ⁊ dñs dubitando increpat in
fideles: cuꝫ dicit. Et patrē meū forsi=
tā sciretis. Orige. Oportet autem vi
dere quonīā qui alterius secte sunt:
opinantur ex hoc probari manifeste
deum quem iudei colebant: patrem
non esse christi. Si eniꝫ inquiūt hoc
phariseis deum prouisorē mūdi co=
lentibus dicebat saluator. manife=
stum est ꝙ patreꝫ iesu alterum a cō
ditore mundi existentem: nequaꝙ̄
pharisei nouerunt. Hoc vero dicunt
non obseruantes consuetudinem lo
cutionis in scripturis. Si eniꝫ aliqͥs
vellet inducere ea que de deo sunt a
parentibus eruditus: non autem be
ne viuat: hūc dicimus de deo notitiā
non habere. Unde ⁊ filij heli propter
eorum malitiam deum ignorasse di
cuntur: sic igitur ⁊ pharisei patrem
ignorauerunt. non enim viuebāt s̄m
cōditoris edictū. Est autem ⁊ aliud
significatum cognoscendi deuꝫ: alte
ro existente cognoscere dñm ꝙ̄ sim
pliciter credere. Dicitur eñ in psal
mo. Studete ⁊ videte: qm̄ ego sum
deus. Quis non confitetur hoc scri
bi populo in cōditorē credenti. Mul
tum eñ differt credendo cognoscere
⁊ credere tm̄: sed phariseis quibus
ait. Neqꝫ me scitis: neqꝫ patrē meū.
rationabiliter diceret. Neqꝫ credi
tis patri meo. qui eñ negat filium
minime patrem habet. s. neqꝫ s̄m fi
dē: neqꝫ s̄m cognitionē. Sed ⁊ aliter
dicit scriptura illos ꝙ̄ adiuncti sunt
alicui cognoscere illud. Tūc ei adā
cognouit vxorem suam cum ei cōiū
ctus est. Si ergo qui adheret mulie
ri: mulierem cognoscit. ⁊ ꝙ̄ adheret
dño vnus spūs est: ⁊ deū cognoscit.
si vero sic se habet pharisei nec pa
trē nouerūt nec filium. Post hoc est
quidem aliquē cognoscere deū: non
autē cognoscere patrem. Infinitis ꝗ̄
orationibus editis in lege non inue
nimus aliquē orādo dicentem deū pa
trem. tamē orāt eū tanꝙ̄ deum ⁊ dñs
ne preuenirent gratiam p iesum to
ti mundo effusam: vocātē cūctos ad
filiationē. iuxta illud. Narrabo no
mē tuū fratribus meis. Sequitur.
Hec ver. lo. est ie. in gazo. do. in tem
plo. Alcui. Gaza p̄sica lingua diui
tie: phyla reseruare. Erat autem lo
cus in templo vbi seruabantur diui
tie. Chry. In templo loquebatur in
ordine magistri. ⁊ hic loquebatur su
per quibus mordebant ⁊ accusabāt
qm̄ seipsum fecit parē patri. Augu.
Magna igitur fiducia sine timore:
non eñ pateretur quod nollet. vnde
sequitur. Et ne appre. eum: qꝛ nōdū
venit ho. eius. Nonnulli cum hoc au
diūt: sub fato fuisse xp̄m credūt. sed
si fatum sicut nōnulli intellexerunt
a fando dictum est. i. a loquēdo ver
bum dei quomodo habet fatū? Ubi
sunt fata? In celo inquis: in ordine
cōuersionibus syderum. Quomodo
ergo fatū habet p quē factuꝫ est ce
lū ⁊ sydera: cum tua voluntas si re
cte sapias transcendat ⁊ sydera: an
qꝛ nosti christi carnem fuisse sub ce
lo. ideo putas ⁊ potestatē xp̄i subdi
tam celo? Igitur nōduꝫ venerat ho
ra eius: non qua cogeretur mori: sꝫ
qua dignaretur occidi. Orige. Ubi=
cūqꝫ autem additur. Hec verba locu
tus est iesus in tali loco si bene attē
das. inuenies additionis opportu=
nitatem. Est autem gazophilatium
locus nūmismatū in honorem dei et
dispensationem pauperū oblatorū.
Nūmismata autē sunt diuina verba
imaginem regis magni impressam
habētia. vnusquisqꝫ autem cōferat
in edificationē ecclesie: portans ad
intellectuale gazophilatiuꝫ quicqͥd
potest ad honorē dei ⁊ vtilitatem cō=
munē. Omnibus autē offerentibus
in gazophilatio templi: magis opor
tebat iesum munera portare ꝙ̄ erāt
verba vite eterne. Loquēte ergo Je
su in gazophilatio: a nemine deten=
tus est: qꝛ sermones eius fortiores
erant his qui eū capere volebāt: cū
non sit infirmitas in quibus verbū
dei loqͥtur. Beda. Uel aliter. In ga=
zophilatio xp̄o loqͥtur: qm̄ in para=

Heresis explodi tur.

Gratia p iesum effusa.

Tropologia pulcherrima.

bolis ad iudeos sermones proferebat. tunc autem quasi gazophilaciũ aperiri cepit: quãdo discipulis suis celestia reserauit: vnde etiam gazophilatium tẽplo iherebat: quia que lex et pphete figuraliter predixerãt ad dominum pertinebant.

¶ Dixit ergo iterum eis iesus. Ego vado: et queritis me: et in pctõ vestro moriemini. Quo ego vado: vos non potestis venire. Dicebant ergo iudei. Nũquid interficiet semetipsum: qz dicit: quo ego vado vos nõ potestis venire? Et dicebat eis. Vos de deorsuz estis: ego de superi⁹ sum. Vos de mundo hoc estis: ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis: qz moriemini in peccatis vestris. Si eñ non credideritis: qz ego suz: moriemini in peccato vestro.

¶ Aug. Quia supra dictũ est q̃ nemo apprehendit eum: qz nondũ venerat hora eius. modo de ipsa sua passione que posita erat. non in ei⁹ necessitate. sed potestate locutus est iudeis. vñ dicitur. Dixit er. ite. eis iesus. Ego vado. Christo ei domino mors profectio fuit illuc: vnde venerat: et vnde discesserat. Beda. Hec autem verborũ connexio talis esse videtur: vt hec vno tempore: vno quoqz in loco vel certe alio tẽpore alioqz in loco geri potuissent: quoniam nihil iterponi: et quedam vel multa potuerũt. Orige. Sed obiiciet aliquis sic. Si his qui manebant in incredulitate ista dicebat. Quomodo eis dicit. Et queritis me? querere enim iesum: est querere veritatem et sapientiam. Sed diceo: qz et de persequentibus aliquando dicitur q̃ querebãt eum capere. differẽtie enim sunt eorum qui querũt iesum. Non oẽs ei pro eorum salute et vtilitate querunt eũ: propter hoc solũ hi qui recte querunt eũ inueniũt pacẽ. Recte autem querere dicuntur qui verbum quod est in principio apud deum querunt vt illos patri adducat. Aug. Queritis ergo inquit me nõ pio desiderio sed odio. nam illũ postea q̃ abscessit ab oculis hoiz id̃ sierũt: et q̃ oderũt et q̃ amabãt: illi psequẽdo: isti habere cupiẽdo: et ne putetis: qz me bene queritis. In peccato vestro moriemini. hoc est xp̃m male querere: in peccato suo mori. hoc e⁹ illũ odisse: per quez solum posset saluus esse. dixitqz sententiã pscius q̃ in peccatis suis morientur. Beda. Sed nota q̃ peccato in singulari numero vtitur: sed vestro i plurali: vt idẽ olm scelus ostẽderet. Orige. Quero autem propter quid infra dicitur: q̃ hoc ipso loquẽte multi crediderunt in eũ: nunquid ad oẽs presentes dicit in peccato vestro moriemini? sed ad illos dicebat quos sciebat nõ esse credituros; vt propter hoc in eorũ peccatis esse morituros: et nõ valentes post ipsum sequi. nã sequitur. Quo ego vado vos nõ po. venire. vbi. s. veritas et sapiẽtia est. hoc est eniz vbi est iesus. Nõ possunt ait: qz non volunt: si eñ voluissent et non potuissent: nõ rationabiliter eis diceretur. In peccato vr̃o moriemini. Aug. Hoc aũt et discipulis alio loco dicit: nec tñ dixit eis. In peccato vestro moriemini: sed quo ego vado: vos non potestis venire modo. non abstulit spem: sed p̃dixit dilatiõnẽ. Orige. Presens aũt x̃bum minatur christi recessum: sed quandiu saluamus ea que anime nostre sunt insita veritatis semina: nequaq̃ recedit a nobis verbum dei. Si vero a lapsu in malitiam corrũpamur tunc dicitur nobis. ego vado. et cum queremus eũ nequaq̃ inueniemus sed in peccatis nostris moriemur: ab ipa morte occupati. Non oportet autẽ ptrãsire inexquisite qd̃ dicitur. In peccatis vestris moriemini. Si eñ cõmuniter accipiatur manifestũ est q̃ peccatores in peccatis eorum moriuntur: iusti vero in iusticiis. Si vero dicitur. Moriemini. sicut qui ad mortem peccat moritur. manifestũ est q̃ hi quibus talia dicebãtur: nõ

Differẽtia querentium iesum.

En no. rali

quasi mortui erant sed viuebant in infirmitate anime:sed infirmitas il la ad mortem erat:propter hoc me dicus videns eos grauiter infirmā tes dicebat. Et in peccatis vřis mo riemini:z sic manifestuz erat illud. Quo ego vado:vos non potestis ve nire. Cum enim aliquis in suo pec cato moritur:quo vadit iesus nō po test ire nullus enim mortuus potest sed iesum.nō eniz mortui laudabūt te dñe. Aug. His vbis auditis quo modo solent carnalia cogitantes in terrogauerūt:nam sequitur. Dice. ergo iudei. Nunquid interfi.semet ipsum:qr di.quo ego vado vos non potestis venire. Stulta vba. Quid enim non poterāt illi venire quo ipe perrexisset:si iterficeret semetipsuz nunqd ipsi non erant morituri: Er go:quo ego vado dixit.nō q itur ad mortem:sed quo ipse ibat post mor tem. Theophi. Per hoc enim mani festauit q resurget in gloria z sede bit ad dexteram dei. Orige. Quere mus tamen si hoc ab eis de saluato re dicitur altius aliquid cernētib⁹. Multa etiam aut ex traditione aut ex apocriphis ipsos contingebat vi dere pre multis. Forte igitur in his q tradita sunt de christo: erat iuxta sanas traditiones propheticorū ser monū:sicut generari eum i bethleē: sic z de morte eius vt hoc mō trāsire deberet ab hac vita:quomodo ipse dicit. Nemo tollit animā meā a me: sed ego pono eam.quare quod hic dicitur. Nunquid interficiet se.non fm simplicem sensum dicitur:sed fm aliquam iudeorum de christo tradi tionem.multum enim ex hoc q dixe rat. Ego vado:apparet potestas vo lantarie mortētis corpore derelicto. Estimo autē q ignominiose proferē tes hoc q fz traditiōes suas de mor te christi ad ipsos deuenerat: z non gloriam dantes dixerūt. Nunquid interficiet semetipsum. Oportebat enim eos cum demonstratione glo rie sic dicere. Nunquid anima eius cum ipi placuerit egredietur relicto corpore dominus aūt ad eos q ter

rena sapiebāt:tanq ad terrenos lo quitur.vnde subditur. Et dic.eis. Vos de deor.estis.i.terram sapitis: sursum cor non habetis. Chry.q.d. Non est mirum vos talia cogitare: homines carnales z nihil intelligen tes spirituale:ego de supernis sū. Aug. De quibus supernis: Ab ipso patre quo nihil supius. Vos de hoc mundo estis:ego nō sum de hoc mū do:quomodo enim erat de mundo p quem factus est mundus: Beda. Et qui ante mūdum fuit:illi autem de mundo erant:quia postq mundus esse cepit fuerant creati. Chryso. Ut propter mundanas z vanas cogita tiones hoc dicit. Ego nō sum de hoc mundo. Theophi. Nihil mundanū siue terrenum affectans. vnde nul latenus ad tantam insaniam deue nirē:vt meipsum occiderē. Sed ap pollinarius male suscipiens hūc ser monē ait:q corpus dñi non fuit de hoc mundo:sed desursum celitus de scendit. Nunquid igitur z apostoli quibus a dño dictū est. Vos nō estis de hoc mundo:ola corpora sunt celi tus obtinentes. Sic igitur intelligē dum est cū dicitur. Ego non sum de hoc mundo:hoc est.non sum de nu mero vestrum q mundana curatis. Orige. Alius autem sensus est eorū que sunt de sursum:z eoruz que sunt de hoc mundo. Deorsum eniz sicut de loco aliquo intelligitur:sed mun dus materialis locis quidem diuer sis continetur:qui oēs q̄tum ad im materialia z inuisibilia deorsuz sunt quo ad mundum vero cōparanduz mundi loca erunt vtiq quedā deor sum:z quedam sursum. Ubi autē est thesaurus vniuscuiusq:ibi est z cor eius. Si itaq aliquis thesaurizet i terra deorsum efficitur. si vero ali quis thesaurizet in celis: fit desup: sed z transcendens oēs celos:in fine beatissimo inuenietur. Et iterum. Qui circa hunc mundū est amor fa cit eū qui de hoc mundo est:q autez non diligit mundū:nec ea q sunt in hoc mundo nō est de mundo hoc. Si est z aliqs alius mūdus preter hūc

Apollinaris error retāditur.

sensibilem mundū: in quo sunt inui sibilia: cuius visum ꝛ decorem videbant hi qui mundo sunt corde. Sed ꝛ ipse primogenitus oīs creature pōt dici mūdus: prout est summa sapiētia: oīa enī in sapientia sunt facta. In ipso itaqz erat totus mundus: in tantū differens a mundo materiali: inquantum differt ratio toti⁹ mundi ab omni materia denudata a materiali mundo. Hic ergo xp̄i dicit. Ego non sum de hoc mundo: qꝛ non conuersatur in isto mūdo. Aug. Exposuit autē dn̄s qd intelligi voluerit cū dixit. Uos de hoc mūdo estis: qꝛ. s. peccatores erant. oēs autē cū peccato nati sumus: oēs viuēdo ad id qđ nati eram⁹. addidim⁹. Tota ḡ infidelitas iudeorū ipsa erat nō peccatū habere: sꝫ in peccatis mori. vñ subdidit. Dixi ergo vobis: qꝛ moriemini i peccatis vestris. Credo autē in illa multitudine que dn̄m audiebat: et eos fuisse qui credituri erāt: quasi in oēs autē processerat illa seuerissima sententia. In peccato vestro moriemini. Ac p hoc ꝛ illis q̄ credituri erāt spes erat ablata. reuocauit ergo eos ad spem adiungēs. Si ei non credideritis qꝛ ego sum: moriemini i peccato vestro. Ergo si credideritis qꝛ ego sum: nō moriemini in pctō vr̄o. Chry. Si enī ppter hoc venit vt pctm̄ tollat: ꝛ aliter non ɔtingit illud exuere nisi p lauacrū: nec ɔtingēt eū qui nō credit ex hac vita abire: veterem hoīem. i. pctm̄ habētē: nō solū qꝛ nō credit: sꝫ etiā qꝛ priora pctā habēs hīc recedit. Cū aūt dixit. Si nō credideritiꝫ qꝛ ego suꝫ qꝛ nihil addidit: multū ē qꝫ cōmēdauit: qꝛ sic etiā de⁹ moysi dixerat. Ego sum q̄ sum: sꝫ quo audio. Ego sum q̄ sum: ꝛ nisi credideritis qꝛ ego sum quasi alia non sint? Sꝫ prorsus qualiscūqꝫ excellētia si mutabilis ē: vere nō est. Nō. n. ē ibi verū esse: vbi est ꝛ nō eē. discute rerū mutationes: inuenies fuit ꝛ erit. Cogita deū inuenies est: vbi tps preteritū eē nō possit. vt ergo tu sis: trāscēde tps. hec itaqꝫ sūt verba: ne moriamur in peccatis n̄ris: nihil aliud mihi videtur his

pera / um / erio / snle.

verbis dixisse. Nisi credideritis qꝛ ego sum: qꝫ nisi credideritis qꝛ deus sum. deo grās: qꝛ dixit. Nisi credideritis. nō dixit. nisi cepitis. qs enī hoc capiat? Orige. Manifestum est autē qꝫ q̄ moritur in pctis suis q̄uis dicat se xp̄o credere. in veritate nō credit q̄ ei credit iusticie: nō iusticiā faciet. ꝛ credēs i sapiētiā: nil stultuꝫ dicit aut facit. ꝛ sic si scrutat⁹ fuer̄ ceteros intellect⁹ xp̄i inuenies quomodo qui non credit christo moritur in peccatis suis. Accedēs autem ad cōtraria eorum que considerantur in xp̄o: in peccatis suis moritur.

¶ Dicebāt ergo ei. Tu qs es? Dicit eis iesus. Principiū qui ꝛ loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui ꝛ iudicare: sed qui me misit verax est: ꝛ ego q̄ audiui ab eo hec loquor in mūdo. Et nō cognouerūt: quia patrem eius dicebat deum.

¶ Aug. Qꝛ dixerat. ḡ. dn̄s. Nisi credideritis qꝛ ego sum moriemini in pctis vr̄is. Interrogāt illi velut qrētes nosse in quē deberēt credere: ne in suo pctō morerēt. vñ dr. Dicebāt ḡ ei. Tu qs es. Nō. n. cū dixisti. Nisi credideritis qꝛ ego sum: addidisti qs esses: sciebat autē ibi quosdaꝫ esse credituros. ꝛ iō cū dixissent. Tu qs es: vt scirēt q̄d illū credere deberēt. Dixit eis iesus. pncipiuꝫ q̄ ꝛ loquor vobis. nō tāqꝫ diceret: pncipiū suū: sed tāqꝫ diceret Principium me credite. quod in pronomine greco euidenter apparet: vbi principium femini generis est. principium ergo me credite: ne moriamini in peccatis vestris. principium enim mutari non potest: in se manet: ꝛ innouat omnia. Absurdū est autem vt filiuꝫ dicamus principium: ꝛ patrem principium non dicamus. non tamē duo pricipia: sicut nec duos deos: spirit⁹ autē sanctus patris ꝛ filij est spirit⁹. nec pater est nec fili⁹. pater tn̄ ꝛ fili⁹ ꝛ sp̄us sanctus sunt vnus deus: vnū lumen: vnū principiuꝫ. Addidit autē

Trinitatis ostēsio.

Qui loquor vobis. q2 humilis propter vos factus ad ista verba descēdi. Ergo credite me esse p̄ncipiū: q2 vt hoc cerdatis nō solum sum principium: sed ⁊ loquor vobis. Nam si p̄ncipium sicuti ē ita maneret apd̄ patrē: vt nō acciperet formā serui: quomodo ei crederēt: cum infirma corda intelligibile verbū sine voce sensibili audire nō possent? Beda. Sane in quibusdā exemplaribus inuenitur. Qui ⁊ loquor vobis: sed cōgruētius esse probatur si q2 legatur: vt iste sit sensus. Principiū me esse credite: q2 propter vos ad hec verba descendi. Chrys. Uel aliter. Cōsiderāda est amentia iudeorum qui post tēpus tātū ⁊ signa ⁊ doctrinam interrogāt. Tu quis es. Quid igitur christus a principio loquor vobis quasi dicat. Sermōes meos indigni estis audire: nō solū vt dicā vobis: Quis ego sum: vos em̄ omnia tētantes loquimini: ⁊ hec omnia possem arguere ⁊ vos punire. vnde sequitur. Multa habeo de vobis loqui ⁊ iudicare. Augusti. Supra dixit. Ego nō iudico quēq̄. sed aliud est. Nō iudico: ⁊ aliō habeo iudicare. nō iudico dixit ad presens Qō autē dicit. Multa habeo de vobis loqui et iudicare: iudiciū futurum dicit. Ideo autē verus in iudicio ero. q2 filius veracis veritas. sū. vnde sequitur. Sed qui misit me verax est. Uerax est pater. nō participādo: sed generādo veritatē. Nunquid em̄ dicturi sum⁹. Plus veritas q̄ verax? si hoc dixerimus: filium incipiemus dicere patrē maiorem. Chry. Dicit aūt. hoc vt nō estiment q̄m tot audiēs ex imbecillitate nō punit: aut q2 eorū cogitationes et contumelias nō nouit. Theo. Uel q2 dixerat. Multa habeo de vobis loqui et iudicare: iudiciū futuro seculo reseruans subiungit. Sz qui me misit verax est. q. d. Etsi vos infideles estis pater me⁹ verax ē: qui diē stabiliuit in quo vobis retribuo fiet. Chryso. Uel aliter. Si in hoc me misit pater: non vt iudicem mundū: sed vt saluē mūdū: verax autē est pater. Cōuenienter nullum ego nunc iudico sz hec loquor que sunt ad salutem: non que ad iudiciū. vn̄ sequit. Et ego que audiui ab eo: hec loquor in mundo. Alcui. audisse autē a patre idē est et esse a patre: q2 ab illo habet audientiam a quo habet essentiā. Augu. Dat gloriā patri equalis filius: tanq̄ dicat. Do gloriā ei cuius sum fili⁹ quomodo tu superbus es aduersus eū cuius es seruus? Alcui. Cum autez audissent: Uerax est qui misit me nō intellexerunt de quo diceret. vnde subditur, Et nō cog. quia pa. ei⁹ dice. deū. Nondum eniz oculos cordis apertos habebant quibus patris et filij equalitatem intellexerunt.

Equalitas patris ⁊ filij.

¶ Dixit ergo eis iesus. Cum exaltaueritis filium hominis tunc cognoscetis quia ego sum ⁊ a meipso facio nihil: sed sicut docuit me pater hoc loquor. Et qui me misit mecum est: et non reliquit me solum: quia que placita sunt ei facio semper. Hec illo loquente: multi crediderunt in eum.

¶ Augusti. Cum dixisset dominus Uerax est qui misit me non intellexerunt iudei q̄ de patre illis diceret. videbat aūt ibi aliquos quos ipse nouerat post passionē suā esse credituros. ⁊ ideo sequitur. Dixit ergo eis iesus. Cū exaltaueritis filiū hominis tunc cognoscetis quia ego sum. Recolite illud. Ego sum qui sum: ⁊ cognoscetis quid sit dictum. Ego sum. Differo cognitionem vestram: vt impleaz passionez: meā: ordine vestro cognoscetis: qui cū scz exaltaueritis filiū hominis. Exaltationē aūt crucis dicit: quia ⁊ ibi exaltat⁹ est quādo pependit in ligno. hoc oportebat impleri p manus eorum qui postea fuerant credituri: quibus dicit hoc. quare? nisi vt nemo in quocunq̄ scelere: ⁊ m

Nō dilationis.

le fi

e sibi conscius desperaret: quãdo ideat eis donari homicidiũ qui oc derãt christũ. Chry. Uel aliter conti ua. Quia multa signa faciens et ocẽs eos nõ cõuerterat. de cruce. e reliquo loquitur dicẽs. Cũ exalta. :.q.d. Uos estimatis q tunc maxie me separati eritis quãdo me occi eritis. Ego autẽ dico quoniã tunc aximo scietis z gratia signorum resurrectionis z captiuitatis vre oniã ego sum christus filius dei: nõ cõtrarior illi. propter quod bdit. Et a meip. ni. fa. s si. do. me ater sic loquor. per hoc enim indif rentiam substantie manifestat: z nihil extra paternales intelligẽ s loquitur. si enim deo contrari sem nõ tãtã iram mouisset cõtra s qui me nõ audierunt. Aug. Ut iter qr dixerat. Tunc cogno. quia o sum. z ad ipsum eẽ pertinet tota nitas: ne forte subintraret error bellianorum cõtinuo subiunxit. t a me fa. nihil quasi dicat a me: so nõ sum. filius enim de patre ẽ eus. Qd ergo addidit. Sicut do. e pater: hoc loquor. nemini vestrũ repat cogitatio carnalis. Nolite obis quasi duos homines ãn ocu s ponere: z loquentem patrem ad: ium. Sicut facis tu quando ali verba dicis filio tuo. Que ei ꝑ fierent vnico verbo. si autẽ de quitur in cordibus vestris sine so qu modo loquitur filio suo? In porabiter pater locutus est fi io corporalr pr genuit filium: nec eũ docuit quasi indoctũ genuerit: sz c est eum docuisse: quod est scien n genuisse. Si enim simplex est tura veritatis: hoc est filio esse q sse. quemadmodũ ergo pater illi gnendo dedit vt esset: sic gignen: dedit vt nosset. Chr. Rursus ad milius sermonem reduxit. Se: itur. Et qui me misit. Ne autem c q dicit misit me: minoratõis e dicit. Mecum est. nã hoc qui m dispensationis: hoc autem dei s est. Augu. Et cũ ambo simul t: vnus tamẽ est missus alter mi

sit: quoniã missio incarnatio est: et ipsa incarnatio filij tãtũ est: non et patris ergo inquit. Qui me misit: i. cuius auctoritate tanq paterna in carnatus sum. Misit itaq pater fi: lium: sed nõ recessit a filio. vnde se: quitur. Et nõ rel. me solũ. Nõ em quo misit filiũ nõ ibi erat pater qui dixit. Celũ z terrã ego impleo: sz q: rerum nõ dereliquit subdit. Quia que pla. sunt ei fa. sp. nõ ex quodã initio sed sine initio sine fine. dei est generatio nõ hz initium temporis. Chr. Uidet aliter. Qr cõtinuo dice: bãt. Quoniã nõ ex deo est: z qr sab batũ nõ custodit. cõtra qd ait. Quõ que pla. sunt ei fa. sp. ostẽdens qm et soluere sabbatũ placitum est ei. Multipliciter em studet vt ostẽdat q nihil facit patri contrariũ: et qr q humanius locutus est subdit. Hec il. lo. mi. cre. in eũ. Ac si diceret euã gelista. Ne turberis si quid humi: le a christo audieris: qui enim post tãtã doctrinam nondũ suasi erant humiliora audiunt et suadent: igi tur crediderunt quidam: sed nõ vt oportebat sz simpliciter: quasi letã tes et requiescẽtes in verborum hu militate. Et hoc ostẽdit euãgelista in subsequentibus sermonibus in quibus narratur q rursus ei iniu riabantur.

¶ Dicebat ergo iesus ad eos qui crediderunt ei iudeos. Si vos manseritis in sermõe meo vere discipuli mei eritis: z co gnoscetis veritatem z veritas liberabit vos. Responderunt ei iudei. Semen abrae sumus z nemini seruiuim vnq. Quo mõ tu dicis: liberi eritis? Re: spondit eis iesus. Amen amẽ dico vobis: quia omnis qui fa cit peccatum seruus est pecca ti. Seruus autem non manet in domo in eternum. Filius ãt manet in eternum. Si ergo vos filius liberauerit: vere liberi

eritis.
¶ August. Voluit dñs in pfundũ fundare fidẽ eorũ q crediderãt. vt nõ superficie tenus crederẽt z iõ dr. Dicebat ẽ iesus ad eos q credi dirũt ei iudeos. Si vos mãseritis i sermõe meo vere di cipuli mei eritis. Per hoc qd dicit. Si mãseritis ondit ea q in eorũ corde erãt. Sciebat. n. qm crediderũt qdẽ: sz nõ mãserunt z magnũ qd eis pmittit. s. vere disci pulos ei⁹ fieri. In q occulte tãgit qs dã q pus ab ipso recesserãt: qz illi eũ audierũt z crediderũt z recesse rũt qz nõ pmãserũt. Aug. de v. do. Oẽs ãt nos vnũ magrm hẽm⁹: z sub illo cõdiscipuli sum⁹. Nec iõ magri sum⁹: qz de loco supiore loqmur: sz magr ẽ omiũ q habitat in nob. ad di scipulũ aũt parũ est accedere: sz oz manere nos i illo: z si i illo nõ mã serim⁹ cadem⁹. Breue opus: breue vbũ magnũ ope sũ mãseritis. Quid ẽ ẽ in vbis dei manere: nisi nullis tẽtatiõib⁹ cedere. Si labor n est grãtis accipis pmiũ. Si labor est attende magnũ pmiũ et cognoscetis vitatẽ. Aug. sup Joã. q. d. Qz nũc creden tes estis manẽdo vidẽtes eritis. Nõ eñ qz cognouerũt crediderũt: sz vt cogscerẽt crediderũt. Quid ẽ est fi des: nisi credere qd n vides: vitas qd credidisti videre. Si ẽ pmaneat les qd credit puenit ad id qd vi deat vt. s. cõtẽplemur ipsã vitatẽ si cuti est: nõ p vba sonãtia: sz p lucẽ splẽdẽtẽ. vitas incõmutabilis ẽ: pa nis ẽ mẽtis. reficit: nec deficit: mu tat vescẽtẽ. nõ ipsa in vẽscẽtẽ muta tur. Ipsa aũt vitas vbũ dei ẽ. h vi tas carne iduta ẽ pp nos latebat: i carne: nõ vt negaret: sz vt differret vt i carne pateret: vt caro pctĩ redi meret. Chry. Vl cognoscetis vitatẽ h ẽ me. Ego ẽ sũ vitas: iudaica q dẽ oĩa typ⁹ erãt veritatẽ aũt a me scietis. Aug. de v. dñi. Forte alıqs diceret. Et qd mihi pdest cogscere vitatẽ: et iõ subiũgit. Et vitas li berabit vos. q. d. Si nõ delectat vi tas: delectat libertas. Liberari. n. ppe dr liberũ fieri: quõ sanari sanũ fieri. Hoc i vbo greco plani⁹ ẽ. nã zn cõsuetudine latina max ie in eo cõ sueuim⁹ audire hoc vbũ: vt qcũqz li berat: itelligat picula euadere: mo lestiis carere. Theo. Sicut aũt su pra i fidelib⁹ ait in pctis vris moie mini: sic manẽtib⁹ in fide: absolutio nẽ annũciat pctorũ. Aug. iiij. de tri. Vñ ẽt vitas liberabit nisi a morte z corruptione: a mutabilitate. Veri tas qppe imortalis icorrupta incõ mutabil pmanet. vera aũt incõmu tabilitas est ipsa eternitas. Chry. Eorũ aũt q crediderãt erat ẽt incre patiões sufferre: sz hi stati seuiunt Si aũt oportebat eos turbari i po ri cõuenictĩ⁹ erat vt turbarent in h scz qd dixit. Cognoscetis vitatẽ vt di ceret. Nũc ẽ vitatẽ nescim⁹: lex igit mẽdaciũ ẽt cognitio nr̃a. sz nllĩ⁹ ho rũ eis cura erat. sz de mũdanis re bus dolẽt. Nõ ẽ aliã suitutẽ noue rãt nisi mũdanã. vñ seqt. Rñderũt ei. iu. semẽ abrae sumus et ne. ser. vnqz: quõ tu di. li. eritis. q. d. eos q de gñe sunt abrae q sunt igenui nõ oportebat suos vocare: nũqz ẽ suiuim⁹. Aug. Vel hoc rñderũt nõ illi q iã crediderãt: sed q in turba erãt nõdũ credẽtes hoc aũt ipsum. Nemi ni suiuim⁹ vnqz. Sm hui⁹ tpis liber tatẽ quõ verũ dixistis: Joseph nõ ẽ venũdat⁹ pphe: sctĩ in captiuitatẽ nõ sunt ducti: o ingrati qd ẽ qd vo bis assidue putat de⁹: in vos de do mo suitutis liberaui: si nemini s= uistis: Vos aũt q loqmini quõ sol uebatis tributa: romanis: si ne mini vnqz suistis: Chryso. Qz vo nõ ad vanã gl'iã erãt q dicebant a xpo: sed ad salutẽ: nõ voluit ondere eos suos eẽ hoĩum sed pctĩ: q difficilli ma suit⁹ est a qua sol⁹ de⁹ eripe põt vñ. seqtur. Rñdit eis iesus. Amen amen di. vo. qz om. q fa. pe. ser. est pctĩ. Aug. Multũ cõmẽdat qd sic p nũciat quodã mõ si dici fas ẽ: iura tio ei⁹ ẽ. Amẽ qppe iterptat vex: z tñ nõ ẽ iterptatũ: nec grec⁹ hoc iter pres ausus ẽ facere. vel latin⁹. Nã hoc vbũ amẽ hebreũ est. nõ est aũt interpretatũ vt honorẽ hẽret velamẽ

Margin (left): ...hrist⁹ ...erat ...cre ...tiuz
Margin (left): ...les ẽ ...dere ...nõ vi
Margin (right): Vesana iudeorũ rñsio.
Margin (right): Amẽ q= re nõ est trãslatũ

to secreti. nõ vt eēt ligatū: sed ne vilesceret nudatū. Jā qtū hoc cōmēdatū sit: ex ipsa geminatiōe cognoscite. Uerū dico vobis. Vitas dicit: q̄ vti qȝ ⁊ si nō diceret verū: dico mētiri oīno nō posset tñ iculcat dormiētes quodā mōexcitat: cōtēni non vult qđ dicit. Ois inqt inde. grec' diues: paup: impator: ⁊ mēdic' si facit pctm: seruus est pctī. Grego. iij. mor. Qz q̄squis se prauo desiderio subijcit iniqtatis dño dudū libera mētis colla supponit. sed huic dño ɔdicim': cū iniqtati q̄ nos cepat reluctamus: cū cōsuetudini violēter resistimus: cū culpā penitēdo pcutim': et maculas sordiū lachrymis lauam'. Grego. xxv. moral. Quāto aūt aliqui liberi' pagūt puersa que volūt tāto eius fuitio obnori' obligant. Aug. O miserabil' fuit': fu' hols aliqñ sui dñi duris impijs fatigat': fugiēdo requiescit: fuus pctī quo fugit secū trahit quocūqȝ fugerit. Peccatū enim qđ facit inius est. voluptas trāsit: peccatū nō trāsit. p̄terijt qđ delectabat: remāsit qđ pūgat. Solus de pctō liberare pōt: q̄ venit sine pctō: et factus est sacrificiū p pctō. Nā seqtur seruus autē nō manet in domo in eternū. Ecclesia est domus: seruus peccatorꝫ est: multi intrāt in ecclesia pctōres. nō ergo dixit. Seruus nō est in domo: sed nō manet in domo in eternum. Si ergo nullus ibi seruus erit: q̄s ibi erit? q̄s gloriabit' mūdū se eē a pctō? multū nos terruit: sed adiūgit. Filius aūt manet in eternum? Ergo sol' in domo sua erit christ'. An forte in hoc q̄ dicit filius: caput et corpus est? Non enim sine causa terruit: et spē dedit: terruit: ne peccatū amarem': spē dedit: ne de peccati absolutione diffideremus. Hoc est ergo spes nostra: vt a libero liberemur. ipse enim precium dedit: nō argētum: sed sanguinē suum. et propter hoc subditur. Si er. fi. vos lib. ve. lib. er. Aug. de ver. do. Non a barbaris: sed a diabolo. nō a corporis captiuitate: sed ab animemi quitate. Aug. Super Joan. Prima libertas est carere criminibus: sed ista inchoata est non perfecta libertas: quia caro concupiscit aduersus spiritum: vt non ea que vultis faciatis. Libertas autē plena atqȝ perfecta est: quando nulle erit inimicitie: quando nouiss' ma inimica mors destruetur. Chrysostom'. Ut aliter quia dixerat. Qui facit peccatum seru' ē peccati. ne precurrāt et dicant: Imolationes habemus: ille nō eripere pñt. ppterea īduxit. Seru' nō mãet ī domo ieternū. Fili' mãet ieternū. Dom' mētionē facit p̄ris: p̄cipatū domū nominās: ostēdēs ex translatione humanorū q̄m sic dñs ī domo: ita ipse oim ptātē hȝ. hoc ei qđ dicit: Non manet: significat nō hȝ ptātem donādi: sed fili' q̄ ē dñs dom' hȝ. Et iō sacerdotes veteris legis nō habebant potestatē per sacramenta legalia peccata dimittere. oēs ei peccauerūt: ēt sacerdotes: qui pro seipsis. vt dicit apl's. nece hēbāt sacrificia offerre: sed fili' hãc habet ptātē. vn̄ ɔcludit. Si ergo fi. vo. li. ve. er. ostēdēs q̄ mūdana libertas de qua gloriabātur non est vera libertas. Augu. Noli ergo liberate abuti ad libere peccādū. s; vtere ad n̄ peccādū. Erit enim volūtas tua libera si fuerit pia. erꝭ liber: si fuerꝭ seru' iustitie.

Allegoria expositio.

¶ Scio quia filij abrae estis: sed queritis me interficere: qr sermo meus non capit in vobis. Ego quod vidi apud patrem loquor: ⁊ vos, que vidistis apud patrem vestrum facitis. Responderūt ⁊ dixerūt ei Pater noster abraam est. Dicit eis iesus. Si filij abrae estis: opera abrae facite. Nūc autem queritis me interficere hominē qui veritatem vobis locutus sum: quam audiui a deo. Hoc abraam non fecit. Vos facitis opera patris vr̄i.

Aug. Judei se liberos dixerant: quia semen erat abrae. Quid ergo dñs ad hoc responderit subdit. Scio quia fil. abr. es. q. d. Agnosco vos qz filij estis abrae carnis origine: non cordis fide. et ideo subdit. Sed queri. me inter. Chrys. Hoc em addidit vt nō dicant. peccatū nō habemus. Dimittens em omnē corruptiā redar guere hoc qd pre manibus erat: qd adhuc agere volebant: ducit in medium. Paulatim em eos a cognatio ne illa remouit: erudiēs in hoc non magna sapere. Sicut em libertas et seruitus est ab operib⁹: ita et cognatio: sed ne dicerent hoc iuste agim⁹ subiūgit cām dicēs. Quia fmo me⁹ non capit in vobis. Augusti. i. nō capit in cor vestruz. qz non recipitur a corde vestro. Sic est enīz sermo dei fidelibus: tanq̄ pisci hamus: tūc capit: qn capit: nec fit iniuria illis qui capiūtur: ad salutē q̄ppe nō ad pniciem capiūtur. Chrys. Et non dixit. Nō capitis meū sermonē: sed nō capit me⁹ sermo in vobis: altitudinez suorū dogmatū ostēdens: sz possent dicere. Quid si a teipso loqueris: ppter hoc inducit subdēs. Ego qd vidi apud patrē meū loquor. nō em solum eādem substātiā: sz eandē veritatē habeo patri. Augu. Dñs autez patrē suū deū vult intelligi. q. d. Ueritatē vidi: veritatē loquor: qi veritas sum. Si ergo dñs veritatē loquitur: quā vidit apud patrē. se vidit. se loqtur: qi ipse est veritas patris. Orige. Manifestat autē hec auctoritas saluatorē fuisse visorē eoruz q̄ sunt apud patrē: cū tn̄ homines quibus reuelatio fit visores non sint. Theophi. Cū vero audis. Qd vidi loquor nequaq̄ corpalem visionē intelligas: sz naturalē notitiā veraz et approbatā. Sicut em oculi videntes integre aliq̄d et vere pspiciunt nec fallunt. sic ego veraciter ea loquor q̄ cognoui a patre meo. Sequitur. Et vos qd vidistis apud patrē vestruz facitis. Orige. Adhuc nō nolat patrem ipsorū paulo superi⁹ abraam cōme morauit. sed dictur⁹ est alterū patrē eoz. s. diabolū: cui⁹ filij erāt: inquātū mali erant: nō inquātū homines erant malum ergo qd faciūt comin⁹ eis obiurgat et corripit. Chrys. Alia littera habet: et vos q̄ vidistis apud patrē vestrū facite. q. d. Sicut ego verbis et veritate ostēdo patrē: ita et vos a rebus ostēdite abraam. Orige. Item alia littera hz. Et vos q̄ audistis a patre facite. Audierāt em a patre ea q̄ in lege et prophetis scripta sunt. Qui autē hoc verbo cōtra eos q̄ alteri⁹ opinionis sunt fuerit vsus: ostendit q nō alius de⁹ est qui legem dedit: et pphetas: et christi pater. Queram⁹ etiā ab inferētib⁹ duas naturas dicētes: a patre q̄dez audiuisse alienos incōueniēs ē. Si aūt ppriū saluatoris erāt et beate nature qualiter q̄rebāt illuz occidere: et saluatoris sermonē nō capiebant. Illi autē longe molestius acceperūt q̄ protulerit domin⁹: quis eorū esset pater. nam eū qui multarū gentiuz pater est: fatētur sui fore patrē. vnde seqtur. Respōderūt dixerūt. Pater noster abraā ē. Aug. q. d. Quid tu dicturus es cōtra abraā. Uidebatur em eum puocare vt aliq̄d mali diceret de abraā: et eēt eis occasio faciēdi qd cogitabāt. Orige. Sz et hoc ipsum saluator interimit tanq̄ falso dictū. vn̄ subdit. Dicit eis iesus: si filij abrae estis opera abrae facite. Augu. Et tamē superi⁹ ait. Scio qz filij abrae estis. Unde nūc non negauit eoz originē sed facta condemnat. caro eoruz ex illo erat: sed vita nō erat. Orige. Uel dicēdū q supra in greco habet. Scio q semē abrae estis. vt ergo hec pateāt: videamus primo corpalis seminis et filij differētiam. Manifestū est em q semen in seipso habet rōnes eius cuius est semen: adhuc manētes et pausantes. filius vo transmutato semine: et agēte in appositā sibi materiā a muliere: per supinducta nutrimēta similitudinē accipit generātis. Et q̄ntum ad corporalia. si aliq̄s est filius alicuius subsistit ex semine: si vero aliquod est semē: nō oino filius efficit.

Moralis doctrina.

Uisio spiritual notat.

Expositio subtilis.

Quoniã autẽ ex operibus iudicantur aliqui semen abrae: videndũ est ne forte ex aliqbus seminalib' rõnibus infusis qbusdã animab' oporteat imaginari eos qui semen sunt abrae. Nõ oẽs igitur hoies semen sunt abrae: neq enim oẽs hñt hmõi rationes ↄsitas in eorũ aiab'. Opz igit eum q abraam semen est: et' fieri per similitudinẽ et filiũ. possibile vero est ex negligentia rocio destruere hoc qd est eius semẽ. hi aũt ad qs sermo erat: adhuc i spe erãt. vnde sciebat iesus q adhuc semen erant abrae: ꝛ nondũ peremerãt possibilitatẽ fiẽdi filii abrae. ꝑpter qd eis dicit. Si filii abrae estis: opera abrae facite. Si aũt sup hoc q erãt semen abrae: ad augmẽtũ magnitudinis adoleuissent: verbũ iesu caperent. Sed qꝛ nõ accesserãt ad hoc q essent filii: verbũ nõ capiunt: sꝫ interficere volũt verbũ: ꝛ quasi ↄfringere nõ capientes magnitudinẽ eius. Si igit aliqs vꝫ semẽ ẽ abrae: ꝛ ad huc verbũ dei non capit: nõ q̃rat interficere verbum: sed transmutet se ad hoc q sit filius abrae: ꝛ tunc poterit capere filiũ dei. Quidã autem vnum ex operib' eligunt abrae: illũ scꝫ credidit abraam deo et reputatũ est illi ad iustiticiã: vt autẽ cõcedatur eis q fides sit opus: cur nõ dictũ ẽ singulariter. Opus abrae facite: sꝫ pluraliter. puto eñ q hoc dictũ eq pollet ei qd est. Cũcta opa abrae facite: vt tamẽ ex hystoria abrae allegorice sumpta: opera ei' spiritualiter prosequamur. Neq eñ oportet eum qui vult esse filius abrae adire ancillarũ coniugia: nec post obitũ coniugis in senectute aliam ducere coniugem. Seqt. Nunc autẽ q̃ritis me interficere hominẽ qui veritatem locutus sum vobis. Chriso. Hanc scꝫ veritatẽ: q est patri equalis. propter hoc eniꝫ iudei querebãt euꝫ interficere. et vt ostendat q hoc non est contrariũ patri subdit. Quã audiui a deo. Alcui. Quia ipe qui ẽ veritas a deo patre genitus erat: audire enim nihil aliud est q̃ esse a patre. Orige. Occidere me loquit hominem. Interim non dico filiuꝫ dei: non dico verbum, quia non moritur verbum hoc dico quod videtis: qꝛ qd videtis potestis occidere: ꝛ quez non videtis offendere. Sequit. Hoc abraam nõ fecit. Alcui. q. d. In hoc ꝓbatis vos non esse filios abrae: qꝛ facitis opa cõtraria operib' abrae. Orige. Sed diceret ad hoc quidaꝫ: quoniam superflue dictuꝫ est hoc q non fecerit abraam: quod sua temporibus non contingebat fieri. non enim in suis diebus natus erat christus. sed dicenduꝫ q in temporibus abrae natus fuerat homo: qui quã audierat a domino veritatem dicebat: non tamen q̃situs est ab abraã vt eũ occideret. Et scias q spiritualis aduentus iesu: nullo tempore defuit sanctis. Ex hoc igitur comprehendo omnem hominẽ qui post regenerationem ꝛ ceteras apud ipse factas diuinit' gratias peccat denuo crucifigit dei filium propriis reatibus in quos redit. sꝫ hoc abram nõ fecit. Sequitur. Uos facitis opera patris vestri. Augusti. Adhuc non dicit quis est iste pater eoruꝫ. Chry. Dicit autem hoc dominus volens eis auferre superfluam gloriam de cognatione: et suadere eis vt nõ vltra spem salutis habeant in cognatione naturali: sed in ea que est ẽm adoptionem. hoc enim eos prohibebat venire ad christum: quia estimabant cognationem abrae sibi sufficere ad salutem.

Ꝺ Dixerunt itaq ei. Nos ex fornicatione nõ sumus nati. Unũ patrem habemus deum. Dixit ergo eis iesus. Si de' pater vester esset: diligeretis vtiq me. Ego enim ex deo processi ꝛ veni. Neq eñ a meipso veni: sed ille me misit. Quare loquelam meam nõ cognoscitis? quia nõ potestis audire sermonẽ meũ.

Ꝺ Augusti. Ceperant iudei vtrũq cognoscere: qꝛ non de carnis genera

Tropo
logica
expositio.

Aduentus xp̃i
ad sanctos.

Fornicatio spiritualis.

tione loqueretur dñs: sed de vite institutione. Cõsuetudo aũt scripturarũ est fornicationem spũaliter appellare: cum dijs multis et falsis aĩa tãq̃ prostituta subijcitur. vñ dicit. Dixerũt itaq; ei. Nos ex fornicatione nõ sumus nati. vnũ patrẽ habem⁹ deũ. Theophil. Quasi respõderẽt q̃ dei quererent vltionẽ. et ideo aduersus eum cõsiliarent. Orige. Uel aliter. Quia redarguti sunt non esse filij abrae: atrocius respondent latẽter designantes ex adulterio productũ fore saluatorẽ. sed magis mihi videtur q̃ conrixando respõderunt. Cuz enim prius dixerant. Pater noster abraam est. et audiuissent. Si filij abrae estis opera abrae facite: fatẽtur se habere maiorẽ prẽz q̃ abraã: scz deum: et non ex fornicatione sumpsisse exordiũ. Nõ eñ ex sponsa: sz ex meretrice seu materia demon q̃ nihil facit ex se pducit eos qui carnalibus vsi inherent materie. Chrysosto. Sed quid dicitis vos patrẽ habetis deũ. et xp̃m incusatis hec dicẽtem. Et nimirũ ex fornicatione multi eorũ nati erant: etenĩ illicitas commixtiones faciebãt. nõ tamẽ hoc redarguit: sed instat vt ostendat q̃ nõ sunt ex deo. vnde sequitur. Dixit ergo eis iesus. Si deus pater vester esset: diligeretis vtiq; me. ego eñ ex deo pcessi et veni. Hyla. vij. de trini. Religiosi nominis assumptionẽ dei filius in his qui se dei filios confitẽtes: patrem sibi deum dicerent: non improbauit: sed temerariã iudeorũ vsurpationẽ patrẽ sibi deum presumẽtiũ: per id q̃ se non diligerẽt obiurgat: non vtiq; dici potest idipsuz esse ex deo exire quod venisse. Sz cũ ab his qui sibi deũ patrem dicerẽt: idcirco se diligendum ait: q̃ ex deo exisset. causam dilectionis ex causa docuit eẽ nascẽdi. Exisse eñ ad incorporalis natiuitatis retulit nomen: quia religio profitendi sibi patrem deuz: ex dilectione christi q̃ ex eo genitus sit metienda est. Nec eñ in deum patrem sit religiosus q̃ nõ diligit filium: cum diligendi filij nõ

Judei ... ex fornicatione.

alia causa sit q̃ q̃ ex deo sit. Ex deo igitur filius est: non aduentu: sz natiuitate. dilectio autẽ in patrẽ hinc erit omnis: si filius ex eo esse credatur. Augustinus. Sic ergo q̃ de deo processit verbũ eterna processio est. ab illo enim processit verbuz patris et venit ad nos: quia verbum caro factum est. Aduentus eius humanitas eius: mãsio eius: diuinitas ei⁹: dicitis deum patrem cognoscite me vel fratrem. Hyla. Non esse autem a se sibi originem docuit cum subdidit. Neq; enim a meipso veni: sed ille me misit. Origenes. Hoc arbitror dici propter quosdam per se venientes et non missos a patre: de quib⁹ in hieremia dicitur. Non mittebaz eos et ipsi currebant. Quoniam autem qui duas naturas ingerũt: vtũtur hoc verbo: obijciendum est contra illos. Paulus eniz odiebat iesuz cum persequeretur ecclesiaz dei. vnde dominus ad euz. Quare me persequeris? Si ergo veruz est quod hic dicitur. Si deus pater vester esset diligeretis me. palam est quoniã et recte cõuertitur: si non diligeretis: nequaq; deus pater vester esset. Paulus autem aliquo tempore non diligebat iesum: fuit ergo tempus quo deus pater pauli non extitit. Non igitur natura paulus deũ fili⁹ fuit: sed postmoduz dei filius factus est: quando vero de⁹ alicuius sit pater: nisi quãdo mandata eius custodit? Chrysosto. Quia vero semper q̃rebant dicẽtes. Quid est hoc quod dicit. Quo ego vado vos nõ potestis venire? propterea subdit. Quare loquelam meam non cognoscitis? q̃ non pote. audi. sermonem meũ. Augusti. Ideo autem audire non poterant: quia corrigi credẽdo nolebãt. Chrysost. Primo igitur captãda est virtus que verbuz diuinũ exaudiat: vt deinceps validi sistamus ad percipiendam totaz locutionẽ iesu: q̃m quandiu quis curatus nõ est in auditu proprio: a verbo quod dicit surdo aperiaris: auditu percipere nequit.

Antixp̃i notantur.

¶ Uos ex patre diabolo estis: et desideria pa[tris] vestri vultis facere. Ille ho[mici]da erat ab initio et in veritate non stetit: quia veritas non est in eo. Cum loquitur mendaciũ: ex proprijs loquitur: quia mẽdax est: et pater eius. Ego autem si veritatem dico non creditis mihi. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico: quare nõ creditis mihi? Qui ex deo est: v[er]ba dei audit. Propterea vos nõ auditis: q[ui]a ex deo non estis.

¶ Chrysosto. Exclusit iudeos domi nus a cognatiõe abraã: et quia maiora ausi sunt: vt scilicet patrem suũ deum dicerent: de reliquo percutit eos dicẽs. Uos ex p[at]re diabolo estis. Augusti. Hic iam cauenda est here sis manicheorum: que dicit esse quã dam naturam mali: et gentem quã dam tenebrarũ cum principib[us] suis. vnde diabolus originem ducit: et hic dicunt ducere originem carnem nostram: et s[ecundu]m hoc putant dictum a domino. Uos ex patre diabolo estis: q[uod] esset illi velut natura mali ducentes originem de gente contraria tenebrarum. Orige. In hoc autem simile videntur incurrisse ei qui diceret alteram esse oculi videntis substantiam et alteram caligantis vel se auertentis: quemadmodũ enim in his non differt substantia s[ed] quedam contingit causa que facit caligare sic substantia eadem est: siue recipiet rationem siue non. August. Iudei ergo filij erant diaboli imitã do. non nascẽdo. vnde sequitur. Et desi. pa. ve. vul. fa. Ecce vnde filij estis scilicet talia desiderantis: non quia de illo nati estis. Queritis enim me occi. ho. qui veritatem vobis dico. et ille inuidit homini et occidit. vnde sequitur. Ille homici. erat ab initio. Utiq[ue] in primo homine et in quo potuit fieri homicidium. nõ enim posset occidi homo: nisi prius fieret homo. Non ferro accinctus diabolus ad hominem venit: verbum malum seminauit et occidit. Noli ergo putare non esse homicidium quando fratri tuo mala persuades. vos autem ideo seuitis in carne: quia nõ potestis in mente. Orige. Perpende autem q[uod] non p[ro]pter aliquem singulariter tantũ: sed pro toto genere quod peremit: in quantum in adam cũcti moriuntur: et vere dictus est ab initio homicida. Chrysosto. Et non dixit. Opera s[ed] desideria eius facitis ostendens: quoniã vehementer et ille et ipsi ab occasionibus possidentur: et quia continue eum accusabãt q[uod] non est a deo: insinuat occulte q[uod] hoc etiam eis ex diabolo est. vnde sequitur. Et in veritate non stetit. Augu. xi. de ci. dei. Forte autem aliquis dicet q[uod] ab initio sue conditiõis in veritate nõ steterit. et iõ nũq[uam] b[ea]t[u]s cũ s[an]ctis ãgelis fuerit: suo recusans eẽ subditus creatori: ac p[er] hoc falsus et fallax: q[ui]a p[ro]pria subiectiõe noluit tenere quod nature est: affectans per superbam elationẽ simulare quod nõ ẽ. Huic sententie quisquis acquiescit cum manicheis sapit vt suam quandam propriam: tanq[uam] ex aduerso quodam principio dyabolus habeat naturam mali qui tanta vanitate desipiunt: vt non attendãt non dixisse dominũ. A veritate alienus fuit: sed in veritate non stetit: vbi a veritate lapsum intelligi voluit. Illud etiam quod ait ioannes. Ab initio dyabolus peccat: hoc itelligunt: si natura le est nullo modo esse peccatũ. Sed quid respondetur propheticis testimonijs. siue quod ait Isaias sub figurata persona principis babylonie dyabolũ notãs. Quõ occidit lucifer q[ui] mãe oriebatur? siue qd ezechiel. I deliti[j]s padisi dei fuisti: q[uo]d si aliter queniẽti[us] itelligi neq[ue]unt op[or]t[et] qd dem ẽ. In v[er]itate n[on] stetit: sic accipiamus q[uod] i v[er]itate fuerit: s[ed] non p[er]mãserit. et illud q[uod] ab initio dyabolus peccat: nõ ab initio ex quo creatus est peccare putandus est: sed ab initio peccati. cepit enim in ipso

Diabolus homicida dicitur.

Manicheorum cõfutatio.

peccatum et ipse initiũ peccati fuit. Orige. Est aũt vniforme quidem in veritate morari: variũ ãt ac multiforme nõ morari i ea q̃busdã vt ita dicã tremẽtib⁹ gressib⁹ ⁊ nitẽtib⁹ sistere in ea. nõ tamẽ obtinere valentibus. Quibusdã vero nõ passis illud: sed in periculo assistẽtib⁹: fm illud. Mihi aũt paulisper cõmoti sunt pedes ⁊ ceteris ab ea cadentibus. Causa igit̃ cur diabolus veritatẽ nõ colat subditur. Quia veritas nõ est in eo scilꝫ q̃ vana suspicat̃: ⁊ seductus est ipse a seipso: in hoc deterior q̃ illi quidẽ ab eo fallunt̃: is autẽ sibĳpsi deceptionis auctor existit. Sed opꝫ inuestigare q̃ño dicit̃ q̃ veritas i ipo nõ est: vtrũ q̃ nullã vnq̃ verã habet doctrinã: sed cuncta q̃ opinat̃ falsa sunt: vel q̃ xp̃i pticeps nõ est qui dixit. Ego sum veritas. Impossibile

Questio subtilis tractat̃.

aũt est aliquã rõnalẽ substantiã de cunctis opinari falso: et de nullo vel exiliter rectitudinẽ cõspicere. Diabolus igit̃ saltẽ id vere capit dogma cõsiderãdo de se q̃ rõnalis est. Nõ igitur eius natura cõsistit ex cõtrario veritatĩ. i. ex errore ⁊ ignau:a nũq̃ enim veritatem cognoscere posset. Augu. xi. de ciui. dei. Uel cum dicit. Quia veritas in eo non est: subiecit iudiciũ q̃li quesissem⁹. vñ ostdat̃ q̃ in veritate nõ steterit: ait q̃ veritas nõ est in eo. Esset aũt in eo si in ipsa stetisset. Sequitur. Cũ loqui. men. ex pro. loqui. quia men. est ⁊ pater eius. Augu. In his verbis quidam diabolũ putauerunt patrem habere. ⁊ q̃uerunt quis esset diaboli pater. hic est error manicheoꝝ. Diabolũ autẽ dñs dixit patrẽ mendacĳ nõ enĩ ois q̃ mẽtit̃ p̃r mẽdacĳ sui ẽ. Si enĩ ab alio mẽdaciũ accepisti, ⁊ dixisti tu q̃dẽ mẽtit⁹ es: sꝫ p̃r mẽdacĳ ñ es. Ille vo q̃ ñ aliũde accepit mẽdaciũ q̃ mẽdacio tãq̃ veneno ſpẽa hominẽ occideret: p̃r est mẽdacĳ: sicut de⁹ p̃r ẽ veritatis. Theo. Hic ei ⁊ deũ apud homines criminatus est ad euam dicens. Quoniã inuidens vobis lignũ inhibuit. et apud deum q̃ñdã criminatus est homines: vt cum dixit. An gratis colit iob dñm? Orige. Attẽde tñ q̃ hoc nomẽ mendax dicitur tã de diabolo q̃ mendaciũ genuit. sicut hic dicit̃. Quia mẽdax est: q̃ de homine. fm illud psalmi. Ois hõ mendax. nã siquis men dax nõ est: hmõi nõ est homo tãtũ: ita q̃ ei ⁊ similibus dici põt. Ego dixi dĳ estis. vñ cũ aliquis loquit̃ mẽdaciũ. de proprĳs loquit̃. Spiritus

Calumnia diaboli.

aũt sanctus loquit̃ a verbo veritatis et sapientie: fm illud. De meo accipiet ⁊ annunciabit vobis. Augusti. de que. euan. Uel aliter. Diabolus nõ speciale nomẽ est: sed commune. In quocũq̃ enĩ opa diaboli fuerint inuenta: diabolus est appellãdus. opis enĩ nomẽ est nõ nature. Itaq̃ hoc i loco patrẽ iudeoꝝ cayn significat: cuius imitatores volentes esse iudei saluatorẽ peremerũt: ab ipso enĩ forma data est fratricidĳ: quem dixit mendaciũ de propĳs loqui: vt ostenderet vnũquẽq̃: nõ nisi p̃pria voluntate peccare: sed q̃ cayn imitatores diaboli est: patrẽ eius diabolũ dixit cuius opa secutus est. Alcui. Sꝫ q̃ dñs veritas ẽ. ⁊ fili⁹ veracis dei veritatem dic: sꝫ iudei q̃ filĳ erãt diaboli: auer si erãt a veritate. Et hoc ẽ qđ sequit̃. Ego autem q̃ vi. di. vo. nõ cre. mi. Orige. Sed q̃ño hoc d̃r iudeis q̃ in eũ crediderãt: sꝫ cõsidera q̃ põt aliquis fm aliquã intentionẽ credere: sꝫ aliã vo nõ credere: sicut q̃ credũt in eũ q̃ sub põtio pilato crucifixus est: nõ aũt credũt in natũ de maria vgine: in eũdẽ credũt ⁊ nõ credunt. Sic igit̃ hi ad quos loq̃bat̃ credebant in eũ: fm q̃ videbatur signoꝝ factor: non credebant aũt his q̃ profunde ab eo dicebant̃. Chry. Quia igit̃ inimici estis veritatis: in nullo me incusantes vultis me interficere. ⁊ ideo subdit. Quis ex vobis arguet me de peccato? Theo. q. d. Si dei filĳ estis vtiq̃ peccantes debetis habere odio. Si ergo me quoq̃ quẽ exosum habetis nõ potestis arguere de peccato: manifestũ est q̃ p̃pter veritatẽ me odio habetis: q̃m sꝫ dicebat se filiũ dei. Orige. Habet

Verbu; dei filio pprium

autem hoc verbũ xp̄i magnã fiduciam cũ nullus hominum fiducialiter hoc dicere potuerit: nisi sol⁹ dñs noster qui peccm non fecit. Gregoꝛ. in home. Pensate aũt mãsuetudinẽ dei. Nõ dedignatur ex rõne ostẽdere se pec catorẽ nõ esse: qui ex virtute diuinitatis poterat peccatores iustificare vnde subdit. Qui est ex deo vba dei audit: ꝑpterea vos nõ audi. quia ex deo non estis. Aug. Noli attẽdere. naturã sed vitiũ. Sunt isti ex deo ꝛ nõ sunt ex deo: natura ex deo: vitio nõ ex deo. Eis aũt hoc dictũ est qui nõ solũ peccato vitiosi erant. nã hoc cõmune erat oibus: sed etiã ꝑcogniti ꝙ nõ erãt credituri ea fide q̃ possent a peccatoꝝ obligatione liberari. Gregoꝛ. in home. Interroget se ergo vnusquisq;: si verba dei aure cordis percipit: et intelliget vñ sit. Nã sunt nõnulli: qui ꝑcepta dei nec aure corporis pcipe dignanẽ. Et sunt nõnulli q̃ h̃ q̃dẽ corpis aure pcipiũt sed nullo ea mentis desiderio cõplectunẽ. Et sunt nõnulli q̃ libenter verba dei suscipiunt: ita vt etiã in fletibus cõpunganẽ: sed post lachrymarũ tẽpus ad iniquitatẽ redeunt. hi profecto verba dei nõ audiunt: quia hec exercere in opere contemnunt.

¶ Respõderũt ergo iudei: et dixerũt ei. Nõne bene dicimus nos qꝛ samaritanus es tu: et demonium habes? Respondit Iesus et dixit. Ego demoniũ nõ habeo: sed honorifico patrem meum ꝛ vos inhonorastis me. Ego aũt nõ quero gloꝛiã meã. Est q̃ q̃rat: ꝛ iudicet. Amẽ amẽ dico vobis: siqs sermonẽ meũ seruauerit mortem non videbit ineternum.

Iudeorũ mes pꝛersa.

¶ Chry. Cũ aliquid altius dñs diceret: hoc apud iudeos: q̃ valde insensibiles erant insania videbatẽ: vt ex eoꝝ respõsiõe colligitẽ. Dicitẽ enim. Respon. ergo iu. ꝛ dixe. ei: nõne bñ di. nos: quia sa. es tu ꝛ demoni. ha.

Oꝛige. Sed dignũ est querere: quõ cũ samaritani secula futura denegent: nec aĩe durabilitatẽ acceptẽt: ausi sunt samaritanũ dicere saluatorẽ: qui de resurrectione et iudicio tot et tanta edocuit. Sed forsan volut improperantes illi hoc dicunt: dũ que sent: ũt ipsi nõ docet. Alcui. Samaritani em̃ gens odiosa israelitico populo: decẽ tribub⁹ in captiuitatẽ ductis: terrã eoꝝ possidebãt. Oꝛige. Cõuenit quoq; ꝙ aliqui de eo arbitrenẽ ꝙ fm̃ samaritanos sentiret: vt nihil post obitũ referuetẽ hominib⁹: sed ficte ad placẽdũ iudeis de resurrectione ꝛ eterna vita tractaret. Demoniũ vero illũ habere dicebant: ꝑpter eius sermones trãscendentes capacitatẽ humanã: quibus deũ patrẽ suũ asserebat. ꝛ se de celo descẽdisse. ꝛ cetera hmõi. vel ꝑpter suspitionẽ eoꝝ: qꝛ plures in beelzebub ꝑncipe demonioꝝ opinabanẽ ipsum eycere demones. Theo. Vel samaritanũ illũ dicebant tanq̃ rit⁹ hebraicos dissoluẽtẽ: vtpote sabbati. samaritani em̃ nõ perfecte iudaizabant. Ex hoc vero ꝙ eoꝝ cogitatiões a reuelabat: demoniũ ipsum habere suspicabantur. quẽ vero eũ samaritanũ dixerũt nusq̃ euãgelista dicit: ex quo palã est ꝙ multa ꝑtermiserũt euãgeliste. Gregoꝛ. in hom. Ecce iniuriã suscipiens deus: nõ cõ tumeliosa verba respondet. Sequitur em̃. Respõdit iesus ꝛ dixit: Ego demo. nõ habeo. Ex qua re quid nobis innuitẽ: nisi vt ex eo tẽpore cũ a ꝑximis ex falsitate cõtumelias accipimus: eoꝝ etiã vera taceam⁹ mala ne ministerium iuste correptiõis in arma vertatur furoris. Chrysos. Et attẽdẽdũ ꝙ vbi eos docere opoꝛtebat: ꝛ eoꝝ superbiã subtrahere: asper erat: vbi vero exprobrantẽ eũ opoꝛtebat sufferre multa mãsuetudine vtebatur: erudiens nos q̃ q̃dẽ ad deũ vindicare: que vero ad nos despicere: Augu. Et vt homo prius eius imiteẽ patientiã: vt perueniat ad potentiã. Sed q̃uis maledictus maledicta nõ redderet: pertinuit tũ

Christus q̃re samaritanus vocatus.

ad eū negare. Duo aūt sibi fuerant obiecta. Samaritanus es: & demonium habes. Nō dixit. Nō sum samaritanus: samaritanus em̄ interpretatur custos: nouerat aūt ille se nostrū esse custodē. non em̄ ptinuit ad eū vt redimeremur: & non ptinet vt seruemur. Deniq; ipse est samaritanus qui accessit ad sauciū: & misericordia ipendit. Orige. Aliter quoq; dn̄s magis q̄ paulus oībus oīa fieri voluit vt oēs nancisca꜡. et ideo se nō negauit eē samaritanū. Estimo aūt solus iesu fore vocē. Ego demoniū nō habeo: sed nec habui. sicut & illud. Uenit princeps mūdi huius: & in me nō habet quicq;: q2 etiā que delictoꝝ reputata sunt minima demonibus adaptan꜡. Aug. Deinde post tale ouitū hoc solū dixit de gloria sua. Sed honorifi. patrē meum quasi dicat. Ne vobis arrogans videar. habeo quē honorificē. Theo. Honorificauit aūt patrē vlciscēs eū et nō tolerans homicidas & mendaces se dei veraces filios appellari. Orige. Solus aūt xp̄s verissime veneratus est patrē. nullus em̄ honorans quicq; ex his que nō honorantur a deo honorat deū. Grego. in ho. Sed q2 q̄sq; dei zelo viu꜡: a prauis hoībus dehonesta꜡: in semetipso nobis dn̄s patientie prebuit exēplū q̄ ait. Et vos inho. Augu. q. d. Ego facio qđ debeo: vos nō facitis qđ debetis. Orige. Nō aūt illis solū hoc dictū est: sed & oībus iniuste agentib꜉ qui iniuriā inferunt xp̄o qui est iusticia; et inferentibus cōtumeliā sapientie: eo q꜋ xp̄s est sapientia: & similiter de alijs hmōi. Grego. Sȝ q̄d nobis cōtra iniurias faciendū sit: suo exemplo nos admonet cū subiūgit. Ego au. glo. mea nō q̄ro: est qui querat et iudicet. Chry. q. d. Ex honore quē ad patrē habeo hec locut꜉ sum vobis: & propter hoc dehonoratis me: sed nulla est mihi cura hui꜉ contumelie: illi em̄ noxas debetis ꝓpter quē hec audio. Orige. Querit autē deus gloriā christi in quolibet suscipientiū illum: quā quidem reperiret in operātibus fȝ inītas virtutis causas. Cum autē non reperit: punit illos in quibus non reperit gloriaȝ filij sui. vnde dicit. Est qui querat & iudicet. Augustinus. Quem autem vult intelligi nisi patrem. Quomodo ergo alio loco dicit Pater non iudicat quemq;: sed omne iudicium dedit filio? Sed videte q꜋ iudicium quandoq; pro dānatiōe accipitur: hic autem secūdum discretionem positum est. q. d. Est pater q̄ gloriam meam a vestra discernat. vos enim s̄m hoc seculum gloriamini: ego nō sum hoc seculum. Discernit ēt gloriā filij sui a gloria oīum hominū. nō em̄ q2 hō factus est: iā comparandus est nobis: nos hoīes cū pctō: ille sine pctō: & h̄ fȝ ipsaȝ formā fui. nā illđ q̄s digne loqua꜡. In principio erat verbū? Augusti. Uel aliter. Si vere dictum est a saluatore. Omnia mea tua sunt: palam est q꜋ & ipsuȝ iudiciū filij patris est. Greg. Cum vero malorū puersitas crescit non solū frangi p̄dicatio non debet: sed etiā augeri. vñ dominus postq̄ demoniū habere dictus est: predicationis sue bn̄ficia largius ipendit dicēs: Amē amen dico vobis: siquis sermonē meum seruauerit mortem nō videbit in eternū. Augusti. Uide bit dictum est pro eo quod est experie꜡. Cū ḡ moriturus moritur꜉ loq̄retur quid sibi vult qđ ait. Qui ser. me. serua. mor. nō vi. in eter. nisi q2 videbat aliam mortem de qua nos liberare venerat: mortem eternaȝ: mortem dānationis cum diabolo et angelis eius: ipsa est vera mors. nā ista migratio est. Orige. Sic igitur intelligendum est. Siquis ser. me. ser. mor. non vi. in eter. ac si diceret. Siquis luceȝ meā custodierit: tenebras nō videbit. Quod autem dicit in eternum: cōmuniter est sumēdū: vt sit talis intellectus. Siquis sermonem meum seruauerit in eternū mortem non videbit in eternum: q2 eousq; nō videt aliq̄s mortē quousq; iesu verbum custodit. Cum vero q̄s torpens in obseruantia sermonis &

exēplū ꝓponitur.

Questio pulchra

circa sui custodiã negligẽs factus:
eum cessat custodire: subinde mortẽ
videt: nõ apud aliũ ꝙ apud seipm.
Sic igitur a saluatore instructi pro=
phete querenti. Quis est homo qui
viuet ⁊ nõ videbit mortẽ: responde
re possumus. Qui custodit verbum
christi. Chryso. Seruauerit autem
dicit non solum fide: sed etiam per
vitam puram. Simul autẽ et occul=
te insinuat: quoniam nihil possunt
ei facere. Si eñ qui sermonem eius
seruabit. non morietur in eternum:
multo magis ⁊ ipse potest nõ mori.

¶ Dixerunt ergo iudei. Nunc
cognouimus: quia demonium
habes. Abraam mortuus est et
prophete: et tu dicis: siquis ser=
monẽ meum seruauerit non gu
stabit mortẽ ineternũ. Nũquid
tu maior es patre nostro abraã
qui mortuus est. Et prophete
mortui sunt. Quẽ teipsum fa=
cis? Respõdit iesus. Si ego glo
rifico meipsum: gloria mea ni=
hil est. Est pater meus qui glo=
rificat me: quem vos dicitis. q2
de⁹ vester est: et nõ cognouistis
eũ. Ego aũt noui eũ. Et si dixe=
ro: q2 nõ scio eũ ero similis vo=
bis mendax. Sed scio eũ: et ser
monẽ eius seruo. Abraã pater
vester exultauit vt videret diez
meũ: vidit et gauisus est.

¶ Gregor. in home. Sicut bonis ne=
cesse est vt meliores ẽt p cõtumelias
existãt: ita semp reprobi de bñficio
peiores fiunt. Nã accepta p̃dicatiõe
iterũ iudei blasphemãt: dicit enim.
Dixerunt ergo iu. Nunc cogno. q2
demo. habes. Orige. Hi qui sacris
scripturis credunt cõprehendunt: ꝙ
que preter rectã rationẽ ab homini
bus exercentur: nõ preter demones
Opinio friuola iudeorũ
fiunt. Sic igitur iudei virtute demo
nis putabant iesum dixisse. Siquis
sermo. meũ sua. mor. non videbit in
eter. Hoc autẽ passi sunt: q2 dei vir=
tutẽ nõ perspexerunt: nã hic de mor
te quadã inimica rõni qua pereunt
delinquentes: hoc fassus est. Hi vo
de cõmuni morte cõiectãtes esse qđ
dicit: increpant dicẽtẽ quasi defun=
cto abraã ⁊ prophetis. vnde subdit.
Abraã mor. est ⁊ pphete: et tu dicis
Siqs ser. meũ serua. mor. nõ gusta.
in eter. Cũ aliqua differentia sit inter
ter mortẽ gustare ⁊ videre: p eo qđ
mortem nõ videbit: mortẽ nõ gusta=
bit: protulerunt: velut incauti audi=
tores confundentes dominicum ser
monem. Sicut enim dñs inquantũ
panis viuus est gustabilis est. In
eo vero ꝙ est sapientia est visibilis
pulchritudis. Sic etiaz aduersarius
eius mors ⁊ gustabilis est et visibi=
lis. Cum ergo quis steterit per ie=
sum in intellectuali loco mortem nõ
gustabit: si statum seruat secun=
dum illud. Sunt de hic stantibus
qui nõ gustabunt mortem. cum au=
tẽ aliquis sermonẽ christi acceperit
et custodierit mortem non videbit.
Chrysosto. Rursus autem ex inani
gloria ad cognationez confugiunt.
vnde sequit. Nunquid tu maior es
patre nostro abraã: q̃ mortuus est?
Poterant etiam dicere: nunquid tu
maior es deo cuius sermonẽ qui au
dierunt mortui sunt? sed non dicunt
hoc: quia etiam ꝙ abraam minorez
eum estimabant. Origenes. Non
enim discernunt: quia non solum
abraam: sed etiam quolibet nato ex
muliere: qui natus ex virgine maior
est. nec verum dicebãt iudei. Abraã
Mendacium iudeorũ.
mortuus est. audiuit enim verbum
christi atq3 seruauit. et hmõi simile
dicẽs de pphetis de quib⁹ subdunt.
Et prophe. mor. sunt. nam ⁊ verbuz
filij dei custodierunt. cum verbum
dñi factum fuerit ad osee vel isaiã:
vel hieremiam: quod siquis alius:
custodiuit ipsi pphete custodierũt.
Mendacium ergo dicunt et in hoc.
Scimus q2 demonium habes: et in
hoc abraam mortuus est ⁊ prophe=
te. Gregorius in home. Quia enim
eterne morti inheserant: et eandem
mortem cui inheserant non vide=

bant: cum solam mentes carnis aspicerent in veritatis sermone caligabant. subdunt aūt. Quē teipsum facis? Theophi. q. d. Tu qui nulla cura dignus es carpentarij fili⁹ de galilea: tibi subripis gloriam. Beda. Quē teipsum facis: hoc est. Cuius meriti: cuius vel dignitatis vis credi? Abraam tamen mortuus erat corpore: ala autem vivebat. Maior autē est mors anime in eternū victure: q̄ corporis q̄ndoq̄ morituri. Orige. Cecutientium aūt fuit hec prolatio: quoniā non se fecit iesus id quod est: sȝ ex patre recepit. vnde sequitur. Respondit iesus. Si ego glori. meipsuȝ glo. mea nihil est. Chry. Hoc q̄ntum ad eorū suspitionem dixit: sicut ⁊ supra. Testimoniū meū non est veruȝ: si testimonium perhibeo de meipso. Beda. His autē verbis nihil eē ostēdit gloriā vite presentis. Aug. Dixit auteȝ hoc propter illud qđ dixerāt. Quem teipsum facis. refert em̄ gloriam suā ad patrē de quo est. vn̄ subdit. Est pater me⁹ qui glorificat me. De isto verbo calūniantur arriani fidei nostre: ⁊ dicunt. Ecce maior est pater qui glorificat filium. Heretici non legistis ⁊ ipsum filiū dicentē q̄ glorificet patrem suum. Alcui. Glorificauit aūt pater filiū: cum tpe baptismi: ⁊ in monte ⁊ tpe passionis coram turbis vox facta est ad eum: et post passionē cum resuscitauit ⁊ collocauit eū ad dexteram sue maiestatis. Chry. Addidit autē. Quem vos dicitis: q: deus vester est. Uolebat ei ostendere q̄m non solū patrem eum nesciebant: sed neq̄ deū. Theophi. Nā si vere patrē cognoscerent: filiū eius venerarentur. Deū etiā cōtemnunt: q̄ homicidiū in lege ꝓhibuit. aduersus xp̄m clamātes. vn̄ subdit. Et non cognouistis eum. Alcui. q. Uos carnaliter illū deū vestrum vocatis: ꝓ tēporalibus ei seruitis ⁊ nō cognouistis eum: sicut intelligēdus est spiritaliter ei seruire nescitis. Augu. Quidam heretici dicunt deū annunciatum in veteri testamento: non esse patrē christi: sed nescio quē

alum⁹ a arriorum luitur

principem malorum angelorū. Contra ipsos ergo dicit patrem suū: quē illi dicebant deum suum. Et non cognouerunt. Si enim ipsum cognouissent: eius filiuȝ recepissent. De se autem subdit. Ego autem noui eū. Secundum carnē iudicantibus: potuit ⁊ hic arrogans videri: sed arrogantia non ita caueatur: vt veritas relinquatur: ꝓpter qđ subdit. Et si dixero: q: non scio eū: ero similis vobis mēdax. Chry. q. d. Sicut vos dicentes scire eum mētimini: ita ego si dixero me nescire: sȝ maxima demōstratio est q̄ ab illo sit missus hoc qđ sequitur. Sed scio eum. Theophi. Naturaliter ipsius cognitionē obtinens: qualis em̄ ego sum: talis ⁊ pater: q̄m ego meipsum cognosco: ⁊ illum cognosco. Prebet autē indiciuȝ q̄ ipsum cognoscat cum subdit. Et sermonē eius seruo. Sermonē mandata nūcupans. Quidaȝ autē sic intelligunt hoc qđ dicitur. Sermonem eius seruo. i. rationē substantie ei⁹. Eadē em̄ est ratio substātie patris et filij. ideoq̄ patrē cognosco. nā et pro q̄m sumitur: vt sit sensus. Q̄m eius ſmonē [illegible]. Aug. Sermonē etiā patris t[illegible] fili⁹ loquebatur: ⁊ ipse erat verbū p̄ris: qđ hominib⁹ loq̄batur. Chry. Et q: dixerant. Nūq̄d tu maior es p̄re nr̄o abraam: nihil de morte exponens: se maiorē q̄ abraā esse ostendit p̄r cum subdit. Abraā pater. vester exul. vt vi. diē meū. vidit ⁊ gauisus est. s. ꝓpter beneficiū quod a me hȝ vt a maiore. Theophi. q. d. Diē meum desiderabilē habuit ⁊ letitie plenū: nō quasi alicuius minimi aut fortuiti. Aug. Nō timuit: sȝ exultauit vt videret. credēs vtiq̄ exultauit sperando: vt videret intelligēgendo diē meū. Incertū aūt pōt esse vtrū dixerit tēporalē diē dn̄i: q̄ erat venturus in carne an diē dn̄i q̄ nescit ortū nescit occasum. Sed ego nō dubito patrē abraā totū scisse. Ait eniȝ seruo suo quē mittebat. Pone manū sub femore meo: ⁊ iura mihi ꝑ deū celi. Ergo q̄ fuit illa iuratio: nisi q: significabat de genere abrae ventur[ū]

Intellect⁹ anagogic⁹.

Dies dn̄i duplex.

in carne deuz celi. Gre. Tunc et diē domini abraā vidit cum in figura summe trinitatis tres angelos ho spitio suscepit. Chry. Uel diem suuz dicit diem crucis: quē abraā i obla tione arietis et isaac prefiguraūit per hoc ostendens q non inuitus ad passiones venit: et ostendēs eos esse alienos ab abraam. Si in qui bus ille exultauit hi dolent. Augu. Quale autem gaudiuz fuit cordis videntis verbum manēs: splendo rem p̄re mētibus refulgentē apud patrem manentem deum: et aliq̄n in carne venturū nō de patris gre mio recessurum.

¶ Dixerunt ergo iudei ad eū. Quinquaginta annos nondū habes et abraā vidisti? Dixit ergo ei iesus. Amen amē dico vobis. anteq̄ abraā fieret ego sum. Tulerunt ergo lapides vt iacerent i eū. Jesus autem ab scondit se et exiuit de templo.

¶ Grego. Carnales mētes iudeoꝝ audientium v̄ba xp̄i oculos a car ne non subleuant: dum in eo solam carnis etatem pensant. vnde dicit. Dixerunt ergo iudei ad eū. Quin quagīta ānos nōdum ha. et abraā vi. q. d. multa sunt annorum curri cula ex quo abraā mortu⁹ est: et quo modo vidit diem tuum: carnaliter ei hoc intellexerūt. Theophi. Tūc autem. xxxiij. annorū christus erat: quare ergo non dixerunt. Quadra. annos nondū ha. sed quinquag. nis Superuacua est hm̄oi questio: sim pliciter enim prout eis occurrit dixe runt. Respondent tn̄ quidam q per quinquagesimū annū ex reuerētia iubileū nomināt: in quo et captiuos manumittebant: et emptitijs posses sionibus cedebāt. Grego. Quos be nigne redemptor noster a carnis sue intuitu submouet: et ad diuinita tis contēplationem trahit. vnde seq tur. Dixit ergo eis iesus. Amē amē dico vobis anteq̄ abraaz fieret ego sum. Ante em̄ preteriti tēporis est: sum vero presentis. et q: preteritum et futurū tp̄s diuinitas non habet: sed semper esse habet. nō ait. Añ abraā ego fui: sed ante abraā ego sum: sm̄ illud. Ego sum qui sum. Ante ergo vel post abraā habuit esse: qui et ac cedere potuit p exhibitionē p̄ntie et recedere p cursum vite. Aug. Qz ve ro creatura est abraā: non dixit. Añ teq̄ abraā eēt: sed anteq̄ fieret. neq hoc dixit. Ego factus sum: nā in p̄n cipio erat verbuz. Grego. Sed susti nere ista eternitatis verba mētes in fidelium non valentes: quē intellige re nō poterāt obruere querebāt. vñ sequitur. Tule. ergo la. iu. vt ia. in eum. Aug. Tanta duritia quo curre ret nisi ad similes. s. lapides? Qz vo postq̄ cuncta que ad eū spectabant docendo perfecerat: hi lapides inij ciunt. deserit eos quasi correctionem non suscipientes. vnde subditur. Je sus aūt absco. se: et exiuit de templo. Non autē abscondit se in angulo tē pli: quasi timēs: aut in domūculā fu giens: vel post murū: aut colūnā se vertens: sed celica potestate inuisibi lem insidiantibus se constituens: p mediū illorū exiuit. Jesus autē ab scō se et exi. de templo. Grego. Qui si diuinitatis sue potētiā exercere vo luisset: tacito nutu mētis in suis eos actibus ligaret: aut in penas subite mortis obrueret: sed q̄ pati venerat exercere iudiciū nolebat. Aug. Ma gis enim erat cōmendanda patien tia: q̄ exercēda potentia. Alcui. Jō etiam fugit: qz nondum venerat ho ra passionis: et qz ipse non elegerat hoc genus mortis. Augu. Ergo tāq̄ homo a lapidib⁹ fugit: sed veh illis a quorū lapideis cordibus deus fu git. Beda. Mystice autem quotquot malas cogitationes quis assumit: quasi tot lapides in iesum mittit: ac deinde q̄tum ad se pertinet si ad de liberationē transit: iesuz extinguit. Grego. Quid autem abscondendo se dominus significat: nisi q eis ipa veritas absconditur: qui eius verba sequi contemnunt: eā quippe quam si inuenit humilē veritas fugit mē

Questio curiosa.

Jesus fact⁹ inuisibilis

tem. Quid aūt nobis hoc exemplo loquitur: nisi vt etiam cum resistere possumus iram superbientium humiliter declinemus.

Capitulū. ix.

Et preteriens iesus vidit hominē cecū a natiuitate: ⁊ interrogauerunt eum discipuli eius. Rabbi: qs peccauit hic an parentes eius vt cecus nasceretur? Rñdit iesus: neq3 hic peccauit: neq3 parētes eius: sed vt manifestentur opa dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est. Uenit nox quando nemo potest operari. Quandiu sum in mundo: lux sum mundi. Hec cū dixisset expuit in terram ⁊ fecit lutū ex sputo: ⁊ liniuit lutum super oculos ceci: ⁊ dixit ei. Uade ⁊ laua in natatoria syloe: quod interptaꝛ missus. Abijt ergo ⁊ lauit: ⁊ venit videns.

¶ Chry. Quia iudei sermonū christi altitudinem nō susceperāt: exiēs de templo curauit cecum. sui absentia eorum furorem mitigans: et per operationē signi: eorū duriciā molliens: ⁊ de his que dicta sunt a se faciēs fidē. vñ dr. Et pte. ie. vi. ho. ce. a na. Ubi cōsiderādū ꝙ egrediēs de tēplo studiose vēit ad op⁹ sui manifestatiuū. ipse em̄ vidit cecū: nō cecus ad eū accessit. Et ita studiose respexit vt discipuli ei⁹ vidētes eū studio se aspiciētē interrogarēt. Sequitur em̄. Et inter. eū disci. eius. Rabbi: quis pec. hic an paren. eius: vt cec⁹ nasceretur? Augu. Rabbi magister est. Magistrū appellāt: qꝛ discere cupiebāt. questionē quippe pposuerāt dño tāq3 magistro. Theophi. Uideꝛ tñ hec qō peccare: neq3 ei susceperāt apostoli nugas gētilium: qm̄ aīa in alio seculo viuēs peccauit: s3 diligēter intuenti nō apparet simplex hec qstio. Chry. Uenerūt ei, ad hāc interrogationē: qꝛ pri⁹ supra paralyticū curās dixit. Ecce san⁹ fact⁹ es: nō vltra pecces. Illi igitur cogitantes: qꝛ propter pctā fuerat ille paralysi resolut⁹: qrunt de isto. Si hic peccauit qd nō est dicere: a natiuitate em̄ cecus est. Aut parētes ei⁹: s3 neq3 hoc. fili⁹ em̄ p patre nō sustinet penā. Sequitur. Rñdit ie. Neq3 hic peccauit: neq3 parētes ei⁹. Aug. Nūqd vel ipe sine originali peccato nat⁹ erat: vel viuēdo nihil addiderat? Habēbāt ergo peccatū ⁊ ipe ⁊ parētes ei⁹: s3 non ipo pctō factū est vt cec⁹ nasceretur. Ipse aūt causam dicit quare cec⁹ sit natus; cū subdit. Sz vt manifestētur opa dei in illo. Chry. Nō aūt ex hoc ostēdit ꝙ alij ceci facti sunt pp pctā parentū. Neq3 ei cōtingit vno peccāte aliū puniri. qd aūt dicit. Ut manifestetur gloria dei: de seipo dicit non de pre. Illi⁹ em̄ gloria iā manifesta erat: s3 nunqd iste iniusta passus est? Sed ego eū bñficiū accepisse dico p cecitatē: p hāc em̄ interiorib⁹ respexit oculis. Qui vero ex nō ente ad esse eū deduxit ptātē habebat absq3 iniuria: ⁊ ita eū dimittere. Dicūt aūt quidā qm̄ vt hic nō est causatiuū: sed significat euētū. sicut ⁊ illō. Lex subintrauit vt abundaret delictū. sic et hoc consecutū est vt dñs oculos clausos apiens: ⁊ alia naturalis infirmitatis nocumēta corrigēs: suā demōstrauit virtutem. Grego. i. mor. Alia itaq3 est pcussio qua pctōr pcutitur: vt sine retractatione puniatur: alia qua pctōr pcutiꝛ vt corrigatur: alia qua qsq3 pcutitur: nō vt preterita corrigat: sed ne vētura cōmittat: alia p quam nec pterita culpa corrigiꝛ: nec futura phibeꝛ. Sed dum inopinata salus pcussionē sequitur: saluantis virt⁹ cognita ardētius amaꝛ. Chry. Et qꝛ de seipso dixit. Ut manifesteꝛ gloria dei. subiūgit. Me opz operari opa ei⁹ q misit me. i. me opz manifestare meipm: ⁊ facere ea que manifestent me patri eadē facientem.

ctas nota

Sensus pfund⁹

Beda. Cũ em̃ filius se operari ope-
ra patris asserit: sua pris opa ea-
dẽ esse mõstrauit: qu nt infirma
saluare: debilia robor. re: hoĩes illu
minare. Augu. Per hoc aũt q dicit.
Qui misit me: vniuersam gloriã dat
illi de quo est: qr ille habet filiũ qui
de illo sit: ipe nõ hz de quo sit. Chry.
Addit aũt. Donec dies est. i. donec li
cet credere hoibus in me: donec vita
hec consistit opz me operari. Et hoc
ostendit subdens. Uenit nox quãdo
nemo põt operari. Nox dicta est fm
illud. Proijcite eũ in tenebras exte-
riores. Ibi ergo erit nox: vbi nemo
põt operari sed recipere quod ope-
ratus est. Cũ viuis fac: si quid factu
rus es. Chryso. Ultra em̃ neq fides
est: neq labores: neq penitẽtia. Au
gu. Si aũt modo operamur: hic est
dies: hic est christus. vnde subdidit.
Quãdiu sum in mũdo: lux sum mun
di. Ecce ipse est dies. Dies iste q cir
cuitu solis impletur: paucas horas
habet. Dies presentie christi vsq in
cõsummationẽ seculi extendet. Ipse
enim dixit. Ecce ego vobiscum sum
vsq in cõsummationẽ seculi. Chry.
Quia vero sermonẽ quẽ dixerat: p
opera credi fecit: subiungit euange
lista. Hec cũ dix. expu. in ter. z fecit
lu. ex spu. z li. su. ocu. ceci. Qui autez
maiores substantias de nihilo ad es
se produxit: multo magis oculos si-
ne materia fecisset. Sed voluit doce
re seipsum esse creatorẽ qui in prin-
cipio vsus est luto ad hois formatio
nẽ. Ideo aũt nõ aqua vtitur ad lutũ
faciendũ sed puto: vt nihil ascribat
fonti: sz discas: qm̃ virt' oris ei' ocu
los aperuit z plasmauit: z deinde vt
non videatur eis ex virtute terre eẽ
curatio iussit lauari. vnde sequitur.
Et dixit ei: vade z laua in nata. sy.
qd interpre. missus: vt discas qm̃ nõ
indigeo luto ad faciendos oculos.
Et qr in syloe erat virt' christi: q oia
operabatur: ppter hoc z interpreta
tionẽ nobis euãgelista adiecit dicẽs
Quod interpretatur missus. vt discat
qm̃ z illic christus eũ curauit. Sicut
em̃ apostol' dicit: q petra erat chri-
stus: ita z syloe spiritualis erat cui'
repẽtinus aque defluxus occulte in-
sinuat nobis christi manifestationẽ
pter omnẽ spem. Sed quare non sta
tim euz fecit lauari: sed ad syloe mi
sit? vt destruatur iudeorum indeuo-
tio. Conueniẽs em̃ eraz omnes euz
videre euntẽ: z lutũ super oculos ha
bentẽ. Et etiã volens ostendere: qm̃
non alienus est a lege z veteri testa
mento: mittit eũ ad syloe. non autẽ
erat timendũ ne syloe sumeret hãc
gloriã: multi em̃ lauantes ibi oculos
nullo tali bñficio sunt potiti. Et iterz
vt discas ceci fidẽ qui nõ cõtradixit:
neq cogitauit apud seipsum. Lutuz
solet magis excecare. multotiens la
ui in syloe: z in nullo sum adiut': si-
quã virtutẽ haberet: psens vtiq cu-
rasset: sed simpliciter obediuit. vñ
sequitur. Abijt ergo z la. z ve. vidẽs.
Sic igitur manifestauit suã gloriã:
non enim parua gloria est vt estime
tur auctor creationis. Ea enim que
de maiori est fides: q minus est certi-
ficat: in vniuersa autẽ creatione ho-
norabilior est homo. Eorum autem
que in nobis sunt mẽbrorum: hono-
rabilior est oculus: hic enim corpus
gubernat: hic ornat visum. Et quod
sol est in orbe terrarum: hoc est ocu-
lus in corpore. vnde superiorem lo-
cum sortitur: sicut in quodaz regali
loco collocatus. Theophi. Quidam
tamen dicunt: q lutum non fuit de-
positum: sed in oculos est cõuersuz.
Beda. Mystice aũt postq̃ expulsus
est de cordibus iudeorum: mox trãs-
iuit ad gentilium populum. Preteri
re autem eius vel iter facere: est de
celis in terram descendere. Itaq vi
det cecum. cum misericorditer respe
xit genus humanum. Augu. Genus
enim humanum est iste cecus. hec
enim cecitas contigit in pmo homi-
ne p pctm̃: de quo oẽs originem duxi
m'. cec' ẽ q a natiuitate. Spuit dñs i
terrã: de saliua lutũ fecit: qr vbũ ca-
ro fcm̃ ẽ: z inũxit oclos ceci. Inũctus
erat z nõdũ videbat. qñ. n. iũxit: for
te eũ cathecuminũ fecit. Mittit illuz
ad piscinã que vocatur syloe: quia

Nox nimi hce. qm̃ ventura

Myste- rium in lauat.

Glo dei nif. ta.

baptizatus est in christo:et tunc eũ illuminauit. Pertinuit autē ad euā gelistam vt cōmendaret nobis nomen huius piscine. et ait. Quod interpretatur missus: Nisi enim ille fuisset missus:nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus. Greg. xviij. mor. Uel aliter. Per saliuā sapor intime contemplationis accipitur: q̄ ad os a capite defluit:quia de claritate conditoris adhuc in hac vita nos positos gustu reuelationis tangit. vnde dominus saliuam luto miscuit: ceci nati oculos reparauit qz superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem sue cōtemplationis irradiat:et ab originali cecitate hominem ad intellectum reformat.

fe is e.

¶ Itaq3 vicini ꝛ qui viderant eum prius quia mēdicus erat dicebant. Nonne hic est qui sedebat ꝛ mendicabat? Alij dicebant quia hic est: alij autem nequaq3 sed similis est ei⁹. Ille vero dicebat quia ego su3. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit Ille homo qui dicitur iesus lutũ fecit ꝛ vnxit oculos meos ꝛ dixit mihi. Uade ad natatoria syloe ꝛ laua. Et abij ꝛ laui ꝛ video. Et dixerũt ei. Ubi est ille? Ait: nescio. Adducũt eum ad phariseos qui cecus fuerat. Erat aũt sabbatũ quādo lutũ fecit iesus: ꝛ apuit oculos ei⁹. Iterũ ergo interrogabāt eum pharisei q̄uo vidisset. Ille aũt dixit eis. Lutũ mihi posuit sup oculos ꝛ laui ꝛ video. Dicebāt ergo ex phariseis quidā. Nō ē hic hō a deo q̄ sabbatũ nō custodit. Alij aũt dicebāt. Quō pōt hō peccator hec signa facere? Et scisma erat iter eos.

Dicũt ergo ceco iterũ. Tu q̄d dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille aũt dixit: Quia propheta est.

¶ Chry. Inopinabilitas facti miraculi incredulitatem iducebat. et ideo dicitur. Itaq3 vicini et qui viderant eu3 prius qz mēdicus erat dicebant. Nonne hic est qui sedebat et mendicabat? Mirabilis dei clementia quo descēdebat? Eos q̄ mendicabant cũ multa deuotione curabat: et hinc iudeorum os obstruens: quoniam non p̄claros: nō insignes: neq3 principes: sed ignobiles sua dignos ducebat prouidētia. etenim in salute omnium venerat. Sequitur. Alij dicebant: qz hic est. Ceco enim per longam viam eunte diligentes inspectores facti ex inopinabilitate eius quod viderāt non vltra poterant dicere. Non est hic. Sequitur. Alij aute3 nequaq3 sed similis eius est. Aug. Aperti ei oculi vultum mutauerant. Sequitur. Ille autē dice. qz ego sum. Uox grata ne damnetur ingrata. Chry. Non enim verecũdatus est de priori cecitate: neq3 formidauit furorē plebis: neq3 renuit ostendere seipsum: vt prediceret benefactorem. Sequitur dicebant ergo ei: quomo aperti sunt oculi tui. Hunc modum neq3 nos scimus neq3 ipse qui curatus est nouit: sed quod quidem factum est nouerat modum aute3 cōprehendere nō poterat. vnde sequitur. Respondit. ille homo qui dr iesus: lutũ fecit: linuit oc'os meos. Uide quomodo verax est. nō dixit vnde fecit. Quod enī nō nouerat non dicit. neq3 eni3 sciuit quoniam in terra expuit: qm̄ autē superunxit: per sensum tactus didicit. Sequit. Et dixit. Uade ad natatoria syloe ꝛ laua. Et ho: etiam ex auditu testatus est: recognouit enim eius voce3 ex disputatione cum discipulis. Et quia ad vnum se preparauerat sc3 omnia sibi suaderi a iubente subiũxit. Et abij et laui: et vidi. Aug.

Clementia iesu miranda.

Cecus fit apostolus

Ecce

Ecce ānūciator factꝰ est gratie. ecce euangelizat et cōfitetur iudeis. Cecꝰ ille cōfitebatur: et cor impiorū strīgebatur: quia nō habebāt i corde qđ iam ille habebat in facie. vñ sequitur. Et dixerūt. vbi est ille? Chry. Dicebāt aūt hoc occasionē meditantes: iā enim aduersus ipsū ꝯspirauerāt. Christus aūt nō aderat his q̄ curabant. nō eñ q̄rebat gloriā neq; se ostētare. Recedebat etiā semp curans iesus: vt oīa suspitio tolleretur signorū. Qui enim nō cognoscebāt eum qualiter ob gratiā eiꝰ se curatos cōfiterentur? vnde sequitur. Ait nescio. Aug. In his ver. inuncto simīlis erat nondū videnti ꝓdicat ꝛ nescit quid predicat. Bed. Unde figuram tenet cathecuminorū: qui ꝛ isti credunt in iesum: adhuc tamē eum quasi nesciūt: qr nondū oti existūt. Phariseorum aūt erat approbare opus vel improbare. Chry. Judei igitur querētes. Ubi est ille. Uolebāt eū inuenire: vt eū ducerent ad eos qi vero nō habuerūt eū ducūt cecū. vñ sequitur. Adducunt eū ad pha. q̄ ce. fuerat. vt. s. vehemētius eūilter rogarēt. Propterea aūt ꝛ euangelista subdit. Erat aūt sabbato quando lu. fecit le. ꝛ ape. ocu. eius. Ut. s. eorū malam mentē demonstraret: ꝛ causam ꝑpter quā eū querebāt vt scʒ occasionem contra eū inuenirent: ꝛ vt detraherent miraculo per estimatā legis ꝑuaricatiōeʒ: quod etiā manifestū ē ex his q̄ sequuntur. Sequitur enim. Iterū ergo inter. euʒ pha. quōvidisset. Uide āt qualiter nō turbatur cecus. nā quādo quideʒ turbis dicebat sine periculo iterrogatus: nō ita magnū erat ꝟitatē dicere. Mirabile aūt est nūc ꝙ in amplori periculo cōstitutus: neq; negat neq; cōtraria dicit prioribus. Sequitur enim. Ille aūt dixit eis. Lutum posuit mihi sup oculos meos: ꝛ laui: ꝛ video. Hoc āt ad eos qui iā audierāt succinctus loquitur. Nō eniʒ dixit nomē dicētis. neq; qm̄ dixit mihi. Uade et laua: sed confestim. Lutum posuit ꝛc. et sic contrarium

Costantia ceci notatur.

Cathe. Aurea

passi sunt eius qđ volebant. Dixerunt enim eū vt negaturuʒ: sed ab eo tertius didicerāt. Sequitur. Dicebāt ergo ex phariseis. Augu. Nō omnes sed quidam. iā enim inungebant quidē. Dicebant ergo: nec videtes nec inūcti. Nō est hic homo a deo qui sabbatū nō cũstodit. Ipse potius custodiebat qui sine peccato erat. Sabbatum enim obseruare spiritualiter est nō habere peccatum. et hoc admonet deus quando cōmendat sabbatū. Omne opus seruile non facietis. Quid sit opus seruile a domino audite. Ois q̄ facit peccaū seruus est pcti. sʒ isti sabbatum carnaliter obseruabāt: spiritualiter violabāt. Chry. Malitiose aūt qđ factū est silentes: estimatam preuaricationē in mediū ferebāt. Non enim dicebāt quoniā sabbato curat: sed qꝛ sabbatū nō fuat Sequitur. Alij dicebāt quō potest hō peccator hec signa facere? A signis enim inducebantur: sʒ imbecilliter erant dispositi. congruū enim erat ostendere qualiter sabbatū nō soluitqr: sed nōdū hanc habebant mētem ꝙ deus esse vt possent respondere quoniā dominꝰ sabbati hec fecit. Nullus deniq; eorū audebat ea que volebat manifeste dicere: sʒ in ambiguitate. hi quideʒ propter improbabilitatem. alij vero ꝓpter amorem principatus. Sequitur ꝛ scisma erat inter eos. Hoc scisma primo incepit in paulo: deinde in principibus. Augu. Dies enim erat christꝰ qui inter lucem et tenebras diuidit Chry. Uolētes aū qui dixerāt. Hō peccator non potest talia signa facere: os aliorū obstruere: eum qui suscepit virtutis experientiā in medium ducunt: vt nō videantur ipsi ad uocatione oti. vñ sequitur. Dicunt ergo ceco iterū. Tu quid dicis de illo qui apuit tibi oculos? Theo. Uide quō beniuole q̄rūt. ñ ei dixerūt. Tu qđ dicis ꝺ illo sabbatū nō obfuat sʒ miraculū cōmemorant. Quomodo aperuit tibi oculos: bene ipsum sanatum concitantes: quasi dicerent.

Insidiosa niter rogatio

S. tho. m m m m

[illegible]

[illegible] sua.

¶ Non crediderunt ergo iudei de illo quia cecus fuisset: et vidisset donec vocaverunt parentes eius qui viderat; et interrogaverunt eos dicentes. Hic est filius vester quem vos dicitis quia cecus natus est? Quomodo ergo nunc videt? Responderunt eis parentes eius: et dixerunt. Scimus quia hic est filius noster: et quia cecus natus est. Quomodo autem nunc videat nescimus: aut quis eius aperuit oculos nos nescimus: ipsum interrogate: etatem habet ipse de se loquatur. Hec dixerunt parentes eius: quoniam timebant iudeos. Iam enim conspirauerant iudei vt siquis eum confiteretur esse christum extra synagogam fieret. Propterea parentes eius dixerunt: quia etatem habet ipsum interrogate.

¶ Chry. Quia pharisei cecum attonitum facere non valuerunt: sed videbant eum cum omni propalatione benefactorem suum predicantem: per parentes putabant christi miraculum annihilare. vnde dicit. Non credi. ergo iudei de illo quia cecus fuisset et vidisset donec voca. pa. eius qui viderat. Augu. i. cecus erat et viderat. Chry. Sed hec est veritatis natura: per que putatur insidias pati per hec efficitur firmenda. cum enim [illegible] quidem obviat: et per ea que inserit veritatem. videtur: per ea clarior eam ostendit quod et nunc factum est. Ne enim aliquis diceret quod vicini nihil certum dixerunt: sed per quandam assimilationem locuti sunt. parentes in medium adducuntur qui maxime suum filium cognoscebant. Statuentes autem eos in medium: cum multo furore interrogant. vnde sequitur. Et inter. eos dicen. Hic est filius vester? et non dicunt. Qui quondam fuit cecus: sed quem dicitis quod natus est cecus. O iniqui quis pater eligeret talia mentiri de filio? Solum non dicunt quem vos fecistis cecum. Duobus autem his ad negationem eos inducere conantur. et in hoc quod dicunt. Quem dicitis quia natus est cecus. et in hoc quod subdunt. Quomodo ergo nunc videt? Theo. q. d. Aut hoc falsum est quod nunc videat aut primum quod cecus fuerit: sed constat hoc esse verum quod videt: falsum ergo fuit quod cecum eum dicebatis. Chrys. Tribus ergo interrogationibus factis: si filius eorum est: si cecus fuit: et qualiter vidit. duas confitentur. vnde sequitur. Responderunt ergo eis parentes eius et dixerunt. Scimus quia hic est filius noster: et quia cecus natus est. Tertiam autem abiiciunt. vnde subdunt. Quomodo autem nunc videat nescimus: aut quis eius aperuit oculos nos nescimus. Et hoc est pro veritate factum est vt nullus alius sed ipse qui curatus est et qui dignus fide erat: hoc confiteretur. vnde sequitur. Ipsum interrogate. etatem habet: ipse de se loquatur. Augu. q. d. Iuste cogeremur loqui pro infante: quia ipse pro se loqui non posset. Cecum a nativitate novimus: sed loquentem. Chry. Qualiter ergo gratificuerint parentes quod eorum que sciebant: quedam tacuerunt propter timorem iudeorum. Sequitur enim. Hec di. pa. eius quia time. iudeos. Rursus et hic opinionem iudeorum et mentem evangelista inducit. vnde sequitur. Iam enim conspi. iu. vt siquis eum confi. christum extra syna. fieret. Aug. Iam non erat malum fieri extra synagogam

illi expellebant: christus suscipiebat: sequitur. Propterea parentes eius di. q2 eta. hz. ipsum interrogate. Alcui. In quo ostēdit euāgelista il los nō per ignorātiā: sed ppter metum talia rñdisse. Theo. Imbecilliores eñi filio erāt q̄ testis aderat intrepidus veritatis: illuminatos habēs oculos intellectus a deo.

¶ Uocauerunt ergo rursum hominem qui fuerat cecus: et dixerunt ei. Da gloriam deo. Nos scimus: quia hic homo peccator est. Dixit ergo eis ille. Si peccator est nescio: vnum scio quia cecus cum essem modo video. Dixerunt ergo illi. Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos. Respondit eis. Dixi vobis iam ꝛ audistis. Quid. iterum vultis audire? Nunquid ꝛ vos vultis discipuli eius fieri. Maledixerunt ergo ei: ꝛ dixerunt. Tu discipulus illius sis: nos autem moysi discipuli sumus. Nos scimus quia moysi locutus est deus: hunc autem nescimus vnde sit. Respondit ille homo: ꝛ dixit eis. In hoc enim mirabile est quia vos nescitis vnde sit: ꝛ apuit meos oculos. Scimus āt quia peccatores deus non audit: sed siquis dei cultor est: et voluntatem eius facit hunc exaudit. A seculo non est auditū quia quis aperuit oculos ceci nati. Nisi esset hic a deo: non posset facere quicq̄. Responderunt ꝛ dixerunt ei. In peccatis natus es totus: ꝛ tu doces nos. Et eiecerunt eum.

¶ Chry. Q2 pentes miserūt phari. ad illū q̄ curatus ē: rursus vocauerūt eū scđo. vñ đr. Uoc. ḡ rurs⁹ ho. q̄ ce. fu. Nō āt māifeste dicūt. Nega qm̄ ipse te curauit: sz sub ptextu religionis ad hoc eū iducere volūt. vñ seq̄r. Da gl'. deo. q. d. Cōfitere: q2 hic nihil est opat⁹. Aug. Nega qđ accepisti. hoc plane nō ē deo gloriā dare sz deū poti⁹ blasphemare. Al. Sic ḡ volebāt illū dare gl'iā deo. vt sicut ꝛ ipsi xp̄z diceret pctō. ē. vñ seq̄r. Nos sci. q2 hic hō pctōr ē. Chry. Qualr̄ ḡ non arguistis eū dicē. Quis ex vob arguet me de pctō? Al. Sz ille vt neq3 pateret calūnie: neq3 v̄itatē celaret nō dixit. Scio eū iustū. nā seq̄r. Dicit ḡ ille. Si pctōr est nescio. Chry. Qualr̄ q̄ dixit. Qm̄ pp̄ha ē. nūc dic. Si pctōr ē nescio. nūq̄d mō timuit cec⁹? Absit: sz voluit xp̄z a rei testimonio ꝛ nō a sua voce ab incusatione eripe: ꝛ suā rñsionē facere fidedignā ab accepto bñficio. Uñ subdit. Unū scio: q2 cec⁹ cū essem: mō video. q. d. Nihil mō de hoc dico vtrū sit peccator. sz itez dico q̄ manifeste noui. q2 igit̄ nequerūt euertere quod fcm̄ est: ad priores redeūt s̄mōes rursus modū curatiōis inq̄rētes: sicut canes q̄ devenationē nūc huc: nunc illuc iuestigātes. vñ seq̄r. Dixe. ḡ illi. Quid fecit tibi: qūo. ap. tibi ocu. hoc ē. Nūq̄d p̄stigio aliq̄? Nō ei dixe. q̄r vidimi: sz q̄r ap. ocu. tibi. dātes occasionē deti ahēdi ꝯ ei⁹ opationē. Dōec igit̄ res inq̄sitiōe idigebat: cecus remisse loq̄bat̄: q2 v̄o iā vicerat audacter de reliq̄ eis loq̄t̄. vñ seq̄r: Rñdit eis. Dixi vob iā ꝛ audistis q̄d itē vultis audire. q. d. Nō attēdist ad ea q̄ dicūt̄. vñ vltra nō rñdebo vobis inaniter interrogātibus ꝛ nō volentibus addiscere sz cauillari que dicuntur. vnde sequitur. Nūquid ꝛ vos vultis discipuli eius fieri? Aug. Quid est. nunq̄d ꝛ vos nisi q2 iam ego sum. nunquid ꝛ vos vultis. iam video: sed non inuideo. Hec loquebatur tam stomachans aduersus duritiā iudeoꝝ: ꝛ ex ceco vidēs: non ferens cecos. Chryso. Itaq3 forte quid est veritas: ita ibe alle mēdaciū. nā v̄itas ꝛ siq̄dē dispe

Iniqua emuloꝝ ptextio.

Ueritas facit claros.

ctos assumpserit: claros eos facit vl' ostendit. Mendacium autez et si cū fortibus fuerit: imbecilles eos mōstrat. Sequitur. Maledixe. ergo ei et dixe. Tu discip. eius sis. August. Maledictum est si cor discutias: nō si verba perpendas. tale maledictū super nos: et super filios nostros. Sequitur. Nos aūt moysi discipuli sumus. nos scimus quia moysi locut' est deus. Sed tūc sciretis: quia per moysen predictus est deus: habetis enim dominū dicentem. Si crederetis moysi: crederetis et mihi. de. me ille scripsit. ita ne segnem seruum et deorsum pomtis contra dominum? nam subditis. Hunc autem nescim' vnde sit. Chrysosto. Ea que per visum cognoscitis: auditu minora estimatis: illa enim que nosse vos dicitis: a progenitoribus audistis. Sed nonne fidedignior est: qui certificauit q a deo venit per miracula: que non solum audistis sed vidistis? vnde sequitur. Respondit ille homo et dixit eis. In hoc enim mirabile est: quia vos nescitis vnde sit: et aperuit oculos meos. Ubiqz signuz inducit: quia hoc depravare non poterant: sed ab eo conuincebantur. et quia dixerant: q homo peccator non potest talia signa facere: decetero illorum assumit iudiciuz propria verba eis in memoriā reducens. vnde subdit. Scimus autē qz peccatores de' non audit. q. d. Opinio hec mea et vestra cōmunis est. Augu. Hec nondū vnctus loquitur. Nā et peccatores exaudit deus. Si eñ non, frustra publicanus diceret. Deus propiti' esto mihi peccatori: et illa cōfessione meruit iustificationē: quomodo ipse cecus illuminationē. Theoph. Uel dicendū est: quoniā q dictū est deū non exaudire peccatores: hoc significat: q facere miracula deus peccatoribus nō concedit. Cū vero veniā implorant de cōmissis: trāslati sunt de gradu peccantiū ad statū penitētium. Chryso. Et vide q cuz supra dixit. Si peccator est nescio: non dubitans dixit. hic eniz non solū a peccatis eum excusat: sed valde deo placentem ostendit. nam subdit. Sed si dei cultor est: et voluntatē eius facit: hunc exaudit. Non eñ sufficit deuz cognoscere: sed voluntatē eius facere. deinde extollit quod factū est di. A seculo non est au. quia quis ape. ocu. ce. nati. q. d. Si confitemini qm deus peccatores non audit. hic autē miraculū fecit: et tale quale null' hominū fecit. manifestum est virtutez qua hoc fecit maiorem esse: q̄ que ē in hominē virtus. vnde subdit. Nisi esset hic a deo: nō posset facere qcq̄. Augusti. Libere constanter veraciter. Hec enim que facta sunt a domino a quo fierēt nisi a deo? aut qñ a discipulis talia fierent: nisi in eis dominus habitaret? Chrysostom'. Quia ergo veritatē locutus ē inmullo confusus est: quando maxime admirari eū oportebat tunc euz condēnant. Sequitur eñ. Responderūt et dixerūt ei. In peccatis natus es totus: et tu doces nos. Augusti. Quid est totus? cum oculis clausis. sz qui aperuit oculos: saluat et totū. Chry. Uel dicunt. Totus. ac si dicerent. A prima etate in peccatis es. hic igit eius cecitatē exprobrāt: ostendētes q propter peccata factus est cecus: quod rationem non habebat. donec ergo expectabant eum negaturum esse: fidedignum esse putabant: sed nunc eum eijciūt. vnde sequitur. Et eiecerunt eum foras. Augu. Ipsi illum magistrum fecerant: ipsi vt discerent totiens interrogauerunt et ingrati docentē proiecerunt. Beda. Solet enim maiorum consuetudo a minorib' aliquid discere dedignari.

Opinio fl'a phariseorū.

...cei opi... o fal...

¶ Audiuit iesus: quia eiecerūt eum foras: et cum inuenisset eū dixit ei. Tu credis in filiuz dei? Respondit ille et dixit. Quis ē domine vt credam in eum? Et dixit ei iesus. Et vidisti eum: et qui loquitur tecum ipse est. At ille ait. Credo domine. Et procidens adorauit eum: et dixit ei

iesus. In iudicium ego in hunc mundum veni: vt qui non vidēt videant: et qui vident ceci fiāt. Et audierunt quidam ex phariseis qui cum ipso erant: et dixerunt ei. Nunquid et nos ceci sumus? Dixit eis iesus. Si ceci essetis non haberetis peccatū. Nunc vero quia dicitis videm⁹ peccatum vestrum manet.

¶ Chryso. Qui propter veritatē et christi confessionē iniuria opprimū tur: hi maxime honorātur: quod in ceco factū est. eiecerunt eīn eum ex templo iudei: et inuenit eum dominus templi et eū suscepit: sicut agonotheta athletam multū laborātē z coronauit. vnde dicitur. Audiuit iesus quia eie. eum fo. z cum inue. eū dixit ei. Tu cred. in fi. dei? Ostendit autē euangelista: quoniam propter hoc venit iesus vt ei loqueretur. Interrogat autē non ignorans: sed volens seipsum notū facere. et ostendens quoniam multū appreciatur eius fidem. quasi dicat. Plebs conuitiata est mihi. sed nulla mihi ē cura illorum: vnius cura est: vt tu credas. melior est faciens voluntatem dei: q̄ decies mille iniqui. Hyla. vj. de trinita. Si autē sola christi qualiscunq̄ confessio fidei esset consummatio dictum fuisset. Tu credis in christū. Sed quia hereticis pene omnibus hoc nomen in ore esset futurū vt christum confiterētur: z filium tamen negarent: id quod propriū christo est: ad fidem poscitur. i. vt credatur in dei filiū. Credidisse autem in dei filium quid proficit si credat in creaturā: cū a nobis fides in christo non creature dei: sed filij dei postuletur. Chryso. Nondum autē cecus christum nouerat: cecus eīn erat anteq̄ veniret ad christū. et post curationem a iudeis circūtrahebat. vnde sequitur. Respondit ille et dixit. Quis est domine vt credam in eū? Desiderantis z valde ingerētis animę verbum est: pro quo tot disputauit. Hunc ignorat: vt discas in eo veritatis amorē. nondū dixit ei dominus. Ego sum qui curaui te: sed medie adhuc loquitur. vnde sequitur. Et vidisti eū. Theophi. Hoc autem dicit: vt reducat ei in memoriā sanitatē. et quia ab ipso virtutē videndi acceperat. Attende aūt quoniā qui loquebatur ex maria nat⁹ est: et ipse idem est dei filius. non alius et ali⁹ s̄m errorem nestorij. vnde sequitur. Et qui loquitur tecum ipse est. Augusti. Modo lauat faciē cordis ei⁹. Denique iam facie lota cordis z mundata consciētia: agnoscit illū non filiū hominis tantū q̄d ante crediderat: sed iam filiū dei qui carnē susceperat. vnde seq̄tur. At ille ait. Credo dn̄e. Parum est credere. vis videre qualē credat. Et procidens adorauit eum. Beda. In quo possunt sumere exemplū: vt non erecta ceruice quis dominū roget: sed supplex ī terrā prostratus: eius misericordiā imploret. Chryso. Per hoc igitur ei⁹ diuinam virtutem ostendens: z verbo opus adiungens. domin⁹ autem illū feruentiorē circa fidem fecit. et eos qui sequebātur erexit. vnde seq̄tur. Et dixit eis iesus. In iudicium ego in hunc mundū veni. Augusti. Dies enim erat inter lucem et tenebras discurrens. recte autem subditur. Ut qui non vident videant: q̄ de tenebris liberat. Sed quid est quod subditur. Et qui vident ceci fiant. audi quod sequit̄. Cōmoti sunt enī pharisei q̄dam ex verbis istis. vnde sequitur. Et audierūt quidā ex phariseis qui cum ipso erant: et dixerūt ei. Nunquid z nos ceci sumus. hoc eīn eos mouebat. Et qui vident ceci fiant. Sequitur. Dixit ergo eis iesus. Si ceci essetis: non haberetis peccīn. i. si vos cecos diceretis: et ad medicū recurreretis. Nunc vero q̄ dicitis: Uidemus. peccatū vestrum manet. q̄ eīn dicendo videm⁹. medicum non queritis: in cecitate vestra manebitis. hoc est ergo q̄d pauloante dixit. Ego veni: vt qui non vident videant. i. qui se nō videre confiten-

Ceci illuminātur: z pfect⁹

Nestorij error dānatur

Cōfessionis remediū.

tur:et medicuz querunt vt videant.
Et qui vident ceci fiant.i.qui se pu
tant videre: et medicū non querūt:
in sua cecitate permaneāt:ergo istā
discretionē vocauit iudiciuz:cū ait.
In iudiciū veni in hūc mundū. Nō
illud iudiciū iam intulit mundo:qd
de viuis et mortuis in fine seculi iu
dicabit. Chrysosto. Uel aliter. In iu
dicium dixit.i.in maius suppliciuz.
ostendens quoniā qui condemnaue
runt eū ipi sunt q condemnati sunt.
Qd autē dicit. Ut qui non vident vi
deant et qui vident ceci fiant. Idez
est qd paulus dicit. q gentes q non
querebant iustitiā inuenerunt iusti
tiam:que ē ex fide christi. Israel au
tem persequens legem iustitie:in le
gē iustitie non peruenit. Theophi.
quasi dicat. Ecce q a natiuitate non
viderat.iam videt omnia in corpo
re.qui vero videre vidētur:excecati
sunt intellectu. Chrysosto. Sunt eñi
due visiones et due cecitates scilicet
sensibilis et intellectualis.illi autē
ad sensibilia inhiant solū: et de sen
sibili soluz verecūdabātur cecitate.
vnde ostēdit eis q melius esset eos
esse cecos:q sic vidētes.propter qd
dicit. Si ceci essetis:non haberetis
peccatū.quia tolerabilius fieret vo
bis suppliciuz. Sed nunc dicitis:qr
videtis. Theophi. Non consideran
tes factuz in ceco miraculū:nō estis
digni venia: quasi ex visis miracu
lis ad fidem non attracti. Chrysost.
Hoc igitur quod estimabant eē ma
gnam laudē:ostēdit q eis fert sup
plicium: ⁊ simul consolatus est eum
qui a natiuitate fuerat cecus de cor
porali cecitate. Non aūt sine causa
euangelista dicit: q audierunt hoc
quidā ex phariseis q cuz ipso erāt:
sed vt rememoretur quoniaz isti illi
erant qui prius restiterant christo:
deinde eū lapidare voluerunt. Erāt
enim quidā superficietenus sequen
tes: et facile in contrariuz transmu
tabantur. Theophil'. Uel aliter. Si
ceci essetis:id est inscij scripturarū:
nequaq tam grande vobis peccatū
incumberet tanq ignorantia peccā
tibus:nunc vero quia prudētes vos
atq legisperitos asseritis: per vos
ipsos condēnabiles estis. Cap. x.

Amen amen dico vobis:qui non intrat per ostium in ouile ouiū:sz ascen
dit aliūde: ille fur est et latro. Qui autem intrat
per ostium pastor est ouium.
Huic ostiarius aperit: et oues
vocē eius audiūt. Et proprias
oues vocat nominatim:et edu
cit eas. Et cum proprias oues
emiserit ante eas vadit: ⁊ oues
illum sequūtur:quia sciunt vo
cem eius. Alienū autem non se
quūtur:sed effugiunt ab eo: qr
non nouerunt vocem alienorū.
Hoc prouerbium dixit eis ie
sus. Illi autem non cognoue
runt quid loqueretur eis.

Chrysosto. Quia domin' de ceci
tate iudeorū disputauerat:ne dicāt.
Nō est ex nostra cecitate q ad te nō
accedimus: sed a te auertimur:vt
erroneuz fugientes: vult ostendere
q non est erroneus sed pastor: po
nens signa latronis et pastoris. Et
primo ostendit quis est erroneus et Pseudo
fur dicens. Amen amē dico vobis: xpi no
qui nō intrat p ostiū in ouile ouiuz: tātur.
sed ascendit aliunde:ille fur est ⁊ la
tro. Hoc autē et eos qui ante eū fue
runt occulte insinuat:⁊ eos qui post
eum:futuri sunt antichristū et pseu
dochristos. ostium autē scripturas
vocauit:he enim dei cognitionē ape
riunt: he oues custodiunt:et lupos
superuenire non permittunt. Hereti
cis introitū precludentes. Qui ergo
non scripturis vtitur sz aliūde ascē
dit:hoc est aliā sibi et non legitimā
viam facit:hic fur est.dicit autem.
Ascendit et non intrat ad similitudi
nem furis:maceriā transcēdere vo
lentis:⁊ periculose omnia agentis.

dicēs aūt. Aliūde: etiā scribas occul
te insinuauit qui docebāt mādata &
doctrinas hoim: & legē ꝑuaricabāt.
Si aūt infra seipm ostiū dicit: non
oportet turbari. etem pastorē seipsū
& ouē differēter ꝓdicat. qz em addu
cit nos patri: ostiū se dicit. qz vo ꝓ
curat: pastorē. Aug. Uel aliter. Mul
ti sunt qui ſm quādā vite huius cō
suetudinē dicunt boni hoies: qui ea
que in lege mādata sūt quasi obser
uāt: & xpiani nō sunt. & plerūqz se ia
ctant sicut pharisei. nunqd & nos ce
ci sumus? qi vero oia ista q faciūt: &
nesciūt ad quē finē referāt: inaniter
faciūt: dñs de grege suo & ostio quo
intratur ad ouile similitudinē po
Uirtutes gentiliū vane sunt. suit dicens. Amē amē &c. Dicāt ergo
pagani vel iudei vel heretici: bene
viuim⁹: si p ostium nō intrāt: qd eis
pdest? Ad hoc em debet vnicuiqz ꝓ
desse bene viuere: vt detur illi semp
viuere: qz nec bñ viuere dicēdi sunt:
qui finem bñ viuēdi vel cecitate ne
sciunt vel inflatione cōtemnūt. Non
est aūt cuiqz spes vera semp viuēdi:
nisi cognoscat vitā qd est xps. & per
hanc ianuā intret in ouile. Quicūqz
ergo vult intrare ad ouile: p ostium
intret: nō solū xpm predicet: sed xpi
gloriā qrat non suā. Humilis autē
ianua est xps: qui intrat p hanc ia
nuā oportet humilē esse: vt sano ca
pite possit intrare. Qui autē se non
humiliat: sed extollit: p maceriam
vult ascēdere: ideo exaltat vt cadat.
Querūt ergo plerūqz tales homines
etiā persuadere hoibus vt bene vi
uant: & christiani nō sint: p aliā par
tem volūt ascēdere: rapere & occide
re. Tales ergo fures sunt: qz qd alie
num est suū dicunt. Latrones: qz qd
furātur occidūt. Chrysost. Uidistis
qualiter descripsit latronē: intuere
& pastoris diffinitionē. Sequit enim.
Passio xpi imitanda. Qui autē intrat p ostium: pastor est
ouiū. August. de ver. do. Intrat per
ostiū: qui intrat p xpm: qui imitat
passionē xpi: qui cognoscit humili
tatē xpi: vt cū deus factus sit homo
pro nobis cognoscat se homo nō eē
deū: sed hominē. Qui em vult deus
videri cū sit homo. nō imitatur illū
qui cū deus esset: homo fact⁹ est. Ti
bi autē nō dicitur. Esto aliqd min⁹
qz es: sed agnosce quid es. Seqtur.
Huic ostiarius aperit. Chryso. Ni
hil ꝓhibet ostiariū vocare moysen:
ille enim est cui eloquia dei credita
sunt. Theophi. Uel spiritussanctus
est ostiarius: per quē scripture rese
rate nobis indicant christum. Aug.
Uel aliter. Ostiariū ipsum dominū
debemus accipere. multo sunt enim
magis inter se diuersa in rebus hu
manis pastor & ostium: qz ostiarius
et ostium. et tamen domin⁹ & pasto
rem se dixit et ostium. Cur ergo nō
intelligamus ipsum et ostiarium?
ipse em se aperit: qui seipsum expo
nit. Si aliā personā queris ostiariū:
vide ostiarium forte spiritūsanctū:
de quo dominus dicit. Ipse vos do
cebit omnē veritatē. ostium est chri Sp̄s sanctus ostiari⁹
stus q est veritas. quis aperit ostiū:
nisi qui docet veritatē? Cauendū ta
men est ne maior estimet ostiarius
esse qz ostiū: qz in domib⁹ hominum
ostiari⁹ ostio: nō ostiū ꝑponit ostia
rio. Chryso. Quia vero dicebāt eum
esse deceptorē: & hoc ex infidelitate
sui ipsorū certificabant dicentes: qs
principū credit in eum? ostendit nūc
qz ex hoc qz non attendunt ei: ex ordi
ne ouium excludūtur. vnde sequit.
Oues vocem eius audiunt. Si enim
pastoris est per legitimum intrare
ostium: per quod ipse intrauit. ab
ouium congregatione se abstrahūt
qui ipsum non audiunt. Sequitur.
Et proprias oues vocat nominatim.
Augustin⁹. Nouit enim nomina pre
destinatorū. vnde discipl'is ait. Gau
dete quoniam nomina vestra scri
pta sunt in celo. Sequit. Et educit
eas. Chrys. Oues educebat qn eas
mittebat: nō extra lupos: sed in me
dio luporum. Uidet aūt & de ceco oc
culte insinuare. etenim illum edu
xit vocans ex medio iudeorum: et
vocem eius audiunt. Augustinus.
Sed et quis alius oues emittit: nisi
qui earum peccata dimittit? vt eum
seq duris libertate vinculis possint.

Sequitur eum. Et cũ proprias oues emiserit ante eas vadit. Glo. Emittit siquidẽ eas de tenebris ignorantie ad lucẽ dũ ante eas vadit: quasi in colũna nubis ⁊ ignis. Chrysosto. Nimirũ pastores cõtrariũ faciunt oues sequentes: sed ipse ostendit re contrariũ facere: quoniam oues deducit ad veritatem. Augusti. Et q̃s est qui oues p̃cessit: nisi qui surgens a mortuis iam non moritur: ⁊ patri dixit. Quos dedisti mihi: volo vt vbi ego sum: ⁊ ipsi sint mecum. Sequitur. Et oues illum sequuntur: quia sciunt vocẽ eius: alienum aũt nõ sequuntur: sed fugiunt ab eo. q: non nouerunt vocem alienorũ. Chryso. Alienos dicit eos qui circa theodã et iudã: aut eos qui post hec alios debent decipere pseudo apostolos: vt enim nõ dicatur vnus illorum eẽ per multa se ab eis separat. Primo quidẽ per doctrinã scripturarũ: per quas christus ad se homines adducebat. Illi vero ab eis homines abstrahebant. Secundo per ouiũ obedientiã. nam in eũ quidem non solũ viuentem: sed etiã mortuum homines crediderunt: illos autem confestim reliquerunt. Theophi. Significat etiã antichristum qui paululum decipiens non obtinebit sequaces post eius mortem. Augu. Sed quomõ soluetur ista questio? Audiunt vocem christi quandoq; non oues audiuit enim iudas: sed lupus erat et non audiunt oues: aliqui eñ eoꝝ qui christum crucifixerunt non audierunt. sed oues erant. Sed dicet aliquis quãdo nõ audiebant: oues non erant. vox audita eos mutauit: et ex lupis oues fecit. Me autem adhuc mouet q: per ezechielẽ obiurgat dominus pastores et dicit inter cetera de ouibus. Errantem nõ reuocastis: ⁊ errantem dicit ⁊ ouẽ appellat. Non erraret si vocem pastoris audiret: sed ideo errauit: quia vocẽ alieni audiuit. Dic ergo. Nouit dñs qui sunt eius: nouit p̃scitos: nouit predestinatos. Ipsi sunt oues: aliquando seipsi nesciunt: sed pastor nouit eas. multe enim oues foris sunt: ⁊ multi lupi intus. De p̃destinatis ergo loquitur. Est autẽ aliqua vox pastoris in qua oues nõ audiunt alienos: in qua nõ oues nõ audiũt christum. Que est ista vox? Qui perseuerauerit vsq; in finem: hic saluus erit. Hanc vocẽ nõ negligit proprius: nõ audit alienus. Sequitur. Hoc prouer. dixit eis iesus. Illi autem nõ cognoue. quid loquebatur eis. Pascit enim dñs manifestis: exercet obscuris. Cum autem duo audiunt verba euangelij: vnus impius: alter pius. ⁊ talia foris sunt vt ambo nõ intelligant. Unus dicit: verum est qđ dixit: et bonum est qđ dixit: sed nos nõ intelligimus. Iste q: credit: iam pulsat: dignus est cui aperiatur: si pulsare p̃sistat. Alius dicit. Nihil dixit qui adhuc audiat. Nisi credideritis non intelligetis.

Allegorica expositio. (margin)

Nouit dñs qui sunt ei⁹. (margin)

¶ Dixit ergo eis iterum iesus: Amen amen dico vobis: quia ego sum hostium ouium. Oẽs quotquot venerunt fures sunt et latrones: sed non audierunt eos oues. Ego suꝫ hostiũ: Per me siquis introierit saluabitur et ingredietur et egredietur: et pascua inueniet. Fur nõ venit: nisi vt furetur: et mactet ⁊ perdat. Ego veni vt vitã habeant: et abundantius habeant.

¶ Chryso. Dñs attentiores volens iudeos facere manifestat qđ supra dixerat. vnde dicit. Dixit ergo iteꝝ eis iesus. Amẽ dico vobis: Ego sum hostium ouiũ. Augu. Ecce qđ clausum posuerat aperuit: ipse est hostiũ intremus: et nos intrasse gaudeamus. Sequit. Omnes quotquot venere fures sunt et latrones. Chryso. Non de prophetis hoc dicit: sicut heretici dicunt: sed de seditiosis. vnde et laudans oues subiungit. Sed nõ audierunt eos oues. Nusq; autem videtur laudare eos qui nõ obedierunt prophetis: ꝫ eos arguit vehe-

mẽter. Aug. Intellige ergo. Quot-
quot venerunt preter me: non autẽ
preter illum prophete venerunt: qr
cum illo venerunt qui cũ verbo dei
venerunt: qui veraces fuerũt: quia
ipse verbũ et veritas venturus pre
cones mittebat: sed eorum corda quos
miserat possidebat. carnez quippe
ipse accepit ex tẽpore qui est semper.
in principio erat verbũ. ante aduen
tum autem eius quo humilis venit
in carne precesserunt iusti. sic eũ cre
dẽtes venturũ: quomodo nos credi
mus in eũ qui venit. tempora varia
Una fi- ta sunt: nõ fides. Eadez enim fides
des om- vtrosque coniungit: et eos qui venturum
niũ tem- esse: et eos qui venisse crediderunt.
porum. Quotquot ergo preter illum vene-
runt: fures fuerũt et latrones id est
ad furandum et occidendum vene-
runt. Sed non audierunt eos oues
illi scilicet de quibus dictum est. No-
uit dominus qui sunt eius. Eos
ergo non audierũt oues: in quibus
non erat vox christi: errantes: vana
fingentes: miseros seducentes. qua
re autem se hostiũ dixerit apit sub-
dens. Ego sum hostium per me si qs
intro. saluabitur. Alcui. quasi dicat
Illos nõ audiunt oues: sed me au-
diunt: quia ego sum hostium. et qui
per me nõ fictus. sed verus introie-
rit perseuerãdo saluabitur. Theo.
Educit autem ad pscua dominus
oues per hostiũ. vnde sequitur. Et
ingredietur et egredietur et pascua
inueniet. Que sunt autem hec pa-
scua: nisi delectatio futura et reqes
in quam nos dominus introducit.
Pascua mystica Augustinus. Sed quid est quod di-
cit. Ingredietur et egredietur. Ingre-
di quippe in ecclesiam per hostium
ipsum valde bonum est: exire autẽ
de ecclesia nõ est bonũ. Potest ergo
dici ingredi nos quãdo interius ali
quid cogitamus: egredi autem quã
do exterius aliquid operamur: secundum
illud. Exiuit homo ad opus suum.
Theophil. Vel ingredi dicitur cui
est cure homo interior. egredi vero
qui hominez exteriorẽ id est mẽbra
que sunt super terrã in christo mor-
tificat: hic enim pascua in futuro re
periet seculo. Chrysosto. Vel hoc di-
citur propter apostolos: qui cũ ocio
introierunt et exierunt: vt totius or-
bis terrarũ facti dñi: et nullus eos
eijcere valuit. et nutrimentum ha-
buerunt. Augu. Sed plus me dele-
ctat quod ipse quodã modo nos admo-
nuit: cum secutus adiũgit. Fur non
venit nisi vt furetur. Alcui. q. d. Me
rito oues nõ audiunt vocẽ furis: qr
nõ venit fur nisi vt furetur: alienã rez
sibi vsurpando: nõ de preceptis xpi
suos sectatores instruens: sed suis
exemplis eos viuere suadens. vñ
subditur. Et mactet mala doctrina
retrahendo a fide. Et pdat in eter-
na damnatione: illi ergo furantur et
occidunt. Ego veni vt vitã habeãt:
et abundantius habeant. Augu.
Videtur mihi dixisse vt vitã habeãt
ingredietes: hoc est per fidem que
per dilectionem operatur: per quã
fidem in ouile. ingrediuntur vt vi-
uant: quia iustus ex fide viuit. Et
abundantius habeant. s. egredien-
tes. s. quando veri fideles moriunt:
et abundantius habeant vitaz: vbi Vita du-
nunquam deinde moriantur. Quanuis plex di-
ergo et hic de ipso ouili nõ desint pa- stinguit
scua. inuenient tamen pascua vbi
saturentur: qualia inuenit cui dictũ
est. Hodie mecuz eris in paradiso.
Grego. super ezechiel. in hom. xiij.
Ingredietur ergo ad fidẽ: egredietur
ad spẽm. pascua vero inueniet in
eterna satietate. Chryso. Quod au
tem dicit. Fur non venit nisi vt fure
tur et mactet et perdat. de seditiosis
dicit qd ad litteram est factum om-
nibus occisis et perditis: qui eos se-
quebantur: et sic etiam presenti vita
eos priuauerunt. Ego autem veni
pro salute ouium: vt vitam habeãt:
et abundantius habeant in regno
celorum. et hec est tertia differentia
qua se discernit a pseudo prophetis.
Theophi. Mystice autem fur dia-
bolus est qui venit tentando vt fu-
retur per cogitationes illicitas. et
mactet per consensum: et deinde per
opera destruat.

tem. Quid aūt nobis hoc exemplo loquitur: nisi vt etiam cum resistere possumus iram superbientium humiliter declinemus.

Capitulū. ix.

Et preteriens iesus vidit hominem cecū a natiuitate: et interrogauerunt eum discipuli eius. Rabbi: qs peccauit hic an parentes eius vt cecus nasceretur? Rñdit iesus: neqʒ hic peccauit: neqʒ parētes eius: sed vt manifestentur opa dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est. Uenit nox quando nemo potest operari. Quandiu sum in mundo: lux sum mundi. Hec cū dixisset expuit in terram et fecit lutum ex sputo: et liniuit lutum super oculos ceci: et dixit ei. Uade et laua in natatoria syloe: quod interpretat missus. Abiit ergo et lauit: et venit videns.

¶ Chry. Quia iudei sermonū christi altitudinem nō susceperāt: exiēs de templo curauit cecum. sui absentia eorum furorem mitigans: et per operationem signi: eorū duriciā molliens: et de his que dicta sunt a se faciēs fidem. vñ dr. Et pteriens ie. vi. ho. ce. a na. Ubi cōsiderādū q egrediēs de tēplo studiose venit ad op⁹ sui manifestatiuū. ipse eñ vidit cecū: nō cecus ad eū accessit. Et ita studiose respexit vt discipuli ei⁹ videntes eū studio se aspicientē interrogarēt. Sequitur eñ: Et inter. eum disci. eius. Rabbi: quis pec. hic an paren. eius: vt cec⁹ nasceretur? Augu. Rabbi magister est. Magistrū appellāt: qr discere cupiebāt. questionē quippe proposuerāt dño tanqʒ magistro. Theophi. Uidet tñ hec qō peccare: neqʒ ei susceperāt appostoli nugas gētilium: qm aia in alio seculo viuēs peccauit: sʒ diligēter intuenti nō apparet simplex hec qstio. Chry. Uenerūt ei, ad hanc interrogationē: qr pri⁹ supra paralyticum curās dixit. Ecce san⁹ fact⁹ es: nō vltra pecces. Illi igitur cogitantes: qr propter pctā fuerat ille paralysi resolut⁹: qrunt de isto. Si hic peccauit qd nō est dicere: a natiuitate eñ cecus est. Aut parētes ei⁹: sʒ neqʒ hoc. fili⁹ eñ p patre nō sustinet penā. Sequitur. Rndit ie. Neqʒ hic peccauit: neqʒ parētes ei⁹. Aug. Nūqd vel ipse sine originali peccato nat⁹ erat: vel viuēdo nihil addiderat? Hēbāt ergo peccatū et ipe et parētes ei⁹: sʒ non ipo pctō factū est vt cec⁹ nasceretur. Ipse aūt causam dicit quare cec⁹ sit natus: cū subdit. Sʒ vt manifestētur opa dei in illo. Chry. Nō aūt ex hoc ostēdit q alij ceci facti sunt pp pctā parentū. Neqʒ ei cōtingit vno peccāte aliū puniri. qd aūt dicit. Ut manifestetur gloria dei: de seipo dicit non de pre. Ill⁹ eñ gloria iā manifesta erat: sʒ nunqd iste iniuste passus est? Sed ego eū bñficiū accepisse dico p cecitatē: p hanc eñ interiorib⁹ respexit oculis. Qui vero ex nō ente ad esse eum deduxit ptātē habebat absqʒ iniuria: et ita eū dimittere. Dicūt aūt quidā qm vt hic nō est causatiuū: sed significat euētū. sicut et illō. Lex subintrauit vt abundaret delictū. sic et hoc consecutū est vt dñs oculos clausos apiens: et alia naturalis infirmitatis nocumēta corrigēs: suā demōstrauit virtutem. Grego. i. mor. Alia itaqʒ est pcussio qua pctōr pcutitur: vt sine retractatione puniatur: alia qua pctōr pcutit vt corrigatur: alia qua qsqʒ pcutitur: nō vt preterita corrigat: sed ne vētura cōmittat: alia p quam nec pterita culpa corrigit: nec futura phibet. Sed dum inopinata salus pcussionē sequitur: saluantis virt⁹ cognita ardētius amat. Chry. Et qr de seipso dixit. Ut manifestet gloria dei. subiūgit. Me opʒ operari opa ei⁹ q misit me. i. me opʒ manifestare meipm: et facere ea que manifestent me patri eadē facientem.

Sensus profund⁹

[...]tas nota

Beda. Cũ em̃ filius se operari ope=
ra patris asserit: sua p̃ris opa ea=
dẽ esse mõstrauit: qu nt infirma
saluare: debilia robor. re: hoĩes illu
minare. Augu. Per hoc aũt q̃ dicit.
Qui misit me: vniuersam gloriã dat
illi de quo est: qr ille habet filiũ qui
de illo sit: ip̃e nõ hʒ de quo sit. Chry.
Addit aũt. Donec dies est. i. donec li
cet credere hoĩbus in me: donec vita
hec consistit opʒ me operari. Et hoc
ostendit subdens. Uenit nox quãdo
nemo põt operari. Nox dicta est ſm
illud. Proĳcite eũ in tenebras exte=
riores. Ibi ergo erit nox: vbi nemo
põt operari sed recipere quod ope=
ratus est. Cũ viuis fac: si quid factu
rus es. Chryso. Ultra em̃ neq̃ fides
est: neq̃ labores: neq̃ penitẽtia. Au
gu. Si aũt modo operamur: hic est
dies: hic est christus. vnde subdidit.
Quãdiu sum in mũdo: lux sum mun
di. Ecce ipse est dies. Dies iste q̃ cir
cuitu solis impletur: paucas horas
habet. Dies presentie christi vsq̃ in
cõsummationẽ seculi extendet. Ipse
enim dixit. Ecce ego vobiscum sum
vsq̃ in cõsummationẽ seculi. Chry.
Quia vero sermonẽ quẽ dixerat: p
opera credi fecit: subiungit euange
lista. Hec cũ dix. expu. in ter. ⁊ fecit
lu. ex spu. ⁊ li. su. ocu. ceci. Qui autẽ
maiores substantias de nihilo ad es
se produxit: multo magis oculos si=
ne materia fecisset. Sed voluit doce
re seipsum esse creatorẽ qui in prin=
cipio vsus est luto ad hoĩs formatio
nẽ. Ideo aũt nõ aqua vtitur ad lutũ
faciendũ sed puto: vt nihil ascribat
fonti: sʒ discas: q̃m virt⁹ oris ei⁹ ocu
los aperuit ⁊ plasmauit: ⁊ deinde vt
non videatur eis ex virtute terre eẽ
curatio iussit lauari. vnde sequitur.
Et dixit ei: vade ⁊ laua in nata. sy.
qd̃ interpre. missus: vt discas q̃m nõ
indigeo luto ad faciendos oculos.
Et qr in syloe erat virt⁹ christi: q̃ oĩa
operabatur: ꝓpter hoc ⁊ interpreta
tionẽ nobis euãgelista adiecit dicẽs
Quod interp̃tatur missus. vt discat
q̃m ⁊ illic christus eũ curauit. Sicut
em̃ apostol⁹ dicit: q̃ petra erat chri=
stus: ita ⁊ syloe spiritualis erat cui⁹
repẽtinus aque defluxus occulte in
sinuat nobis christi manifestationẽ
p̃ter ... nnẽ spem. Sed quare non sta
tim eũ fecit lauari: sed ad syloe mi
sit? vt destruatur iudeorum indeuo=
tio. Conueniẽs em̃ erat omnes eũ
videre euntẽ: ⁊ lutũ super oculos ha
bentẽ. Et etiã volens ostendere: q̃m
non alienus est a lege ⁊ veteri testa
mento: mittit eũ ad syloe. non autẽ
erat timendũ ne syloe sumeret hãc
gloriã: multi em̃ lauantes ibi oculos
nullo tali bñficio sunt potiti. Et iterũ
vt discas ceci fidẽ qui nõ cõtradixit:
neq̃ cogitauit apud seipsum. Lutũ
solet magis excecare. multotiens la
ui in syloe: ⁊ in nullo sum adiut⁹: si=
quã virtutẽ haberet: p̃sens vtiq̃ cu=
rasset: sed simpliciter obediuit. vñ
sequitur. Abĳt ergo ⁊ la. ⁊ ve. vidẽs.
Sic igitur manifestauit suã gloriã:
non enim parua gloria est vt estime
tur auctor creationis. Ea enim que
de maiori est fides: qd̃ min⁹ est certi=
ficat: in vniuersa autẽ creatione ho=
norabilior est homo. Eorum autem
que in nobis sunt mẽbrorum: hono=
rabilior est oculus: hic enim corpus
gubernat: hic ornat visum. Et quod
sol est in orbe terrarum: hoc est ocu=
lus in corpore. vnde superiorem lo=
cum sortitur: sicut in quodaʒ regali
loco collocatus. Theophi. Quidam
tamen dicunt: q̃ lutum non fuit de=
positum: sed in oculos est cõuersũ.
Beda. Mystice aũt postq̃ expulsus
est de cordibus iudeorum: mox trãs=
iuit ad gentilium populum. Preteri
re autem eius vel iter facere: est de
celis in terram descendere. Itaq̃ vi
det cecum. cum misericorditer respe
xit genus humanum. Augu. Genus
enim humanum est iste cecus. hec
enim cecitas contigit in p̃mo homi=
ne p pctm̃: de quo oẽs originem dux
im⁹. cec⁹ ẽ q̃ a natiuitate. Spuit dñs i
terrã: de saliua lutũ fecit: qr v̄bũ ca=
ro fcm̃ ẽ: ⁊ inũxit oc̃los ceci. Inũctus
erat ⁊ nõdũ videbat. qñ. n. iñxit: for
te eũ cathecuminũ fecit. Mittit illũ
ad piscinã que vocatur syloe: quia

Nox xpi luce qñ ventura.

Myste=rium in lauat.

Glo dei nif. ta.

baptizatus est in christo: et tunc eum illuminauit. Pertinuit autē ad euāgelistam vt commendaret nobis nomen huius piscine. et ait. Quod interpretatur missus: Nisi enim ille fuisset missus: nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus. Greg. xviij. mor. Uel alr. Per saliuā sapor intime contemplationis accipitur: q̄ ad os a capite defluit: quia de claritate conditoris adhuc in hac vita nos positos gustu reuelationis tangit. vnde dominus saliuam luto miscuit: et ceci nati oculos reparauit: qz superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem sue cōtemplationis irradiat: et ab originali cecitate hominem ad intellectum reformat.

fe is e.

Itaqz vicini ꝛ qui viderant eum prius quia mēdicus erat dicebant. Nonne hic est qui sedebat ꝛ mendicabat? Alij dicebant quia hic est: alij autem nequaqz sed similis est eiꝰ. Ille vero dicebat quia ego suz. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit Ille homo qui dicitur iesus lutū fecit ꝛ vnxit oculos meos ꝛ dixit mihi. Uade ad natatoria syloe ꝛ laua. Et abij ꝛ laui ꝛ video. Et dixerūt ei. Ubi est ille? Ait: nescio. Adducūt eum ad phariseos qui cecus fuerat. Erat aūt sabbatū quādo lutū fecit iesus: ꝛ apuit oculos eiꝰ. Iterū ergo interrogabāt eum pharisei quō vidisset. Ille aūt dixit eis. Lutū mihi posuit sup oculos ꝛ laui ꝛ video. Dicebāt ergo ex phariseis quidā. Nō ē hic hō a deo q̄ sabbatū nō custodit. Alij aūt dicebāt. Quō pōt hō peccator hec signa facere? Et scisma erat iter eos. Dicūt ergo ceco iterū. Tu qd dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille aūt dixit: Quia propheta est.

Chry. Inopinabilitas facti miraculi incredulitatem inducebat. et ideo dicitur. Itaqz vicini et qui viderant euz prius qz mēdicus erat dicebant. Nonne hic est qui sedebat et mendicabat? Mirabilis dei clementia quo descēdebat? Eos q̄ mendicabant cū multa deuotione curabat: et hinc iudeorum os obstruens: quoniam non p̄claros: nō insignes: neqz principes: sed ignobiles sua dignos ducebat prouidētia. etenim in salute omnium venerat. Sequitur. Alij dicebant: qz hic est. Ceco enim per longam viam eunte diligentes inspectores facti ex inopinabilitate eius quod viderāt non vltra poterant dicere. Non est hic. Sequitur. Alij autez nequaqz sed similis eius est. Aug. Aperti ei oculi vultum mutauerant. Sequitur. Ille autē dicebat qz ego sum. Uox grata ne damnetur ingrata. Chry. Non enim verecūdatus est de priori cecitate: neqz formidauit furorē plebis: neqz renuit ostendere seipsum: vt predicet benefactorem. Sequitur dicebant ergo ei: quomodo aperti sunt oculi tui. Hunc modum neqz nos scimus neqz ipse qui curatus est nouit: sed quod quidem factum est nouerat modum autez cōprehendere nō poterat. vnde sequitur. Respondit. ille homo qui dr iesus: lutū fecit: et liniuit oculos meos. Uide quomodo verax est. nō dixit vnde fecit. Quod enī nō nouerat non dicit. neqz eniz sciuit quoniam in terra expuit: qm autē superunxit per sensum tactus didicit. Sequitur. Et dixit. Uade ad natatoria syloe et laua. Et ho: etiam ex auditu testatus est: recognouit enim eius vocez ex disputatione cum discipulis. Et quia ad vnum se preparauerat scz omnia sibi suaderi a iubente subiūgit. Et abij et laui: et vidi. Aug.

Clementia iesu miranda.

Cecus fit apostolicus

Ecce

Ecce annũciator fact⁹ est gratie. ecce euangelizat et cõfitet iudeis. Ecc⁹ ille cõfitebatur: et cor impiorũ stridebat: qui a nõ habebãt i corde qd̃ iam ille habebat in facie. vñ seqt. Et dixerũt. vbi est ille? Chry. Dicebãt aũt hoc occasionẽ meditantes: iã enim aduersus ipsũ cõspirauerãt. Christus aũt nõ aderat his q̃ curabant. nõ eñ q̃rebat gloriã neq₃ se ostẽtare. Recedebat etiã semp curans iesus: vt oĩs suspitio tolleret signorũ. Qui enim nõ cognoscebãt eum qualiter ob gratiã ei⁹ se curatos cõfiterent? vnde sequit. Ait nescio. Aug. In his ver. inuncto simili⁹ erat nondũ videnti pdicat ⁊ nescit quid predicat. Bed. Unde figuram tenet cathecuminorũ: qui ⁊ si credunt in iesum: adhuc tamẽ eum quasi nesciũt: q: nondũ oti existũt. Phariseorum aũt erat approbare opus vel improbare. Chry. Judei igit querẽtes. Ubi est ille. Uolebãt eũ inuenire: vt eũ ducerent ad eos q: vero nõ habuerũt eũ ducũt cecũ. vñ sequit. Adducunt eũ ad pha. q̃ ce. fuerat. vt. s. vehemẽtius eũ iter rogarẽt. Propterea aũt ⁊ euangelista subdit. Erat aũt sabbato quando lu. fecit ie. ⁊ ape. ocu. eius. Ut. s. eorũ malam mentẽ demonstraret: ⁊ causam propter quã eũ querebãt vt sc₃ occasionem contra eũ inuenirent: ⁊ vt detraherent miraculo per estimatã legis puaricatiões₃: quod etiã manifestũ ẽ ex his q̃ sequunt. Sequit enim. Iterũ ergo inter. eu₃ pha. quõ vidisset. Uide at qualiter no turbat cecus. nã quãdo quide₃ turbis dicebat sine periculo iterro gatus: nõ ita magnũ erat veritatẽ dicere. Mirabile aũt est nũc q₃ in ampliori periculo cõstitutus: neq₃ negat neq₃ cõtraria dicit prioribus. Sequit enim. Ille aũt dixit eis. Lutum posuit mihi sup oculos meos: ⁊ laui: ⁊ video. Hoc at ad eos qui iã audierãt succinctus loquit. Nõ eni₃ dixit nomẽ dicẽtis. neq₃ q̃m dixit mihi. Uade et laua: sed confestim. Lutum posuit ⁊c. et sic contrarium

Cõstantia ceci notat.

passi sunt eius qd̃ volebant. Durerunt enĩ ⁊ eũ vt negaturu₃: sed ab eo tertius didicerãt. Sequit. Dicebãt ergo ex phariseis. Augu. Nõ omnes sed quidam. iã enim inungebant quidẽ. Dicebant ergo: neq₃ videtes nec inũcti. Nõ est hic homo a deo qui sabbatũ nõ custodit. Ipse potius custodiebat qui sine peccato erat. Sabbatum enim obseruare spiritualiter est nõ habere peccatum. et hoc admonet deus quando cõmendat sabbatũ. Omne opus seruile non facietis. Quid sit opus seruile a domino audite. Oĩs q̃ facit peccaũ seruus est pcti. s₃ isti sabbatum carnaliter obseruabãt: spiritualiter violabãt. Chry. Malitiose aũt qd̃ factũ est silentes: estimatam preuaricationẽ in mediũ ferebãt. Non enim dicebãt quoniã sabbato curat: sed qm̃ sabbatũ nõ suat Sequit. Alij dicebãt quõ potest hõ peccator hec signa facere? A signis enim inducebantur: s₃ imbeciliter erant dispositi. congruũ enim erat ostendere qualiter sabbatũ nõ soluit q: sed nondũ hanc habebant mẽtem q₃ deus esse vt possent respondere quoniã domin⁹ sabbati hec fecit. Nullus deniq₃ eorũ audebat ea que volebat manifeste dicere: s₃ in ambiguitate. hu quidem propter improbabilitatem. alij vero ppter amorem principatus. Sequit et scisma erat inter eos. Hoc scisma primo incepit in paulo: deinde in principibus. Augu. Dies enim erat christ⁹ qui inter lucem et tenebras diuidit Chry. Uolẽtes aũ qui dixerãt. Hõ peccator non potest talia signa facere: os aliorũ obstruere: eum qui suscepit virtutis experientiã in medium ducunt: vt nõ videant ipsi ad uocatione oti. vñ sequit. Dicunt ergo ceco iterũ. Tu quid dicis de illo qui apuit tibi oculos? Theo. Uide quõ beniuole q̃rũt. ñ ei dixerũt. Tu qd̃ dicis d illo sabbatũ nõ obsuat s₃ miraculũ cõmemorãt. Quomodo aperuit tibi oculos: bene ipsum sanatum concitantes: quasi dicerent.

Insidiosa niter rogatio

Benefecit tibi: vnde debes eū p̄dicare. Augu. Vel querebant quēadmodum hominem calumniarentur vt eum de synagoga eijcerent. sed ille constanter quod sentiebat expl̄sit. vnde sequitur. Ille autem dixit quia propheta est. Adhuc quidem inunctus in corde: nondum dei filium confitebatur: non mentitur tamen. Ipse enim dominꝰ de ipso ait. Non est propheta sine honore nisi in patria sua.

C Non crediderunt ergo iudei de illo quia cecus fuisset: ⁊ vidisset donec vocauerunt parentes eius qui viderat; ⁊ interrogauerunt eos dicentes. Hic est filius vester quem vos dicitis: q꜠ cecꝰ natꝰ est? Quomodo ergo nunc videt? Respōderunt eis parentes eius: ⁊ dixerunt. Scimus quia hic est filius noster: ⁊ quia cecus natꝰ est. Quomodo autem nunc videat nescimus: aut quis eius aperuit oculos nos nescimus: ipsum interrogate: etatem habet: ipse de se loquatur. Hec dixerunt parentes eius: quoniā timebant iudeos. Iam enim conspirauerant iudei vt si quis eum confiteretur esse christum extra synagogam fieret. Propterea parentes eius dixerūt: quia etatem habet ipsum interrogate.

C Chry. Quia pharisei cecum attonitū facere non valuerunt: sed videbant eum cum omni propalatiōe benefactorem suum predicantem: per parentes putabant christi miraculum ānihilare. vnde dicit. Nō credi. ergo iudei de illo quia cecus fuisset ⁊ vidisset donec voca. pa. eiꝰ qui viderat. Augu. i. cecus erat et viderat. Chry. Sed hec est veritatis natura: per que putatur insidias pati per hec fortior fit: mendacium enim sibi ipsi quidem obuiat: ⁊ per ea que ledere veritatem videtur: per ea clariorem eam ostendit quod ⁊ nunc factum est. Ne eīn aliquis diceret q꜠ vicini nihil certum dixerunt: sed per quandam assimilationem locuti sunt. Parentes in medium ducuntur: qui maxime suū filium cognoscebant. Statuentes autem eos in medium: cum multo furore interrogant. vnde sequitur. Et inter. eos dicen. Hic est filius vester? ⁊ non dicunt. Qui quādoq꜠ fuit cecus: sed quē dicitis q꜠ natus est cecus. O iniqui q̇s pater eligeret talia mētiri de filio? Solū nō dicunt quē vos fecistis cecū. Duobꝰ autem his ad negationē eos inducere conantur. ⁊ in hoc q꜠ dicūt. Quē dicitꝫ q꜠ natus est cecus. ⁊ in hoc q꜠ subdunt. Quō ergo nūc videt? Theo. q. d. Aut hoc falsum est q꜠ nūc videat aut primū q꜠ cecus fuerit: sed constat hoc esse verū q꜠ videt: falsum ergo fuit q꜠ cecū eū dicebatis. Chrys. Tribus ergo interrogationibꝰ factis: si filius eorū est: si cecus fuit: ⁊ qualiter vidit. duas confitentur. vñ sequit̄. Respōderūt ergo eis parentes eiꝰ ⁊ dixerūt. Scimꝰ q꜠ hic est filiꝰ noster: ⁊ q꜠ cecus natꝰ ē. Tertiā autē abijciūt. vñ subdūt. Quō autem nūc videat nescimꝰ: aut q̇s eiꝰ apuit oculos nos nescimꝰ. Et hoc ēt pro ꝟitate factū est vt nullus aliꝰ sed is q̇ curatꝰ est ⁊ q̇ dignꝰ fide erat: hoc cōfiteret̄. vñ sequit̄. Ipsum interro. etatē hēt: ipse de se loquat̄. Augu. q. d. Iuste cogeremur loq̇ pro infante: q꜠ ipse pro se loq̇ nō posset. Cecū a natiuitate nouimꝰ: sꝫ loquētem. Chry. Qualr̄ ergo gratificerint parentes q̇ eorū que sciebāt: quedam tacuerūt ꝓpter timorē iudeorū. Sequit̄ em̄. Hec di. pa. eiꝰ q꜠ time. iudeos. Rursus ⁊ hic opinionē iudeorū ⁊ mētē euāgelista inducit. vnde sequit̄. Iā enim ꝯspi. iu. vt si q̇s eum ꝯfi. xp̄m extra syna. fieret. Aug. Iā nō erat malū fieri extra synagogā

Natura ꝑitis q̃ sit.

illi expellebant: christus suscipie-bat: sequitur. Propterea parentes ei9 di. q2 etas. hz. ipsum interrogate. Alcui. In quo ostēdit euāgelista il los nō per ignorātiā: sed ꝓpter me tum talia rn̄disse. Theo. Imbecil-liores em̄ filio erāt q̄ testis aderat intrepidus veritatis: illuminatos habēs oculos intellectus a deo.

¶ Uocauerunt ergo rursum hominem qui fuerat cecus: et dixerunt ei. Da gloriam deo. Nos scimus: quia hic homo peccator est. Dixit ergo eis ille. Si peccator est nescio: vnum scio quia cecus cum essem mo do video. Dixerunt ergo illi. Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos. Respondit eis. Dixi vobis iam ꝛ audistis. Quid iterum vultis audire? Nunquid ꝛ vos vultis discipu li eius fieri. Maledixerunt er go ei: ꝛ dixerunt. Tu discipu-lus illius sis: nos autem moysi discipuli sumus. Nos scimus quia moysi locutus est deus: hunc autem nescimus vnde sit. Respondit ille homo: ꝛ di-xit eis. In hoc enim mirabile est quia vos nescitis vnde sit: ꝛ apuit meos oculos. Scim9 āt quia peccatores deus non au dit: sed siquis dei cultor est: et voluntatem eius facit hunc ex audit. A seculo non est auditū quia quis aperuit oculos ceci nati. Nisi esset h9c a deo: non posset facere quicq̄. Respon-derunt ꝛ dixerunt ei. In pec-catis natus es totus: ꝛ tu do-ces nos. Et eiecerunt eum.

¶ Chry. Qr pentes miserūt phari. ad illū q̄ curat9 ē: rurs9 vocauerūt eū scdo. vn̄ dr. Uoc. ḡ rurs9 ho. q̄ ce. fu. Nō āt māifeste dicūt. Nega q̄m xp̄s te curauit: sz sub p̄textu religio nis ad h eū iducere volūt. vn̄ seq̄r. Da gl'. deo. q. d. Cofitere: q2 h nihil est opat9. Aug. Nega qd̄ accepisti. H plane nō ē deo gloriā dare sz deū poti9 blasphemare. Al. Sic āt vole-bāt illū dare gl'iā deo. vt sicut ꝛ ipsi xp̄z diceret pctō: ē. vn̄ seq̄r. Nos sci. q2 h hō pctōr ē. Chry. Qualr̄ ḡ non arguistis eū dicē. Quis ex vob ar-guet me de pctō? Al. Sz ille vt neq3 pateret calūnie: neq3 v̄itatē celaret nō dixit. Scio eū iustū. nā seq̄r. Di cit ḡ ille. Si pctōr est nescio. Chry. Qualr̄ q̄ dixit. Q̄m ꝓpha ē. nūc dic. Si pctōr ē nescio. nūq̄d mō timuit cec9? Absit: sz voluit xp̄z a rei testi-monio ꝛ nō a sua voce ab incusatio ne eripe: ꝛ suā rn̄sionē facere fidedi gnā ab accepto bn̄ficio. Un̄ subdit. Unū scio: qr cec9 cū essem: mō video. q. d. Nihil mō de h dico verū sit pc-cator. sz iterū dico q manifeste noe ui. q2 igr̄ nequerūt euertere quod fcm̄ est: ad priores redeūt imōes rur sus modū curatiōis inq̄rētes: sicut canes q̄ devenationē nūc huc: nunc illuc iuestigātes. vn̄ seq̄r. Dixe. ḡ il li. Quid fecit tibi: quō. ap. tibi ocu. h ē. Nūq̄d p̄stigio aliq̄? Nō ei dixe. q̄r vidisti: sz q̄lr ap. ocu. tibi. dātes occasionē deti ahēdi ꝯ ei9 opationē. Dōec igr̄ res inq̄sitiōe idigebat: ce cus renuisse loq̄bat: q2 vo iā vicerat audacter de reliq̄ eis loq̄r. vn̄ seq̄r: Rn̄dit eis. Dixi vob iā ꝛ audisti; q̄d ite vultis audire. q. d. Nō attēdistis ad ea q̄ dicūt. vn vltra nō rn̄debo vobis inaniter interrogātibus ꝛ nō volentibus addiscere sz cauilla ri que dicuntur. vnde sequitur. Nū quid ꝛ vos vultis discipuli eius fie ri? Aug. Quid est. nunq̄d ꝛ vos nisi q2 iam ego sum. nunquid ꝛ vos vul tis. iam video: sed non inuideo. Hec loquebatur iam stomachans aduersus duritiā iudeoꝝ: ꝛ ex ceco vidēs: non ferens cecos. Chryso. Itaq3 forte quid est veritas: ita lbe alle mēdaciū. nā v̄itas ꝛ siq̄d ē dispe

Iniqua emuloꝝ ꝓtextio.

Ueritas facit claros.

ctos assumpserit: claros eos facit. Ueritas ostendit. Mendacium autē et si cū fortibus fuerit: imbecilles eos mōstrat. Sequitur. Maledixe. ergo ei et dixe. Tu discip. eius sis. August. Maledictum est si cor discutias: nō si verba perpendas. tale maledictū super nos: et super filios nostros. Sequitur. Nos aūt moysi discipuli sumus. nos scimus quia moysi locut⁹ est deus. Sed utinā sciretis: quia per moysen predictus est deus: habetis enim dominū dicentem. Si crederetis moysi: crederetis et mihi. de me ille scripsit. ita ne segnem seruum et deorsum pomtis contra dominum: nam subditis. Hunc autem nescim⁹ vnde sit. Chrysosto. Ea que per visum cognoscitis: auditu minora estimatis: illa enim que nosse vos dicitis: a progenitoribus audistis. Sed nonne fidedignior est: qui certificauit q̄ a deo venit per miracula: que non solum audistis sed vidistis: vnde sequitur. Respondit ille homo et dixit eis. In hoc enim mirabile est: quia vos nescitis vnde sit: et aperuit oculos meos. Ubiq; signum inducit: quia hoc depravare non poterant: sed ab eo conuincebantur. et quia dixerant: q̄ homo peccator non potest talia signa facere: decetero illorum assumit iudiciū propria verba eis in memoriā reducens. vnde subdit. Scimus autē q̄ peccatores de⁹ non audit. q. d. Opinio hec mea et vestra cōmunis est. Augu. Hec nondū vnctus loquitur. Nā et peccatores exaudit deus. Si em̄ non. frustra publicanus diceret. Deus propiti⁹ esto mihi peccatori: ex illa cōfessione meruit iustificationē: quomodo ipse cecus illuminationē. Theoph. Uel dicendū est: quoniā q̄ dictū est deum non exaudire peccatores: hoc significat: q̄ facere miracula deus peccatoribus nō concedit. Cū vero veniam implorant de cōmissis: trāslati sunt de gradu peccantiū ad statū penitētium. Chryso. Et vide q̄ cum supra dixit. Si peccator est nescio: non dubitans dixit. hic enim non solū a peccatis cum excusat: sed valde deo placentem ostendit. nam subdit. Sed quis dei cultor est: et voluntatē eius facit: hunc exaudit. Non em̄ sufficit deum cognoscere: sed voluntatē eius facere. deinde extollit quod factū est di. A seculo non est au. quia quis ape. ocu. ce. nati. q. d. Si confitemini q̄m deus peccatores non audit. hic autē miraculū fecit: et tale quale null⁹ hominū fecit. manifestum est virtutē qua hoc fecit maiorem esse: q̄ que ē sm hominē virtus. vnde subdit. Nisi esset hic a deo: nō posset facere q̄c q̄. Augusti. Libere constanter veraciter. Hec enim que facta sunt a domino a quo fierēt nisi a deo: aut q̄n a discipulis talia fierent: nisi in eis dominus habitaret. Chrysostom⁹. Quia ergo veritatē locutus ē inmullo confusus est: quando maxime admirari eū oportebat tunc eum condēnant. Sequitur em̄. Responderūt et dixerūt ei. In peccatis natus es totus: et tu doces nos. Augusti. Quid est totus: cum oculis clausis. sed qui aperuit oculos: saluat et totū. Chry. Uel dicunt. Totus. ac si dicerent. A prima etate in peccatis es. hic igitē eius cecitatē exprobrāt: ostendētes q̄ propter peccata factus est cecus: quod rationem non habebat. donec ergo expectabant eum negaturum esse: fidedignum esse putabant: sed nunc eum eijciūt. vnde sequitur. Et eiecerunt eum foras. Augu. Ipsi illum magistrum fecerant: ipsi. vt discerent totiens interrogauerunt et ingrati docentē proiecerunt. Beda. Solet enim maiorum consuetudo a minorib⁹ aliquid discere dedignari.

Ceci opinio falsa.

Opinio sta phariseorū.

¶ Audiuit iesus: quia eiecerūt eum foras: et cum inuenisset eū dixit ei. Tu credis in filium dei? Respondit ille et dixit. Quis ē domine vt credam in eum? Et dixit ei iesus. Et vidisti eum: et qui loquitur tecum ipse est. At ille ait. Credo domine. Et procidens adorauit eum: et dixit ei

iesus. In iudicium ego in hunc mundum veni: vt qui non vidēt videant: et qui vident ceci fiāt. Et audierunt quidam ex phariseis qui cum ipso erant: et dixerunt ei. Nunquid et nos ceci sumus? Dixit eis iesus. Si ceci essetis non haberetis peccatū. Nunc vero quia dicitis videmꝰ peccatum vestrum manet.

Ceci illumina: ꝛ peccaꝰ

¶ Chryso. Qui propter veritatē et christi confessionē iniuria opprimūtur: hi maxime honorātur: quod in ceco factū est. eiecerunt em̄ eum ex templo iudei: et inuenit eum dominus templi et eū suscepit: sicut agonotheta athletam multū laborātē ꝛ coronauit. vnde dicitur. Audiuit iesus quia eie. eum fo. ꝛ cum inue. eū dixit ei. Tu cred. in fi. dei? Ostendit autē euangelista: quoniam propter hoc venit iesus vt ei loqueretur. Interrogat autē non ignorans: sed volens seipsum notū facere. et ostendens quoniam multū appreciatur eius fidem. quasi dicat. Plebs conuitiata est mihi. sed nulla mihi ē cura illorum: vnius cura est: vt tu credas. melior est faciens voluntatem dei: ꝙ decies mille iniqui. Hyla. vi. de trinita. Si autē sola christi qualiscunqꝫ confessio fidei esset consummatio dictum fuisset. Tu credis in christū. Sed quia hereticis pene omnibus hoc nomen in ore esset futurū vt christum confiterētur: ꝛ filium tamen negarent: id quod propriū christo est: ad fidem poscitur. i. vt credatur in dei filiū. Credidisse autem in dei filium quid proficit si credat in creaturā: cū a nobis fides in christo non creature dei: sed filij dei postuletur. Chryso. Nondum autē cecus christum nouerat: cecus em̄ erat antequam veniret ad christū. et post curationem a iudeis circūtrahebat. vnde sequitur. Respondit ille et dixit. Quis est domine vt credam in eū? Desiderantis ꝛ valde ingerētis animę verbum est: pro quo tot disputauit. Hunc ignorat: vt discas in eo veritatis amorē. nondū dixit ei dominus. Ego sum qui curaui te: sed medie adhuc loquitur. vnde sequitur. Et vidisti eū. Theophi. Hoc autem dicit: vt reducat ei in memoriā sanitatē. et quia ab ipso virtutē videndi acceperat. Attende aūt quoniā qui loquebatur ex maria natꝰ est: et ipse idem est dei filius. non alius et aliꝰ scḋm errorem nestorij. vnde sequitur. Et qui loquitur tecum ipse est. Augusti. Modo lauat faciē cordis eiꝰ. Deniqꝫ iam facie lota cordis ꝛ mundata consciētia: agnoscit illū non filiū hominis tantū qḋ ante crediderat: sed iam filiū dei qui carnē susceperat. vnde seqtur. At ille ait. Credo dn̄e. Parum est credere. vis videre qualē credat. Et procidens adorauit eum. Beda. In quo possunt sumere exemplū: vt non erecta ceruice quis dominū roget: sed supplex i terrā prostratus: eius misericordiā imploret. Chryso. Per hoc igitur eiꝰ diuinam virtutem ostendens: ꝛ verbo opus adiungens. dominꝰ autem illū feruentiorē circa fidem fecit. et eos qui sequebātur erexit. vnde seqtur. Et dixit eis iesus. In iudicium ego in hunc mundū veni. Augusti. Dies enim erat inter lucem et tenebras discurrens. recte autem subditur. Ut qui non vident videant: qꝛ de tenebris liberat. Sed quid est quod subditur. Et qui vident ceci fiant. audi quod sequit̄. Cōmoti sunt enim pharisei qḋdam ex verbis istis. vnde sequitur. Et audierūt quidā ex phariseis qui cum ipso erant: et dixerūt ei. Nunquid ꝛ nos ceci sumus. hoc em̄ eos mouebat. Et qui vident ceci fiant. Sequitur. Dixit ergo eis iesus. Si ceci essetis: non haberetis pctm̄. i. si vos cecos diceretis: et ad medicū recurreretis. Nunc vero qꝛ dicitis: Uidemus. peccatū vestrum manet. qꝛ em̄ dicendo videmꝰ. medicum non queritis: in cecitate vestra manebitis. hoc est ergo qḋ paulo ante dixit. Ego veni: vt qui non vident videant. i. qui se nō videre confiten=

Nestorij error dānatur

Cōfessionis remediū.

tur:et medicuʒ querunt vt videant.
Et qui vident ceci fiant.i.qui se pu
tant videre : et medicū non querūt:
in sua cecitate permaneāt:ergo istā
discretionē vocauit iudiciuʒ:cū ait.
In iudiciū veni in hūc mundū. Nō
illud iudiciū iam intulit mundo:qđ
de viuis et mortuis in fine seculi iu
dicabit. Chrysosto. Uel aliter. In iu
dicium dixit.i.in maius suppliciuʒ.
ostendens quoniā qui condemnaue
runt eū ipi sunt q̄ condemnati sunt.
Qđ autē dicit. Ut qui non vident vi
deant et qui vident ceci fiant. Ideʒ
est qđ paulus dicit. ꝙ gentes q̄ non
querebant iustitiā inuenerunt iusti
tiam:que ē ex fide christi. Israel au
tem persequens legem iustitie:in le
gē iustitie non peruenit. Theophi.
quasi dicat. Ecce q̄ a natiuitate non
viderat.iam videt omnia in corpo
re.qui vero videre vidētur:excecati
sunt intellectu. Chrysosto. Sunt eñ
due visiones et due cecitates scilicet
sensibilis et intellectualis.illi autē
ad sensibilia inhiant solū : et de sen
sibili soluʒ verecūdabātur cecitate.
vnde ostēdit eis ꝙ melius esset eos
esse cecos:q̄ꝫ sic vidētes.propter qđ
dicit. Si ceci essetis:non haberetis
peccatū.quia tolerabilius fieret vo
bis suppliciuʒ. Sed nunc dicitis:q̄r
videtis. Theophi. Non consideran
tes factuʒ in ceco miraculū:nō estis
digni venia : quasi ex visis miracu
lis ad fidem non attracti. Chirsost.
Hoc igitur quod estimabant eē.ma
gnam laudē:ostēdit ꝙ eis fert sup
plicium : ⁊ simul consolatus est eum
qui a natiuitate fuerat cecus de cor
porali cecitate. Non aūt sine causa
euangelista dicit : ꝙ audierunt hoc
quidā ex phariseis q̄ cuʒ ipso erāt:
sed vt rememoretur quoniaʒ isti illi
erant qui prius restiterant.christo:
deinde eū lapidare voluerunt. Erāt
enim quidā superficietenus sequen
tes : et facile in contrariuʒ transmu
tabantur. Theophil'. Uel aliter. Si
ceci essetis:id est inscij scripturarū:
nequaq̄ꝫ tam grande vobis peccatū
incumberet tanq̄ꝫ ignorantia peccā
tibus:nunc vero quia prudētes vos
atq̄ꝫ legisperitos asseritis : per vos
ipsos condēnabiles estis. Cap. x.

Amen amen dico
vobis:qui non in
trat per ostium in
ouile ouiū:sʒ ascen
dit aliūde : ille fur
est et latro. Qui autem intrat
per ostium pastor est ouium.
Huic ostiarius aperit : et oues
vocē eius audiūt. Et proprias
oues vocat nominatim:et edu
cit eas. Et cum proprias oues
emiserit ante eas vadit:⁊ oues
illum sequūtur:quia sciunt vo
cem eius. Alienū autem non se
quūtur:sed effugiunt ab eo: q̄r
non nouerunt vocem alienorū.
Hoc prouerbium dixit eis ie
sus. Illi autem non cognoue
runt quid loqueretur eis.

Chrysosto. Quia domin' de ceci
tate iudeoꝝ disputauerat:ne dicāt.
Nō est ex nostra cecitate ꝙ ad te nō
accedimus : sed a te auertimur :vt
erroneuʒ fugientes : vult ostendere
ꝙ non est erroneus sed pastor : po
nens signa latronis et pastoris. Et
primo ostendit quis est erroneus et
fur dicens. Amen amē dico vobis:
qui nō intrat p ostiū in ouile ouiuʒ:
sed ascendit aliunde:ille fur est ⁊ la
tro. Hoc autē et eos qui ante eū fue
runt occulte insinuat:⁊ eos qui post
eum:futuri sunt antichristū et pseu
dochristos. ostium autē scripturas
vocauit:he eniʒ dei cognitionē ape
riunt: he oues custodiunt:et lupos
superuenire non permittunt. Hereti
cis introitū precludentes. Qui ergo
non scripturis vtitur sʒ aliūde ascē
dit:hoc est aliā sibi et non legitimā
viam facit:hic fur est.dicit autem.
Ascendit et non intrat ad similitudi
nem furis:macerīā transcēdere vo
lentis:⁊ periculose omnia agentis.

Pseudo xpi notatur.

dices a sūt. Aliū de: etiā scribas occul te insinuauit qui docebāt mādata & doctrinas holm: & legē puaricabāt. Si aūt infra seipm ostiū dicit: non oportet turbari. etēi pastorē seipsū & ouē differēter pdicat. q: eū adducit nos patri: ostiū se dicit. q: vo pcurat: pastorē. Aug. Uel aliter. Multi sunt qui sm quādā vite huius cōsuetudinē dicunt boni hoies: qui ea que in lege mādata sūt quasi obseruāt: & xpiani nō sunt. & pleruq; se iactant sicut pharisei. nunqd & nos ceci sumus? q: vero oia ista q faciūt: & nesciūt ad quē finē referāt: inaniter faciūt: dñs de grege suo & ostio quo intratur ad ouile similitudinē posuit dicens. Amē amē &c. Dicāt ergo pagani vel iudei vel heretici: bene viuim⁹: si p ostium nō intrāt: qd eis pdest? Ad hoc eīn debet vnicuiq; pdesse bene viuere: vt detur illi semp viuere: q: nec bñ viuere dicēdi sunt: qui finem bñ viuēdi vel cecitate nesciunt vel inflatione cōtemnūt. Non est aūt cuiq; spes vera semp viuēdi: nisi cognoscat vitā qđ est xps. & per hanc ianuā intret in ouile. Quicūq; ergo vult intrare ad ouile: p ostium intret: nō solū xpm predicet: sed xpi gloriā q̄rat non suā. Humilis autē ianua est xps: qui intrat p hanc ianuā opoītet humilē esse: vt sano capite possit intrare. Qui autē se non humiliat: sed extollit: p maceriam vult ascēdere: ideo exaltat vt cadat. Querūt ergo pleriq; tales homies etiā persuadere hoibus vt bene viuant: & christiani nō sint: p aliā partem volūt ascēdere: rapere & occidere. Tales ergo fures sunt: q: qđ alienum est suū dicunt. Latrones: q: qđ furātur occidūt. Chrysost. Uidistis qualiter descripsit latronē: intuere & pastoris diffinitionē. Sequit enī. Qui autē intrat p ostium: pastor est ouiū. August. de ver. do. Intrat per ostiū: qui intrat p xpm: qui imitat passionē xpi: qui cognoscit humilitatē xpi: vt cū deus factus sit homo p nobis cognoscat se homo nō eē deū: sed hominē. Qui eū vult deus

videri cū sit homo. nō imitatur illū qui cū deus esset: homo fact⁹ est. Tibi autē nō dicitur. Esto aliqd min⁹ q̄ es: sed agnosce quid es. Seqtur. Huic ostiarius aperit. Chryso. Nihil phibet ostiariū vocare moysen: ille enim est cui eloquia dei credita sunt. Theophi. Uel spiritussanctus est ostiarius: per quē scripture reserate nobis indicant christum. Aug. Uel aliter. Ostiariū ipsum dominū debemus accipere. multo sunt eniz magis inter se diuersa in rebus humanis pastor & ostium: q̄ ostiarius et ostium. et tamen domin⁹ & pastorem se dixit et ostium. Cur ergo nō intelligamus ipsum: et ostiarium? ipse eīn se aperit: qui seipsum exponit. Si aliā personā queris ostiariū: vide ostiarium forte spiritūsanctū: de quo dominus dicit. Ipse vos docebit omnē veritatē. ostium est christus q̄ est veritas. quis aperit ostiū: nisi qui docet veritatē? Cauendū tamen est ne maior estimet ostiarius esse q̄ ostiū: q: in domib⁹ hominum ostiari⁹ ostio: nō ostiū pponit ostiario. Chryso. Quia vero dicebāt eum esse deceptorē: & hoc et infidelitate sui ipsorū certificabant dicentes: q̄s principū credit in eum? ostendit nūc q: ex hoc q: non attendunt ei: ex ordine ouium excludūtur. vnde sequit. Oues vocem eius audiunt. Si eniz pastoris est per legitimum intrare ostium: per quod ipse intrauit. ab ouium congregatione se abstrahūt qui ipsum non audiunt. Sequitur. Et proprias oues vocat nominatiz. Augustin⁹. Nouit eniz nomina predestinatoz. vnde discipulis ait. Gaudete quoniam nomina vestra scripta sunt in celo. Sequit. Et educit eas. Chrys. Oues educebat qñ eas mittebat: nō extra lupos: sed in medio luporum. Uidet aūt & de ceco occulte insinuare. etenim illum eduxit vocans ex medio iudeorum: et vocem eius audiunt. Augustinus. Sed et quis alius oues emittit: nisi qui earum peccata dimittit: vt eum seq̄ duriora libertate vinculis possint.

Uirtutes gentiliū vane sunt.

Spūs sanctus ostiari⁹

Passio xpi imitanda.

Sequitur enim. Et cum proprias oues emiserit ante eas vadit. Glo. Emittit siquidem eas de tenebris ignorantie ad lucem dum ante eas vadit: quasi in columna nubis et ignis. Chrysosto. Nimirum pastores contrarium faciunt oues sequentes: sed ipse ostendit re contrarium facere: quoniam oues deducit ad veritatem. Augusti. Et quis est qui oues precessit: nisi qui surgens a mortuis iam non moritur: et patri dixit. Quos dedisti mihi: volo vt vbi ego sum: et ipsi sint mecum? Sequitur. Et oues illum sequuntur: quia sciunt vocem eius: alienum autem non sequuntur: sed fugiunt ab eo. quia non nouerunt vocem alienorum. Chryso. Alienos dicit eos qui circa theodam et iudam: aut eos qui post hec alios debent decipere pseudo apostolos: vt enim non dicatur vnus illorum esse per multa se ab eis separat. Primo quidem per doctrinam scripturarum: per quas christus ad se homines adducebat. Illi vero ab eis homines abstrahebant. Secundo per ouium obedientiam. nam in eum quidem non solum viuentem: sed etiam mortuum homines crediderunt: illos autem confestim reliquerunt. Theophi. Significat etiam antichristum qui paululum decipiens non obtinebit sequaces post eius mortem. Augu. Sed quomodo soluetur ista questio? Audiunt vocem christi quandoque non oues audiuit enim iudas: sed lupus erat et non audiunt oues: aliqui enim eorum qui christum crucifixerunt non audierunt. sed oues erant. Sed dicet aliquis quando non audiebant: oues non erant. vox audita eos mutauit: et ex lupis oues fecit. Me autem adhuc mouet quod per ezechielem obiurgat dominus pastores et dicit inter cetera de ouibus. Errantem non reuocastis: et errantem dicit et ouem appellat. Non erraret si vocem pastoris audiret: sed ideo errauit: quia vocem alieni audiuit. Dic ergo. Nouit dominus qui sunt eius: nouit prescitos: nouit predestinatos. Ipsi sunt oues: aliquando seipsi nesciunt: sed pastor nouit eas. multe enim oues foris sunt: et multi lupi intus. De predestinatis ergo loquitur. Est autem aliqua vox pastoris in qua oues non audiunt alienos: in qua non oues non audiunt christum. Que est ista vox? Qui perseuerauerit vsque in finem: hic saluus erit. Hanc vocem non negligit proprius: non audit alienus. Sequitur. Hoc prouer. dixit eis iesus. Illi autem non cognouerunt quid loquebatur eis. Pascit enim dominus manifestis: exercet obscuris. Cum autem duo audiunt verba euangelii: vnus impius: alter pius. et talia forte sunt vt ambo non intelligant. Unus dicit: verum est quod dixit: et bonum est quod dixit: sed nos non intelligimus. Iste quia credit: iam pulsat: dignus est cui aperiatur: si pulsare persistat. Alius dicit. Nihil dixit qui adhuc audiat. Nisi credideritis non intelligetis.

Allegorica expositio.

Nouit dominus qui sunt eius.

¶ Dixit ergo eis iterum iesus: Amen amen dico vobis: quia ego sum hostium ouium. Omnes quotquot venerunt fures sunt et latrones: sed non audierunt eos oues. Ego sum hostium: Per me siquis introierit saluabitur et ingredietur et egredietur: et pascua inueniet. Fur non venit: nisi vt furetur: et mactet et perdat. Ego veni vt vitam habeant: et abundantius habeant.

¶ Chryso. Dominus attentiores volens iudeos facere manifestat quod supra dixerat. vnde dicitur. Dixit ergo iterum eis iesus. Amen dico vobis: Ego sum hostium ouium. Augu. Ecce quod clausum posuerat aperuit: ipse est hostium intremus: et nos intrasse gaudeamus. Sequitur. Omnes quotquot venerunt fures sunt et latrones. Chryso. Non de prophetis hoc dicit: sicut heretici dicunt: sed de seditiosis. vnde et laudans oues subiungit. Sed non audierunt eos oues. Nusquam autem videtur laudare eos qui non obedierunt prophetis: sed eos arguit vehe-

mẽter. Aug. Intellige ergo. Quotquot venerunt preter me: non autẽ preter illum prophete venerunt: qꝛ cum illo venerunt qui cũ verbo dei venerunt: qui veraces fuerũt: quia ipse verbũ et veritas venturus precones mittebat: sed eoꝝ corda quos miserat possidebat. carnẽ quippe ipse accepit ex tẽpore qui est semper. in principio erat verbũ. ante aduentum autem eius quo humilis venit in carne precesserunt iusti. sic eũ credẽtes venturũ: quomodo nos credimus in eũ qui venit. tempora variata sunt: nõ fides. Eadẽ enim fides vtrosqꝫ coniungit: ꝛ eos qui venturũ esse: et eos qui venisse crediderunt. Quotquot ergo preter illum venerunt: fures fuerũt et latrones id est ad furandum et occidendum venerunt. Sed non audierunt eos oues illi scilicet de quibꝰ dictum est. Nouit dominus qui sunt eius. Eos ergo non audierũt oues: in quibus non erat vox christi: errantes: vana fingentes: miseros seducentes. quare autem se hostiũ dixerit apit subdens. Ego sum hostium pme siqs intro. saluabitur. Alcui. quasi dicat Illos nõ audiunt oues: sed me audiunt: quia ego sum hostium. et qui per me nõ fictus. sed verus introierit perseuerãdo saluabitur. Theo. Educit autem ad pscua dominus oues per hostiũ. vnde sequitur. Et ingredietur ꝛ egredietur et pascua inueniet. Que sunt autem hec pascua? nisi delectatio futura ꝛ reqes in quam nos dominus introducit. Augustinus. Sed quid est quod dicit. Ingredieꝛ ꝛ egredietur. Ingredi quippe in ecclesiam per hostium ipsum valde bonum est: exire autẽ de ecclesia nõ est bonũ. Potest ergo dici ingredi nos quãdo interius aliquid cogitamus: egredi autem quãdo exterius aliquid operamur: sm illud. Exiuit homo ad opus suum. Theophilꝰ. Uel ingredi dicitur cui est cure homo interior. egredi vero qui hominẽ exteriorẽ id est mẽbra que sunt super terrã in christo mortificat: hic enim pascua in futuro reperiet seculo. Chrysosto. Uel hoc dicitur propter apostolos: qui cũ occio introierunt ꝛ exierunt: vt totius orbis terrarũ facti dñi: et nullus eos eijcere valuit. et nutrimentum habuerunt. Augu. Sed plus me delectat qꝫ ipse quodã modo nos admonuit: cum secutus adiũgit. Fur non venit nisi vt furetur. Alcui. q. d. Merito oues nõ audiunt vocẽ furis: qꝛ nõ venit fur nisi vt fureꝛ: alienã rẽ sibi vsurpando: nõ de preceptis xp̃i suos sectatores instruens: sed suis exemplis eos viuere suadens. vñ subditur. Et mactet mala doctrina retrahendo a fide. Et pdat in eterna damnatione: illi ergo furantur ꝛ occidunt. Ego veni vt vitã habeãt: et abundantius habeant. Augu. Uidetur mihi dixisse vt vitã habeãt ingredientes: hoc est per fidem que per dilectionem operatur: per quã fidem in ouile. ingrediuntur vt viuant: quia iustus ex fide viuit. Et abundantius habeant. s. egredientes. s. quando veri fideles moriunꝛ: et abundantius habeant vitã: vbi nunqꝫ deinde moriantur. Quamuis ergo ꝛ hic de ipso ouili nõ desint pascua. inuenient tamen pascua vbi saturentur: qualia inuenit cui dictũ est. Hodie mecũ eris in paradiso. Grego. super ezechieꝛ. in hom. xiij. Ingredietur ergo ad fidẽ: egredieꝛ ad spẽm. pascua vero inueniet in eterna satietate. Chryso. Quod autem dicit. Fur non venit nisi vt furetur et mactet ꝛ perdat. de seditiosis dicit qḋ ad litteram est factum omnibus occisis ꝛ perditis: qui eos sequebantur: et sic etiam presenti vita eos priuauerunt. Ego autem veni pro salute ouium: vt vitam habeãt: et abundantius habeant in regno celorum. et hec est tertia differentia qua se discernit a pseudo pphetis. Theophi. Mystice autem fur diabolus est qui venit tentando vt furetur per cogitationes illicitas. et mactet per consensum: ꝛ deinde per opera destruat.

Una fides omniũ temporum.

Pascua mystica

Uita duplex distingui

¶ Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem et qui nō est pastor: cuius non sunt oues propriae: videt lupū venientē: et dimittit oues et fugit. et lupus rapit et dispergit oues. Mercenarius autem fugit quia mercenarius est. et nō pertinet ad eum de ouibus.

¶ Augu. Aperuit dñs duas res quas quodammodo clausas proposuerat. primo quidem scimus: quia ostiū ipse est. nunc autem ostēdit quia pastor est dicens. Ego sum pastor bonus. Supra aūt dixerāt pastorē intrare per ostium. si ergo ipse est ostium: quomodo per seipsum intrat? Sicut ergo ipse per seipsum nouit patrem. nos autem per illum. sic intrat in ouile per seipsum: nos autem per ipsum. nos quia christum predicamus per ostium intramus. christus autem seipsum predicat. lumē enim et alia demonstrat: et seipsum. Si autē prepositi ecclesie qui filij sunt pastores sunt. quomodo vnus pastor est: nisi quia sunt illi oēs vnius mēbra pastoris: et quidē qui pastor est: dedit mēbris suis. nam et petrus pastor et ceteri apostoli pastores: et oēs boni episcopi: Ostiū vero nemo nr̄m se dicit: hoc sibi ipse proprie tenuit. nō aūt adderet. Bonus. nisi essent et pastores mali. ipsi sunt fures et latrones: aut certe vt multū mercēnarij.

Pastoris boni forma.

Grego. in hom. Atque eius bonitatis formā quā nos imitemur adiungit dicens. Bonus pastor animā suam dat pro ouib⁹ suis. fecit qđ monuit. ostēdit qđ iussit. pro ouibus suis animā suam posuit. vt in sacramento nr̄o corp⁹ suū et sanguinē verteret: et oues quas redemerat carnis sue alimento satiaret. ostensa est nobis de contēptu mortis via quā sequamur: apposita forma cui imprimamur. primū nobis est exteriora nr̄a misericorditer ouibus eius impendere. postremū vero si necesse sit etiā in morte animā nostrā pro eisdem ouibus ministrare. Qui autē nō dat pro ouibus substantiā suā qui pro his daturus est aiam suam? Augusti. Non autē solus christus hoc fecit: et tamē si illi qui fecerunt mēbra eius sunt: idem ipse vnus hoc fecit. ipe enim potuit facere sine illis: illi sine illo nō poterant. Augusti. Omnes tn̄ pastores boni fuerunt: nō solū quia sanguinem fuderūt: sed quia pro ouibus fuderūt. nō enim fuderunt elatione: sed charitate. nā et apud hereticos qui propter iniquitates et errores suos aliquid molestiarū perpessi fuerūt nomine martyrij se iactāt: vt hoc pallio dealbati facilius furentur. quia lupi sunt. Nō autem omnes qui corpora sua in passione etiam ignibus tradunt estimandi sunt sanguinem fudisse pro ouibus. sed potius contra oues. dicit enim apostolus. Si tradidero corpus meū vt ardeam. charitatē aūt nō habeā: nihil mihi prodest. Quomodo aūt hz vel exiguā charitatē qui etiam coniunctus nō amat vnitatem: quam dñs commendans noluit multos appellare pastores: sed pastorē vnū dicens. ego sum pastor bonus. Chryso. Sic igitur de cetero dñs de passione sua disputabat ostendens: quoniam pro salute fieret mūdi. et nō inuitus in hanc venit. Deinde rursus ostēdit signa pastoris et mercennarij cū dicit. Mercennarius autē et qui nō est pastor: cuius nō sunt oues proprie videt lupum venientem et dimittit oues et fugit. Grego. Sūt enim nōnulli qui dū plus terrenam substantiā quam oues diligunt: merito nomē pastoris perdūt. nō enim pastor sed mercennarius vocatur: qui nō pro amore intimo oues dominicas: sed ad temporales mercedes pascit Mercēnarius quippe est qui pastoris locū tenet: sed lucrum animarū nō querit: terrenis cōmodis inhiat honore prelationis gaudet. Augu. de ver. domini. Aliud ergo querit in ecclesia: non deum querit. si deum quereret: cast⁹ esset: quia legitimū maritum anima deum habet. quis

Pseudo martyres hereticorū

quis a deo preter deū aliquid q̄rit: nō caste deū querit. Grego. in homi. Utrum vero pastor sit vel mercēnarius cognosci veraciter nō potest: si occasio necessitatis deest: trāquillitatis enim tēpore plerunq; ad gregis custodiā: sicut verus pastor: sic etiam mercēnarius stat: sed lupus veniēs indicat quo quisq; aio super gregis custodiam stabat. Augusti. de ver. domi. Lupus autē diabolus est: et qui illum sequunt. nam dictū est q induti quidē pellibus ouium. intus sunt lupi rapaces. Augusti. super ioan. Ecce lupus ouis guttur apprehendit: diabolus fidei adulterium psuasit. excōicādus est: sed excōmunicatus inimicus erit: insidiabitur: nocebit cum potuerit. vnde taces: nō increpas: lupum venientē vidisti et fugisti: corpore stetisti: animo fugisti: affectiones enim nostre motus animorū sunt. leticia animi diffusio est. tristitia autem contractio. cupiditas animi progressio: timor animi fuga est. Gregorius in home. Lupus etiam super oues venit cum quilibet iniustus et raptor: fideles quosq; atq; hūiles opprimit Sed is qui pastor esse videbatur et nō erat: reliquit oues et fugit: q: dum sibi ab eo periculū metuit: resistere eius iniusticie nō presumit. fugit autem non mutādo locum: sed subtrahendo solatium. Sed cōtra hec mercēnarius nullo zelo accēditur: quia dum sola exteriora ꝯmoda requirit interiora gregis damna negligenter patitur. vnde subditur. Mercennarius autē fugit: quia merce. est: et non pertinet ad eum de ouibus. Sola ergo causa est vt mercennarius fugiat: quia mercēnarius est. Ac si dicat. Stare in periculo ouium non potest. q in eo q ouibus preest: non oues diligit sed lucrum terrenum querit: et ideo opponere se contra periculum trepidat. ne hoc qđ diligit amittat. Augustinus. Si aūt apostoli pastores fuerunt non mercennarij: quare fugiebant quando persecutionem patiebantur? et hoc

Expositio mystica.

domino dicente. Si vos persecuti fuerint fugite: pulsemus: aderit q aperiat. Augustinus ad honora. Fugiunt ergo omnino de ciuitate in ciuitatem serui christi: ministri verbi et sacramenti eius: quando eorum quisq; specialiter a persecutoribus queritur: vt ab alijs que nō ita requirantur non deseratur ecclesia. Cum autem omnium id est episcoporum et clericorum et laicorum est commune periculum: hi qui alijs indigent non desiderantur ab his quibus indigent. aut igitur ad loca munita omnes transeant. aut qui habent remanendi necessitatem: nō relinquantur ab eis per quos eorū ecclesiastica est implēda necessitas. Tunc ergo de locis in quibus sunt premente persecutione fugiendum est christi ministris: quando ibi aut plebs christi non fuerit cui ministretur: aut potest impleri per alios necessarium ministeriū: quibus eadē non est causa fugiendi. Cum autem plebs manet et ministri fugiunt ministeriumq; subtrahitur: quid erit nisi mercennariorum illa fuga damnabilis: quibus non est cura de ouibus? Augustinus super Joannem. Jn bonis ergo nominantur ostium ostiarius: pastor: et oues: in malis fures et latrones: mercennarij: lupus. Augustinus. de ver. domini. Diligendus est pastor: cauendus latro: tolerādus mercennarius. Tandiu enim est vtilis mercennarius. quamdiu non videt lupum furem vel latronem: cum autem viderit fugit. Augustinus super Joan. Nec enim mercennarius diceretur: nisi acciperet a ꝯducēte mercedē. filij eternā hereditatem pris patiēter expectāt: mercēnarius tpalē mercedē cōducti festinanter exoptat: et tñ p linguas vtrorūq; diuina xpi glia diffamatur. Jnde ergo ledit. vnde mala facit: non vnde bona dicit: botrum carpe: spinam caue: quia botrus aliquando de radice vitis exortus: pendet in spinis. multi quippe in ecclesia cōmoda terrena sectantes

Apostoli quare fugerint.

Mali prelati sunt tolerandi

christū predicant: ⁊ per eos vox xp̄i auditur: ⁊ sequuntur oues non mercenarium: sed vocem pastoris p̄ mercenarium.

Ego sum pastor bonus et cognosco oues meas: ⁊ cognoscūt me mee. Sicut nouit me pater ⁊ ego agnosco patrem: ⁊ aīam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo que non sunt ex hoc ouili: ⁊ illas opz me adducere: ⁊ vocem meā audiēt ⁊ fiet vnuz ouile ⁊ vnus pastor. Propterea me pater diligit: qr ego pono animā meā vt iteruz sumā eam. Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a meipo. Potestatem habeo ponēdi eā: ⁊ potestatē habeo iterum sumēdi eam. Hoc mandatum accepi a patre meo. Dissensio iterū facta est inter iudeos propter sermones hos. Dicebant autē multi ex ipsis. Demonium hz ⁊ insanit. Quid eū auditis? Alij autem dicebant: hec verba non sunt demonium habentis. Nūquid demonium potest cecorum oculos aperire?

Chry. Duos superius malos premisit dn̄s: vnum qui furatur et mactat ⁊ rapit: alterum qui non prohibet: per illum seditiosos insinuans: per hunc iudeorum magistros confundens: ⁊ non procurātes creditas oues. Sed ab vtrisq; seipsum christ⁹ distīxit: ab illis quidē qui ad ledendum venerunt in hoc q dixit. Ueni vt vitam habeant. ab his qui contēnunt luporum rapinas: ex eo q pro ouibus animā ponit: ⁊ ideo quasi cōcludens. Ego sum pastor bon⁹. Sed qr superi⁹ dixerat: q oues pastoris vocem audiunt: ⁊ sequuntur eū: neq̄s dicat. Quid ergo dicis de his qui tibi non credunt? cōsequenter subdit. Et co. oues me. ⁊ cogn. me mee. C.6

⁊ paulus ostendit dicens. Nō repellit dn̄s plebem suaz quam prescīuit. Grego. in om̄. Ac si aperte dicat: diligo oues meas: ⁊ ipse me diligentes obsequuntur. qui enī veritatem nō diligit: adhuc minime cognouit. Theo. Hinc autem differentiaz mercenarij ⁊ pastoris eliciens. Nā mercenarius ignorat oues: qr raro visitat eas. pastor vero cognoscit oues proprias: tanq̄ erga eas sollicitus. Chry. Deinde vt non estimes parē mēsuram cognitionis christi ⁊ ouiū: consequenter subdit. Sicut no. me. pa. ⁊ ego co. patrem. q.d. Ita certissi me ipsum scio: sicut ipe me: hic ergo est par cognitio. ibi non. nā seq̄tur. Et ani. me. po. pro oui. meis. Greg. in om̄. Ac si aperte dicat. In hoc constat: qr cognosco patrem: ⁊ cognoscor a patre: quia animā meā pono pro ouibus meis. i. ea charitate qua p̄ ouibus meis morior quantum p̄rez diligam ostendo. Chry. Hoc etiā dicit ostēdēs q nō est errone⁹: qr ⁊ apostolus quando seipsum voluit ostendere verū esse magistrū. cōtra pseudo apostolos induxit rationē periculis ⁊ mortibus. Theo. Seductores enī nō exposuerunt animā suā pro ouib⁹: sed sicut mercēnarij deserunt illos qui eos sequebantur. dn̄s aūt vt non caperentur dixit. Sinite hos abire. Greg. Qr vero non solum iudeā: sed etiā gētilitatē redimere venerat adiūgit. Et alias oues habeo que non sunt ex hoc ouili. Augu. de ver. do. Loquebatur enim primo de ouili de genere carnis israel: erant autem alij de genere fidei ipsi⁹ israel: extra erāt: adhuc in gentib⁹: erāt predestinati: nōdū cōgregati. Nō ergo sunt de hoc ouili: quia non sunt de genere carnis israel: sed erunt de hoc ouili. nā sequitur. Et illos oportet me adducere. Chry. Ostēdit vtrosq; dispersos ⁊ pastores nō habētes. Sequitur. Et vocem meā audient. Ac si dicat. Quid miramini: si hi sūt me secuturi ⁊ vocē meā audituri: qñ alios videbitis me sequētes: ⁊ vocē meā audiētes? deinde ⁊ futurā com

p:enũciat vnionem. vnde subdit. Et fiet vnum ouile ⁊ vnus pastor. Gre: go. in ome. Quasi ex duobus gregibus vnum ouile efficit: q: iudaicum ⁊ gentilẽ populũ in sua fide coniungit. Theo. Idẽ nãꝗ omnibus est baptismi signaculũ vnus pastor verbũ dei. Attendant ergo manichei: quoniã vnũ ouile ⁊ vn⁹ pastor est noui ⁊ veteris testamẽti. Aug. Quid ergo est. Non sum missus nisi ad oues q̃ perierunt domus israel: q: p̃sentiaȝ suam corporalẽ nõ exhibuit nisi populo israel: ad gentes autẽ nõ perrexit ipse sed misit. Chry. Hoc autez verbum oportet: qđ hic positum est: non necessitatis est demonstratiuũ: sed eius qđ omnino fiet: q: autẽ alienum dicebant eũ a patre subiungit. Propterea me pa. dili. quia ego po. ani. me. vt iterum sumã eam. Aug. id est q: morior vt resurgã: cum magno eni pondere dictũ est. Et pono. Non glorientur iudei: seuire potuerunt si ego voluero ponere animam meam quid seuiendo facturi sunt? Theo. Dilexit aũt pr̃ filium: nõ tanꝗ stipẽdia mortis pro nobis sustinẽde: dilectionẽ suã ei tribuẽs: ſ; quasi sue quiditatis proprietatẽ in genito intuens dñ ex eadem charitate pro nobis voluit mortem subire. Chry. Uel vtitur hic condescẽsione. q. d. Et si nihil aliud esset hoc suasit mihi amare vos: ꝙ vos ita amamini a patrẽ vt ego etiã ꝓpter hoc diligar ab eo: q: pro vobis morior. Nõ autem a patre antea nõ amabatur: ⁊ nos sumus facti amoris eius causa. Similiter aũt ⁊ hoc ostẽdere vult: quoniã non inuitus ad passionẽ venit. vnde sequitur. Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a meipso. Augu. iiij. de tri. In quo demonstrauit ꝙ nulla causa peccati vsꝗ ad mortem carnis accesserit: sed quia voluit quando voluit: ⁊ quomodo voluit. vnde sequitur. potestatem ha. po. ani. meam. Chrysostomus. Qui enĩ multotiens consiliabantur eũ interficere: dicit. quoniam nolẽte eo inutilis erat hic labor. Ita enim habeo potestatẽ animã meã ponere: vt nullus possit me inuito facere: quod in hominibus non est. nos enim nõ habemus potestatẽ aliter ponere nisi interficiendo nosmetipsos: ipse autem solus dñs est ponendi eam. Hoc autem existente vero ⁊ illud constat: ꝙ quandocũꝗ voluerit eã suscipere possit. vnde sequitur. Et potestatez ha. ite. su. eam. In quo ⁊ resurrectionez demonstrauit indubitabilẽ. Ut aũt non estiment cum eum interfecerint derelictũ a patre subiungit. Hoc mãdatum accepi a patre meo. s. ponendi animã ⁊ sumendi. Ex quo non est intelligendũ: ꝙ prius expectauerit audire: ⁊ opus ei fuerit discere: sed voluntariũ monstrauit ꝓcessum: et contrarietatis ad patrem suspitionem destruxit. Theo. Nihil enim aliud mandatum hic dicitur q̃ ea q̃ ad patrẽ concordia. Alcui. Uerbum enim non verbo accepit mandatuz. sed in verbo vnigenito patris est oẽ mãdatum. Cũ autem dicitur filius accipere quod substantialiter hȝ nõ potestas minuitur ⁊ ſ; generatio ei⁹ ostenditur. pater enim filio quẽ perfectum genuit oĩa gignendo dedit. Theo. Postꝗ autem de se sublimia ostenderat: mortis vite se principez exprimẽs: rursum inducit humilia. sic mira dispositione vtraꝗ connectens: vt nec minor aut subditus patri reputetur: nec dei aduersari⁹ sed eius potestat ⁊ consilij. Augu. Per hoc autem quod dixit de aĩa sua: instruimur cõtra apolinaristas q̃ dicunt christũ non habuisse animã humanã. i. rationalẽ. Queramus aũt quomodo dñs aĩam suã ponit. Christus enim est verbũ ⁊ hõ. i. verbum: anima ⁊ caro. christus ergo ex eo ꝙ v̄bũ ẽ ponit aĩam: ⁊ iteꝝ sumit eã: an ex eo ꝙ anima hũana est: ipsa se ponit: ⁊ iteꝝ ipsa se sumit. an iterum ex eo ꝙ caro est: caro animã ponit ⁊ iterum sumit? Si autem dixerimus q: verbum dei posuit animam suam: ⁊ iterum sumpsit eam: ergo aliquando anima illa separata est a dei verbo. Mors enim corpus ab anima se

Un⁹ pastor vtriusꝗ testamẽti.

Manc... tũ ver... quoni... do int... ligenc...

Quest... subtil...

parauit. a verbo aūt animā separatam non dico. Si autem dixerimus: quip̄a se aīa posuit: absurdissim⁹ sensus est. si enim a verbo separata nō erat: a seipsa poterat separari. Caro ergo ponit animā suā: ⁊ iterū sumit eam: nō tamē potestate sua: sed potestate inhabitātis carnē. s. verbi. Alcui. Et q̄r lux in tenebris lucebat: ⁊ tenebre eū non cōprehenderūt subiungitur. Dissensio itaq̧ fctā est inter iudeos ꝓpter sermones hos. dicebant autē multi ex ip̄is. Demonium h̄z ⁊ insanit. Chry. Q̄r em̄ maiora erant q̄ꝫ s̄m hominē ea que dicebantur: demoniū eū habere dicebant: sed ꝙ demoniuz non habebat ostendunt alij ab his que fecit. vnde sequitur. Alij aūt dicebant. Hec verba non sunt demoniū habentis. nunquid demoniū potest cecorū oculos aperire. q. d. Nec ipsa verba demoniū habentis videntur. Si v̄o nō suademini a verbis: ab operib⁹ moueamini. q̄r ergo dn̄s eaz que ꝑ res est tribuerat demonstrationem: silebat de reliquo. Neq̧ enim respōsione erāt digni: sed ⁊ nos erudiuit mā suetudinem ⁊ longanimitatē omnē: ipsi etiā seip̄os cōpescebant: q̄si abinuicem diuisi altercarentur.

¶ Facta sunt autem encenia in hierosolymis ⁊ hyems erat. Et ambulabat iesus in templo in porticu salomonis. Circūdederunt ergo eum iudei: ⁊ dixerunt ei. Quousq̧ animā nostrā tollis? Si tu es christus dic nobis palam. Respōdit eis iesus. Loquor vobis: ⁊ non creditis. Opera que ego facio ī nomine patris mei: hec testimoniū perhibent de me. Sed vos non creditis: q̄r non estis ex ouib⁹ meis Oues mee vocē meā audiūt: et ego cognosco eas: ⁊ sequuntur me: ⁊ ego vitam eternā do eis: ⁊ non peribūt ineternum: ⁊ nō rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius omnibus est: et nemo potest rapere de manu patris mei. Ego ⁊ pr̄ vnū sumus.

¶ Alcui. Audiuimus patientiaz dei ⁊ inter opprobria predicationē salutis: sed ipsi obdurati magis eū tentare q̄ꝫ ipsi obedire volebāt. vnde dr̄ Fa. sunt autē ence. ī hierosolymis. Augu. Encenia festiuitas erat dedicationis tēpli. Grece ei cenō dicit̄ nouū. quādocūq̧ nouū aliquid fuerit dedicatum encenia vocantur. Chry. Dicit em̄ diē s̄m quā templū dedicatū est. redeūtib⁹ eis a captiuitate babylonis. Theo. Splendide ergo ꝓsequebantur solennitatē veluti ꝓpriū decorē recuperante ciuitate post tā longā captiuitatē. Alcui. Uel hec dedicatio in memoriā illi⁹ erat dedicationis quā iudas machabeus fecit. *Tres tē pli dedicatiōes.* Prima em̄ dedicatio a salomone facta est tp̄e autūni. Secūda a zorobabel ⁊ iesu sacerdote tēpore veris: hec autē tp̄e hyemali. vnde sequitur. Et hyems erat. Beda. Sub iuda ei machabeo statutū legit̄ vt eadē dedicatio ꝑ oēs annos in memoriā solennibus renouaretur officijs. Theo. Tēpus. aūt hyemis euangelista exprimit: ad ostendendū ꝙ ꝓximum esset tēpus passionis. nā in vere sequēti passus est dn̄s ⁊ ideo hierosolymis conuersabatur. G: ego. ij. mo. Uel idcirco hyemis curauit tp̄s exprimere: vt inesse iudeorū cordibus malitie frigus indicaret. Chryso. In hac autē solēnitate christus cum multo studio aderat: de reliquo em̄ iudeaz frequentabat. quia passio erat in ianuis. vnde seq̄tur. Et ambu. ie. in tē. in porti. salomonis. Alcui. Porticus salomonis dicit̄. vbi rex ille ad orandū stare consueuerat: ⁊ ideo ex eius nomine cognominabatur. Solēt autem porticus quibus tēplū cingebatur ex nomine templi vocari. Si autem filius dei in templo in quo caro brutorum animalium offerebat̄ ambulare voluit: q̄ꝫto magis nostram

erationis domum in qua caro et sanguis eius consecratur visitare gaudebit. Theo. Satagas tu quoque dum hyemis imminet. i. vita presens turbinibus iniquitatis concussa spiritua les encenias tui templi celebrare: sem per renouando teipsum: et ascensiones in corde tuo disponens: tunc iesus erit presto tibi in porticu salomonis: pacificum statum tibi tribuens sub tegmine protectionis: in seculo autem futuro nemo renouationis solennia perficere poterit. Augu. Qui ergo iudei frigue rant a diligendi charitate et ardebant nocendi cupiditate: non accedebant persequendo: sed premebant persequendo. vnde sequitur. Circun. er. eum iu. et dixe. ei. Quousque ani. no. tollis? Si tu es christus dic no. pa. non veritatem desiderabant: sed calumniam preparabant. Chry. Opera enim eius in nullo incusare valentes: captionem quandam ex verbis cupiebant inuenire. Et intuere puerilitatem illorum. nam cum per sermo nem erudit dicunt ei. Quod signum ostendis. Cum aut per opera demonstrat dicunt ei. Si tu es christus dic nobis palam: quasi semper ad contrarium stantes: sed et plenum odio erat quod dicunt. Dic nobis palam. Et nimirum ipse palam omnia dicebat in festiuitatibus semper assistens: et nihil occulte loquebatur: sed et adulationis verba premittunt dicentes. Quousque animam nostram tollis? vt. s. eum prouocantes aliquam captionem inueniant. Alcui. Causantur enim quod animos eorum incertos et suspensos dimittendo tolleret qui venerat vt alas saluaret. Aug. Querebant aut audire a domino. Ego sum christus et fortasse de christo sm hominem sapiebant: sed diuinitatem christi in prophetis non intelligebant. et sic si diceret. Ego sum christus: sm quod illi sapiebant de semine dauid: calumniarentur quod sibi arrogaret regiam potestatem. Alcui. Et sic cogitabant eum tradere potestati presidis ad puniendum: quasi contra augustum imperium vsurparet: quare dominus ita temperauit responsionem: vt etiam calumniatorum ora concluderet: et quod christus est fidelibus panderet: et de homine querentibus diuinitatis mysteria narrat. vnde sequitur. rndit eis ie. Lo. vo. et non creditis. ope. que ego fa. in no. pa. mei: hec testi. perhi. de me. Chry. Qui enim simulabant a solo verbo se suaderi: qui a tot operibus non sunt suasi: arguit malitiam eorum. q. d. Si operibus non creditis: qualiter verbis credetis? et quare non credant ostendit subdens. Sed vos non creditis: quia non estis ex ouib' meis. Aug. Hoc autem dixit: quia videbat eos ad sempiternum interitum predestinatos: non ad vitam eternam sui sanguinis precio comparatos: oues enim sunt credendo. pastorem sequendo. Theo. Postquam vero dixerat. Non estis ex ouib' meis. Consequenter inducit eos vt oues eius efficiantur dicens. Oues mee vo. me. audiunt. Alcui. i. preceptis meis ex animo obediunt. Et ego cognosco eas. i. eligo. Et sequuntur me. hic mansuetudinis et innocentie viam incedendo: et post ad gaudia eterne vite intrando. vnde sequitur. Et ego vitam eternam do eis. Augu. Ista sunt pascua de quibus supra dixerat. Et pascua inueniet. bona pascua vita eterna dr. ibi nulla herba arescit: totum viret. Uos autem calumniam propterea queritis: quia de vita presenti cogitatis. Sequitur. Et non peri. in eternum. Subaudi tanquam eis diceret. Uos peribitis in eternum: quia non estis ex ouibus meis. Theo. Sed quomodo videm' iudam perisse: quia non permansit vsque ad finem. Christus autem de perseuerantibus hoc dixit. Nam siquis separatur ab ouium grege. desinens sequi pastorem: confestim incurrit periculum. Augustinus. Quare autem non pereant subdit. Et non rapiet eas quisque de manu mea. De illis enim ouibus de quibus dicitur. Nouit dominus qui sunt eius: nec lupus rapit: nec fur tollit: nec latro interficit. Securus est de numero illorum qui pro eis nouit quid dedit. Hyla. septimo de trinitate. Conscie potestatis hec vox est: at vero vt in natura licet dei tamen ex deo intelligenda est eius na

Propo- logica [illegible]

Predestinatio in malam partem capitur.

nuitas. subiecit. Pater meus quod
dedit mihi: maius omnib⁹ est. Nō
occultat ex patrē esse se natum. qđ
enim a patre accepit: accepit nascē
do non postea. Augu. Non enim
crescendo: sed nascendo equalis est
qui semper nat⁹ est de patris fili⁹:
de deo deus. Hoc est ergo quod
dedit mihi pater: quod maius om
nibus est vt scʒ sim verbum eius vt
sim vnigenitus filius eius vt sim
splendor lucis eius. Ideo ergo ne-
mo rapit oues meas de manu mea
qꝛ nec de manu patris mei. vnde
sequitur. Et nemo potest rapere de
manu patris mei. Si manum itel
ligamus potestateʒ vna est patris
et filij potestas: qꝛ vna diuinitas.
Si autem manum intelligamus fi
lium: manus patris est ipse fili⁹: qđ
non ita dictum est tanq̄ deus pa-
ter habeat corporis membra: sed
q̄ per ipsum facta sunt omnia. Nā
solent et homines dicere man⁹ suas

Manus dei est ei⁹ ptās

eē alios homines per quos faciūt
quod volunt. Aliquando et ipsum
op⁹ hominis manus hominis dici
tur: quod fit per manum: sicut dicit̄
quisq̄ agnoscere manum suam: cū
id quod scriptū sit agnoscit. hoc āt
loco manū p̄ris et filij itelligimus
potestatē: ne forte cū hic manū p̄ris
ipsum filium dictū acceperimus: in
cipiat carnalis cogitatio etiā filij q̄
rere filiū. Hyla. vij. de trini. Ut ei
per corporalem significationeʒ: vir
tutē possis eiusdē nosse nature cō-
memorata est filij manus: manus
patris quia natura ⁊ virtus patris
esset in filio. Chryso. Deinde vt non

Arrius et sa-bellius collidūt vno ver bo.

estimes: quia ipse quideʒ imbecillis
est. propter patris autem virtutem
in tuto sunt oues: subdit. Ego ⁊ pa
ter vnū sum⁹. Aug. Utrūq̄ audi: et
vnū: et sum⁹ ⁊ a charybdi eo a scylla
liberaberis. Quod dixit vnū libe-
rat te ab arrio: q̄ dixit sum⁹: libe-
rate a sabellio. Si vnū. nō ḡ diuer
sū: si sum⁹ ḡ p̄r et filius. Aug. v. ij. de
trini. Unū enī sum⁹ dictū ē. Qđ ille
hoc et ego s̄m essentiam: non s̄m
relatiuum. Hyla. viij. de trini. Hec
igitur qꝛ heretici negare nō possūt
impietatis sue mendacio corrum-
pūt. tētant enim id ad vnanimitatē
referre consensum: vt voluntatis
in his vnitas sit non nature. i. vt nō
per id quod sunt: sed per id quod
idem volunt vnum sint. sed per na-
ture natiuitatem dum nihil deus i
eo ex se gignēdo eū degenerat vnū
sunt. Dumq̄ de manu ei⁹ nō rapiūt
nō rapiūt de manu patris. dū in ope
rante operatur pater: dum ipse in
patre: et in eo pater est. hoc nō pre-
stat creatura sed natiuitas: non effi
cit voluntas sed potestas. non loq̄-
tur vnanimitas: sed natura. Non
negamus igitur vnanimitatem in-
ter patrem ⁊ filium. nam hoc solent
heretici mentiri: vt cum sola nos con
cordiam ad vnitatem non respi-
cimus discordes eos a nobis affir-
mari loquantur: sʒ audiāt q̄ a no
bis vnanimitas non negēt. Unum
sunt pater ⁊ filius natura. honore ⁊
virtute: nec natura eadem potest
velle diuersa.

¶ Sustulerunt ergo lapides
iudei vt lapidarent eum. Re-
spondit eis iesus. Multa bo-
na opera ostendi vobis ex pa-
tre meo. Propter quod eorum
opus me lapidatis? Respon-
derūt ergo iudei. De bono ope
re non lapidam⁹ te: sed de blas
phemia. et qꝛ tu homo cū sis:
facis teipsum deū. Respondit
eis iesus. Nonne scriptum est
in lege vestra: qꝛ ego dixi dij
estis? Si illos dixit deos ad q̄s
sermo dei factus est: et non po
test solui scriptura: quem pa-
ter sanctificauit: et misit i mū-
duʒ. Et vos dicitis qꝛ blasphe
mas quia dixi filius dei sum.
Si non facio opa patris mei:
nolite credere mihi. Si autem
facio et si mihi non vultis cre-

dere operib⁹ credite: vt cogno
scatis ꝛ credatis: quia pater
in me est ꝛ ego in patre.

Fu-or heretis cor. 3.

¶ Augu. Audierunt iudei. Ego et
pater vnum sumus: ꝛ non pertule
runt amore suo duri ad lapides cu
currerunt. vnde dicitur. Sustule-
runt lapi. iu. vt lapi. eū. Hyla. vij. d
tri. Nunc hereticorum furor iā do
mino in celis sedente pari infideli
tate dictis non obedientes: odium
impietatis exercent: verborum la-
pides iniiciunt: ꝛ si possent de thro
no eum suo in cruce. detraherent.
Theo. Dñs aūt ostēdēs ꝙ nullā iu
stā habebāt occasionem furēdi ad
uersus eum: commemorat signa q̄
fecerat. nā sequit. Respon. eis. Je.
Mul. bo. opa ost. vo. ex patre meo.
Alcui. s. in sanitatibus infirmoꝝ:
in exhibitione doctrine ꝛ miraculo
rū: que ex patre ostēdi. qꝛ ei⁹ gloriā
per omnia quesiui: ꝓpter qd eorū
opus me lapidatis. Quis inuiti cō
fitentur multa beneficia sibi impen
sa a xp̄o: sed qd de sua patrisq̄ eq̄li
tate dixerat pro blasphemia depu-
tabāt. vñ sequit. Rñ. ei iu. De bo.
ope. nō lapi. te: sed de blas. ꝛ qꝛ tu
ho. cū sis: fa. teipm deū. Augu. ad
hoc rñderūt qd dixerat. Ego ꝛ pa-
ter vnū sumus. Ecce iudei intelle-
xerunt qd arriani nō intelligūt. ideo
eñ irati sunt: qm senserūt nō posse
dici. Ego ꝛ pater vnū sum⁹. nisi vbi
equalitas est patris ꝛ filij. Hyla.
vij. de tri. Judeus dicit. Cū sis hō.
Arrian⁹. Cū sis creatura. vtriq̄ di-
cūt. Facis te deū. Subiicit eñ arria
nus. Substātie noue ꝛ aliene deū.
vt sit aūt alteri⁹ generis de⁹ sit: aut om
nino nec deus. dicit eñ. Nō est fili⁹
ex natiuitate: nō est de⁹ ex ꝟitate a
creatura est prestātior cūctis. Chr.
Dñs autē nō destruxit opinionem
iudeorū. estimātiū ꝙ se deo ꝑarez
diceret. sed magis cōtrarium facit
nā seqt. Rñ. eis ie. Nōne scrip. ē
in lege vestra? Aug. i. vobis data.
Qꝛ ego dixi dij estis. Deus hoc di-
cit per prophetam in psalmo homi
nibus. Et legē appellauit domin⁹
generaliter oēs illas scripturas.
Quis alicubi spāliter dicat legem:
a ꝓphetis eā distinguens sicuti est.
In his duobus preceptis tota lex
pēdet ꝛ ꝓphete. Aliquādo autez in
tria distribuit easdē scripturas vbi
ait. Oportebat impleri omnia que
scripta sunt in lege ꝛ ꝓphetis ꝛ psal
mis de me. Nūc vero etiā psalmos
legis nomine nūcupauit: ex quib⁹
sic argumētatur. Si illos dixit deos
ad quos ser. dei fa. est: ꝛ nō po. sol.
scri. quē pa. sancti. ꝛ mi. in mundū:
vos dici. qꝛ blasphemas: qꝛ dixi fi-
lius dei sum. Hyla. vij. de trini. De
mōstratur⁹ q̄dē q̄ ipse ꝛ pater vnū
essent in eo primo inepta ridiculi
opprobrij confutatur: ꝙ in reatum
vocaret. q̄ se cū hō eēt deū faceret.
Cū eñ lex huius nois appellatiōez
sanctis hoībus decerneret: ꝛ sermo
dei īdissolubilis ꝯfirmaret hāc im
partiti nois ꝓfessionē. Jā ergo non
est criminis ꝙ se deū: cuz homo sit
faciat: cum eos qui homines sunt
deos lex dixerit. Et si a ceteris
hominibus non irreligiosa huius
nominis vsurpatio est: ab eo homi
ne: quem sanctificauit pater nō im
pudenter vsurpari videtur: qꝛ dei
filium se dixerit cum precellat cete
ros per id quod sanctificatus in fi-
lium est: beato paulo dicente: ꝙ pre
destinatus est filius dei in virtute
ſm spiritū sanctificationis. omnis
enim hec de homine responsio est:
ꝙ dei filius etiam hominis filius
est. Augu. Uel alr. Sanctificauit. i.
vt sanctus esset gignēdo ei dedit: qꝛ
sanctum eum genuit. Si autem ser
mo dei factus est ad homines vt
dicerentur dij impij verbū dei q̄d
non est deus? Si p sermonē dei ho
mines participando fiunt dij: ver-
bum vnde participatur nō est de⁹?
Theophi. Uel sanctificauit eū hoc
est sanxit sanctificari pro mundo.
In quo ostendit se non esse deum si
cut ceteri: nā saluū facere mundū
diuinum opus est: non autem ho-
minis deificati per gratiā. Chry.

Lex sa- ctos ho- mines deos vo- cat.

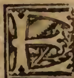
Uel interim quidem vt susciperet
sermo humilius locutus est postea
autē ad maius eos reduxit dicēs.
Si non facio opera patris mei: no
lite credere mihi. per hoc ostendēs
qđ in nullo minor ē patre. qꝛ eni sub
stantiam ei⁹ impossibile erat ei9 vi
dere ab operum parilitate et idēti
tate demonstrationem eius que sꝫ
virtutē indissimilitudinis est tri:
buit. Hyla. vij. de tri. Quid h̄ ado:
ptio: quid indulgētia nominis loci
inuenit ne ex natura dei fili⁹ sit cū
dei filius ex nature paterne operi
bus credendus sit non exequatur
Testimoniũ — adsimilis est deo creatura. Neqꝫ ei
deitatis — nature aliene potestas cōparatur:
christi. — gerere autem se non sua: sed que
patris sunt testatur. ne per magni
ficentiam gestorum nature natiui:
tas auferatur. Et qꝛ sub sacramē
to assumpti corporis et nati ex Ma
ria hois et dei filius non intellige:
batur: fides nobis intimatur ex ge
stis cum ait. Si autē facio et si mi
hi non vultis credere operibus cre
dite. Cum enim sacramentum na:
ti hominis intelligentiam diuine
natiuitatis impediat: cum diuina
natiuitas omne opus suum: sub
ministerio assumpti hominis exeq̄
tur. Faciens igitur opera patris
demonstrare debuit: quid esset ope
rib⁹ credēdū. Nā seqt. Ut cogno. ꝛ
cre. qꝛ pa. i me. ē et ego. i pa. Hoc ē
illō. Dei fili⁹ sū. h̄ ē illō. Ego et pr̄
vnū sum⁹. Aug. Nō ei fili⁹ sic dic. In
me est pater: et ego in illo: quomō
possūt dicere hoies. Si ei bn̄ cogi:
tem⁹: ꝛ bn̄ viuam⁹ i deo sum⁹: et de⁹
Beneviuendo i — i nob ē q̄si participātes ei⁹ grāꝫ ꝛ il
xp̄o sumus. — lumiati ab ipso. Unigenit⁹ at dei fi:
li⁹ i patre est: et pr̄ i illo tāqꝫ eq̄lis.

**Querebāt ergo eū apprehē
dere ꝛ exiuit de māib⁹ eoꝝ. Et
abijt iteꝝ trās iordanē i eū lo
cū vbi erat ioānes baptizans
primū: et māsit illic. Et multi
venerūt ad eū: ꝛ dicebāt: qꝛ ioā
nes q̄dē signū fecit nullū. Oia
autē quecūqꝫ dixit ioānes de h̄
ꝑa erāt: ꝛ multi crediderūt i eū.**

Beda. Adhuc iudeos in cepta
demētia ꝑsistere euangelista ostēdit
dicēs. Querebāt ḡ eū apprehēdere
Aug. Non credendo et intelligen:
do: sꝫ seuiēdo et occidendo. Tu ap
prehendas vt habeas. illi apprehē
dere volebāt: vt nō haberent. vnde
seqt. Et exiuit de mani. eo. Non eū
apprehēderūt: qꝛ man⁹ fidei nō ha
buerūt. Sed non erat magnū ver:
bo eijcere carnē suā de manib⁹ car:
nis. Chrysostom⁹. Cū autē christ⁹
aliquid magnum locutus fuerit re
cedit velociter: vt sedetur eorum
furor per absentiam eius quod vti
qꝫ et nunc fecit. vnde sequitur. Et
abijt iterum trans iordanem in
eum locum vbi erat ioannes ba:
ptizans primum et mansit illic. Iō
hunc locum euangelista commemo
morat: vt discas: quoniā ꝑpe abijt:
vt recordet eoꝝ que illic facta sūt et
dicta a ioāne et testimonij ill⁹. Be.
Dicit aūt. Ubi erat primum id est
a prima etate. Demorante autem
eo ibi narrat: quia multi venerunt
ad eum. vnde sequitur. Et multi ve
nerunt ad eum ꝛ dicebāt: quia ioā
nes quidem fecit signum nullum.
Augustinus id est nullum miracu
lum ostendit. Non demonia fuga
uit: non cecos illuminauit: nō mor
tuos suscitauit. Chryso. Uide autē
qualiter syllogismos componunt in
dubitabiles. Joannes quidem di
cūt nullum signum fecit: hic autē
facit: quare hui⁹ preeminētia ostē:
ditur. Deinde ne putetur ioannes
quia nullum signum fecit indign⁹
testimonio subdunt. Omnia autē
quecūqꝫ di. io. de hoc vera erant. q.
dicant. Et si nullū signum fecerit
tñ de hoc omnia veraciter dixit er
go dicunt. Si ioanni credere opor
tebat: multo magis huic cum il:
lius testimonio etiam demonstra:
tionem signorum habenti. vnde
sequitur. Et multi crediderunt

in eum. Augu. Ecce qui apprehen-derunt permanentem non quomodo uidet volebant apprehendere discedentem. Et nos ergo per lucernam veniamus ad diem: quia ioannes lucerna erat: diei testimonium perhibebat. Theophi. Notandum autem quod crebro dominus educit populos ad solitaria loca: de prauorum societate eripiens: vt magis fructificent: sicut legem veterem daturus eduxit populum in desertum. Mystice autem recedes a hierosolymis dominus hoc est, a plebe iudaica ad loca fontes habentia se transfert: id est ad ecclesiam ex gentibus que habet fontem baptismi per quem multi ad christum accedunt: quasi transeuntes iordanem.

Cap. xi.

Erat autem quidam languens lazarus a bethania: de castello marie et marthe sororum eius. Maria autem erat que vnxit dominum vnguento et extersit pedes eius capillis suis cuius frater lazarus infirmabatur. Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes. Domine ecce quem amas infirmatur. Audiés autem iesus dixit eis. Infirmitas hec non est ad mortem: sed pro gloria dei vt glorificetur filius dei per eam. Diligebat autem iesus martham et sororem eius mariam et lazarum.

¶ Bed. Dixerat vero euangelista dominum transiordanem abysse: tuncque lazarum contigit infirmari. vnde dicitur Erat quidam lan. la. a be. Hinc est quod in quibusdam exemplaribus copulatiua coniunctio et posita inuenitur: vt sequentia verba superioribus connexa videantur. Interpretatur autem lazarus adiutus. Inter omnes el mortuos quos dominus suscitauit: hic magis ab eo adiuuatus qué nõ solum mortuum sed quatriduanum suscitauit. Augu. Inter omnia ei miracula que fecit dominus lazari resurrectio precipue predicatur. Sed si attendamus quis fecerit delectari debemus potius quam mirari. Ille suscitauit hominem qui fecit hominem. plus enim est hominem creare quam resuscitare. Infirmabatur autem in bethania lazarus. vnde dicitur A bethania de castello marie et marthe sororum eius. Quod castellum erat proximum hierosolymis. Alcui. Et quia plures feminne huius nominis erant: ne erraremus in nomine ostendit ex notissima actione. nam sequitur. Maria autem erat que vnxit dominum vnguento: et extersit pedes eius capillis suis. cuius frater lazarus infirmabatur. Chry. Igitur primum quidem illud necessarium discere: quia hec nõ fuit illa meretrix que in luca legitur. Hec enim honesta fuit et studiosa circa christi susceptionem. Aug. de con. euan. Vel aliter. Hoc dicens ioannes attestatur luce: quod hoc in domo pharisei cuiusdam simonis factum esse narrauit. iam itaque Maria fecerat. Quod autem in bethania rursus fecit aliud est quod ad luce narrationem non pertinet: sed pariter narrant a tribus. Aug. de ver. do. Inuaserat igitur lazarum pernicies inimica languoris nefandi hominis corpus quotidie edax febris incendium consumebat: Aderant autem due sorores languentis: et casum dolentes iuuenis egrotantis lectulo iugiter inherebant. vnde de eis mox subditur. Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes. Domine ecce quem amas infirmatur. Augustinus super ioannem. Non dixerunt veni et sana. non ause sunt dicere. Ibi iube et hic fiet sed tantummodo. Ecce quem amas infirmatur quasi dicat sufficit vt noueris: non enim amas: et deseris. Chrysostomus. Per hoc enim ad miserendum volunt attrahere christum. adhuc enim ei quasi homini intendebant. Ideo autem non uenerunt ad christum sicut centurio et regulus. sed mittunt qui vehementer

Miraculum plus amandum quam mirandum.

Lazarus iuuenis

confidebant de christo: ppter multã familiaritatẽ quã habebãt ad eū: etiã a luctu detinebãtur. Theophi. Etiã quia mulieres erant quas nõ decet de facili domū exire. Multã aūt deuotionẽ et fidei magnitudinẽ exprimunt dicentes. Ecce quē amas infirmatur. tantam enim potentiam in domino esse credebant: q mirum videretur qualiter virū sibi dilectū infirmitas potuerit occupare. Sequitur. Audiens aūt iesus dixit eis. Infirmitas hec non est ad mortẽ. quia ipsa mors non erat ad mortem: sed potius ad miraculū: quo facto crederent homines in xpm: et vitarent veram mortem. vnde sequitur. Sed pro gloria dei. Ubi ex obliquo dominus deū se dixit contra hereticos q dicunt: q filius dei nõ sit deus. Pro gloria ergo cuius dei audiū quod sequitur. Ut glorificetur filius dei per eam scʒ infirmitatẽ. Chrysosto. Hoc autẽ vt non est causale: sed euētus. Nam euenit quidẽ aliunde infirmitas: vsus est autem ea in gloriam dei. Sequitur. Diligebat aūt iesus marthã et soro. eius ma. et lazarū. Augu. Ille languēs: ille tristes: oēs dilecti. Habebant ergo spem: qm̄ diligebãtur ab eo qui est dolentiū consolator: languētiū sanator. Chrys. Per hoc etiam erudit nos euãgelista nõ tristari siqua infirmitas facta fuerit circa bonos viros et dei amicos.

¶ Ut ergo audiuit quia infirmabatur tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus. Deinde post hec dicit discipulis suis eamus in iudeaʒ iterū. Dicunt ei discipuli. Rabbi: nūc qrebãt te iudei lapidare: et iterum vadis illuc? Respondit iesus. Nõne duodecim hore sunt diei? Siquis ambulauerit in die nõ offendit: quia lucem huius mūdi videt. Si autem ambulauerit i nocte: offendit: quia lux nõ est in eo.

¶ Alcui. Dominus nunciata infirmitate lazari quousq quatriduum compleretur: sanare distulit: vt mirabilius suscitaret. vnde dicitur. Ut autem audiuit q infirmabatur: tūc quidem mansit in eodẽ loco duobus dieb⁹. Chry. Ut s. expiraret et sepeliretur et dicãt. Qm̄ fetet vt null⁹ posset dicere. qm̄ nõdū defunctū eū suscitauit. sed stupor fuit et non mors. Sequitur. Deinde post hec dicit discipulis suis. Eamus in iudeã iterum. August. Ubi pene fuerat lapidat⁹: quia ppterea inde discessisse videbatur ne lapidaretur. Discessit. eñ vt homo. Sʒ in redeundo quasi oblitus infirmitatẽ: ostendit potestatē. Chrysosto. Nusq̄ autẽ alibi dominus predixit discipulis quo iturus esset: sed hic predixit: q formidabãt vehementer: vt non repente eos conturbet. Nam sequit. Dicunt ei discipuli. Rabbi. nunq querebant te iudei lapidare: et tu iterū vadis illuc? formidabant enim, et pro eo et pro seipsis. nondum eñ erant in fide firmati. Augusti. Cum autẽ vellẽt dare ɔsiliū homines deo: discipuli magistro: corripuit eos. vnde sequitur. Respondit iesus. Nonne duodecim hore sunt diei? Utenim diem sese ostẽderet duodecim discipulos elegit. In hoc autem verbo non ipsum iudam: sed successores eius preuidebat. In da eñ cadente successit mathias: et duodenarius numerus mãsit. Hore ergo illustrẽtur a die et per horarū predicationẽ credat mundus in diẽ. Me ergo sequimini: si non vultis offendere. vnde subdit. Siqs ambulat in die non offendit: q lucem huius mundi videt. Siquis autem ambulat in nocte offendit: quia lux non est in eo. Chrysosto. q. d. qui sibi nihil conscius est nequitie: nihil patietur versutie. Qui vero mala agit patietur. Itaq non oportet formidare: nihil enim dignum morte gessimus. Uel aliter. Siquis lucem huius mundi videt. securus est: multo magis qui mecum est nisi amouerit se a me. Theophilus. Quidam vero hunc

Singulare est qd dicit.

Intellectus moralis.

diem intelligunt tempus precedēs passionem: noctem vero ipsam passionem. Dicit ergo eis. Dum dies est: id est dum nondum imminet tēpus passionis non offendetis. Non enim vos persequentur iudei. Cū autem nox venerit passionem propriam dico: extunc noctem possidebitis angustiarum.

Hec ait: et post hec dicit eis. Lazarus amic⁹ noster dormit: sed vado vt a somno excitem eū. Dixerunt ergo discipuli ei⁹. Domine si dormit saluus erit. Dixerat autem iesus de morte eius: illi autem putauerunt q̄ de dormitione somni diceret. Tunc ergo iesus dixit eis manifeste. Lazarus mortuus est: et gaudeo propter vos vt credatis quoniam non eram ibi. Sꝫ eamus ad euꝫ. Dixit ergo thomas qui dicitur didymus ad condiscipulos. Eamus et nos et moriamur cum eo.

Chrysostomus. Posita vna confortatione discipulorūꝫ: hic alio modo eos confortat ostendens: quoniā non hierosolymam debent ire. sꝫ in bethaniam. vnde dicitur. Hec ait. Et post hic dicit illis. Lazarus amicus noster dormit: sed vado vt a somno excitem euꝫ. q. d. Non eo rursus disputaturus contra iudeos: sꝫ amicum nostrum excitaturus: propter hoc ergo dicit. Amic⁹ noster. vt ostēdat necessarium suum aduentum. Augustinus. Qđ auteꝫ dixit dormit verum dixit. domino dormiebat: hominibus mortuus erat qui euꝫ suscitare non poterant. Nam dominus tanta facilitate excitabat de sepulchro quanta tu excitas dormientem de lecto. Ergo sm̄ potentiam suam dixit dormientem: sicut et apostolus dicit. De dormientibus autem nolo vos ignorare: dormientes appellauit: quia resurrecturos prenūciauit. Sed quomodo interest in ipsis q̄ quotidie dormiūt et exurgunt: quid quisq; videat in somnis: alij sentiūt leta somnia: alij torquētia. Sic vnusquisq; cum causa sua dormit: cū causa sua surgit. Chrysostomus. Discipuli autem impedire voluerunt ei⁹ aduentū in iudeam. vnde sequitur. Dixerunt ergo discipuli eius. Domine si dor. sal. erit. Solet enim esse somnus egrotantium salutis indicium. q. d. Si dormit non igitur vtile est q̄ tu vadas: ad excitandum euꝫ.

Sōn⁹ est indiciū salutꝫ in egrotis

Augusti. Quō ergo intellexerūt discipuli sic responderunt. vnde sequitur. Dixerat autem iesus de morte eius. illi vero putauerunt q̄ de dormitione somni diceret. Chrysosto. Si vero quis dicat quomodo [...] cognouerunt discipuli mortuū [...]e ab eo quod dixit. Vado vt excitem illū: stultuꝫ enim erat eum ire per tot stadia vt lazarum a somno excitaret. Istud dicemus: quoniā estimabant hoc enigma esse qualia multa loq̄batur. Augusti. Quia ergo obscure dixerat. Dormit. manifestat quod dixerat. vnde sequitur. Tunc ergo dixit eis ie. mani. Laza. mortu⁹ est. Chryso. Nō autē hic adiecit. Vado vt resuscitē eum. non enī volebat verbis predicere quod per opera debebat certificare: vanā gloriam vbiq; nos fugere docens. Et q̄ non oportet simpliciter p̄mittere. Sequitur. Et gaudeo p̄pter vos vt credatis: quoniā non erā ibi. Augu. Eger enī nō mortuus fuerat nūciatus: sꝫ quo lateret euꝫ qui creauerat: ad cuius manus anima morientis exierat. Ait ergo. Gaudeo p̄pter vos vt credatis: quoniā non erā ibi. vt iam inciperēt admirari: q2 dn̄s poterat dicere mortuuꝫ quod nec viderat: nec audiuerat. Ubi meminisse debem⁹ q̄ adhuc etiā ipsorū discipulorū miraculis edificabāt fides. non vt esse inciperet: sed vt que ceperat cresceret: q̄ ergo dicit. Ut credatis: intelligenduꝫ est vt amplius robustius q; credatis. Theophi. Intellexerūt autem quidam hoc sic. Gaudeo inquit pro vobis. nam cum illic non extites

Fides aplorūꝫ augescit.

rim:confert ad maioritatē fidei vestre:quoniā si astitissem egrotantē curassem qd esset modicū signū ad mee virtutis indiciū.quvero me iab sente superuenit mors:potius in fide mea corroboramini:cū videbitis me posse etiā defunctū putrescentē resuscitare. Chrysosto. Igit oēs discipuli quidē timebāt iudeos:super alios vero thomas. vnde sequit. Dicit ergo thomas qui dicit didym⁹ ad cōdiscipulos. Eamus ⁊ nos ⁊ moriamur cum eo. Infirmior eñ erat alijs:⁊ infidelior:postea omnib⁹ fortior fact⁹ est ⁊ irreprehensibilis:qui solus orbē terrarum percurrit:⁊ in medijs ple bibus voluebatur volentib⁹ eum interficere. Beda. Uel castigati discipuli superioribus dñi verbis ausi sunt vltra cōtradicere. Sed thomas pre olbus socios hortatur: vt irent et morerētur cū eo. In quo magna eius videtur esse constantia. Sic eñ loquebatur:quasi facere posset que alios hortabatur:immemor sue fragilitatis sicut et petrus.

¶ Uenit itaq̄ iesus:et inuenit eum quattuor dies iam in monumento habentem. Erat autem bethania iuxta hierosolymam quasi stadijs quindecim. Multi autē ex iudeis venerāt ad martham ⁊ mariam vt consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo vt audiuit:quia iesus venit occurrit illi: maria autē domi sedebat. Dixit ergo martha ad iesum. Domine si fuisses hic:frater meus nō fuisset mortuus. Sed et nunc scio quia quecūq̄ popoſceris a deo dabit tibi deus. Dicit illi iesus. Resurget frater tuus. Dicit ei martha. Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei iesus. Ego sum resurrectio ⁊ vita. Qui credit i me etiā si mortu⁹ fuerit viuet:et omnis qui viuit et credit in me nō morietur in eternum. Credis hoc? Ait illi. Utiq̄ domine. Ego credidi:quia tu es christus fili⁹ dei viui qui in hūc mūdum venisti.

¶ Alcui. Domin⁹ ad hr venire distulerat:vt quatriduū impleret:vt lazarus gloriosius resuscitaretur. vñ dicitur. Uenit itaq̄ ie. et inue. eum qua. di. iam in mo. habentē. Chrys. Manserat eñ dñs duobus diebus ⁊ ante duos dies venerat nūcius. In qua die lazarus est defunctus:ipse autē quarta die accessit. Augu. De quattuor aūt diebus multa dici possunt. Diuersis eñ modis vna res significari potest. Est enim vnus dies mortis quē homo trahit de mortis propagine. Sed et legem naturalē trāsgrediūtur hoies:ecce alter dies mortis. Lex etiā scripture data est diuinitus per moysen et ipsa contēnitur. Adde tertiū diē mortis. venit euāgeliū et ipsum transgrediuntur hoies. Ecce quart⁹ dies mortis:etiā ad tales excitādos dñs nō dedignatur accedere. Alcui. Aliter. Primū peccatū existit elatio in corde. secundū consensus. tertiū factum. quartū consuetudo. Sequitur. Erat au. be. iuxta hiero. quasi stadijs. xv. Chry. Quod erat miliaria duo. Hoc aūt inducitur ad ostendendū q̄ cōgruum fuit multos iudeorū a hierosolymis adesse. vñ subdit. Multi autē ex iu. vene. ad ma. ⁊ mar. vt conso. eas de fra. suo. Sed quomodo iudei ꝯsolabātur dilectas a xp̄o:cum iā statuissent q̄ siquis xp̄m confiteret extra synagogā fieret. Sed ꝑpter calamitatis necessitatē :aut quasi nobiles has mulieres reuerentes eas cōsolabātur:aut q̄ hi aderāt qui nō mali erāt. multi eñ ex ipsis credebāt. Hoc aūt dicebat euāgelista :ad ostēdendū q̄ lazarus vere mortu⁹ erat. Beda. Nondū autē domin⁹ castellū introierat. vnde adhuc extra castellum posito occurrit martha. vnde sequitur. Martha au. vt au. quia ie. ve. occurrit illi. Maria au. do. sede.

Mysteriū quattuor dierum lazari.

Chry. Nō aūt assumit sororē obuiā xpo vadens. Uult em singulariter xpo loq: et qđ factū est ei annunciare. Cum vero eam in bonā spem du rit: tunc abijt et vocauit mariam. Theophi. Primo itaq non pandit sorori volens astātes hoc latere: qm si percepisset maria xpm accedere: obuiam iret et comitarētur eā psen tes iudei: quibus notū fore aduen tum iesu martha nolebat. Seqtur. Dixit autē martha ad iesum: dñe si fu. hic fra. me. non fuisset mortuus. Chryso. Credebat eni in xpm: sz nō vt oportebat: nondum em cognosce bat: qm deus erat: ideo dicebat. Si fuisses hic: frater meus non fuisset mortuus. Theoph. Quasi diffidēs: qm etiā absens si vellet: posset phi bere mortē fratris sui. Chryso. Nō dum etiā cognoscebat q ppria vir tute hoc faceret: qđ apparet ex hoc qđ subditur. Sed et nunc scio quia quecunq poposceris a deo dabit ti bi deus: vt de virtuoso quodā et ap probato viro loquens. Augustin. Non autem dicit ei. Rogo te vt re suscites fratrem meum. vnde enim sciebat: si fratri eius resurgere vti le fuerat? hoc tantū dixit. Scio quia potes si vis facere: vtrum facias: iu dicij tui est: non presumptiōis mee. Chrysostomus. Domin⁹ aūt vtraq que non cognoscebat eas docuit. vn de sequitur. Dixit ei ies. resur. fra. tuus. Non dixit petam vt resurgat: sed si diceret. Non indigeo adiuto rio: a meipso omnia facio: valde fuis set graue mulieri. sz hoc dicere. Re surget. medium erat. Augustinus. Ambiguum autem fuit quod dixit. Resurget. Non enim ait. Modo. et ideo sequitur. Dicit ei mar. Scio q resurget in resurrectione in nouissi mo die. De illa resurrectione secu ra sum: de hac incerta sum. Chryso stomus. Audierat autē mulier mul ta a christo de resurrectione loquen te. dominus autem manifestius suā ostendit auctoritatē. nam subditur. Dicit ei iesus. Ego sum resurrectio et vita ostendens: quoniam non in diget alio adiutorio. si enim alio ad iutorio idigeret: qualiter erit resur rectio? Si vero ipse est vita: non lo co circūcluditur: sed vbiq existens potest sanare. Alcui. Ideo ego sum resurrectio: quia vita. Per quē tunc cum alijs resurget: per eundem po test et modo resurgere. Chrysosto. Illa ergo dicente quecūq petieris: ipse dicit. Qui cre. in me etiā si mor tuus fuerit vi. ostendens quoniam ipse est tributor bonorum et ad ipso oportet petere: per hoc aūt eius in tellectū eleuat. non eni hoc erat so lum quod querebat: vt solū lazarū suscitaret: sed etiā oportebat eam et qui presentes erant discere resurre ctionem. Augusti. Dicit ergo. Qui cre. in me etiā si mor. fuer. in carne. Uiuet in anima donec resurget ca ro nunq postea moritura. Nā vita anime fides est. Sequit. Et ois qui vi. in carne. et cre. in me. etiā si mo riatur ad tēpus pter mortem car nis. Nō morietur in eternū. Alcui. Propter vitā spiritus et immortali tatem resurrectionis. Sciebat autē domin⁹: quem nihil latet: q hoc cre debat: sed confessionē qua saluare tur querit. vñ seqtur. Credis hoc? Ait illi. vtiq domine ego cre. quia tu es christus filius dei viui qui in hūc mun. ve. Chrysost. Uidetur mihi nō intellexisse mulier quod dictum est: sed quoniā magnū quid erat intel lexit: non tamen cognouit quid est: propterea aliud interrogat: aliud respondit. Augustinus. Uel aliter. Quoniam hoc credidi q filius es dei: credidi quia tu es vita: quia et qui credit in te etiam si moriatur viuet.

Dulce ā dorbo zhristi. [left margin note]

Interrogat xps. [right margin note]

¶ Et cum hec dixisset: abijt et vocauit mariam sororem suam silētio dicens. Magister adest: et vocat te. Illa vt audiuit sur rexit cito: et venit ad eum. non dū eni venerat iesus in castellū: sed erat adhuc i illo l oco vbi oc currerat ei martha. Iudei q

erant cum ea in domo ⁊ conso
labantur eam: cũ vidissent ma=
ria q̃ cito surrexit et exiit: se=
cuti sunt eam dicentes. Quia
vadit ad monumentum vt plo
ret ibi. Maria ergo cũ venisset
vbi erat iesus videns eum: ceci
dit ad pedes eiꝰ: et dixit ei: Do
mine si fuisses hic nõ esset mor=
tuus frater meus.

¶ Chryso. Ex virtute sermonũ xp̃i
interim martha lucrata est luctus
dissolutionẽ. ea enim q̃ ad magistrũ
erat deuotio: nõ ꝑmittebat eã sen=
tire p̃ntia q̃ luctũ inducere poterãt.
vñ dicitur. Et cũ hec dixisset: abiit ⁊
vo. ma. soro. suã silẽ. Augu. Aduer=
tendũ q̃ suppressam vocẽ silentium
nuncupauit. nã q̃uo siluit: cũ subda
tur dicens. Magister adest et vocat
te. Chry. Ideo aũt occulte sororẽ vo
cat: si enim sciuissent iudei xp̃m ad=
uenire recessissent: ⁊ non fuissent te=
stes miraculi. Aug. Aduertendum
etiã quẽadmodũ euangelista nõ di=
xerit: vbi vel qñ vel q̃uo mariã dñs
vocauerit: vt hoc in verbis marthe
potius intelligeret narrationis bre
uitate seruata. Theophi. Siue etiã
ipsam christi presentiã vocationem
reputauit. q. d. Inexcusabile est vt
eo presente tu nõ exeas obuiã ipsi.
Chryso. Omnibus autẽ assidentibꝰ
illa lugẽs ⁊ plangẽs nõ expectauit
ad se venire magistrũ neq̃ dignita
tẽ seruauit. neq̃ a luctu detẽta est:
sed surgens confestim obuiauit. vñ
sequit̃. Illa vt audi. sur. cito ⁊ ve. ad
eum. Augusti. Ex quo patet q̃ non
illã ꝓuenisset martha si ei notꝰ fuis=
set aduentus iesu. Sequit̃. Nondũ Amor sororum lazari.
eñi venerat. Ie. in cast. sed erat ad=
huc i illo loco vbi occurrerat ei mar
tha. Chry. Uacũtiꝰ eñi ibat: vt nõ vi
deat̃ iniicere seipsũ miraculo: sȝ ro
gari ab aliis. Hoc igit̃ vult occulte
euãgelista insinuare: aut quia cito
currebat: vt anticiparet eũ venien=
tem. venit aũt non sola: sed oẽs tra=
hens iudeos. vnde sequitur. Iudei
igitur qui erant in domo cũ ea: ⁊ cõ
sola. eã. cũ vidis. ma. q̃ cito surre. ⁊
exiit: secuti sunt eã dicentes. q̃ va.
ad mo. vt ploret ibi. Augusti. Hoc
pertinuit ad euangelistam narra=
re vt videamus que occasio fuerit
q̃ plures ibi essent: quãdo lazarus
resuscitatus est: vt tã grande mira
culum quatriduani mortui resurgẽ
tis testes plures inueniret. Sequit̃.
Maria ergo cũ ve. vbi erat iesus: vi
dẽs euȝ ce. ad pedes eius. Chryso.
Feruentior hec sorore erat: nõ enim
turbã verecũdata est: nec suspitionẽ
timuit: quam de christo iudei habe
bant: cũ aliqui inimicorũ xp̃i inter=
essent: sed omnia cõtẽpsit humana
presente magistro ⁊ soli se dabat ei
qui ad magistrũ honori. Theophi.
Quamuis etiã se diminute videbat̃
habere dicẽs. Domine si fuisses hic
fra. meus non fuis. mor. Alcui. q. d.
Dũ nobiscũ presens fuisti: nõ mor=
bus: non infirmitas aliqua appere
ausa est: apud quas vita nouerat
habitare siue hospitari. Augu. de
ꝟ. do. O infidelis cõuenio te adhuc
posito in seculo lazarus amicꝰ mo=
ritur. Si amicus moritur inimicus Notabi le ꝟbuȝ.
quid patiet̃? parũ est si nõ tibi soli
superi seruiunt. Ecce tuũ dilectum
inferi rapuerunt. Beda. Nõ autẽ
oia dixit maria que martha ꝓtule=
rat: quia cõsueto hominum more la
chrymis non omnia que voluit ⁊ in
animo habuit proferre potuit.

¶ Iesus ergo vt vidit eam plo
rantẽ et iudeos q̃ venerant cũ
ea plorantes infremuit spiritu
⁊ turbauit seipsum ⁊ dixit: Ubi
posuistis eum? Dicunt ei. Dñe
veni et vide. Et lachrymatus
est iesus. Dixerunt ergo iudei.
Ecce quomodo amabat eum.
Quidã autẽ ex ipsis dixerunt.
Non poterat hic qui apuit ocu
los ceci nati facere vt hic non
moreretur? Iesus ergo rursum
fremens in semetipso venit ad

monumentum. Erant aũt spe-lũca: et lapis superpositus erat ei. Ait iesus. Tollite lapidẽ. Di-cit ei martha soror eius qui mor-tuus fuerat. Dñe iã fetet: qua-triduanus est enim. Dicit ei ie-sus. Nõne dixi tibi: qm̃ si credi-deris videbis gloriam dei? Tu-lerunt ergo lapidem.

¶ Chry. Marie loquẽti nihil xp̃s lo-quit: neq3 ea dicit q̃ sorori dixerat. turba eñ aderat multa et non erat tẽpus illorũ verborũ. Sed cõdescen-dit 7 humiliat: hũanã naturã denu-dans: qz eñ miraculũ magnũ erat futurũ et multos per id lucraturus sua cõdescẽsione attrahit testes: et humanã monstrat naturã. vñ dicit. Jesus ergo vt vidit eã plorãtẽ: 7 iu. qui ve. cũ ea plo. infre. spiritu 7 tur-ba. semetipsum. Augusti. Quis eñ eũ posset nisi ipse turbare. Turba-t' ẽ xp̃s: qz voluit: esuriuit: qz voluit in illi' ptãte erat sicvt' sic affici vl' nõ affici. Verbũ ei aĩaz suscepit 7 carnẽ totius hoĩs sibi coaptans in perso-ne vnitate naturam: ac per hoc vbi summa potestas est: ſm voluntatis nutũ turbat infirmitas. Theo. Ad approbandã eñ cõditionẽ hũanam iubet ei qd̃ suũ est ꝓsequi: necnõ in-iungit ei virtute spũsancti illãq3 cõ-pescit. Hec autẽ cuncta naturã pati dñs cõtinet: cũ approbãdo q homo verus 7 nõ apparens fuerat: tũ etiã nos monẽdo: ac metã mesticie 7 ꝓ ctũ ditati imponendo. Naz ex toto nec cõpati nec merere ferinũ: ac hoĩs ẽ ex uberantia muliebre? Sequit et di-xit. vbi posuistis eũ? Augu. de ver. do. Non locũ sepulti ignorare credi debuerat: sed fidẽ populi approba-re volebat. Chry. Nõ eñ vult ipse se inijcere: sed oĩa ab alijs discere 7 ro-gatus facere vt ab oĩ suspitione eri-piat signũ. Augu. lib. lxxxiij. q. Qd̃ 7 interrogat vocationẽ nr̃am: q̃ fit in occulto arbitror significare. Prede-stinatio eñ nr̃e vocationis occulta est: cuius secreti signũ est interroga-tio dñi q̃si nescientis eũ ipsi nescia-mus: vel q ignorare se pctõres alio loco dñs ondit dicẽs. Nõ noui vos: qz in disciplina et ꝑceptis eius non pctã sunt. Sequit. Dicunt ei dñe ve-ni 7 vide. Chry. Nondũ eñ aliqd̃ si-gnũ resurrectionis mõstrauerat: vñ ita videbatur iturus vt lachryma-turus: nõ vt resuscitaturus. ꝑpter hoc ei dicunt. Ueni 7 vide. Augusti. Uidet ẽt dñs q̃n miseret. vñ illis di-citur. Uide hũilitatẽ meã et laborẽ meũ 7 dimitte oĩa peccata mea. Se-quit. Et lachrymatus est iesus. Alcui. Quia fons pietatis erat: flebat pro patre hũanitatis: quẽ resuscitare po-terat p potentiã diuinitatis. Augu. Quare aũt fleuit xp̃s: nisi q hoĩes flere docuit? Beda. Est aũt hoĩum consuetudo caros suos mortuos lu-gere. Scd̃m hanc cõsuetudinem iu-dei dominũ flere putabãt. vnde sub-ditur. Dixerunt ergo iu. Ecce quõ ama. eũ. Aug. Quid est amabat eũ. Nõ veni vocare iustos: sed pctõres ad penitentiã. Sequit. Quidã autẽ ex ipsis dixe. Nõ pote. hic qui ape. ocu. ce. nati facere vt h nõ moreret? Plus est qd̃ facturus est: vt mortu' suscitetur. Chryso. Erant aũt ex ini-micis eius q̃ hoc dixerunt. Ex qb' igit oportebat eius admirari virtu-tẽ ex his ei detrahunt. s. ex illumina-tione ceci nati q̃si nec illo miraculo facto. Jn hoc ẽt se ondũt esse corru-ptos: qz nõdũ xp̃o adueniẽte ad mo-numentũ preassumũt accusationes nõ expectantes rei finẽ. Sequit. Je-sus ergo rur. fremens in semetipso ve. ad mo. Studiose euãgelista fre-quẽter dicit q lachrymatus est: 7 q fremuit vt discas q vere nr̃am natu-rã induit. Qd̃ eñ hic magis alijs euã-gelistis magna de eo loquit: etiã in rebus corporalibus hũiliora dicit. Augu. Fremas aũt et in te ꝑ dispo-nis reuiuiscere: oĩ hoĩ dicit q ꝑmit pessima cõsuetudine. Sequit. Erat aũt spelun. 7 lapis superpositus ei. Mortuus sub lapide: re' sub lege. Lex eñ q̃ data est iudeis in lapide scripta ẽ. Oẽs aũt rei sub lege sunt

Turba tio iesu qualis fuerit.

Predestinatio occulta.

Consuetudo praua notatur.

iusto autē non est lex posita. Beda. Est aūt spelūca rupis cauata. Porro monumentū dicit̄ eo ꝙ mentē moneat: hoc est mortuos ad memoriam reuocat. Sequit̄. Ait iesus tollite lapidē. Chry. Sed quare nō lapide iacente fecit resuscitari? Nonne poterat qui corpus mouit mortuū voce etiā multo magis lapidez mouere? Hoc aūt fecit vt eos testes faciat miraculi: vt nō dicāt qđ l ceco dixerāt. Nō est hic. Man⁹ eñ ꝛ accessus ad monumentum testabant̄ ꝙ ipse est. Augu. Mystice aūt dicit. Remouete lapidē. remouete legis pōdus: gratiā pdicate. Aug. lib. lxxxiij. qō. In quo puto illos significare ꝗ venientibus ad ecclesiā ex gentib⁹: on⁹ circuncisionis imponere volebant: vel eos qui in ecclesia corrupte viuūt: ꝛ offensioni sunt credere volentibus. Augu. de ver. do. Jam aūt maria ꝛ martha sorores lazari ꝗ xp̄m frequenter mortuos resuscitasse viderant fratrē suū posse resuscitare penitus nō credebāt. Nam sequitur. Dicit ei mar. sor. eius qui mor. fue. Domine iā fetet quatridua. eñ est. Theophi. Hoc aūt martha tāꝗ diffidens dicit veluti ipossibile credēs posse fratrē suscitari. ob diurnū diuturnitatē. Beda. Uel hec verba non sunt desperatōis sed potius admirationis. Chryso. Sꝫ hoc etiā qđ dicit valet ad obstruendū indeuotos: vt et miraculū testentur manus tollētes lapidē: ꝛ auditus vocē audiēs xp̄i et visus videntiō lazarū exire: ꝛ adoratus fetorez recipiens. Theo. Christus aūt rememorat mulieri ea de quibus secū contulerat ꝛ pene vt obliuiscenti loquit̄. vnde sequit̄. Dicit ei iesus. Nonne dixi ti. qm̄ si credi. videbis gloriā dei? Chryso. Non enim memor erat mulier eius quod christus dixerat. Qui credit in me etiā si mortuus fuerit viuet: ꝛ discipulis quidē dixit. Ut glorificetur filius dei in ea. hic aūt gloriam dei de patre dicit. Infirmitates enim eorū qui audiebant causa erant differentie eoruꝫ que dicebantur. Nolebat

Gloria ei quo ad in miracu lo.

dominus interim turbare astantes et ideo dicit. Uidebis gloriam dei. Augusti. In hoc autē est gloria dei. quia et fetentem ꝛ quatriduanum resuscitat. Sequit̄. Tulerunt ergo lapi. Orige. Mora tollendi lapidem adiacētē ex sorore defuncti causata est. Nisi eniꝫ dixisset. Jam fetet: esset enim quatriduanus: nō diceretur. Dixit iesus tollite lapidē. Sustulerūt ergo lapidem: nunc ergo longe tardius ablatus est. Cōmo dum est igitur nihil interponere inter iussa iesu. ꝛ ipsorum executionem.

¶ Jesus autem eleuatis sursuꝫ oculis dixit. Pater gratias ago tibi quoniam audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis: sed propter populum qui circunstat dixi: vt credāt qꝛ tu me misisti. Hec cū dixisset voce magna clamauit. Lazare veni foras. Et statim prodijt qui fuerat mortuus ligatus manus et pedes institis: et facies illius sudario erat ligata. Dixit eis iesus. Soluite eum: ꝛ sinite abire. Multi ergo ex iudeis qui venerant ad mariam ꝛ marthā ꝛ viderant que fecit iesus: crediderunt in eum. Quidā autē ex ipsis abierunt ad phariseos: et dixerunt eis que fecit iesus.

¶ Alcuin⁹. Quia xp̄s ſm hōiem minor erat patre: ab illo petit suscitatonē lazari: atꝫ ideo se exauditūꝫ esse dicit. vñ dicit̄. Je. aūt el. sur. oc. di. Pater gra. ago. ti. qm̄ exau. me. Orige. Eleuauit quidē sursum oculos: quoniā intelligētiam humanaꝫ erexit: adducēs illam per orationē ad excelsum patrem. Sed ꝛ necesse est volentē ad exēplar orationis xp̄i orare eleuare oculos cordis sursum ac erigere illos a p̄sentibus reb⁹ memoria cogitationib⁹: atꝫ intētio

Orōnis xp̄i exēplū.

nibus. Si aūt digne orantib⁹ hmōi quedā exprimit̄ a deo de ꝓpria oratione ꝓmissio: adhuc te loquēte. Ecce assum. quid expedit arbitrari de dn̄o ⁊ saluatore? erat eñ oraturus ꝑ resurrectione lazari. Sed ꝑueniēs illius orōne qui solus bonus pater est: exaudiuit dicenda. Pro īpletiōe igitur orationis subdit gratiarum actiones dicens Pater gratias ago tibi qm̄ exau. me. Chry. Hoc ē: nihil est cōtrariū mei ad te. Nō aūt ostēdit ꝙ ipse nō potuit. vel ꝙ minor sit patre: q꞉ hoc et amicis dicit̄ ⁊ honore equalibus. Ut aūt ondat qm̄ non indiget oratiōe: subiūgit. Ego autē scie. qm̄ semꝑ me au. q. d. Ad hoc ꝙ fiat voluntas mea: nō indigeo orōne. ad hoc ꝙ tibi suadeā. vna eñ est nostra voluntas. hoc aūt obūbrate dicit ꝓpter auditorū imbecillitatez. Deus eñ nō ita dignitatē suā respicit: vt ad salutē nostrā: ꝓpterea excelsa quidē ⁊ magna: pauca et ipsa occultata: hūilia vero multa circunfluunt eius sermonibus. Hyla. iiij. de tri. Nō igit̄ ꝑce eguit. nobis orauit: ne filius ignoraret̄. vñ subdit̄. Sed propter pplm̄ q̄ circunstat dixi vt credāt: q꞉ tu me misisti. Cū eñ sibi nō ꝓficeret deprecatiōis ꝭmo: ad ꝓfectū tñ nr̄e fidei loquebat̄. Non inops ergo auxilij est: sed nos sum⁹ inopes doctrīe. Chry. Nō aūt dixit vt credant qm̄ minor sum: qm̄ sine orōne nō possuz facere: sȝ qm̄ tu me misisti. Nō dixit: misisti me ībecillē: seruitutē recognoscētē: a meipso nihil facietē: sed me misisti: vt nō deo cōtrariū estiment: nec dicāt. Nō est ex deo: ⁊ vt ondā ꝭm tuā volūtatē op⁹ hoc fieri. Augu. de ver. do. Uenit āt xp̄s ad monumentū in quo lazarus dormiebat: et nō tā᷈ mortuū sȝ tā᷈ sanū: tan᷈ viuum tan᷈ audire paratū: de sepulchro ꝓtinus vocauit. vñ sequit̄. Hec cum dixisset: voce magna clamauit. Lazare veni foras.

Nota verba. Jō dicit nomē: ne oēs mortui cogerent̄ exire. Chry. Nō aūt dixit. Surge tu: sed veni foras. vt viuēti loq̄ns ei q̄ mortu⁹ fuerat. Propter qꝺ nō dixit. In nōie p̄ris veni foras: aut resuscita eū pater. Sed hec oīa dimittens postq̄ orātis formā acceperat ꝑ res auctoritatē ostendit: qm̄ ⁊ hoc sapientie sue est per verba quidem condescensionē: per res vero ostendere potestatē. Theo. Alta vero saluatoris vox que lazaꝝ suscitauit: indiciū est tube magne sonature ī cōi resurrectione. Altius etiam clamauit vt gentilium ora refrenet fabulātiū in tumulis esse aīas defunctorū. nā quasi foras manentē eā aduocat per clamorē. Sicut aūt vniuersalis resurrectio in ictu oculorū ꝓueniet: sic ⁊ h̄ resurrectio singularis: ⁊ ideo sequit̄. Et statim ꝓdijt q̄ mor. fue. lig. ma. ⁊ pe. insti. ⁊ fa. ei⁹ fuerat ligata. Jā mancipat̄ effectui qꝺ dx. Uenit hora cū audiēt defuncti vocē filij dei: ⁊ q̄ audierint viuēt. Orige. Nā vox elata ⁊ clamor nō incōuenienter dicet̄ excitasse illū: ⁊ sic adīpletū est qꝺ dixerat. Uado vt excitē eū. Sȝ et pater qui filiū orantē exaudiuit suscitauit lazarū: vt sic resurrectio lazari cōe opus sit filij orantis ⁊ patris exaudientis. Sicut eniȝ pater suscitat mortuos ⁊ viuificat: sic et filius quos vult viuificat. Chry. Exijt autem ligatus: vt non putaretur esse phantasma. Sȝ ⁊ hoc ꝙ exibat ligatus non minus videbatur esse q̄ resuscitare. Sequitur. Dicit eis iesus. sol. eum. Ut videlicet tangentes ⁊ ei appropinquātes videant: q꞉ vere est ille. Sequitur. Et sinite abire: et hoc propter humilitatem. non enim ducit eum: neq̄ iubet secum ambulare ad sui demonstrationem Origenes. Dixerat autem supra dominus propter populum qui circunstat dixi vt credant: quia tu me misisti: nullo autem eorum credentem hoc dixisset: velut aliquis hominuȝ inscius futurorum. vnde ad hoc remouendum subdit̄. Multi er. ex iu. qui ve. ad mariā ⁊ mar. ⁊ vide. q̄ fecit: credi. in eū. Quidā aūt ex ipsis abierūt ad phariseos ⁊ dixerūt eis que fecit iesus. Continet quid ambiguū sermo ꝓsens: verū q̄ iuerunt

ad phariseos fuerũt ex illis multis
qui crediderant proponentes conci=
liari christo hostiliter se habentes
ad eum. Uel alij a credentib⁹ irrita
re volentes inuidũ phariseorum ze=
lũ in ipsum: ⁊ videtur mihi hoc ma=
gis euangelistam exprimere velle.
multos el· dixit qui per hoc quod vi
derunt crediderunt: veluti paucis
existẽtibus alijs de quibus subdit.
Quidam aũt ⁊c. Augu. li. lxxxiij. q.
Quãq̃ autem ſm euãgeliste hysto=
riam resuscitatũ lazarum plena fi=
de teneam⁹: tñ in allegoria aliquid
significare non dubito. neq̃ cuz res
facte allegorizantur geste rei fidem
amittunt. Augu. super ioã. Omnis
quidem qui peccat moritur: sed de⁹
magna misericordia animas susci=
tat: ne moriantur in eternum. In=
telligimus ergo tres mortuos quos
in corporibus suscitauit aliquid si=
gnificare de resurrectionib⁹ anima=
rum. Grego. iiij. mora. Puellã enim
in domo mulierem extra portam: in
sepulchro autem lazarum suscitat.
Adhuc quippe in domo mortuus ia
cet qui iacet in peccato. Jam quasi
extra portam ducitur cuius iniqui=
tas vsq̃ ad inuerecundiam publice
perpetrationis operatur. Aug. Uel
intus est mors: qñ cogitatuz malum
nondum processit in factum. Si au=
tẽ ipsum malũ fecisti: quasi mortuũ
extra portã extulisti. Gre. Sepultus
re vero aggere premitur: qui in per
petratione nequitie etiam vsu con=
suetudinis pressus grauatur: sz hos
plerũq̃ diuina gratia respect⁹ sui
lumie illustrat. Aug. li. lxxxiij. que.
Uel accipiamus lazarum in monu=
mẽto animã terrenis peccatis obru
tam. Augu. super ioan. Et tamẽ la=
zarum dñs amabat. si enim peccato
res nõ amaret: de celo ad terras nõ
descenderet. Bene aũt de illo q̃ pec=
care consueuerat dicitur. Fetet inci
pit enim habere pessimã famã tãq̃
odorẽ teterrimũ. Augu. li. lxxxiij. q.
Recte etiaz dicit. Quatriduanus est
vltimũ enim elementorum terra est.
significat enim puteum terrenorum

Tropologica expositio.

peccatorum. i. cupiditatum carna=
lium. Augu. super ioã. Fremuit aũt
dñs: lachrymauit: voce magna cla=
mauit: qz difficile surgit quẽ moles
consuetudinis ꝓmit. Turbat semet=
ipsum christus: vt tibi significet quo
modo tu turbari debeas: cum tanta
mole peccati grauaris ⁊ premeris.
Fides enim hominis sibi displicen=
tis fremere debet i accusatione ma=
lorum operum: vt violentie peniten
tis cedat consuetudo peccandi. Qñ
dicis illud feci: ⁊ pepercit mihi de⁹:
euangeliũ audiui ⁊ contẽpsi. Quid
facio? Jam fremit christus: qz fides
fremit: in voce frementis apparet
spes resurgentis. Greg. xxij. mo. Di
citur autẽ lazaro. Ueni foras: vt ab
excusatione ⁊ occultatiõe peccati ad
accusationem suã ore proprio exire
prouocetur: vt qui intra conscientiã
suam absconsus iacet per nequitiã:
a semetipso foras exeat ꝑ confessio=
nem. Aug. li. lxxxiij. que. Qđ autem
lazarus exijt de monumento: animã
significat recedentẽ a carnalibus vi
tijs ꝙ vero institis obuolutus: hoc
est ꝙ etiã a carnalibus recedentes ⁊
mente seruientes legi dei: adhuc tñ
in corpore ↄstituti: alieni a molestijs
carnis esse non possumus. ꝙ autem
facies ei⁹ sudario tecta erat: hoc est
ꝙ in hac vita plenã cognitionez ha=
bere non possumus: ꝙ autem dicit.
Soluite eum ⁊ sinite abire. hoc est
ꝙ post hanc vitã auferuntur omnia
velamina vt facie ad faciem videa=
mus. Augu. super ioan. Uel aliter.
Quando cõtemnis mortuus iaces.

Forma penitentie.

qñ cõfiteris: procedis. Quid est eniz
procedere nisi ab occultis velut exeũ
do manifestari? Sed vt confitearis
deus facit: magna voce clamando. i.
magna gratia vocando. Mortu⁹ au
tem procedens adhuc ligatus est: cõ
fitens adhuc reus vt autem soluerẽ
tur peccata eius ministris hoc dixit.
Soluite eũ ⁊ sinite abire: qđ ẽ. Que
solueritis super terrã erunt soluta ⁊
in celis. Alcui. Christ⁹ ergo suscitat:
quia interius per seipsum viuificat.
Soluunt discipuli: qz per ministeriũ

sacerdotij absoluuntur viuificati. Beda. Per eos aūt q̄ pharisei annunciauerunt significantur nōnulli q̄ videntes bona seruorū dei opa odijs insequūt ⁊ infamare conātur.

¶ Collegerunt ergo pōtifices ⁊ pharisei concilium ⁊ dicebāt. Quid facimus? Quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic: oēs credent in eum. Et venient romani et tollent nostrum locum ⁊ gentem. Unus autem ex ipsis cayphas nomine: cum esset pontifex anni illius dixit eis. Uos nescitis quicq̄ nec cogitatis: q̄ expedit vobis vt vnus moriatur hō pro populo: ⁊ non tota gens pereat. Hoc autē a semetipso nō dixit: sed cum esset pontifex anni illius prophetauit: q̄ Jesus moriturus erat pro gente. Et non tantum pro gente: sed vt filios dei qui erant dispersi congregaret in vnum. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum.

¶ Theo. Decebat admirari ac extollere eum qui talia peragebat miracula: ipsi vero potius consiliātur illum occidere. vnde dicitur. Collegerunt ergo ponti. ⁊ pha. concilium aduersus ie. ⁊ dicebant. Quid facimus? Augu. Nec tamen dicebant. Credimus. Plus eni3 perditi homines cogitabant quomodo nocerent ⁊ perderēt q̄ quomō sibi cōsulerent ne perirent: ⁊ tñ timebāt ⁊ quasi consulebāt. Dicebāt ēm. Quid facimus? q̄ hic hō multa signa facit. Chryso. Hominē eū adhuc vocāt: qui tanta3 susceperūt ei⁹ deitatis demōstrationē. Orige. Est aūt p ea q̄ dicūtur ab ipsis cōsiderare eo⁊ insipientiam ⁊
Cecitas cecitatē. Insipientiā q̄ppe q̄ testifi-
iudeorū cabantur illū ⁊ multa fecisse miracula: ⁊ tñ estimabāt se posse aduersus eū emulari. velut non posset ip se aduersus eo⁊ emulationes. Cecitatis autem hoc ipsum erat ad facientem eni3 tot miracula pertinebat vt se ab eorum insidijs eximeret: nisi forte crederent q̄ signa fecit: et putabant ea non fieri diuina virtute. Hi quidē igitur deliberabant nō dimittere ipsum: opinantes se p hoc esse impedimento volentibus credere in eū. ⁊ romanis ne eis auferrent terrā ⁊ gētē. vñ sequitur. Si dimittimus eū sic: oēs credent in eum ⁊ veni. roma. ⁊ tol. locū nostrū ⁊ gentem. Chry. Hoc dicentes populū volūt cōcutere vt periclitandū ex suspitione tyrannidis. q. d. Si romani viderint eum turbas ducētē. suspicabuntur nos in tyrannidem velle cōsurgere ⁊ destruent nostrā ciuitatē. sed fictio erat que dicebantur. Quid enim demōstrabat tale? armigeros circūferebat ⁊ equitaturas trahebat? Nō ne deserta psequebat. Sed vt nō putētur ob passionē suā hoc dicere: totā ciuitatē periclitari dicūt. Aug. Uel timuerūt ne si oēs in xp̄m crederent nemo remaneretq̄ aduersus romanos ciuitatē dei tēplūq̄ defenderet: quoniā contra ipsum tēplū ⁊ contra suas paternas leges doctrinā xp̄i eē sentiebāt. tēporalia ḡ pdere timuerūt ⁊ vitā eternā nō cogitauerūt. nā ⁊ romani post dñi passionē ⁊ glorificationem tulerūt eis ⁊ locū ⁊ gentē expugnando ⁊ transferendo. Orige. Sed ⁊ sm anagogē locū eorū qui ex circūcisione sunt gentes occupauerūt: q̄ p eorum casum salus gētib⁹ euenit. Anagogica expositio.
loco enim gentiū romani ponuntur. ex regnantibus: qui regno suberant nuncupatis. Gens etiā ab eis sublata est: q̄ qui fuit popul⁹ dei fact⁹ est non popul⁹. Chry. Cū autem illi hesitabāt: ⁊ non in ordine cōsilij proponebant dicentes: quid facim⁹ vnus inuerecunde ⁊ cū crudelitate clamauit. vnde sequitur: vnus aūt ex ip̄is cayphas no. cum esset ponti. anni illius. Augu. Mouere pōt quomodo dicat pontifex ān̄i illi⁹: cū dñs constituerit vnum summū sacerdotē: cui

mortuo vnus succederet. Sed intel=
ligendū est per ambitiones ꝛ contē=
tiones inter iudeos postea constitu
tum esse plures fore pontifices: q̄ p
annos singulos vicibus ministra=
rēt: ꝛ forte etiā ī vnū ānū plēs admi=
nistrabāt: q̄b⁹ alio āno alij succede=
bant. Alcui. Nam de hoc caypha io
seph⁹ refert ꝙ ꝑcio sibi sacerdotiū
vnius āni redemerit. Orige. Incre=
patur autem cayphe prauitas i hoc
ꝙ dicitur. Pontifex anni illius: quo
scȝ noster saluator exercuit ministe=
rium passionis: ꝛ tamen cū esset pon
tifex anni illius dixit eis. Uos nesci
tis quicꝗ̄: neqꝫ cogitatis: qꝛ expe.
vo. vt vnus moriatur hō pro popu.
ꝛ non tota gens pereat. q. d. Uos se
deus ꝛ adhuc segnius rē attēditis:
sed attendatis vni⁹ hominis salutē
pro cōmuni republica oportere cōtē
nere. Theo. Hoc autē ipse quidem
praua dixit intentione: tn̄ spūssancti
gratia ore ei⁹ vsa est ad futuri presa
giū. vnde subditur. Hoc au. a semet
ipso nō dixit: sed cū esset pon. anni il
lius prophetauit: qꝛ iesus moritur⁹
erat p gente. Orige. Non quicunqꝫ
Gratia prophetie caipha — pphetizat propheta est: sicut nō qui
cūqꝫ ius prosequitur iustus est: sicut
q̄ facit aliquod opus pp humanam
gloriam. Cayphas ergo propheta=
uit quidē: nec tamen erat propheta
sicut ꝛ balaā. Audebit aūt quis dice
re ꝙ nō p spm̄sctm̄ cayphas prophe
tauerit. qꝛ etiā spūs maligni est atte
stari iesu ꝛ pphetare p eo. iuxta illō
qō dicitur. Nouim⁹ te ꝙ sis sanctus
dei. nam eius intētionis est nō fide=
les auditores efficere: sꝫ incitare in
pretorio cōsidētes aduersus iesum:
vt eū perimerent. deīde qō dicit. Expe
dit vobis: qō ps ei⁹ pphetie fuit: di
cit verū vel mētitur. Nā si verum di
cit: saluant̄ hi q̄ in ꝑtorio aduersus
iesum nitunt̄: mortuo iesu p populo
ꝛ pertingūt ad id quod expedit. Qō
si incōueniens est: manifestū ꝙ non
fuit spūssctūs q̄ dedit hec proferri:
qꝛ spūssctūs nō mētitur. Si autē q̄s
velit veridicū ꝛ in hoc esse caypham:
cōcederet illi ꝙ gratia dei p oib⁹ gu

stet mortē: ꝛ ꝙ est saluator oīm hoīm
maxime fideliū. fatebitur etiā cūcta
q̄ sunt in hoc loco pphetiā eē veridi
cam: incipiēdo ab illo. Uos nihil sci
tis. Nihil eīm nouerāt q̄ iesum igno
rabant esse veritatē: sapientiā: iusti
ciā ꝛ pacē. Et ꝙ ipsis quoqꝫ erat ex
pediens: vt hic vn⁹ incōtū est hō mo
riatur pro populo. non eīm incōtum
est imago inuisibilis dei est suscepti
bilis mortis. Pro populo aūt obijt:
velut potens toti⁹ orbis culpā in se
ipsuȝ retorquēs dissipare ac delere.
Ex hoc vero ꝙ di. Hoc aūt a semet
ipō nō dixit: docemur ꝙ aliqua nos
homines p nos dicim⁹: nulla inducē
te virtute ad pferendū. quedā vero
suadente nobis quadā virtute: etsi
nō integre exprimamus: ꝛ sic ꝯnr di
sponantur ad ea insectātes ea que
dicimus: sed non intentionem dicto
rum velut cayphas ex se nihil ꝯtu=
lit: nec dixit intentionē qꝛ pphetiam
dicti nō accipiebat. Sꝫ etiā apō pau
lū q̄dam legisperiti sunt nō itelligē=
tes nec ea q̄ proferunt̄. Aug. Hic do=
cemur etiā hoīes malos pphetie spi
ritu futura pdicere: qō tn̄ euangeli=
sta diuino attribuit sacramento: qꝛ
pōtifex fuit. i. summ⁹ sacerdos. Chry
so. Uide aūt quanta spūalis virt⁹ est
a mente eīm mala valuit verba pro=
ferre pphetie. Uide etiā quanta est
pontificalis virt⁹ potestatis: pōtifex
eīm effect⁹ etsi indign⁹ existens. tn̄ p — Priuilegiū pontificale.
phetauit nesciēs qd diceret ore eīm
solū vsa est gratia: cōtaminatū autē
cor nō tetigit. Aug. Cayphas igitur
de sola gente iudeorū pphetauit in
qua erāt oues de quib⁹ ait ipe dns.
Nō sum missus nisi ad oues q̄ perierūt
dom⁹ israel. sed nouerat euāgelista
alias esse oues que nō erant de hoc
ouili: quas oportebat adduci. ꝛ ideo
addidit. Et non tm̄ pro gente: sed vt
filios dei q̄ erant dispsi congregaret
in vnū. Hec aūt sm̄ pdestinationem
dicta sunt: nam neqꝫ oues ei⁹ neqꝫ fi
lij dei adhuc erant. Grego. vj. mora.
Persecutores igitur pegerunt hoc
quod perniciose moliti sunt: intule=
runt mortē; vt ab eo abscinderent

fidelium deuotionem: sed fides inde creuit. vnde se hanc extinguere infidelium crudelitas credidit. Nō eni ad pietatis sue obsequium redegit: quod contra illum humana crudelitas extorsit. Orige. Concitati autē ad iram ex verbis cayphe: taxauerunt vt occiderent dominum. vnde sequitur. Ab illo ergo die cogitauerūt vt interficerent eū. Et quidem si nō spiritu sancto cayphas prophetauerat: alius spiritus fuit qui valuit et per impium loqui: et sibi pares ad uersus christum incitare. Qui autē vult respondere pro spiritu sancto: dicet q sicut sacrarum intentionem scripturarum ad vtilitatem prolatā: aliqui praue suscipiunt ad cōstituendam enormē disciplinā: sic editā pro saluatore prophetiā veridicam: non dubito mō percipientes consiliati sūt vt interficerēt xpm. Chri. Querebāt quidē prius et eū interficere: nūc autē sniaz firmauerūt.

Iesus ergo iam non in palā ambulabat apud iudeos: sed abijt in regionē iuxta desertum in ciuitatem que dicitur effrem: et ibi morabatur cum discipulis suis. Proximū aūt erat pascha iudeorum: et ascenderunt multi hierosolymam de regione ante pascha vt sanctificarēt seipsos. Querebant ergo iesum: et colloquebantur adinuicē in templo stantes. Quid putatis: qr non venit ad diē festū istū? Dederāt autem pōtifices et pharisei mā datū: vt si quis cognouerit vbi sit indicet: vt apprehēdāt eum.

Orige. Cum concilium congregauerunt pontifices et pharisei vt occiderent iesum ipse cautius se obseruans: non vltra cum fiducia conuersabatur cum iudeis: sed neq ad aliā ciuitatē abijt populatam ad quandam remotam. vnde dicitur. Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud iudeos: sed abijt in regionem iuxta desertum in ciuitatem que dicitur effrem. Aug. Non qr potentia eius defecerat: in qua si vellet palam cum iudeis conuersaretur: et nihil ei facerent: sed exemplum discipulis demonstrauit: quo appareret nō eē peccatum si fideles eius oculis persequentiū se subtraherent: et furorem sceleratorum latendo potius euitarent: q se ostendendo magis accenderent. Orige. Honestum nāq est imminente agone cōfitenti iesum non euitare cōfessionē: nec recusare subire mortē gratia veritatis: nec minus honestū est non tradere occasionem tante tētationi nō solū propter incertitudinē euentus futuri: sed ne nos occasionē existemus vt alij magis impij ac noxij fiant. nā si quis facit vt ... q materia criminis luet pen... persecutorē non declināns: non et... consequentis delicto dabit respōsum.

Non solus autē dñs illic iuit: immo vt nullā daret causam querenti eū: discipulos etiā secū duxit. vnde sequitur. Et ibi morabat cum discipulis suis. Chryso. Qualiter putas turbatos discipulos humane videntes eū saluatū? Ipsi autem quando oēs letabantur et festa celebrabāt: tunc occultantur: et in periculis sunt: sed tū permanebāt cū eo sm illud. Vos estis qui permansistis mecū in tētationibus meis. Orige. Quo ad anagogiā vo dicatur q iesus dudū cū fiducia ambulabat inter iudeos: cū verbum diuinū per prophetas in ipsis conuersabatur: sed abijt illuc: nec est verbum dei inter iudeos. Accessit: aūt ad villā que est prope desertū: de qua dicit. Multi filij deserte: magis q eius que habet virum. Villa aūt ēt effrem: que interpretatur fertilitas. Fuit aūt effraim frater manasse senioris populi obliuioni traditi. post populū eni obliuioni datum pretermissum prodijt ex gentibus abundantia. Discedens ergo a iudeis dñs: venit in terrā totius orbis prope desertam ecclesiam. que citur ciuitas fecunda: et ibi moratur cum discipulis vsq nunc. Augustinus. Ille autem qui de celo venerat pati: propinquare vo

Dispensatio christi.

Anagogica expositio.

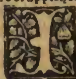
luit loco passiōis:qr imminebat ho
ra passionis.vnde sequitur. Proxi
mū aūt erat pascha iudeorū. Habe
bant iudei pascha in vmbra: nos i
luce.sanguine occisi pecoris iudeo
rum postes signati sunt: sanguine
xp̄i frontes nostre signantur. Illū
diem festum iudei cruentum habe=
ri domini sanguine voluerunt.illo
die festo occisus est agnus qui eun
dem diem festum suo sanguine cō
secrauit. Mādatū aūt erat in lege
iudeis vt die festo quo pascha erat
omnes vndiqꝫ conuenirent:⁊ illius
diei celebratione sanctificarentur.
vnde sequitur. Et ascenderūt mul=
ti hieroso.de regione ante pascha
vt sanctificarēt seipsos. Theo. Ascē
derunt autem ante pascha vt pur
garentur quoniam quicunqꝫ pecca
uerant inuiti vel spontanei pascha
non celebrabant nisi prius expiarē
tur vt moris erat balneationibus

Moral. doctria

⁊ ieiunus ac rasura:quinetiā quas
dam deputatas oblationes offerē=
do. Hi ergo expiationem celebran
tes:insidiantur domino.vnde seq=
tur. Querebant ergo iesum ⁊ collo
quebantur adinuicem in templo
stantes:quid putatis:quia non ve=
nit ad diem festum? Chrysostom⁹.
Insidiabantur ei: ⁊ tempus festi
tempus faciebant occisionis. Ori=
ge. Et propter hoc nō dixit. Pascha
domini:sed Judeorum.nam salua
tor in illo patiebatur insidias. Al=
cui. Illi ergo querebant iesum nō

Quō ie sus qrē das.

bene.nos autem queramus eū stā=
tes in templo dei:mutuo nos con=
solando et exorando vt veniat ad
diem festum nostrum:et sua presen
tia nos sanctificet. Theo. Sed si ta
lia solum vulgus perageret videre
tur vtiqꝫ passio ex imperitia pgre
di. Sed etiā pharisei precipiunt vt
capiatur.vnde sequitur. Dederāt
enim pōtifices et pharisei mādatū
vt si quis cognouerit vbi sit: indicet
vt apprehendat eum. Orige. Et at
tende ꝙ ignorabāt vbi est. ostēsum
est enim eum discessisse. Dices etiā
quoniā insidiantes iesu ignora=
bant vbi sit propter quod dederūt
alia ꝙ̄ diuina mandata docentes
disciplinas et mandata hominuꝫ.
Augu. Nos autem indicemus mo
do iudeis vbi sit vtinā velint audi
re et apprehendere. Cap. xij.

Iesus ergo ante
sex dies pasche ve
nit bethaniaꝫ: vbi
lazar⁹ fuerat mor=
tuus quem suscita
uit iesus. Fecerunt auteꝫ ei ce
nam ibi ⁊ martha ministrabat:
lazarus vero vn⁹ erat ex discū
bētibus cum eo. Maria ergo
accepit libram vnguenti nar=
di pistici p̄ciosi et vnxit pedes
iesu et extersit pedes eius ca=
pillis suis et domus impleta
est ex odore vnguenti. Dixit er
go vn⁹ ex discipulis ei⁹ iudas
scariothis qui erat euꝫ tradi=
turus. Quare hoc vnguentuꝫ
nō venditur trecentis denarijs
ēt datum eū egenis? Dixit autē
hoc non quia de egenis perti=
nebat ad euꝫ:sed quia fur erat
et loculos habēs ea que mitte
bātur portabat. Dixit ergo ie=
sus. Sinite illam vt in diem se
pulture mee seruet illud. Paupe
res enim semper habebitis vo
biscum me autem non semper
habebitis. Cognouit ergo tur
ba multa ex iudeis quia illic ē:
et venerunt non propter iesuꝫ
tantum.sed vt lazarum vide
rent:quē suscitauit a mortuis.
Cogitauerunt autem princi=
pes sacerdotuꝫ ⁊ vt lazarum in
terficerent:quia multi propter
illum abibant ex iudeis et cre
debant in iesum.

¶ Alcui. Appropinquāte tempore
in quo

Aduertus iesu χρο. in quo dn̄s pati disposuit: appropin
quauit ipe loco i quo eiusdē passio:
nis dispensationē peracere voluit.
vn̄ dr. Je.er. ante sex dies pasche
venit in bethaniā. Primo venit in
bethaniā: deinde hierosolymā. in
hierosolymam quidē vt ibi pateret:
i bethaniā vo vt resuscitatio lazari
memorie omnium artius imprimeret.
vnde subdit. Ubi fue. laza. mor. quē
sus. iesus. Theo. Decima autē die
mensis agnū iudei capiūt immolan
dū in festo pasce: extunc em̄ festiui:
tatis prelibāt solēnia. quapropter
in die que est nona mēsis: q precedit
sextū diem ante pasca: epulant splē
dide: et exordiū festi hāc diem cōsti:
tuunt: quo sit vt iesus quoq pergēs
bethaniā ꝯuiuaret. vnde sequit. Fe
ce. autē ei ce. et ibi mar. ministrabat.
Per hoc aūt q dixit q martha mini
strabat: insinuat q i illi⁹ domo erat
ꝯuiuiū. Sz attēde mulieris fidelita
tē: nō enim famulab⁹ imponit mini:
steriū: sed ipsamet suscepit. Innuere
aūt volens euāgelista vere resurre
ctionis lazari signū subdit. La. ve:
ro vnus erat ex discū. cū eo. Aug.
Uiuebat: loquebat: epulabat: veri:
tas ostēdebatur: infidelitas iudeoꝝ
cōfundebatur. Chry. Maria autē
non faciebat cōem famulatum: sed
ad solum dominū constituit hono:
rem: et non vt ad hominem accedit:
sed vt ad deum. vnde sequitur. Ma.
er. ac. li. vnguē. nar. pi. precio. et vn:
xit pe. ie. et extersit capil. su. pe. eius.
Augu. Quod ait pistici: locum ali:
quem credere debemus: vnde erat
hoc vnguentum preciosum. Alcui.
Uel pistici. i. fidelis: nec extraneis
specieb⁹ adulterati. Hec est illa mu
lier que quondam peccatrix in do:
mo simonis venit ad dn̄m cū alaba
stro vnguēti. Aug. De cō. euā. Qd
autem hoc in bethania rursus fecit:
aliud est qd ad luce narrationē non
pertinet: sed pariter narrat a trib⁹:
ioanne. s. mattheo et marco: q ergo
Concentus euāgelicus. mattheus et marcus caput dn̄i vn:
guēto illo perfusum dicunt: ioānes
aūt pedes: non solū caput: sed et pe
des dn̄i accipiamus perfudisse mu:
lierē. Mattheus et marcus recapitu
lādo ad illum diē redeunt in betha:
niam: qui erat ante sex dies pasce: et
narrāt qd ioānes de cena et vnguē:
to. Sequit. Et do. imple. est ex odo.
vnguenti. Aug. super ioā. Ad apo
stolū reuoca intentionem qui dicit.
Alijs sumus odor vite ad vitā: alijs
sumus odor mortis ad mortem. de
n. q audies hinc ex vnguento isto
quo erat alijs odor bonus in vitam:
alijs odor bonus in mortem. vn̄ se:
quit. Dixit ergo vnus ex disci. su. iu.
scario. qui erat eum tradi. Quare
hoc vn. nō vē. ccc. dena. et da. est ege
nis. Augu. de cō. euā. Qd alij dicit
discipulos murmurasse de vnguen
ti preciosi effusione: ioānes aūt iu:
dam cōmemorat: puto discipulorū
nomine iudā significatū: plurali nu
mero pro singulari vsurpato. Potest
etiā intelligi q alij discipuli aut sen
serint hoc: aut dixerint: aut eis iuda
dicēte persuasum sit: atq omniū vo
luntatem mattheus et marcus vbis
etiā expresserunt. Sed iudas propter
ea dixerit: q fur erat: ceteri propter
pauperum curam: ioānem vo de so
lo illo id cōmemorare voluisse: cui⁹
ex hac occasione furandi ꝯsuetudi:
nē credidit intimādam. nam sequit.
Dixit aūt hoc nō q de ege. perti. ad
eum: sed q fur erat et locu. habens:
ea que mitte. portabat. Alcui. Por:
tabat ministerio: exportabat furto.
Aug. Non tunc perijt iudas qn̄ ac: Doctrina exempli christi.
cepit a iudeis pecuniā vt dn̄m tra:
deret iam fur erat: dn̄m perditus se
quebat: non corde sed corpore. Uo
luit aūt per hoc dn̄s nos admonere
vt malos toleremus: ne corpus chri
sti diuidamus. Qui aliquid de eccle
sia furat: iude perdito comparatur:
tolera malum bonus: vt venias ad
premiū bonoꝝ: ne immittaris in pe
nā maloꝝ. Exemplum dn̄i accipite
ꝯuersantis in terra: quare habuit lo
culos cui angeli ministrabāt: nisi q
ecclesia ipsi⁹ loculos habitura erat

Quare fures admisit: nisi vt eius ecclesia fures dum patitur toleraret? sed ille qui ꝯsueuerat de loculis pecuniā tollere: nō dubitauit accepta pecunia ipsum dñm vēdere. Chry. Ideo etiam ei fur existenti loculos cōmisit pauperū: vt oēs abscinderet occasionē. nō eñ habuit dicere q̄m ꝓpter pecuniarū desideriū hoc fecit: etenim sufficientē habebat ex loculo concupiscentie mitigationem. Theo. Quidā vero administrationē pecunie suscepisse iudam fatent̃: tanq̄ȝ minimum oīum. nam pecunie administratio doctrine administratione inferior est ſm q̄ dicunt apl'i in actibus. Nō est equum nos derelinquere verbū dei ⁊ ministrare mēsis. Chry. Christus autem multa condescensione ad iudam vtens nō increpauit eum surripientē: sed cōmunem intulit excusationem. nam sequit̃. Dixit ergo ic. sini. il. vt in diē sepul. mee. ser. illud. Alcu. Significat se moriturū ⁊ ad sepeliendum aromatib⁹ esse vngendū: ideo marie cui ad vnctionē mortui corporis multū desideranti peruenire nō liceret: donatum sit viuēti adhuc impendere obsequium: qđ post mortē celeri resurrectione preuenta nequiret. Chry. Rursus etiā ꝓpter

Sepulture sue quare christus fecit mētionem.

proditorē rememoratus est sepulture. ac si. d. Grauis sum tibi ⁊ onerosus: sed expecta parū ⁊ abibo: ⁊ hoc ostendit cū subdit. Pauperes enim semper habebitis vobiscum: me autem non semper habebitis. Aug. Loquebat̃ de presentia corporis sui. nā ſm maiestatē suā: ſm prouidentiā: ſm ineffabilem ⁊ inuisibilem gratiam impletur qđ ab eo dictū est. Ecce ego vobiscum sum vsq̄ ad consummationē seculi. Uel aliter. In iude persona significati sunt in ecclesia mali. si enī bonus es: habes christū ⁊ in presenti per fidem ⁊ sacramentum: ⁊ habebis semper: quia cum hinc exieris: ad illum venies qui dixit latroni. Hodie mecū eris in paradiso. Si aūt male versaris: videris hr̄e i p̄nti christū: q̄ baptizaris baptismo christi: accedis ad altare christi: ſȝ male viuēdo nō semꝑ habebis. non aūt dixit hēs: ſȝ hēbis: q̄ vnus malus corp⁹ maloꝝ significat. Sequit̃. Cogno. er. tur. mul. ex iudeis q̄ illic esset: ⁊ vene. nō ꝓp ie. tm̄: sed vt laza. vide. quē susci. a mortuis. curiositas eos adduxit: nō charitas. Theo. Uisores eñ suscitati fieri cupiebant. expectātes etiā de inferis aliq̄d lazaro referēte perpēdere. Aug. Quia vero tantum miraculū domini tanta erat euidētia diffamatum: vt nō possent vel occultare qđ factū ē: vel negare: cogitauerūt vt lazarū interficerēt. vñ sequit̃. Cogi. aūt prin. sacer. vt ⁊ laza. inter. q̄ mul. ꝓp il. abi. ex iude. ⁊ credi. i iesum. O ceca seuitia quasi dñs suscitare potuit mortuū ⁊ nō possit occisū. Ecce vtrūq̄ dñs fecit: ⁊ lazarū mortuū: ⁊ seipm̄ suscitauit occisū. Chry. Nullū aūt

Criminis miraculū suscitationis lazari.

miraculū christi eos ita furere fecit: hoc eñ mirabilib⁹ erat: ⁊ corā multis factū ē: ⁊ erat inopinabile mortuū quatriduanū videre ambulātē ⁊ loquētē. Alr̄ etiā illū in aliis putabāt criminari sabbati solutionē: ⁊ hac via abducere turbas. hic aūt q̄ nullo hēbāt ꝯqueri ꝯ iesū: aduersum lazarū faciūt conatū. itaq̄ ⁊ in ceco hoc fecissent: nisi hr̄ent accusationē de sabbato. Alr̄ aūt. Ille quidē ignobilis erat: ⁊ eiecerūt eū de tēplo. hoc etiā eos mordebat q̄ festiuitatē instātē oēs dimittētes bethaniā veniebāt. Alcu. Mystice āt q̄ ante sex dies venerat bethaniā: significat q̄ ille q̄ sex dieb⁹ oīa fecerat: ⁊ sexto die hoīem creauerat: ipse sexta mundi etate: sexta feria: sexta hora redimere mūdū venerat. Cena aūt dñica fides est eccl'ie q̄ ꝑ dilectionē opat̃. Martha ministrat: cū fidelis aīa: opa sue deuotiōis dño ipēdit. Lazarus vn⁹ erat ex discūbētib⁹: cū hi q̄ post pctōꝝ mortē resuscitati sunt: ad iustitiā vna cū eis q̄ i sua ꝑmāserūt iustitia: de p̄ntia fru-

tatis exultāt: ⁊ celestis grē muneri=
b⁹ alunt: ⁊ bñ i bethania celebrat q̄
iterptat dom⁹ obediētie. nā ecclīa
Tropologica expositio. est obediētie dom⁹. Aug. Unguen
tū aūt quo maria vnxit pedes iesu:
iustitia fuit: iō libra fuit. Erat autē
vnguētū nardi pistici p̄ciosi. Pistis
grece: latie fides dr̄. querebas opa
ri iustitiā: iustus ex fide viuit. Unge
pedes iesu bñ viuēdo. dñica secta=
re vestigia. capillis terge. si hēs sup
flua da paupib⁹ ⁊ dñi pedes tersisti.
cap. illi em̄ supflua corporis vident.
Alcui. Et notādū q̄ prio tm̄ pedes
vnxerat: hic aūt pedes ⁊ caput vn=
xit. ibi rudimēta penitētiū: hic iusti
tia pfectaꝝ designat aīaꝝ. p caput
em̄ dni sublimitas diuinitatis. p pe
des hūilitas icarnatiōis exprimit:
vel p caput ip̄e christ⁹: p pedes pau
peres q̄ sunt mēbra ei⁹. Aug. Do=
mus autem repleta est odore: mun
dus impletus est bona fama.

**In crastinū aūt turba mul=
ta que cōuenerat ad diē festū
cū audissent: qꝛ venit iesus hie
rosolymam acceperūt ramos
palmaꝝ: ⁊ pcesserūt obuiā ei: ⁊
clamabāt. Osanna: bñdictus
qui venit in noie dñi rex israel.
Et inuenit iesus asellū: ⁊ sedit
sup eū sicut scriptū ē. Noli ti=
mere filia syon ecce rex tu⁹ ve=
nit tibi sedēs sup pullū asine.
Hec nō cognouerūt discipuli
ei⁹ primū: sꝫ qñ glorificat⁹ est
iesus: tūc recordati sunt: quia
hec erāt scripta de eo: ⁊ hec fe=
cerūt ei. Testimoniū ergo per=
hibebat turba que erat cū eo
qñ lazaꝝ vocauit de monumē
to: ⁊ suscitauit eum a mortuis.
Propterea ⁊ obuiā venit ei tur
ba: qꝛ audierunt eū fecisse hoc
signū. Pharisei ergo dixerunt
ad semetipos. Uidetis qꝛ nihil
proficimus. Ecce mundus to=
tus post eum abijt.**

Chry. Preceptū legis erat: vt de
cima luna primi mēsis agn⁹ siue he
dus in domo recluderet vsq̄ ad q̄r
tādecimā lunā eiusdē mēsis: qñ ad
vesperā imolabat: vñ ⁊ ver⁹ agn⁹
ex oi grege sine macula elect⁹: pro
ppī sctificatiōe imoland⁹ añ q̄nq̄
dies. i. decima luna hierosolymam
ascēdit. Aug. Quāt⁹ aūt fruct⁹ ap
paruerit p̄dicatiōis ei⁹: ⁊ quāt⁹ grex Fruct⁹ predicationis christi.
ouiū ex his q̄ perierāt dom⁹ isrl̄ vo
cē pastoris audierit: itendēdū est ex
eo qd̄ dr̄. In crastinū aūt tur. mul. q̄
cōue. ad di. fe. cū au. qꝛ ve. ie. hiero.
acce. ra. palmaꝝ. Rami palmaꝝ lau
des sunt significātes victoriā qua
erat dñs mortē moriēdo supatur⁹:
⁊ tropheo crucis de diabolo mor=
tis principe triūphaturus. Chry.
Ostēdebāt aūt qm̄ de reliquo maio
rē q̄ꝫ de ppheta opinionē hēbāt de
eo. vñ sequit. Et pcesse. ob. ei: ⁊ cla.
osan. bñ. q̄ ve. i no. dñi rex isrl̄. Aug.
Osanna vox est obsecrātis: mag̃ is
affectū ind. cās: q̄ꝫ rē aliquā signifi=
cās: sicut sunt i lingua latina: quas
iteriectiōes vocāt. Beda. Est aūt
compositum ex corrupto ⁊ integro.
Osi. em̄ salua: āna obsecrātis est in
teriectio. osi ergo corruptū: anna ē
itegrū. Bñdict⁹ aūt q̄ venit in noie
domini: sic potius accipiendum est:
vt in nomine domini: in nomine dei
patris intelligat: q̄ꝫuis possit intel=
ligi etiā in nomine suo: qꝛ ⁊ ip̄e dñs
est: sed verba ei⁹ melius nostrū di=
rigūt itellectū. qui ait. Ego veni in
noie patris mei: nō vtiq̄ amittit di=
uinitatē qñ nos docet humilitatē.
Chry. Hoc ē etiā qd̄ maxime coegit
credere in christū oēs: qm̄ nō ē deo
cōtrarius: ⁊ hoc maxie exigebat plebē
q̄ ip̄e dicebat se a p̄re venisse. Ex
his ergo vbis colligimus q̄ de⁹ ē.
nā osanna: saluos fac iterpretat. sa
lutē aūt soli deo scriptura attribuit Osanna iterpretatio.
Deīde qꝛ vere est de⁹ qui venit in=
quiūt: nō qui ducit: hoc em̄ seruile ē
q̄dāmō: illd̄ vo dñicū. Qd̄ etiā dicūt
In noie dñi: illd̄ idē erga ip̄ꝫ ptēdit:

oooo q̄

nō em̄ in nole serui: sʒ dn̄i dicūt illū venire. Augu. Quid autē magnuʒ fuit regi seculoꝝ regē fieri hominū? Nō em̄ rex israel christus ad exigēdum tributū vel ferro exercitum armandū: sed rex israel ꝙ mētes regat ꝙ in regnū celoꝝ perducat: ꝙ ergo rex esse voluit israel dignatio est nō ꝓmotio. miserationis indiciū: nō potestatis augmentū. qui em̄ appellatus est in terra rex iudeoꝝ: in celis est dn̄s angeloꝝ. Theo. Iudei aūt regē israel ipsuʒ nūcupabant: quasi sensibi ē regē somniātes. Expectabant nāqꝫ exurgere quendā in regē maioꝛē ꝙ̄ ſm humanā naturam: salvantē eos a romanoꝝ iurisdictione. Quō aūt dn̄s venerit ostendit euangelista subdēs. Et inue. ie. as. ⁊ se. su. eū. Augu. Hoc breuiter dictuʒ est. nā quēadmodū sit factū apud alios euāgelistas plenissime legit. Pullū aūt asine in quo nemo sederat. hoc enim apud alios euāgelistas inuenit: intelligimus pp̄lm gentiū: qui legem dn̄i nō acceperat: asinā ꝟo qꝛ vtrinqꝫ domino adductum est plebem eius que veniebat ex populo israel. Chry. Fecit ergo hoc ꝓphetice aliquid figurās: qm̄ videlicet immundū gentiū pp̄lm debebat subiectū habere: ⁊ ꝓphetiā quādam implens. Aug. Adhibet aūt huic facto ꝓpheticum testimoniū: vt appareat qm̄ maligni principes iudeoꝛū eū nō intelligebāt in quo implebantur que legebāt. vnde sequit. Sicut scriptū est. No. ti. fi. sy. ec. rex tu. ve. si. se. su. pul. asine. In illo pp̄lo erat filia syon: ipsa est hierusaleʒ que est syon: cui dr̄. Noli timere. illū agnosce qui a te laudat: ⁊ noli trepidare cum patit: qꝛ ille sanguis funditur per quem tuum delictum deleatur: ⁊ vita redimatur. Chry. Uel aliter. Quia reges eoꝛuʒ iniusti fuerant: ⁊ eos obnoxios bellis faciebant: confide aut. hic non talis: sed mitis ⁊ mansuetus: quod ostendit ab asino. non enim exercitū habens intrabat: sed asinū h̄ns solū. Uide aūt euāgelistē

Mansuetudo christi regis.

sapientiā: non verecundat ꝓpꝛiorem ignorantiā diuulgare. nam sequit. Hec nō cognouerūt discipuli eius pꝛimum: sed qn̄ glorificatus est iesus. Aug. i. qn̄ virtutē sue resurrectionis ostendit: tunc recoꝛdati sunt ꝙ hec erāt scripta de eo: ⁊ hoc fecerunt ei: idest non alia ꝙ̄ que scripta erant de eo. Chry. Hoc auteʒ ignoꝛabāt quoniam ipse nō reuelauit eis. scādalizasset enim eos si rex existēs talia passurus erat: ⁊ etiam nō suscepissent statum cognitionem regni de quo dicebat: de regno em̄ tēpoꝛali hoc dici putassent. Theo. Aspice aūt ꝓsequentiā passionis: suscitauit lazarum: hoc omniū nouissime reseruās miraculū: ⁊ ob hoc plurimi cōcurrebant ⁊ credebāt. vn̄ sequit. Testi. er. p̄hi. tur. q̄ cū eo erat qn̄ vo. la. de mo ⁊ su. eū a mor. pꝛopte. ⁊ ob. ve. ei tur. qꝛ au. eū fecis. hoc signū. Exinde liuoꝛ ⁊ insidie. vn̄ sequit. Pharisei aūt dice. ad semet. vide: qꝛ nihil pꝛofi. Ec. mun. totꝰ post eum abiit. Augu. Turba turbauit turbā. Quid aūt inuidet ceca turba: qꝛ post eū abiit mūdus: per quē factus est mundus? Chry. Munduʒ em̄ hic turbā dicunt. videt aūt mihi hoc dictū esse coꝝ qui sani quidem erāt: nō audebāt aūt ꝓpalari: demū ab euentu deterrebant alios quasi inconsumabilia tentantes. Theo. Ac si diceret. Quātumcūqꝫ insidiamini tāto hic augetur ⁊ gl'ia eius intēdit: q̄s ergo ꝓfectꝰ de tātis insidiis?

Nouissimū miraculū christi.

¶ Erāt autē quidaʒ gentiles ex his qui ascenderāt vt adoꝛarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad philippū qui erat a bethsaida galilee: ⁊ rogauerūt eum dicētes. Dn̄e volumus iesum videre. Uenit philippus ⁊ dicit andree. Andreas rursum ⁊ philippus dixerūt iesu. Iesus aūt r̄ndit dicens. Uenit hoꝛa vt clarificet filius hoīs. Amē amē dico vobis: nisi granū frumēti cadens in terram

mortuum fuerit: ipsum solum manet. Si aūt mortuū fuerit: multum fructum affert. Qui amat animā suam: perdet eā. Et qui odit animā suā in hoc mūdo: in vitam eternā custodit eā. Si quis mihi ministrat: me sequatur. Et vbi ego sum: illic et minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit: honorificabit eum pater meus.

Frequētia tēpli. ¶ Beda. Tēplū dn̄i hierosolymis sitū adeo erat famosum: vt dieb⁹ festis nō solū vicini: sed etiā multe ex longinquis regionib⁹ gētes illuc ad venirēt: sicut de eunucho candacis regine ethiopū actus aplōꝝ declarat. hāc ergo ꝯsuetudine hi gētiles venerāt adorare: de quib⁹ dr̄. Erāt aūt gen. q. ex his qui ascē. vt ado in die festo. Chry. Prope existētes de cetero ꝓseliti fierēt. Fama itaqꝫ audita de christo: volūt euꝫ videre. vn̄ sequit. Hi ergo acce. ad philip. qui erat a bethsa. gal. et ro. euꝫ di. Dn̄e vo. te. videre. Aug. Ecce volūt euꝫ iudei occidere: gentiles videre: sed etiā illi ex iudeis erāt qui clamabāt Bn̄dictus qui venit in noīe dn̄i. Ecce isti ex circūcisione: illi ex preputio velut duo parietes de diuerso venientes: et in vnā fidem christi pacis osculo ꝯcurrentes. Sequit. Ue. phi. et di. andree. Chry. Quasi priori cessenti audiuerat eīm. In viā gentiū ne abieritis: ꝓpterea cum condiscipulo cōicans magistro refert. vn̄ sequit. An. rur. et phi. dicunt iesu. Augu. Audiamus ergo vocē lapidis angularis. vnde sequit. Je. aūt rn̄. eis di. ve. ho. vt cla. fi. hois. Forsitan aliquis putat ideo se dixisse glorificatū: qꝛ gētiles volebāt eū videre: nō ita est: sꝫ videbat gētiles post passionē et resurrectionē suā in oīb⁹ gentib⁹ credituros. Ex occasiōe igit̄ istoꝝ gētiliū qui eū videre cupiebāt: annūciat futurā plenitudinē gentiū. et pmittit iam adesse horā glificationis sue: qua facta in celis gentes fuerāt credituri e fm̄ illud. Exaltare super celos deus: et super oēm terrā gl̄ia tua: sed altitudinē glificatiōis oportuit vt ꝑcedere: humilitas passiōis. vn̄ adiungit. Amē amē di. vo. Ni gra fru. ca. i ter. mor. fue. ipꝫ so. ma. Si aūt mor. fue. mul. fru. affert. Se aūt dicebat granū mortificandū in infidelitate iudeoꝝ. multiplicandū i fide ppłoꝝ. Beda. Ipse eīm ex semine pr̄iarchaꝝ i agro hui⁹ mūdi seminat⁹ ē. i. carnat⁹ ē: vt moriēdo cū multiplicat. ōe resurgeret. sol⁹ mortuus est: cū multis surrexit. Chry. Et qꝛ per sermōes nō ita suadebat vnū experimēto: qꝛ frumentū magis facit fructū cū mortuū fuerit. Si aūt ex seminib⁹ accidit multomagis in me. Quia igit̄ de reliquo debebat dimittere discipulos ad gentes vidēt aūt gētiles ꝓsilietes ad fidē: ōndit qꝛ tēpus erat vt ad crucē veniret. Nō eīm prius eos ad gētes misit. donec iudei offenderunt. donec crucifixerūt: et qꝛ de morte sua ꝑuidit discipulos ꝯtristādos supabūdātiā facit sermonis dicēs. Nō solū si nō mortē meā paciēter sustinueritis sꝫ etiā si vosipsi nō moriamini nullū vobis erit lucrū. et hoc ē qđ subdit.

Christ⁹ quare grano ꝯparat⁹.

Qui amat ani. su. p. eā. Augu. Hoc duob⁹ modis itelligi pōt. Qui amat pdet. i. si amas pdes: si cupis vitā tenere i christo: noli mortē timere pro christo. Itē alio mō. Qui amat aiaꝫ suā pdet eā. noli amare in hac vita ne perdas i eterna vita. hoc aūt qđ posterius dixi magis hr̄e videt̄ euāgelicū sensuꝫ. Sequit̄ eīm. Et q̄ odit ani. su. in hoc mū. in vi. eternā cu. eā. ergo qꝛ supra dictū ē. Qui amat: subintelligit̄ in hoc mūdo. Chry. Amat aūt aiam suā i hoc mūdo qui desideria eius incōuenietia facit. odit aūt eā qui nō cedit ei noxia ꝯcupiscēti: et nō dixit. Qui nō cedit ei: sꝫ Qui odit eā. Quēadmodū eīm eoꝝ qui odio habent̄ nec vocē audire sustinemus:

Animaꝫ quō amare licet.

nec visum videre delectabit: ita et aiaz cū ɔ̄tria inſurgit q̄ deo nō placēt cū vehemētia auertere oȝ. Theo. Qꝛ em̄ valde onerosuȝ erat audire ꝙ oporteret odire aiam: ɔsolat̄ per hoc qđ addit. In hoc mūdo: tpis in dicās pticularitatē. nō em̄ in perpetuū iubet aiam odio hēri: et emolumētū ponit cū dicit. In vitā eternā custodit eā. Aug. Sed vide ne tibi subrepat: vt teipm̄ iterimere velis: sic itelligēdo ꝙ debes i hoc mūdo odisse aiam tuā: hinc em̄ qdā maligni atq̧ puersi homicide flāmis se donāt: aquis pfocāt: p̄cipitatōe colludūt et peūt: hoc christ⁹ nō docuit: imo et diabolo p̄cipitium suggerēti rn̄dit. Uade sathanas. cū ergo cau-

Sanus itellect⁹

se articulus venerit: vt hec ɔditio pponat̄: aut faciēdū eē ɔtradici p̄cepto: aut ab hac vita migrādū: commināte mortē psecutore: ibi oderis in hoc mūdo aiaȝ tuā. vt i vitā eternā custodias eā. Chry. Dulcis qdē est pn̄s vita his q̄ affixi sunt ei: si vero quis ad celū respexerit: vidēs q̄ ibi sunt bona cito ɔtēnet vitā pn̄tē. Cū em̄ apparuerit melior: ɔtēnit̄ peior. In hoc ergo nos inducēs christus subdit. Qui mihi ministrat me sequat̄ i. me imitet̄: de morte hoc dicit et de ea q̄ p opa assecutiōe: oȝ em̄ eū q mi nistrat cū cui ministrat sequi. Aug. Quid ergo sit ministrare christo in ipsis vbis agnoscim⁹ cū dicit. Si qs mi. mi. Ministrāt ergo iesu: q non q̄ sua sunt querūt: sȝ q̄ iesu christi: hoc ē em̄ me sequat̄: vias ābulet meas nō suas: nō ea tm̄ q̄ ad misericordiā ptinēt corporalē: sȝ oia opa bona ppter christū faciēs: vsq̧ ad illō op⁹

Ministri iesu qui sint.

magne charitatis: qđ ē aiaȝ p frib⁹ ponere: sed quo fructu? qua mercede? Sequit̄. Et vbi ego sum il. et minist. me. erit. Gratis amat̄: et operis quo ministrat̄ illi p̄ciū sit eē cuȝ illo. Chry. Ostēdit aūt per hoc ꝙ resurrectio morti succedet. Ubi aūt sum ait: qꝛ in celis ante resurrectionem christus erat. igit̄ illic trāsmigrem⁹ aio et mēte. Sequit̄. Si qs mihi ministra. hono. eū pa. me⁹. Augu. Per hoc intelligit̄ exposuisse vt supra dixerat: illic et minister me⁹ erit. nam quē maiorē honorē accipere poterit adoptat⁹ q̄ vt sit vbi ē vnicus? Chry. Nō aūt dixit. Ego honorificabo eū: sed pater meus: nondum em̄ de eo decentem opinionem habebant: sed maiorem de patre.

¶ Nunc aia mea turbata est. Et qđ dicam? Pater salutifica me ex hac hora. Sed ppterea veni in horā hanc. Pater clarifica nomē tuū. Uenit ergo vox de celo dicēs. Et clarificaui: et iterū clarificabo. Turba ergo que stabat et audierat: dicebat tonitruū esse factū. Alij aūt dicebant. Angelus ei locutus ē. Rn̄dit iesus et dixit. Nō ppter me hec vox venit: sed propter vos. Nūc iudiciū ē mūdi. Nūc princeps huius mundi eijciet̄ foras. Et ego si exaltat⁹ fuero a terra: oia traham ad meipȝ. Hoc autē dicebat significans qua morte esset moriturus.

¶ Chry. Quia dn̄s ad passionē discipulos exhortat⁹ fuerat: ne dicāt ꝙ ipse extra dolores exn̄s hūanos facile de morte philosophat̄: et nos admonet: ppter hoc ꝙ ipse est sine periculo ostēdit ꝙ et ipse in agonia sit: tn̄ ppter vtilitatē mortem nō renuit: vn̄ dicit. Nūc aia mea turbata est. Augu. Audio q in hoc mundo odit aiam suā: in vitā eternā custodit eā: et mundū ɔtēnere accēdor: et in ɔ̄uo mō nihil ē vite huius tot⁹: q̄ tūlibet fuerit plurior vapor p amore eternoꝝ tpalia mihi cuncta vilescūt: et rursum dn̄m audio dicenteȝ. Nūc aia mea turbata est. Sequi iubes aiam meam: sed turbari video aiam tuā. quale fundamētū querā si petra succūbit? Agnosco dn̄e mise-

Philosophari de morte ē facile.

ricordiam tuam:naz qui charitatis
voluntate turbaris:multos in cor=
pore tuo qui sue infirmitatis necef
sitate turbant ne desperãdo peant
cõsolaris. In se ergo caput nostrũ
suscepit membrorũ suorũ affectũ:z
ideo nõ est ab aliquo turbatus:sed
sicut de illo supra dictũ ẽ: turbauit
semetipsum. Chry. Appropinquãs
eñi de reliquo cruci qd humanũ est
ostẽdit: z naturam nõ volentẽ mo=
ri:sed phti adherentẽ vite ostẽdẽs:
qm nõ extra hũanas passiões erat:
sicut eñi esurire non crimen est: ita
neqz presentẽ vitã appetere: chri=
stus aũt corpus a pctõ mundũ ha=
bebat:nõ a naturalib⁹ necessitatib⁹
erutũ:hoc igit dispẽsatiõis est:non
deitatis. Aug. Deniqz homo q̃ se=
qui vult audiat qua hora sequatur:
accessit forte hora terribilis: pponi
tur optio:aut faciende iniquitatis:
aut subeunde passiõis:turbat aĩa i=
firma. audi ergo qd subiũgit. Et qd
dicã? Beda. Hoc est qd aliud nisi:
vt membra mea instruant? Pater sal
uifica me ex hac hora. Augu. Do=
cuit te quẽ inuocces: cuius volũtatẽ
tue volũtati preponas. nõ iõ tibi vi=
deat ex alto diffidere: qz te vult ab
initio pficere. hoĩs suscepit infirmi
tatẽ: vt doceat ɔtristatũ dicere non
qd ego volo:sed qd tu vis. vñ z hic
subdit. Sed ppte. ve. in ho. hãc. pr̃
clar. no. tu. in sua. s. passione z resur
rectiõe. Chry. q. d. Nõ habeo qd
dicã: ereptionẽ querẽs. Propterea
eñi veni in horã hãc. ac si dicat. Etsi
turbemur z tumultũ patiamur:non
fugiamus mortẽ: qz ego nũc turba=
Triplo tus nõ dico vt effugiã: opz eñi ferre
hasti qd superuenit. nõ dico. Eripe me ex
doce= hora hac:sed ɔtrium dico. s. clarifica
tur. nomẽ tuũ: ostẽdit eñi qm pro verita
tẽ morit gl̃iam dei hoc vocãs: z hoc
euenit. futurũ eñi erat: vt post crucẽ
ɔuerteret orbis terrarũ: z cognosce=
ret nomẽ dei: z coleret nõ solũ pa=
tris sed etiã filij: sz tñ hoc silet. Se=
quit. Ue. ergo vox. de ce. di. Et cla=
ri. z iterũ clarificabo. Greg. xxviij.
mo. Hmõi ṽbis per angelũ loquit
de⁹. Et cũ nil i imagine ostẽd. t sz su
perne vocis ṽba aud unt: z nimirũ
de celestib⁹ loquẽs ṽba sua q̃ audi
ri ab oĩb⁹ voluit: rõnalẽ creatura ad
ministrãte formauit. Aug. Clarifi
caui aũt dicit anteq̃ facerẽ mundũ:
z iterũ clarificabo. cũ resurget a mor
tuis. Uel alr. Clarificaui: cũ de vir=
gine nat⁹ est: cũ miracula multa fe= Clarifi=
cit: cũ descẽdẽte spũsctõ in spẽ colũ= catõ chri
be monstrat⁹ est: z iterũ clarificabo sti qñ fa=
cũ resurget a mortuis: cũ exaltabit cta.
sup celos de⁹ z sup oẽm terrã gl̃ia
eius. Sequit. Tur. ergo q̃ sta. z au.
di. to. fa. esse. Chry. Aperta quidẽ
z bñ significatiua erat vox: sed cito
ab eis euolauit: quasi a grossiorib⁹
z carnalib⁹ z desidiosis. z hi quidẽ
sonitũ tñ rennuerũt: alij ṽo qm ar=
ticulata erat vox nouerãt: qd aũt si
gnificauit nõ adhuc de quib⁹ subdi
tur. Alij dicebãt. Angelus ei locu=
tus est. Sequit. Rñ. ie. z di. Nõ pp.
me hec vox ve. sed p. vos. Augu.
Hic ostẽdit illa voce nõ sibi indica=
tũ qd iam sciebat: sed eis: quib⁹ in=
dicari oportebat. Sicut aũt vox illa
nõ pter eũ facta est sz pter eos:
sic aĩa eius: nõ pter ipm sz pter
eos turbata est. Chry. Ad illõ eñi
instat vox pr̃is q semp dicebãt qm
nõ est ex deo. q̃ eñi a deo gl̃ificatur
qualr nõ est ex deo? Ubi vide q hu
milia pter eos fctã sunt nõ quasi
filio auxilio indigẽte. Quia ergo di
xit. Clarificabo: ostẽdit ɔsequenter
z modũ gl̃ie. nã sequit. Nũc iudiciũ
est mundi. Aug. Judiciũ eñi qd in
fine expectat erit premiorũ penarũ
qz eternarũ: hz etiã iudiciũ nõ dãna=
tionis: sed discretiõis. hoc vocabat
hic iudicium discretionez. s. z a suis
redemptis diaboli expulsionẽ. vn=
de sequit. Nũc princeps mũdi hu
ius eijciet foras: absit vt diabolum
principẽ mũdi ita dictũ existem⁹: vt
eũ celi z terre dñari posse credam⁹:
sed mũdus appellat in malis hoĩb⁹

Prínceps mūdi qs ꝓ.catur.

qui toto orbe terrarum diffusi sunt. sic ergo dictū est. Princeps huius mūdi.i.princeps maloꝝ hoīum: qui habitāt in mūdo. Appellat etiā mūd⁹ in bonis: qui siīr p totū orbem terrarum diffusi sunt: ideo dicit apl's. de⁹ erat i christo mundū recōciliās sibi: hi sunt: ex quoꝝ cordib⁹ principes mūdi eijcient foras. ꝓuidebat enim dñs post passionē ꝛ glificationē suā p vniuersum mundū multos pp'os credituros: in quoꝝ cordib⁹ diabolus int⁹ erat: cui qñ ex fide renūciāt eijcit foras. Sꝫ nunqd de cordibus veteꝝ iustoꝝ nō est eiectus foras? quō ergo dictū est nūc eijcietur foras: nisi qꝛ tūc qḋ in hoībus paucissimis factū est: nūc in multis magnisqꝫ populis mox futurū eē ꝓdictū ē. Quid ergo ait quispiā? qꝛ diabolus eijcit foras: iā fideliū neminē tentat? imo tētare nō cessat: sꝫ aliud est intrinsecus regnare: aliud forinsecus oppugnare. Chry. Sed quale est istud iudiciū quo diabolus foras eijcit: exēplo id faciā manifestū: sit aliqs debitores expetēs ꝛ feriat: ꝛ in vincula mittat. Deinde ex eadē demētia ꝛ eū qui nihil debet sub eundē carcerē ducat: hic ꝛ eoꝝ q̄ in alios fecit dabit vindictā: ita ꝛ in christo factū est. Eoꝝ eīn q̄ diabolus in nos fecit: p eā q̄ in christū ausus ē sustinebit vindictā: ꝛ ne qs dicat. Qualiter mittet foris: si te superabit? subiungit. Et ego si exal. fue. a ter. om. tra. ad meipm. Qualr eīn superat qui ꝛ alios trahit: hoc aūt plus fuit dicere qꝫ resurgam. Si eīn hoc dixisset: nondū manifestū eēt qꝫ traheret: dicēdo vo Trahā: vtrūqꝫ demōstrat. Augu. Sed q̄ oīa trahit: nisi ex quibus diabolus eūcit foras? nō autē dixit. Oēs: sed Oīa: nō eīn oīum est fides: nō itaqꝫ hoc ad vniuersitatem holum rettulit: sed ad creature integritatē.i. spm ꝛ aīam ꝛ corpus ad illud.s. qḋ intelligimus: qꝫ viuimus: qꝫ visibiles sum⁹: aut si oīa ipsi hoīes intelligendi sunt: omnia predestina

Exaltatio christi & passio.

ta ad salutem possumus dicere: aut certe oīa hominū genera fm innumerabiles differētias quibus inter se preter sola peccata hoīes distāt. Chry. Qualiter igit supra dixit: qñ pater trahit: qꝛ.s. filio trahēte pater trahit. Dicit aūt trahā: quasi a tyrā no detētos: ꝛ per seipsos nequeuntes accedere: ꝛ illi⁹ manus effugere. Aug. Sed si exaltat⁹ inquit fuero a terra: hoc est cū exaltatus fuero: nō eīn dubitat futuꝝ esse qḋ venit implere: nā exaltationē suā dixit in cruce passionem: vnde euangelista subdit. Hoc autem dixit significans qua morte esset moriturus.

¶ Rñdit ei turba. Nos audiuimus ex lege: qꝛ christus manet in eternum. Quō tu dicis oportet exaltari filium hominis? Et quis est iste fili⁹ hoīs? Dicit ergo eis iesus. Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucē habetis: vt nō vos tenebre comprehendant. Et qui ambulat in tenebris nescit quo vadat. Dum lucem habetis: credite in lucē: vt filii lucis sitis. Hec locutus est iesus: ꝛ abiit ꝛ abscondit se ab eis.

¶ Augu. Cū intellexissent iudei qꝫ dñs de sua morte dixisset: pponunt ei questionē quō se diceret moriturū: vñ dr. Rñdit ei tur. Nos audi. ex le. qꝛ christus manet in eter. quō tu di. opor. exal. filium hoīs? Memoriter tenuerūt qꝫ dñs assidue dicebat se eē filium hoīs. nam hoc loco non dixit. Si exaltat⁹ fuerit filius hoīs: sed superius dixerat. Venit hora vt clarificet filius hoīs: hoc ergo i alo retinētes inquiunt. Si christus manet i eternū: quō exaltabit a terra.i. quō crucis passiōe morietur? Chry. Hinc est videre: qñ multa coꝝ q̄ parabolice dicebant itelligebant: qꝛ eīn

preuenit de morte disputãs: audiẽtes hic exaltationem suspicati sunt hoc. Aug. Uel hoc cũ dixisse itelligebãt: qđ facere cogitabãt: nõ ergo eis ꝟbo℞ isto℞ obscuritatẽ apuit īfusa sapiẽtia: sꝫ stimulata ꝯsciẽtia. Chry. Et vide qualr maliciose interrogãt: nõ em̄ dixerũt. Nos audiuimus ex lege: qꝛ christus nihil patitꝰ. In multis em̄ scripturarũ locis: ⁊ passio ⁊ resurrectio simul ponitꝰ: sꝫ qm̄ manet in eternũ: ⁊ nimiꝝ hoc nõ erat ꝯtra. Immortalitati em̄ p passionẽ non est fcm̄ impedimẽtũ: sed existimauerũt p hoc ostẽdere eũ nõ eẽ christũ: qm̄ christꝰ manet ī eternũ deinde subdũt. Quis ẽ iste filiꝰ hoīs? ⁊ hoc maliciose. q. d. Nõ dicas ꝙ ꝑpter odiũ tuũ hoc dicamus: ecce em̄ nõ nouimꝰ de quo dicis. Sꝫ christꝰ īndit: ostẽdẽs qm̄ passio nõ ꝓhibet manere eũ in eternũ. vñ subdit. Dixit ergo eis iesus. Adhuc modi. lu. ī vobis ẽ. q. d. Adhuc paruo tpe ego lux vobiscũ sum: p hoc ostendẽs qđ mors eiꝰ trãsmigratio ẽ: etem̄ lux solaris nõ interimitꝰ: sꝫ paꝝ recedens rursus apparet. Aug. Uel alr. Modicũ lumẽ in vobis est: p hoc qđ intelligitis: qꝛ christꝰ manet ī eternũ. ergo ambulate: accedite: totũ itelligite: ⁊ moritꝰ christuꝫ ⁊ victuꝝ in eternũ dũ lucẽ habetis. Chry. Hic dicit tps totũ pñtis vite: ⁊ ante crucẽ ⁊ post crucẽ. multi em̄ post crucẽ crediderũt in eũ: vt nõ tenebre vos cõprehendãt. Aug. Si. s. eo mõ credideritis christi eternitatẽ: vt negetis ī eo mortis hũilitatẽ. sequitꝰ. Et q̄ am. in tene. ne. quo vadat. Chry. Quãta denique iudei nũc agũt ⁊ nesciũt quid agũt: sꝫ vt in tenebris ambulãtes: putãt quidẽ rectã incedere viã: ꝯtrã aũt vadũt: ꝑpterea subdit. Dũ lucẽ habetis: credite in lucem. Aug. Idest dũ aliquid veri habetis credite ī veritatẽ: vt renascamini veritati. vñ sequitꝰ. Ut filij lu. sitis. Chry. Qđ est filij mei. In principio autẽ euãgelista dicit: ꝙ ex deo nati

Judei in tenebris ambulant.

sunt: hoc est ex pãtre: hic aũt ipse dr hos generare: vt discas qm̄ vna est actio prīs ⁊ filij. Sequitꝰ. Hec locutꝰ est iesus: ⁊ abijt ⁊ abscõdit se ab eis. Aug. Nõ ab eis q̄ credere ⁊ diligere ceperũt: sed ab eis q̄ videbãt: ⁊ inuidebãt. Cũ aũt se abscõditꝰ: nostre īfirmitati ꝯsuluit: nõ sue ptãti derogauit. Chry. Sꝫ cũ nec lapides leuarent: nec blasphemarẽt: cuiꝰ grã occultatus est? Corda em̄ ꝯ matus nouerat furorem in eis seuienteꝫ: ⁊ nõ expectauit: vt in opus exirent: sꝫ occultatur mitigans eo℞ inuidias.

❡ Cũ aũt tanta signa fecisset corã eis; non credebãt in euꝫ: vt sermo isaie impleretꝰ quẽ dixit. Dñe quis credidit auditui nr̃o? ⁊ brachiũ dñi cui reuelatũ est? Propterea nõ poterãt credere: qꝛ iterũ dixit isaias. Excecauit oculos eo℞: ⁊ indurauit cor eo℞: vt nõ videãt oculis: ⁊ nõ intelligãt corde: ⁊ conuertantꝰ ⁊ sanẽ eos. Hec dixit isaias qñ vidit glïam eiꝰ: ⁊ locutꝰ est de eo. Uerũtamen ⁊ ex principibꝰ multi crediderũt in eũ: sed ꝑpter phariseos nõ cõfitebantꝰ: vt de synagoga non eijcerentꝰ. Dilexerũt enim gloriaꝫ hoīm magisq̄ gloriã dei.

❡ Chry. Nouerat dñs feruentẽ alꝫ iudeo℞: ⁊ occisionẽ meditantẽ: ⁊ iõ occultatus est: ⁊ hoc occulte insinuauit euãgelista subdens. Cũ aũt tã. sig. fe. co. eis. nõ cre. in euꝫ. Theo. Nõ aũt modice iniquitatis fuit tantis signis nõ credere, ea ꝟo signa cõmemorat q̄ supra sunt posita. Chry. Ne quis aũt dicat. Curꝰ grã venit christus: nõ nouerãt ꝙ nõ ei intẽderent: ⁊ iđ ad hoc excludendũ inducit etiã ꝓphetas hoc sciẽtes: ꝑpter qđ sequitꝰ. Ut ser. isa. pro. imple. quẽ dixit. Do. quis cre. au. no. ⁊ bra. do. cui reue. est. Alcui. Quis pro rari ate

posuit:q̄ qđ sancti prophete a deo
audierūt:ꝛ ꝑpꝛ̄o predicauerūt:vau
cissimi crediderūt. Aug.Satis aūt
ostēdit brachiū dn̄i ipsum dei filiuȝ
Filius dei brachiū nominatur. nuncupatū:nō ꝙ deus pr̄ figura de
ineē carnis humane:sed q̄ oia per
ip̄m fcā sunt:ideo brachiū dn̄i dictū
est.Si em̄ aliq̄s hō tāta ptāte ꝑua=
leret:vt sine vllo motu corpis sui qđ
diceret fieret:ṽbū eius brachiū ei⁹
eēt. Nō aūt ptȝ occasio erroris his
q̄ dicūt:q̄ solus pr̄ est:si brachiū ei⁹
est fili⁹.:nō em̄ duo:sed vna ꝑsona ē
hō ꝛ brachiū ei⁹.nō itelligētes quō
ṽba de reb⁹ aliis ad res alias pro
pter aliquā similitudinē trāsferanē.
Quidā aūt iter se mussitāt: q̄ culpa
fuit iudeoꝝ:si necesse erat vt sermo
isaie impleret̄?Quib⁹ rn̄dem⁹ deū
ꝑsciuum futuroꝝ ꝑ ꝓphetā ꝑdixisse:
infidelitatē iudeoꝝ nō fecisse.nō em̄
ꝓpterea quemq̄ȝ deus ad peccan=
dū cogit:q̄ futura hoim̄ peccata iā
nouit:ipsoꝝ em̄ ꝑsciuit pctā nō sua.
fecerunt ergo peccatū iudei qđ fa=
cturos eē ꝑdixit,quem nihil latet.
Chry.Qđ ergo dixit:vt sermo isaie
ꝓphete impleret̄:vt nō causale est:
sȝ euēt9. Nō em̄ q̄ dixit isaias nō
crediderūt:sed q̄ nō erāt creditu=
ri:ꝓpterea isaias dixit. Aug.Sed
ea que sequunē ꝓfundiorē faciunt
questionē.adiungit em̄ ꝛ dicit.Pro
pterea nō po.cre.q̄ ite.dixit isa.Ex
ce.ocu.eo.ꝛ indu.cor.eoꝝ vt nō vi=
deant oculis:ꝛ nō intelligāt corde
ꝛ ꝯuer.ꝛ sa.eos.Si em̄ credere nō
Quomodo de⁹ obcecat cor. poterāt qđ peccatū est hois non fa
cientis qđ nō pōt facere. Et qđ est
grauius ad deū causa refertur: q̄n
quidē ipse excecauit oculos coꝝ ꝛ
indurauit coꝝ cor.nō em̄ hoc saltē
de diabolo dr̄:sed de deo: sed qua=
re nō poterāt credere?rn̄deo:q̄ no
lebāt.Sicut em̄ ꝙ dn̄s negare se=
ip̄m nō pōt:laus est voluntatis diui
ne:ita ꝙ illi nō poterāt credere:cul
pa est voluntatis humane. Chry.
Hoc aūt in cōmuni cōsuetudine cu
stodit̄:vt cuȝ quis dicat.Nō possuȝ
amare illum vehementia volunta=
tis potentiā dicit.sed euāgelista di
cit.Non poterāt:vt ostēdat q̄m im
possibile ē mētiri ꝓphetā: nō tn̄ ꝓ
pterea impossibile erat eos crede=
re:nō enim hec predixisset: si credi=
turi essent. Aug.Sed aliā causam
inquis dicit ꝓpheta.:nō volūtatis
coꝝ:q̄.s.Excecauit oculos coꝝ ꝛc.
sed hoc etiā coꝝ voluntatē meruis=
se rn̄dendo.Sic em̄ excecat ꝛ obdu
rat de⁹ deserēdo ꝛ nō adiuuādo ꝙ
occulto iudicio facere potest l̄ quo
nō pōt. Chry. Neq̄ em̄ derelinq̄t
nos nisi nos voluerimus ꝭm illud
osee.Oblitus es legis dei tui: obli
uiscar ꝛ ego tui.hec dicit. ostēdens
nos incipere derelictionē:ꝛ causaȝ
fieri perditiōis. Sicut em̄ sol infir=
mū offendit visum:nō ex ꝓpria na=
tura:ita fit ꝛ in his qui nō attendūt
dei sermones:terrēs aūt auditores
scriptura dicit.Excecauit ꝛ indura=
uit. Aug. Qđ autē addidit. Et con
uertanē ꝛ sanē eos:vtrū subaudien
dū sit nō.i.nō conuertanē.etenim cō
uersio de illi⁹ grā est:an forte ꝛ hoc
de superne medicine misericordia
factū intelligendū: vt q̄m superbe
suā iustitiā ꝯstituere volebant: ad=
huc desererenē ꝛ excecarenē:vt of=
fenderēt in lapidē offensionis:ꝛ im=
pleret̄ facies coꝝ ignominia: atq̄
humiliati quererēt nō suā qua infla
tur superb⁹:sȝ iustitiā dei qua iusti
ficat̄ impius.hoc em̄ multis coꝝ ꝓ
fecit in bonū qui de suo scelere cō=
puncti,in christū postea crediderūt
Sequit̄.Hoc dixit isa.quādo vi.gl.
eius ꝛ lo.est de eo.Uidit aūt nō sicu
ti est:sȝ modo quodā significatiuo: *Uisio*
sicut ꝓphete visio fuerat informan *Esaie*
da.Nemo ergo vos fallat eoꝝ qui *qualis*
dicūt inuisibilē patrem ꝛ visibilē fi= *fuerit.*
liū:qui putāt eū esse creaturam.In
forma em̄ dei in qua equalis ē pa=
tri etiā filius inuisibilis est.vt auteȝ
ab hoibus videret̄:formā serui ac
cepit.ostēdit etiā se anteq̄ȝ suscipe=
ret carnē oculis hominū sicut v‹o›=

huit in subiecta creatura non sicut ti est. Chry. Gloriam aūt hͨ dicit visio nē sedētis in throno excelso ꝛ alia ꝗ ibi dicunt. vñ sequit. Et lo. ē de eo. hoc.s. vidi dñm sedentem: ꝛ ꝗ audiuit vocē dicentē quē mittā. ꝛ quis ibit nobis ꝛc. Sequit. Verumtñ ex principibus multi crediderūt in eū. sed propter phariseos non confitebant vt de synagoga nō eijcerent: dilexerunt enim magis gloriā hoīz ꝙ gl'iam dei. Alcui. Gloria dei est publice cōfiteri christū. glia hoīum est in mūdanis gloriari. Aug. Hos ergo improbauit euāgelista qui in hoc gressu fidei si ꝓficerēt p amorē quem humane glorie sunt proficiēdo superarent.

¶ Jesus autē clamauit et dixit. Qui credit in me: non credit i me: sed in eū qui misit me. Et qui videt me videt eum qui misit me. Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit i me in tenebris nō maneat. Et siqs audierit verba mea ꝛ nō custodierit: ego non iudico eum. Nō eni veni vt iudicē mūdū: sed vt saluificē mūdum. Qui spernit me ꝛ non accipit ꝟba mea: hēt ꝗ iudicet eū. Sermo quē locutꝰ sū: ille iudicabit eū i nouissimo die. Qꝛ ego ex meipso non sū locutus: sed ꝗ misit me pr̄: ipse mihi mādatū dedit ꝗd dicam ꝛ ꝗd loquor. Et scio quia mādatum eius vita eterna est Que ergo ego loquor: sicut dixit mihi pater sic loquor.

¶ Chry. Quia amor humane glorie principes credentes cōfiteri ꝓhibebat: dñs cōtra hoc eis loquit. vñ dr̄. Je. aūt cla. ꝛ di. Qui cre. i me nō cre. in me: sed in eū qui me misit q.d. Quid formidatis credere in me? in deū fides peruenit per me. Augu. Quia eñi homo apparebat hoībus eū lateret deus: ne putarēt eum hoc esse tm̄ qđ videbant talez ac tantum se volēs credi: qualis ꝛ quātus est pater. Qui credit in me inquit: nō credit in me.i. in hoc qđ videt: sed in eū qui me misit.i. i patrē: nam si putauerit eum hr̄e filios fm grām: nō aūt hr̄e filiū equalē sibi at ꝙ coeternū: nō credit in pr̄ez qui eū misit: qꝛ nō est hoc pater ꝗ eum misit. Ne aūt putarent sic voluisse intelligi pr̄em tanꝙ multoꝝ filioꝝ p grām generatorem: nō vnici verbi equalis sibi: ꝯtinuo subiecit. Qui videt me videt eum qui misit me. q.d. Usqꝫ adeo nihil distat inter eū ꝛ me: vt ꝗ me videt videat eū ꝗ misit me: ap'os suos certe ipse dñs misit: nō ꝙ tñ aliqs eoꝝ dicere auderet. Qui credit in me. Credimꝰ eñ aplo: sed nō credimus i aplm. Filiꝰ aūt recte vnigenitꝰ dicit. Qui credit in me: nō credit in me: sed credit in eum quē me misit. vbi nō a se abstulit credētis fidē: sed voluit in forma serui remanere credētē. Chry. Vel dicit. Qui credit in ꝛc. q.d. Qui fluminis accipit aquā: nō eā ꝗ est fluminis accipit: sed eā ꝗ est fontis: volēs autē ostēdere qm̄ nō est credere in pr̄ez: nō credentē in eū: subiungit. Qui videt me: videt eum ꝗ me misit. quid igit? Corpus est deꝰ? nequaꝙ: sꝫ cōsideratio veri que est per itellectū: hic visio dr̄. deinde ostēdit eā ꝗ ad patrē cognitionē in hoc qđ subdit. Ego lux in mundum veni: qꝛ eñ pr̄ lux vocat: vbiqꝫ eo hic vtit nomie. Lucem aūt se hic vocauit eo ꝙ ab errore eripit: ꝛ intellectuales tenebras soluit. vñ subdit. Ut omnis ꝗ credit in me in tenebris nō maneat. Augu. In quo satis manifestat oēs se in tenebris iuenisse: sed ne in eis tenebris maneant: in quibus inuenti sunt: debent credere in lucez que venit in mundum. Dixit quodam loco discipulis suis. Uos estis lux mundi: non tamen eis dixit. Uos

Deꝰ duplices habet filios.

Quomodo christus lux mundi:

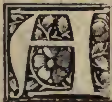
et quō apostoli.

lux venistis in mundū: vt omnis qui credit in vos i tenebris nō maneat. lumina ergo sunt oēs sancti: sꝫ credēdo illuminanꝫ ab eo: a quo si qs recesserit tenebraꝫ. Chry. Ut āt nō existiment q̄ ꝓpter imbecillitatem eos q̄ ipsū ꝯtēnūt illesos dimittat: sub iūgit. Et si quis audierit v̄ba mea: ⁊ nō custodierit: ego non iudico eum. Aug. Intelligendū ē. Nō nō iudico eū. cum alio loco dicat. Pater oē iudiciū dedit filio: quare aūt modo nō iudicat ostendit subdens. Nō enim veni vt iudicem mundū: sed vt salui ficē mundū. i. vt saluū faciā mundū. nunc ergo est tempus misericordie: post erit iudicij. Chry. Deinde vt non pigriores ex hoc fiant. terribile subdit iudiciū. Qui spernit me ⁊ nō accipit v̄ba mea: habet qui iudicet eum. Aug. Non dixit. Ego nō iudico eum in nouissimo die. hoc em̄ eēt ꝯtrarium illi sententie. Omne iudiciū dedit filio. Expectātib⁹ aūt quisnā esset ille securus adiunxit. Sermo quē locutus sum ille iudicabit eum in nouissimo die. Satis manifestauit seipsum in nouissimo die iudicaturū: seipm̄ quippe locut⁹ est. seipm̄ annūciauit. aliter itaq̄ iudicabunt qui nō audierūt: aliter qui audierūt ⁊ ꝯtempserunt. Aug. j. de tri. Ideo aūt iudicat verbum qd̄ locutus est filius: q: nō ex se locutus est filius: vn̄ sequit. Quia ego ex meipso nō sum locutus: per qd̄ intelligi voluit. Ego nō ex me nat⁹ sum. Quero itaq̄ quō intelligamus. Ego nō iudicabo: sed verbum qd̄ locutus sum iudicabit: cū ipse sit verbuꝫ patris qd̄ loquit: vel ita. Ego nō iudicabo ex potestate humana: q: filius hois sum: sed ego iudicabo ex potestate v̄bi dei: quia filius dei sum. Chry. Uel aliter. Ego nō iudico eū. i. non sum causa perditionis eius: sed ipse qui verba mea spernit. Uerba em̄ que modo locutus sum in ordine stabūt accusatoris omnem tollentia excusationem: ⁊ hoc est quod subdit. Sermo quem locutus sum: ille iudicabit eum: ⁊ quis sermo? Quia ego ex me ipso non sum locutus: sed qui misit me pater: ipse mihi mandata dedit quid dicā: ⁊ quid loquar. Omnia agit tur hec ꝓpter eos dicebant: vt nullam habeāt excusationē. Aug. Nō datum autem nō qd̄ filius nō habebat pater dedit: sed in sapientia patris qd̄ est verbū patris omnia mādata sunt patris. Dicit aūt mandatū datuꝫ: q: nō est a seipso cui dr̄ datū: ⁊ hoc est dare filio id sine quo nū q̄ filius fuit: qd̄ est gignere filiū qui nunq̄ non fuit. Theo. Cum enim verbū patris existat fili⁹: ⁊ que sunt in mēte patris reuelat in integrum: mandatū accepisse dicit. quid sit dicturus ⁊ quid loquat. Sicut etiam nr̄m verbū si verū fateri volum⁹ ea ꝓfert que suggerit mens. Sequit. Et scio q: mādatū eius in vita eterna est. Augu. Si ergo vita eterna est ipse filius: ⁊ vita eterna est mandatū patris: quid aliud dictum est? nisi q: ego sum mandatū prīs: ipīnde ⁊ id qd̄ adiungit: que ergo ego loquor: sicut dixit mihi pr̄ sic loquor: non accipiamus. Dixit mihi: quasi per verba locutus sit vnico v̄bo: dixit ergo pater filio id sine quo nunq̄ filius fuit: sicut dedit vitā filio: nō qd̄ nesciebat vel nō habebat: sꝫ qd̄ ipse filius erat. Quid est autē sicut dixit mihi sic loquor: nisi v̄bum loquor? Ita ille dixit vt verax: ita iste loquit vt veritas: verax aūt genuit veritatē: quid ergo iam diceret veritati? nō enim imperfecta erat veritas cui verum aliquod adderetur.

Questio subtilis.

Christ⁹ quomodo vita eterna.

Cap. xiij.

Ante diē festum pasce sciēs iesus: q: venit hora ei⁹ vt trāseat ex hoc mundo ad

patrem: cū dilexiſſet ſuos qui
erāt in mūdo ī finē dilexit eos.
Et cena facta cū diabolus iā
miſiſſet in cor: vt traderet eū
iudas ſimōis ſcariothis: ſciēs
q2 oīa dedit ei pater in man⁹:
⁊ q2 a deo exiuit: ⁊ ad deū va-
dit: ſurgit a cena: ⁊ ponit veſti-
mēta ſua: ⁊ cum accepiſſet lin
theū p̄cinxit ſe. Deinde miſit
aquā in peluim: ⁊ cepit lauare
pedes diſcipulor̄: ⁊ extergere
lintheo quo erat precinctus.

¶ Theo. Quia dn̄s trāſmigratur⁹
erat de pn̄ti ſeculo: explicat qualem
erga ſuos amicitiā gereret. vnde dr̄
Ante di. fe. paſc. ſci. ie. q2 ve. ho. eius
vt tran. ex hoc mundo ad pa. cū di-
lex. ſu. qui erant in mū. in fi. di. eos.
Beda. Plurimas ſiquidē feſtiuita-
tes iudei habebāt: ſed apud eos in
ſignior atq3 celebrior erat paſce fe-
ſtiuitas: pp̄ter qđ ſignāter dicit. Añ
diem feſtum paſce. Aug. Paſca nō
ſicut quidam exiſtimant grecum no
men eſt: ſed hebreū. oppoꝛtuniſſime
tamē occurrit in hoc nomine quedā
ↄgruentia vtrarumq3 linguarum: q2
enim pati grece paſchin dicit: ideo
paſca paſſio putata eſt: vel hoc no-
mē a paſſione ſit appellatum. in ſua
vero lingua hoc ē in heb: ea paſcha
tranſitus dr̄: ꝓpterea q2 tunc p2imū
paſca celebrauit populus dei quan
do ex egypto fugientes: rubrū ma-
re tranſierunt. nunc ergo figura illa
ꝓphetica in veritate completa eſt:
cum ſicut ouis ad immolandū duci-
tur chꝛiſtus: cuius ſanguine illinitis
poſtibus noſtris. i. cuius ſigno cru-
cis ſignatis frontibus noſtris a per
ditione huius ſeculi: tanq3 a captiui
tate egyptiaca liberamur: ⁊ agim⁹
ſaluberrimū trāſitū: cū de diabolo
trāſimus ad chꝛiſtū: ⁊ ab iſto iſtabili
ſeculo: ad eius fundatiſſimū regnū.
Hoc itaq3 nomē. i. paſca velut inter

Paſche
ratio et
dignitas

pꝛecās nobis euāgeliſta dicit. ſciēs
q2 venit hora eius vt trāſeat ex hoc
mūdo ad patrē. Ecce paſca. ecce trā
ſitus. Chꝛy. Nō ſolū aūt tūc ſciēs:
ſed olim. Trāſitū aūt ei⁹ mortē vo-
cat. Relicturꝰ aūt diſcipulos maiorē
eis demonſtrauit amorē. ⁊ hoc ē qđ
dicit. Cū dilexiſſet ſuos q̄ erāt in mū
do in finē dilexit eos. hoc ē nihil de-
reliquit eor̄ q̄ eū q̄ valde amat de-
cēs eſt facere: nō aūt a pꝛincipio hoc
fecit: ſ3 maioꝛa poſtea adiecit: vt eo
rū augeat familiaritatē: ⁊ multā eis
p̄pararet ↄſolationē: ad ea q̄ ſuperuē-
tura erāt: ſuos aūt eos vocat ſm̄ fa
miliaritatis rōnē: q2 ⁊ alios ſuos di
cit ſm̄ ↄditionis rōnē3. vt cū dr̄. Sui
eū nō receperūt. addit aūt: q̄ erāt in
mundo. q2 ſui erant etiā defuncti vt
abraā iſaac ⁊ iacob: ſed in mūdo nō
erāt. Hos ergo ſuos qui erāt in mū-
do manſit amās cōtinue: ⁊ tandem
perfectā amicitiā circa eos oſtendit
⁊ hoc eſt. In finē dilexit eos. Aug.
Uel aliter. In finē dilexit eos: vt ⁊
ipſi de hoc mūdo ad ſuū caput dile-
ctiōe trāſirent. quid eſt em̄. In finem
niſi in chꝛiſtū? Finis em̄ legis chꝛi-
ſtus ad iuſticiā omni credenti: finis
ꝑficiens nō interficiēs. Uideo autē
poſſe iſta v̄ba quodā humano mo-
do etiā ſic accipi tanq3 vſq3 ad mor-
tē chꝛiſtus dilexerit ſuos. Sed abſit
vt dilectionē morte finierit: qui non
eſt morte finitus: niſi forte ſit ita in-
telligendū. Uſq3 ad mortē in dilexit
eos. i. vſq3 ad mortē illū dilectio ipſa
perduxit. Sequit̃. Et cena facta. i.
iam peracta: ⁊ ad ↄuiuantiū menſa3
vſumq3 ꝑducta. Nō em̄ ita debem⁹
intelligere cenā factā: veluti iam cō
ſumptā atq3 tranſactam: adhuc em̄
cenabat̃ cū ſurrexit ⁊ pedes lauit di
ſcipulis: nā poſtea recubuit ⁊ bucel
lam traditori dedit. qꝫ aūt ait. Cū iā
diabolus miſiſſet in cor vt traderet
eū iudas ſimonis ſcariothis: miſſio
iſta ſpiritualis ſuggeſtio eſt: ⁊ nō fit
per aurē: ſed ꝑ cogitationē: diaboli
ce em̄ ſuggeſtiōes immittunt̃: ⁊ hu-

Signa
amoris
chꝛiſti.

Sugge-
ſtio dia-
bolica.

manis cogitationibus immittentur. Factum ergo iam fuerat in corde iude p immissionē diabolicā: vt traderet discipul⁹ magistrū. Chry. Hoc aūt quasi stupēs interseruit euāgelista: qm̄ eū qui iam pdere statuerat dñs lauit: ostēdit etiā pditoris multā nequitiā: qm̄ neqȝ salutis eū communicatio detinuit: que maxime cō fuevit nequitiā detinere. Aug. Locuturus autē euangelista de tanta dñi humilitate prius eius celsitudinē voluit commendare: ad qđ pertinet qđ dicit. Sciens q: oia dedit ei pr̄ in manus: ergo ⁊ ipsum traditorē. Grego. vj. mora. Sciebat em̄ q in manu sua ipsos etiā psecutores acceperat: vt ipse in se ad vsum pietatis intorqueret: qđ cōtra se malicia pmissa seuiret. Orige. Oia em̄ tradidit ei pr̄ in manus: hoc est in opere ei⁹ ⁊ potestate. Pater em̄ meus vsqȝ huc mōt operatur: ⁊ ego operor. vel oia tradidit ei pater in manus: cūcta capiētes: vt quelibet ei famulent. Chry. Traditionē em̄ hic salutē fideliū vocat. Cū aūt audieris traditionē: nihil humanū suspiceris: eū enim q ad patrē est ostēdit honorē ⁊ pcordiā. Sicut em̄ pater ei tradidit: ita ipse patri. vñ paulus. Cū tradiderit inquit regnū deo ⁊ patri. Aug. Sciēs etiā q: a deo exiuit: ⁊ ad deū vadit: nec deū cū inde exiret: nec nos deserens cū rediret. Theophi. Q: ergo pater oia ei pmisit in manus .i. salutē ei pmisit fideliū: decēs reputabat quecunqȝ spectāt ad salutem illis ostendere. Sciēs etiā q a deo exiuit: ⁊ ad deū vadit: nullaten⁹ eius gloria minui poterat: dū pedes discipulorū ablueret: neqȝ em̄ gl'iam vsurpauit: q enim dignitatē vsurpāt: minime pdescendūt ne dissipēt qđ incōgrue sibi diripuerūt. Aug. Cū ergo illi pr̄ oia dedisset in manus: ille discipulorū non manus: sed pedes lauit: ⁊ cū se sciret a deo exisse ⁊ pergere ad deum: nō dei dominu: sed hois serui imple-

uit offitiū. Chry. Hoc aūt dignū erat: eo q a deo exiuit: ⁊ ad deū vadit: vt vniuersum pculcaret tumorē. vñ sequit. Surgit a cena: ⁊ ponit vestimēta sua: ⁊ cū accepisset linteū precinxit se: deinde misit aquā in pel. ⁊ ce. la. pe. dis. ⁊ exter. lin. quo erat pcin. Unde qualr̄ humilitatē ońdit: nō solū in lauādo pedes: sed etiā aliter. Nō em̄ anteqȝ recūberet: sȝ posiqȝ resederūt oēs: tūc surrexit: deinde nō solū lauit: sȝ vestimēta deponit: linteū pcinxit ⁊ peluim implet: ⁊ nō alij impleri iussit: sȝ oia operat: ośdēs q cū oi studio opȝ talia facere. Orige. Mystice aūt prandiū cibus eē dignoscit: ⁊ ante terminū diei spiritualis: q in vita phti pſideratur: ⁊ his q introducunt pueniēs existit: cena vero finalis ⁊ his q iā vltra pgressi sūt apponit. Aliter quoqȝ poterit qs asserere prādiū fore intentionē scripturarū antiquarū: cenā vo recōdita in nouo testamēto mysteria. Puto aūt q dyna, cū iesu cenātes ⁊ in finali vite pñtis die secum puiuant: egent lauacro quodā: nō vtiqȝ erga qđ priorum: vt ita loquar corporis ⁊ aie: sed quo ad vltima ⁊ postrema q terre necessario herēt. Dicit aūt q cepit lauare pedes: nā postmodū lauit ⁊ finiuit loturā: q: pedes apostolorū fuerunt pīamina: tū iuxta illud. Omnes vos scandalizabimini ista noc. e l me. Postea autem perfecit eos lauare: purgans eos vt vltra nō fedent. Augu. Posuit aūt vestimēta sua: q cū in forma dei esset: semetipsum exinaniuit: precinxit se linteo: q formā serui accepit: misit aquā in peluim vñ lauaret pedes discipulorū: qui in terrā sanguinē fudit quo mmundiciā dilueret peccatorū. Linteo aūt quo erat pcinctus pedes quos lauerat tersit q carne qua erat indutus: euangelistarū vestigia confortauit: ⁊ linteo quidē vt se precingeret: posuit vestimenta que habebat: vt autē formā serui acciperet: qñ semetipsum

Signa humilitatis xpi

Allegoria ioan. n. 8.

exinaniuit: nō qđ habebat deposuit: sed quod nō habebat accepit: crucifigendus sane suis expoliatus est vestimētis: ⁊ mortuus inuolut⁹ est linteis: ⁊ tota eius passio nostra purgatio est.

¶ Uenit ergo ad symonem pe-truꝫ. Et dicit ei petrus. Domine tu mihi lauas pedes? Respōdit iesus ⁊ dixit ei. Qđ ego facio tu nescis modo: scies aūt postea. Dicit ei petr⁹. Non lauabis mihi pedes in eternum. Respondit ei iesus. Si nō lauero te: nō habebis partē mecū. Dicit ei symon petr⁹. Domine non tm̄ pedes: sed ⁊ manus et caput. Dicit ei iesus. Qui lot⁹ est nō indiget nisi vt pedes lauet: sꝫ est mūdus tot⁹. Et vos mūdi estis: sꝫ nō oēs. Sciebat enim: quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit non estis mundi omnes.

¶ Orige. Sicut medicus plurium egrotoꝝ intent⁹ curę: ab his q̄ magis indigent: ꝑpriā curā incipit: sic ⁊ christus qui fedes abluit pedes discipuloꝝ exordit ab his q̄ magis erant fedi: ⁊ sic vltim⁹ venit ad petrū quasi minus alijs indigentē lotura pedum: vnde dr. Uenit ergo ad s. pe. cui quodāmō ad resistendum pene mūda pedū ꝯscia ꝑsuadebat: vnde sequit. Et dixit ei petrus. dñe tu mihi lauas pedes? Aug. Quid est tu? Quid ē mihi? cogitāda sunt potius q̄ dicēda: ne forte qđ ex his verbis aliquatenus quidē digne cō cepit anima: non explicet lingua. Chry. Uel si petrus primus erat: sꝫ credibile est proditorem stultū existentem ante eum recubuisse: quod euangelista significauit cū dixit. Cepit lauare: deinde venit ad petruꝫ. Theo. Ex quo patet ꝙ nō primutus lauit petrum: ex ceteris vero discipulis nullus tentauisset ante petrū lauari. Chry. Quereret autē vtiqꝫ quis quare nullus eum alioꝝ pro hibuit: sed solus petrus: qđ nō par ui amoris ⁊ verecūdie erat. Ex hoc igit mihi videt primus fuisse ꝓditorē lauisse: deinde ad petrum venisse: ⁊ alios discipulos p eū de reliquo castigatos. Si eñ quemq̄ ex ceteris lauare cepisset ꝓhibuisset dñs: ⁊ dixisset q̄ petrus dixit. Orig. Uel aliter. Oēs porrigebāt pedes decernētes ꝙ tantus nō irrōnabilr eos lauaret pedes: solus aūt petrus nullā aliā ꝯsideratiōnē ꝓferens: tāqꝫ reuerēs iesum nō prebebat pedes suos ad lauandum: sepe eñ scriptura desi gnauit petrū feruidū ad insinuādū q̄ sibi visa sunt vtiliora ⁊ meliora. Aug. Uel aliter. Nō debemus putare hoc petrū iter ceteros formidasse atqꝫ recusasse: cū ⁊ id alij añ ipm libēter vel eq̄numiter fieri pmisissent: nō eñ ita itelligēdū ē q̄si aliqu b⁹iā lauisset: ⁊ post eos venisset ad petrū. Quis eñ nesciat primū apl̄oꝝ esse beatissimū petrū? sꝫ ꝙ ab illo cepit. Qñ ergo pedes discipl̄oꝝ lauare cepit: venit ad euꝫ a quo cepit. i. ad petrū: ⁊ tunc petrus expauit: qđ etiā quilibet eoꝝ expauesceret. Sequit. Rñ. iesus ⁊ di. ei: qđ ego fa. tu ne. modo: sci. aūt postea. Chry. i. humilitatē huius doctrine: ⁊ quomodo humilitas sufficit in deū perducere. Orige. Uel insinuat dominus qđ hoc erat mysterium. Lauando enim ⁊ exsiccando pedes eorum: faciebat eos decoros debentes euāgelizare honesta: vt ostenderē valeant iter factum ac pergere per eū qui dixit. Ego sum via. oportebat autem lauari pedes discipulorum a iesu deponente vestimenta vt mūdos pedes mundiores efficiat: vel vt immundiciam pedum discipulorum suscipiat in proprium corpus: p linteū quo solo precinctus manebat: ipse nanqꝫ languores nostros portauit. Attende etiā ꝙ cum

Sanctitas petri notatur.

Judas primo lotus aie fuit...

Temp⁹ lotionis cõgruũ.

debeat pedes discipulorũ abluere:
nõ aliud tempus elegit: q̃ cum dia=
bolus iam intrauerat in cor iude: vt
eum proderet: ⁊ futura pro homini=
bus dispensatio imminebat. nã an=
te hoc nõ erat opportunũ pedes di
scipulorum lauari a iesu. Quis em̃
pedum eorum sordiciem interme=
dij temporis vsq̃ ad passionem la=
uisset? Sed neq̃ tempore passiõis:
alter enim iesus non aderat qui pe
des eoruꝫ lauaret: sed neq̃ post dis
pensationem: illo nanq̃ tempore
spiritusancto superueniente eorum
loti sunt pedes. Huius ergo myste=
rij dicit dominus petro: tu nõ es ca=
pax: sed post hec nosces cum illud
perceperis illustratus. Aug. Nec
tamen ille dñici facti altitudine ex=
territus permittit fieri: quod, cur fie
ret ignorabat: sed vsq̃ ad suos pe-
des humilem christum videre non
potest sustinere. Nam sequitur. Di
cit ei petrus: non lauabis mihi pe=
des in eternũ. hoc est nunq̃ hoc pa
tiar. Hoc quippe in eternũ nõ fit qđ
nũq̃ fit. Orige. Ex hoc aũt accipi=
mus exemplũ: q̃m possibile est quẽ=
q̃ sm̃ purũ ppositum dicere ppter
ignorãtiã qđ sibi nõ prodest. Petr⁹
enim ignorans hoc esse ꝯueniẽs: pri
mo quidẽ quasi dubitãs suauiter di
xit. Dñe tu mihi lauas pedes? Se=
cundo. Non lauabis mihi pedes in
eternũ: qđ erat phibitiuũ operis p=
ducentis eũ ad habendũ partẽ cum
iesu in quo etiam non tm̃ iesum ar=
guit inconuenienter lauantem pe=
des discipulorũ: sed etiam condisci=
pulos indecenter suos pedes porri
gẽtes. cũ ergo nõ esset expediẽs pe=
tro ppriũ responsuꝫ: nõ permisit il=
lud dñs verificari. nã subdit. Rñdit
ei iesus. Si nõ lauero te: nõ ha. par=
tẽ mecũ. Augu. Ita dictum est. Si
nõ lauero te: cum de solis pedibus
ageret quõ dici solet: calcas me: qñ
sola planta calcat. Orige. Qui aũt
recusant hec ⁊ similia tropologiza=
re dicant: quomodo probabile est
eũm qui ob reuerẽtiã iesu dixit. Nõ
la. mihi pe. in eter. nõ habiturũ par=
tem cũ dei filio: ppter nõ lauare pe
des ab eo: sicut ppter inmane sce=
lus: ⁊ ideo p̃standi sunt pedes. i. mẽ
tis affectus lauãdi a iesu: vt sint pe
des nostri decori: ⁊ p̃sertim cũ emu
lantes potiora dona volum⁹ annu=
merari eis qui euangelizant bona.
Chry. Ideo aũt nõ dixit cuius gra=
tia hoc faciebat: sꝫ minas imposuit:
qr ille nequaq̃ persuasus esset: au=
diẽs em̃ Scies aũt postea nõ dixit.
doce igit me vt permittã: sed qñ cõ=
minat⁹ ẽ id qđ maxime timebat s. se
parari ab eo: tũc ꝯnuisit. Orig. Hoc
dicto vtemur ꝯ eos q̃ indiscret⁹ se
facere statuerũt qđ eis nõ pdest: nã
ostẽdẽdo illis q nõ sunt habituri par
tẽ cũ iesu: dũ p̃sumptuosum decretũ
obseruãt: admonebim⁹ illos ne im=
morent male decretis: et si iureiu
rãdo ex multo fpetu illud firmaue=
rũt. Aug. At ille amore ⁊ timore p=
turbat⁹: plus expauit christũ sibi ne
gare: q̃ vsq̃ ad suos pedes humi=
liari. vñ sequit. Di. ei si. pe. do. nõ tm̃
pe. me. sed ⁊ man⁹ ⁊ ca. Orig. Man⁹
autẽ lauare nolebat iesus ꝯtẽnens
q̃ dicebantur: qđ discipuli tui nõ la
uant man⁹ cũ panẽ manducant. ca=
put autẽ sub iergi nolebat: in quo
imago ⁊ gloria p̃ris extiterat: satis
est aũt ei vt pedes lauandos porri=
geret. vñ sequit. Di. ei iesus: q̃ lo. est
nõ indi. nisi vt pe. la. sed est mũ. to.
Aug. Totus vtiq̃ p̃ter pedes: vel
nisi pedes quos habet op⁹ lauare:
hõ em̃ in baptismo totus abluit: nõ
p̃ter pedes sed totus olo: verũtñ cũ
rebus humanis postea viuit: vtiq̃
terra calcat. Ipsi igit humani affe=
ctus sine quibus in hac mortalitate
nõ viuit: quasi pedes sunt: vbi ⁊ hu
manis rebus afficimur: vt si dixeri=
mus: qr pctm̃ nõ habem⁹: nosipsos
decipiamus. Si aũt cõfitemur pec=
cata nostra: qui pedes discipulorũ
lauit: nobis pctã dimittit: vsq̃ ad pe
des quibus conuersamur in terra.

Indis creta vo ta mutã da.

Orige.

Orige. Impossibile aūt puto nō cōtaminari extrema anime ⁊ infima eius: quoniam quo ad hoies perfect⁹ ds esse putet̄: plurimi aūt ⁊ post baptismū implent̄ puluere scelez vsq̄ ad verticē: q̄ vero legitime discipuli christi sunt: erga solos pedes indigent lauatiōe. August. Ad seleucia. Ex hoc aūt qđ hic dr̄: intelligit̄ q̄ iā petrus baptizat⁹ fuerat: intelligim⁹ eñ eius discipulos per quos baptizabat iā fuisse baptizatos: siue baptismo ioānis: sicut nōnulli arbitrātur: siue qđ magis credibile est baptismo christi. Neq̄ eñ renuit ministeriū baptizādi: vt haberet baptizatos seruos p quos ceteros baptizaret: q̄ nō defuit hūilitatis ministerio qñ eis pedes lauit. vñ sequitur. Et vos mū. estis: sed nō oēs. Aug. Hoc quid sit: ne queram⁹ ipse euāgelista patefecit adiungēs. Sci. eñ quisnā esset q̄ tra. eū. ppte. di. Non estis mun. oēs. Orige. Qđ ergo dicit. Uos mūdi estis: refert̄ ad xi. qđ vero subdit̄. Sed nō oēs. dicit̄ ppter iudā existentē immundū. primo quidem q̄ pauperes nō erant sibi cure: sed fur erat: demū diabolo igresso in cor eius vt proderet christuz. Lauat aūt pedes post quam mūdi erāt: qm̄ gratia transcēdit necessitatē: ⁊ sicut dicit ioānes. Mūdus mundificet̄ adhuc. Aug. Uel q̄ ipsi discipuli cū loti essent: nō opus habebāt nisi pedes lauare: q̄ dū in isto seculo viuit hō: humanis affectib⁹ terram velut pedibus calcās cōhit. Chry. Uel aliter. Nō dicit eos mūdos: vt a peccatis erutos existimes: victima nondū oblata: sed eā que cognitionis est mundationem dicit: iam eñ ab errore iudaico eruti erant.

Apli fuere baptizati.

Postq̄ ergo lauit pedes eorum: accepit vestimenta sua: ⁊ cū recubuisset iteruz dixit eis. Scitis qđ fecerim vobis? Uos vocatis me magister ⁊ dñe: ⁊ bene dicitis. Sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros dominus ⁊ magister: ⁊ vos debetis alter alteri⁹ lauare pedes. Exemplū enim dedi vobis: vt quēadmoduz ego feci vobis: ita ⁊ vos faciatis. Amē amen dico vobis: nō est seruus maior dño suo: neq̄ apostol⁹ maior est eo qui misit illū. Si hec scitis: beati eritis si feceritis ea. Nō de omnibus vobis dico. Ego scio quos elegerim. Sed vt adimpleatur scriptura. Qui mādūcat mecū panez leuabit contra me calcaneuz suum. Ammodo dico vobis priusq̄ fiat. vt cuz factū fuerit credatis: q̄ ego suz. Amē amē dico vobis: qui accipit si quez misero: me accipit. Qui autez me accipit: accipit eum qui me misit.

Aug. Memor dñs se pmisisse sactiā facti sui petro dicēs. Scies aūt postea qđ sit qđ feci: docere nūc incipit. vñ dr̄. Post quam ergo la. pe. eoz: acce. ve. sua ⁊ cum recu. ite. di. eis. Sci. qđ fe. vo. Orig. Qđ vel interrogatiue pferat̄ vt ōndat facti magnitudinē. vel imperatiue vt eoz erigat intellectū. Alcui. Mystice aūt impleta redēptionis nostre purgatione per sanguinis sui effusionē accepit vestimēta sua: tertia die de sepulchro resurgēs: ⁊ eodē corpore iā immortali vestitus: ⁊ cū recubuisset ascēdēs in celū in dextera paterna diuinitatis recumbēs: inde venturus est ad iudicādū. Chry. Nō aūt adhuc ad solū petrū: sed ad oēs loquitur. d. Uos vo. me ma. ⁊ do. in quo eoz iudiciū assumit: deinde vt nō illoz gr̄e esse putent̄: hec verba subiungit. Et bñ di. sum etenī. Aug. Homini preceptū est. Nō te laudet os tuū: sed laudet te os ,primi tui.

Allegoria 'pulchra.

Cathe. Aurea,

periculosuz est em̃ sibi placere: cui cauendū est superbire. Ille aūt q̄ su per oīa est quantūcunqꝫ se laudet: nō se extollit excelsius: nec pōt re cte dici arrogans deus. Nobis nāqꝫ expedit, cū nosse nō illi. Nec cū quisqꝫ cognoscit: si nō se indicet ipse qui nouit. Si ergo nō se laudando quasi arrogantiā vitare voluerit: nobis sapiētiā denegabit. Qnō aūt arrogantiā veritas timet? Et q̄dez q̄ magistrū se dicit: nemo reprehē deret etiā qui cū nihil aliud q̄ ho minē crederet: q̄m id ꝓfitetur qd̄ ꝛ ip si hoīes in quibuslibet artibꝰ vsqꝫ adeo sine arrogātia ꝓfitent: vt ꝓ fessores vocent. Qd̄ vo dn̄m, disci pulorꝝ se dicit: cū sint fm̄ seculū in genui: q̄s ferat in hoīe? Sed cū deꝰ loquit: nulla est elatio tante celsitu dinis: nullū mendaciū veritatis: no bis subiacere vtile est illi celsitudi ni: seruire veritati. Ideo, bn̄ ergo dicitis: vocādo me magr̄m ꝛ dn̄m: q̄ sum. nā si nō essem qd̄ dicitis: ma le diceretis. Aug. Et illi quidē nō bene dicūt. Dn̄e: quibꝰ dicet. Disce dite a me q̄ operamini iniquitatē: sꝫ ap̄li bene dicūt. Magister ꝛ dn̄e. nō em̄ eis nequitia dn̄abit: sꝫ vbū dei. Sequit. Si ergo ego la. pe. ve. dn̄s ꝛ ma. ꝛ vos de. al. alte. la. pe. Chry. A maioribꝰ rebus accipit exemplū: vt qd̄ minus est operemur: nā ipse quidē dn̄s est: nos aūt ad ꝯseruos facimus si fecerimꝰ: ꝛ ideo subdit. Exemplū em̄ de. vo. vt quēad. ego fe. vo. ita ꝛ vos fa. Beda. Primum dn̄s egit factis qd̄ postmodum do cuit vbis fm̄ illud. Ce. ic. fa. ꝛ do. Aug. Hoc est beate petre qd̄ nesciebas: hoc tibi postea sciendū ꝓmisit. Aug. Cōsiderandū vo est si necessariū est quelibet volentē disciplinā iesu perficere: velut debituz opus ꝓsequi lauacrū sensibiliū pedū: propter hoc dicit. Debe. adi. la. pe. Sꝫ hic mos vel nō fit: vel admodū raro. Aug. Est tn̄ apud plerosqꝫ consuetudo huius humilitatis cū se in uicē hospitio suscipiunt: ꝛ faciunt hoc sibi inuicē fratres: etiā opere ipso visibili. Multo eni melius est: ꝛ sine ꝯtrouersia verius: vt etiā manibus fiat: ne dedignet qd̄ fecit christus facere christianus. Cuz em̄ ad pedes fratris inclinat corpus: etiā in corde ipso excitat: vel si iā inerat: ꝯfirmat humilitatis affectus. Sed excepto hoc morali intellectu: nunquid etiā frater fratrē a delicti poterit ꝯtagione mundare? Sed cōfiteamur inuicē delicta nr̄a: inuicem nos delicta donemus: ꝛ ꝓ nr̄is delictis inuicē oremus: atqꝫ ita quodāmodo inuicē pedes nr̄os lauemus. Aug. Vel aliter. Hoc lauacrū spūale pedū de quo dictū est: principaliter quidē a nullo nisi a solo iesu pōt effici: secūdario vo a discipulis eiꝰ quibꝰ dixit. Vos debe. adin. la. pe. Iesus em̄ lauit pedes discipulorū inquantū magister: ꝛ seruorū in eo q̄ dn̄s. Hic aūt est finis magistri vt discipulū faciat sicut se: quod de saluatore apparet: q̄ pre ceteris magistris ꝛ dn̄is vult vt fiant eius discipuli quasi magister ꝛ dn̄s: nō habē tes spiritum seruitutis: sed spm̄ filiationis: in quo clamāt. Abba pater. Prius ergo q̄ fiant ꝛ magister ꝛ dn̄s: egent lauacro pedū: velut insufficiētes discipuli: ꝛ adhuc sapientes spiritū seruitutis. Cū aūt aliqs eorꝝ statum magistri attingit ꝛ dn̄i: tūc imitari poterit eū qui lauit discipulorꝝ pedes: ac lauare pedes per doctrinā quasi magister. Chry. Ad huc aūt ꝓuocās eos ad lauandum pedes subiungit. Amen amē di. vo. Nō est ser. ma. do. suo: neqꝫ apo. maior eo qui mi. illū. q. d. Si ergo hec a me facta sunt: multo magis a vobis opꝫ hec fieri. Theo. Necessario etiā hic ap̄los admonet: q̄ em̄ ad dignitates habebāt attingere: ꝛ hic quidē maiores: hic minores: ne insurgant adinuicē: serenat cōscientiam omniū. Beda. Quia vero scire bonum: ꝛ non facere non ꝑtinet

Professores sactiaꝝ.

Magisteriū christi.

Exēplū christi ꝓponit. r.

ad beatitudinẽ:sed ad condẽnatio-
nem:ſm illud. Scĩẽti bonum ⁊ nõ fa
ciẽti:peccatũ eſt illi.ſubiungit. Sic
hec ſci.be.eri.ſi fe.ea. Chry. Nam
ſcire quidẽ omniũ eſt:facere ꝟo non
oium. Deinde,ꝓditorẽ nõ manifeſte
redarguit:ſed obumbrate:cũ ſubdi
tur. Nõ de omnibus vobis dico.
Aug.q.d. Eſt inter vos qui nõ erit
beat⁹:neqꝫ facit ea. Ego ſcio quos
elegerim. Quos?niſi eos qui beati
erũt faciẽdo q̃ p̄cepit?Nõ eſt igit
iudas electus: qd eſt ergo qd alio
loco dr. Nonne ego vos.xij.elegi?
an ipſe ad aliqd ꝺ eſt electus: ad qd
erat vtiqꝫ neceſſarius:nõ autem ad
beatitudinẽ:de qua dic t. Beati eri
tis ſi feceritis ea. Orige. Uel aliter.
Nõ recte exiſtimo poſſe referri qd
dr. Non de olb⁹ vobis dico:ad hoc
qd dictũ eſt. Beati eritis ſi feceritis
ea. Tõn eĩ hoc ⁊ de iuda ⁊ de quo
libet alio verũ eſt dicere. Beatus
talis ſi fecerit hec. Reducemus aũt
hec ad illud dctm̃. Non eſt ſer.ma.
do.ſuo:nec apo.ma.eo q̃ mi.illũ. Iu
das eĩ cũ eẽt ſeruus peccati: non
erat ſeruus diuini ꝟbi:nec apl's dia
bolo ingreſſo in cor eius: cũ ergo
dñs nouiſſet qui ſunt ſui: alienos,a
ſe nõ nouit:ꝑpter qd nõn ait. Ego
ſcio cũctos p̄ntes:ſꝫ ego ſcio quos
elegerim.q.d.electos meos noui.
Chry. Deinde vt nõ multos ꝯtriſtet
ſuo ſermone ſubiungit. Sed vt ad-
impleã.ſcrip.q̃mãdu.me.pa.le.cal.
ſuũ ꝯtra me: oñdẽs ꝙ nõ ignorans
tradẽt:qd maxime ſufficiẽs erat iu-
dã retinere:⁊ nõ dixit. Tradet me.
ſed leuabit ꝯ me calca.ſuũ:dolum ⁊
occultationẽ inſidiaꝝ rep̄ſentare
volẽs. Aug. Quid eſt eĩ. Leuabit
calcaneũ ſuũ ſuper me:niſi cõculca
bit me?in quo iudas traditor eius
attingit. Chry. Dicit aũt. Qui mã-
ducat me cũ panẽ.i.qui a me nutrit⁹
eſt:qui mea menſa communicauit:
vt ſi quãdo a famulis: aut aliquib⁹
vilioribus patiamur aliquod malũ:
non ſcandalizemur:reſpicientes iu

Prophe da.

de exemplis qui infinitis potit⁹ bõ-
nis:in contrarium remunerauit be
nefactorẽ. Aug. Ill'i ergo qui ele-
cti erant:manducabãt dominũ: ille
manducabat panẽ dñi contra dñz:
illi vitã:ille penam. Qui eĩ mandu
cat indigne aut apl's:iudic.ũ ſibi mã
ducat. Sequitur. Amodo di. vo.
priuſqꝫ fiat:vt cuz factum fu.cre.q2
ego ſum:de quo.ſ.illa ſcriptura ꝓ-
ceſſit. Orig. Non aũt dictũ e.l apo
ſtolis. Ut credatis.quaſi nõ creden
tibus: ſed dictũ eſt tanqꝫ equipol-
leat ei:qd eſt vt credẽtes operemu-
ni:perſeuerãtes in credulitate:nec
aliquã occaſionẽ ad repulſaꝫ captã
tes.ſuper ea eĩ q̃ obtinebant diſci
puli ad fidem facĩẽtia:hoc etiã ade-
pti ſunt videre perfici ſcripturã p̄e
dictam. Chry. Quia ergo diſcipu-
li exituri erãt ad p̄dicandũ:⁊ mul
ta paſſuri:duobus modis eos cõſo
lat:vno modo a ſeipo cũ dicit. Bea
ti eritis ſi fe.ea.alio ꝟo modo conſo
lat⁹ ẽ eos ab alijs:eo.ſ.ꝙ ab holb⁹
multa patienẽ p̄o curatione:vnde
ſubdit. Amen amen dico vo. q̃ acci.
ſi quẽ mi.me acci.qui aũt me ac. ac.
eum qui mi.me. Orig. Qui eĩ reci
pit quẽ mittit ieſus:Ieſuꝫ qui in miſ
ſo cõſiſtit recipit.qui aũt ieſum reci
pit: patrem recipit:igit qui recipit
quẽ mittit ieſus:mittentẽ recipit pa
trem. Põt etiã ⁊ hic ſermo eẽe q̃ re
cipit:quẽ ego mitto:vſqꝫ ad mei re
ceptionẽ attingit. Qui ꝟo nõ p ali-
quẽ aploꝝ meoꝝ me recipit:ſed re
cipit me venientẽ ad alas: patrem
recipit:vt nõ tm̃ ego in eo maneaꝫ:
ſed ⁊ pater. Aug. Arriani aũt cum
hoc audiunt ſtatim ad gradus ſui
dogmatis currunt dicentes. Quan
tum apoſtolus diſtat a dño:tantuꝫ
filius a patre. ſed vbi dominus di-
xit. Ego ⁊ pater vnũ ſumus: nullaꝫ
diſtantie ſuſpitionem reliquit:quo-
niam ergo nos acceptum ſimus
hec verba dominica. Qui me acci-
pit:accipit eum qui me miſit.ꝙ vni⁹
nature ſunt pater ⁊ filius ꝯñs vide-

Cõſolatio duplex aplorũ.

bit: qz dixit. Qui accipit si quē misero: me accipit: ⁊ vni⁹ nature sunt fili⁹ ⁊ apl's: ita dixisse possit videri. Qui acci. si quē mi. me s₃ hoīez accipit: q̄ āt me s₃ deū acci. acci. cū q̄ me misit. Sed ista dicebat: nō ab illo nature vnitas: sed in eo q̄ mittif: mittētis ɔmēdabaf auctoritas. Si ergo attēdas christum in petro discipuli preceptorē: si aūt prēm in filio inuenies vnigeniti genitorem.

¶ Cū hec dixisset iesus: turbatus est spiritu: ⁊ ptestatus est: ⁊ dixit. Amē amē dico vobis: qz vnus ex vobis tradet me. Aspiciebāt ergo adinuicez discipuli hesitantes de quo diceret. Erat ergo recumbēs vn⁹ ex discipulis eius in sinu iesu quem diligebat iesus. Innuit ergo huic symon petrus: ⁊ dixit ei. Quis est de quo dicit? Itaqz cū recubuisset ille supra pectus iesu dicit ei. Dñe quis est? Respondit iesus. Ille ē cui ego intinctū panem porrexero: ⁊ cū intinxisset panem dedit iude simonis scariothis. Et post bucellam introiuit in eū sathanas: ⁊ dixit ei iesus. Qđ facis fac citius. Hoc aūt nemo sciuit discumbentiū ad quid dixerit ei. Quidā em̄ putabant qz loculos habebat iudas: q dixisset ei iesus: Eme ea q̄ opus sunt nobis ad diē festū: aut vt egenis aliqd daret. Cuz ergo accepisset ille bucellam: exiuit continuo. Erat autem nox.

¶ Chry. Qz dñs aplis debētib⁹ orbē terrarū vniuersum pcurrere: exhibuerat duplicē ɔsolationē pdictā cogitās q vtraqz pditor priuat⁹ ē: turbaf. Et hoc significat euangelista dicēs. Cū hec dixisset iesus: turbatus est spū: ⁊ ptestat⁹ est: ⁊ dixit. Amē amē dico vobis: qz vn⁹ ex vobis me tradet. Aug. Nō illi hoc tūc primū venit in mentē: s₃ qz pditorē iā fuerat expressur⁹: vt nō lateret in ceteris: idō turbat⁹ est spū: ⁊ qz ipse traditor iā fuerat exiturus: vt iudeos quib⁹ dñs ab eo traderef adduceret. Turbauit cū iminēs passio ⁊ piculū ꝓximoꝝ: ⁊ traditoris īpendētes man⁹: cui⁹ fuerat pcognitus anim⁹. hoc etiā dñs significare sua turbatiōe dignat⁹ ē: q qñ ex falsis fratrib⁹ aliquos separari: etiam ante messem vrgēs cā ɔpellit: fieri sine eccl'ie turbatiōe nō possit. Turbatus est aūt nō carne: s₃ spū. Spiritus em̄ in huiōi scādalis nō puersitate: sed charitate turbaf: ne forte in separatiōe aliquoꝝ zizanioꝝ simul aliqđ eradicef ⁊ triticū. Siue ergo ipsum iudā pereuntē miserādo: siue sua morte appropinquāte turbatus est: nō animi infirmitate: s₃ potestate turbaf. Nō em̄ aliquo cogēte turbaf: s₃ turbauit semetipm̄: vt supra dictū est. q aūt turbaf infirmos in suo corpore: hoc est in sua ecclesia ɔsolaf: vt si qui suoꝝ morte imminēte turbanf: nō se reprobos putēt. Orig. In eo em̄ q dicit. Turbat⁹ est spū: qđ humanū ē. s. passio. pueniebat ab exuberantia spūs. Si em̄ sanctus quilibet in spū viuit: ⁊ agit: ⁊ patif: quāto magis hec dicēda sunt de iesu sanctoꝝ remuneratore? Aug. Pereāt igif argumēta stoicorū: q negāt in sapientē cadere pturbationē animoꝝ: q̄ pfecto sicut vanitatē estimāt veritatē: sic stuporez deputāt sanitatē. Turbef plāe animus christiani: nō miseria: sed misericordia: dicit aūt. Unus ex vobis: numero nō merito: specie nō virtute. Chry. Qz ꝟo nō nominatim dixit: rursum in omnes induxit timorē. vñ sequif. Aspiciebāt ergo discipuli adinuicē hesitātes de quo diceret. Et nimirū nullius sibi ipsis cōscij mali: tñ emulationē christi pro-

Turbatio iesu exponit

Stoicorū error diluif.

pectis cogitationib⁹ credibiliorē pu
tabāt. Aug. Sic etiā in eis erat er
ga magr̄m suum pia charitas: vt tñ
eos hūana alterū de altero stimula
ret īfirmitas. Orig. Reminiscebanť
etiā vt hoies existētes: qm̄ alterabi=
lis ē affect⁹ adhuc ꝓuectoꝝ ac su=
sceptibilis appetit⁹ ꝯtrioꝝ his que
prius voluerat. Chry. Oib⁹ aūt tre
mētib⁹ ⁊ ipso vertice .s. petro formi
dāte. Joānes velut dilect⁹ recubuit
in sinu iesu. vñ sequiť. Erat ergo re
cūbēs vnus ex discipulis ei⁹ in sinu
iesu quē dil. ie. Aug. Ipse ē ioānes
cui⁹ est hoc euāgeliū: sicut postea
manifestat. Erat eñ hec coꝝ ꝯsue=
tudo q̄ sacras nobis lr̄as ministra=
rūt: vt qñ ab aliquo coꝝ diuina nar
rabať hystoria: cū ad seipm̄ veniret
tanq̄ de alio loqueretť. Quid eñ de
perit veritati: qñ ⁊ res ipsa dr̄. ⁊ quo
dāmō dicētis iactātia deuitať. Chry.
Si aūt hmōi familiaritatis cāz que=
ris discere: amoris res erat: ꝓpter
ea dicit. Quē dil. ie. Quāuis eñ ⁊
alij amarenť: tñ iste plus alijs. Ori
ge. Estimo aūt q̄ etiā hoc ꝓtēdit q̄
ioānes incūbens ꝟbo ac in secretio
rib⁹ pausans incumbebat gremijs
ꝟbi. Chry. Uolebat etiā ondere se
ipm̄ eē alienū a crimine: ⁊ hoc etiā
dicit: ne estimes q̄ petr⁹ ei vt maio
ri existēti inueret. nā sequiť. Innuit er
go huic simon petr⁹: ⁊ dicit ei: q̄s ē
de quo dicit? Ubiq̄ eñ inueniť petr⁹
ab amore īpetū faciēs: ⁊ q̄ primo in
crepat⁹ est: nō locut⁹ est: sꝫ mediāte
ioāne vult discere. Ubiq̄ eñ scriptu
ra ondit petrū feruidū: ⁊ familiari=
tatē hñtē ad ioannē. Aug. Notāda
aūt locutio ē: dicere aliq̄d nō sonan
do: sꝫ tantūmō inuēdo. Innuit inq̄t
⁊ dicit .i. innuēdo dicit. Si eñ cogi=
tādo aliq̄d dr̄: sicut illud. Dixerunt
apud semetipsos: q̄to magis inuē=
do vbi iā foris qualibuscūq̄ signis
ꝓmiť: qd̄ fuerit corde ꝯceptū. Orig.
Uel primo inuit: ⁊ deinde nō ꝯtētus
nutu dixit illi. Dic q̄s sit de quo di=
cit. Sequiť. Itaq̄ cum re. ille supra
pec. iesu dicit ei: dñe quis ē? Aug.
Qd̄ aūt nūc supra pect⁹ dicit: paulo
supra dixerat in sinu. vel aliť. primo
q̄dē iacēs in sinu iesu superascēdit ⁊
incubuit supra pect⁹ q̄si. si nō incu
buisset ī pectore: sꝫ remāsisset iacēs
in sinu: nequaq̄ dñs ei tradidisset
ꝟbū qd̄ petrus scire cupierat. Per
hoc ergo q̄ vltimo supra pect⁹ in=
cubuit: exprimiť tanq̄ ꝑ maiorē ⁊
abūdantiorē grām spālis iesu disci
pulus esse. Beda. Qd̄ aūt in sinu ⁊
supra pect⁹ recubuit: nō solum fuit
pñtis amoris indiciū: sed etiā futu=
re rei signū: q̄ .s. idē vocē sumeret:
quā postmodū cūctis seculis inau=
ditā emitteret. Aug. Per sinū eñ
q̄d aliud significať q̄ secretū? hic ē
vtiq̄ pectoris sinus sapie secretū.
Chry. Neq̄ aūt tūc nominatiz ꝓdi
torē dñs manifestauit. nā sequiť. Rñ
dit iesus. ille est cui itinctū panē por
rexero: ⁊ mod⁹ ipse manifestatiōis
ꝯuersiuus erat: q̄ eñ ob mēsationē
verecūdat⁹ nō ē: eodē pane cōicās
verecūdari debuit. Sequiť. Et cuꝫ
intin. pa. dedit iude simo. sca. nō vt
putāt q̄dā negligēter legētes: tunc
iudas solus christi corp⁹ accepit: in=
telligendū est eñ q̄ iā eis olbus di
stribuerat dñs sacramēta corpis ⁊
sanguinis sui: vbi ⁊ ipse iudas erat:
sicut lucas narrat: at demū ad hoc
ventū ē: vbi sm̄ narrationē ioannis
dñs ꝑ bucellā tinctā atq̄ porrectā
suū exprimit traditorē. fortassis per
panis tinctionē illi⁹ significās fictio
nē. nō eñ oīa que tinguť abluunť:
sꝫ vt inficianť: nōnulla tinguť. si au
tē bonū aliq̄d hec significat tinctio:
eid⁹ bono ingratū merito est secu=
ta dānatio. Sequiť eñ. Et post bu
cellā: tunc introiuit in eū sathanas.
Orig. Attēde q̄ primo quidē nō in=
troiuit sathanas in iudā: sed immi=
sit in cor eius solū vt ꝓderet prece
ptorē. Post panē aūt in eū igressus
est: quāobrem nobis cauendū est:
ne diabolus intrudat in cor nostrū
aliquid ignitoꝝ teloꝝ suoꝝ: nam si

Cōsuetu do euan gelistaꝝ

Concentus euāgelicus.

Doctrina salubris.

intruserit: insidiatur deinde vt & ipse introeat. Chry. Donec enim fuit in collegio non audebat insilire: sed extrorsum immittebat. quando vero eum manifeste fecit: & expulit: libere in eum decetero exiliuit. Aug. Uel intrauit in eum: vt sibi iam traditum plenius possideret: neque enim non in illo erat quando ad iudeos de precio tradendi domini pactus est: cum lucas dicat. Intrauit autem sathanas in iudam: & abyt & locutus est cum principibus sacerdotum. talis iam venerat ad cenandum: sed post panem introiuit in eum: non vt adhuc alienum temptaret: sed vt proprium possideret. Orig. Decebat enim vt estimo propter panis exhibitionem auferri ab indigno bonum: quod se habere credebat: quo priuatus factus est capax ingressus sathane in ipsum.

Doctrina salubris.

Aug. Dicit autem aliqui. Ita ne hoc meruit panis porrectus de mensa christi: vt post illum intraret in discipulum sathanas? Quibus respondemus: hinc potius nos doceri quam sit cauendum male accipere bonum. Si enim corripitur qui non diiudicat: hoc est non decernit a ceteris cibis domini corpus: quomodo damnatur qui ad eius mensam fingens se amicum accedit inimicus? Sequitur. Et dicit ei ie. Quod facis fac citius. Orig. Cui autem ambiguum est: quoniam potuit vel iude vel sathane dominus dixisse. Quod facis fac citius: prouocans aduersarium ad pugnam: vel proditorem ad subministrandum dispensationem que erat futura salubris seculo: quam non amplius tardari: nec protrahi: sed pro posse maturari volebat. Aug. Non tamen precepit facinus: sed predixit: non tam in perniciem perfidi feuiendo: quam ad salutem fidelium festinando. Chry. Hoc enim quod dicit. Quod facis fac citius: non precipientis est neque consiliantis: sed exprobrantis & ostendentis: quoniam ipse nolebat suam proditionem impedire. Sequitur. Hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid dixerit ei. Multas vtique quis hic dubitationem inueniet: si interrogantibus discipulis: quis est? dixit. Cui ego intingens panem dabo: & tamen non intellexerunt. Nisi dicatur quod latenter dixit vt nullus audiret: & propterea supra pectus ioannes residens interrogat quasi ad aurem: vt non fieret proditor manifestus. Forsitan enim si christus eum manifestum fecisset: petrus vtique eum interfecisset. propterea dicit quod nullus cognouit recumbentium: sed neque ioannes: nequaquam enim putauit quod discipulus in tantum iniquitatis procederet: quia enim procul a tali iniquitate erat: non de alijs hoc suspicabatur. Ueram igitur causam eorum que a christo dicta sunt ignorauerunt. Quid autem estimarent ostendit euangelista cum subdit. Quidam enim putabant: quia loculos habebat iudas quod dixit ei iesus. Eme ea que opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis aliquid daret.

Loculi domini quales.

Aug. Habebat ergo dominus loculos: & a fidelibus oblata conseruans suorum necessitatibus & alijs indigentibus tribuebat. tunc primum ecclesiastice pecunie forma est instituta: nisi intelligeremus quod preceptum non cogitandum esse de crastino: non ad hoc esse preceptum vt nihil pecunie seruetur a sanctis: sed ne deo propter ista seruiatur: & propter inopie timorem iusticia deseratur. Chry. Et nimirum nullus discipulorum pecunias afferebat: sed per hoc quod dicit hic occulte insinuat quod quedam mulieres eum de suis facultatibus nutriebant. qui autem non peram non virgam: non eos iubet deferre: loculos ferebat ad inopum ministerium: vt discas quoniam valde pauperem & mundo crucifixum huius operis partis multam facere procurationem: multa enim ad nostram dispensans doctrinam agebat. Orig. Si igitur iude saluator dicebat Quod fa. fac citius: ac proditor in hoc tamen ad patris obedit magistro: accepto namque pane nullam traxit moram. vnde sequitur. Cum ergo accepisset ille buc. exi. co. Et reuera exiuit: non solum recedendo de domo in qua tenebatur: sed omnino egressus est a iesu. ego autem opinor quod post panem ingressus sathanas

nas in iudam:nō tolerabat in eodē loco cū iesu esse.nulla nāq ꝯformitas ē iesu ad sathanā. nō frustra ẜt requirā:quare super hoc ꝺ ē est. Et accipiēs panē:nō adiūgit̄ :t mādu-
cans. Nunqd igit̄ accep :o pane nō mādu caruit iudas? post panē enim forsan acceptū a iuda nō esum q̄ semel i coe eius imiserat vt magis ꝓ dat timore duct⁹:ne qđ imissum fuerat euanesceret vsu panis: q̄ cito panē iudas recepit:introiuit in eū: ꝛ statim domū excessit.t.aliter quo ꝯ non inepte dicet̄:ꝗ sicut q̄ indigne manducat panē dñi: aut bibit eius calicem: in preiudic.ū sib. comedit atq bibit.sic panis a iesu dat⁹ alijs fuit ad salutē:iude i damnū: vt post panē intraret i eū sathanas. Chry. Subdit aūt. Erat aūt nox vt discas iude temeritatē: qm̄ neq tēpus eū tenuit ab ipetu. Ori. Nox etiā sensibilis istar extitit obducte noctis in aīa iude. Greg. ij.mo. A qualitate eni tpis finis exprimit̄ accusationis dū nō reditur⁹ad veniā:ad traditionis pfidiā nocte iudas exisse phibet̄

Rara opinio.

¶ Cū ergo exisset dixit iesus: nūc clarificatus est filius hoīs ꝛ deus clarificat⁹ est in eo. Si deus clarificat⁹ est in eo:ꝛ de⁹ clarificabit eū in semetipso: ꝛ continuo clarificabit eum.

¶ Aug. Post euenīēta ex pdigūs: nec nō ex trāsfiguratione preconia initiū glorificādi filii hoīs fuit exit⁹ iude a loco vbi morabat̄ iesu cū sathana: qui eū ingressus ē.vñ dicit̄. Dū ergo ex.di.ie. Nūc cla.est fi.ho. nō eni immortalis vnigeniti vbi: ſꝫ hominis qui fact⁹ est ex semine dauid gl'ia hic narrat̄. Si eni in morte christi glificantis deū illud ver. est: cruces principat⁹ ꝛ ptātes traducit confidēter triumphās in ligno ꝛ illudꝑcīliās ꝑ sanguinē christi crucis sue:siue q̄ i terra siue q̄ in celis. In his oīb⁹ glificat⁹ est fili⁹ hoīs:deo etiā glificato i eo.vñ sequit̄. Et de.

Glorificatio passi.

cla.est in eo.q2 nō est christū glificari nisi cū eo quoq glificet̄ ꝛ pr̄. At qm̄ quicūq glificat̄ ab aliquo glificat̄.si queras de eo ꝙ est clarificat⁹ est filius hominis.a quo rñdēs subdit. Si de.cla.est in eo. de.cla.eū in se. Chry. Hoc est per seipm non ꝑ aliū. Sequit̄. Et ꝯti.cla.eū.q.d.nō post longū tpa:ſꝫ ꝯfestim in ipa cruce ea q̄ clara sunt apparebunt. sol nāq auersus est: petre scisse sunt: multa corpa eoꝝ q̄ dormierūt surrexerūt. Hac aūt via eas q̄ ceciderāt cogitatiōes discipuloꝝ restituit: ꝛ suadet nō solū tristari:ſꝫ etiā letari. Aug. Uel aliter. Exeunte imūdo oēs mūdi cū suo mūdatore manserūt.ta
'c aliqd erit cū zizanijs a tritico separatis:nisi fulgebūt sicut sol i regno pr̄is sui.hoc futuꝝ ꝓuidēs dñs discedēte iuda tāq̄ zizanijs separa
'is:remanētibus tāq̄ tritico aplis
fectis dixit. Nunc cla.est fi.ho.tanq̄ dret. Ecce i illa mea clarificatōe q̄d erit:vbi maloꝝ nullus erit: vbi boꝝ nullus perit. Sic aūt nō est dictū:nūc significata est clarificat o filij hoīs:sed nūc clarificat⁹ est filius hoīs:sicut nō est dēm. petra significabat christū: ſꝫ petra erat christ⁹. solet eni loqui scriptura res significātes:tāq̄ illa q̄ significant̄ appellās. Est aūt clarificat o filij hoīs vt deus clarificet̄ in eo.vñ adiūgit. Et de⁹ clarificat⁹ est i eo. Denique tāq̄ ista exponēs adiūgit ꝛ dicit. Si fili⁹ clarificat⁹ est i eo:q2 nō venit facere volūtatē suā:sed voluntatē ei⁹ q̄ eū misit. Et de.cla.eū i se.vt natura hūana q̄ ab eterno vbo suscepta ē etiā imortali eternitati donet̄. Sequit̄. Et cō. cla.eū resurrectionē. s. suā:nō sicut nr̄am in fine seculi:ſꝫ cōtinuo futurā hac attestatiōe ꝓdicēs pōt ꝛ de ista clarificat.ōe deēm videri. Nūc clarificat⁹ ē fili⁹ hoīs.vt oꝫ ai.:nūc nō ad iminētē passionē:ſꝫ ad vicinā resurrectionē:ptinere credatur:tanq̄ fuerit factum qđ erat tam proximo iam futurum. Hyla.xj.de

Anagogica expositio.

tri. Qđ aūt deus in eo glificatus ē:
ad corporis gliam spectat: per quā
dei itellecta est glia: quasi corpus
ex nature diuine ꝯsolatōe gliā mu
tuaret. ꝙ ꝟo qꝛ glificatꝰ in eo deus
est: iō glificaẗ: cū in se: vt q̄ regnat
in glia q̄ ex dei glia est: ipse exinde
in dei gliam trāscat: toto iaꝫ in deo
ex ea qua hō ē dispēsatiōe māsuro.
nec sane de tpe tacuit di. Et ꝯtinuo
clarificabit eū. vt qꝛ ꝓcedēte ad ꝓ
ditionē iuda: gliam q̄ sibi post paſ
sionē ꝯsecutura resurrectionē futu
ra eēt: significasset in pħs eā: qua in
se deus eū clarificaturꝰ eēt: i poste
rū reseruaret: dei in eo glia per vir
tutē resurrectiōis ostēsa: ipso ꝟo in
dei glia ex subiectiōis dispēsatione
māsuro. Hyla. ix. de tri. Primā aūt
significationē huiꝰ dicti nō ambiguā
existimo cū ait. Nūc clarifi. est filius
hoīs. gloria em̄ nō hꝰ ꝟo: sꝫ carni acq̄
rebaẗ. hoc ꝟo qđ sequiẗ. Et deꝰ cla
rifi. est in eo. qđ significet interro
go: ꝛ cū nō alius sit filius hominis:
neqꝫ alius filius dei. verbum enim
caro factū est: requiro quis in hoc
filio hominis: qui ꝛ filius dei est gli
ficatus sit deus. Et videamꝰ qđ sit
hoc qđ tertio dꝛ. Si deus clarifica
tus est in eo: ꝛ deus clarificauit eū
in semetipso. Homo vtiqꝫ nō per se
glorificaẗ: neqꝫ rursum qui in homi
ne glorificaẗ deus: licet gloriā acci
piat: non tñ aliud ipse q̄ deus est.
Utꝙ aut christū necesse est esse: q̄
glorificaẗ in carne: aut patrem qui
glorificatur in christo. Si christus
est deus: certe christus est qui glori
ficatur in carne. Si pater sacramē
tum est vnitatis: cū pater glorificaẗ
in filio. De eo vero ꝙ glorificatum
in filio hominis deū. deus glorifi
cat in seipso. in quo relicta facultas
execrande impietatis existimaẗ: ne
ꝟm nature veritatem verus deus
christus sit: nunquid enim extra se
est: quod glorificat: in seipso. Queꝫ
eniꝫ in seipso pater glorificat: in eiꝰ
gloria confitendus est: ꝛ qui in pa
tris gloria glorificandus est: in his
intelligendus est esse: in quibus est
pater. Orige. Uel aliter. Nomen
glorie non sic acapiẗ iuxta quosdā
paganorum. qui diffiniunt gloriam
esse a pluribus collata preconia.
Palaꝫ est em̄ ꝙ hoc aliud est ab eo
quod in exodo dicitur. ꝙ gloria dei
repletum est tabernaculū. ꝛ ꝙ aspe
ctus moysi glorificatus erat. quan
tum em̄ ad corporalia diuinior que
dam apparitio contigit in taberna
culo: necnon in facie moysi cū deo
locuti. Quantū ad anagogiam ve
ro gloria dei dicitur esse que appa
ruit. qm̄ deificatus ac transcendēs
cuncta materialia intellectꝰ vt scru
tetur diuinam visionem in his que
cernit deificatur. Ut hoc sit tropice
que glorificata est facies moysi: eo
facto diuino ꝟm intellectum. Nul
la autem comparatio fuit excellen
tie christi ad cognitiōem moysi glo
rificantem faciem anime eius. To
tus enim diuine glorie fulgorē esse
filium estimo dicente paulo. Qui cū
sit splendor glorie ꝛc. quinimo per
uenīūt ab hac totius glorie luce sin
gulares splendores ad totaꝫ ratio
nalem creaturā. non enim arbitror
quempiam totum posse capere to
tius diuine glorie fulgoreꝫ nisi filiū
eius. Inquantum igitur nō erat no
tus filius mundo: nondum in mun
do glorificatus erat. cum autē pa
ter aliquibus de mundo existenti
bus tradidit Iesu notitiā: tunc glo
rificatus est filius hominis in his q̄
cognouerunt eum: ꝛ hoc dedit glo
riam cognoscentibus. nam qui libe
ra facie diuinam gloriam intueẗ:
ꝟm eandem transfigurantur imagi
ne a gloria glorificati in glorifican
tium gloriaꝫ. Cum igitur appropin
quauit ad eam dispensationeꝫ: qua
in mundo notus debebat gloriaꝫ pro
mereri in gloria glorificantium ipm
ait. Nunc clarificatus est filius ho
minis. Et quia nullus nouit patreꝫ
nisi filius: ꝛ cui reuelauerit filius.

Subtilis inuestigatio.

Glorie varia acceptio.

Glorificatio iesu quō intelligenda.

Debebat autē ex dispensatione de
promere patrem filius: ob hoc etiā
deus glorificatus in illo dignosci-
tur. vel hoc quod est. Et deus cla-
rificatus est in eo. cū ill? perscruta
beris. Qui me videt ⁊ patrem meū
videt. nam videbitur in verbo cum
deus existat ⁊ imago inuisibilis dei
qui genuit eū pater. Amplius autē
sic quoq; clarius que sunt in hoc lo
co capientur. Uelut enim per quos
dam nomen dei blasphemaē in gē
tibus: sic per sanctos quorū bona
gesta coram hominibus politissima
discernunē: celsi patris nomen ex
tollitur. In quo vero a deo glorifi-
catus est: vt in iesu dum peccatum
nō fecit: nec dolus inuent' est in ore
eius. Cū ergo talis esset filius glo-
rificatus est: ⁊ deus glorificat' est
i eo. at si deus in eo glorificatus ē:
recompēsat ei pater maius illo qd
filius hominis exercuit. Longe eñ
superstans est gloria in filio homi-
nis cum glorificat eū pater q; in pa
tre cū in illo glorificatus est: ⁊ dece
bat prepotentē maiorē rependere
gloriā: deinceps qm̄ statim hec erāt
futura. Dico aūt filium hois in deo
glificari. ob hoc subiecit. Et conti-
nuo glorificabit eum.

¶ Filioli adhuc modicū vo-
biscum sum. Queritis me: ⁊ si
cut dixi iudeis: quo ego vado
vos nō potestis venire. Et vo
bis dico modo. Mandatū no
uum do vobis: vt diligatis in-
uicem sicut dilexi vos: vt ⁊ vos
diligatis inuicem. In hoc co-
gnoscent omnes: quia discipu
li mei estis: si dilectionem ha-
bueritis adinuicem.

¶ Aug. Cū dixisset superius. Et cō
tinuo clarificabit eum. Ne putarēt
q; sic eū clarificaturus esset deus: vt
nō eis coniungereē vlterius: ea cō
uersatione que in terra est: adiecit
atq; ait. Filioli adhuc mo. vo. sum.
tanq; diceret: cōtinuo quidem resur
rectione clarificabor: nō tamē cōti-
nuo ascensurus in celū. Sicut enim
scriptū est in actibus apostolorum.
Fuit cū eis post resurrectionem. xl.
dies. hos igiē. xl. dies significauit
dicendo. Adhuc mo. vo. sum. Orig.
Per hoc autem qd dicit. Filioli: ostē
dit adhuc imminentē animab? eorū
paruitatē. Hic aūt quibus nunc di-
cit. Filioli: post resurrectionē fiunt
fratres: sicut ⁊ anteq; essent filioli
fuerunt serui. Aug. Pōt etiam ⁊ sic
intelligi. Adhuc sicut ⁊ vos in hac
infirmitate carnis etiā ipse sum: do
nec. s. moreref atq; resurgeret. Cū
illis quidē fuit postq; resurrexit ex
hibitione phtie corporalis: sed non
cū illis fuit cōsortio infirmitatis hu
mane. Apud aliū enim euāgelistam
post resurrectionem ait. Hec locu-
tus sum vobis: dum adhuc essem
vobiscū. i. in carne mortali cū essem
sicut ⁊ vos. Tunc enim in eadē qui
dem carne erat: sed cū illis in eadē
mortalitate iam nō erat. Est ⁊ alia
diuina presentia sensibus ignota
mortalibus: de qua idem dicit. Ec-
ce ego vobiscū sum vsq; ad cōsum-
mationē seculi: hoc non est. Adhuc
modicū sum vobiscum. nō eñ modi
cum est vsq; ad consummationē se
culi: aut si et hoc modicū ē: q2 in ocu-
lis dei mille anni sunt dies vn?: nō
tñ hoc significare voluisse creden-
dus est nunc qn̄ secutus adiunxit.
Quo ego vado vos nō potestis ve
nire. Nunquid eñ post ɔsumma-
tionē seculi quo ipse vadit venire
nō poterant: de quib? postea dictu
rus est. pater. Uolo vt vbi ego sum:
⁊ ipsi sint mecū. Orig. Intrinsecus
aūt scrutaberis an post multū non
fuit cum eis non adeo q; nō aderat
illis sm carnē. Sed eo modico con
summato vos scandalizabimini in
me in nocte: ⁊ sic non erit cū eis qui
cum dignis tantūmodo conuersaē.
Sed si cū eis nō erat: nihilominus
ipsi quesituri erant iesum: vclut pe-

Concentus euāgelistā.

trus post negationem grauiter plorabat: querẽs puto iesum. Et ideo sequit. Queritis me. ⁊ sicut dixi iudeis. Quo ego vado: vos nõ potestis venire. Querere iesum est verbũ querere: sapientiã: iustitiã: veritatem: diuinã virtutẽ: q̃ ola christus est. Uolentib⁹ ergo discipulis sequi iesum nõ qui ppc velut rudiores arbitratiẽ corporaliter: sꝫ vt significet illud. Qui nõ tollit crucẽ suã: ⁊ sequitur me: nõ põt meus eẽ discipulus. Aut nũc dñs: quo ego vado vos nõ potestis venire. nã ⁊ si vellẽt sequi vbũ: ⁊ illõ ꝯfiteri: tamẽ nondũ erãt validi circa hoc: cũ nondũ eẽt spũs datus: eo ꝙ iesus nondũ erat glorificatus. Aug. Uel hoc dixit: qꝛ adhuc minus idonei erãt sequi moriturũ dñm p̃ iustitia. quomodo eñ iam fuerant secuturi martyrio non maturi? aut iturũ dñm ad immortalitatẽ carnis quõ iam fuerãt secuturi: nõ quãdolibet morituri: sed in fine seculi resurrecturi? aut iturũ dñs ad sinũ p̃ris quõ iam erãt secuturi: cũ esse nemo possit in illa felicitate nisi perfectus in charitate? iudeis aũt cũ hoc diceret: nõ addidit. Modo. Jud aũt nõ poterant venire tũc quo ille ibat: sed poterãt postea. et ideo subdit. Et vobis dico modo. Orig. q. d. Et vobis dico non absq̧ additione huius aduerbij mõ. Judei nãq̧ quos preuidebat i suis facinorib⁹ morituros in breui tempore nõ valebant pergere quo iesus ibat: sed discipuli post breue tẽpus poterãt sequi verbũ. Chry. Ne autem audiẽtes discipuli sicut dix iudeis: estimẽt sim ꝟr ⁊ in eos dem cẽ adiecit. filioli. Orige. Q̃ est exorimentis imminentẽ adhuc aĩe discipulorũ modicitatẽ. Fiunt autẽ post resurrectionẽ hi quibus dixit. Filioli: fratres. sicut ⁊ prius serui fuerãt anteq̃ essent filioli. Chry. Hoc autẽ dicit eũ qui in seipsũ est erigens discipulorũ amorem. Cum enim viderimus aliquos dilectissimorũ discedentes exardescimus: ⁊ maxime enim viderimus eos in locũ abeuntes in quẽ nõ est possibile nobis abire. Simul etiã ostẽdit: qm̃ mors eius quedã trãsitio ẽ ⁊ trãspositio melior ad loca immortalia corpora non suscipiẽtia. Augu. Docẽs aũt quõ idonei esse possint pergere quo ille antecedebat subiungit. Mandatũ nouũ do vobis vt diligatis inuicẽ. Nõne iã hoc erat mandatũ in antiqua lege dei: vbi scriptũ ẽ. Diliges p̃ximũ tuum tanq̃ teipsum? cur ergo nouũ mandatũ appellat a dño: an qꝛ exuto vetere induit nos hominem nouũ? Innouat quippe audientem vel potius obedientẽ nõ oĩs: sꝫ ista dilectio quã dñs vt a carnali distinctione distingueret addidit. Sicut dilexi vos: vt ⁊ vos dil gatis inuicẽ. nõ sicut se diligũt qui corrũpũt nec sicut se diligunt hoĩes: qꝛ homines sunt: sed sicut se diligũt qui dei sunt: ⁊ filij altissimi oẽs: vt sint filio eius vnico fratres ea dilectione inuicẽ diligẽtes: qua ipse dilexit eos: perducturus eos ad illum finẽ: vbi satiabitur in bonis desiderium eorum. Chry. Uel dicit. Sicut dilexi vos, nõ enim p̃cedentibus vestris iusticijs debitum vobis reddidi: sꝫ ipse incepi: ita ⁊ vos benefacere oꝫ etiã nihil debentes. Aug. Noli autẽ putare illud maius pretermissum esse mãdatũ quo precipit: vt diligamus dñm deũ nostrũ: sed bene intelligentibus vtrũq̧ inuenit in singulis. nam ⁊ qui diligit deũ: nõ eũ põt cõtemnere p̃cipientẽ vt diligat p̃ximum: ⁊ qui superne ac spiritaliter diligit p̃ximũ: quid in eo diligit nisi deum? hoc est dilectio quã ab omni mundana dilectione distinguẽdo addidit dñs. Sicut dilexi vos. quid eñ nisi deũ dilexit in nobis nõ queꝫ habebamus: sed vt haberemus: sic ergo ⁊ nos inuicẽ diligamus: vt quãtum possumus inuicem ad habendum in nobis deum cura dilectionis attrahamus. Chry. Pretermit-

Jesus solus non loqueritur.

Mandatũ nouũ quare dicatur.

tens autem miracula que erant fa ctum: ab amore eos designat subdens. In hoc cognoscet omnes: quia mei estis discipuli si dilectionem habueritis adinuicem. hoc esti est q maxime homines sanctos ostendit: hos enim dicit esse discipulos.

Signum discipulatus christi.

Aug. Tanquam diceret. Alia munera mea habent vobiscum etiam non mei: non solum naturam: vitam: sensum: rationem: et eam salutem que hominibus pecoribusque communis est: verum etiam linguam: sacramenta: prophetiam: scientiam: fidem: distributionem rerum suarum pauperibus: et traditionem corporis sui vt ardeant: sed quoniam charitatem non habent vt cymbala concrepant nihil sunt: nihil eis prodest.

Dicit ei simon petrus. Domine quo vadis? Respondit ei Jesus. Quo ego vado: non potes me modo sequi: sequeris autem postea. Dicit ei Petrus. Quare non possum te sequi modo? animam meam pro te pono. Respondit Jesus. Animam tuam pro me pones. Amen amen dico tibi: non cantabit gallus donec ter me neges.

Chry. Magnus amor et ipso igne vehementior: et nulla est prohibitio que eius promptum impetum detinere possit. Ardentissimus itaque petrus audiens. Quo ego vado vos non potestis venire: eum interrogauit. vnde sequitur. Dicit ei simon petrus. Domine quo vadis? Augu. Sic vt quod hoc dixit magistro discipulus tanquam sequi paratus: propterea dominus qui eius animum vidit: sic ei respondit: nam sequitur. Respondit ei iesus: quo ego vado non potes me modo sequi. dilationem intulit: non spem abstulit: sed eam sequenti voce firmauit dicens. Sequeris autem postea. Quid festinas petre: nondum te suo spiritu solidauerat petra: noli extolli presumendo: non potes modo: noli deijci desperando. Sequeris enim postea. Chry. Audens autem hoc petrus: neque ita desiderium detinuit: sed benignam spem accipiens properat. et quia timorem excussit proditionis cum securitate per seipsum de reliquo interrogat alijs silentibus. vnde sequitur. Dicit ei petrus. Quare non possum te modo sequi? animam meam pro te ponam. Quid dicis petre? Dixi quam non potes: et tu dicis quam possum: quocirca scies per experientiam quam nihil est tuus amor: nisi presente superna liberatione. vnde sequitur. Respondit iesus. Animam tuam pro me pones. Beda. Que sententia duobus modis potest pronunciari. vno modo affirmando: ac si dicat. Animam tuam pro me pones: sed nunc timendo mortem carnis anime mortem incurres: alio modo insultando quasi diceret. Augu. Ita ne facies pro me. quod nondum ego pro te? preire potes qui sequi non potes? Quid tantum presumis? audi quis sis. Amen amen dico tibi: non cantabit gallus donec ter me neges. Qui mihi promittis mortem tuam: ter negabis vitam tuam. quod in animo eius erat cupiditatis videbat: quod virium non videbat: voluntatem suam iactabat infirmus. Sed inspiciebat valitudinem medicus. An apostolus petrus sicuti eum fauore peruerso excusare quidam nituntur: christum non negauit: quia interrogatus ab ancilla hominem se nescire respondit: sicut alij euangeliste testantur expressius: quasi qui hominem christum negat: non christum negat: et hoc in eo negat quod factus est propter nos: ne periret quod fecerat nos. per quid autem caput est ecclesie nisi per hominem? quomodo est igitur in corpore christi qui negat hominem christum? Sed quid multis immorer? non enim dominus ait. Non cantabit gallus donec hominem aut filium hominis neges: sed donec me neges. Quid est me: nisi

Zelus petri.

Erronea petri excusatio.

qd erat: quicquid ei' negauit: christũ negauit. Siquidem dubitare nephas est: christus hoc dixit: verũq; predixit: proculdubio petrus christũ negauit. Non accusemus christum cũ defendimus petrũ. agnouit plane petrum suum infirmitas petri. Et quantũ mali christũ negãdo cõmiserit: plorãdo monstrauit. neq; nos cũ ita diximus primũ apl'orum accusare delectat: sed hunc intuẽdo admoneri nos op; ne homo quisq; de humanis virib' fidat. Beda. Resipiscẽdi nihilominus vnusquisq; si in lapsum cõuerterit: exemplũ capiat: ne desperet: sed incunctãter veniã se posse promereri credat. Chrys. Unde manifestũ est qm̃ & casum petri dñs cõcessit. nã poterat quidem & a principio reuocare: sed q; permanebat in vehemẽtia: ipse quidẽ nõ impulit ad negationẽ: s; dimisit desertũ: vt discat propriã imbecillitatẽ: & vt post hec talia nõ patiat: cũ orbis terrarum dispensationẽ susceperit: s; reminiscẽs eorum que passus est: cognoscat seipsum. Aug. In anima itaq; cõtigit petri qd offerebat in corpore: s; aliter q; putabat. nã ante mortem & resurrectionem dñi & mortuus est negando: & reuixit plorando. Aug. de con. euã. Hoc aũt de predicta negatiõe sua petro nõ solum ioannes: sed & ceteri tres cõmemorant nõ sane oẽs ex vna eadẽq; occasione sermonis ad eam cõmemorandã venerũt. nã mattheus & marcus eam subnectũt postq; dñs egressus est ex illa domo vbi manducauerat pasca. lucas vo & ioannes anteq; inde esset egressus. Sed facile possumus intelligere: aut illos duos eam recapitulãdo posuisse: aut istos preoccupando: nisi magis moueret q; tã diuersa nõ tm̃ verba: sed etiam sententias dñi premittũt: q' ib' permotus petrus illam presumptionem proferret pro dño vel cum domino moriendi: vt magis cogant intelligi ter eum expressisse presumptionem

Concentus euãgelicus.

suam diuersis locis sermonis christi: & ter illi a domino responsum q; eum esset ante galli cantum ter negaturus. Cap. xiiij.

Et ait discipulis suis. Non turbetur cor vestrum. Creditis i deũ: & in me credite. In domo pr̃is mei mansiões multe sunt. Si quo minus dixissem vobis: q; vado parare vobis locum. Et si abiero & preparauero vobis locum: iterum venio & accipio vos ad meipsum: vt vbi sum ego & vos sitis. Et quo ego vado scitis & viam scitis.

Aug. Ne discipuli mortẽ christi tanq; hoies timerẽt: & ideo turbarentur: consolat eos etiã deũ se eẽ cõtestãs. vnde dicit. Et ait dis. suis. Non turbet cor vestrũ: etc. in deũ & in me etc. q. d. Consequens est si in deũ creditis vt in me credere debeatis: qd nõ esset cõsequens si christus nõ esset deus. Mortẽ metuitis huic forme serui: non turbetur cor vestrũ: suscitabit illam forma dei. Chry. Ea etiã q̃ in me est fides & in patrẽ qui genuit: potentior est his que superuenerũt: & nihil cõtra eam pôt preualere difficilium: hoc etiam modo diuinitatis virtutẽ oñdit: q; ea que in mente habebant ducit in mediũ dicens. nõ turbet cor vrm. Aug. Quia igit etiã sibi metuebãt discipuli cũ petro dictũ esset fidentiori atq; promptiori. Nõ cantabit gallus, donec ter me neges. subiunxit. In domo patris mei mã. multe sunt. Per qd a turbatione recreantur ceteri ac fidẽtes etiã post pericula tentationũ: se apud deum cum christo esse mãsuros: q; si alius est alio fortior: sapientior: iustior: sanctior: null' alienabit ab illa domo:

Mãsiones varie parati.

vbi mansionē p suo quisq; acceptu rus est merito. Denarius quidē ille equalis est oibus qui paterfamilias eis qui operati sunt in vinea iubet dari. Quo vtiq; denario vita significat eterna: vbi amplius alio nemo viuit: qm viuēdi nō est diuersitas in eternitate mansura: sed multe mãsiones diuersas meritorū in vna vita eterna significãt dignitates. Grego. sup ezechielē. Uel hac rōne ɔueniūt mansiones multe: cū vno denario: qz et si alter minus atq; alius amplius exultat: oēs tamē vnū gaudiū ɔditoris sui visione letificat. Aug. Atq; ita deus erit oia in oibus: vt qm deus charitas est: p charitatē fiat: vt qd hnt singuli: cōmune sit oibus. Sic em̄ quisq; etiā ipse habet cū amat in altero qd ipe nō habet. nō em̄ erit ita aliqua inuidia imparis claritatis. qm regnabit in oibus vnitas charitatis. Grego. vlt. mora. Eiusdē etiā disparilitatis damna nō sentiunt: qz tm̄ sibi vnusquisq; quãtū percepit sufficit. Aug. Respuendi autē sunt a corde christiano: qui putãt ideo dictū multas esse mansiones: qz extra regnū celorū erit aliqd vbi beate maneãt innocētes. cū sine baptismo ex hac vita emigrauerint: sine quo i regnū celorū intrare non pōt. absit aūt vt cū omnis domus regnantiū filiorū non sit alibi nisi in regno: ipsius regie domus pars aliqua nō sit in regno. nō em̄ ait dominus. In beatitudine sempiterna mãsiões multe sunt: sz in domo patris mei. Chry. Uel aliter ɔtinua. Quia dominus supra dixerat petro. Quo ego vado nō potes me sequi modo: sequeris aūt postea: ne existimēt soli petro hanc promissionē esse datā: dixit. In do. pa. mei man. mul. sunt. Hoc est: et vos regio illa suscipiet qͣ et petrū. copia em̄ est ibi multa mansionū. et nō est dicere: quoniã pparatiōe indigent. Et ppter hoc subdit. Si quo minus dixi. vo. qz va. pa. vo. locum. August. Ubi satis ostendit ideo se hoc illis nō dixisse: qz iaz ibi mãsiones multe sunt: et nō est opus illi aliquã preparare. Chry. Quia ãt dixerat. Nō poteris me modo seq: vt nō existiment se ab eo finaliter abscisos esse subiungit. Et si abie. et prepara. vo. lo. iterū ve. et acci. vos ad meipsum: vt vbi ego sum et vos sitis. Et quo ostdit q oportet eos vehemēter ɔfidere. Theophi. Ac si dicat vtrūq;. Uos turbari nō opz siue parate sint: siue non. Nam et si parate non sint: ego cū omni solertia preparo vobis illas. August. Sed quō vadit et parat locū: si iam mansiones multe sunt? sed nondū sunt sicut parãde sunt. Easdē enim mãsiones quas predestinãdo preparauit: preparat operãdo. Iã ergo sunt in pdestinatiōe: si quo minus dixisset. Ibo et pparabo: hoc est predestinabo: sz qz nondū sunt in operatione dicit. Et si abiero et pparauero vobis locum. Parat aūt mōdo mansiones mansionibus preparando mansores. Quippe cū dixit. In domo patris mei mãsiones multe sunt. Quid putamus esse domū dei: nisi templum dei? de quo apostolus dicit. Templū dei sanctū est: quod estis vos. Hec ergo domus dei adhuc edificatur: adhuc preparatur. Sed qũd est quod vt prepararet abijt: cum nosipsos pparet qd nō faciet si reliquerit. Sed illud significat: qz vt pareret iste mansiões viuere debet iustus ex fide. si autē vides: nō est fides. Eat ergo ne videat: lateat vt credatur. Tunc em̄ locus paratur: si ex fide viuit: credatur desideret: vt desideratus habeatur. si bene intelligendo nec vsq; vadis: nec vnde venis recedis. va dit ergo latendo: venit apparēdo. Sed nisi maneat regendo vt proficiamus bene viuendo: nō parabitur locus vbi possimus permanere fruēdo. Alcui. Dicat ergo. Si abiero. per carnis absentiam. Iterū ve-

Charitas patrie describit.

Predestinatio mansionum.

Fidei efficacia

niam per diuinitatis presentiã. vel iterum veniã iudicare viuos et mortuos. Et quia sciebat eos interrogaturos quo iret: vel per quam viam iret subiũgit. Et quo ego vado scitis. s. ad patrem. Et viã scitis. s. per meipsum. Chry. Hoc autem dicẽs desideriũ qđ in eorum mente erat ostẽdit. et dat eis de siderium interrogãdi.

¶ Dicit ei Thomas. Domine nescimus quo vadis. Et quomodo possumus viã scire? Dicit ei Jesus. Ego sum via et veritas et vita: Nemo venit ad patrem nisi per me. Si cognouissetis me et patrem meum vtiqꝫ cognouissetis. Et amodo cognoscetis eum: et vidistis eum.

¶ Chry. Si iudei volentes a christo separari querebant quo iturus esset: multo magis discipuli nunqꝫ ab eo separari volẽtes: hoc discere cupiebant: et interrogant eũ ex multa dilectione et timore. et ideo dr. Dicit ei thomas. Dñe nescimus quo vadis. Et quõ possumus viã scire? Aug. Utrũqꝫ illos dñs dixerat scire: vtrũqꝫ dicit iste nescire. Sed nescit ille mentiri. ergo isti sciebant. et se scire nesciebãt. Conuincit ergo eos hoc scire. vnde subdit. Dicit ei iesus Ego sum via veritas et vita. Augu. de verbis domini. q. d. Qua vis ire? ego sum via: quo vis ire? ego sum veritas: vbi vis permanere? ego sum vita: veritatẽ et vitam omnis homo capit: sed viam nõ omnis inuenit. deũ esse quandam vitã eternam: veritatem stabilem etiam huius seculi philosophi viderunt. verbum ergo dei: qui apud patrem est veritas et vita assumendo hominem factum est via. Ambula per hominem: et peruenies ad deum. Melius enim est in via claudicare qꝫ preter viam fortiter ambulare. Hyla. vij. de trinitate. Non enim nos in erratica atqꝫ in inuia deducit ille qui

Deus ẽ veritas.

via est: neqꝫ illudit per falsa qui veritas est: neqꝫ in morte relinquit errore qui vita est. Theophi. Cum itaqꝫ actiui exerces: fit tibi christus via. Cum autem in contemplatiua perseueras: afficitur tibi veritas. Adiecta autem vita est actiuo et cõtemplatiuo. Decet enim ire et predicare pro futuro seculo. Aug. Sciebant ergo viam: quia sciebãt ipsum qui est via. Quid autem opus erat vt adderet veritas et vita: cum restaret nosse quo iret? quia ad veritatem ibat: et ad vitam? Ibat ergo ad seipsum per seipsum: sed nunquid o domine vt venires ad nos: reliqueras te? scio quidem qđ formam serui accepisti: et in carne venisti: manens vbi eras: et per hanc redisti: non relinquens quo veneras. Si ergo per hanc et venisti: et redisti: per hanc nobis non solum qua veniremus ad te: verum etiam tibi qua venires et redires via fuisti. cũ vero ad vitam quod es ipse isti: eandem carnem tuam de morte ad vitam duxisti: itaqꝫ dum caro de morte venit ad vitam: christus venit ad vitam. Et quia verbum est vita: christus venit ad seipsum: quoniã vtrũqꝫ est christus: vna persona: scilicet verbum caro. venerat etiam per carnem deus ad homines: veritas ad mẽdaces. Est enim deus verax: omnis autem homo mendax. Cum itaqꝫ se ab hominibus abstulit: atqꝫ illuc vbi nemo mentit: carnem suam leuauit: idẽ ipse qui verbũ caro factũ est: per seipsum. i. per carnẽ suam ad veritatem: quod est ipse remeauit: quã quidem veritatẽ christus inter mendaces etiam in morte seruauit. Ecce ego ipse si loquor vobis qđ intelligatis: quodãmodo ad vos procedo: nec me relinquo. Cum aũt taceo quodãmodo ad me redeo: et vobiscum maneo si tenueritis qđ audistis. Si hoc potest imago quã fecit deus: quid potest ex deo nata imago? Sic per hoc et ipse per seipsum

Exẽplo vie christi eũdẽ.

Exẽplum nature.

ipsum: ꝛ ad seipsum ꝛ ad patrē: ꝛ nos
per ipsum ꝛ ad ipsum ꝛ ad patrem
imus. Chry. Si em̄ d'rit. Ego sum
dn̄s ducendi ad pr̄em. omnino ve=
nietis illuc. neq; enī est possibile
alia venire via. Cum aūt supra di=
xerit. Ne. potest ve. ad mē nisi pa=
ter traxerit illū. Nunc dicens. Qm̄
nullus pōt ve. ad pa. nisi per me.
exequāt seipsū ei qui genuit. Qua
liter aūt dixerit. Quo vado sci. ꝛ viā
scitis. ostendit subdens. Si cog. me
ꝛ pa. meum vtiq; cognouissetis. q.
d. Si sciretis meā substātiā ꝛ digni
tatem: ꝛ eā que pr̄is est sciretis: no
uerant quidē eū: sed non ita vt opor
tebat: postea aūt spūs veniens: per
fectā in eis cōstruit cognitionē: ꝛ
ꝓpter hoc subdit. Amodo cogno=
scetis eum. Dicit autē eam que fin
mentē cognitionem. Et vidistis eū
s. per me: ostendens: qm̄ qui videt
eum ꝛ patrē videt. Uiderunt autē
eum: nō in nuda substātia sed carne
indutū. Beda. Sed querendū est
quō nunc dicat dn̄s. Si cognouisse
tis me ꝛc. cū premiserit supra. Quo
ego va. sci. ꝛ viam scitis. Datur er=
go intelligi q͛ quidā eoꝝ sciebant:
quidā vero nesciebant: quoꝝ vnus
erat Thomas. Hyla. vij. de trini.
Uel aliter continua. Cū iter ad pa
trem per filium sit: querendum est
verū hoc per doctrine admonitio
nem an per nature fidem sit. Intel
ligentie igitur sensū in consequen
tibus requiramus. nam sequitur.
Si cog. me: ꝛ patrem meū vtiq;
cognouissetis. In sacramento enim
assumpti corporis diuinitatis paterᵱ
ne naturam cōfirmans: hunc ordi=
nem tenuit. tempus autem visionis
separauit a tempore cognitionis.
nam quem cognoscendum ait: eun
dem iam dixit ꝛ visum: vt nature iā
pridem in se cōspecte scientiam ex
tempore nunc huius reuelationis
acaperent.

¶ Dicit ei philippus. Domi=
ne ostēde nobis patrē ꝛ sufficit
nobis. Dicit ei iesus. Tāto tē=
pore vobiscū sum: ꝛ nō cogno=
uistis me? Philippe qui videt
me videt ꝛ patrē. Quō tu di=
cis ostende nobis patrē? Non
credis q͛ ego in patre ꝛ pater
in me est? Uerba q̄ ego loquor
vobis a me ipo nō loquor. Pa
ter aūt in me manēs ipse facit
opera. Non creditis q͛ ego in
patre ꝛ pater in me est? Alio=
quin ꝓpter opera ipsa credite.
¶ Hyla. vij. de tri. Comouit aplm̄
philippū nouitas dictoꝝ. hō cernit:
dei se filiū ꝯfitet: cognito se cogno=
scēdū patrē fatet: p̄rē ꝛ visū eē dicit.
Prorupit igit aplica familiaritas
dn̄m iterrogās. vn̄ dr̄. Dicit ei phi=
lippus. Dn̄e ostē. no. pa. ꝛ suffi. no.
Nō visum negauit: sꝫ ostēdi sibi ro
gauit. neq; ostēsionē veluti corpalis
ꝯtēplatiōis ītuitū desiderauit: sꝫ de
monstrationē itelligēdi ei⁹ q̄ visus
ē postulauit. filiū em̄ in habitu hoīs
viderat: sꝫ quō per id patrē viderit
nescit. nā ꝛ ostensio illa intelligēdi
potius eēt demonstratio q̄ ꝯvidēdi.
subiecit: ꝛ sufficit nobis. Aug. j. de
trini. Illa enim leticia qua nos ad=
implebit cū vultu suo nihil amplius
requiretur. quod bene intellexerat
philippus: vt diceret. Dn̄e ostē. no.
pa. ꝛ suf. no. Sed nondū intellexe=
rat eo quoq; modo ad hꝫ se potuis
se dicere. Domine ostēde nobis te
ꝛ sufficit nobis. Ut enim hoc intelli
geret responsum est ei a dn̄o. vn̄ se
quitur. Dixit ei iesus. Tāto tēpore
vo. sum: ꝛ non cogno. me. Aug. sup
Jo. Sed quomō hoc dicit. cū ꝛ quo
iret scirēt: ꝛ viā scirent nō ob aliud
nisi q͛ ipm̄ scirēt? Sꝫ facile ista que=
stio soluit si dicamus q͛ cū aliq̄ coꝝ
sciebant. aliqui nesciebāt de quib⁹
erat philippus. Hyla. de trini. Ar=
guit ergo aplm̄ in cognoscendo se
ignorantē. cū em̄ ea que gereret ꝓ
pria deo eēnt calcar vndas: iubere

Questio pulchra

veris: pctā dimittere: mortuis vitā reddere: huic querele omnis orta cōquestio est: φ i homine assumpto dei nō intellecta natura ē. Et ideo postulāti vt sibi prēm osideret ait. Philip. q vi. me. vi. τ pa. Aug. Solemus em de simillimis duobus ita loqui. Uidistis illū. sic ergo dictum est. Qui vi. me: vi. τ pa. nō φ ipse sit pater τ filius: sed φ a pris similitudine i nullo prorsus discrepet fili⁹. Hyla. vij. de tri. Non aūt ille hic visum oculoꝝ carnaliū significat. non em hoc qd ex partu virginis carnale est: ad ɔtéplandā in eo dei formā τ imaginē pficit: sꝫ intellect⁹ dei filius id pstat: vt intellect⁹ τ pater sit. Dū ita imago est vt nō differat genere: sꝫ significet auctoritatē. nō em solitarium sermo significat τ indifferentē: tñ naturā pfessio docet. Cuꝫ em dr. Et prēm: Exclusa est singularis atqꝫ vnica intelligētia. Et qd reliquum est: nisi p nature vnicā similitudinē pr̄ p filiū visus sit. Aug. Sꝫ numqd obiurgādus est q cū similē viderat: etiā illū cui est similis vult videre? Sed ideo discipulū dñs arguebat: qm cor postulātis videbat. Tanqꝫ em melior eēt pr̄ qꝫ fili⁹: ita philippus patrē nosse cupiebat. τ ideo nec filiū sciebat: quo alium meliorē eē credebat. Ad hūc ergo sensum ɔtingendū dictum est. Nō credis qr ego in pr̄e τ pr̄ in me est. q. d. Si ad te multū est hoc videre: saltē qd nō vides crede. Hyla. Que em ignorādi prēm aut ostēdēdi ignorātibus nēcessitas relinquebat: cum pr̄ in filio visus eēt ex ppuetate nature: dum ex indifferentia vnitatis vnū sint natus τ generās: vt hic sermo domini sequeret. Non cre. quia ego in pa. τ pr̄ in me est. Aug. primo de tri. Uolebat em eum ex fide viuere: anteqꝫ illud posset videre: τ ideo dicit. Nō credis. Cōtēplatio quippe merces est fidei: cui mercedi p fidē corda mund⁹ ant. Hyla. vij. de tri. Pater aūt in illo est: τ filius in patre: non per duplicē cōuenientium generū coniunctionē: neqꝫ per insitā capacioris substātie naturā: qr per corporalē necessitatem exteriora fieri his quibus ɔtinent interiora nō pñt: sed per natiuitatē viuētis nature ex viuēte dū nō aliud ex deo qꝫ deus nascit. Hyla. vij. de tri. Naturā em suā: vt ita dicam: sequit indemutabilis deus indemutabilē gignens deū. Nec naturā suaꝫ deserit ex idemutabili deo indemutabilis dei pfecta natiuitas. Subsistentē igit in eo dei naturā intelligimus: cū in deo de⁹ sit: nec preter cū qui est deus quisqꝫ alius de⁹ sit. Chry. Uel aliter. Totū philippus hic corporeis oculis patrē volebat videre: qr τ ipsum filiuꝫ ita se existimabat vidisse: fortassis a pphetis audiēs: qm vidi dñm. τ ideo dixit. Ostēde nobis patrē. Etenim iudei interrogauerūt. Quis ē pater tu⁹? τ petrus τ thomas quo tret: τ nullus didicit manifeste. vt ergo nō videatur onerosus esse philippus: τ ipse interrogans: ostēde nobis patrē adiūgit. Et sufficit nobis. i. nihil plus querimus. dñs aūt non dixit ei Impossibile petis: sed ostēdit. qm neqꝫ ipsum filiū vidit. nā si hunc potuisset videre: τ illū vidisset. Et ideo dicit. Tāto tempore vo. sum. τ non cogno. me? philippe. Nō dixit. non vidistis me: sed nō cognouistis me. quātum ad hoc. s. φ fili⁹ hic manēs qd pater decēter in seipso ondit eū qui genuit. Deinde diuidēs hypostases ait: qui vi. me: vi. τ pa. ne qs dicat qd ipse est pater: ipse filius. Ondit aūt per hoc: qm neqꝫ filium visu corporeo vidit. Si autem aliquis hic visum cognitionem dicere velit: non cōtradico. q. d. qui cognouit me cognouit τ patrem: sed nō dixit hoc: sed ɔsubstantialitatē representare volens dixit. qui meaꝫ substantiam vidit: vidit τ eam que patris. Unde patet φ non est creatura. creaturam enim videntes deuꝫ nesciunt omnes.

Trinitas i vnitate essē tur.

Contēplatio ē merces fidei.

Ex creaturꝫ de⁹ nō perfecte videtur.

nesciunt omnes. Philippus etiam
substantiam patris videre quere-
bat. Si ergo alterius substantie
esset non diceret: qui videt me vi-
det et patrem: sed nec aliquis in ar
gento auri substantiam videre po
test. non enim alia per aliam appa
ret natura. Augu. Deinde non ad
solum philippum sed ad omnes plu
raliter loquitur dicens. Verba que
ego lo. vo. a meipso non loquor. qd
est. A meipso non loquor: nisi a me
ipse non sum qui loquor? et quip-
pe tribuit quod facit: de quo est
ipse qui facit. Hylarius. vij. trint.
Unde neqꝫ se filiũ denegauit nec na
turã in se paterne virtutis abscon
dit. nam dum loquitur ipse in substã
tia manens loquitur. dum aũt non a
se loquitur: natiuitatẽ in se dei a deo
testat. Chry. Vide ãt abũdãtẽ sup
vnius substãtie demõstrationẽ. nã
subdit. Pater aũt in me ma. ip. fa.
ope. q. d. Nequaqꝫ aliter facit pa-
ter et aliter ego: sicut et alibi ait. Si
nõ facio opera patris mei non cre
datis mihi. Sed quomodo a verbis
incipiens ad opera venit? Conue-
niens enim erat dicere. Ipse loquit
verba. Sed duo ponit de doctrina
et signis: aut quia verba opa erant
Augu. Nam qui proximũ loquen-
do edificat bonũ opus operat. In
Vere
ec due
collidũ-
ur.
his duabus sententijs diuersi no-
bis aduersant heretici. Arriani di
cunt. Ecce inequalis est patri filius
nõ a seipso loquitur. Dicunt sabel
liani. Ecce qui pater est ipse est fi-
lius. Quid est. Pater in me manẽs
ipse facit: nisi in me maneo ego q̃
facio? Hyla. vij. de tri. Sed mane-
re in filio patrẽ nõ ẽ singularis atqꝫ
vnici. operari vero per filiũ patrẽ
non est dignitatis aut extere: sicut non
vnius est non a se loqui qui loquit
neqꝫ rursus alieni ac separabilis
loqui per loquẽtẽ. Et quia in se patrẽ
loqui et operari docuerat: perfecte
huius vnitatis fidem statuit dicẽs.
Credite mihi quia ego in patre: et
pater in me est. ne scꝫ per virtutis
efficientiam: et non per nature: q̃

sm natiuitatẽ est: proprietatẽ pater
in filio et cooperari crederetur et lo-
qui. sic enim habetur in greco. No
stra littera habet. Non creditis
quia ego in patre et pater in me est
Augu. Antea solus philippus ar-
guebatur. Chry. Si vero non suffi
cit hoc ad ostendendum consubstã
tialitatem: saltem ab operibus dis-
scite. vnde subditur. Alioquin pro-
pter opera ipsa credite. Vidistis et
signa cum auctoritate: et omnia q̃
deitatis erãt propria: et que solus
pater operatur: peccata soluta mor
tem recedentem et huiusmodi. Au
gusti. Hoc ergo propter opera cre-
dite: quia ego in patre et pater in
me est. Neqꝫ enim si separati esse-
mus inseparabiliter operari vlla
ratione possemus.

Amen amẽ dico vobis qui credit in me opera que ego facio et ipse faciet: et maiora horum faciet: quia ego ad patrẽ vado. Et quodcũqꝫ petieritis patrem in nomine meo hoc faciam vt glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nõie meo hoc faciam.

Chry. Quia dominus dixerat: pro-
pter opera credite ostendens quo-
niã nõ hoc solũ põt: sed multo ma
iora: et quod est mirabilius alijs põt
dare adiunxit. Amen amẽ di. vo. q
cre. in me opera que ego fac. et ip.
fa. et ma. ho. fa. Aug. Sed que sũt
ista maiora? an forte quod egros ipsis
transeuntibus etiã corporis vmbra sa-
nabat? Maius est enim quod sanet vm
bra quam fimbria. verũtamẽ qñ ista di
cebat verborũ suorum facta et opera
cõmẽdabat. Cũ enim dixit. Pater in
me manens ipse facit opera: q̃ opa
tunc dicebat: nisi verba que loque
batur: et eorum verborum fructus
erat fides illorum? Verũtamen euã
gelizantibus discipulis non tã pau
ci quam illi erant: sed gentes etiam cre
diderunt. Nonne ab ore ipsius di

Mira-
cl'a apo
stolorũ
q̃bo ma
iora.

nes ille tristis abscessit: ꝛ tñ postea qd ab illo auditũ nõ fecit vnus: fecerũt multi: cũ per discipulos loq̄retur. ecce maiora fecit. predicatus a credẽtibus q̃ locut⁹ audientibus. Uerũ hoc adhuc mouet ꝙ hic maiora ꝑ apostolos fecit: nõ aũt ipsos tantũ significans ait. Qui credit in me: nunquid inter credẽtes in xp̄m non est cõputandus qui non fecerit opera maiora q̃ christus: durũ est nisi intelligat. Apostolus dicit. credenti in eum qui iustificat impium deputatur fides ad iustitiã. In hoc opere faciemus opera xp̄i qꝛ ꝛ ipsum credere in christũ opus est christi: hoc opatur in nobis non vtiq̃ sine nobis. Audi ergo. Qui credit in me: ope. que ego fa. ꝛ ipse fa. Prius ego facio: deinde ꝛ ipse faciet: qꝛ facio vt faciat: que opera nisi vt ex impio iustus fiat: qd vtiq̃ in illo sed non sine illo christus operatur. prorsus hoc maius esse dixerim q̃ creare celum ꝛ terram. Celũ enim ꝛ terra transibũt: predestinatorũ autẽ salus et iustificatio ꝑmanebit: sed in celis angeli opera sũt christi: nunquid etiã his verbis maiora facit qui cooperatur xp̄o ad suã iustificationẽ: iudicet qui potest vtrum maius sit iustos creare q̃ impios iustificare. certe si equalis sit vtrunq̃ potentie: hoc maioris est misericordie: sed omnia opera intellige christi vbi ait. Maiora horum faciet. Nulla necessitas cogit. horũ enim forsitan dixit que illa hora faciebat. tunc autẽ in verba fidei

Duo opera dei comparat

faciebat. ꝛ vtiq̃ minus est verba iusticie ꝑdicare: qd fecit propter nos q̃ impios iustificare: quod ita facit in nobis vt faciamus ꝛ nos. Magnã aũt spem dñs suis ꝑmisit orantibus dicẽs. Qꝛ ego ad patrẽ vado. Chry. Hoc est nõ pereo: sed in ꝓpria manebo dignitate ꝛ i celis ego vel hoc dicit: ac si diceret. Uestrum est decetero miracula facere. ego enim vado. Aug. Et ne quisq̃ hoc sibi tribueret: vt et illa opa maiora seipsum facere ostenderet: adiecit.

Et qdcunq̃ pe. pa. in no. me. hoc faciã. Qui dixerat. Faciet: post ait: faciã. tanq̃ diceret. Non vobis hoc impossibile videat. non enĩ poterit esse maior me qui credit in me: sed ego sum facturus ꝛ tũc maiora q̃ nũc: maiora ꝑ eũ qui credit in me q̃ nũc ꝑ me: qd nõ est defectio: sꝫ dignatio. Chr. Dicit aũt in noĩe meo qꝛ ꝛ apl'i dicebãt. In noĩe xp̄i iesu surge ꝛ ambula. Oĩa enĩ signa que fecerũt: ipse faciebat: et man⁹ dñi erat cũ illis. Theo. Expõit aũt nobis ꝑ hoc miraculorũ doctrinã. naꝫ per orationẽ ac inuocationẽ sui nominis põt q̃s exercere ꝓdigia. Augu. Sed qd est. Qdcũq̃ petieritis: cũ videam⁹ plerũq̃ fideles ei⁹ petere ꝛ nõ accipe: an forte ꝓpterea qꝛ male petũt male ei vsur⁹ eo: qd vult accipe deo pott⁹ miserãte ñ accipit

quo ergo intelligẽdũ est. Qdcunq̃ petieritis hoc faciã: si deus aliqua petẽtib⁹ fidelib⁹ ẽt cõsulẽdo non facit: aut forte solis apl'is hoc dictum debem⁹ accipe: absit. supius enĩ dixerat. Qui cre. in me: ope. que ego fa. et ipse fa. Ipsos quoq̃ si cogitemus aplos inuenim⁹ euꝫ qui plus oibus laborauit rogasse: vt ab eo discederet angelus sathane: nec tñ qd rogauerat accepisse. Sed audi ꝙ illuc positũ est. In no. me. qd est christ⁹ iesus: christ⁹ regẽ. iesus saluatorẽ significat: acq̃ hoc qñcũq̃ petim⁹ aduersus vtilitatẽ salutꝭ nõ petim⁹ in noĩe saluatoris: et tñ ipẽ saluator est: nõ solum qñ facit qd petimus: verũ etiã qñ nõ facit: qm̃ qd videt peti ꝯtra salutẽ: nõ faciẽdo

Quod petendum.

Nomen Iesu exponitur.

se exhibet saluatorẽ. Nouit enĩ medicus qd pro sua qd cõtra suã salutẽ poscat egrot⁹. et iõ contraria poscentis non facit voluntatem: vt faciat sanitatem. Sane quedam q̃uis in nomine eius petamus: non tunc quãdo petim⁹ facit: sed tñ facit: differt enim qd petimus: nõ negatur. Continuo autem subiecit. Ut glori. pater in fi. si quid. peti. in nomine meo hoc faciam. Nullo modo igitur sine patre filius fa

eit: q̄nquidem vt in illo pater glorificetur propterea facit. Chryso. Cum eniꝫ filius ostẽdatur magnus potens: glorificabit̃ illẽ qui genuit. ideo autem secũdo id ponit vt certificet suppsius sermonẽ. Theop. Attende etiã seriẽ paterne glorificationis. In nomine iesu facta sũt signa per que credebant apostolorum sermonibus: et sic dũ ad noticiam patris peruenirent glorificabatur pater in filio.

Si diligitis me mandata mea seruate: ꝛ ego rogabo patrem: ꝛ alium paraclytũ dabit vobis vt maneat vobiscuꝫ in eternũ: spiritũ veritatis quem mundus non põt accipere: q: non videt euꝫ: nec scit eũ. Uos autẽ cognoscetis eũ: q: apud vos manebit: et in vobis erit.

Chry. Q: dominus dixerat. Quõcunq; petieritis: hoc faciã. vt non estiment omnẽ simpliciter petitionẽ valere: induxit. Si di. me mã. mea ser. q. d. tunc faciam quod petitis. Uel q: audientes: q̃m ad patrẽ vado. consequẽs erat eos turbari dicit: non est hoc me amare vt turbemini: sed vt faciatis mãdata mea: hoc ẽ ei amor obedire et credere ei qui diligit̃. Q: vero consequẽs erat eos vehemẽter inquirere carnis p̃ntiã: et illã h̃re ꝯsolationẽ quam prius habuerũt subiungit. Et ego ro. pa. et aliũ para. da. voƀ. Aug. In quo ondit et seipsum esse paraclytum. Paraclyt⁹ autẽ latine d̃r aduocat⁹: et dcm̃ est de xp̃o: aduocatũ hẽm⁹ apud patrẽ iesũ xp̃ꝫ iustũ. Alcui. Ut paraclytũ. i. cõsolatorẽ ꝛ. hẽbãt. n. et tunc vnũ cõsolatorẽ q̃ miraculorũ dulcedine ꝛ predicatione eos erigere ꝛ cõfortare solebat. Didy. de spũsctõ. Sꝫ spm̃scm̃ aliuꝫ paraclytũ nõiauit: nõ iuxta nature diffinam sed iuxta operationis diuersitatẽ. Cũ ei saluator mediatoris ꝛ legati psonã hẽbat ex q̃ põtifex depcet p pctis nr̃is spũsctũs ƒm aliã significationẽ pacly⁹ ab eo q̃ ꝯsolat̃ i tristicia positos nũcupat⁹ est. Uerũ noli ex filij ꝛ spũsscti opatione diuersa varias estimare naturas: siqdẽ in aliõ loco reperit̃ paraclyt⁹ spũs legati apud p̃rem psona fungi vt ibi. Ipse spũs interpellat p nobis. Saluator quoq; ꝯsolationẽ opatur in cordibus eorum: q: indigẽt. scriptũ est eñ. Et humiles ppl'i sui cõsolatus est. Chr. Ait aũt. Rogabo patrẽ: vt fidedignũ faciat eis sermonẽ: q̃m si dixisset. Ego mittã: nõ simpl'r credidissent. Augu. cõtra arrianos. Qui tñ vt inseparabilia sua ꝛ p̃ris opa demõstraret alibi. ait. Cũ abiero mittã eũ ad vos. Chry. Quid aũt apl'is plus h̃ret: si p̃rem solũ rogaret vt spm̃ alijs daret: q̃m illi multotiẽs ꝛ sine oratione ostenduntur hoc facientes. Alcui. Rogabo igitur dicit vt inferior ƒm humanitatem patrem meũ: cui sum equalis et cõsubstantialis ƒm diuinam naturam. Chrysosto. Dicit autem vt maneat vobiscum in eternum: quoniam neq; post morte recedit. per hoc etiam occulte insinuat q̃ spiritussanctus non patiet̃ mortem vt ipse neq; abibit. Ne autem paraclytum audientes rursus incarnationem aliam suspicentur et oculis putent eum videre subiũgit. Spiritum veritatis quem mũdus non potest accipere: quia non videt eum: nec scit eum. Augusti. Hic est vtiq; in trinitate spiritussãctus quem patri et filio consubstãtialem et coeternum fides catholica profitetur. Chrysostomus. Spiritum autem veritatis eum vocat per hoc q̃ figuras veteris testamẽti manifestat. Mundum autem hic malos dicit. visionem autem certissimam cognitionem dicit: q̃ [illegible] visus est apertior sensus. Beda. Nota etiam q̃ cum spiritumsanctum spiritum veritatis dicit: spiritũsanctũ esse spiritum suũ ostẽdit. Deinde cum a patre eum dari narrat: p̃ris etiã eum spiritũ esse declarat ac per hoc spũsanctus a patre pce

Spũs sanctus q̃re paraclyt⁹.

Spũs [illegible]ratis qu[illegible] [illegible]tel ligu[illegible]r.

dit et filio. Greg. v. mora. Spũs autẽ sctũs oẽm quẽ repleuerit: ad deside randa inuisibilia accẽdit et quoniã mũdana corda solum visibilia dili gũt: hũc mũdus nõ accipit: qi ad di ligenda inuisibilia nõ assurgit. Se culares etenĩ mẽtes quãto se foras per desideria dilatãt: tanto ad rece ptionẽ illius signũ cordis angustãt. Augu. Sic aũt mundũ. i. mũdi dile ctores dicit nõ posse accipe spm̃ san ctum: velut si dicam⁹. Iniustitia iu sta esse non põt. Mũdus ergo. i. mũ di delectores nõ potest eũ accipere: qi non videt eum. Non enĩ habet in uisibiles oculos mundana dilectio: per quos videri spũssanct⁹ nisi inui sibiliter non potest. Sequit. Vos au tem cog. euz: qr apud vos manebit. Sed ne putarent qd̃ dictũ est. Apud vos manebit: ita dictũ quẽadmodũ apud hoies hospes visibiliter ma nere ↄsueuit: adiecit. In vobis erit. Chrysosto. q. d. Non ita apud vos manebit sicut ego: sz in vestris habi tabit animabus. Augustinus. Pri⁹ autem est esse alicui: post manere. Sz exposuit qd̃ dixerat. Apud vos: cum adiũxit. In vobis. Si enĩ nõ sit in vobis: non potest esse in vob̃ eius scientia. sic enim a vobis videtur in vobis et vestra consciẽtia. Grego. ij.

Quõ pulchra.

mora. Si aũt spũssanct⁹ l discipulis manet: quomodo tam singulare si gnuz erit quod in mediatore perma net: sm̃ illud. Supra quẽ videris spi ritum descendentez et manentẽ: hic est qui baptizat. quod tamẽ citi⁹ co gnoscimus si dona eiusdez spiritus discernam⁹. In his enim donis sine quibus ad vitam peruenire non po test: spiritussanct⁹ in electis omnib⁹ semper manet. In illis aũt quibus non nostra vita seruat: sed aliorum queritur: nequaqȝ semp manet. Ali quãdo enim sese signorũ ostensioni bus subtrahit vt eo humilius virtu tes eius habeant. christus autez in cunctis euz et semp habet presentẽ. Chrysosto. Hic autez sermo opposi tas hereses velut vno ictu sustulit. nam dicere aliũ ostendit eius: id est spiritus hypostaseos differentiam: dicere vero paraclytum substantie cognationẽ. Augusti. contra sermo. arria. Consolatorez enim quod offi ciuz tanqȝ persone infime in trinita te spirituisancto deputant. deum di cit apostolus: sm̃ illud. Is qui cõso latur humiles: cõsolat⁹ est nos de⁹.

Hereses opposite colliduntur.

Deus est itaqȝ spiritussanct⁹ qui cõ solatur hũiles: aut si hoc de patre: vel filio dictũ ab apostolo volũt acci pi: desinant consolationis tanqȝ mu nere proprio separare a patre et fi lio spiritũsanctũ. Aug. sup Joã. Si cuz charitas dei diffusa sit in cordi bus nostris per spm̃ sanctũ qui dat⁹ est nob̃: quomodo diligem⁹ et mãda ta christi seruabim⁹ vt eum accipia mus: quem nisi habuerim⁹: dilige re et mãdata seruare non possum⁹: an forte precedit in nobis charitas qua diligamus christũ. vt diligẽdo christũ eiusqȝ faciendo mãdata me reamur accipe spiritũsanctũ vt cha ritas dei patris diffundat in cordi bus nostris: peruersa est ista sentẽ tia. Qui eniz se filiũ dei diligere cre dit et patrẽ non diligit profecto nec filium diligit: sed quod sibiipsi vide tur confinxit. Restat ergo vt intelli gamus spm̃sanctuz habere qui dili git: et habendo mereri vt plus ha beat: et plus habendo plus diligat. Iaz itaqȝ habebant spiritũ discipu li quẽ domin⁹ promittebat: sz dãdus eis erat amplius. habebãt occulte: accepturi erant manifeste: proinde non solum nõ habẽti: verũetiam ha benti non incassuz pmittit: nõ habẽ ti quidem vt habeatur. habenti aũt vt amplius habeatur. Chryso. Qñ igitur discipulos purgauerat per sa crificium passionis: et peccatuz solu tum erat: et ipsi ad pericula et ago nes mittebant: oportebat spiritum sanctũ venire abundanter. Non au tem statim post resurrectionez: vt in multo eius constituti desiderio: cuz multa euz suscipiant gratia.

¶ Nõ relinquã vos orphanos: veniã ad vos. Adhuc modicũ:

et mundus iam me non videt. Uos autē videtis me: qꝛ ego viuo: et vos viuetis. In illo die vos cognoscetis: qꝛ ego sum in patre meo: et vos in me: et ego in vobis. Qui habet mandata mea et seruat ea: ille est qui diligit me. Qui autē diligit me: diligetur a patre meo: et ego diligam eum: et manifestabo ei me ipsum.

¶ Aug. Ne q̄s ꝙ putaret ꝙ ita spm̄ sctm̄ dn̄s datur' fuerat: velut per se ipm̄ nō ⁊ ipse eēt futurꝰ cū eis adiecit ⁊ ait. Nō relinquā vos orphanos. Orphani pupilli sunt. Illud enī est grecū: hoc latinū. Quāuis ergo nos filiꝰ dei suo patri adoptauit filios: tn̄ in hoc etiā ipe erga nos ipaternum ondit affectū. Et quidē a principio dixerat. Uenietis quo ego vado. sꝫ qꝛ hoc lōgū tpꝯs erat: ꝓmisit spm̄. Et qꝛ nesciebant qd est hoc ꝓmittit eis suā p̄sentiā quā marie q̄rebāt cū dicit. Ueniā ad vos. Ne tn̄ rursus eādem q̄rāt p̄ntiā: qualē ⁊ priꝰ habuerunt: occulte hoc excludit cū subdit. Adhuc mo. ⁊ mū. me iam nō vi. vos aūt vide. me. ac si diceret. Ueniā q̄dem ad vos: nō tn̄ vt priꝰ vobiscū ꝑ vnāquāqꜫ diē ꝯsistens. Et ne dicāt. Qualiter igit̄ iudeis dixisti. Amodo nō videbitis me. soluit opinionē dicēs. Ad vos solos veniā. Aug. Uidebat enī tūc eū mūdꝰ carneis oculis in carne ꝯspicuū. nō aūt videbat ꝙ in carne ꝟbū latebat: sꝫ quoniam post resurrectionē etiā carnē suam quam non solum videndam: verum etiam contractandā demonstrauit suis: noluit demonstrare non suis: hinc dictum est. Adhuc modicum et mundus iam me non videt. vos autem videbitis me. Sed quoniā in iudicio eum mundus videbit: quo nomine significati sunt a regno eiꝰ alieni: melius intelligitur illud etiam tempus significare voluisse quādo in fine seculi auferetur ab oculis dā‑natorum: vt eum decetero videant diligentes. Modicum autem dixit: quia id quod prolixum videtur hominibus: breuissimū est āte oculos dei. Sequitur: qꝛ ego viuo et vos viuetis. Theo. q. d. Et si mortē subiero: tamen resurgo: vos quoqꜫ viuetis: hoc est cū videritis me letabimini: ⁊ tanqꜫ mortui reuiuiscetis in apparitione mea. Chryso. Mihi autē videtur vitam nō p̄sentē dicere sed futurā: ac si dicat. Mors crucis non distare faciet vos a me in finem: sed momēto paruo occultabit me a vobis. Augu. Cur autē de p̄senti se dixerit viuere: illos autē de futuro eē victuros: nisi qꝛ et vitam carnis resurgētis qualis in ipso precedebat et illis est pollicitus secuturaꝫ: et qꝛ ipsiꝰ mox futura erat resurrectio: p̄sentis tpis ponit verbum: ꝓpter significādā celeritatē. Illorum autē q̄m seculi differt̄ in finē non ait: viuitis: sed viuetis. Quia ꝟo viuet ille: ideo ⁊ nos viuemꝰ. per hoīem q̄ppe mors: ⁊ per hoīem resurrectio mortuorū. Sequit̄. In illo die. de quo scꝫ ait. Et vos viuetis. Uos cognoscetis. cōtemplādo: q̄uis et nūc credendo nouerimꝰ. qꝛ ego sum in patre: et vos in me et ego in vobis. qꝛ q̄n viuemus ea vita qua mors absorbetur: tūc perficietur hoc ipꝫ qd̾ nūc inchoatum est iam per ipm̄: vt sit in nobis et nos in ipso. Chryſ. Uel in illo die cū resurgā cognoscetis: qꝛ cum viderunt eū resurrexisse et esse cum eis: tunc certissimā fidem didicerūt. Magna enī erat virtus spūssancti q̄ oīa eos docebat. Qd̾ aūt dictū est. Ego suꝫ in patre: hūilitatis est. Qd̾ autē dicit. Et vos in me et ego in vo. humanitatis est ⁊ auxilij qd̾ est a deo. Cōsueuit enī scriptura multotiens eisdem verbis in deo ⁊ hoībus possitis nō siliꝛ vti. Hyla. viij. de tri. Uel hoc dicit vt cū ille in patre ꝑ naturā diuinitatis esset: nos aūt in eo ꝑ corporalē eiꝰ natiuitatē: ⁊ ille rursus in nobis ꝑ sacramēti mysterium inesse crederet̄. Ipe enī testatꝰ est: qui edit carnē meā: ⁊ bibit sanguinē meū: in

Orphanus vox greca.

Anago‑ gica e‑ positio

me manet & ego in eo. Alcui. Per di lectionē aūt & obseruātiā mādatorū ei⁹ tūc pficief hocipm qđ nūc inchoa tum est p ipm: vt sit in nobis et nos in ipso. Et vt oibus: nō tm̄ apostolis hāc beatitudinē pmisisse videat ad iungit. qui habet mandata mea et ser. ea: ille est qui diligit me. Augu. Qui habet in memoria et seruat in vita: qui hȝ in sermonib⁹ & seruat in operib⁹: qui habet audiēdo & seruat faciēdo: qui habet faciēdo & seruat pseuerando: ipse est qui diligit me. Ope est demōstrāda dilectio: ne sit ifructuosa nois appellatio. Theo. Ac si dicat. vos putatis ꝙ ex affectio ne quadā tristamini de morte mea: sed ego signum dilectionis reputo mādata mea seruari. Qualē autē pterogatiuā obtineat q̄ diligit ostē dit subdēs: q̄ aūt dili. me: dili. a pa. meo & ego di. eum. Augu. Sed quid est diligā. tanq̄ nūc nō diligat: expo nit p id qđ sequit. Et manifestabo ei meipm. i. ad hoc diligā vt mani festē. & ipsam visionē mercedē fidei capiam⁹. Nunc em̄ ad hoc nos dile xit vt credamus: tūc ad hoc vt videa mus: q2 et nos nūc diligim⁹ credēdo qđ videbim⁹. Tūc aūt diligem⁹ vidē do qđ credidim⁹. Augu. ad paulinā de vidēdo deo. Sic autē pmisit ostē surū seipm dilectorib⁹ suis cū patre deū vnū: non quomodo in hoc secu lo visus ē in corpe & a malis. Theo. Uel q2 post resurrectionē apparitu rus illis erat in corpore magis rep sentante diuinitatē: ne credāt ipsuȝ spm fore seu phantasma: ob hoc pre dixit illis: vt tūc videntes illum non diffidant: sed reminiscātur: quia p pter mandatorū suorum custodiam apparet eis: atq̄ ideo tenēt̄ur semp custodire illa: vt perpetuo eis ap pareat.

¶ Dicit ei iudas: nō ille scario this. Dn̄e quid factū est q2 ma nifestaturus es nobis teipsuȝ & nō mundo? Rn̄dit iesus et dixit ei. Siquis diligit me sermonē meū seruabit: et pater meus di liget eū et ad eum veniemus et mansionē apud euȝ faciemus. Qui non diligit me sermones meos non seruat. Et sermonē quē audistis nō est meus sȝ ei⁹ qui misit me patris. Hec locut⁹ sum vobis apud vos manens. Paraclytus autē spūssanctus quē mittet pater in noīe meo il le vos docebit oīa et suggeret vobis oīa quecunq̄ dixero vo bis. Pacē relinquo vobis: pacē meā do vobis. Non quomodo mundus dat ego do vobis.

¶ Augu. Quia dn̄s dixerat. Adhuc modicū et mūdus me iam nō videt: vos autē videbitis me. Interroga uit eū de hoc ipse iudas: nō ille tra ditor ei⁹ qui scariothis cognomina tus est: sȝ cui⁹ ep̄la inter scripturas canonicas legit. vñ dicit. Dicit ei iu das: nō ille scariothis. Dn̄e q̄d fa ctum est q2 nobis manifestatur⁹ es teipsuȝ nō mundo? Cām q̄siuit q̄re nō se mūdo: sed suis manifestatur⁹ esset. Dn̄s autē exponit q̄re suis se manifestatur⁹ est nō alienis. q2 scilȝ hi diligūt. illi vero nō diligūt. vñ seq tur. Rn̄dit iesus & di. ei. Siq̄s dili. me. ser. me. ser. Grego. in home. Pro batio em̄ dilectionis exhibitio ē ope ris: nūq̄ amor dei est ociosus: opat em̄ magna si est. si vo opari renue rit: amor nō est. Augu. Dilectio aūt sctōs discernit a mūdo: que facit vna nimes habitare in domo: in qua fa cit pater & fili⁹ mānsionē: qui donāt & ipsam dilectionē: quib⁹ in fine dona būt suā manifestationē. Est em̄ q̄dā dei manifestatio interior: quā pror sus impij nō nouerūt: quib⁹ dei pa tris & spūssancti manifestatio nulla est. filij vo esse potuit: sed in carne q̄ nec talis est qualis illa: nec semp il lis adesse pōt: sȝ ad modicū tēpus: et hoc ad iudiciū nō ad gaudiū: ad suppliciū nō ad pmiū. vñ sequitur. Et ad eū veniem⁹. Uenisse quidē ad nos dūvenim⁹ ad eos: veniūt subue

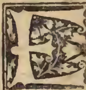
Dilectionis pbatio.

niẽdo: venimus obediendo: veniũt illuminãdo: venim⁹ intuẽdo: veniũt implendo: venim⁹ capiẽdo: visit nobis eorũ nõ extranea visio sed interna. et in nobis eorũ non transitoria mansio sed eterna. vñ sequitur. Et mansio. apud eũ facie. Grego. in home. In quorũdam etenĩ corda venit et mansionẽ nõ facit: qr per compunctionẽ quidez respectũ dei percipiunt: sed tẽtationis tpe hoc ipm qđ cõpuncti fuerant obliuiscũtur. sicq; ad perpetrãda pctã redeũt: ac si hec minime planxissent. Qui ergo deuz vere diligit in eius corde dñs venit et mansionẽ facit: qr sic eũ diuinitatis amor penetrat: vt ab hoc amore tentationis tpe nõ recedat. Ille enĩ vere amat cuius mentem delectatio praua ex cõsensu nõ superat. Aug. An forte putabit mãsionẽ in dilectore suo faciẽtibus patre ꝛ filio exclusus esse ab hac mãsione spũssanct⁹? Quid ẽ ergo qđ superius ait de spũ sancto apud vos manebit ꝛ ĩ vobis erit: nisi forte quisq; sic absurdus ẽ vt arbitret cum pater ꝛ filius venerint discessurũ inde spmsctm tãq; locum daturũ maiorib⁹? Sed et huic carnali cogitationi occurrit scriptura cũ dicit? Ut maneat vobiscum in eternũ. In eadẽ ergo mansione cuz ipsis erit ineternum: qr nec ille sine ipsis venit: nec illi sine eo: sed ppter insinuationẽ trinitatis: psonis singulis nolatis dicũtur q̄dam: non tñ aliis sepatis intelliguntur: pꝰ eiusdem trinitatis substantiã. Greg. in home. Tanto aũt quisq; a superno amore disiungit quanto inferi⁹ delectatur. vñ subdit. Qui nõ di. me sermo. meos non seruat. De dilectione ergo conditoris lingua mẽs et vita requirat. Chryso. Uel aliter totum. Estimauit iudas: sicut mortuos vidimus in somno: ita et se eũ esse visuros. vnde querit. Quid est ꝙ debes te manifestare nobis et nõ mũdo. q. d. ve nobis qñ morieris: et vt mortuus debes nobis assistere. Ne igitur hoc suspicentur dicit. Ego et pater ad eum veniem⁹ q. d. Sicut pater manifestat seipz: ita ꝛ ego: ꝛ mãsionem apud eum faciemus: quod somniorum non est. Sequitur. Et sermo. quem audi. nõ est meus: sed eius qui mi. me patris. q. d. non me solum: sed neq; patrem amat q̃ hũc non audit sermonẽ. Dicit autẽ hoc: quoniã nihil extra patrez loquitur: neq; preter id quod illi videtur. Augu. Et fortasse propter aliquã distinctionem. vbi suos dixi: pluraliter sermones dixit dicens. Qui non diligit me sermones meos nõ seruat. Ubi autẽ sermonẽ hoc est verbum non suũ esse dixit: sed patris: seipm intelligi voluit. non enim solum sed patris est verbũ: quomodo nec sua imago sed patris: nec suus filius sꝫ pris. Recte igit auctori tribuit qđ facit equalis a quo habet hoc ipm ꝙ illi est indifferẽs equalis. Chrys. Quia vero eorũ que dixerat: quedã manifesta erant. et quedam non intellexerunt: vt non turbarẽtur subiungit. Hec lo. sum vobis apud vos manens. Augusti. Alia est illa mansio quã promisit futuram: alia vero hec quã p̄sentẽ esse testatur. illa spiritalis est atq; intrinsecus mentib⁹ redditur: hec corporalis forinsecus oculis atq; aurib⁹ adhibet. Chrys. Ut autẽ eius corporalẽ recessum facilius sustinerent: p̄parat eos pmittens ꝙ eius recessus magnorũ eis esset futurus causa bonoꝝ: qr donec ipse apđ eos corporaliter manebat: ꝛ spũs nõ venerat: nihil magnũ poterant scire. vnde sequit. Paracly⁹ aũt spũssctũs quẽ mit. pater in noie meo ille vos do. oia: ꝛ sug. vo. omia quecũq; dixero vobis. Grego. Greca locutiõe paracly⁹: latina aduocatus dicit vel consolator. Qui idcirco aduocatus dicit: qr pro errore delinquẽtiũ apud iustitiã patris interuenit: dũ eos quos repleuerit exorantes facit. Consolator aũt idẽ spũs vocatur: qr de peccati ꝑpetratione merentibus dum spez veniẽ preparat: ab afflictione tristitie mentez leuat. Chrysosto. Continue autẽ eum paracytũ vocat propter cõtinẽtes eos

Amoris veri. signum.

Mansionis promisse qlitas.

qđ erat: quicquid ei⁹ negauit: chri-
stū negauit. Siquidem dubitare ne
phas est: christus hoc dixit: verū𝔮
predixit: pculdubio petrus christū
negauit. Non accusemus christuz
cū defendimus petrū. agnouit pla-
ne pctm̄ suum infirmitas petri. Et
quantū mali christū negādo cōmise
rit: plorādo monstrauit. ne𝔮 nos cū
ita dicimus primū aplo℞ accusare
delectat: sed hunc intuēdo admo-
neri nos opz ne homo quis𝔮 de hu
manis virib⁹ fidat. Beda. Respiscē
di nihilominus vnusquis𝔮: si in la-
psum ꝯuerterit: exemplū capiat: ne
desperet: sed incunctāter veniā se
posse pmereri credat. Chrys. Vñ
manifestū est qm̄ ꝛ casuz petri dñs
ꝯcessit. nā poterat quidem ꝛ a prin
cipio reuocare: sed qꝛ pmanebat in
vehemētia: ipse quidē nō impulit ad
negationē: sz dimisit desertū: vt di-
scat propriā imbecillitatē: ꝛ vt post
hec talia nō patiaꝛ: cū orbis terra℞
dispensationē susceperit: sz remini
scēs eo℞ que passus est: cognoscat
seipsum. Aug. In anima ita𝔮 cōti
git petri qđ offerebat in corpore: sz
aliter 𝔮 putabat. nā ante mortez ꝛ
resurrectionem dñi ꝛ mortuus est
negando: ꝛ reuixit plorando. Aug.
Concentus euāgelicus. de con. euā. Hoc aūt de pdicta ne-
gatiōe sua petro nō soluz ioannes:
sed ꝛ ceteri tres cōmemorant nō sa
ne oēs ex vna eadē𝔮 occasione ser
monis ad eaz ꝯmemorandā venīūt.
nā mattheus ꝛ marcus eam subne
ctūt post𝔮 dñs egressus est ex illa
domo vbi manducauerat pasca. lu
cas āo ꝛ ioannes ante𝔮 inde esset
egressus. Sed facile possumus in-
telligere: aut illos duos eam reca-
pitulādo posuisse: aut istos preoc-
cupando: nisi magis moueret qꝛ tā
diuersa nō tm̄ verba: sed etiam sen
tentias dñi premittūt: qi ib⁹ permo
tus petrus illam presumptionem
proferret pro dño vel cum domino
moriendi: vt magis cogant intelligi
ter eum expressisse presumptionez
suam diuersis locis sermonis chri-
sti: ꝛ ter illi a domino responsum qꝛ
eum esset ante galli cantum ter ne-
gaturus. Cap. xiiij.

Et ait discipulis
suis. Non turbe
tur cor vestruz.
Creditis i deū:
ꝛ in me credite.
In domo pris
mei mansiōes multe sunt. Si
quo minus dixissem vobis: qꝛ
vado parare vobis locuz. Et
si abiero ꝛ preparauero vobis
locum: iterum venio ꝛ accipio
vos ad meipsum: vt vbi sum
ego ꝛ vos sitis. Et quo ego va
do scitis ꝛ viam scitis.

¶ Aug. Ne discipuli mortē christi
tan𝔮 hoīes timerēt: ꝛ ideo turba
rentur: consolaꝛ eos etiā deū se eē
ꝯtestās. vnde dicaꝛ. Et ait dis. suis.
Non turbeꝛ cor vestrū: cre. in deū
ꝛ in me cre. q. d. Consequens est: si
in deū creditis vt in me credere de
beatis: qđ nō esset cōsequens si chri
stus nō esset deus. Mortē metuitis
huic forme serui: non turbetur cor
vestrū: suscitabit illam forma dei.
Chry. Ea etiā q̄ in me est fides ꝛ in
patrē qui genuit: potentior est his
que superuenīēt: ꝛ nihil cōtra eam
pōt preualere difficilium: hoc etiaz
modo diuinitatis virtutē ōndit: qꝛ
ea que in mente habebant ducit in
mediū dicens. nō turbeꝛ cor vrm.
Aug. Quia igiꝛ etiā sibi metuebāt
discipuli cū petro dictū esset fiden
tiori atq𝔮 promptiori. Nō cantabit
gallus, donec ter me neges. subiun
xit. In domo patris mei mā. multe
sunt. Per qđ a turbatione recrean
tur ceteri ac fidētes etiā post peri
cula tentationū: se apud deuz cum
christo esse mātsuros: qꝛ si alius est
alio fortior: sapientior: iustior: san
ctior: null⁹ alienabiꝛ ab illa domo:

Mansiones varie paradisi.

vbi mansionē ꝓ suo quisq; accepturus est merito. Denarius quidē ille equalis est oībus qui paterfamilias eis qui operati sunt in vinea iubet dari. Quo vtiq; denario vita significat eterna: vbi amplius alio nemo viuit: qm viuēdi nō est diuersitas in eternitate mansura: sed multe mãsiones diuersas meritorū in vna vita eterna significãt dignitates. Grego. sup ezechielē. Uel hac rōne puenerūt mansiones multe: cū vno denario: qz ꝛ si alter minus altero alius amplius exultat: oēs tamē vnū gaudiū cōditoris sui visione letificat. Aug. Atq; ita deus erit oīa in oībus: vt qm deus charitas est: ꝑ charitatē fiat: vt qđ hñt singuli: comune sit oībus. Sic enī quisq; etiã ipse habet cū amat in altero qđ ipse nō habet. nō enī erit ita aliqua inuidia imparis claritatis. qm regnabit in oībus vnitas charitatis. Grego. vlt. mora. Eiusdē etiã disparilitatis damna nō sentiunt: qz tm̄ sibi vnusquisq; quãtū percepit sufficit.

Charitas patrie describit.

Aug. Respuendi autē sunt a corde christiano: qui putãt ideo dictū multas esse mansiones: qz extra regnū celorū erit aliqđ vbi beate maneãt innocētes. cū sine baptismo ex hac vita emigrauerint: sine quo i regnū celorū intrare non põt. absit aūt vt cū omnis domus regnantiū filiorū non sit alibi nisi in regno: ipsius regie domus pars aliqua nō sit in regno. nō enī ait dominus. In beatitudine sempiterna mãsiões multe sunt: sz in domo patris mei. Chry. Uel aliter cōtinua. Quia dominus supra dixerat petro. Quo ego vado nō potes me sequi modo: sequeris aūt postea: ne existimēt soli petro hanc promissionē esse datã: dixit. In do. pa. mei man. mul. sunt. Hoc est: ꝛ vos regio illa suscipiet q̃ ꝛ petrū. copia enī est ibi multa mansionū. ꝛ nō est dicere: quoniã ꝑparatiõe indigent. Et ꝓpter hoc subdit. Si quo mi. dixi. vo. qz va. pa. vo. locum. August. Ubi satis ostendit ideo se hoc illis nō dixisse: qz iaz ibi mãsiones multe sunt: ꝛ nō est opus illi aliquã preparare. Chry. Quia ho dixerat. Nō poteris me modo seq; vt nō existiment se ab eo finalr abscisos esse subiungit. Et si abie. ꝛ prepara. vo. lo. iterū ve. ꝛ acci. vos ad meipsum: vt vbi ego sum ꝛ vos sitis. Et quo ostēdit q oportet eos vehemēter cōfidere. Theophi. Ac si dicat vtrūq;. Uos turbari nō opz siue parate sint: siue non. Nam ꝛ si parate non sint: ego cū omni solertia preparo vobis illas. August. Sed quō vadit ꝛ parat locū: si iam mansiones multe sunt? sed nondū sunt sicut parãde sunt. Easdē enim mãsiones quas predestinãdo preparauit: preparat operãdo. Iã ergo sunt in ꝑdestinatiõe: si quo min⁹ dixisset. Ibo ꝛ ꝑparabo: hoc est prēdestinabo: sz qz nondū sunt in operatione dicit. Et si abiero ꝛ ꝑparauero vobis locum. Parat aūt modo mansiones mansionibus prepãrando mansores. Quippe cū dixit. In domo patris mei mãsiones multe sunt. Quid putamus esse domū dei: nisi templum dei? de quo apostolus dicit. Templū dei sanctū est: quod estis vos. Hec ergo domus dei adhuc edificatur: adhuc preparatur. Sed quid est quod vt preparet abijt: cum nosipsos ꝑparet qđ nō faciet si reliquerit. Sed illud significat: qz vt pareñ iste mansiões viuere debet iustus ex fide. si autē vides: nō est fides. Eat ergo ne videat: lateat vt credatur. Tunc enī locus paratur: si ex fide viuit: creditus desideret: vt desideratus habeatur. si bene intelligendo nec vñ vadis: nec vnde venis recedis. vadit ergo latendo: venit apparēdo. Sed nisi maneat regendo vt proficiamus bene viuendo: nō parabit locus vbi possimus permanere ꝑfruēdo. Alcui. Dicit ergo. Si abiero. per carnis absentiam. Iterū ve-

Predestinatio mansionum.

Fidei efficacia

niam per diuinitatis presentiā. vel
iterum veniā iudicare viuos ꝛ mor
tuos. Et qꝛ sciebat eos interroga=
turos quo iret: vel per quam viam
iret subiūgit. Et quo ego vado sci=
tis. s. ad patrem. Et viā scitis. s. per
meipsum. Chry. Hoc autem dicēs
desideriū qđ in eoꝝ mente erat ostē
dit. ꝛ dat eis desideriū īterrogādi.

¶ Dicit ei Thomas. Domine nescimus quo vadis. Et quo=modo possumus viā scire? Di=cit ei Jesus. Ego sum via ꝛ ve=ritas ꝛ vita: Nemo venit ad pa=trem nisi per me. Si cognouis=setis me ꝛ patrem meū vtiqꝫ cognouissetis. Et amodo co=gnoscetis eum: ꝛ vidistis eum.

¶ Chry. Si iudei volentes a chri=
sto separari querebant quo iturus
esset: multo magis discipuli nunqꝫ
ab eo separari volētes: hoc discere
cupiebant: ꝛ interrogant eū ex mul
ta dilectione ꝛ timore. ꝛ ideo dꝛ. Di
cit ei thomas. Dñe nescimus quo
vadis. Et quō possumus viā scire?
Aug. Utrūqꝫ illos dñs dixerat sci=
re: vtrūqꝫ dicit iste nescire. Sed ne=
scit ille mentiri. ergo isti sciebant. ꝛ
se scire nesciebāt. Conuincit ergo
eos hoc scire. vnde subdit. Dicit ei
iesus Ego sum via veritas ꝛ vita.
Augu. de verbis domini. q. d. Qua
Deus ē vis ire? ego sum via: quo vis ire?
veritas. ego sum veritas: vbi vis permane
re? ego sum vita: veritatē ꝛ vitam
omnis homo capit: sed viaꝫ nō om
nis inuenit. deū esse quandam vitā
eternam: veritatem scibilem etiaꝫ
huius seculi philosophi viderunt.
verbum ergo dei: qui apud patreꝫ
est veritas ꝛ vita assumendo homi
nem factuꝫ est via. Ambula per ho
minem: ꝛ peruenies ad deum. Me
lius enīꝫ est in via claudicare qꝫ pre
ter viam fortiter ambulare. Hyla.
vij. de trinitate. Non enim nos in
erratica atqꝫ in inuia deducit ille q
via est: neqꝫ illudit per falsa qui ve
ritas est: neqꝫ ī mortis relinquit er
rore qui vita est. Theophi. Cum
itaqꝫ actiuā exerces: fit tibi christ⁹
via. Cum autem in contemplatiua
perseueras: efficitur tibi veritas.
Adiecta autem vita est actiuo ꝛ cō
templatiuo. Decet enim irē ꝛ predi
care pro futuro seculo. Aug. Scie
bant ergo viam: quia sciebāt ipsuꝫ
qui est via. Quid autem opus erat
vt adderet veritas ꝛ vita: cum re=
staret nosse quo iret? quia ad veri=
tatem ibat: ꝛ ad vitam? Ibat ergo
ad seipsum per seipsum: sed nun=
quid o domine vt venires ad nos:
reliqueras te? scio quidem qđ for=
mam serui accepisti: ꝛ in carne veni
sti: manens vbi eras: ꝛ per hanc re
disti: non relinquens quo veneras.
Si ergo per hanc ꝛ venisti: ꝛ redi=
sti: per hanc nobis non solum qua
veniremus ad te: verum etiam tibi Exēplo
qua venires ꝛ redires via fuisti. cū vie chri=
vero ad vitaꝫ quod es ipse isti: ean sti eūdē.
dem carnem tuam de morte ad vi=
tam duxisti: itaqꝫ dum caro de mor
te venit ad vitam: christus venit ad
vitam. Et quia verbuꝫ est vita: chri
stus venit ad seipsum: quoniā vtrū
qꝫ est christus: vna persona: scilicet
verbum caro. venerat etiam per
carnem deus ad homines: veritas
ad mēdaces. Est enim deus verax:
omnis autem homo mendax. Cum
itaqꝫ se ab hominibus abstulit: atqꝫ
illuc vbi nemo mentit: carnem suaꝫ
leuauit: idē ipse qꝛ verbū caro factū
est: per seipsum. i. per carnē suaꝫ ad
veritatem: quod est ipse remeauit:
quā quidem veritatem cꝫ suis inter
mendaces etiam in morte seruauit.
Ecce ego ipse si loquor vobis qꝫ in Exēpluꝫ
telligatis: quodāmodo ad vos pro nature.
cedo: nec me relinquo. Cum aūt ta
cuero quodāmodo ad me redeo: ꝛ
vobi cum maneo si tenueritis qđ
audistis. Si hoc potest imago quā
fecit deus: quid potest ex deo nata
imago? Ac per hoc ꝛ ipse per seip=

ipsum: & ad seipsum & ad patrē: & nos per ipsum & ad ipsum & ad patrem imus. Chr y. Si eni d'it. Ego sum dñs ducendi ad pñem omnino venientis illuc. neqꝫ enī est possibile alia venire via. Cum aūt supra dixerit. Ne. potest ve. ad mē nisi pater traxerit illū. Nunc dicens. Qm nullus pōt ve. ad pa. nisi per me. exequāt seipsuȝ ei qui genuit. Qualiter aūt dixerit. Quo vado sa. & viā scitis. ostendit subdens. Si cog. me & pa. meum vtiqꝫ cognouissetis. q. d. Si sciretis meā substātiā & dignitatem: & eaȝ que pris est sciretis: nouerant quidē eū: sed non ita vt oportebat: postea aūt spūs veniens: perfectā in eis cōstruxit cognitionē: & ppter hoc subdit. Amodo cognoscetis eum. Dicit autē eam que fm mentē cognitionem. Et vidistis eū s. per me ostendens: qm qui videt eum & patrē videt. Uiderunt auteȝ eum: non in nuda substātia sed carne indutū. Beda. Sed querenduȝ est quō nunc dicat dñs. Si cognouisse tis me &c. cū pmiserit supra. Quo ego va. sci. & viam scitis. Datur ergo intelligi q quidā eoꝝ sciebant: quidā vero nesciebant: quoꝝ vnus erat Thomas. Hyla. vij. de trini. Uel aliter continua. Cuȝ iter ad patrem per filium sit: querendum est veruȝ hoc per doctrine admonitionem an per nature fidem sit. Intelligentie igitur sensuȝ in consequentibus requiramus. nam sequitur. Si cog. me: & patrem meū vtiqꝫ cognouissetis. In sacramento enim assumpti corporis diuinitatē paterne naturam cōfirmans: hunc ordinem tenuit. tempus autem visionis separauit a tempore cognitionis. nam quem cognoscendum ait: eundem iam dixit & visum: vt nature iā pridem in se cōspecte scientiam ex tempore nunc huius reuelationis acciperent.

¶ Dicit ei philippus. Domine ostēde nobis patrē & sufficit nobis. Dicit ei iesus. Tāto tēpore vobiscū sum: & nō cognouistis me? Philippe qui videt me videt & patrē. Quō tu dicis ostende nobis patrē? Non credis q ego in patre & pater in me est? Uerba q ego loquor vobis a me ipo nō loquor. Pater aūt in me manēs ipse facit opera. Non creditis q ego in patre & pater in me est? Alioquin ppter opera ipsa credite.

¶ Hyla. vij. de tri. Commouit aplm philippū nouitas dictoꝝ. hō cernit: dei se filiū ɔfitet: cognito se cognoscēdū patrē fatet: p̄reȝ visuȝ eē dicit. Prorupit igit aplica familiaritas dñm iterrogās. vñ dr. Dicit ei philippus. Dñe ostē. no. pa. & suffi. no. Nō visum negauit: sȝ ostēdi sibi rogauit. neqꝫ ostēsionē vel in corporalis ɔtēplatiōis intutū desiderauit: sȝ demonstrationē itelligēdi ei' q visum ē postulauit. filiū eni in habitu hoīs viderat: sȝ quō per id patrē viderit nescit. nā & ostensio illa intelligēdi potius eēt demonstratio q̄ vidēdi. subiecit: & sufficit nobis. Aug. j. de trini. Illa enim leticia qua nos adimplebit cū vultu suo nihil amplius requiretur. quod bene intellexerat philippus: vt diceret. Dñe ostē. no. pa. & suf. no. Sed nondū intellexerat eo quoqꝫ modo ad ipsȝ se potuisse dicere. Domine ostēde nobis te & sufficit nobis. Ut enim hoc intelligeret responsum est ei a dño. vñ sequitur. Dixit ei iesus. Tāto tēpore vo. sum: & non cogno. me. Aug. sup Jo. Sed quomō hoc dicit. cū & quo iret scirēt: & viā scirent nō ob aliud nisi q ipm scirēt? Sȝ facile ista questio soluit si dicamus q cū aliq coꝝ sciebant. aliqui nesciebāt de quib' erat philippus. Hyla. de trini. Arguit ergo aplm in cognoscendo se ignorantē. cū eni ea que gereret ppria deo eēnt calcar' vndas: iubere

Questio pulchra

vētis: pctā dimittere: mortuis vitā reddere: huic querele omnis orta cōquestio est: q i homine assumpto dei nō intellecta natura ē. Et ideo postulātı vt sibi prem ondēret ait. Philip. q vi. me. vi. r pa. Aug. So lemus em de simillimis duobus ita loqui. Uidisti illū. sic ergo dictum est. Qui vi. me: vi. r pa. nō q ipse sit pater r filius: sed q a pris similitu dine i nullo prorsus discrepet fili⁹. Hyla. vij. de tri. Non aūt ille hic vi sum oculoꝝ carnaliū significat. non

Trinitas i vnitate essē tte.

em hoc qd ex partu virginis carna le est: ad ɔtēplandā in eo dei formā r imaginē pficit: sz intellect⁹ dei fi lius id pstat: vt intellect⁹ r pater sit. Dū ita imago est vt nō differat ge nere: sz significet auctoritatē. nō em solitarium sermo significat r indiffe rentē: tñ naturā pfessio docet. Cuz em dr. Et prem: Exclusa est singula ris atq vnici intelligētia. Et qd reli quum est: nisi p nature vnicā simili tudinē pr p filiū visus sit. Aug. Sz nunqd obiurgādus est q cū similez viderat: etiā illū cui est similis vult videre? Sed ideo discipulū dns ar guebat: qm cor postulātis videbat Tanq em melior eēt pr q fili⁹: ita philippus patrē nosse cupiebat. r ideo nec filiū sciebat: quo alium me liorē eē credebat. Ad hūc ergo sen sum ɔtingendū dictum est. Nō cre dis q ego in prē r pr in me est. q. d. Si ad te multū est hoc videre: saltē qd nō vides crede. Hyla. Que em ignorādi prem aut ostēdēdi ignorā tibus necessitas relinquebat: cum pr in filio visus eēt ex ppuetate na ture: dum ex indifferentia vnitatis vnū sint natus r generās: vt hic ser mo domini sequeret. Non cre. quia ego in pa. r pr in me est. Aug. pri mo de tri. Uolebat em eum ex fide viuere: anteq illud posset videre: r ideo dicit. Nō credis. Cōtēplatio

Contēplatio ē merces fidei.

quippe merces est fidei: cui merce dı p fidē corda mund ant. Hyla. vij. de tri. Pater aūt in illo est: r filius in patre: non per duplicē cōuenien tium generū coniunctionē: neq per insitā capacioris substātie naturā: qr per corporalē necessitatem exte riora fieri his quibus ɔtinent inte riora nō pnt: sed per natiuitatez vi uētis nature ex viuēte dū nō aliud ex deo q deus nascit. Hyla. vij. de tri. Naturā em suā: vt ita dicam: se quit indemutabilis deus indemuta bilē gignens deū. Ne e naturā suaz deserit ex idemutabili deo indemu tabilis dei pfecta natiuitas. Sub sistentē igit in eo dei naturā intelli gimus: cū in deo de⁹ sit: nec praeter eū qui est deus quisq alius de⁹ sit Chry. Uel aliter. Totū philippus hic corporeis oculis patrē volebat videre: qr r ipsum filiuz ita se existi mabat vidisse: fortassis a pphetis audiēs: qm vidi dnm. r ideo dixit. Ostēde nobis patrē. Etenim iudei interrogauerūt. Quis ē pater tu⁹? r petrus r thomas quo tret: r nul lus didicit manifeste. vt ergo nō vi deatur onerosus esse philippus: r ipse interrogans: ostēde nobis pa trē adiūgit. Et sufficit nobis. i. nihil plus querimus. dns aūt non dixit ei Impossibile petis: sed ostēdit. qm neq ipsum filiū vidit. nā si hunc po tuisset videre: r illū vidisset. Et ideo dicit. Tāto tempore vo. sum. r non cogno. me? philippe. Nō dixit. non vidistis me: sed nō cognouistis me. quātum ad hoc. s. q fili⁹ hic manēs qd pater decēter in seipso ondit eū qui genuit. Deinde diuidēs hypo stases ait: qui vi. me: vi. r pa. ne qs dicat qd ipse est pater: ipse filius. Ondit aūt per hoc: qm neq filium visu corporeo vidit. Si autem ali

Ex creaturꝭ de⁹ nō perfecte videtur.

quis hic visum cognitionem dicere velit: non cōtradico. q. d. qui cogno uit me cognouit r patrem: sed nō di xit hoc: sed ɔsubstantialitatē repre sentare volens dixit. qui meaz sub stantiam vidit: vidit r eam que pa tris. Unde patet q non est creatu ra. creaturam enim videntes deuz nesciunt omnes.

nesciunt omnes. Philippus etiam
substantiam patris videre quere-
bat. Si ergo alterius substantie
esset non diceret: qui videt me vi-
det et patrem: sed nec aliquis in ar
gento auri substantiam videre po
test. non enim alia per aliam appa
ret natura. Augu. Deinde non ad
solum philippum sed ad omnes plu
raliter loquitur dicens. Uerba que
ego lo. vo. a meipso non loquor. qd
est. A meipso non loquor: nisi a me
ipse non sum qui loquor? et quip-
pe tribuit quod facit: de quo est
ipsi qui facit. Hylarius. vij. trini.
Unde neque se filium denegauit nec na
ture in se paterne virtutis abscon
dit nam dum loquitur ipse in substã
tia manens loquitur. dum autem non a
se loquitur: natiuitatem in se dei a deo
testat. Chry. Uide autem abũdãtẽ sup
vnius substãtie demõstrationẽ. nã
subdit. Pater autem in me ma. ip. fa.
ope. q. d. Nequaquam aliter facit pa-
ter et aliter ego: sicut et alibi ait. Si
nõ facio opera patris mei non cre
datis mihi. Sed quomodo a verbis
incipiens ad opera venit? Conue-
niens enim erat dicere. Ipse loquitur
verba. Sed duo ponit de doctrina
et signis: aut quia verba opa erant
Augu. Nam qui proximum loquen-
do edificat bonum opus operat. In
his duabus sententijs diuersi no-
Here- bis aduersant heretici. Arriani di
ses due cunt. Ecce inequalis est patri filius
collidũ- nõ a seipso loquitur. Dicunt sabel
tur. liani. Ecce qui pater est ipse est fi-
lius. Quid est. Pater in me manẽs
ipse facit: nisi in me maneo ego q
facio? Hyla. vij. de tri. Sed mane-
re in filio patrẽ nõ ẽ singularis atque
vnici. operari vero per filium patrẽ
non est desertus aut extere: sicut non
vnius est non a se loqui qui loquitur
neque rursus alieni ac separabilis
loqui per loquentẽ. Et quia in se patrẽ
loqui et operari docuerat: perfecte
huius vnitatis fidem statuit dicẽs.
Credite mihi quia ego in patre: et
pater in me est. ne scilicet per virtutis
efficientiam: et non per nature: q

sm natiuitatẽ est: proprietatẽ pater
in filio et operari crederetur et lo-
qui. sic enim habetur in greco. No
stra littera habet. Non creditis
quia ego in patre et pater in me ẽ?
Augu. Antea solus philippus ar-
guebatur. Chry. Si vero non suffi
cit hoc ad ostendendum consubstã
tialitatem: saltem ab operibus di-
scite. vnde subditur. Alioquin pro-
pter opera ipsa credite. Uidistis et
signa cum auctoritate: et omnia q
deitatis erãt propria: et que solus
pater operatur: peccata soluta mor
tem recedentem et huiusmodi. Au
gusti. Hoc ergo propter opera cre-
dite: quia ego in patre et pater in
me est. Neque enim si separati esse-
mus inseparabiliter operari vlla
ratione possemus.

Amen amẽ dico vobis qui
credit in me opera que ego fa
cio et ipse faciet: et maiora ho
rum faciet: quia ego ad patrẽ
vado. Et quodcunque petieritis patrem
in nomine meo hoc faciam vt
glorificetur pater in filio. Si-
quid petieritis me in nõie meo
hoc faciam.

Chry. Quia dominus dixerat: pro-
pter opera credite ostendens quo-
niã nõ hoc solum pot: sed multo ma
iora: et quod est mirabilius alijs pot
dare adiunxit. Amen amẽ di. vo. q
cre. in me opera que ego fac. et ip.
fa. et ma. ho. fa. Aug. Sed que sũt
ista maiora? an forte quod egros ipsis
transeuntibus etiã eorum vmbra sa-
nabat? Maius est enim quod sanet vm
bra quam fimbria. verũtamẽ qñ ista di Mira-
cebat verborum suorum facta et opera cula apo
cõmẽdabat. Cum enim dixit. Pater in stolorum
me manens ipse facit opera: q opa quo ma
tunc dicebat: nisi verba que loque iora.
batur: et eorum verborum fructus
erat fides illorum? Uerũtamen euã
gelizantibus discipulis non tã pau
ci quam illi erant: sed gentes etiam cre
diderunt. Nonne ab ore ipsius di

nes ille tristis abscessit: et tñ postea
qđ ab illo auditũ nõ fecit vnus: fe-
cerũt multi: cũ per discipulos loq̄re
tur. ecce maiora fecit predicatus a
credẽtibus q̃ locut⁹ audientibus.
Uerũ hoc adhuc mouet q̧ hic maio
ra p apostolos fecit: nõ aũt ipsos
tantũ significans ait. Qui credit in
me: nunquid inter credẽtes in xp̄m
non est cõputandus qui non fece-
rit opera maiora q̃ christus? durũ
est nisi intelligat. Apostolus dicit.
credenti in eum qui iustificat im-
pium deputatur fides ad iustitiaȝ.
In hoc opere faciemus opera xp̄i
qz et ipsum credere in christuȝ opus
est christi: hoc opatur in nobis non
vtiq̧ sine nobis. Audi ergo. Qui
credit in me: ope. que ego fa. et ipse
fa. Prius ego facio: deinde et ipse fa
ciet: qz facio vt faciat: que opera ni
si vt ex impio iustus fiat? qđ vtiq̧
in illo sed non sine illo christus ope
ratur. prorsus hoc maius esse dixe
rim q̃ creare celum et terram. Celũ
enim et terra transibũt: predestina-
torũ autẽ salus et iustificatio p̄ma-
nebit: sed in celis angeli opera sũt
christi: numquid etiã his operibus
maiora facit qui cooperatur xp̄o
ad suã iustificationeȝ? iudicet qui
potest vtrum maius sit iustos crea
re q̃ impios iustificare. certe si eq̄-
lis sit vtrunq̧ potentie: hoc maioris
est misericordie: sed omnia opera
intellige christi vbi ait. Maiora ho
rum faciet. Nulla necessitas cogit.
horũ enim forsitan dixit que illa ho
ra faciebat. tunc autẽ verba fidei
faciebat. et vtiq̧ minus est verba iu
sticie p̄dicare: qđ fecit propter nos
q̃ impios iustificare: quod ita fa-
cit in nobis vt faciamus et nos. Ma
gnã aũt spem dñs suis p̄misit oran
tibus dicẽs. Qz ego ad patrẽ vado.
Chry. Hoc est nõ pereo: sed in pro-
pria manebo dignitate et i celis ego
vel hoc dicit: ac si diceret. Uestrum
est decetero miracula facere. ego
enim vado. Aug. Et ne quisq̧ hoc
sibi tribueret: vt et illa opa maiora
seipsum facere ostenderet: adiecit.

Duo opera dei cõperãt

Et qđcunq̧ pe. pa. in no. me. hoc fa
ciã. Qui dixerat. Faciet: post ait:
faciã. tãq̃ diceret. Non vobis hoc
impossibile videat. non eñ poterit
esse maior me qui credit in me: sed
ego sum facturus et tũc maiora q̃
nũc: maiora p eũ qui credit in me
q̃ nũc p me: qđ nõ est defectio: sȝ di
gnatio. Chr. Dicit aũt in noĩe meo
qz et ap̄li dicebãt. In noĩe xp̄i iesu
surge et ambula. Oĩa eñ signa que
fecerũt: ipse faciebat: et man⁹ dñi
erat cũ illis. Theo. Expõit aũt no
bis p hoc miraculorũ doctrinã. naȝ
per orationẽ ac inuocationẽ sui no
minis põt q̇s exercere p̄digia. Au
gu. Sed q̇d est. Qđcũq̧ petieritis?
cũ videam⁹ plerũq̧ fideles ei⁹ petẽ-
re et nõ accipe: an forte p̄pterea qz
male petũt i male ei vsur⁹ eo: qđ vult
accipe deo potius miserãte n̄ accipit
quo ergo intelligẽdũ est. Qđcunq̧
petieritis hoc faciã: si deus aliqua
petẽtib⁹ fidelib⁹ et cõsulẽdo non fa
cit? an forte solis ap̄lis hoc dictum
debem⁹ accipe? absit. supius eñ di
xerat. Qui cre. in me: ope. que ego
fa. et ipse fa. Ipsos quoq̧ si cogite
mus ap̄los inuenim⁹ euȝ qui plus
oĩbus laborauit rogasse: vt ab eo
discederet angelus sathane: nec tñ
qđ rogauerat accepisse. Sed audi
q̧ illuc positũ est. In no. me. qđ est
christ⁹ iesus: christ⁹ regẽ. iesus sal-
uatorẽ significat: ac p hoc qđcũq̧ pe
tim⁹ aduersus vtilitatẽ salutis nõ pe
tim⁹ in noĩe saluatoris: et tñ ipse sal
uator est: nõ solum qñ facit qđ peti
mus: verũ etiã qñ nõ facit: qm̃ qđ
videt peti cõtra salutẽ: nõ faciẽdo
se exhibet saluatorẽ. Nouit eñ me
dicus q̇d pro sua: q̇d cõtra suã salu
tẽ poscat egrot⁹. et iđ contraria po
scentis non facit voluntatem: vt fa
ciat sanitatem. Sane quedam q̃-
uis in nomine eius petamus: non
tunc quãdo petim⁹ facit: sed tñ fa
cit: differt enim qđ petimus: nõ ne
gatur. Continuo autem subiecit.
Ut glori. pater in fi. siquid. peti. in
nomine meo hoc faciam. Nullo
modo igitur sine patre filius fa-

Qđ pul chra.

Nomẽ iesu exponit.

eit: qñquidem vt in illo pater glo=
rificetur propterea facit. Chryso.
Cum enĩ filius ostẽdatur magna
potens: glorificabit illẽ qui genuit.
ideo autem secũdo id ponit vt cer
tificet suyp sius sermonẽ. Theop.
Attende etiã seriẽ paterne glorifi=
cationis. In nomine iesu facta sũt
signa per que credebant apostolo
rum sermonibus: et sic dũ ad noti=
ciam patris peruenirent glorifica
batur pater in filio.

¶ Si diligitis me mandata
mea seruate: ⁊ ego rogabo pa
trem: ⁊ alium paraclytũ dabit
vobis vt maneat vobiscũ in
eternũ: spiritũ veritatis quem
mundus non põt accipere: qꝛ
non videt euꝫ: nec scit eũ. Uos
autẽ cognoscetis eũ: qꝛ apud
vos manebit: et in vobis erit.
¶ Chry. Qꝛ dominus dixerat. Qđ=
cunqꝫ petieritis: hoc faciã. vt non
estiment omnẽ simpliciter petitio=
nẽ valere: induxit. Si di. me mã. mea
ser. q. d. tunc faciam quod petitis.
Uel qꝛ audientes: qm̃ ad patrẽ va=
do. consequẽs erat eos turbari di
cit: non est hoc me amare vt turbe
mini: sed vt faciatis mãdata mea:
hoc ẽ ei amor obedire et credere ei
qui diligit. Qꝛ vero consequẽs erat
eos vehemẽter inquirere carnis
pñtiã: et illã hr̃e ꝯsolationẽ quam
prius habuerũt subiungit. Et ego
ro. pa. et aliũ para. da. voƀ. Aug.
In quo oñdit et seipsum esse para
Spũs sanctus qõ paraclyt⁹. clytum. Paraclyt⁹ autẽ latine đr ad
uocat⁹: et dcm̃ est de xp̃o: aduoca=
tũ hẽm⁹ apud patrẽ iesũ xp̃ꝫ iustũ.
Alcui. Ul' paraclytũ. i. cõsolatore ꝫ.
hẽbãt. n. et tunc vnũ cõsolatorẽ ꝗ
miraculorũ dulcedine ⁊ predicatio
ne eos erigere ⁊ cõfortare solebat.
Didy. de spũ scto. Sꝫ spm̃ scm̃ aliuꝫ
paraclytũ nõiauit: nõ iuxta natu=
re dr̃iam sed iuxta operationis
diuersitatẽ. Cũ ei saluator media=
tor ꝫ legati ꝑsonã hẽbat ex ꝗ põti=
fex depcẽt ꝓ pctis nr̃is spũscs̃ ꝫm
aliã significationẽ ꝑaclyt⁹ ab eo ꝙ
ꝯsolat' i tristicia positos nũcupat⁹
est. Uerũ noli ex filij ⁊ spũscti opa
tione diuersa varias estimare na=
turas: siqđẽ in aliõ loco reperit pa
raclyt⁹ spũs: legati apud pr̃em ꝑso=
na fungi vt ibi. Ipse spũs interpel
lat ꝓ nobis. Saluator quoqꝫ ꝯsola
tionẽ opatur in cordibus eorum: qꝛ
indigẽt: scriptũ est eñ. Et humiles
pplĩ sui cõsolatus est. Chr. Ait ãt.
Rogabo patrẽ: vt fidedignũ faciat
eis sermonẽ: qm̃ si dixisset. Ego mit
tã: nõ simplr̃ credidissent. Augu. cõ
tra arrianos. Qui tñ vt inseparabi
lia sua ⁊ p̃ris opa demõstraret ali=
bi. ait. Cũ abiero mittã eũ ad vos.
Chry. Quid aũt aplĩs plus hr̃et: si
p̃rem solũ rogaret vt spm̃ alijs da
ret: qm̃ illi multotiẽs ⁊ sine oratio
ne ostenduntur hoc facientes. Al
cui. Rogabo igitur dicit vt inferior
ꝫm humanitatem patrem meũ: cui
sum equalis et cõsubstantialis ꝫm
diuinam naturam. Chrysosto. Di
cit autem vt maneat vobiscum in
eternum: quoniam neqꝫ post morte
recedit. per hoc etiam occulte insi
nuat ꝙ spiritussanctus non patiet
mortem vt ipse neqꝫ abibit. Ne au
tem paraclytum audientes rursus
incarnationem aliam suspicentur
et oculis putent eum videre subiũ
git. Spiritum veritatis quem mũ
dus non potest accipere: quia non
videt eum: nec scit eum. Augusti.
Hic est vtiqꝫ in trinitate spiritussã
ctus quem patri et filio consubstã
tialem et coeternum fides catholi
ca profitetur. Chrysostomus. Spi
ritum autem veritatis eum vocat
per hoc ꝙ figuras veteris testamẽ
ti manifestat. Mundum autem hic
malos dicit. visionem autem certis
simam cognitionem dicit: qꝛ [illegible] vi
sus est apertior sensus. Beda. No
ta etiam ꝙ cum spiritumsanctum
spiritum veritatis dicit: spiritũsan
ctũ esse spiritum suũ ostẽdit. Dein
de cum a patre eum dari narrat: Spũs [illegible] ratis
p̃ris etiã eum spiritũ esse declarat quõ [illegible] intel
atqꝫ per hoc spũsanctus a patre ꝓce ligi[illegible]r.

dit z filio. Greg. v. mora. Spũs autẽ
sctũs oẽm quẽ repleuerit: ad deside
randa inuisibilia accẽdit: z quoniã
mũdana corda solum visibilia dili=
gũt: hũc mũdus nõ accipit: qi ad di=
ligenda inuisibilia nõ assurgit. Se=
culares etenĩ mẽtes quãto se foras
per desideria dilatãt: tanto ad rece=
ptionẽ illius signũ cordis angustãt.
Augu. Sic aũt mundũ. i. mũdi dile
ctores dicit nõ posse accipe spm̃ san=
ctum: velut si dicam⁹. Iniustitia iu=
sta esse non põt. Mũdus ergo. i. mũ
di delectores nõ potest eũ accipere:
qi non videt eum. Non enĩ habet in
uisibiles oculos mundana dilectio:
per quos videri. spũssanct⁹ nisi inui
sibiliter non potest. Sequit. Uos au
tem cog. euz: qi apud vos manebit.
Sed ne putarent qđ dictũ est. Apud
vos manebit: ita dictũ quẽadmodũ
apud hoies hospes visibiliter ma=
nere ꝯsueuit: adiecit. In vobis erit.
Chrysosto. q. d. Non ita apud vos
manebit sicut ego: sꝫ in vestris habi
tabit animabus. Augustinus. Pri⁹
autem est esse alicui: post manere.
Sꝫ exposuit qđ dixerat. Apud vos:
cum adiũxit. In vobis. Si enĩ nõ sit
in vobis: non potest esse in voƀ eius
scientia. sic enim a vobis videtur in
vobis et vestra consciẽtia. Grego. ij.

Qđ pulchra.

mora. Si aũt spũssanct⁹ i discipulis
manet: quomodo iam singulare si=
gnuz erit quod in mediatore perma
net: ſm illud. Supra quẽ videris spi
ritum descendentez et manentẽ: hic
est qui baptizat. quod tamẽ citi⁹ co
gnoscimus si dona eiusdez spiritus
discernam⁹. In his enim donis sine
quibus ad vitam perueniri non po
test: spiritussanct⁹ in electis omnib⁹
semper manet. In illis aũt quibus
non nostra vita seruat: sed aliorum
queritur: nequaꝙ semp manet. Ali
quãdo enim seia signorũ ostensioni
bus subtrahit vt eo humilius virtu
tes eius habeant. christus autez in
unctis euz et semp habet presentẽ.
Chrysosto. Hic autez sermo opposi
tas hereses velut vno ictu sustulit.
nam dicere aliũ ostendit eius: id est
spiritus hypostaseos differentiam:
dicere vero paraclytum substantie
cognationẽ. Augusti. contra sermo.

arria. Consolatorez enim quod offi — Hereses
ciuz tanꝙ persone infime in trinita — opposi=
te spiritui sancto deputant. deum di — te colli=
cit apostolus: ſm illud. Is qui cõso — duntur.

latur humiles: cõsolat⁹ est nos de⁹.
Deus est itaꝙ spiritussanct⁹ qui cõ
solatur hũiles: aut si hoc de patre:
vel filio dictũ ab apostolo volũt acci
pi: desinant consolationis tanꝙ mu
nere proprio separare a patre et fi
lio spiritũsanctũ. Aug. sup Joã. Si
cuz charitas dei diffusa sit in cordi
bus nostris per spm̃ sanctũ qui dat⁹
est noƀ: quomodo diligem⁹ et mãda
ta christi seruabim⁹ vt eum accipia
mus: quem nisi habuerim⁹: dilige
re et mãdata seruare non possum⁹:
an forte precedit in nobis charitas
qua diligamus christũ. vt diligẽdo
christũ eiusꝙ faciendo mãdata me
reamur accipe spiritũsanctũ vt cha
ritas dei patris diffundat in cordi
bus nostris: peruersa est ista sentẽ
tia. Qui eniz se filiũ dei diligere cre
dit et patrẽ non diligit profecto nec
filium diligit: sed quod sibiipsi vide
tur confinxit. Restat ergo vt intelli=
gamus spm̃sanctuz habere qui dili
git: et habendo mereri vt plus ha
beat: et plus habendo plus diligat.
Iaz itaꝙ habebant spiritũ discipu
li quẽ domin⁹ promittebat: sꝫ dãdus
eis erat amplius. habebãt occulte:
accepturi erant manifeste: proinde
nonsolum nõ habẽti: verũetiam ha
benti non incassuz pmittit: nõ habẽ
ti quidem vt habeatur. habenti aũt
vt amplius habeatur. Chryso. Qñ
igitur discipulos purgauerat per sa
crificium passionis: et peccatuz solu
tum erat: et ipsi ad pericula et ago
nes mittebant: oportebat spiritum
sanctũ venire abundanter. Non au
tem statim post resurrectionez: vt in
multo eius constituti desiderio: cuz
multa euz suscipiant gratia.

¶ Nõ relinquã vos orphanos:
veniã ad vos. Adhuc modicũ:

et mundus iam me non videt. Vos autẽ videtis me:qꝛ ego viuo: et vos viuetis. In illo die vos cognoscetis:qꝛ ego sum in patre meo:et vos in me:et ego in vobis. Qui habet mandata mea et seruat ea:ille est qui diligit me. Qui autẽ diligit me:diligetur a patre meo:et ego diligam eum:et manifestabo ei me ipsum.

¶ Aug. Ne quis putaret ꝙ ita spm̃ scm̃ dñs daturꝰ fuerat:velut per se ipm̃ nõ ꝛ ipse eẽt futurꝰ cũ eis adiecit ꝛ ait. Nõ relinquã vos orphanos. Orphani pupilli sunt. Illud enĩ est grecũ:hoc latinũ. Quãuis ergo nos filiꝰ dei suo patri adoptauit filios: tñ in hꝰ etiã ipe erga nos ipaternum ondit affectũ. Et quidẽ a principio dixerat. Uenietis quo ego vado. sꝫ qꝛ hoc lõgũ tps erat: pmisit spm̃. Et qꝛ nesciebant qd est hoc pmittit eis suã p̃sentiã quã marie qrebãt cũ dicit. Ueniã ad vos. Ne tñ rursus eãdem qrãt p̃ntiã: qualẽ ꝛ priꝰ habuerunt:occulte hoc excludit cũ subdit. Adhuc mo. ꝛ mũ. me iam nõ vi. vos aũt vide. me. ac si diceret. Ueniã quidem ad vos :mõ tñ vt priꝰ vobiscũ p vnãquãqꝫ diẽ ꝯsistens. Et ne dicãt. Qualiter igit̃ iudeis dixisti. Amodo nõ videbitis me. soluit opinionẽ dicẽs. Ad vos solos veniã. Aug. Ui debat enĩ tũc eũ mũdꝰ carneis oculis in carne ꝯspicuũ. nõ aũt videbat ꝙ in carne ṽbũ latebat: sꝫ quoniam post resurrectionẽ etiã carnẽ suam quam non solum videndam:verum etiam contractandã demonstrauit suis : noluit demonstrare non suis: hinc dictum est. Adhuc modicum et mundus iam me non videt. vos autem videbitis me. Sed quoniã in iudicio eum mundus videbit:quo nomine significati sunt a regno eiꝰ alieni: melius intelligitur illud etiam tempus significare voluisse quãdo in fine seculi auferetur ab oculis dã-

Orphanus vox greca.

natorum : vt eum decetero videant diligentes. Modicum autem dixit: quia id quod prolixum videtur hominibus : breuissimũ est ãte oculos dei. Sequitur: qꝛ ego viuo et vos viuetis. Theo. q. d. Et si mortẽ subiero:tamen resurgo:vos quoqꝫ viuetis:hoc est cũ videritis me letabimini:ꝛ tanqꝫ mortui reuiuiscetis in apparitione mea. Chryso. Mihi autẽ videtur vitam nõ p̃sentẽ dicere sed futurã: ac si dicat. Mors crucis non distare faciet vos a me in finem:sed momẽto paruo occultabit me a vobis. Augu. Cur autẽ de p̃senti se dixerit viuere:illos autẽ de futuro eẽ victuros:nisi qꝛ et vitam carnis resurgẽtis qualis in ipso precedebat et illis est pollicitus secuturaꝫ:et qꝛ ipsiꝰ mox futura erat resurrectio: p̃sentis tpis ponit verbum: ꝓpter significãdã celeritatẽ. Illorum autẽ qm̃ seculi differẽ in finẽ non ait:viuitis:sed viuetis. Quia ṽo viuet ille: ideo ꝛ nos viuemꝰ. per hoĩem quippe mors : ꝛ per hoĩem resurrectio mortuorũ. Sequit̃. In illo die. de quo scꝫ ait. Et vos viuetis. Uos cognoscetis. cõtemplãdo: quis et nũc credendo nouerimꝰ. qꝛ ego sum in patre:et vos in me et ego in vobis. qꝛ qñ viuemus ea vita qua mors absorbetur: tũc perficietur hoc ipꝫ qd nũc ichoatum est iam per ipm̃ : vt sit in nobis et nos in ipso. Chryſ. Uel in illo die cũ resurgã cognoscetis: qꝛ cum viderunt eũ resurrexisse et esse cum eis: tunc certissimã fidem didicerũt. Magna enĩ erat virtus spũssancti q̃ ola eos docebat. Qd aũt dictũ est. Ego suꝫ in patre: hũilitatis est. Qd autẽ dicit. Et vos in me et ego in vo. humanitatis est ꝛ auxilij qd est a deo. Cõsueuit enĩ scriptura multotiens eisdem verbis in deo ꝛ hoĩbus possetis nõ sĩr vti. Hyla. viij. de tri. Uel hoc dicit vt cũ ille in patre p naturã diuinitatis esset:nos aũt in eo p corporalẽ eiꝰ natiuitatẽ: ꝛ ille rursus in nobis p sacramẽti mysterium inesse crederet. Ipe enĩ testatꝰ est:qui edit carnẽ meã: ꝛ bibit sanguinẽ meũ:in

Anag... gica ... positi...

niēdo: venimus obediendo: veniūt
illuminādo: venim⁹ intuēdo: veniūt
implendo: venim⁹ capiēdo: vtsit no
bis eoꝝ nō extranea visio sed in-
terna. et in nobis eoꝝ non transito
ria mansio sed eterna. vñ sequitur.
Et mansio. apud eū facie. Grego. in
home. In quorūdam etenī corda ve
nit et mansionē nō facit: qꝛ per com
punctionē quidē respectū dei perci
piunt: sed tētationis tpe hoc ipm qd
cōpuncti fuerant obliuiscūtur. sicqꝫ
ad perpetrāda pctā redeūt: ac si hec
minime planxissent. Qui ergo deuꝫ
vere diligit in eius corde dñs venit
et mansionē facit: qꝛ sic eū diuinita
tis amor penetrat: vt ab hoc amore
tentationis tpe nō recedat. Ille enī
vere amat cuius mentem delectatio
praua ex cōsensu nō superat. Aug.
An forte putabit māsionē in dilecto
re suo facientibus patre et filio exclu
sus esse ab hac māsione spūsanct⁹?
Quid ē ergo qd superius ait de spū
sancto apud vos manebit et in vobis
erit: nisi forte quisqꝫ sic absurdus ē
vt arbitref cum pater et filius vene
rint discessurū inde spmsctm tanqꝫ lo
cum daturū maiorib⁹? Sed et huic
carnali cogitationi occurrit scriptu
ra cū dicit: Ut maneat vobiscum in
eternū. In eadē ergo mansione cuꝫ
ipsis erit ineternum: qꝛ nec ille sine
ipsis venit: nec illi sine eo: sed ppter
insinuationē trinitatis: psonis sin-
gulis nolatis dicūtur qdam: non tñ
alijs sepatis intelligūtur: ppt eius
dem trinitatis substantiā. Greg. in
home. Tanto aūt quisqꝫ a superno
amore disiungif quanto inferi⁹ dele
ctatur. vñ subdif. Qui nō di. me ser
mo. meos non seruat. De dilectione
ergo conditoris lingua mēs et vita
requiraf. Chryso. Uel aliter totum.
Estimauit iudas: sicut mortuos vi-
demus in somno: ita et se eū esse vi
suros. vnde querit. Quid est qꝫ de-
bes te manifestare nobis et nō mū
do. q. d. ve nobis qñ morieris: et vt
mortuus debes nobis assistere. Ne
igitur hoc suspicentur dicit. Ego et
pater ad eum veniem⁹ q. d. Sicut pa
ter manifestat seipsū: ita et ego: et mā
sionem apud eum faciemus: quod
somniorum non est. Sequitur. Et
sermo. quem audi. nō est meus: sed
eius qui mi. me patris. q. d. non me
solum: sed neqꝫ patrem amat qui hūc
non audit sermonē. Dicit autē hoc:
quoniā nihil extra patreꝫ loquitur:
neqꝫ preter id quod illi videtur. Au
gu. Et fortasse propter aliquā distin
ctionem. vbi suos dixi: pluraliter
sermones dixit dicens. Qui non di-
ligit me sermones meos nō seruat.
Ubi autē sermonē hoc est verbum
non suū esse dixit: sed patris: seipm
intelligi voluit. non enim solum sed
patris est verbū: quomodo nec sua
imago sed patris: nec suus filius sꝫ
pris. Recte igif auctori tribuit qd
facit equalis a quo habet hoc ipm
qꝫ illi est indifferēs equalis. Chrys.
Quia vero eorū que dixerat: quedā
manifesta erant. et quedam non in-
tellexerunt: vt non turbarētur sub-
iungit. Hec lo. sum vobis apud vos
manens. Augusti. Alia est illa man
sio quā promisit futuram: alia vero
hec quā psentē esse testatur. illa spi
ritalis est atqꝫ intrinsecus mentib⁹
redditur: hec corporalis forinsecus
oculis atqꝫ aurib⁹ adhibef. Chrys.
Ut autē eius corporalē recessum fa-
cilius sustinerent: pparat eos pmit
tens qꝫ eius recessus magnorꝫ eis
esset futurus causa bonoꝝ: qꝛ donec
ipse apd eos corporaliter manebat:
et spūs nō venerat: nihil magnū po-
terant scire. vnde sequif. Paracly⁹
aūt spūssctūs quē mit. pater in nōie
meo ille vos do. oīa: et sug. vo. omia
quecūqꝫ dixero vobis. Grego. Greca
locutiōe paracly⁹: latina aduoca-
tus dicif vel consolator. Qui idcirco
aduocatus dicif: qꝛ pro errore delin
quētiū apud iustitiā patris interue
nit: dū eos quos repleuerit exoran-
tes facit. Consolator aūt idē spūs vo
catur: qꝛ de peccati ppetratione me-
rentibus dum speꝫ venie preparat:
ab afflictione tristitie menteꝫ leuat.
Chrysosto. Continue autē eum pa-
racly⁹ vocat propter cōtinētes eos

Amoris veri signum.

Mansionis promisse qualitas.

tribulationes. Didymus de spiritu sancto. Spiritū aūt sanctū a patre in suo mitti noie saluator affirmat: cū pprie nomē saluatoris sit filius: siquidē nature cōsortiū: et vt ita dicā pprietas psonarū ex ista voce signi ficat. filij quippe tantūmodo est in noie patris venire: salua pprietate filij ad patrē. nullus aūt ali⁹ venit in noie patris: sed verbi gratia. In noie dñi dei et oīpotētis. Quomodo igit serui qui in noie dñi veniūt: p hocipsum q subiecti sunt et seruiūt indicāt dñm: serui quippe sunt dñi: sic et filius qui venit in noie patris: portat eius nomē p hoc q vnigenit⁹ dei filius approbat. Qr ergo spiritussanctus in noie filij a patre mittitur: ostendit qr vnitate sit iunctus ad filiū: vñ et filij dictus est spiritus p adoptionē suā: filios faciens eos qui se recipere voluissent. Iste aūt spiritussanctus qui venit in noie filij missus a patre: docebat oīa eos qui in fide xpi pfecti sunt. Oīa autē illa q̄ spiritualia sunt et intellectualia veritatis et sapientie sacramēta. Docebit vo nō sicut q̄ artes aliquas et sapientiā studio industriaqꝫ didicere sꝫ quasi ipsa ars atqꝫ doctrina et sapiētia: veritatisqꝫ spiritus inuisibiliter menti insinuat sciam diuinorum. Grego. Nisi aūt idē spirit⁹ cordi adsit audientis: ociosus est sermo doctoris: nemo ergo docenti homini tribuat qd ex ore docētis intelligit: qr nisi intus sit qui doceat: doctoris lingua exterius in vacuū laborat. Sed et ipse conditor nō ad eruditionē hominis loquit: si eidē homini p vnctionē spiritus nō loquat. Augu. Nunquid aūt dicit filius et docet spiritussanctus: vt docente filio verba capiamus. docente aūt spiritussancto eadē verba intelligamus? Oīa igitur et dicit et docet trinitas. Sꝫ nisi etiā sigillatim cōmēdaret: eā nullo modo hūana caperet vtcumqꝫ posset infirmitas. Grego. Requirendū vo nobis est cur de eodē spiritu dicat. Suggeret vobis oīa: cuꝫ suggerere soleat esse minoris: sed qr suggerere aliquando dicimus subministrare: inuisibilis spirit⁹ suggerere dicitur nō q nobis sciam ab imo inferat: sꝫ ab occulto. Aug. Uel q addit. Suggeret. i. cōmemorabit vos: intelligere debem⁹ etiā q iubemur nō obliuisci saluberrima monita ad gratiā pertinere: qua nos ꝯmemorat xps. Theophi. Spiritus itaqꝫ sanctus et docuit et cōmemorauit. docuit quidē quecūqꝫ nō dixerat eis xps tāqꝫ nō valentibus portare. Cōmemorauit vero quecūqꝫ dñs dixerat: sed obscuritatis causa vel intellectus tarditate: cōmēdare memorie nequiuerūt. Chryso. Quia vero et hec audiētes turbabant excogitātes odia et ꝓlia sibi imminere post eius recessum: rursus eos cōsolat dicens. pacē relinquo vobis: pacem meam do vobis. Augustinus. Pacem nobis reliquit in hoc seculo: in qua manētes hostem vincimus: et vt etiā hic inuicē diligam⁹: pacē suā nobis dabit in futuro seculo: qn sine hoste regnabimus: vbi nunqꝫ dissentire possum⁹. Pax aūt nobis ipse ē et cū credim⁹ qr est. et cū videbimus eū sicuti est. Sꝫ quid est q vbi dicit. Pacē relinquo vobis: nō addit meā: vbi vero ait. Do vobis: ibi dixit meā: vtrū subaudiendū est meā: et vbi dictū nō est: an forte et hic aliquid latet? Pacē enim suā eā voluit intelligi qualē habet ipse. Pax vero ista quā nobis reliquit in hoc seculo: nostra potius dicenda est q̄ ipsius. Illi qppe nihil repugnat in seipso. qr nullū habet omnino peccatū: nos aūt talē pacē nunc habemus: in qua adhuc dicamus. Dimitte nobis debita nostra. Itēqꝫ inter nosipsos est nobis pax: qr inuicē nobis credimus q inuicē diligamus. Sed nec ipsa plena est: qr cogitationes cordis nostri inuicē nō videm⁹. Nec ignoro ista dñi vba etiā sic accipi posse: vt eiusdē sententie repetitio videat. Quod vero dñs adiunxit. Nō qūo mundus dat ego do vobis. Quid est aliud: nisi nō qūo homines dant qui diligunt mundum? qui propterea sibi dant pacē:

Doctrina spūssancti.

Pax duplex a deo.

vt sine molestia viuant. Et quando iustis dant pacem vt non eos persequantur. pax esse non pōt vera: vbi nō est vera cōcordia: quia disiuncta sunt corda. Chry. Pax etiā exterior ad malū fit multotiens: et eis qui habent eam nihil prodest. Augusti. de ver. domi. Est aūt pax serenitas mētis: trāquillitas animi: simplicitas cordis: amoris vinculū: consortium charitatis. Nec poterit ad hereditatem domini peruenire qui testamentū pacis noluerit obseruare: nec potest concordiam habere cum christo qui discors voluerit esse cum christiano.

Pax ha notatur

¶ Nō turbetur cor vestrū neqꝫ formidet. Audistis: quia ego dixi vobis vado et venio ad vos. Si diligeretis me gauderetis vtiqꝫ: quia vado ad patrem: quia pater maior me est. Et nunc dixi vobis priusqꝫ fiat: vt cum factum fuerit credatis. Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius: et in me non habet quicquā. Sed vt cognoscat mundus quia diligo patrem: et sicut mandatū dedit mihi pater: sic facio. Surgite eamus hinc.

¶ Chryso. Quia dixerat. Pacem relinquo vobis quod erat recedentis hoc poterat eos conturbare. ideo dicit. nō turbetur cor vestrum: neqꝫ formidet: quoniam hoc quidem ex dilectiōe. illa vero ex formidine patiebātur. Augusti. Hinc autem turbari et formidare poterat cor illorum ꝙ ibat ab eis: quis venturus ad eos ne forsitan gregem lupus hoc interuallo inuaderet pastoris absentia. vnde sequitur. Audistis quia ego dixi vobis. Vado et venio ad vos. Ibat autem per id ꝙ homo erat et manebat per id ꝙ deus erat. Cur itaqꝫ turbaretur et formidaret cor: quando sic deserebat oculos vt non desereret cor. Ut autem intelligerēt secundum id quod homo erat eum dixisse. Vado et venio ad hoc subiecit atqꝫ ait. Si diligeretis me: gauderētis vtiqꝫ: quia vado ad patrē: quia pater maior me est. Per quod ergo filius non est equalis patri: per hoc erat iturus ad patrem: a quo et venturus est iudicaturus viuos et mortuos. Per illud autem in quo est equalis gignenti: nunqꝫ recedit a patre: sed cum illo est vbiqꝫ totus pari diuinitate: quam nullus continet locus. Ipse ergo filius dei equalis patri in forma dei: quia semetipsū exinaniuit: nō formā dei amittēs: sed formam serui accipiens: maior est etiam seipso: quia maior est forma dei: que amissa non est: qꝫ forma serui que accepta est. Hec igitur est forma serui: in qua dei filius minor est non patre solo: sed etiam spiritu sancto: secundum hanc formam serui. puer christus etiam parentibus minor erat: quando paruus maioribus sicut scriptum est subditus erat. Agnoscamus igitur geminam substantiam christi: diuinam scilicet qua equalis est patri: et humanam qua maior est pater: vtrumqꝫ autē simul: non duo sed vnus est christus ne sit quaternitas: sed trinitas deus. ideo ergo dixit. Si diligeretis me gauderetis vtiqꝫ: quia vado ad patrem: quia nature humane gratulandum est: eo ꝙ sic assumpta est a verbo vnigenito vt immortalis constitueretur in celo: atqꝫ ita fieret terra sublimis: vt incorruptibilis puluis sederet ad dexterā patris. Quis nō hinc gaudeat: qui sic diligit christū. vt suam naturam iam immortalem gratuletur in christo: atqꝫ ipsum speret futurum esse per christū. Hyla. nono de trini. Vel aliter. Si donātis auctoritate pater maior me est: nūquid per doni confessionem minor filius est? Maior itaqꝫ donans est: sed minor iam non est cui vnum esse donatur. Chrysostomus. Vel aliter. Nondum nouerant apostoli quid sit resurrectio quam predixerat di-

Christus hō minor patre.

cis. Vado et venio ad vos: neque qualem oportebat de eo opinionem habebant: patrem vero magnum esse estimabant. Dicit igitur eis. Et si de me formidatis vt non sufficiente mihi ipsi assistere: neque confiditis quod post crucem rursus vos videbo: tamen audientes quoniam ad patrem vado oportebat letari: de reliquo quoniam ad maiorem vado: et potentem omnia versuta dissoluere. Hec autem omnia ad imbecillitatem discipulorum dicebantur. Et ideo subdidit. Et nunc dixi vobis priusquam fiat vt cum factum fuerit credatis. Augustinus.

Fidei laus

Quid est hoc cum magis credere homo debeat antequam fiat id quod credendum est? Hec est enim laus fidei si quod creditur non videtur. nam et ille cui dictum est. Quia vidisti credidisti: aliud vidit: aliud credidit vidit hominem credidit deum. Sed si dicuntur credi que videntur sicut dicit vnusquisque oculis suis se credidisse. non tamen ipsa est que in nobis edificatur fides: sed ex rebus que videntur acquiritur in nobis vt ea credantur que non videntur. Illud itaque dicit. Cum factum fuerit: quod eum post mortem visuri erant viuentem: et ad patrem ascendentem: quo viso fuerant credituri quod ipse esset christus filius dei qui hoc potuit facere et predicere antequam faceret. Crediturі autem hoc non fide noua: sed aucta: aut certe cum mortuus esset defecta cum resurrexisset refecta. Hyla. nono de trinitate. Glorie autem resumende meritum continuo subiecit dicens. Jam non multa loquar vobiscum. Beda. Ideo hoc dicebat: quoniam iam instabat tempus vt comprehenderetur: et ad mortem traderetur. Venit enim princeps mundi huius. Augu. Quis nisi diabolus? non autem creaturarum: sed peccatorum princeps est diabolus. Unde apostolus cum dixisset. aduersus rectores mundi sequenti verbo exposuit: quid dixisset mundi: cum subiungit tenebrarum harum. i. hominum impiorum. Et in me non habet quicquam. Quia

Diabolus quomodo princeps mundi dicitur.

neque cum peccato deus venerat: nec eius carnem de peccati propagine virgo pepererat. Et tamquam ei diceret. Cur ergo morieris: si non habes peccatum cui debetur mortis supplicium? continuo subiungit. Sed vt cog. mundus quia diligo pa. et sicut man. de. mihi pater sic facio. Surgite eamus hinc. Discumbens enim discumbentibus loquebatur. Eamus autem dixit ad illum locum vbi fuerat tradendus ad mortem: qui nullum habebat meritum mortis: sed habebat vt moreretur mandatum patris. Augu. Contra arrianos. Quod autem voluntati et precepto patris obediens est filius: nec in hominibus demonstrat diuersam imparemque naturam patris precipientis: et filij obedientis huc accedit quod christus non tantum deus est: qua natura equalis est patri: sed etiam homo: qua natura minor est patre. Chryso. Vel hoc quod dicit. Surgite eamus hinc principium est alterius sententie. consequens enim erat eos formidare: et a tempore et a loco in villa manifeste existentes: etenim nox profunda erat: et erat cor sequens eos non attendere his que dicebantur: sed semper circumuoluere oculos: et imaginari eos qui aggressuri eos erant: et maxime audientes. Adhuc modicum vobiscum sum. Et venit princeps mundi huius. Qui igitur hec et huiusmodi audientes turbabantur vt mox capiendi: ducit eos in locum alium: vt estimantes se in cautela esse cum ocio de reliquo audiant. magna enim dogmata erant audituri. Capitu. xv.

Ego sum vitis vera: et pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum: et omnem qui fert fructum purgabit eum vt fructum plus afferat. Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.

¶ Hyla. nono de tri. Ad cōsummandē corporee passionis sacramentū3 per dilectionē efficiendi mādati paterni festinat exurgens. corporee tn̄ assumptionis statim mysteriū pandens per quā ei tanq̄ in vite modo palmitis inessem⁹ adiecit. Ego sum vitis vera. Augu. Quod secundum hoc dicit q̄ est caput ecclesie: nosq̄ membra eius: hō xp̄s iesus. Unius quippe nature sūt vitis 7 palmites. sed cū dicit. Ego sum vitis vera: nū q̄d vt adderet vera: ad eā vite3 retulit vn̄ ista similitudo trāslata est? Sic aūt dr̄ vitis p similitudinē: nō p ꝓprietatē: sicut agnus: ouis 7c. huiusmodi: vt magis ipsa sint vera ex quibus dicuntur iste similitudines. Sed dicēdo. Ego sum vitis va ab illa se discernit cui dicit. Quō cōuersa es in amaritudinē vitis aliena? Na3 quo pacto est vitis vera: q̄ expectata est vt faceret vuā: fecit autē spinas? Hyla. nono de tri. Sed a corporee hui⁹ hūilitatis assūptionē formā paterne maiestatis alienās agricolā patrē curiosum huius vitis ostendit dicens. Et pater meus agricola est. Aug. Colimus eñ deū 7 colit nos deus. Sed sic deū colim⁹ vt nō meliorē eu3 faciamus. colim⁹ eñ eum adorando: nō arando. Qd autē ille nos colit. meliores nos reddit. Cultura ipsius est in nos: q̄ non cessat verbo suo extirpare mala semina de cordibus nostris: aperire cor nostrū tāq̄ aratro sermonis: plātare semina preceptorū: expectare fructū pietatis. Chry. Et quia christus sibi sufficit: discipuli vero multo indigent agricole auxilio: propterea de vite nihil dicit: sed de palmitibus. cū subdit. Omnem pal. in me nō ferē. fru. tollet eū. Fructū aūt hic vitā occulte insinuat: ostēdens q̄ sine operibus nō pōt aliquis esse in eo. Hyla. nono de tri. Inutiles aūt 7 inueraces palmites desecans deputabit arsuros. Chr. Et qr etiā q̄ valde virtuosi sunt: indigent agricole opere: adiungit. Et omnē qui fert fructū purgabit eū vt fructū plus afferat. Hoc dixit propter tribulationes eorū que tūc inducebant: ostendēs q̄ tentationes fortiores eos faciebant sicut 7 purgare: hoc est circūcidere palmitē eū magis germinare facit. Augusti. Quis aūt est in hac vita sic mūdus: vt nō sit magis magisq̄ mundandus? Ubi si dixerim⁹ q̄ peccatū nō habem⁹ nosmetipsos seducimus. Mundat itaq̄ mundos id est fructuosos: vt tanto sint fructuosiores quanto sunt mundiores. Scdm̄ hoc ergo vitis est christ⁹. qd ait. Pater maior me est: fm̄ illud autē qd ait. Ego et pa ter vnū sumus et ipse agricola est. Nec talis q̄les sunt qui extrinsecus operando exhibent ministeriū: sed talis vt det etiā intrinsecus incrementū. vn̄ continuo etiam se ipsum mundatorem palmitum ostēdit dicens. Jam vos mundi estis propter sermonem quē locutus sum vobis. Ecce ipse mundato est palmitum: quod est agricole non vitis officium. Sed quare nō ait. Mundi estis propter baptismū quo abluti estis: nisi qr et in aqua vbū mūdat? Detrahe vbū: et q̄d est aqua nisi aq̄. Accedit verbū ad elementum 7 fit sacramentū: vnde ista tanta virtus aque vt corpus tangat et cor abluat: nisi faciente verbo: nō quia dicit: sed quia creditur? Nam in ipso verbo aliud est sonus transiens: aliud virtus immanens. Hoc verbum fidei tantum valet in ecclesia dei: vt per ipsum credentem: offerentem: benedicentem tingentem mundet infantem quamuis credere non valentem. Chrysostomus. Uel dicit. Mundi estis: propter sermonem quem locutus sum vobis id est interim lumen doctrine iam suscepistis et a iudaico errore erutι estis.

¶ Manete in me et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum

Christ⁹ caput ecclesie.

Christ⁹ q̄ agricola.

vitis et vos palmites. Qui manet in me et ego in eo: hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non mãserit: mittetur foras sicut palmes et arescet: et colligent eũ et i ignem mittent et ardet. Si manseritis in me et verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis petetis et fiet vobis.

¶ Chry. Quia iam mũdos eos dixerat propter sermonem quem locut⁹ fuerat eis: docet quod oportet de reliquo incipere ea que ab eis sunt: et ideo dicit. Manete in me et ego i vobis. Augu. Nõ eo modo illi in ipso sicut ipse in illis. vtrũque enim prodest: non ipsi sed illis. Ita sunt quippe in vite palmites: vt viti non conferant: sed inde accipiant vñ viuant. Ita vero vitis est in palmitib⁹ vt vitale alimẽtum subministret eis: nõ sumat ab eis ac per hoc vt manentẽ in se haberent christum: et manerẽt in christo: discipulis prodest vtrunque: non xpo: vñ subdit. Sicut palmes non põt ferre fructũ a semetipso: nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me mãseritis. Magna gratie cõmendatio: corda instruit humilium: ora obstruit superborũ. Nonne huic resistunt veritati: ad bona opera facienda deum sibi necessarium nõ putantes: nõ assertores: sed pcipitatores liberi arbitrij. Qui enim a semetipso se fructũ estimat ferre: in vite nõ est. Qui in vite non est: in xpo nõ est. qui in xpo non est: christian⁹ non est. Alcui. Ols enim fructus boni operis ab illa radice procedit: qui nos sua gratia liberauit: et suo auxilio prouehit: vt fructũ plus afferre valeamus: vñ cum repetitione et superiorũ explanatione subdit. Ego sum vitis et vos palmites. Qui ma. in me. credendo: obediendo: perseuerãdo. Et ego in eo. illuminando: subueniendo: perseuerantiã donãdo. Hic: et nõ alius. Fert fructum multũ. Aug. Sed ne quisque putaret saltẽ paruum aliquem fructum posse a semetipso palmitẽ ferre subdit. Quia sine me ni. po. fa. non ait parũ potestis facere: quia nisi palmes in vite mãserit: et vixerit de radice quantũlibet fructũ a semetipo non potest ferre. Quãuis autem christus vitis nõ esset: nisi hõ esset: tamẽ istam gratiã palmitibus nõ preberet: nisi etiã deus eẽt. Chry. Vide ergo filiũ non minus patre cõferentẽ ad discipulorum procurationẽ. Nã pater quidem purgat. ipse vero in se tenet quod facit palmites fructificare. Sed tamẽ et purgare filij monstratũ est esse: et manere in radice est patris: qui radicẽ genuit. Igitur magnũ quidem damnũ est: nihil posse facere. verum non vsque ad hoc sistit: sed vlteri⁹ producit sermonẽ dicens. Siquis in me nõ mãserit: mittetur foras sicut palmes. i. agricole nõ potietur manu. Et arescet. Hoc est. Si quid habebat a radice amittet: denudat⁹ eius auxilio et vita. Et colligent eum. Alcui. Messores angeli et in ignem eternum sed mittent: et ardet. Aug. Ligna enim vitis tanto sunt contẽptibiliora si in vite nõ manserint: quanto gloriosiora si manserint. vnum ex duobus palmiti congruit: aut vitis: aut ignis: si in vite non est: in igne erit. Chry. Deinde ostendens quid est manere in eo subdit. Si manseritis in me et verba mea in vo. man. quodcũque volue. pe. et fiet vobis. Eã ei quam per opa est ostẽsionem querit. Aug. Tunc enim sunt dicenda verba eius in nobis manere: quando facimus quod precepit: et diligimus que promisit. Quando autem verba eius manent in memoria: nec inueniuntur in vita: nõ computatur palmes in vite: quia vitã non attrahit ex radice. Quid autem velle possunt manẽdo in saluatore: nisi quod nõ alienum est a salute. Aliud quippe volumus: quia sumus in christo: et aliud volumus: quia sumus adhuc in hoc seculo. De mansione autem huius seculi nobis aliquando subrepit: vt hac petamus quod nobis non expedire nescimus. Sed absit vt faciat nobis

Gratie magna cõmẽdatio.

Angeli messores.

si manemus in christo qui nō facit quando petimus nisi quod expedit nobis. Ad verba autem eius ptinet oratio. Pater noster. ab huius orationis verbis et sensibus non recedamus in petitionibus nostris: et quicquid petimus fiet nobis.

¶ In hoc clarificatus est pater meus vt fructum plurimum afferatis. et efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater: et ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si precepta mea seruaueritis: manebitis in dilectione mea: sicut et ego patris mei precepta seruaui et maneo in eius dilectione. Hec locutus sum vobis: vt gaudium meum in vobis sit: et gaudium vestrū impleatur.

¶ Chryso. Ostendit supra dominus quoniam qui eis insidiabantur ardebunt: non manētes in christo: deinde ostendens quoniā ipsi inexpugnabiles erunt: ita. s. vt multum fructificēt ait. In hoc clari. est pa. meus vt plu. fru. affe. q. d. Si ad gloriā pris pertinet quod vos fructificetis: non contēnet gloriā suā: qui autē fructum facit: ille est discipulus christi. vnde subdit. Et effi. mei discī. Theo. Fructus aūt apostolorum sunt gentes que per eorum doctrinā apposite sunt fidei. necnon ad dei redacte sunt gloriam. Aug. Siue enim clarificatus: siue glorificatus dicatur: ex vno verbo greco vtrūqz translatum est. Doxa ergo grece dicitur: latine gloria est: quod ideo cōmemorādum putaui: ne hoc nostre glorie tribuamus tanquā ex nobisipsis habeamus. eius est enim hec gratia: et ideo in hoc nō nostra: sed eius est gloria. A quo enim faceremus fructū: nisi ab illo cuius mia preuenit nos. vnde subdit. Sicut dile. me pa. et ego dilexi vos. Ecce vnde sunt nobis opera bona. nam vnde nobis essent: nisi quia fides per dilectionē operatur? vnde autē diligeremus: nisi prius diligeremur? Quod autē ait. Sicut dilexit me pa. et ego dile. vos. non equalitatē nature ostendit nostre et sue. sicut est patris et ipsius sed gratiam in qua mediator est dei et hominū hō christus iesus. Mediator quippe monstratur cum dicit. Pater dile. me: et ego di. vos. Nam pr vtiqz diligit et nos: sed in ipso. Chryso. Si igitur pater amat nos: cōfidite si patris est gloria: fructificate. Deinde vt nō pigros eos faciat subdit. Manete in dile. mea. Qualiter autem hoc erit ostendit subdens. Si prece. mea seruaue. ma. in dile. mea. Augusti. Quis ambigat quod dilectio precedat obseruantiā preceptorū. vnde enim precepta seruet non habet: qui non diligit: quod ergo hic ait: ostendit nō vnde dilectio generetur: sed vnde monstretur: vt nemo se fallat dicendo quod eum diligat si eius precepta non seruat: huius quod dicit manete in dile. mea nō apparet quā dixerit dilectionē: vtrū in qua eū diligimus: an qua ipse nos diligit: sed ex verbo superiori dignoscitur. Dixerat quippe. Ego dilexi vos et ptinuo subiecit. Manete in dile. mea. Illa ergo qua dilexit eos. Quid est ergo Manete in dilectione mea. nisi manete in gratia mea? Et quid est. Si precepta mea seruaueritis: manebitis in dile. mea? nisi ex hoc scietis quod in dilectione mea quam vos diligo manetis: si mea precepta seruatis? Non ergo vt nos diligat: prius eius precepta seruamus: sed nisi nos diligat: precepta eius seruare nō possumus. hec est gratia que humilibus patet: superbos latet. Sed quid illud est quod adiūgit. Sicut et ego precepta pa. mei seruaui: et ma. in eius dile. vtiqz eā hic dilectione patris intelligi voluit: qua eū diligit pater. Sed nunquid et hec gratia intelligēda est: qua pater diligit filium: sicut gratia est qua nos diligit filius: cū simus nos filij gratia nō natura. vnigenitus autem natura: nō gratia. An hoc etiam in ipso filio ad hominem referendū est? Ita sane. nam dicēdo. Sicut dilexit me pa. et ego dile. vos: gratiam mediatoris

Gloria et gratia a deo.

Grati[...] pts h[...] milib[...]

ostendit. mediator autem dei ⁊ hoīz nō inquantum deus: sed inquantum homo est christus. Igitur hoc recte possumus dicere: ꝙ cum ad naturam dei non pertineat humana natura: ad personam tamen filij dei per gratiā pertinet: qua nulla est maior: nulla prorsus equalis. Nec enim illā susceptionem vlla hominis merita precesserunt: sed ab illa susceptione merita eiꝰ cuncta ceperunt. Alcui. Que autē precepta dixerit exponit aplš dicens. Christus factus est obediēs patri vsq ad mortē: mortem autem crucis. Chryso. Deinde quia futura passio et tristitia verba interruptura erant eorū leticiam. subiungit. Hec locutus sum vo. vt gaudium meum in vo. sit: ⁊ gaudium ve. implea. q. d. Et si incidat tristitia. hāc auferam: vt ad finem veniat gaudium. Aug. Quod est autem gaudium christi in nobis: nisi ꝙ dignatur gaudere de nobis? Et quod est gaudium nostrū quod dicit implendū: nisi eius habere consortium? Gaudiū autem iam ipse perfectum de nobis habebat: quando nos presciendo ⁊ predestinādo gaudebat: sed illud gaudium in nobis nō erat: qꝛ nec nos in quibus esse posset: eramus. cepit autem esse i nobis qñ vocauit nos. Et hoc gaudium nostrū merito dicimus. q̊ nos beati futuri sumꝰ: quod inchoatur in fide renascentium: implebit autē in premio resurgentium.

¶ Hoc est preceptum meuz vt diligatis iuicē sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet q̄z vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis si feceritis que ego precipio vobis. Iā nō dicā vos seruos: qꝛ seruus nescit q̄d faciat dñs eius. Vos autem dixi amicos: qꝛ oīa quecūq audiui a patre meo nota feci vobis. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos: ⁊ posui vos vt eatis ⁊ fructū afferatis: ⁊ fructꝰ vester maneat: vt quodcūq petieritis patrem in noīe meo det vobis.

¶ Theophi. Quia predixerat: ꝙ si mandata mea custodieritis: tunc in me permanebitis: hic ostendit q̄ mādata obseruare oporteat dicēs. Hoc est preceptū meū vt diligatis iuicē. Greg. in homel. Cū autē cūcta sacra eloquia dñicis sint plena p̄ceptis: quid est quod de dilectione quasi de speciali mandato dn̄s dicit: nisi qꝛ oē mādatū de sola dilectione est: et oīa precepta vnum sunt: qꝛ quicquid precipitur in sola charitate solidat. vt enī multi arboris rami ex vna radice prodeūt: sic multe virtutes ex vna charitate generantur. Nec hꝫ aliq̄d viriditatis ramꝰ boni operis si non manet in radice charitatis. Augu. Ubi ergo charitas est: q̄d est q̄d possit deesse? Ubi aūt nō est: quid est q̄d possit pdesse? Discernitur autez ista dilectio ab ea qua se inuicē diligunt hoīes sicut homines. vñ adiunctum est. Sicut dilexi vos. Ut q̄d enī nos dilexit christus nisi vt possimus regnare cū christo? Ad hoc ergo ⁊ nos inuicē diligamus: vt dilectionez nostrā discernamus a ceteris: qui non ad hoc se inuicē diligūt vt deus diligatur: qꝛ nec vere diligunt. Qui aūt se pp habendū deū diligūt: ipi se diligūt. Greg. Una autē ⁊ sūma est pbatio charitatis: si ⁊ ipse diligatur qui aduersatur. nā ⁊ ipsa veritas ⁊ crucis patibulum sustinet: ⁊ tamē ipsis suis persecutoribꝰ affectū dilectiōis impendit dicens. Pater ignosce illis qꝛ nesciunt quid fa. cuius dilectiōis summā exprimit cū subiungit. Maio. hac dilecti. ne. ha. q̄z vt ani. suam po. quis pro amicis suis. Mori pro inimicis dñs venerat: ⁊ tamen positurum se animā pro amicis dicebat: vt nobis ostenderet qꝛ cum diligēdo lucrum facere de inimicis possumꝰ: ⁊ etiā ipsi amici sunt qui persequunt. Aug. Quia ergo superius dixerat. Hoc est preceptum meum vt diligatis inuicē sicut dilexi vos. fit ex hoc consequens quod idem ioannes in epistola sua dicit: vt quēadmodum

Charitas arbori cōparat.

Memoria martyrū pcelebus.

christus pro nobis animam suā po-
suit: sic ꝛ nos debemus animas pro
fratribus ponere. Hoc martyres ar
denti dilectione fecerūt: ideo ad mē
sam christi: non sic eos cōmemora-
mus quēadmodum alios: vt etiam
pro eis oremus: sed magis vt eorum
vestigiis hereamus. Talia em̄ suis
fratribus exhibuerūt: qualia de do
mini mensa. pariter acceperūt. Gre
go. Qui vero tranquillitatis tempo
re non dat pro deo tunicam suā: qua
liter in persecutione daturus est ani
mā suaꝫ? Uirtus ergo charitatis vt
inuicta sit in perturbatione nutriat
per misericordiam in tranquillita-
te. Aug. viij. de tri. Ex vna autē ea-
dēq̄ charitate deum proximūq̄ dili
gimus: sed deum ꝑpter deum: nos
autem ꝛ proximū propter deū. Cum
Ergo duo sint ꝑcepta charitatis in
quibus tota lex ꝑpēdet ꝛ prophete: di
lectio dei ꝛ proximi. non imerito ple
rūq̄ scriptura pro vtroq̄ vnum po-
nit: quia qui diligit deum cōsequēs
est vt impleat que precepit deus. cō
sequens ergo est vt proximū diligat
quia ꝛ hoc precepit deus: vnde ꝛ hic
sequitur. Uos amici mei estis si fece
ritis que precipio vo. Grego. xxvij.
mora. Amicus quippe quasi anime
custos dicitur: vnde non immerito q̄
voluntatem dei custodire in ꝑceptis
illius dicitur: eius amicus vocatur.
Aug. Magna dignatio cum seruus
bon⁹ esse non possit: si ꝑcepta dn̄i sui
non fecerit: hinc amicos suos voluit
intelligi: vn̄ boni serui possunt pro-
bari. Potest igitur eē ꝛ seruus ꝛ ami
cus qui seruus est bonus. Quomo-
do aūt intellecturi sumus ꝛ seruum

Seruus quis bonus et timor duplex.

ꝛ amicum esse: seruū bonū declarat
cum subdit. Jam non dicam vos ser
uos quia ser. ne. q̄d fa. do. ei⁹. Itaq̄
tunc serui non erimus: quando bo-
ni serui fuerimus. Nunquid seruo
bono ꝛ probato dn̄s eius non etiam
sua secreta cōmittit? Sed sicut sunt
duo timores: sic sunt due seruitutes
Est timor queꝫ ꝑfecta charitas mit-
tit foras: in quo etiam est seruitus
simul foras cum ipso timore mitten-
da. Et est alius timor castus perma
nens in seculum seculi. Ad primā er
go seruitutē seruos pertinentes in-
tuebatur dominus dicēs. Jam non
dicam vos ser. quia ser. nescit quid
fa. do. eius. Non ille vtiq̄ seruus ad
timorem pertinens castum cui dici-
tur. Euge serue bone: intra in gau-
dium dn̄i tui: sed ille seruus ꝑtinens
ad timorem foras a charitate mittē
dum: de quo alibi dicitur. Seruus
non manet in domo in eternū. filius
autem manet in eternuꝫ. Quoniam
itaq̄ dedit nobis potestatem filios
dei fieri: vt miro modo serui non ser
ui esse possimus: hoc dn̄m facere sci
mus: hoc seru⁹ ille nescit q̄ nescit q̄d
faciat dn̄s ei⁹: ꝛ cū aliquid boni fa-
cit: sic extollit quasi hoc ipse faciat ꝛ
nō dn̄s eius: ꝛ in se ꝛ nō in dn̄o gloria
tur. Sequitur. Uos autē di. ami. q̄
oīa quecūq̄ audiui a pa. meo nota
feci vo. Theop. q. d. Seruus nō no-
uit consilia sui dn̄i: vos autem cum
amicos reputē: secreta mea vobꝫ cōi
caui. Aug. Quo aūt pacto itellectu-
ri sum⁹. oīa enim nota fecisse discipu
lis quecūq̄ audiuit a pr̄e: cū propte-
rea multa non dicat eis quia scit eos
mō portare nō posse. Sꝫ oīa se nota
fecisse discipulis dicit: q̄ se nouit no-
ta eē facturꝫ: i illa plenitudine: de qua
dicit apostolus. Tunc cognoscam si
cut ꝛ cognitus sum. sicut em̄ immor
talitatē carnis ꝛ salutē aīarum fu-
turarū expectamus: ita oēm noticiā
q̄cumq̄ vnigenitus audiuit a patre
futurā expectare debemus. Grego.
Uel omnia q̄ audiuit a patre q̄ nota
fieri voluit seruis suis: sunt gaudia
eterne charitatis: ꝛ festa superne
patrie: que nostris quotidie menti
bus ꝑ aspirationē sui amoris impri
mit. dū em̄ audita superna celestia
amam⁹ amata iā nouim⁹: q̄ amor
ipa noticia est. Oīa ergo nota eis fe
cerat: q̄ a terrenis desideriis imu-
tati amoris summi facib⁹ ardebāt. Amor patrie celestis.
Chryso. Uel oīa dicit quecumq̄ eos
audire oportebat. Per hoc autem q̄
dicit se audisse: ostendit q̄ nihil
alienum loquitur. Sed que patris.

Greg. Sed quisquis ad hanc peruenit dignitatem vt amicus dei vocetur dona que percipit super se: non suis meritis tribuat. vnde subditur. Non vos me elegistis: sz ego elegi vos. Augu. Hec est ineffabilis gratia quid enim eramus quando xpm nondum elegeram⁹: nisi ini q̄ z pditi. Nec ei credideram⁹ i eū vt eligeret nos. nā si credētes elegit eligentes elegit. Hic certe vana illorum ratio qui ideo nos dicunt electos ante mūdi constitutionē: quia prescivit nos deus futuros bonos non seipsum nos facturum bonos: qm̄ si propterea nos elegisset: qz bonos futuros eē prescierat: simul ēt presciisset q eū nos fuissem⁹ prius electuri. non enim aliter possumus esse boni: nisi forte dicendus est bonus q̄ nō elegit bonū. Quid ergo elegit i nō bois? Nō ē vt dicas. Jō elect⁹ sum: qz iā credebā. Si enim credebas i eū: iā elegeras eū. Nec est vt dicas: Antecꝙ crederē iā bōa operabar: ideo elect⁹ sum. Quid ei ē boni opis añ fidē? Quid ḡ dictu ri sum⁹: nisi qz mali eram⁹: z electi sum⁹ vt boni p gratiā nos eligētis essem⁹. Aug. de predestinatiōe sanctoꝝ. Electi sunt itaqꝫ ante mundi constitutionē ea pdestinatione: in qua deus sua futura facta prescivit. electi aūt de mūdo ea vocatiōe qua deus id qđ predestinauit iple uit: quos em̄ predestinauit: hos et vocauit. Augustinus super Joannem. Et videte quemadmodū nō eligat bonos: sed quos elegit faciat bonos. nam sequitur: Et posui vos vt eatis et fructum afferatis. Iste est fructus de quo iam dixerat. Sine me nihil potestis facere: ipse est via in qua nos posuit vt eamus. Gregorius in homelia. Posui ergo vos scilicet ad gratiam plantaui. Ut eatis: quia velle iam mente ire est. Et fructum afferatis operando. Qualem vero fructum afferre debeant. Et fructus vester maneat. oē eni q̄ fz pñs seculū laboram⁹: vix vsqꝫ ad mortē sufficit: mors nanqꝫ interueniēs fructū nostri laboris abscidit. qđ vero pro eterna vita agit: etiā post mortē seruat: et tunc apparere incipit cum laborū carnaliū fructus ceperit non videri. Tales ergo fructus opemur q̄ maneāt: q̄ cum mors cuncta interimat ipsi exordiū a morte sumāt. Aug. Dilectio ergo est fruct⁹ nr̄: q̄ nūc est in desiderio nondū in saturitate. Et ipo desiderio qđcūqꝫ petierim⁹ in noīe vnigeniti filii dat nobis pr̄. vnde sequit. Et quodcūqꝫ petieritis patrem in noīe meo det vobis. Hoc petimus i nomine saluatoꝛ qđ ptinet ad ratiōnē salutꝫ.

Electio dei ostē ditur. *Bona i mortalia.*

¶ Hec mādo vobis vt diligatis inuicē. Si mūdus vos odit scitote qz me prioꝛē vobis odio hūit. Si de mūdo fuissetis: mūdus quod suum erat diligeret. Qz vero de mundo non estis: sed ego elegi vos de mūdo: ppterea odit vos mundus. Mementote sermōis mei quē ego dixi vobis. Non ē seruus maioꝛ dño suo. Si me persecuti sunt: et vos persequent. Si sermonē meū seruauerūt: et vestrū seruabūt. Sz hec oīa faciēt vobis propter nomē meū: qz nesciunt eum qui misit me.

¶ Augu. Dixerat dominus. Posui vos vt eatis et fructū afferatis. Charitas āt fructus nr̄ est: de hoc itaqꝫ fructu mādans nobis dic. Hec mando vobis vt diligatis inuicē. Unde et apostolus. Fructus inquit spūs charitas ac deide cetera tāqꝫ ex isto capite exorta et religata cōtexuit. Merito itaqꝫ sic dilectionē sepe cōmēdat: tāqꝫ sola precipiēda sit: sine qua non pñt prodesse cetera bona z q̄ nō pōt haberi sine ceteris bonis qb⁹ hō efficitur bonus. Chry. Uel aliter continua. Dixi qm̄ animā meā pro vobis pono. et qz p̄mus vos elegi. Hec āt oīa nō exprobrās dixi

...et. sed ad dilectionẽ vos inducẽs vt diligatis inuicem: deinde qꝛ per secutionẽ pati et a multis exprobrari difficile erat. ostẽdit ꝯsequẽter ꝙ non dolere: sed letari opꝫ. vnde sequitur. Si mundus vos odit: scitote: qꝛ me priorem vobis odio habuit. q. d. Scio hoc esse durũ: sꝫ ppꝫ me pa‑timini. Augu. Cur eni se membra supra verticem extollunt? recusas esse i corpore: si non vis mũdi odiũ sustinere cũ capite. Pro dilectiõe aũt patienter debem⁹ etiã mundi odiũ sustinere: necesse est enim nos ode rit: quos cernit nolle quod diligit. vnde sequitur. Si de mundo fuisse tis: mundus quod suum erat dili‑geret. Chry. Qꝛ enim propter xpm pati nondum erat eis sufficiẽs mitigationis causa: illa causa dimis‑sa hanc adiecit: ostendens ꝙ hoc ẽ virtutis argumentũ: a mũdo odio haberi vnde dolere oporteret: si a mundo diligeremini. hoc enim est malitie vestre ostensiuum. Augu. Uniuerse autem hoc dicit ecclesie: quaꝫ plurimum mundi nomine appellat: sicut est illud. Deus erat in xpo mundũ reconcilians sibi. Totus ergo mundus ecclesia est: et to tus mundus odit ecclesiam. Mun dus igitur odit mundũ inimicus reconciliatum: inquinatus munda tum. Queri ergo potest si etiã ma li faciunt persecutionem malis: si‑cut impij reges et iudices: cũ eẽnt persecutores pioruꝫ: vtiqꝫ et homi cidas et adulteros puniebãt quõ intelligendũ est quod dominus ait Si de mundo essetis mundus quod suum est diligeret? nisi qꝛ mũd⁹ est in eis a quib⁹ talia scelera puniũt et mũdus ẽ i eis a quibus diligũt. Mundus ergo odit quod suum ẽ: ex ea parte hominum q̃ sceleratis nocet et diligit qδ suũ est: ex ea par te qua ipsis fauet. Sed etiam que ratur: quo se diligat mũdus q̃ odit modum redẽptionis? Diligit vtiqꝫ falsa dilectione non vera: quoniaꝫ quod ei nocet hoc diligit. odit na‑turam: diligit vitium: vnde et nos prohibemur diligere in illo quod ipse diligit: et iubemur diligere qδ ipse odit in seipso. Uitium quippe in illo diligere prohibemur: iube‑mur naturam. Ut autem de hoc mundo damnato non essent: electi sunt inde. non meritis suis quoꝝ nulla bona precesserant: opere nõ natura: que tota fuerat in ipsa ra‑dice viciata: sed grã. vnde sequitur Qꝛ vo de mũdo non estis: sed ego elegi vos de mũdo: propterea odit vos mundus. Grego. super ezechie lez in homelia nona. Nã peruerso rum derogatio vite nostre approbatio ẽ: qꝛ iaꝫ ostẽditur nos aliquid iustitie habere: si illis displicere in cipimus qui non placent deo. Neo enim potest in vna eadẽqꝫ re omni‑potenti domino atqꝫ eius hostibus gratus existere. Nã se deo amicuꝫ denegat: qui eius placet inimico: et inimicꝰ veritatis aduersabitur: qui eidez veritati in mente subiu‑gabiẽ. Augu. Exhortãs autem do‑min⁹ suos seruos ad mũdi odia pfe renda patiẽter: nulluꝫ eis mai⁹ ẽ me li⁹ q̃ de seipso, ppõit exẽplũ. vñ seqꝭ. Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis. Nõ est seruus maior dño suo. Si me persecuti sunt: ꝛ vos per sequentur. si sermonem meũ seruaue‑runt: ꝛ vestrum seruabunt. Glo. Idez obseruauerũt vt calũniarent: iuxta illud. Obseruabit peccator iustum. Theophi. Uel aliter. Si dñm indꝫ persecuti sunt: vos ẽt seruos multo magis. Si nõ psecuti fuissent: sed sermonem custodiuissent. vestrũ etiã cu‑stodirent. Chry. q. d. Nõ vos turbari oportet: sĩ cõicabitis meis passio nib⁹: qꝛ vos nõ estis potiores. Aug. Hic aũt vbi dꝫ. Nõ est seruus maior dño illũ significat seruum ptinentem ad timorem castũ qui permanet in seculũ seculi. Chry. Deinde ꝛ aliaꝫ mitigationẽ ponit qm̃ ꝛ pater cum eis contumeliã patiẽ cui iniurianẽ vnde sequiẽ. Sed hec omnia facient vobis propter nomen meum. Aug. Que omnia nisi que dixit odio habebunt ꝛ persequẽtur sermonẽqꝫ eꝝ

Mund⁹ quomõ dicitẽ ecclesia

Amic⁹ dĩ discernitur

nent? Quid est autem aliud dre. Propter nomen meum: q me in vobis odio habebũt: me in vobis persequentur: et sermonem vestrum: qui meus est: ideo non seruabunt. Tanto igitur miseriores qui propter hoc nomen ista faciunt quanto beatiores qui propter hoc nomẽ ista patiuntur. Faciunt autem et ista mali malis: sed vtrique miseri et qui faciunt: et qui patiuntur. Quomodo autem hoc erit verum. Hec omnia facient vo. propter nomẽ meũ: cum illi non propter nomẽ xp̄i faciant: hoc est propter iustitiaz: sed propter iniquitatem suã? Hec questio ita soluitur. Si totum referatur ad iustos tanq dictuz sit. Hec omnia patiemini ab eis propter nomẽ meũ. Si autem. Propter nomẽ meuz: sic accipitur id est quod in vobis oderũt et propter iustitiã quã in vobis oderunt. Similiter recte dici possunt et boni cum persecutionem faciunt malis et ppt iustitiã facere quam diligendo persequuntur malos: et propter iniquitatez quã oderunt in ipsis malis. Qđ autem addidit quia nesciunt eum qui misit me: fm eã scientiã dictũ est: qua dicitur scire te: sensus est ꝯsũmatus.

Que= / o er / rbis / a sol= / tur

¶ Si non venissem et locutus fuissem eis: peccatuz non haberent. Nunc autẽ excusationem nõ habẽt de peccato suo. Qui me odit: et patrẽ meũ odit. Si opera non fecissez i eis que nemo alius fecit peccatũ nõ haberẽt. Nũc ãt et viderũt et oderũt et me et patrez meũ. Sz vt adimpleat sermo q̃ in lege eoꝝ script' est. Qr odio habuerũt me gratis.

¶ Chry. Põit iterũ dñs aliã discipuloꝝ mitigatiõez: ondẽs quoniã iniuste et in ipm et in discipulos talia opabũtur. vñ dicit. Si nõ venissem et locut' eis nõ fuissez: pctm nõ hẽrent. August. Judeis locutus est xp̄s nõ alijs gẽtib'. In eis ẽ voluit intelligi mundũ: qui odit xp̄z et discipulos ei': imo vero nõ in eis solis: sed nos q̃ ad eũdẽ mundũ pertinere monstrauit. Nunqd ergo sine peccato erant iudei: quibus xp̄s locut' est: anteq̃ xp̄s in carne venisset? Sed magnũ quoddã peccatũ: non omne peccatũ sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum: quo tenentur cuncta peccata qđ vnusquisque si nõ hẽat: dimittũt ei cũcta peccata. Hoc autẽ est: qr nõ crediderit in xp̄m. propterea q̃ venit vt credatur in eum. Hoc ergo peccatũ si nõ venisset: non vtique haberẽt. Aduẽtus ei ei' q̃tũ credentib' salutaris: tm̃ nõ credẽtibus exitialis factus ẽ. Seq̃tur. Nunc autẽ excusationem nõ hñt de peccato suo. Si autẽ hi ad quos nõ venit xp̄s: nec locut' est eis: excusationẽ nõ hñt de peccato suo: cur hic dictum est propterea istos nõ habere. qr venit et locutus est eis. Si autẽ habent vtrũ ad hoc habent vt a penis alienent. aut vt mitius puniãtur? Ad hec inq̃sita rñdeo eos hr̃e excusationẽ. nõ de oĩ peccato suo. sz de hoc peccato suo. qđ in xp̄m non crediderunt. Sed non i eo sunt numero: ad quos per discipulos venit. non sunt enim in pena leuiori ponendi qui oĩno legẽ xp̄i accipere noluerunt: et eã q̃tũ ad ipsos attinet oĩno nullã ẽẽ voluerũt. Nã ẽt excusatiõnẽ possũt habere: qui priusq̃ euangeliũ christi audirent vitẽ hui' fine p̃uẽti sunt. sed nõ iõ possũt effugere dãnationem. Quicuq̃ ei homines nisi i eo saluatore saluẽt qui venit querere qđ perierat: ad perditionẽ sine dubio ptinebunt: q̃uis dici possit: alios leuiores: alios grauiores penas passuros. Ille enĩ perire deo dicitur: qui ab illa btitudine: quaz dat sanctis suis p supplicium separat. Tãta est diuersitas suppliciorũ: quãta ẽ diuersitas peccatoꝝ q̃ quõ se hẽat altius iudicat sapientia diuina: q̃ coniectura scrutatur: aut effatur humana. Chrysosto. Qr vero hinc ide causabanẽ: quoniã ppter p̃em

Incre dulitatis peccatum maximum.

Questio subtilis explicat.

Diuersitas penarum infernalium.

eum persequ bantur destruens eo
rũ excusationẽ dicit. Qui me odit: e
patrẽ meũ odit. Alcui. Sicut eñ qui
diligit filiũ diligit e patrem. qz vna
est dilectio patris et filij: sicut vna na
tura: ita e q odit filiũ odit prẽm.
Aug. Sz cũ superi⁹ dixerit. Nesciũt
eũ q me misit: quõ ꝑnt odisse quem
nesciũt? Si el deũ nõ qð est ipse. sz
nescio qd aliud eũ suspicãt aut cre
dũt: nõ vtiq ipz oderũt: e ð hoib⁹: q
dẽ fieri ꝑt vt eos sepe q̃s nũq̃ vidi
m⁹ oderim⁹ vl diligam⁹: fama ð ali
q̃ ꝑmocinãte: vl bñ vl male. Sz quõ
tc q natura nob̃ innotescit dicẽd⁹ ẽ igno
tos? Nõ eñ ei⁹ facie corpali nobis
intimatur: sed tunc nobis ad cogni
tionem patet quando eius mores
et vita non latent: alioquin nec se
ipsum nosse quisq̃ potest: qui vide
re faciem suam non potest. Sed
plerumq̃ in eis nostra credulitas
fallit quia nonnunq̃ et hystoria:
et multo magis fama mẽtit. Perti
net ãt ad nos vt qz nõ possum⁹ hoĩz
idagare ↄscĩam de ipsis reb⁹ hẽa
mus veram certamq̃ sententiam.
Quando ergo non erratur in re
bus vt recta sit improbatio vitio
rum virtutumq̃ approbatio: si er
ratur in hominibus venialis est
humana tentatio: proinde sicut fie
ri potest vt homo bonus hominem
bonum oderit. nesciens non ipsũ:
sed quod putat esse ipsum: vel po
tius diligat nesciens cum bonum
diligit: quod est ille. ita fieri potest
vt homo iniustus hominem oderit
iustum: et tamen dum eum credit
iniustum: diligat non ipsum sed
quod putat esse ipsum: quemad
modum autem homines sic deũ.
Deinde si interrogarentur iudei
virum diligerent deum: se diligere
responderent: non ex animo mẽtiẽ
tes: sed errando potius opinãtes,
quomodo enim diligerent patrem
veritatis qui habẽt odio veritatẽ?
Nolunt enim sua facta damnari
e hoc habet veritas. Tãtũ igit̃ ode
rũt vitatẽ q̃tuz oderũt suas penas
quas falsibus irrogat. Nesciũt ãt

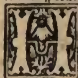
illam esse veritatẽ: que tales q̃les
ipsi sunt damnat: ac per hoc quia
veritate que iudicante damnantur
de patre deo natam nesciunt etiam
ipsum e nesciunt e oderunt. Chry.
Sic igitur non habent inquit excu
sationem: per hoc q̃ eam que est a
sermonibus doctrinaz tribuebam.
sed e eam que ab operibus adieci
sm moysi legez: qui ab eo q̃ hoc fa
cit persuaderi vniuersos iussit: cuz
ad pietatem ducat: e miracula tri
buat. vnde subdit. Si opera nõ fe
cissem in eis que nemo alius fecit:
pctm̃ nõ hẽnt. Aug. Hoc. s. pctm̃ qð
I eũ loquentẽ e opantẽ non credide
runt. Sed quid est quod addidit q̃
nemo alius fecit? Nulla quippe in
operibus christi videntur esse ma
iora q̃ suscitatio mortuorum. quod
scimus etiam antiquos fecisse pro
phetas: fecit tamen aliqua christ⁹
que nemo alius fecit. Sed respon
detur nobis e alios fecisse: que nec
ipse nec alius fecit. Sed q̃ tãz mul
ta vitia e malas valitudines vexa
tionesq̃ mortalium tanta potesta
te sanaret: null⁹ omnino legit̃ anti
quorũ: vt enim taceat q̃ iubendo si
cut occurrebãt: saluos singulos fe
cit. Marcus dicit q̃ quocũq̃ introi
bat in vicos vel in villas aut in ci
uitates in plateis ponebãt infirmos
e deprecabant̃: vt vel fimbriã vesti
mẽti ei⁹ tãgerẽt quotquot tãgebãt
eũ salui fiebãt. Hec nemo ali⁹ fecit
in eis. Sic enim intelligendum est
q̃ ait. In eis: nõ inter eos: vel corã
eis. sz prorsus in eis. qz sanauit eos:
nemo tñ ali⁹ fecit q̃cũq̃ talia opa i
eis fecit: q̃m q̃sq̃s ali⁹ hõ aliq̃d eoz Una substantia trinitatis.
fec̃: ipso faciẽte fecit. Q̃ aũt ipe nõ
illis facientib⁹ fecit: sed hec e si pr
aut spũssctũs. fec̃ nẽo ali⁹ fec̃: qz toti⁹
trinitatis vna substantia est: his er
go beneficijs amorem non odium
retribuere debuerunt: e hoc eis ex
probrans adiungit dicens. Nunc
autem viderunt e oderunt me e pa.
meũ. Chryso. Hoc autem dicit ne
discipuli dicant. Cur igitur intra
tos nos induxisti mala? Nonne

prelia et odiū preuidisti: sed et pro-
phetā inducit cum subdit. Sed vt
adimpleatur sermo qui in lege eo.
scri. est: quia odio habue. me gra.
Augu. xij. de tri. Legis noīe aliquā
do simul oīa veteris testamēti sanc-
tarū scripturarū significant eloq̄a:
et ita dn̄s hic dicit. In lege eo. scri.
est: cū legatur in psalmis. Aug. sup
ioan. Eoꝝ aūt legē dicit nō ab ipsis
inuentā: sed ipsis datā. Gratis aūt
odit qui nullū ex odio cōmodū que-
rit vel incōmoduz fugit: sic oderunt
deuz impij. sic diligunt iusti: vt alia
preter illum bona non expectēt. qm̄
ipse erit in oībus omnia. Greg. xxv.
mora. Aliud est autē bona non face
re: aliud bonorū odisse doctorē: sicut
aliud est ex precipitatione: aliud ex
deliberatione peccare. Ex infirmi-
tate eñ plerūqꝫ solet accidere ama-
re bonū: sed implere non posse. Ex
studio aūt peccare est bonū nec fa-
cere nec amare. Sicut ergo nōnūqꝫ
grauius est peccatū diligere q̄ ppe
trare: ita nequius est odisse iustitiā
q̄ non fecisse. Sūt ergo nonnulli in
ecclesia qui nō solū bona nō faciūt:
sed etiā persequūtur: et quē ipsi fa
cere negligunt etiā in alijs detestan
tur. Horuz peccatū non ex infirmita
te aut ignorantia: sed ex solo studio
perpetratur.

Cum autez venerit paracly
tus quem ego mittam vobis a
patre: spiritum veritatis qui a
patre procedit: ille testimoniuz
perhibebit de me. Et vos testi-
monium perhibebitis: quia ab
initio mecum estis.

Chrysosto. Possent discipuli dn̄o
dicere. Si verba a te audierunt que
nullus dixit: si opa viderūt que nul
lus alius fecit: et tamē nō ꝓfuerūt.
Si oderunt et patrē tuū exte cuz eo:
cuius gratia nos mittis: qualiter di
gni fide erimus? Ne igitur hec cogi
tantes turbētur: cōsolationem indu
cit dicens. Cū au. ve. paraclyt⁹ quez
ego mittā vobis a patre: spm̄ verita
tis qui a patre ꝓcedit: ille testimo-
niū ꝑhibebit de me. Aug. sr. Tanq̄
diceret. Odio me habuerūt ꝛ occide
runt videntes: sed tale de me testi-
moniū paraclytus ꝑhibebit: vt eos fa
ciat in me credere nō videntes: et q̄ il
le ꝑhibebit: ꝛ vos ꝑhibebitis. vn̄ se
quitur. Et testimoniuz ꝑhibebitis.
Ille cordib⁹ vestris inspirādo: vos
vocibus vestris sonando. vn̄ poteri
tis p̄dicare qđ nostis. Quia ab ini.
me. estis. qđ mō nō facitis. q: illius
spūs plenitudo nondū adest vobis.
Dabit eñ vobis fiduciā testimoniū
ꝑhibēdi charitas dei diffusa in cor-
dibus vestris p spm̄ scm̄ q̄ dabit vo
bis. Ille qppe testimoniū ꝑhibēs et
testes fortissimos faciens: abstulit
amicis xp̄i timorē: ꝛ inimicoꝝ odiuz
cōuertit in amorē. Didy. de spū scō. Spūssanctus quō
Spm̄ aūt scm̄ venientē ꝯsolatorem ꝯsolator
dicit: ab opatiōe ei nomē imponēs: dicitur.
q: nō solū eos quos se dignos ēē re
perit ab oī ꝑturbatione reddit alie
nos. verū incredibile quoddā gau-
diū eis tribuit. Sēpiterna qppe leti
tia in eoꝝ corde versat: quorū spūs-
sanct⁹ habitator est. Iste spūs ꝯsola
tor a filio mittit: nō fm̄ angeloꝝ aut
ꝓphetarū aut aplōꝝ ministeriū: sꝫ
vt mitti decet a sapientia et virtute
spm̄ dei indiuisam habentē cū eadē
sapiētia ꝛ virtute naturā. Etem̄ fili⁹
missus a patre nō sepatur atqꝫ disiū
gitur ab eo: manēs in illo: et habēs
illuz in semetipso q̄ spūssanct⁹ supra
dicto modo missus a filio: de patre
egredit non aliūde ad alia transmi
grans. Quō eñ pater non cōsistit in
loco cū vltra oēm corpoꝝ sit naturā:
ita et spūs veritatis nequaqꝫ locoꝝ
fine claudit: cū sit incorpalis ꝛ excel
lens vniuersaz creaturarū essentiā.
Chrysost. Propterea ꝟo nō spm̄ san
ctum: sꝫ spm̄ veritatis eū vocauit: vt
ostendat q̄ erit fide dign⁹. dicit aūt
q̄ a p̄re ꝓcedit: oīa certissime nouit:
quēadmoduz ip̄e ait de seipso. Quo
niā noui vn̄ venio ꝛ q̄ vado. Didy. Spūssanctus
Sꝫ cū posset dicere a deo sine oīpotē de
te nihil horū tetigit: sed ait. A p̄re: spūs ve
nō q̄ pater a deo oīpotente sit ali⁹: ritatis.

sed sm̄ ꝓprietatē patris intellectuȝ parientis: egredi ab eo dicitˀ spūs veritatis. Mittēte aūt filio spm̄ veritatis: simul mittit et pateꝛ: cū eadē voluntate pr̄is ⁊ filij spūs veniat. Theo. Et aīs q̄dē pr̄em dicit mittere spm̄ nūc aūt cū se missurū dixit: eq̄pollentiā denotat. Ne aūt censeretˀ venit: cōtra patrē velut ab alia ptāte trāsmittēs spm̄ addidit. A patre: quasi acceptāte patre ⁊ pariter destināte. Cum aūt audis q̄ ꝓcedit: ne intelligas ꝓcessum missionē esse illatā extrinsecus: qua mittūtur administratorij spūs: sed quoddā differēs excepte actiōis propriū processuȝ appellatū vni principali spiritui attributū: originalis em̄ consistentia spūs est processus: nō ergo ꝓcedere ꝓmittere sumendū est: sed ex patre naturalem essentiā obtinere. Aug. Hic aliquis forsitan querit: vtrū et a filio ꝓcedat spūssanctˀ. filius em̄ solius patris est filius: et pater solˀ filij ē pater. Spūs aūt sanctˀ non est vniˀ eorum spūs sed amboꝝ: quādoquidē dicit ipse xp̄s. Spūs patris vestri q̄ loquitˀ in vobis. Et dicit apostolus. Misit deus spm̄ filij sui in corda vestra. Nec ob aliud estimo ipȝ ꝓprie vocari spm̄: cū etiā si de singulis interrogemur nō possumˀ nisi et pr̄eȝ ⁊ filiū spm̄ dicere. q̄ ergo cōmuniter vocātur ⁊ singuli: hoc ꝓprie vocari oportuit eū qui nō est vnus eorū: sȝ in quo cōitas apparet eoruȝ amboruȝ. Cur ergo nō credamˀ q̄ etiā de filio ꝓcedat spūssanctˀ: cū filij quoq̄ ipse sit spūs? Si eniȝ ab eo non ꝓcederet: nec post resurrectionem discipulis suis insufflasset dicēs. Accipite spm̄sanctū. De hac quoq̄ virtute credēdus est dicere euāgelista. Virtus de illo exibat ⁊ sanabat oēs. Si ergo et de patre ⁊ de filio ꝓcedat spiritussanctˀ: cur filiˀ dixit. De patre procedit: nisi quēadmodū solent ad eū referre et q̄ ipsius est de quo ip̄e est. vnde illō est qō ait. Mea doctrina non est mea: sed eius qui me misit. Si igitur hec intelligatur eiˀ doctrina: quā tamē dixit non suaȝ sed patris: quanto magis et intelligendus est et de ipso procedere spūssanctus: vbi sic ait. De patre procedit. vt non diceret. De me non procedit. A quo autē habeꝛ filius vt sit deus: ab illo habet vtiq̄ vt ꝓcedat ab eo spūssanctus. Hinc vtcūq̄ etiā illud intelligitur: cur nō dicatur natˀ esse: sed potius ꝓcedere spūssanctˀ: quoniā si et ipse filius diceretˀ: amborū vtiq̄ filius diceretur: qō absurdissimuȝ est: filius quippe nullus ē duorum nisi patris et matris. Absit autem vt inter deū patrem et deū filiū tale aliquid suspicemur: q̄ nec filiˀ hominū simul ex patre et ex matre procedit: sed cū in matrē procedit ex patre: non tunc ꝓcedit et ex matre. Spūs autē sanctˀ non de patre ꝓcedit in filiuȝ et de filio ꝓcedit ad sanctificandā creaturam: sed simul de vtroq̄ ꝓcedit. Neq̄ em̄ possumˀ dicere q̄ non sit vita spūssanctˀ: cuȝ vita pater: vita sit filius. ac per hoc sicut pater cū habeat vitā in semet ipso: dedit ⁊ filio vitā habere i semet ipso. sic et dedit vitā procedere de illo sicut ꝓcedit et de seip̄o. Cap̄. xvi.

Hec locutus sūȝ vobis vt non scandalizemini. Absq̄ synagogis facient vos. Sed venit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se prestare deo. Et hec facient vobis q̄ non nouerunt patreȝ neq̄ me. Sed hec locutus sum vobis: vt cum venerit hora eorum: reminiscamini: quia ego dixi vobis. Hec autem vobis ab initio nō dixi: quia vobiscum eram.

¶ August. Merito promisso spūsancto quo in eis operāte fierent testes eius subiunxit. Hec locu. sum vo. vt non scanda. Cum eniȝ charitas dei diffunditur in cordibus nostris per spm̄sanctuȝ: qui datus est nobis: fit pax multa diligentibˀ legem dei. vt

nō sit illis scādalū. Deinde q̄ passu ri essent exprimens. ait. Absq; syna gogis fa. vos. Chrysosto. Jam enī composuerāt: vt siquis cōfessus fue rit xp̄m: extra synagogā fieret. Augusti. Quid autē mali erat aposto= lis expelli de iudaicis synagogis q̄= si nō fuerint inde exituri: etiā si eos nullus expelleret. Sed hoc voluit de nunciare: q2 iudei xp̄m non fuerant re cepturi a quo isti non fuerant re cessuri. Nam q2 non erat vllus ali⁹ populus dei: q̄ illud semen abrae: si cognoscerent xp̄m: non alie fierēt ecclesie xp̄i alie synagoge iudeorū. Sō quia noluerunt. quid restabat nisi vt remanētes. extra xp̄m extra synagogā facerēt eos: qui non reli= querunt xp̄m? Deinde cū hoc eis di xisset adiecit. Sȝ ve. ho. vt ois q̄ in= terfi. vos: arbitreł obse. se p̄sta. deo. Que verba ita subiecit tanq̄ ex hoc consolareł eos: qui de synagogis iu daicis pellerentur. an forte de syna gogis illa separatio sic eos fuerat turbatura vt mori vellent potius q̄ in hac vita sine iudeorū congrega tionibus morari. vt sic turbarētur: qui dei nō hominū gloriam require bant. Iste itaq; sensus est in his ver bis. Extra synagogā facient vos: sȝ nolite solitudinē formidare. Sepa= rati q̄ppe a congregationib⁹ eorū: tam multos in nomine meo congre gabitis: vt illi metuētes ne templū quod erat apud eos: ꝛ omnia legis veteris sacramēta deserātur: sic in= terficiētvos: vt deo arbitrētur se pre stare obsequiū: zelum dei habētes: sȝ non fm̄ scientiā. Hoc erḡ de iudeis dictum debem⁹ accipere de quibus dixerat. Extra synagogā faciētvos. Nam testes. i. martyres christi: etiā si occisi sunt a gentilibus: non tamē illi arbitrati sunt deo: sed dijs suis falsis obsequiū se prestare: iudeorū autē omnis qui occidit predicatores christi: deo se putauit prestare obse= quium credens q̄ desererent deum israel. quicunq; conuerterentur ad christum. Hinc ergo accensi ꝛ zelum dei habentes: sed non fm̄ scientiam

Abrae semē ele ctum.

obsequiū se deo prestare credentes occidebant eos. Chrysosto. Deinde consolationē inducit dicens. Et hec omnia fa. vo. q2 non noue. pa. neq; me. q. d. Sufficit vobis in consolatio nem ꝓpter me et patrem hec pati. Augusti. Ne autē ignaros atq; im= peritos animos mala impiorū sa: quis cito transitura turbarēt: hanc fuisse causam: vt hec eis prenuncia ret ostendit subdens. Hec locu. sum vo. vt cum ve. ho. eo. remini. quia di xi vo. Hora eorū hora tenebrosa: ho ra nocturna: sed nox iudeorū sepa= ratum a se diem xp̄ianorū nulla con fusione fuscauit. Chryso. Sed ꝛ pro pter aliā causam hoc p̄dixit: vt non dicerent quoniā non preuidit futura. et hoc significat cū dicit. Remini. q2 ego dixi vo. et vt non possent dicere: q̄ꝫ blandiēs nobis ea que erāt ad gratiam dicebat solū. cuius aūt gra tia hoc a principio non dixit: osten= dit dicens. Hec autē ab ini. vo. non di. q2 vobi. eram. quia scilȝ in custo= dia mea eratis: ꝛ licitū erat interro gare: quādo volebatis ꝛ sup me to tum p̄liū vertebał. Unde superfluū erat hoc a principio vobis dicere: nō quia hec tūc non nouerā propterea non dixi. Augu. Sed alij tres euāge liste eum p̄dixisse ista demonstrāt: anteq̄ ventū esset ad cenā: qua per= acta fm̄ ioannē ista locutus est. An forte hinc ista soluił questio: q2 ꝛ illi eum narrāt ꝓximū fuisse passioni cum hoc diceret: non ergo ab initio quādo cum illis erat. Sed matthe⁹ non solū imminēte passione: verum etiam ab initio hec denūciata eē cō memorat. Quid sibi ergo vult q̄ hic dixit: hec aūt ab initio non di. nisi q2 ea que hic dicit de spiritusancto: q̄ꝫ sit venturus ad eos ꝛ testimoniū phi biturus quādo mala passuri sunt: hec eis ab initio non dixit: quoniā cum ipsis erat: et eius presentia con solabantur. Abscessurus autē opor tebat vt diceret illum esse venturū per quem charitate diffusa in cordi bus suis verbum dei cū fiducia pre dicarent. Chrysostom⁹. Uel predixit

Passio= nes mū di trā= torie.

Cōsen⁹ euāgeli cus.

quidem quoniam flagella patiebatur. Non autem q mors eorum reputaretur ut dei cultura: quod maxime poterat eos attonitos facere. Vel qr illic ea que a gentibus debebant pati dixit: hic autẽ et iudaica adiecit.

¶ Et nunc vado ad eum qui misit me: et nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Sed quia hec locutus sum vobis: tristitia impleuit cor vestrum. Sz ego veritatem dico vobis: expedit vobis vt ego vadaz. Si enim non abiero paraclytus non veniet ad vos. Si autem abiero: mittam eum ad vos. Et cuz venerit ille arguet mundũ de peccato: et de iustitia: ⁊ de iudicio. De peccato quidem: quia non crediderunt in me. De iustitia vero quia ad patrez vado: et iã nõ videbitis me. De iudicio autem quia princeps huius mundi iam iudicatus est.

¶ Chrysosto. Quia discipulos nondum pfectos tristitia impugnabat: eos domin⁹ increpãdo dirigit dicẽs et nũc va. ad cuz qui me misit: ⁊ ne. ex vo. interro. me quo va. Audiẽtes enim quoniã qui interficiet vos: opinabitur se obsequiũ pstare deo: ita ceciderũt vt nihil ei loquerẽtur. Et ideo subditur. Sed quia hec locu. sum vo. tristi. imple. cor vestrũ. Nõ parua autem et hec mitigatio scire eos: quoniã sciuerat dñs tristitie eorum supabundantiã: ⁊ propter desertionẽ eius: ⁊ propter mala que dixerant se passuros: et nesciebant si possent viriliter ferre. Augustin⁹. Uel quia superius interrogauerũt eũ quo esset iturus: et responderat eis se iterũ quo ipsi tunc venire non possent nunc ita se promittit ituruz vt nullus eorum quo vadat interroget. Et hoc est quod dicit. Et ne. ex vo. interro. me quo vadis. Cunctem cũ in celũ non verbis quesierunt: sz

Uero: ria apli ci psolatio.

oculis deduxerunt. Uidebat autez dominus quid sua verba in eorum cordibus agerent: spiritualẽ quippe nondũ interius habẽtes consolationẽ quã per spũsanctũ fuerãt habituri: id quod exterius in xpo videbant amittere metuebant: et quia se amissuros esse illo vera dẽficiante dubitare nõ poterãt contristabat humanus affectus: quia carnalis desolabatur aspectus. vnde sequit. Sed quia hec locu. sum vo. tristi. imple. cor ve. Nouerat autem ille quid eis potius expediret: quia visus interior ipse est melior quo eos consolaturus erat spiritussanct⁹. vñ subdit. Sed ego veritatẽ di. vob. expe. vo. vt ego va. Chrysosto. q. d. Etsi mulies contristemini oportet vos audire: quia me recedere: vobis confert. Quid aũt pferat ondit subdẽs. Si. n. nõ abie. pacly. nõ ve. ad vos. Aug. s. de tri. Hec aũt dixit nõ ppf inequalitatẽ verbi dei: et spũsancti: sed tanq̃ impedimẽto esset presentia filij apud eos: quo minus veniret ille qui minor non esset: qr non semetipm exinaniuit sicut fili⁹ formã serui accipiens. Oportebat ergo vt auferretur ab eorũ oculis forma serui quã intuentes hoc solũ christum esse putabant: quod videbant. vñ sequitur. Si au. abie. mit. eũ ad vos. Augusti. Nunquid autez hic posit⁹ eũ non poterat mittere quẽ scimus super eum baptizatum venisse: atq; mansisse? Imo vero a quo scim⁹ euz nunq̃ separabilẽ fuisse. Quid est ergo. Si non abie. paracly. non ve. ad vos: nisi non potestis capere spiritũ q̃diu fm carnem nosse persistitis christum. Christo autem discedẽte corporaliter non solũ spũsanct⁹: sed et pater et filius illis affuit spiritualiter. Gregor. viij. moral. Ac si apte diceret. Si ab intentionis vestre oculis corpus non subtraho: ad intellectũ vos inuisibilez per cõsolatorũ spm nõ pduco. August. de ver. do. Hac autẽ habitudinẽ spũs paraclytus attulit: ab oculis carnis forma sui remota quã de virginis vtero

Questi. pulchr.

accepit: in ipsa dei forma in qua patri equalis: etiã cũ in carne dignat⁹ test apparere: pm̄ sit: purgata mẽtis acie ostẽderet. Chr. Quid aũt hic dicunt: qui nõ cõueniẽtẽ de spiritu sancto hñt opinionẽ. Nũquid expedit dñatorẽ abire: & suum accedere? Que aũt sit vtilitas aduenientis spiritus ostẽdit cũ subdit. Et cuz ve. ille ar. mũdũ de pecca. de iusti. & de iudicio. Augu. Nunquid aũt xp̄s nõ arguit mũdũ? an forte qr xp̄s i iudeoꝝ tm̄ gente locutus est: mundũ non videt arguisse. Spiritus aũt sanctus in discipulis eius toto orbe diffusis nõ vnã gentẽ intelligit arguisse sed mundũ. Sed quis audeat dicere q per discipulos xp̄i arguat mundũ spiritussanctus: & nõ arguat xp̄s cũ clamet apostolus. An experimentũ q̄ritis ei⁹ q̄ in me loquit xp̄s? Quos itaq; arguit spiritussanctus vtiq; et christus. Sz dixit ille arguet mũdũ quasi dicat. Ille diffundet in cordibus vestris charitatẽ. Sic em̄ timore depulso arguẽdi habebitis libertatẽ. Exponit deinde qd̄ dixerit dicens. De peccato quidẽ: qr nõ crediderunt in me: hoc em̄ pctm̄ quasi solũ pre ceteris posuit. qr hoc manente cetera detinent. et hoc discedẽte cetera dimittuntur. Augu. de ver do. Sed multũ interest: vtrũ quisq; credat ipsuz esse xp̄m & vtrũ credat in xp̄m. nã ipsum esse xp̄m et demones crediderunt: ille vero credit in xp̄m: qui et sperat in christum & diligit christũ. Augu. sup ioã. Arguit ergo mũdus de peccato: qr in xp̄m nõ credit: & arguitur de iusticia eorũ q̄ credunt. Ipsa quippe fideliũ cõparatio: infidelium est vituperatio. De iusticia vero qr ad patrem vado. Et qm̄ ista vox infideliũ esse consueuit: q̃o credimus qd̄ nõ videm⁹? Ideo credẽtiũ iusticiã sic oportuit diffiniri. Quia ad patrẽ vado: et iã nõ videbitis me. Beati em̄ qui nõ vidẽt & credunt. Nã et qui viderũt xp̄m: nõ in eo laudata est fides eorũ: qr credebant qd̄ videbant. i. filiũ hoĩs: sz qr credebant qd̄ nõ videbant. i. filiũ dei. Cũ vero et ipsa forma serui subtracta eorũ esset aspectibus: tunc ex omni parte impleũ est. Iustus ex fide viuit. Erit itaq; nr̄a iusticia de qua mundus arguit: qm̄ in me quẽ nõ videbitis credetis. Et qñ me videbitis: qm̄ tunc sicut ero videbitis me: nõ qd̄ sum vobiscũ modo. i. non videbitis mortalẽ: sed sempiternũ. Dicendo em̄. Iã non videbitis me velut nũq; eos decetero visuros xp̄m prenũciauit. Augu. de ver. do. Uel aliter. Illi nõ crediderũt ipse ad patrẽ vadit: illorũ ergo peccatũ: ipsius aũt iusticia. Qd̄ em̄ ad nos venit misericordia est: iusticia vero q ad patrẽ vadit fm̄ illud apostoli. Propter qd̄ et deus exaltauit illũ. Sed si solus vadit ad patrẽ q̄d nobis pdest? An ideo solus qr xp̄s vnus est cum oĩbus mẽbris suis: tanq̃ caput cuz corpore suo. Arguit ergo mũdus de peccato in eis qui nõ credũt in xp̄m Et de iusticia in eis q̄ resurgunt in mẽbris xp̄i. Sequit. De iudicio aũt qr princeps mũdi huius iam iudi. est id est diabolus princeps iniquorũ: qui corde nõ habitãt: nisi in hoc mũdo quẽ diligũt. hoc aũt ipso quo foris missus est iudicatus est et de hoc iudicio mũdus arguitur: qr frustra de diabolo querit: qui non vult credere in xp̄m quẽ iudicatũ. i. foras missum: et pp̄ter nostraz exercitationẽ forinsec⁹ expugnare pmissum nõ solũ viri: sed etiã mulieres & pueri et puelle martyres vicerunt. Augu. super ioan. Uel iudicat⁹ est: qm̄ iudicio ignis eterni irreuocabiliter destinatus est. Et de hoc iudicio mũdus arguit: qm̄ cũ suo pncipe iudicat quẽ superbũ atq; impiũ imitat. Credant itaq; hoĩes in xp̄m ne arguãt de pctõ infidelitatis sue: quo peccata oĩa detinent. Trãseant in numerũ fideliũ ne arguant de iusticia eorũ q iustificatos nõ imitantur. Caueant futurũ iudiciũ: ne cuz mundi principe iudicent: quẽ iudicatũ imitantur. Chryso. Uel aliter. Arguet mundum de pctõ id est omnẽ eorũ excusationẽ abscidet: & ostẽ

Fidei discretio

Diabolus foras missus.

det eos peccasse nō credētes in me.
Dū videbunt spiritussancti donatio=
nem ineffabilem inuocato me fieri.
Augusti. de que. no. ꝛ vete. te. Hoc ēt
modo spiritussanctus dē peccato ar
guit mundū: qꝛ in nomine saluato=
ris qui repꝛobatus est a mundo vir
tutes operatus est. Saluatoꝛ autē
reseruata iusticia: nō trepidauit re
uerti ad eū qui se miserat: et per id
qđ regressus est ꝓbauit se inde ve=
nisse. vnde sequit̃. Et de iusticia. qꝛ
ad patrē vado. Chꝛyso. i. ire ad pa=
trē erit argumentū ꝙ irrepꝛehensi=
bilē agebā vitā: vt nō possint adhuc
dicere: qm̄ hic hō peccatoꝛ est: et nō
est ex deo. Rursus qm̄ expugnauit
aduersariū: nequaꝗ̄ autē peccatoꝛ
existens expugnasset. Non possunt
dicere ꝙ demoniū hēo: ꝛ ꝙ seductoꝛ
sum. Qm̄ aūt ꝯdēnatus est per me:
scient ꝙ cōculcabunt eū postea: et ꝙ
resurrectionē meā manifeste sciēt.
nō em̄ me valuit detinere. Augu. de
que. vete. et no. testa. Uidentes etiā
demones animas de inferis ire ad
celos: cognouerunt adiudicatū esse
pꝛincipē huius mundi vt refactus
in causa saluatoris q̄ tenebat amit=
teret. Hec quidē ascendente salua=
toꝛe visa sunt: sed superueniente in
discipulis spiritusancto palā aptē
manifesta sunt.

**¶ Adhuc multa habeo vobis
dicere: sed non potestis poꝛtare
modo. Cum aūt venerit ille spi
ritus veritatis docebit vos om
nē veritatem. Non enim loque
tur a semetipso: sed quecumꝗ
audiet loquetur: et que futura
sunt annūciabit vobis. Ille me
clarificabit. quia de meo acci=
piet et annūciabit vobis. Oīa
quecūꝗ habet pater mea sunt:
pꝛopterea dixi quia de meo ac
cipiet et annunciabit vobis.**

¶ Theo. Quia supꝛa dixerat dn̄s.
Expedit vobis vt ego vadā: iā hoc
amplificat dicens. Adhuc multa ha
beo vobis dicere: sed nō potestis poꝛ
tare modo. Augu. Oēs heretici au=
dacias figmentoꝝ suoꝝ quas ma=
xime exhoꝛret sē. sus hūanus: hac
occasione euangelice sn̄ie coloꝛare
conant̃: q̄si hec ipsa sint q̄ tunc disci=
puli poꝛtare nō poterāt: ꝛ ea docue=
rit spiritussanct⁹: q̄ palā docere atꝗ
pꝛedicare spiritus erubescit immū=
d⁹: sꝫ alia sūt mala q̄ poꝛtare nō pōt
qualiscūꝗ pudoꝛ hūanus. Et, alia
sunt bona q̄ poꝛtare nō pōt paruus
sensus hūanus. Ista sunt in coꝛpori
bus impudicis: illa remota sunt a
coꝛpoꝛibus vniuersis. Quis aūt nꝛ̄
audeat eoꝝ se dicere iā capacē: que
illi capere nō valebant? ac per hoc
nec a me expetenda sunt vt dicant̃.
Sed dicet aliquis: Si multi possunt
qđ tūc nō poterat petrus: sicut mul=
ti possunt martyꝛio coꝛonari: qđ tūc
non poterat petrus: pꝛesertim iam
misso spiritusancto qui tunc nondū
erat missus. Sed nunquid ideo scia=
mus que sunt: que dicere voluit? ab
surdissime em̄ mihi videt̃ dici tunc
nō potuisse poꝛtare discipulos: q̄ de
altissimis rebus inuenimus in apo
stolicis litteris: q̄ postmodū scripta
sunt. nec ea dn̄ꝫ dixisse narrat̃ puer
sarū quidē sectarū hoīes ferre non
possunt qđ in scripturis sanctis de
fide catholica reperit̃: sicut nos fer=
re nō possumus sacrilegas eoꝝ va
nitates. Quid em̄ est ferre nō posse
nisi equo aīo nō habere? Quis aūt
fidelis vel etiā cathecuminus añꝗ̄
spiritūsanctuꝫ baptizatus accipiat
nō equo aīo legit atꝗ audit: etiā si
nō intelligit ea q̄ post ascensionē do
mini scripta sunt? Dicet autē aliq̄s
Nihil ne spirituales viri habēt in
doctrina qđ carnalibus taceant: ꝛ spi
ritualibus eloquant̃. Nulla quidē
necessitas est: vt aliqua secreta do=
ctrine taceātur fidelibus paruulis
seoꝛsum dicenda maioꝛibus: sed spi
ritales spiritualia carnalibus non
oīno taceant ꝓpter catholicā fidem
que oībus pꝛedicanda est: nec tn̄ sic
edisserant: vt volentes ea percipere
ad intelligentiā: nō capacibus faci=

Colo heretic rum.

Secre ta fua da ma ioribu

lius faſtidire faciant in veritate ſer
monẽ: q̃ in ſermone percipi verita-
tẽ. Nõ ergo in his [illegible] vobis neſcio q̃
ſecreta ſuſcipimus [illegible] cũ dici a docẽte
poſſint: portari [illegible] diſcẽte nõ poſſint.
Sed ea ipſa q̃ in doctrina religiõis
in quorũlibet hoĩum noticia dicim⁹
ſi vellet nobis xp̃s dicere: ſic ea dicit
angelis ſuis: quinam hoĩes portare
poſſent: et ſi eſſent ſpiritales: q̃les
adhuc apoſtoli non erãt? Nã vtiq;
quicq̃d de creatura ſciri põt: min⁹
eſt ipſo creatore: quis eũ tacet? q̃s
aũt viuens in hoc corpore poſſet om
nẽ cognoſcere veritatẽ. cũ dicat apo
ſtolus. Ex parte ſcimus. Sed q: p
ſpiritũſanctũ fit: vt ad ipſam quoq;
plenitudinẽ veniamus: de qua idẽ
dicit apoſtolus. Tunc aũt facie ad
faciẽ. Nõ qđ eſt in hac tñ vita dñs
nobis pmiſit dicẽs. Cũ aũt venerit
ille ſpiritus veritatis: docebit vos
oẽm veritatẽ: vel deducet vos in om
nẽ veritatẽ. quo verbo intelligimus
eius nobis plenitudinẽ in vita alia
reſeruari. Ipſe aũt ſpiritusſanctus
et nũc docet fideles. q̃ta quiſq; põt
capere ſpiritalia: ⁊ in eorũ cordibus
deſiderium maius accendit. Didy.
Uel hoc dicit q̄ auditores verborũ
eius nõdũ fuerant oĩa cõſecuti: que
poſtea p noĩe eius ſufferre poterãt:
ſed aliqua tradẽs eis: illa q̃ maio-
ra erant in poſterũ diſtulit: q̃ tũc nõ
poterãt niſi primitus in capite nr̃o
magiſteriũ ⁊ forma crucis periret.
Adhuc etiam typo legis ⁊ vmbre et
imaginibus ſeruientes nõ poterant
veritatẽ cuius vmbrã lex portabat
inſpicere. Cũ aũt venerit ſpũs veri
tatis: diriget vos in omnẽ veritatẽ
ſua doctrina ⁊ inſtitutione vos trãſ
ferens a morte litere ad ſpũm viui
ficantẽ: in quo ſolo oĩs ſcripture ve-
ritas poſita eſt. Chry. Quia ergo di
xerat. Nunc nõ poteſtis portare: tũc
aũt poteritis. Et qm̃ ſpũſſanctus du
cet vos in omnem veritatẽ: ne hoc
audientes maiorẽ ſpiritũſanctũ eri
ſtiment: ſubiungit. Nõ eñ loquet̃ a
ſemetipſo: ſed quecũq; audiet loque
tur. Augu. Simile eſt hoc ei qđ de

Lex vm
bra fu-
turorũ.

ipſo dixit. Nõ poſſum a meipſo fa
cere quicq;: ſed ſicut audio iudico:
ſed illud ſm hoĩem poſſe accipi dici
mus. Cũ igitur ſpiritusſanctus nul-
la ſuſceptione cuiuſq; creature crea
tura ſit factus: q̃uo de illo hoc intel
ligendũ eſt. Sic itaq; debemus acci
pere: vt intelligamus non eũ eſſe a
ſeipſo. Nam filius de patre nat⁹ eſt
et ſpiritusſanctus de patre procedit.
Quid aũt interſit inter procedere ⁊
naſci: et longũ eſt diſſerere: et teme-
rariũ diffinire. Audire aũt illi ſcire
eſt: ſcire vero eſſe. Quia ergo non
eſt a ſemetipſo: ſed ab illo a quo pro
cedit: a quo illi eſt eſſentia: ab illo
ſcientia: ab illo igitur audiẽtia. Sẽ-
per itaq; audit ſpiritusſanctus: q:
ſemp ſcit: ab illo ergo audiuit au-
dit ⁊ audiet: a quo eſt. Didy. Rurſ er-
go. Nõ loquet̃ a ſemetipſo. hoc eſt:
nõ ſine me: ⁊ ſine meo ⁊ patris arbi
trio: q: nõ ex ſe eſt: ſ; ex patre et me
eſt. Hoc eñ ipſum q̃ ſubſiſtit ⁊ loq̃-
tur: a patre ⁊ a me illi eſt. Ego veri-
tatẽ loquor. i. inſpiro q̃ loquor. ſiqui
dẽ ſpiritus veritatis eſt. Dicere au
tẽ ⁊ loqui in trinitate nõ ſm cõſuetu
dinẽ nr̃am accipiendũ eſt: ſed iuxta
formã incorporaliũ naturarũ. et ma
xime trinitatis: que voluntatẽ ſuam
inſerit cordibus credentiũ ⁊ eorũ q̃
audire eũ ſunt digni. Loqui ergo
patrẽ ⁊ audire filiũ eiuſdẽ nature in
patre ⁊ filio conſenſuſq; ſignificatio
eſt. Spiritus vero ſanctus: q̃ eſt ſpi
ritus veritatis: ſpirituſq; ſapientie
nõ poteſt filio loquente audire que
neſcit: cũ hoc ipſum ſit: qđ pfertur a
filio. i. pcedens. veritas a veritate:
cõſolator manãs a cõſolatore. deus
de deo ſpũs veritatis pcedens. De
niq; ne quis illũ a patris ⁊ filij volũ
tate ⁊ ſocietate diſcerneret ſcriptũ
eſt. Sed que audiet loquet̃. Augu.
iij. de tri. Non aũt hic efficit̃ vt mi-
nor ſit ſpiritusſanctus: ſm hoc eñ di
ctũ eſt q̄ de patre pcedit. Auguſti.
ſup Joan. Nec moueat q̄ verbũ fu
turi tẽporis poſitũ eſt. Illa quippe
audientia ſempiterna eſt: q: ſempi
terna ſcientia. In eo autem q̄ ſem

Spiri
tusſan-
ctus in-
creatus

Spũſſã
cti diui-
nitas.

piternū est:sine initio et sine fine cu
iuslibet tēporis vbū ponitur: Cūuis
eīn natura illa immutabilis nō re=
cipiat fuit ꝛ erit:sed tm̄ est:nō tm̄ mē
daciter dicim⁹ fuit ꝛ est et erit. fuit:
qꝛ nūq̄ defuit:erit. qꝛ nunq̄ deerit.
est:qꝛ semp est. Didy. Per spūm et
veritatis futurorū sanctis viris scē
tia certa cōcedit. Vn̄ et ꝑphete hoc
eodē repleti spū ꝑnunciabant ꝛ q̄si
presentia intuebant̄ que erant dein
ceps secutura. vn̄ sequit̄. Et q̄ ven.
sunt annū. vobis. Beda. Constat qꝛ
m̄lti spiritussancti grā repleti :que
ventura erāt agnouerūt. Sed quia
multi varijs coruscant virtutib⁹:nec
tn̄ que ventura sunt agnoscunt pōt
hic sermo sic accipi. Que vētura sūt
vobis annunciabit. i. gaudia vobis
celestis patrie ad memoriā reducet.
Ventura vo apostolis nūciauit ma
la scilicet que pro confessione christi
erant passuri : et bonaque pro eis=
dem malis erant percepturi. Chry.
Eleuauit igitur per hoc eorum mē
te cum ad nihil ita auidum sit hu=
manum genus vt ad sciendum fu=
tura. ab hac igit̄ eos eruit sollicitu=
dine:ondens q̄m futura eis pericu
la ꝑdicet:vt nō incidant nō obseruā
tes. Deinde oñdens q̄m dixerit om
nē veritatē: in quā spiritussanctus
adducet subiūgit. Ille me clarifica=
bit. Augu. Quia. s. diffundendo in
credentiū cordibus charitatē spiri=
talesq̄ faciēdo declarauit eis:qua=
liter patri filius esset eq̄lis quē s̄m
carnē prius tantūmodo nouerant:ꝛ
hominē sicut homines cogitabant.
Vel certe : qꝛ per ipsam claritatē fi=
ducia repleti ꝛ timore depulso:ānū=
ciauerunt hominibus xp̄m: ac sic fa
ma eius diffusa est toto orbe terra=
rū. Quod eīn facturi erant in spiri=
tusancto hoc eundē spiritū dixit esse
facturū. Chryso. Et qꝛ dñs dixerat.
Magister vester vnus est xp̄s:vt et
spiritussanctus suscipiat ab eis:sub
iunxit. Quia de meo acci. ꝛ annū. vo
bis. Didy. Accipe hic vt diuine na=
ture conueniat intelligendū est. q̄mo
eīn filius dans non priuat̄ his q̄ tri

Hūanū genus auidum futuroꝝ

buit:neq̄ cū dāno suo ipartit̄ aliq̄s:
sic et spiritussanctus nō accipit qđ añ
nō habuit. Si ei prius qđ nō habe
bat accepit: trans lato in aliū mune
re vacuus largitor effectus est. Sic
igitur spiritūsanctū a filio accipe id
qđ sue nature fuerat cognoscendū
est:et nō aliā dantē ꝛ accipientē:sed
vnā significare substātiā. Siquidē
et filius eadē a patre suscipere dici
tur: in quibus ipse subsistit. Neq̄
eni quid aliđ est filius exceptis his
que ei dantur a patre neq̄ alia est
spūssācti substantia preter id quod
dat̄ a filio. Augu. Nō autē prōpte=
rea sicut quidā heretici putauerūt:
minor est filio spiritussanctus:quia
filius accipiat a patre: spiritussan=
ctus a filio : quasi quibusdā gradi=
bus naturarū. Unde ipse questionē
soluens cur hoc dixerit explanat di=
cens. Omnia que habet pater mea
sūt: propterea dixi vobis qꝛ de meo
accipiet:et ānūciabit vobis. Didy.
q. d. Licet a patre procedat spiritus
veritatis:tamē quia omnia que ha
bet pater mea sunt: et ipse patris
spiritus meus est : et de meo acci=
piet. Caue autem ne cū ista dicun=
tur: putes rem esse aliquam. posses=
sionem que a patre habeatur a filio
verum que habet pater iuxta sub=
stantiam id est eternitatem:immu=
tabilitatem:bonitatem:hec eadem
habet ꝛ fili⁹. Procul hinc absint dya
lecticorū tendicule:dicūt enim. Ergo
ꝛ pater est filius. Si autem dixisset.
Omnia quecumq̄ habet deus mea
sunt haberet occasionem ipietas cō
surgendi. cum vero dixerit. Omnia
que habet pater mea sūt: patris no
mine se filiū declarauit: paternita=
tē q̄ filius erat nō vsurpauit : Cūuis
ꝛ ipse per adoptionis gratiam mul
torum sanctorum sit pater. Hylari.
viij. de trini. Non ergo in incerto do
minus reliquit vtrum. ex patre an
ex filio spiritus paraclytus esse pu
tetur : a filio enim accepit q̄ ab il=
lo mittit̄:et a patre ꝑcedit. Et inter
rogo vtrū idipm sit a filio accipe qđ
a pr̄e ꝑcedere: Certe idipm atq̄ vnū

Equal[...] tas tri[...] ꝑsona[...] asserit.

eẽ existimabitur a filio accipere: ac si acciperet a patre. Cum enim ait. Omnia quecunq̃ h[illegible]et pater sua eẽ ⁊ idcirco dixisse de eo accipiendum esse: docet etiã a patre accipienda: a se tamen accipi: quia omnia que patris sunt sua sunt. Nõ habet hec vnitas diuersitatẽ: nec differt a quo acceptum sit quod datum a patre: datum referatur a filio.

¶ Modicum ⁊ iã non videbitis me: ⁊ iterũ modicum ⁊ videbitis me: q2 vado ad patrẽ. Dixerunt ergo ex discipulis ei9 ad inuicem. Quid est hoc ꝙ dicit nobis: modicum ⁊ non videbitis me: ⁊ iterum modicũ ⁊ videbitis me: ⁊ q2 vado ad patrem? Dicebant ergo. Quid est hoc ꝙ dicit nobis modicum? Nescimus quid loquitur. Cognouit autem iesus: q2 volebãt euz interrogare: ⁊ dixit eis. De hoc queritis inter vos q2 dixi: modicũ ⁊ non videbitis me: ⁊ iterum modicũ ⁊ videbitis me. Amen amen dico vobis: q2 plorabitis ⁊ flebitis vos: mundus autem gaudebit. Vos autẽ contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cũ parit tristitiã habet q2 venit hora eius. Cũ autem peperit puerũ iam non meminit pressure propter gaudium: q2 natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc quidẽ tristitiam habetis. Iterũ autẽ videbo vos ⁊ gaudebit cor vestrum ⁊ gaudiũ vestrum nemo tollet a vobis.

¶ Chry. Postq̃ dñs discipulos releuauit per ea que de spũsancto ꝓmisit rursus eorum oppressit sensuz dicens. Modicuz ⁊ iam non videbitis me. Hoc aũt facit vt assuefaciat eos per tristium auditionem: bene ferre suã separationem: eã enim que dolet animã ⁊ a tristitia multa detinetur: nihil ita consueuit quietare: vt que tristitiam pariunt vera reuoluta cõtinue. Beda. Dicit em̃. Modicum ⁊ iã non videbitis me: q2 tẽtus est nocte illa a iudeis: ⁊ in mane crucifixus ⁊ sepult9 ab humanis est seclusus obtutibus. Chry. Si vero qs diligenter scrutabitur hoc cõsolationis est dicere. Quoniã ad patrẽ vado. Hoc em̃ est ostendere ꝙ non perierit: sed mors eius translatio sit: ⁊ aliam consolationẽ eis imposuit cũ adiecit. Et iterũ modicũ: ⁊ videbitis me: ostendens qm̃ ⁊ redibit ⁊ in pauco erit separatio: ⁊ continua que cũ eis coexistentia. Aug. Hec autẽ verba dñi obscura erant discipulis anteq̃ id quod dixit esset impletũ. vñ sequitur. Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicẽ quid est hoc ꝙ dicit nobis. Modicũ ⁊ nõ videbitis me. ⁊ iterũ modicũ ⁊ videbitis me: q2 vado ad patrẽ? Chry. Hoc autem non intelligebant: aut ꝓpter tristitiaz q̃ amouebat a mente eorũ ea que dicebantur: aut propter imanifestationem eorũ que dicebantur: idcirco videbatur eis duo contraria ponere non existẽtia ꝯria. Si em̃ videbim9 te aiũt: quomõ vadis? si vero vadis qualiter te videbim9? ꝓpterea dicũt Quid ẽ hoc ꝙ dicit nobis. Modicũ: nescimus q̃d loquitur. Aug. Naz in precedentib9 q2 non dixerat. Modicũ: sed dixerat. Ad patrẽ vado: aperte illis visus est loqui. Nũc ergo qđ illis tunc obscurũ fuit: ⁊ mox manifestũ est: iã nobis vtiq̃ manifestum est. Post paululũ em̃ passus est: ⁊ nõ viderũt eũ. rursus post paululuz resurrexit ⁊ viderũt eũ. dicit aũt. Et iã non videbitis me. q2. s. mortalẽ xp̃m vlteri9 non viderent. Alcui. Uel aliter. Modicũ tẽpus est futurum: quo non videbitis me. i. illud triduũ: quo in sepulchro quieuit: ⁊ iterũ est modicũ futurũ tp̃s quo videbitis me. i. illi. xl. dies: in quib9 eis sepius post passionẽ suam vsq̃ ad tp̃s ascensionis sue apparuit. ⁊ ideo illo modico

Contrarietas tollitur.

...ctis
...uefa-
apo-
los
...stib9.

tempore videbitis me. Quia vado
ad patrem: qr non semper in terra
corporaliter sum mansurus: sed per
humanitatem quã assumpsi ascẽsu=
rus in celum. Sequitur. Cognouit
autem iesus qr volebant eum inter
rogare ⁊ dixit eis. De hoc queritis
inter vos: qr dixi vobis. Modicum ⁊
non videbitis me. Amen amen dico
vobis: qr plorabitis ⁊ flebitis vos.
Ignorãtiã ipsorũ pi⁹ magister intelli
gens sm illorum dubitationẽ rñdit:
quasi expositurus qd esset quod di=
xit. Aug. Quod sic accipi potest: qr
cõtristati sunt discipuli de morte dñi
⁊ confestim de resurrectione letati.
Mundus autem. quo nomine si=
gnificati sunt inimici a quibus xp̃s
occisus est: tũc itaqꝫ letati sũt occiso
christo: quando sunt discipuli contri
stati. vnde sequitur. Mundus autez
gaudebit: vos aũt contristabimini:
sꝫ tristitia vestra vertetur i gaudiũ.
Alcui. Sed ⁊ cunctis fidelibus cõue
nit hic sermo dñi: qui p lachrymas
pressurasqꝫ psentes ad gaudia eter
na contendunt. Flentibus autem iu
stis: mundus gaudet: qr in presenti
delectantur: alterius vite nulla gau
dia sperantes. Chry. Deinde osten=
Gaudiũ mundi ostẽdit. dens quoniaz tristitia parit gaudiũ
⁊ quoniã tristitia breuis. Letitia ve
ro infinita est: ad exemplũ venit mũ
danũ dicens. Mulier cũ parit tristi=
tiam habet: qr venit hora eius. Cuz
autem peperit puerum: iam nõ me=
minit pressure pp̃ter gaudiũ: qr na=
tus est hõ in mundũ. Aug. Ista similitudo ad intelligendũ non videtur
esse difficilis: qm̃ comparatio ei⁹ in
promptu est eodem ipso exponente
cur dicta sit. Nam sequitur. Et vos
igitur nũc quidem tristitiam habe=
tis. Iterũ autem videbo vos: ⁊ gau
debit cor vestrum. Parturitio q̃ppe
tristitie: partus aũt gaudio compa=
ratur: quod tunc magis esse consue
uit qñ nõ puella: sed puer nascitur.
Qđ vero subdit. Et gaudiũ vestruz
nemo tollet a vobis: quia gaudium
ipsorum ipse iesus est: significat qđ
ait apostolus. Christus resurgẽs ex
mortuis iam non moritur. Chry. Si
gnificat etiã p̃dicto exemplo quo=
niam soluit ipse mortis pressuras et
nouum hominem regenerans eẽ fe
cit: ⁊ non dixit quoniam non erit et
tribulatio: sed neqꝫ meminit eius tã
tum est quod succedit gaudium: ita
erit ⁊ sanctis. Et non dixit. Quoniã
natus est puer: sed quo hõ: occulte
suam resurrectionẽ insinuans. Au=
gu. Uel de futuris visione ⁊ gaudio:
que superi⁹ dicta sunt meli⁹ existimo
intelligi. Modicũ ⁊ iã non vide. me.
Modicũ enĩ est hoc totũ spaciũ: quo
psens peruolat seculũ. ideo nãqꝫ ad
didit. Qr vado ad patrẽ. Qr ad su=
periorẽ sententiam referendum est
vbi ait. Modicum ⁊ iã nõ videbitis
me. Nõ ad posteriorem vbi ait. Mo
dicũ ⁊ videbitis me. Eundo quippe
ad patrem factur⁹ erat vt eũ non vi
derent. illis ergo ait. Modicũ ⁊ iam
non videbitis me. Qui eum tunc cor
poraliter videbãt: qr iturus erat ad
patrem: ⁊ eũ deinceps mortales visu
ri non erant: qualẽ cuz ista loqueba
tur videbãt: quod vero addidit. Et
iteruz modicum ⁊ videbitis me: vni
uerse promisit ecclesie. Hoc autẽ mo
dicũ longũ nobis videtur qm̃ adhuc
agitur. Cũ finitum fuerit: tunc sen=
tiemus q̃ȝ modicũ fuerit. Alcui. Mu
lier autẽ sancta ecclesia est: propter Allegorica expositio
fecunditatẽ bonorũ operũ. ⁊ qr spiri
tales deo filios generat. Hec mulier
dum parit. i. dũ in mundo virtutum
profectibus insistit: dum vndiqꝫ ten
tatur ⁊ affligit̃: tristitiam habet de
hoc: qr venit hora ei⁹ vt patiatur: qr
nemo carnem suã odio habuit. Au=
gu. Nec tamen in huius gaudũ par
turitione sine gaudio tristes sum⁹:
sed sicut apostolus ait. Spe gau=
dentes: qr ⁊ ipsa mulier parturiens
cui comparati sumus: plus gaudet
de mox futura prole: q̃ȝ tristis est de
presenti dolore. Alcui. Sed cum pe=
perit. i. cum deuicto laborum certa
mine ad palmam peruenerit: iã nõ
meminit pressure precedentis pp̃ter
gaudium percepte retributionis: qr
natus est homo in mundum. Sicut

enim mulier nato in hoc mundo homine letatur: ita eccl[illegible]sia nato in vitam eternã fideliu[illegible] populo exultatione repletur. Be[illegible]. Nec nouũ debet videri si nat[us] vocat[ur] qui ex hac vita migrauerit. Sicut eñ [con]suete nasci dicitur: cũ quis de vtero matris procedens in hanc lucẽ ingreditur: ita potest nat[us] appellari: qui solutus a vinculis carnis ad lucem eternam sublimatur. vnde sanctorum solẽnia non funebria: sed natalitia vocãtur. Alcui. Quod aũt dicit. Iterũ videbo vos. i. assumam vos ad meip[s]m. Uel iterũ videbo vos. i. iterũ videndus apparebo [et] gaudebit cor vestrũ. Augu. Hunc eñ totius laboris sui fructum ecclesia nunc parturit desiderando: tũc est paritura cernẽdo. Et ideo masculũ quoniã ad istũ fructũ cõtẽplationis cuncta officia referuntur actionis: solus eñ liber est q[ui] propter se appetitur: nõ refert[ur] ad aliũ: huic seruit actio. Ad hoc enim refertur q[ui]cquid bene agit[ur]. ibi est finis q[ui] sufficit nobis. eternus igitur erit. Neq[ue] eñ finis nobis sufficit: nisi cuius nullus est finis. De hoc igitur q[uo]d sufficit nob[is] rectissime audiuim[us]. Gaudiũ vestrũ nemo tollet a vobis.

inis
infini
s.

¶ Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amẽ dico vobis: siquid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Usq[ue] mõ nõ petistis quicq[uam] in nomĩe meo. Petite [et] accipietis: vt gaudium vestrum sit plenum. Hec in [pro]uerbijs locutus sum vobis. Uenit hora cum iã non in [pro]uerbijs loquar vobis: sed palã de patre meo annũciabo vobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis. Ipse eñ pater amat vos: q[ui]a vos me amastis [et] credidistis q[ui]a deo exiui. Exiui a patre et veni in mũdum: iterũ relinquo mundum [et] vado ad patrem.

¶ Chry. Rursus ostẽdit d[omi]n[u]s q[uod] expedit eũ abire cũ dicit [et] in illo die me non rogabitis quicq[uam]. Aug. Hoc verbũ quod est rogare: non solũ petere verũ [et] interrogare significat: [et] grecum euangeliũ vnde hoc trãslatum est: tale h[abet] verbũ quod vtrũq[ue] possit intelligi. Chry. Dicit ergo. Et in illo die scilicet cum resurrexero. Me nõ rogabitis quicq[uam]. i. nõ dicetis. Ostẽde nobis patrẽ: [et] quo vadis: quoniã scietis [per] spiritũ sanctũ. vel rogabitis me. i. non indigebitis mediatore ad impetrandũ: sed sufficiet nomẽ meũ quod inuocantes o[mn]ia accipietis. vñ sequit[ur]. Amẽ amen di. vo. siq[ui]d petie. pa. in no. meo da. vo. Ostendit autẽ no[min]is virtutẽ si non visus neq[ue] rogatus: sed nominat[us] solũ apud patrem facit mirabilia. non ergo ait. Existimetis q[uia] de reliquo nõ ero vobiscum vos derelictos esse: nomẽ enim meũ maiorẽ dabit vobis securitatẽ. vnde sequit[ur]. Usq[ue] modo nõ pe. quic. i[n] no. meo pe. [et] ac. vt gaudiu[m] ve. sit ple. Theophi. Alacritas eñ vestra tunc erit integerrima: cum ad vota vobis petita succedẽt. Chry. Q[uia] igit[ur] obumbrata erãt que dicta sunt subiunxit. Hec in [pro]. lo. sum vo. ve. ho. cũ iã nõ i[n] [pro]. lo. vo. i. erit t[em]p[u]s q[uan]ñ scietis o[mn]ia manifeste. dicit aũt resurrectionis t[em]p[u]s. Sed palã de patre meo annun. vo. Etem. xl. diebus disputauit cu[m] eis cõgregatis loquẽs de regno dei. Et nunc inquit in timore existẽtes non attenditis his que dicuntur. tũc aũt resuscitatũ videntes: poteritis palã omnia dicere. Theo. Adhuc prebet illis fiduciã: q[uonia]m recipiẽt in tentationibus auxiliũ desup[er]: cu[m] subdit. In illo die. in no. me. petetis. adeo assero vobis patrem fauere q[uod] neq[ue] interuentu meo vlterius indigebitis. vnde subdit. Et non dico vo. q[uia] ego ro. pa. pro vo. ipse enim pater amat vos. Porro ne resiliant a d[omi]no i[n] velut eo vlterius nõ egentes subiungit. Quia vos me amastis. q. d. Ob hoc diligit vos pater. q[uia] vos me dilexi-

Annunciatio palã: facta q[uando] fit.

stis.cum itaq̄ exciderit is ab amore meo cōfestim vos paterno decidetis. Aug. Sed nunquid ideo amat ille quia nos amam⁹:an potius quia ille amat id nos amamus hoc ipse euā gelista in epistola sua dicit. Non diligamus: q: ipse prior dilexit nos. Amat ergo nos pater:q: nos amamus filiū cum a patre et filio accepi mus vt et patrē amem⁹ et filiū. Amauit ipse quod fecit:sed non in nobis faceret qd amaret:nisi anteq̄ id faceret nos amaret. Hyla.vj.de trini. Caret etiā apud patrē intercessionis necessitate perfecta de filio fides:q̄ q a deo exierit credit atq̄ amat:et per seipsam iā et audiri meretur et amari:natū ex deo filiū missumq̄ confessa. vnde seq̄tur. Et cre. q: a deo exiui. Natiuitas itaq̄ eius et aduētus ostenditur cū subdit. Exiui a pa. et ve. in mū. Alterū in dispēsatione:alterū i natura est. A patre em venisse et a deo exisse:nō est significationis eiusdem:cum aliud sit a deo in substantiam natiuitatis exisse:aliud a patre in hūc mundū ad consummāda salutis nostre sacramenta venisse. Cum autem exire a deo sit ex natiuitate subsistere:quid aliud q̄ deus esse posset:Chry. Quia vero resurrectionis sermo non modicū eos mitigabat:et cum hoc audiere q a deo exiuit:et illuc vadit:cōtinue eā excrecū noluit. vnde sequitur. Iterum relinquo mun. et va. ad pa. Nam hoc quidem. certificabat quoniā recte in ipm credebant:hoc vero quoniā sub in vnitione eius futuri erant. Augu. Exijt enim a patre:q: de patre est:in mundum venit:q: mundo suum corpus ostendit. Mundum reliquit corporali discessione perrexit ad patrē hominis ascensione:nec mundū deseruit pñsentie gubernatione:quia sic in mundū venit exiēs a patre:vt nō desereret patrē. Sed dnm iesum christum postea q̄ resurrexit:et interrogatū legimus et rogatū.nā interrogatus est a discipulis ascensurus in celum:quando regnum restitueret israel. Rogatus est a stephano cum esset in celo:vt spiritum eius susciperet. Et quis aud. at dicere rogandū non esse immorta rogari debuisse mortalem:puto c. o q dicit. In illa die me non rogabitis quicq̄ non ad illud tēpus:eferendum esse quo resurrexit:sed ad illud quando videbimus eum sicuti est:que visio non temporalis vite est:sed eterne:vbi iā nihil rogem⁹:nihil iterrogem⁹q: nihil desiderādū remanebit nihil q̄rēdū latebit. Alcui. Sic ḡ dicit. In futuro me nō rogabitis q̄cq̄.sed iterum dū i pegrinatiōe hui⁹ miserie cōuersamini:si petieritis patrē dabit vobis:vnde subdit. Amē amen dico vobis:siquid petieritis patrē in nomine meo dabit vobis. Aug. Hoc quod ait. Siquid:non quodlibet intelligitur:sed aliquid quod non in beate vite cōparatione sit nihil.non autē petitur in noīe saluatoris quicquid petitur contra rationē salutis.non enim sonum litterarum aut syllabarū:sed quod sono recte ac veraciter intelligitur hic accipiendum est:cuž dicit. In nomine meo. Unde qui hoc sentit de christo quod non est de vnico filio dei sentiendum non petit in eius nomine. Qui vero quod est de illo sentiendum sentit:ipse in ei⁹ nomine petit:et accipit quod petit:si nō contra suam salutem sempiternam petit. Accipit autem quando debet accipere. Quedam enim non negantur:sed vt congruo dentur tempore differuntur. Ita sane intelligendus est quod ait. Dabit vobis:vt ea beneficia significata sciantur : his verbis que ad eos qui petunt proprie pertinent. Exaudiuntur quippe oēs sancti pro seipsis:nō autem pro omnibus q: non vtcūq̄ dictuž est dabit sed. Dabit vobis. Quod autē sequitur. Usq̄ modo non petistis quicq̄ in nomine meo: duobus modis intelligi potest. Uel quia in noīe meo non petistis : quod nomen non sic cognoscendum est cogno uistis: vel non petistis quicq̄: quoniā in cōparatione rei quam petere debuistis pro nihilo habendum est quod peti

Fides p[atre] [cir]ca de filio.

Quid a deo petendum.

N... ...

meis. Ut igitur in nomine eius non nihil: sz gaudiū ple... petāt subdit. Petite z accipietis: ut gaudiū vrm sit plenū. Hoc q dic. gaudiū plenū. nō carnale: sed spirituale gaudiū est: z quādo tantū erit vt aliquid ei iā nō sit addendū: tūc erit plenū. Augu. j. de tri. Hoc est aūt plenū gaudiū vestrū quo amplius nō est: frui deo: trinitate: ad cuius imaginē facti sum⁹. Augu. super ioā. Quicqd ergo petitur qd pertinet ad hoc gaudiū cōsequēdū: hoc est in nomine xpī petendū. Isto enī bono in petēdo perseuerātes sanctos suos nequaq̄ misericordia diuina fraudabit. quicquid aūt aliud petitur nihil petit nō qz nulla res est: sed qz in tante rei compatione: quicqd aliud cōcupiscitur nihil est. Sequitur. Hec in puer. lo. sum vo. ve. ho. cū iā nō in. puer. lo. vo. sz pa. de pa. annunciabo. Possem dicere hanc de qua loquitur horā futurū seculū intelligi vbi videbimus palā qd apostol⁹ dicit facie ad faciē: vt quod ait. Hec in puer. lo. sum vo. hoc sit qd ab apostolo dictū est. Uidemus nunc per speculū in enigmate. Annūciabo aūt vobis qz per filiū pater videbitur: neq enim patrē quis cognoscit nisi filius: z cui voluerit fili⁹ reuelare. Gregorius. xxx. mo. Palā quippe de patre annunciare se asserit: qz per patefactā tunc maiestatis sue speciē: z quomodo ipse gignētī nō impar oriatur: z quō vtroq̄ spirit⁹ vtriq̄ coeternus procedat ostendet. Augu. Sed istum sensum videtur impedire quod sequit. In illo die in nomine meo petetis. In futuro enim seculo quid petituri sum⁹ quādo satiabitur in bonis desideriū nostrum petitio nanq̄ alicuius est indigentie. Relinquitur itaq̄ vt intelligatur iesus discipulos suos de carnalibus vel animalibus se spirituales esse facturū. Homo autem animalis sic audit quecunq̄ audit de dei natura vt aliud q̄ corp⁹ cogitare non possit. Ideo prouerbia illi sunt quecūq̄ dicta sapiētie d̄ incorporea immutabiliq̄ substantia. nō q tanq̄ prouerbia deputet: sed qz sic cogitat quomodo qui prouerbia solent audire neq̄ intelligere. Cū vero spiritalis ceperit omnia dijudicare etiam si in hac vita velut per speculū z ex parte perspiciat tamen nullo corporis sensu: nulla imaginaria cogitatione: sed mentis certissima intelligentia: capit deū nō corpus esse: sed spiritum. Ita palā de patre annūciante filio vt eiusdē substantie conspiciatur: z ipse qui annunciat: nunc in eius nomine petunt qui petunt: qz in sono eius nominis nō aliud q̄ res ipsa est que hoc nomine vocatur intelligunt. Hi possunt cogitare dominū nostrum iesum christum inquantum homo est pro nobis interpellare patrem inq̄tum deus est vos exaudire cū patre quod eum significasse arbitror vbi ait Et nō dico vobis qz ego rogabo patrem pro vobis. Ad hoc quippe intuendum quomodo non rogat patrem filius sed simul exaudiant rogantes pater z filius: non nisi spiritalis ocul⁹ mentis ascēdit.

Anagogica expositio.

¶ Dicunt ei discipuli eius. Ecce nunc palam loqueris: z prouerbium nullum dicis. Nunc scimus quia scis omnia: z non opus est tibi vt quis te interroget In hoc credimus: quia a deo existi. Respondit eis Jesus. Modo creditis. Ecce veniet hora z iam venit vt dispergamini vnusquisq̄ in propria z me solum relinquatis: z non sum solus. quia pater mecum est. Hec locutus sum vobis: vt in me pacem habeatis. In mūdo pressuraz habebitis: sed cōfidite ego vici mundum.

¶ Chry. Quia discipulos hoc maxime respirare fecit q erant patris amici: propterea dicūt se cognoscere qz omnia nosset. vnde sequit. Dicūt ei discipuli eius. Ecce nūc pa. lo. z

puer. nul. dicis. Augu. Cū aūt adhuc pmittat futura illa hora i qua sine puerbijs locutur⁹ est: cur isti ꝫ dicūt nisi qz illa q̄ scit ipsis nō intelligētib⁹ esse puerbia: vsqz adeo nō intelligūt: vt nec saltē nō se itelligere intelligant. Chry. Qm̄ aūt ad id qđ in eorū mēte erat respōdit subdunt. Nūc scimus qm̄ scis oīa. Vides qualiter impfecte se habebāt qui post tot t tāta demōstrata dicūt Nūc scim⁹. t hoc dicūt tāq̄ ei quasdā gratiā tribuētes. Et nō est op⁹ tibi vt qs te interrget: hoc est anq̄ audias nosti ea que scandalizant nos. t quiescere nos fecisti dicens. Quoniā pater vos amat. Augusti. Quid ergo vult sibi: q ei quē sciebāt nosse omnia cum dicere debuisse videantur. Non est opus tibi vt quicq̄ interroges: dicendū potius putauerūt. Nō est opus tibi vt qs te interroget. Qđ vtrūqz legimus factū t interrogasse scz dn̄m t interrogatū fuisse. Sed hoc cito soluit q̄ hoc nō ei: sed illis poti⁹ opus erat quos interrogat: vel a qbus interrogabat. Neqz eīn aliquos ille interrogabat: vt ab eis aliqđ disceret sed eos potius vt doceret: t qui interrogabāt eū volentes ab eo aliqđ discere illis profecto id op⁹ erat vt scirent ab eo aliqua q̄ nouerat oīa. Ille aūt nō opus habebat vt q ab eo scire qsqz vellet: per ipsius cognosceret interrogationē: qz priusq̄ interrogaret: interrogatorū nouerat volūtatē. Preuidere aūt cogitatiōes hoīum: magnū dn̄o nō erat ſz magnū paulis erat q̄ subdūt in ꝫ credim⁹ qz a deo exijsti. Theopla. vij. de tri. Per id eīn credūt q a deo exijt: qz ea q̄ dī sūt agit: nā cū dn̄s vtrūqz dixisset a deo exiui: t a patre veni in hūc mūdum: nihil admiratiōnis in eo habuerūt: qđ freq̄nter audierūt. vn̄ nō addūt. A p̄re venisti i hūc mūdū. Sciebāt ei a deo missū t exisse tn̄ a deo nesciebāt. Inenarrabilē vero illā filij natiuitatē per virtutem dicti istius intelligentes tunc primum ceperunt aduertere t cum illum sine prouerbijs profiterentur [illegible] se locutum. Non enim per consu[illegible]udinem humani partus deus ex [illegible] o nascitur cuius a deo exitio pe[illegible] [illegible] partus est. Est enim vnus ex [illegible] no non est portio nō est defectio: non est diminutio: non deriuatio non est protensio: nō passio sed viuentis nature ex viuente natiuitas est. Deus ex deo exiens est non creatura in dei nomē electa non vt esset cepit ex nihilo: sed exijt a manente: et exisse significationez habet natiuitatis: nō inchoatiōis. Augu. Denīqz de ipsa eorū etate adhuc sm̄ interiorem hominē parua et infirma eos admonet. vnde subditur. Respōdit eis iesus. Modo creditis. Beda. Quod duobus modis pronunciari potest affirmādo scz et isultādo. Si isultādo hic ē sēsus: tardi⁹ ad credendum euigilastis. Ecce enī venit hora rc. Si affirmando: sensus est. Verum est quod creditis. Sed ecce venit hora vt dispergamini vnusquisqz in propria. et me solum relinquatis. Augustinus. Non enim quando comprehensus est: tantummodo carne sua eius carnem verum etiam mente reliquerunt fidem. Chry. Dicit autē. Dispergamini scz quādo tradar: tantum enim vobis dominabitur timor vt neqz simul possitis recedere. Sed ego ex hoc nullum patiar malum. vnde subdit. Et non sum solus quia pater mecum est. Augu. Ad hoc intelligendum eos volebat extendi et crescere: ne sic a patre filiū cogitarent exisse: vt putarent etiam recessisse. deinde sermonem concludit dicens. Hec locutus sum vobis: vt in me pacem habeatis. Chryso. i. vt non abijciatis me a mente vestra. Non enim nūc solum quando cōprehendar fient vobis aduersa: sed donec eritis in mundo pressuram habebitis id est tribulationem et hoc est quod subdit. In mundo pressuram habebitis. Greg. xvj. mo. q. d. Sit vobis ꝫ me interius quod consolando refo-

Questio pulchra solui-tur.

Natiui-tas chri-sti ex pa-tre.

clat:q erit ĩ mũdo e... ego seuiẽdo grauiter pmat. ... Illud initiũ habitura fuer... pssura. de quo dicit. Uenit h... vt dispergamini: vnusqsq; in ... nõ eo modo erat pseueratura qt ... adiunxit. Et me solũ relinqtis.. õvult eos tales eẽ in xp̃i pssura: quã post ei⁹ ascẽsionẽ fuerãt in mũdo hiturt: vt relinquãt eũ: sʒ vt in illo pacẽ hẽant pmanẽtes in eo. vñ seq̃t. Sed confi. Chry. t. resurgite mẽte. Magro. n. supante inimicũ: nõ opʒ discipulos anxiari. vñ subdit. Qr ego vi. mũ. Aug. Dato aũt spũscõ pfiderũt et vicerũt nõ nisi in illo. nõ em̃ vicisset ille mũdũ si mẽbra ei⁹ vinceret mũd⁹. cũ aũt dicit. Hec lo. sum. vo. vt in me pa. ha. nõ recẽtiora paulo ante ab eo dcã sʒ oĩa debem⁹ accipe siue q̃cũq; illis locut⁹ est ex quo eos cepit hr̃e discip̃los: siue ex quo post cenã exorsus est: hũc mirabilẽ plixũq; sermonẽ. Hãc em̃ cãm cõmẽdauit sermõis sui: vt ĩ illo pacẽ hr̃ent hic pax finẽ tẽporis nõ habebit: sʒ oĩs pie nr̃e ĩtẽtiõis actiõĩq; finis ipsa erit. Cap. xvij.

Hec locutus est iesus et subleuatis oculis in celum dixit. Pater venit hora clarifica filium tuum: vt filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis: vt omne quod dedisti ei: det eis vitam eternã. Hec autem ẽ vita eterna: vt cognoscant te solum deum verũ ⁊ quem misisti iesum christum. Ego te clarificaui super terrã: opus consummaui quod dedisti mihi vt facerem. Et nunc clarifica me tu pater apud temetipsum claritate quam habui priusq; mũdus fieret apud te.

¶ Chry. Qr dixerat dñs. Jn mũdo pssurã hẽbitis: post admonitiones in oratione cõuertit erudiẽs nos ĩ tribulatiõib⁹ oĩa dimittẽtes: ad deũ refugere. vñ dr̃. Hec lo. est. ie. Bed. Illa itelligr̃ debẽt q̃ in cena locut⁹ est: q̃dã q̃dẽ sedẽdo vsq; ibi. Surgite eam⁹ hic. Deide stãdo vsq; ad hymni finẽ: cui⁹ hoc est initium. Et sub ocu. in ce. di. Pater ve. hoc cla. fi. t. Chry. Propter hoc in celũ oculos eleuauit vt nos doceret extẽsionẽ q̃ ẽ in orationib⁹ vt stãtes sursuʒ aspiciam⁹: nõ oculis carnis solũ sʒ et mẽtis. Augu. Poterat aũt dñs in forma serui si hoc op⁹ esset orare silẽtio. sed ita se patri exhiberi voluit pcatorẽ: vt meminisset nr̃m se esse doctorẽ. Proinde nõ solũ ad ipsos sermocinatio: sʒ ẽt pro ipsis ad patrẽ oratio discipulorũ est edificatio. Profecto ⁊ nostrum qui fueram⁹ cõscripta lecturi. hoc aũt qđ ait p̃venit hora. oñdit oẽ tp̃s ⁊ qđ qñ faceret: vel fieri sineret ab illo esse dispositũ: q̃ tpi subdit⁹ nõ ẽ: nõ aũt credat hec hora fato vigẽte venisse: sed deo poti⁹ ordinante. absit em̃ vt sidera mori cogerent sideruʒ cõditorẽ. Hyla. iij. de tri. Nõ diem aut nõ tp̃s: sed horã venisse dicit. Jn hora diei portio est. ⁊ que erat h̃ hora: iã nũc cõspuẽdus flagellãdus crucifigẽdus erat: sed clarificat p̃r filiũ. Sol de cursu opis defecit: ⁊ in teritũ suũ cũ eo reliqua mundi elemẽta sẽserũt: ad onus dñi in cruce pẽdẽtis terra tremuit: ⁊ in eum q̃ mortu⁹ erat itraise ptestata est non cape. Proclamat cẽturio. Uere fili⁹ dei erat iste p̃dictiõi psentit effect⁹. Dñs dixerat. Clarifica filiũ tuũ. non solũ noĩe cõtestat⁹ est esse se filiũ: sʒ ⁊ ppiietate qua dicit. Tuũ. multi ei nos filij dei: sʒ nõ talis hoc filius. h̃ em̃ ppi⁹ ⁊ ver⁹ est fili⁹ origine: non adoptione. v̓itate nõ nũcupatiõe natiu itate nõ creatiõe. ꝑ post clarificationẽ ei⁹ v̓itatẽ pfessio secuta ẽ. nã veꝝ dei filiuʒ cẽturio cõfitet: ne qs credẽtiuʒ ãbigeret: qđ aliqs pse quẽtiuʒ nõ negasset. Aug. Sʒ si passiõe clarificat⁹ dr̃ q̃to magis resur

Oro xp̃i modus.

rectiõe? Nã in passiõe mag(is) eẽ hũi
litas q̃ claritas cõmẽdat. Qd ergo
ait Paterve.ho.clari.filiuz tuum.
sic intell: gẽduz ẽ tãq̃ dixerit. Uenit
hora seminãde humilitatis: fructũ
nõ differas claritatis. Hyla.iij.de
tri. Sz forte infirm⁹ repiet fili⁹ dum
clarificationẽ potioris expectat. Et
q̃s nõ patrẽ potiorẽ cõfitebit cum
ipse dicat. Pr maior me est. Sz ca-
uẽdũ est: ne apud impitos gloria
filij honor pr̃is infirmet. nã sequit.
Ut fi. tuus cla. te. Nõ ergo infirm⁹
est filius: vicem clarificationis ipse
cũ clarificandus sit redditurus. Er
go expostulatio clarificatiõis dan
de vicissimq̃ reddende: eandem in
vtroq̃ ostendit diuinitatis virtutẽ.
Augu. Merito autem querit: quo-
modo patrem clarificauerit filius
cum sempiterna claritas pr̃is nec
diminuta fuerit in forma hũana:
nec augeri potuerit in sua pfectiõe
diua. Sed apud hoies minor erat
qñ in iudea tãtũmodo de⁹ notus erat.
qz vo p euãgeliũ xp̃i fcm̃ ẽ: vt pater
innotesceret gentibus patrem cla-
rificauit a fili⁹. dicit ergo. Clarifica
filiũ tuũ: vt fili⁹ tu⁹ clarificet te. ac si
dicat. Resuscita me: vt innotescas
toti orbi per me. deinde magis pã
dens quomodo clarificet patrem
filius subiungit. Sicut dedisti ei
potestatem ois carnis: vt omne qd
dedisti ei: det eis vitam eternam.
Omnem carnem dixit oẽm hominẽ
a pte totũ significãs. hoc aũt q̃ po-
testas xp̃o a pr̃e data est ois carnis
fm hoiem intelligẽdũ est. Hyla.iij.
de tri. Caro em̃ fact⁹ ipse vite eter-
nitatem: erat caducis et corporeis et
mortalib⁹ redditurus. Hyla.ix.de
trinitate. Uel acceptio potestatis
sola est significatio natiuitatis q̃ ac
cepit id qd ẽ. Nõ ẽ infirmitati patio
deputãda: cũ i eo significet pr̃ eẽ q̃
dederit: et in eo filius deus maneat
q̃ vite eterne dande sumpserit po-
testatem. Chrysosto. Dicit autem.
Dedisti ei po.om.car. vt ostendat
q̃ non ad iudeos solos sua pdica-
tio: sed ad totum orbem terrarum

Cautio fidei.

Explicat dubium.

extendi... d quid est quod dix:
omnis car... non enim vtiq̃ oẽs
crediderunt ... quidem q̃tum ex
eo est: omnes ... siderunt. Si vero
non attende... nt his que dicebãt:
non eius q... dicebat est crimina-
tio. sz eorum qui nõ susceperũt. Au
gustinus. Dicit ergo sicut dedi. ei
po.om.car. ita te glo. filius. i. notũ
te faciat omni carni quã dedisti ei.
Sic enim dedisti vt omne quod de
disti ei: det eis vitaz eternam. Hy-
larius.iij.de tri. Sed in quo tandẽ
eternitatis vita est ostendit cũ sub-
dit. Hec est au. vi. eter. vt cog. te so.
ve. de. Uita est deum nosse: sed so-
lum hoc non facit vitam. quid ergo
connectitur? et quẽ misisti iesũ xp̃i
stum. Hyla.iij.de tri. Dux autem
arriani intelligunt solum patrem
verum deum: solum iustum: solum
sapientem a cõione hoim sm hos
filius separatur. Soli enim vt aiũt
propria non participantur ab alte
ro: que si in patre solo et non in fi-
lio existimabuntur necesse est vt fi-
lius de⁹ falsus et insipiens esse cre
datur. Hyla.v.de tri. Nulli autem
dubium est veritatem ex natura et
ex virtute eẽ verũ enim triticum ẽ
qd i far cõminutũ et i panẽ coctũ et in
cibũ sũptũ reddit ex se natura pa
nis et mun⁹. Quero g i q̃ filio veri
tas dei desit: cui nõ desit dei nec na
tura nec virtus. Nature ei sue vir-
tute vsus est: vt essent que nõ erãt:
et herẽt q̃ placeret. Hyla.ix.de tri.
An forte qd ait. te solũ: cõionẽ atq̃
vnitatẽ suã a deo sepat? Separat
sane si nõ ad id qd ait. Te solũ verũ
deũ: ptinue subiecit. Et quẽ misisti
Jesũ xp̃m. Per id ei ecclesie fides
xp̃z verũ deũ pfessa ẽ: q̃ solũ verũ deũ
cofessa pr̃ez sit. nõ ei vnigenito deo
nature demutationẽ naturalis na-
tiuitas intulit. Aug.vi.de tri. Uiden
dũ ẽ ergo an intelligere cogamur:
cũ dictũ est pr̃i. Ut cognoscant te so
lum verum deum. tanq̃ hoc insi-
nuare voluerit: quia et solus pater
deus verus est: et nõ nisi ipsa trin
simul: pr̃ez et filiũ et spm̃ scm̃ intellige

Arria ni exsi bilant

remus esse deũ. Nũc [...] o ex dñi te stimonio: et patrẽ [...] verum deuz dicimus: ⁊ filiũ solũ [...] eũ verũ et spiritũsanctũ soluz ve[...] a [...]euz: et simul patrẽ et filiũ ⁊ spm̃san[ct]um. i. simul ipsam trinitatẽ nõ tres [v]eros deos: sed vnũ verũ deũ. Augusti. sup Jo. Uel ordo verbo⁊ est: vt te et quẽ misisti Jesuz christũ cognoscant solum verũ deum. ꝯsequẽter em̃ et spũssanctus intelligitur: qꝛ spũs est patris et filij tanꝙ charitas consubstantialis amborũ. Sic igitur filius glorificat te: vt oĩbus quos dedisti ei te cognitũ faciat. Porro si cognitio dei ẽ vita eterna. tãto magis in vita eterna quanto magis in hac cognitione ꝓficimus: non autẽ moriemur in vita eterna. Tũc ergo dei cognitio ꝑfecta erit: quãdo nulla mors erit. summa tunc dei clarificatio: qꝛ summa gloria. A veteribus autẽ gloria diffinita est frequẽs de aliquo fama cuz laude: at si homo laudat̃: cum fame creditur: quõ deus laudabitur: qm̃ ipse videbitur. ꝓpter quod scriptuz est. Beati qui habitãt in domo tua: in secula seculorũ laudabunt te. ibi erit dei sine fine laudatio: vbi erit dei plena cognitio: et ideo clarificatio. Augu. j. de trini. Qd autez dixerit famulo suo moysi. Ego sum qui sum. hoc contẽplabimur cũ viuem⁹ ineternũ. Augusti. iiij. de trini. Cuz em̃ fides nostra vidẽdo fiat ṽitas: tunc mortalitatẽ nostrã cõmutatam tenebit eternitas. Augu. super Jo. Sed prius hic clarificat̃ deus: cum annũciatus hominib⁹ innotescit: et per fidẽ credentibus predicatur: ꝓpter quod dicit̃. Ego te clarificaui super terraz. Hyla. iiij. de trini. Hec quidẽ clarificationis vicissitudo nõ pertinet ad diuinitatis ꝑfectũ: sed ad honorẽ qui ex cognitione ignorãtium suscipiebatur. Chry. Unde bene dicit Super terrã. In celo enim glorificatus fuerat: et in natura gloriam habens: et ab angelis adorari non igitur de illa gloria ait que substãtie eius est: sed de ea que ad culturam hominuz pertinet. vñ subdit. Opus consu. quod dedi. mi. vt facerem. Augusti. non ait. Jussisti: sed dedisti. vbi cõmendatur euidẽs gratia qd enim habet quod nõ accepit etiã in vnigenito humana natura? Sed quomodo ꝯsummauit op⁹ quod accepit vt faciat: cuz restet adhuc passionis experimẽtum: nisi cõsummasse se dicit: quod se consummaturũ certissime nouit? Chrysost. Uel dicit. Consummaui: quasi ea q̃ ex parte mea sunt oĩa feci: aut qꝛ cum id quod maximũ est factuz est: dici potest totum iam factum eẽ. Radix enim bonorum submissa erat: quaz omnino debebat sequi fruct⁹: ⁊ quia his que futura erant: ipse tã aderat et copulabatur. Hyla. ix. de trini. Post q̃: vt meritũ obedientie: ⁊ sacramentũ totius dispẽsationis intelligeretur⁹ adiecit. Et nũc clari. me tu pa. apud temetipsum. Augusti. Supra dixerat. Pater vẽit: hora clarifica filium tuũ: vt filius tuus clarificet te. In quo verborũ ordine ostẽderat prius a patre clarificandum filium: vt patrem clarificaret filius. modo autẽ dixit. Ego te clarificaui: et tunc clarifica me. tanꝙ prior ipse patrẽ clarificauerit: a quo deinde vt clarificetur expoſcit. Ergo intelligendũ est vtroqꝫ verbo superi⁹ visum eo ordine quo futurũ erat: modo vero visum fuisse verbo preteriti tẽporis de re futura velut si dixisset. Ego te clarificabo super terrã: opus consummando quod dedisti mihi vt faciam: ⁊ nunc clarifica me tu pater; q̃ est omnino eadem sententia: nisi ꝙ hic additur clarificationis modus cum subditur. Claritate quã habui priusq̃ꝫ mundus fieret apud te. Ordo verborũ est. Quã habui apud te: priusq̃ꝫ mundus esset. hoc qdam sic intelligendũ putauerũt: tanꝙ natura humana q̃ suscepta est a ṽbo cõuerteretur in verbũ: et homo mutaretur in deum: imo si diligenti⁹ cogitemus homo periret in deo. Nõ eñ quisq̃ꝫ ex ista mutatiõe hominis: vt duplicari dei verbum dictur⁹ est: vel augeri: sed quisquis dei filiuz prede

Pa[...]s in[...]at.

Fides veris s.

Modus clarificatõis xpi

stinatum negat:hūc eundem filium
hominis negat. Cuz ergo videret il
lius predestinate sue glorificationis
venisse iam tēpus : vt et nunc fieret
in redditione:quod fuerat an prede
stinatione iam factum orauit dicēs.
Et nunc clarifica me tu pater ₇c. id
est illam quā habui apud te in pde
stinatione tua tempus est vt apud
te habeam etiam viuēs in dextera
tua. Hyla. iij. de trini. Uel orabat vt
id quod ex tempore erat : gloriā ei⁹
que sine tempore est claritatis acci
peret:vt in dei virtutē et spiritus in
corruptionē trāsformata carnis cor
ruptio absorberetur.

¶ Manifestaui nomen tuū ho
minibus quos dedisti mihi de
mundo. Tui erant et mihi eos
dedisti:et sermonē tuum serua
uerunt. Nunc cognouerunt : q₂
omnia que dedisti mihi abs te
sunt. Quia verba que dedisti
mihi:dedi eis:et ipsi acceperūt
et cognouerunt vere quia a te
exiui:₇ crediderunt quia tu me
misisti.

¶ Chrysosto. Quia dixerat. Opus
cōsummaui. manifestat qualiter⁹:
vt scʒ nomē dei manifestaret. vnde
dicitur. Manifeste nomen tuum ho
minibus quos dedi. mi. de mundo.
Augu. Qđ si de his tantū dicit disci
pulis cū quibus cenauit:non perti=
net hoc ad illam clarificationem:de
qua superius loquebatur:qua fili⁹
clarificat patrem. quāta est enī glo
ria. xij. vel. xi. innotescere potuisse
mortalibus? Si autez q̄ ait. Mani
festaui nomē tuuʒ hominibus quos
dedisti mihi de mundo:omnes intel
ligi voluit qui in eum fuerant credi
turi:ē plane ista clarificatio qua fi=
lius clarificat patrem. et tale est qđ
ait. Manifest. no. tu. quale illud qđ
supra dixerat. Ego te clarificaui. p
tempore futuro:et illic et hic preteri
tuʒ ponens:sed de his qui iam erāt
discipuli:non de omnibus qui in il-

Glia xpi q̄ intelligēda sit

lum fue[illegible] credituri eum hoc di=
xisse ea qu[illegible] sequuntur credibili⁹ de
monstrant. [illegible] ipso ergo orationis
sue exordio o[illegible] es suos domin⁹ vo=
lebat intellig[illegible] :quibus notum faciē
do patrem [illegible] arificat eum. Cum eni
dixisset. Fi[illegible] us tu⁹ clarificet te : mox
quemadmodū id fieret demonstra=
uit dic. Si. de. et po. om. car. ₇c. iam
nunc quid de illis a quibus tunc au
diebatur discipulis suis dicat. Ma.
no. tu. ho. quos de. mi. de mun. Nō
ergo dei nomen nouerant cuʒ essent
iudei. et vbi est quod legitur. Not⁹
in iudea deus:et in israel magnum
nomen eius? Ergo intelligendū est.
Manife. no. tu. ho. istis quos de. mi
hi de mun. qui me audiunt hic dicē
tem:non illud nomen tuū quod vo=
caris deus:sed illud qđ vocaris pa
ter meus : quod nomē manifestari
sine ipsius filij manifestatione non
posset. nam q̄ deus dicitur vniuerse
creature etiā oībus gētibus anteq̄
in xp̄m crederent nō oīmode eē po=
tuit hoc nomē incognitū. In hoc er
go q̄ fecit hunc mundū:₇ anteq̄ im
buerētur in fide christi:notus in oī=
bus deus. In hoc autē q̄ non est cuʒ
dijs falsis colendus:notus in iudea
deus. In hoc vero q̄ pater est huius
xp̄i:p quē tollit peccata mundi. hoc
nomē eius prius occultū:nūc mani
festauit eis quos dedit ei pater ipse
de mūdo. Sed quomodo manifesta
uit si nondū venit hora. de qua supe
rius dixerat : q̄ veniet hora cū iam
nō in puerbijs loquar vobis. proin
de intelligendū est pro tēpore futu=
ro preteritū posituʒ. Chrysosto. Uel
q̄ ip̄m xp̄m filiū habeat:manifesta=
uerat eis iā et verbis et reb⁹. Aug.
Per hoc autez q̄ dicit. Dedisti mihi
de mūdo:dictū est de illis q̄ nō eēnt
de mundo : sed hoc eis regeneratio
prestitit:nō generatio. Quid etiā au
tem quod sequit. Tui erant:₇ mihi
eos ddisti? An aliquādo habuit pa
ter aliquid sine filio? absit. tamē ha
buit aliqđ dei filius qđ nondū ha=
buit idē ipse hoīs filius:qui nondū
erat hō factus ex matre. quapropt

Not
iudea
us q

qd dixit. Tui erant no ... se sepa rauit dei filius: sed se ... tribuere oĩe qd põt a quo est ... qui potest. ꝙ itaq3 ait. Et mi ... os dedisti. Fm hõiem se accepisse ... potestatẽ vt eos haberet ostendit ... etiã ipse si bi eos dedit: hoc est cu ... patre deus xp̃s: homini xp̃o: qd cũ patre nõ est. Hoc aũt dixit vt ostendat eã que ad patrẽ vnanimitatẽ: ⁊ q̃m placet p̃ri vt filio credãt. vñ sequit̃. Et ser. tu. seruauerũt. Beda. Sermonẽ patris semetipm̃ appellat: q2 per ipsũ3 pater oĩa condidit: et in se continet oẽs sermones: ac si diceret. Me memorie cõmendauerũt vt nunq̃ obliuiscãtur. vel dicit. Et sermone3 tuũ seruauerũt. in eo. s. ꝙ mihi crediderũt. vnde sequitur. Et nũc cogno. q2 om. que dedi. mi. abs te sunt. Quidã autem dicũt hanc esse litterã. Nunc cognoui: q2 omnia que dedisti mihi: abs te sunt: sed hi nõ habent rationem. Quomodo eñ poterat ignorare filius que sunt patris? s3 de discipulis dictũ est. q. d. Didicerũt ꝙ nihil est in me alienum extra te: et ꝙ quecũq3 doceo tua sunt. August. Simul autem pater dedit ei omnia cũ genuit qui habet omnia. Chrysost. Et vnde didicerunt? e verbis meis quibus docebam eos. quoniam a te exiui. hoc enim p totũ studebat ostẽdere euangeliũ. vnde sequitur. Q2 ver. que de. mi. de. eis et ip. acceperunt. Aug. id est intellexerunt: atq3 tenuerunt. Tunc eñ verbũ accipit̃ quando mente percipitur. vñ sequitur. Et cogno. ve. quia a te exiui. Et ne quisq3 putaret istã cognitionem iam per speciem factã. non p fidem exponendo addit. Et crediderunt vt subaudiam⁹ vere. Quia tu me misisti. Hoc itaq3 crediderũt vere qd cognouerunt vere. Idem eñ est. A te exiui: quod est. Tu me misisti. Qd autẽ dicit. Crediderũt. vere intelligendũ est: nõ eo quo supra dixit modo crediderũt: sed vere. i. quomodo credendũ est: inconcusse: firme: stabiliter: non iam ad propria redituri: ⁊ christũ relicturi. Adhuc ergo discipuli non erant tales: quales eos dicit verbis preteriti temporis: quasi iam esset: prenunciãs quales futuri essent accepto spiritusancto. Quomodo autem pater ea verba filio dederit: facilior questio videtur. si fm ꝙ est filius hominis accepisse a patre credatur. si ṽo fm id quod est ex patre genit⁹: accepisse a patre ista ṽba cogitatur: nihil ibi tẽporis cogitetur quasi prius fuerit et ea non habuerit: qñoniã quicquid deus pater deo filio dedit: gignendo dedit.

Xp̃s ser mo p̃ris

¶ Ego pro eis rogo: non pro mundo: sed pro his quos dedisti mihi quia tui sunt. Et mea omia tua sunt: et tua mea sunt: et clarificatus sum in eis. Et iã non sum in mundo: et hi in mũdo sunt et ego ad te venio. Pater sancte serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi: vt sint vnum sicut et nos. Cum essem cum eis ego seruabã eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi ego custodiui et nemo ex eis periit nisi filius perditiõis vt scriptura impleatur. Nunc autem ad te venio: ⁊ hec loquor in mũdo: vt habeant gaudium meu3 impletum in semetipsis.

¶ Chrysosto. Quia multas a domino consolationes discipuli audientes nondum persuasi erant: de reliquo patri loquitur: dilectionẽ qua3 ad eos habebat ostendens. vnde sequitur. Ego pro eis rogo. q. d. Non solum que a me sunt tribuo eis: sed et alium pro hoc rogo: vt amplioře3 ostendat amorem. August. Cum ergo addit. Non pro mundo. mundu3 vult intelligi eos qui viuunt fm concupiscentiã mundi: et non sunt in ea sorte gratie: vt ab illo eligantur ex mundo: quã sortem significat cum subdit. Sed pro his quos dedisti mihi. Per hoc eñ ꝙ eos illi pater iam dedit: factum est vt non pertineant

Munda ni dicun tur mun dus.

ad eum mundū pro quo non rogat. neq3 aūt q2 pater eos filio dedit amisit ipse quos dedit. vnde subdit. Qz tui sunt. Chrysosto. Frequenter autem hoc ponit dedisti mihi. vt discāt quoniā patri hoc placet: et quoniā non vt alienus veniens eos seduxit: sed vt pprios accepit. deinde nequis estimet nouū3 esse eius principatū: et nuper eos suscepisse a patre subiūgit. Et omnia mea tua sunt ⁊ tua mea sunt: ac si dicat. Neq3 audiens aliquis quoniam mihi eos dedisti. estimet eos alienos eē a patre. mea enim eius sunt. nec audiens. Quoniam tui erant: estimet alienos eos fuisse a me. que enī3 sunt eius: mea sunt. Aug. Satis aūt hic apparet. qm̄ vnigeniti filij sunt oīa que sunt patris. p hoc vtiq3 q etiā ipse deus est ⁊ de patre natus: patri eq̄lis nō quo dictū est maiori ex duob9 filijs. Oīa mea tua sunt. Illud enī de oībus dictum est creaturis q̄ infra creaturā sanctā rationabilē sunt. Hoc aūt ita dictū est vt sit hec etiā ipsa creatura rōnalis q̄ nō nisi deo subditur. Hoc ergo cū sit dei patris nō simul esset ⁊ filij: nisi patri esset eq̄lis. Nefas est enī vt sancti de quib9 hec locut9 est cuiusq3 sint: nisi eius a quo creati et sanctificati sunt: hoc aūt qd ait enim de spūsancto loqueret. Oīa que habet pater: mea sūt. de his dixit: q̄ ad ipsam patris pertinēt diuinitatem: neq3 enī spūsctūs de creatura q̄ patri est subdita: ⁊ filio fuerat accepturus: cū dicat de meo accipiet. Chry. Deinde demōstrationē pdictorū ponit dicens. Et clarificat9 sum in eis. Ex quo pz: qm̄ ptātem sup eos habeo: qm̄ glorificāt me tibi credētes ⁊ mihi. nullus enī in q̄bus nō h3 potestatē glorificat9 est. Augu. Dicendo aūt iam eē factū ostēdit iam fuisse pdestinatū: ⁊ certū haberi voluit q esset futurū. Sed vtrū ipsa sit clarificatio de qua dixerat. Et nunc clarifica me tu pater apd temetipsū3. Si enī apud te: q̄ō in eis: an cū hoc ipm innotescit eis: ⁊ p eos oībus q̄ credūt eis q̄si testibus suis. vn̄ sub-

Pr̄is ⁊ filij equalitas.

dit: ⁊ iam n[illegible] 3 in mūdo: ⁊ hi in mūdo sunt. C[illegible] hoc ē. Et si nō appareā sm carne: [illegible] os glorificor qui p me moriūtur: [illegible] ⁊ p patre ⁊ pdicāt me sicut ⁊ pa[illegible] Augu. Sz si horā illa3 q̄ loq̄bat[illegible] tendas: vtriq3 in mūdo adhuc e[illegible]at. Nō eī sm pfectum cordis ⁊ vite id accipere possum9 cū dicat. Jam nō sū3 in mūdo. nūquid ergo fas ē: vt eū credam9 aliq̄n mūdana sapuisse? Restat igit vt similiter illud: q etiā ipse in mūdo prius erat: in mūdo se dixit iā nō eē ipsentia corporali: an nō quotidie dicim9 iā non est hic: de aliquo q̄ totius abituro ⁊ maxime morituro. vn̄ exponēs cur h dixerit adiecit. Ego ad te venio. Cōmēdat igitur patri eos quos corporali absentia relictur9 est dicēs. Pater scte serua eos in noīe tuo: quos dedisti mihi. Sicut hō deu3 rogat pro discipulis suis: q̄s accepit a deo. Sed attende qd sequitur. Ut sint vnū sicut et nos. nō ait. Ut simus vnu3 ipsi et nos: sicut ⁊ nos vnū sum9. ipi vtiq3 in natura sua vnū sunt: sicut nos in nostra vnū sumus. q2 enī vna eadēq3 psona est deus ⁊ hō: intelligim9 hominē in eo q rogat: ⁊ deum in eo q vnum sunt: et ille ⁊ ipse quē3 rogat. poterat quidē dicere per id q ecclesie caput est et corpus eius ecclesia. Ego et ipsi non vnum: sed vnus sumus quia caput et corpus vnus est christus. Sed diuinitatē suam osubstantialem patri ostendens: vult eē suos vnum sed in christo: non tātu3 per eande3 naturam qua omnes ex hominib9 mortalib9 equales angelis fiunt: sed etiā per eandem in eādem habitudinē cōspirantē concordissimā volūtatē in vnum spm quodammodo charitatis igne cōflati. Ad hoc eī valet qd ait. Ut sint vnū: sicut ⁊ nos vnu3 sumus. vt quemadmodū pater ⁊ filius nō tm̄ equalitate substātie: sed etiā volūtate vnum sunt: ita ⁊ hi inter quos ⁊ deū mediator est filius: nō tātū per hoc q eiusde3 nature sunt: sed etiā per eandē dilectionis societatem vnum sint. Chrys. Rursus vt hō loquitur subdēs

Unitas dei et ecclesie.

Cum essem cū eis eg[illegible] [illegible]uabā eos
in nomine tuo: hoc [illegible] p tuū adiu-
toriū. humane eis [illegible]equit: ꝛ ad eorū
mentē estimantiū [illegible] maiorē quādā
haberent vtilitatem [illegible]b eius presen
tia. Augu. In noie ergo patris serua
bat discipulos suos fil[illegible]s homo: cū
eis hūana presentia cōstitutus: sed
et pater in noie filij seruabat: quos
in noie filij petentes exaudiebat.
Neq3 hoc tamen carnaliter debem⁹
accipere velut vicissim nos seruent
pater ꝛ filius. simul enim nos custo
diunt ꝛ pater et filius ꝛ spiritussan-
ctus: sed scriptura nos nō leuat nisi
descendat ad nos. Intelligamus er
go cū ita dñs loquitur: psonas eum
distiguere nō separare naturā. Qñ
ergo seruabat discipulos suos fili⁹
presentia corporali: non expectabat
pater ad custodiendū succedere fi-
lio discedenti: sed eos ambo serua-
bant potentia spiritali. et qñ eis ab
stulit fili⁹ presentia corporalē tenuit
cū patre custodiā spiritalē: qꝛ et cu
stodiendos qñ filius homo accepit:
custodie paterne nō abstulit: ꝛ cum
pr filio custodiēdos dedit: nō dedit si
ne ipso cui dedit sed dedit hoi filio:
non sine deo eodē ipso filio. Sequit
enim. Quos dedisti mihi: ego custo
diui: et nemo ex ipsis perijt. nisi fi-
lius perditionis id est traditor xpi
perditione predestinatus: vt scriptu
ra impleretur. qua scz de illo maxie
in psalmo. cviij. prophetatur. Chry.
Et nimirum solus ille tunc perijt.
sed multi postea. Dicit autē ex eis
perijt. i. quātū ex mea parte nō per
dā: qđ manifestius alibi dicit. Non
eijciā foras. Si vero per seipsos exi
rent nō ex necessitate ad me traho.
Sequitur. Nunc autē ad te venio.
Sed qꝛ posset aliquis querere. Nū-
quid nō potes eos conseruare reces
dens? Potest quidē. sed cuius gra-
tia hoc dicat: ostendit subdens. Et
hec lo. in mū. vt ha. gau. me. imple.
in se. ipsis. i. vt nō tumultuent ꝑper
fectiores existentes: per quod indi
cauit ꝙ propter eorū gaudiū et re-
quiē: omnia hec infima loquebatur

perso-
arū in
ininis
officio

Augu. Uel aliter. Quod sit hoc gau
diū: iā superius expressum est vbi
ait. Ut sint vnum sicut et nos vnum
sumus. Hoc gaudium suū. i. a se in
eos collatū: in eis dicit implendum
propter quod se locutum dixit in mū
do. Hec est pax et beatitudo futuri
seculi. In mundo autem loqui se di
cit qui paulo ante dixerat. Jam non
sum in mundo: qꝛ enim nondū abie
rat: hic adhuc erat: ꝛ quia mox fue
rat abiturus: hic quodā modo iam
non erat.

¶ Ego dedi eis sermonē tuū
et mundus eos odio habuit: qꝛ
non sunt de mundo: sicut ꝛ ego
nō sū de mūdo. Nō rogo vt tol
las eos de mūdo: sed vt serues
eos a malo. De mūdo nō sunt si
cut et ego non sum de mundo.
Sanctifica eos i veritate. Ser
mo tuus veritas est. Sicut tu
me misisti in mūdum: ita ꝛ ego
misi eos in mundum. Et p eis
ego sanctifico meipsum vt sint
et ipsi sanctificati in veritate.
¶ Chry. Rursus dominus assignat
causam ppter quā digni sunt discі-
puli multa diligentia potiri a patre
dicens. Ego dedi eis sermonem tuū
et mundus eos odio habuit. q. d. p-
pter te odio habiti sunt: et propter
sermonem tuū. Augusti. Nondū aūt
id experti fuerant passionibus suis
que illos postea sunt secute: sed mo
re suo dicit ista: verbis preteriti tē-
poris futura prenuncians. Deinde
causam subijcit cur eos oderit mun
dus dicens. Quia nō sunt de mūdo.
hoc eis regeneratiōe collatū est. nā
generatione de mundo erant. Dos
natum est ergo eis: vt sicut nec ipse
ita nec ipsi de mundo essent. vnde se
quitur. Sicut et ego nō sum de mun
do. Ipse de mundo nunꝗ fuit: qꝛ
etiam sm formā serui de spiritusan
cto nat⁹ est: de quo illi renati. Quā-
uis aūt iā nō essent de mūdo: adhuc
tamē necessariū erat eos esse in mū

Genera
tio et re
genera
tio.

do. vnde subdit. Non rogo vt tollas
eos de mũdo. Beda quasi dicat. Iã
imminet tp̄s vt tollar ego de mun=
do: ideoq; necesse est vt illi nunc nõ
tollantur de mundo: vt me ⁊ te p̄mũ
annuncient mundo. Quod vero sub
dit. Sed vt serues eos a malo. licet
omne malũ intelligi possit: maxime
vult intelligi malũ scessiõis. Aug.
Repetit aũt eandã sententiã dicẽs.
De mundo nõ sunt sicut et ego non
sum de mundo. Chryso. Supra aũt
dixit. Quos dedisti mihi de mundo
illic naturã dicẽs: hi aũt de actibus
malis. Dicit aũt. Non sunt de mun
do. q: nihil cõe cũ terra est eis: sed
celestiũ facti sunt ciues: in quo amo
rẽ suum eis ostendit: du; patri eos
laudat. H aũt q dicit: sicut cũ in xp̄o
et patre ponitur equalitas ostendit
propter nature vnitatẽ: sed cũ de no
bis et christo dicitur: multa distãtia
intermedia inter vtrũq; existit. cum
autem prius dixit. Serua eos a ma
lo. nõ de periculorũ ereptione ait so
lũ: sed de permãentia in fide. vnde
subdit. Sanctifica eos in veritate.
Questio pulchra explicat Augu. Sic enim seruant a malo: qđ
superius orauit vt fieret. Queri aũt
potest q̃o de mundo iam non erant
si sanctificati in veritate nõdũ erãt:
an q: ⁊ sanctificati in eadẽ proficiũt
sanctitate: neq; hoc sine adiutorio
gratie dei. Sanctificant autẽ in ve
ritate heredes testamenti noui cu=
ius veritatis vmbre fuerunt sancti=
ficationes veteris testamenti: et cũ
sanctificantur in virtute sanctifican
tur in xp̄o q̄ dixit. Ego sum via veri
tas ⁊ vita. vnde sequit. Sermo tu⁹
veritas est. Grecũ euãgelium logos
habet id est verbũ. Sanctificauit er
go pater in veritate. i. in verbo suo
vnigenito suos heredes eiusq; cohe
redes. Chrysosto. Uel aliter. Sancti
fica eos i veritate id est sanctos fac
per sanctispiritus donationem et
recta dogmata. Recta ei dogmata
de deo docẽt ⁊ sctificat aiaz. ⁊ q: h de
dogmatibus ait subiunxit. Sermo
tuus veritas est. hoc est: nullum
mẽdacium est in eo. ⁊ nihil typicum

ostendit neq; ... neũ. Uidetur autẽ
mihi et aliud ... endere hoc q dis
cit. Sanctifica eos in veritate. i. se
grega eos serm... et predicationi.
vnde subdit. S... ut tu me misisti in
mundum ita ... ego misi eos in mũ.
Glo. Pro quo enim christus missus
est: pro hoc et hi. vnde paulus. De⁹
erat in xp̄o mundũ recõcilians si=
bi: et posuit in nobis verbum recõ
ciliationis. Hoc autem quod dicit:
sicut non similiter de eo et de apo=
stolis ponitur: sed vt erat possibile
hominibus. Dixit autẽ se eos mi=
sisse in mundu;: sm q erat ei cõsue
tudo futurum vt factum dĩe. Aug.
Manifestum est autem per hoc qđ
nunc adhuc de apostolis loquitur.
na; ipsum nomen apostolorum qm̃
grecum est: missus significat in lati
no. sed quoniã per hoc q xp̄s fact⁹
est caput ecclesie. illi membra sunt
eius. ideo ait. Et pro eis ego sancti
fico meipsum id est eos in meipso
sanctifico. cum et ipsi sint ego: et vt
intelligeremus cum dixit. Pro eis
sanctifico meipsum hoc eum dixis
se q eos ipse sanctificaret: mox ad
didit. Ut sint et ipsi sanctificati in
veritate id est in me: sm q verbum
veritas est in quo et ipse filius ho
minis sanctificat⁹ est ab initio: qñ
verbum caro factu; est. Tunc eni;
sanctificauit se in se. i. hominem se
in verbo se: q: vnus et idem christ⁹
verbum et homo. propter sua vero
membra dicit. Et pro eis ego san=
ctifico meipsu;. hoc est ipsos in me:
quonia; in me etiã ipsi sunt ⁊ ego.
Ut sint et ipsi sanctificati in verita
te. Quid est. Et ipsi: nisi queadmo
dum ego: et in veritate quod sum
ego. Chry. Uel aliter. Pro eis san=
ctifico meipsum. i. meipsum offero
tibi hostiam. hostie eni; omnes sã=
cte dicuntur: et quecũq; deo dicant:
quia vero antiquitus in figura san
ctificatio erat vtputa i oue nunc ãt
est in ipsa veritate: ideo subdit. Ut
sint et ip̄a sanctificati in veritate: q:
et eos tibi facio oblationem: quod
propterea dicit: quia ipse qui offert

est caput eorum: au[...] et ipsi, im-
molant. Exhibe[...] ait apostolus
mēbra vestra ho[...] viuentē sanctā.

¶ Nō pro eis a[...]em rogo tm̄:
sed et pro eis qui [cr]edituri sunt
per verbū eorum i[n] me: vt om-
nes vnum sint sicut tu pater in
me et ego in te: vt et ipsi in no-
bis vnū sint: vt credat mūdus:
quia tu me misisti. Et ego clari
tatem quā tu dedisti mihi dedi
eis vt sint vnū sicut et nos vnū
sumus. Ego in eis ꝛ tu in me vt
sint consummati in vnum. ꝛ co
gnoscat mundus: quia tu me
misisti: et dilexisti eos: sicut ꝛ tu
me dilexisti.

¶ Augusti. Cum orasset dominus ꝓ
discipulis suis: quos et apostolos
nominauit: adiūxit ꝛ ceteros qui in
eū fuerant credituri di. Non ꝓ eis
autē ro. tantū: sed ꝓ eis qui cre. sunt
per verbū eorū in me. Chryso. Hinc
rursus consolatur eos: ostendens
aliorū salutis causam futurorū cū
dicit. Quare. sunt ꝑ ver. eo. in me.
Augusti. Ubi omnes suos intelligi
voluit nō solū qui tunc erant in car-
ne: sed etiā qui futuri erant: neqꝫ hi
tantum: qui ipsos: cū in carne viue-
rent: apostolos audierūt: sed ꝛ post
obitū eorū: et nos longe post nati ꝑ
verbū eorū credidimus in xp̄m: qm̄
ipsi qui cū illo tunc fuerunt: qd̄ ab il
lo audierunt: ꝛ ceteris p̄dicauerūt:
atqꝫ ita verbū eorū ad nos vsqꝫ ꝑue
nit: ꝛ peruenturum est ad posteros
quicūqꝫ credituri sunt. pōt aūt vide
ri i hac oratiōe nō orasse ꝓ quibus-
dā suis: ꝓ illis. s. qui neqꝫ tunc erāt
cū illo: neqꝫ ꝑ verbū eorū postea: sed
in eū ante crediderunt. nunquid ēt
cū illo erat tunc nathanael: ioseph
ab arimathia ꝛ multi alij: de quibus
ioannes dicit q̄ crediderunt in eū?
Omitto dicere de symeone sene: de
anna prophetissa: zacharia: helisa-
beth: ioanne precursore: qm̄ respon
deri potest orandū pro talibus mor

Mēbra xp̄i oēs xp̄iani.

tuis non fuisse: qui cū magnis suis
meritis hic abierāt. hoc eīm ꝛ de an
tiquis iustis similiter respōdet. In
telligendū est igit̄ q̄ nōdū ei sic cre-
diderant: quō ipse in se credi vole-
bat. Sꝫ post eius resurrectionē spi-
ritusancto impartito edoctis ꝛ cōfir
matis apostolis sic alios credidisse
quēadmodum xp̄o credi oportebat.
Sed respondeat ad questionē: pau
lus apostolus nō ab hoībus neqꝫ ꝑ
hominē: ꝛ latro q̄ tūc credidit qn̄ in
ipsis doctoribus fides que fuerat
qualiscūqꝫ defecit. ꝓinde relinquit̄
vt sic intelligamus: qd̄ dictū est ꝑver-
bū eorū vt ipsum verbū fidei qd̄ p̄di
cauerūt in mūdo sic significatū esse
credamus. Dictū aūt esse verbū eo
rū: qm̄ ab ipsis est primitus ac pre-
cipue predicatū: nā quidē ab ipsis
predicabatur in terra qn̄ per reue-
lationē iesu xp̄i ipsum verbū eorum
paulus accepit: ac per hoc ꝛ ille la-
tro in fide sua verbū eorū habebat.
ergo illa oratione ꝓ oībus. quos rede
mit: siue tunc in carne viuētes: siue
postea futuros redēptor noster ora-
uit. Quid aūt vel quare pro eis roga
ret cōtinuo subiunxit di. Ut omnes
vnū sint. hic pro nobis rogauit qd̄
vt supra ꝓ illis vt oēs: hoc est vt nos
ꝛ illi vnū simus. Chry. Et sic in vna
nimitate ꝓmonē cōcludit. vn̄ incepit
ibi finiens: nā incipiēs dixit. Man
datū nouū do vobis: vt diligatis in-
uicē. Hyla. viij. de trini. Tum demū
vnitatis ꝑfectus exemplo vnitatis
ostendit̄ cū ait. Sicut tu pater in me
et ego in te: vt et ipsi in nobis vnum
sint: vt. s. sicut pater i filio ꝛ filius in
patre est: ita per huius vnitatis for
mā in patre ꝛ filio vnū oēs essent.
Chry. Rursus autem ꝛ hoc qd̄ dicit.
Sicut: non certissime parilitatis in
eis est: sed vt hoībus possibile est si
cut ꝛ cū dicit. Estote misericordes si
cut ꝛc. Augu. Est aūt hic diligenter
aduertendū: nō dixisse dn̄m. Ut oēs
vnū simus. sꝫ: Ut oēs vnū sint. sicut
tu pater in me ꝛ ego in te: subintelli
gitur. Unū sumus. Ita est eīm pater
in filio vt vnū sint. qꝛ vnius substan

Unitatis duplicis ostensio

tie sunt. nos ꝟo esse quidẽ possumꝰ
in eis vnũ: vnũ tamẽ cũ eis esse non
possumus. q꞉ vnius substantie nos
et ipsi nõ sumus. Sic aũt sunt in no
bis vel nos in illis: vt illi vnum sint
in natura sua: nos vnũ in nostra.
Sunt quippe ⁊ ipsi in nobis: sicut
deus in templo. sumus autem nos
ĩ illis sicut creatura ĩ creatore suo:
ideo ergo addidit. In nobis: vt ꝙ
vnum efficimur fidelissima charita
te: gratie dei tribuendum esset non
nobis. Augu. iiij. de trini. Uel q꞉ in
seipsis vnum esse non possunt: dis=
sociati abinuicem per diuersas vo=
luptates et cupiditates et immun=
diciam peccatorum. vnde mundent
per mediatorem: vt sint in illo vnũ.
Hyla. viij. de tri. Laborantes autẽ
heretici fallere ne per id quod dcm̃
est. Ego et pater vnum sumus: na
ture in his vnitas et indifferens di
uinitatis substãtia crederetur: sed
ex dilectione mutua et voluntatum
concordia vnum essent: exemplum
vnitatis istius ex his dictis domini
cis protulerunt. Ut omnes vnũ sint
⁊c. sed lʒ ipsum intelligentie sue sen
sum impietas demutet: non tñ põt
intelligentia non extare dictorum:
si enim regenerati in vnius vite at
ꝗ eternitatis: nã sunt cessat ĩ his so
lus vnitatꝭ assensus q̃ vnũ sunt in
eiusdẽ regeneratiõe nature. soli ãt
patri ⁊ filio ex natura propriũ est:
vt vnũ sint: q꞉ deꝰ ex deo vnigenitꝰ:
nõ ꝑt nisi ĩ originis sue eẽ natura.

Hereti-
corum.
insidie.

Augu. Quid ẽ aũt h̃ qd̃ subdit. Ut
mũdꝰ credat q꞉ tu me misisti? nũq̃d
tũc crediturꝰ ẽ mũdus qñ in patre
et filio oẽs vnũ erimꝰ? Nonne ista
est pax illa perpetua: potius fidei
merces ꝙ̃ fides? sed et si in hac vita
propter ipsam cõem fidem omnes
q̃ vnum credimꝰ vnũ sumus: Et sic
non vt credamus: sed q꞉ credimus
vnum sumꝰ. quid ẽ ergo. Oẽs vnũ
sint et mũdus credat? Ipsi quippe
omnis mundus est credens cum de
his dicat de quibus dixerat. Non
ꝓ his rogo tm̃: sed pro his qui cre=
dituri sunt per verba eorũ in me.
Quo rogo m[...] [...]cturi sumus? nisi
q꞉ nõ in eo cau[...] posuit vt credat
mundus: q꞉ illi vn[...] sunt: sʒ orãdo di
xit. Ut mũdꝰ cre[...] [...]icut orãdo dixe
rat. Ut vnũ sint [...] De[...]ꝗ si verbũ ꝙ
ait rogo: vbiꝗ [...]mamꝰ: erit huiꝰ ex=
positio sñie m[...]festior. Rogo vt oẽs
vnũ sint: rogo vt ⁊ ipsi in nobis vnũ
sint: rogo vt mundꝰ credat: q꞉ tu me
misisti. Hyla. iiij. de tri. Ut ꝑ id mũ=
dus crediturus est filiũ a patre mis=
suʒ esse. ꝙ oẽs q̃ credituri in illũ sũt
vnũ in patre ⁊ filio erũt. Chr. Nihil
eñi ita scandalizat oẽs vt abinuicẽ di
uidi. ꝙ credẽtes fiant: vnũ hoc edifi
cat ad fidẽ: ⁊ hoc ẽt a ꝑncipio dixit.
In hoc cognoscent oẽs: q꞉ mei estis
discipli: si dilectionẽ habueritꝭ ad=
inuicẽ. Si eñi altercãt: nõ dicent pa=
cifici magistri esse discipuli: me ꝟo
inquit nõ existente pacifico: nõ confi
tebunt a te missum. Augu. Deinde
saluator noster q̃ rogãdo p̃rem se ho
minẽ demõstrabat: nunc demõstrat
seipm̃: qm̃ cũ patre deus est: facere
qd̃ rogat. vñ subdit. Et ego claritatẽ
quã dedisti mihi dedi illis. quã cla=
ritatẽ? nisi imortalitatẽ quã natura
hũana ĩ illo fuerat acceptura: ꝑpt
mutabilitatẽ eĩ ꝑdestinatiõis p̃teri=
ti tẽporis verbis futura significat.
immortalitatis autẽ claritatem quã
sibi a patre datam dicit: etiam se
sibi dedisse intelligendum est. Cum
enim tacet filius in ope p̃ris opatio
nẽ suã hũilitatẽ ꝯmẽdat: cũ vero in
ope suo tacet opationẽ p̃ris: parili=
tatẽ cõmẽdat. Isto igit mõ: ⁊ h̃ loco
nec se fecit alienũ a p̃ris ope: ꝙ̃uis
dixerit. claritatẽ quã dedisti mihi:
nec patrẽ fecit alienũ ab opere suo
ꝙ̃uis dixerat. Dedi eis. Sic aũt ex
eo ꝙ patrẽ pro suis oĩbus rogauit
hoc fieri voluit vt omnes vnum sint:
ita etiã suo beneficio id fieri voluit.
vnde adiunxit. Ut vnum sint in no=
bis: sicut et nos vnum sumus. Chry.
Uel claritatẽ dicit gloriã q̃ est per si
gna ⁊ dogmata: ⁊ vt vnanimes sint.
vnde subdit. Ut vnũ sint in nobis:
sicut et nos vnũ sumus. Hec enim
gl'ia vt sint vnũ: ẽt signis maior est.

Uniuersi enim qui ... apostolos crediderunt vnum sunt ... siquidem ex ipsis diuisi sunt. ... eorum desidie fuit quod tamen eum ... latuit. Hyla. Per acceptum igitur ... honorem omnes vnum sunt. ... nondum appre hēdo ratione: quomodo datus honor vnum oēs esse perficiat: sed domin⁹ gradum quēdam atq ordinem consummande vnitatis exposuit cū subdit. Ut vnum sint in nobis: vt cū ille in patre per naturam diuinitatis esset: nos contra in eo per corporalem eius natiuitatem: ⁊ ille iterum in nobis per sacramenti esse mysterium crederetur: perfecta per mediatorē vnitas doceret. Chry. Alibi vero ait de se ⁊ patre: veniemus ⁊ mansionē apud eum faciemus. illic quidē sabellianorū obstruens ora: dum. s. ponit duas personas: hic vero arrij suspitionem destruit cū patrem per se dicit discipulis aduenire. Aug. Nequaquam tamen hoc ita dictū est tanq̄ pater non in nobis aut nos in p̄re non simus: sed per hoc mediatorē inter deum ⁊ hominem se breuiter intimauit. q̄ vero addidit: vt sint cōsummati in vnum: ostendit eo perduci recōciliationem que fit p̄ mediatorem vt perfecta beatitudine p̄fruamur. vñ id quod sequitur: vt cognoscat mundus q̄ tu me misisti: non sic accipiēdum puto: tanq̄ iterum dixerit: vt credat mundus. Quandiu enī credimus quod non videmus: nondum sumus consummati: sicut erim⁹ cum meruerim⁹ videre quod credim⁹ q̄si ergo de consummatione loquitur talis est intelligenda cognitio qualis erit per speciem: non qualis nūc est per fidem. Ipsi enim credētes sunt mundus non permanēs inimicus. sed ex inimico amicus effectus propterea sequitur. Et dilexisti eos sicut me dilexisti. In filio quippe nos pater diligit: qz i eo nos elegit: nec ideo pares sum⁹ vnigenito filio: neq enim semper equalitatē significat quod dicitur. Sicut illud ita ⁊ illud: sed aliquando tantū quod illud est: est ⁊ illud: ita i hoc loco nihil est aliō.

Heresea due colliduntur.

Dilexisti eos sicut me dilexisti: q̄ dilexisti eos quoniā ⁊ me dilexisti. Nō enim alia causa est diligendi mēbra eius nisi qz diligit eum. Cum igitur totum q̄ que fecerit: nihil oderit: quis digne possit eloqui quātum diligat membra vnigeniti filij sui: ⁊ quanto amplius ipsum vnigenitum.

¶ Pat quos dedisti mihi volo vt vbi sum ego ⁊ illi sint mecum vt videant claritatem meā quā dedisti mihi: qz dilexisti me ante constitutionem mundi. Pater iuste mundus te non cognouit. Ego autem te cognoui et hi cognouerunt: qz tu me misisti. Et notum feci eis nomē tuū ⁊ notum faciā: vt dilectio qua dilexisti me in ipsis sit: ⁊ ego in ipsis.

¶ Chry. Postq̄ dixerat: qz multi credent per eos ⁊ multa gloria potientur: loquitur de reliquo de coronis eis repositis dicens. Pater quos dedisti mihi: volo vt vbi ego sum: ⁊ illi sint mecum. Aug. Ipsi sunt quos a patre accepit quos ⁊ ipse de mundo elegit. sicut enim ait in huius oratio nis exordio. Dedit eis potestatem omnis carnis. id est omnis hominis vt det eis vitam eternam vbi ostēdit potestatem se omnis hominis accepisse vt liberaret quos voluerit: ⁊ dānaret quos voluerit. Quapropter omnibus mēbris suis promisit hoc premiū. vt vbi est ipse ⁊ nos cum illo simus: nec poterat non fieri: q̄ oīpotēti patri se velle dixerit omnipotēs filius: vna vero est patris ⁊ filij volūtas. ⁊ si intelligere nondum permittit infirmitas: credat pietas. Quantum ergo attinet ad creaturam in qua factus est ex semine dauid fm̄ carnem: eo modo dicere potuit vbi ego sum. vt tā ibi se esse diceret: vbi esset mox futurus. in celo ergo nos futuros esse p̄misit. Illo enī forma serui leuata est: quā sumpsit ex virgine: ⁊ ad dextram patris collocata.

Apostoli quomodo de mundo electi

Gregor. xxvij. moraliu3. Ubi est ergo qd rursus veritas dicit. Nemo ascēdit in celum. nisi qui de celo descendit: que sibi in verbis suis nō discrepat: quia enim mēbrorū suorum caput dominus factus est: repulsa reproborum multitudine. solus etia3 est nobiscum: ꝛ sic dum nos cum illo vnū iam facti sumus. vnde solus venit in se: illuc etiam solus redit in nobis. Augu. Qd vero attinet ad formā dei in qua equalis est patri si secūdum eam velimus intelligere qd dictum est. vbi ego sum: ꝛ illi sint mecum. abscedat ab animo omnis imaginum corporalium cogitatio: ꝛ non inquiratur equalis patri filius vbi sit: quoniam nemo inuenit vbi non sit. Propterea non ei satis fuit dicere: Uolo vt vbi ego sum: ꝛ ipsi sint. s3 addidit. Mecum. Esse enī cum illo magnū bonum est. Nā ꝛ miseri possunt esse vbi est ille: s3 beati soli sunt cū illo. vt de visibili ꝙuis lōge dissimili qualecūqꝫ sumamus exemplū: sicut cecus et si ibi sit vbi lux e st: non est tamen ipse cū luce: s3 absens est a presente: ita non solum infidelis sed etiā fidelis: ꝛ si esse nūꝙ possit vbi nō sit christus: non est tamen ipse cū christo p speciem. nā fidelem non est dubitandū esse cū christo per fidē. sed hic de specie illa dicebat: in qua videbim' eū sicuti est. vnde adiunxit. Ut videant claritatem mea3 quā dedisti mihi. Ut videant dixit: non. Ut credāt. fidei merces est ista non fides. Chry. Non autem dixit. Ut participent gloriā meam: sed. Ut videant. hoc occulte insinuans quoniā oīs requies ibi est filium dei videre. Dedit aūt ei pater claritatem qn eū genuit. Aug. Cū ergo viderimus claritatem quam dedit pater filio: etiā si eam dici hoc loco itelligamus: nō quam pater equali filio gignendo dedit: sed qua3 facto homini filio dedit post mortem crucis. Tunc fiet iudicium: tunc tolletur impius ne videat claritatem domini. Quam: nisi illam qua deus est. si ergo sm id quod filius de' est: accipia

Esse cu3 deo est esse felicem.

mus hoc dictum. Uolo vt vbi ego sum ꝛ ipsi sint mecum. in patre cum christo erimus: q̄ cum ... dixisset. Ut videant claritatem meā ... quam dedisti mihi. continuo subiūxit. Quia dilexisti me ante cons... titutionem mundi. In illo enī dilexi... ꝛ nos ante constitutionē mundi ꝛ tunc predestinauit quod in fine factur' est mundi. Beda. Claritatē igitur vocat dilectionem qua ipe dilectus est a patre ante mundi constitutionem: in illa claritate et nos dilexit ante constitutione3 mundi. Theophilus. Postꝗ ergo pro fidelibus orauit: ꝛ tot illis, pspera pmisit: ponit quoddā piū: ꝛ propa māsuetudine dignū dicens. Pater iuste mundus te nō cognouit. q. d. ego cuperem cunctos homines consequi dicta bona que quidem pro fidelibus imploraui: sed qꝛ ignorauerunt te: iō non cōtingēt gloriā ꝛ coronas. Chry. Uidetur autem mihi hoc ꝛ anxi' dicere: quoniā eum qui ita bonus ꝛ iustus est cognoscere noluerunt. nō igitur hoc est quod iudei dicunt. Quoniam ipsi quidem te cognoscimus ego vero ignoro: sed econtrario est. vnde subdit. Ego autem cognoui te: et hi cognouerunt: quia tu me misisti: et notum feci eis nomen tuum: ꝛ notū facia3 per spiritumsanctum eis pfectam cognitionem dando. Et autem didicerint quis es tu: sciēt quia ego non sum separatus a te: sed valde amatus ꝛ proprius filius ꝛ cōiunct'. Hoc vero suasi eis: vt ego manea3 in eis: ꝛ sic fide3 que e st in me ꝛ amorem seruabūt certissime ꝛ hoc est qd subdit. Ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit: ꝛ ego in ipsis. q. d. Ipsis me amantibus ego manebo in eis. Augu. Uel aliter. Quid est eum cognoscere: nisi vita eterna quam mū do damnato non dedit: reconciliato dedit. Propterea itaqꝫ mundus non cognouit: quia iustus es. hoc meritis eius vt non cognosceret retribuisti: ꝛ propterea mundus reconciliat' cognouit qꝛ misericors es: ꝛ vt cognosceret non ei merito sed gratia subuenisti: denique sequitur. Ego autē

Notitia iudeorū de xpo.

cognoui te. Ipse fo[...] ratie est de⁹
natura:hō aūt de [...] in sancto rvir
gine ineffabili g[...]a. Deniq̧ quia
gratia dei per i[...] christum est dr.
Et hic cognouet u[...] Ipse est mun=
dus reconciliatus [...] ideo qi tu me
misisti. ergo gratia [co]gnouerūt. Et
notum feci eis nomen tuum p fidez:
ꝛ notum faciā per speciez: vt dilectio
qua dilexisti me in ipsis sit. Qualis
est ista locutio tali ꝛ apostolus vsus
est. Bonum certamē certaui: nō ait.
Bono certamine quod vsitatius dice
retur. quomodo autem dilectio qua
pater dilexit filiū esset in nobis: nisi
qꝛ mēbra eius sumus: ꝛ in illo diligi
mur cum ipse diligitur ftot⁹. i. caput
ꝛ corpus. Et ideo subiunxit. Et ego
in ipsis. Est enim in nobis tanq̄ in
templo suo: nos aūt in illo. fm q̄ ca=
put nostrum est.

Cap. xviij.

Hec cū dixisset iesus
egressus est cum di
scipulis trās torrē=
tez cedron: vbi erat
ortus in quē introi=
uit ipse ꝛ discipuli ei⁹. Sciebat
autē ꝛ iudas qui tradebat euz
locum: qꝛ frequenter iesus cōue
nerat illuc cū discipulis suis.

¶ Aug. Terminato sermōe quē post
cenaz dñs ad discipulos habuit: ad
iuncta oratione quā dixerat ad p̄rez
eius passionē ioannes euangelista
sic exorsus est. Hec cuz dixisset iesus
egressus est cuz discipulis suis trās
torrentem cedron: vbi erat ortus: in
quem introiuit ipse ꝛ discipuli eius.
Nō autem continuo hoc factum est
Exordium passionis.
cum eius illa finita esset oratio: sed
alia quedaz sunt interposita que ab
isto pretermissa apud alios euange
listas legūtur. Aug. de con. euā. Fa=
cta est enim cōtentio inter eos quis
eorum videretur esse maior: sicut lu
cas cōmemorat. Dixit etiam ipse pe
tro: sicut ipse Lucas subiungit. Ec=
ce sathanas expetiuit vos vt cribra=
ret sicut triticum: ꝛ cetera que ibi se
quūtur. Et hymno dicto: sicut Mat
theus ꝛ Marcus cōmemorāt. Exie=
runt in montem oliueti. Contexit er
go narrationem Mattheus ꝛ dixit.
Tūc venit iesus cū illis in villaz que
dicitur Gethsemani. Iste loc⁹ est quē
commemorat hic Joannes: vbi erat
ortus in quem introiuit ipse ꝛ disci=
puli eius. Augu. super Joannē. Ad
hoc ergo valeat quod dictū est. Hec
cum dixisset: vt non eum ante opine
mur ingressum q̄ illa verba finiret.
Chry. Sed propter quid non dixit.
Cessans ab oratione venit illuc: qm̄
oratio illa fuit loquela propter disci
pulos facta. De nocte autem vadit
ꝛ flumen pertrāsit: ꝛ properat ad lo=
cum proditori cognituz: auferēs his
qui insidiātur laborem. ꝛ ostendēs
discipulis: quoniam volēs ad mortē
Trāsit⁹ torrentē mysterium.
venit. Alcui. Dicit autē. Trans tor
rentem cedron. i. cedrorum. geniti=
uus enim est grecus. Transit torren
tem: quia de torrēte passionis bibit:
vbi erat ortus vt peccatum quod in
orto commissum fuerat in orto dele=
ret. Paradisus enim ortus delitiaꝝ
interpretatur. Chry. Ne autem au=
diens ortum eum occultari estimes.
subiungit. Sciebat autem ꝛ iudas
q̄ tradebat eū locum: quia frequen=
ter iesus conuenerat illuc cum disci=
pulis suis. Augu. Ibi ergo lup⁹ oui
na pelle contectus: ꝛ inter oues alto
patrisfamilias cōsilio toleratus di=
dicit: vbi ad tempus exiguū disper
geret gregem insidijs appetēdo pa
storem. Chry. Multotiēs autem ibi
cum discipulis iesus singulariter cō
uenerat: de necessarijs loquens: ꝛ q̄
non erat fas alios audire. Facit au
tem hoc in montibus ꝛ in ortis maxi
me purum a tumultibus inquirens
semper locum: ne mens impediatur
ab auditione. Ideo autem iudas il=
luc venit quoniam multotiens chri=
stus extra pernoctabat. Iuisset autē
ad domum si putasset eum ibi in=
uenire dormientem. Theophi. No=
uerat etiam iudas dominum festo
tempore consueuisse semper docere
discipulos aliquod sublime. Erat

sterium solitus docere huiusmodi my-
stica in talibus locis: ac quoniã tūc
dies erat solennis: arbitratus est il-
luz esse illic ⁊ discipulos docere que
ad celebritatem spectabant.

¶ Judas ergo cum accepisset
cohortem: ⁊ a pontificib' ⁊ pha
riseis ministros: venit illuc cum
laternis ⁊ facibus ⁊ armis. Je-
sus itaq̧ sciens omnia que ven
tura erant super eum processit
⁊ dixit ad eos. Quez queritis?
Responderunt ei. Jesum naza
renū. Dicit eis iesus. Ego sum.
Stabat autem ⁊ iudas qui tra
debat eum cum ipsis. Ut ergo
dixit eis. Ego sum: abierunt re-
trorsum: ⁊ ceciderūt in terram.
Iterum ergo interrogauit eos:
quem queritis? Illi autez dixe-
rūt. Jesum nazarenum. Respō
dit iesus: dixi vobis q2 ego suz.
Si ergo me queritis sinite hos
abire. Ut impleretur sermo quē
dixit: quia quos dedisti mihi nō
perdidi ex eis quemq̄.

¶ Glo. Ostenderat euãgelista q̃mo
do iudas ad locuz vbi christus erat
peruenire potuerit: nūc ostēdit quo-
modo illuc peruenit dicens. Judas
ergo cum accepisset cohortem ⁊ a pō
tificib' ⁊ phariseis ministros: venit
illuc cuz laternis ⁊ facibus ⁊ armis.
Augu. Cohors non iudeorum: sz mi
litum fuit. A preside itaq̧ intelliga
tur accepta: tanq̧ ad tenendum reū
seruato ordine legitime potestatis:
vt nullus tenentibus auderet obsi-
stere: q̃q̧ ⁊ manus tanta fuerat cō-
gregata: ⁊ sic armata veniebat: vt
vel terreret vel etiã repugnaret: si
quisq̧ christum defendere auderet.
Chrysostomus. Sed qualiter cohor-
ti suaserunt? quia milites erant pe-
cuniarum gratia omnia facere me-
ditantes. Theophilus. Faces autē

Tradi-
tio chri-
sti p iu-
dam.

afferūt ⁊ la[...]s: ne christus latēs
in tenebris fu[...]ret. Chrysostomus.
Multotiens au[...] p alis miserunt cō
prehendere eum [...]d non valuerūt.
vnde manifest[...] est q tunc sponte
seipsum dedit. [...]opter quod subdi-
tur. Jesus au[...]u sciens omnia que
ventura erant super eum: processit
⁊ dixit ad eos: quez queritis? Theo
philus. Querit autem non vt vo-
lens scire. Nam vtiq̧ nouerat om-
nia que ventura erant super eum.
sed ostendere volens quoniam cum
presens eēt: ab eis videri nō pote-
rat vel discerni. nam sequitur. Di-
cit eis iesus. Ego sum. Chrysosto-
mus. In medio enim eorum existēs
excecauit eorum oculos. quoniam
enim non tenebre causa erant: indi-
cauit euangelista dicens. Quoniam
habuerunt lampades. si vero lam-
pades non essent: a voce saltem de-
bebant eum agnoscere. Si vero et
illi ignorabant: [Q]ualiter Judas
ignorauit: qu[...]o fuerat conti-
nue? Et ideo [...] Stabat autem
et iudas qu[...]bat eum cum
ipsis. Fecit au[...]c iesus osten-
dens quonia[...]dum compre-
hendere eum [...]possent: sed nec vi
dere in medio [e]xistentem: nisi ipse
concederet. vnde subditur. Ut ergo
dixit eis. Ego sum: [a]bierunt retror
sum: ⁊ ceciderunt in terram. Augu-
stinus. Ubi nunc militum cohors:
vbi terror munimen armorum: vna
vox turbam odijs ferocem armisq̧
terribilem sine telo vllo percussit: re
pulit: strauit. Deus enim latebat in
carne: ⁊ sempiternus dies ita mem-
bris occultabatur humanis: vt cum
laternis ⁊ facibus quereretur occi-
dendus a tenebris: quid iudicatur'
faciet qui iudicandus hoc fecit? Et
nunc vtiq̧ per euangelium. Ego suz
dicit christus: ⁊ a iudeis expectatur
antichristus. vt retro redeant et in
terram cadãt: quoniam deserentes
celestia terrena desiderant. Grego-
rius super ezechielem. Quid au-
tem hoc q electi in faciem: et repro-
bi retrorsum cadunt: nisi q om-

Judicis
venturi
terror.

nis q̄ post se cadit: vi [illegible] dit vbi nō videt q̄ vo ān se ce [illegible] erit: ibi cadit vbi videt. Iniqui ergo q: in iuisibilibus cadunt: post se cadere dicuntur: quia ibi co.r [illegible] ūt vbi quod tūc eos sequitur mod. videre non possunt. Isti vero quia [illegible] istis visibilibus semetipsos sponte deiiciunt vt in inuisibilibus erigantur quasi in faciē cadunt: quia timore compuncti videntes humiliantur. Chryso. Demum nequis dicat: quoniā ipse iudeos ad hoc induxit vt eū occiderent: seipsum in manibus eorū tradens: manifeste ostēdit eis omnia que sufficiebant eos reuocare. Sed quia permanebāt in malitia: & nullam habebant excusationem: tunc seipsum in manibus eorum tradidit: vnde sequitur. Iterum ergo interrogauit eos. Quem queritis? Illi ergo dixerunt: iesum nazarenū. Respōdit iesus. Dixi vobis q: ego sum. Augu. Audierant primo ego sum. sed [illegible] Aprehenderāt: q: hoc noluit qui [illegible] quicquid voluit. verū si nō [illegible] eis permitteret apprehend[illegible] idē illi facerent propter [illegible] erāt: sed nec ipse face[illegible] nod venerat. [illegible] r q̄d venerat. Proinde qu[illegible] e volētibus et nōvalētibus [illegible] potestatē suā. Iā tenebūt eū vt faciat de nescientibus volūtatē suā. vñ subditur. Si & me q̄ritis sinite hos abire. Chry. q.d. Si me queritis: nihil vobis ad hos cōmune est. Ecce meipsum trado vsq; ad vltimā horā ad suos dilectiōis cōseruātiā demōstrās. Augu. Inimicos iubet: & hoc faciunt quod iubet sinūt scilicet nunc eos abire quos nō vult perire. Chry. Unde euāgelista ostēdēs q hoc nō fuit eorū propositū: sed virtus eius qui cōprehēsus fuerat. subiungit. Ut impleretur sermo quē dixit quia quos dedisti mihi nō pdidi ex eis quēq̄. Perditionē aūt nō hāc dixerat que est mortis: sed illā eternā: euangelista vero et de p̄senti morte id accepit. Aug. Nūquid autem

Dilectio xp̄i ad apostolos.

nō erāt postea morituri. Cur ergo si tunc morerent: perderet eos. nisi quia nondum in eum sic credebāt quō credunt quicunq; non peunt.

¶ Simon ergo petrus habens gladium eduxit eum et percussit pontificis seruum et abscidit auriculam eius dextram. Erat autem nomen seruo malchus. Dicit ergo iesus petro. Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi pater non vis vt bibā illum?

¶ Chrysosto. Petrus cōfidens in p̄dicta voce domini: & in his que iā fctā erāt: armat aduersus eos qui super uenerāt. vnde dicit. Simō ergo pe.ha.gla.edu.eū & per. pō.ser. Sed qualiter qui iussus erat non perā habere: neq; duo vestimenta gladiū habet? Mihi videtur hunc formidās preparasse dudū. Theo. Uel ad opus agni illo indigēs ferebat hūc etiā post cenā. Chry. Sed qualiter qui iussus erat nō alapas dare: homicida fit? q: vnaxle nō se vlcisci iussus est: hic autē nō se vlciscebatur: sed magistrū. Demū non dum perfecti adhuc erāt. sed videbis postea petrū verberatū & humiliter ferētē. nō sine causa autē subdit. Et absci. eius auri. dex. Uidetur mihi eñ impetū apostoli significare: q̄m ad ipm caput impetū fecit. Augu. Solus aūt hic euāgelista ēt nomē serui huius expressit cū dicit. Erat aūt no. ser. mal. sicut lucas solus q eius auriculā dñs tetigerit & sanauerit eū. Chry. Tūc enim miraculū fecit: & erudiēs nos: q̄m eis q̄ male faciūt bñfacere oportet: & virtutē reuelās suā. Nomē aūt p̄pterea posuit euāgelista: vt his q̄ tūc legerēt: liceret q̄rere si vere factus sit. Seruū aūt hūc summi pōtificis dicit: q: magnū est q̄d factū est: non solū q: curauit: sed q: curauit eum qui super eū venerat: & paulo post alapā daturus erat. Augu. Malchus=

Gladius vnde petro.

chus autem interpretatur regnaturus. quid ergo auris pro domino amputata: et a domino sanata significat: nisi auditum amputata vetustate renouatum: vt sit in nouitate spiritus: et non in vetustate litere: quod cui prestitū fuerit a xpo quis dubitet regnaturū eē cū xpo? qui autem seruus inuentus est: et hoc ad illam pertinet vetustatem: que in seruitutem generat: sed cū accessit sanitas figurata est et libertas.

Allegoria de aure abscisa.

Theo. Uel cesio auris dextre serui principis sacerdotū signū erat surditatis eorum: que precipue in principibus sacerdotū inoleuerat. Quod autē denuo restituta sit auris significat vltimam reparationē intellectus in israeliticis venientē helia. Augu. Factum autem petri dominus improbauit et progredi vltra prohibuit. vnde sequitur. Dicit ergo iesus petro. Mitte gladium tuum in vaginam. Etenim ille ad patientiam commonendus fuit et hoc ad intelligentiam conscribēdum. Chryso. Non solum autem minis eum cohibuit: vt mattheus refert: sed et aliter consolatur eū dicēs. Calicē quem dedit mihi pr non vis vt bibam illum? ostendens quoniā non illorum virtutis que fiebant erāt: sed sue concessionis: et quod nō est deo contrarius: sed obediens vsque ad mortem. Theo. In eo autem quod ipsam calicem dicit quod sibi grata et acceptabilis pro salute mortaliū mors videatur edisserit. Augu. Quod āt a pre traditū sibi dicit calicē passiōis: illud ē quod ait apls. Filio proprio nō pepercit: sed pro nob omnibus tradidit eū verū auctor calicis huius ē et ipse qui bibit. vnde idē apls dicit. Christus dilexit nos et tradidit seipsum pro nobis.

Calicis christi mysterium.

Cohors āt et tribunus et ministri iudeorū cōprehēderūt iesū: et ligauerūt eū et adduxerūt eū ad annā primū. Erat eī ānī socer cayphe qui erat pōtifex ānī illius. Erat aūt cayphas qui cōsiliū dederat iudeis: quia expedit vnum hominem mori pro populo.

Theo. Peractis cūctis que sufficiēter se hēbāt ad prohibendū iudeos cū illi hoc nequaquam discernerēt tunc duci se permisit. vnde dr. Cohors ergo et tribunus et ministri iudeorū comprehēderūt Jesum. Aug. Cōprehēderunt ad quē non accesserunt nec audierunt. Accedite ad eū et illuminamini. Si eī sic accederēt nō eum manibus occidendū: sed recipiēdum corde cōprehenderēt. Nunc aūt quando eum illo mō cōprehēderunt ab eo longius recesserunt. Sequitur. Et ligauerūt eū. a quo solui potius velle debuerunt: et erāt forte in eis postea liberati ab eo dixerunt. Dirupisti vincula mea. postea vero quam persecutores tradēte iuda dnm ligauerunt: vt intelligatur iudas non laudabilis vtilitate traditionis huius: sed sceleris voluntate damnabilis: subdit. Et adduxerunt eū ad annā primū. Chry. Pre delectatione enim gloriabantur in his que fiebāt quasi tropheum statuētes. Aug. Nec tacet cām cur ita factum sit subdēs. Erat. eī socer cayphe: qui erat pontifex anni illius. Merito et mattheus cū id breuius narrare voluisset: eū ad cayphā ductū fuisse cōmemorat: quia et ad annā prius nō ductus ē: quod socer eius fuerit: vt intelligēdū sit hoc eūdē cayphā fieri voluisse. Beda. Quatenus dū a cōsimili pōtifice dānaretur: ipse quoque minor. 9 criminis reus haberetur. vel fortassis sic domus eorum sita erat vt preterire eā nō possent: siue diuinitus actū est: vt qui erāt affines sanguine sociarentur in scelere. Sed quod dicit quod esset pōtifex anni illius sonat contrariū legi: in qua preceptū erat. vt vnus esset pōtifex summus: quo mortuo succederet ei filius suus: sed iā pōtificatus ambitione erat infectus. Alcui. Refert enim iosephus istum cayphā vnius anni sacerdotium redemisse. Non ergo mirum si iniquus pontifex inique iudicauerit: sepe qui per auaritiam ad sacerdotium accedit: per iniusti

Cōprehensio iesu

Cayphas pōtifex empticius

tiā in eo fuat. Chr. I e aūt audiēs
vicula auditor tumultuet recoluit p-
phetie quoniā mors ei⁹ sal⁹ fuit or-
bis terrarū. vnde sequit. Erat aūt
cayphas qui ɔsiliū d ⁊derat iudeis
q: expedit vnū hominē mori pro po
pulo: tanta enim est veritatis su-
perabundantia: vt ⁊ inimici eam
personent.

¶ Sequebatur autem Iesuz
simon petrus ⁊ alius discipu-
lus. Discipulus autez ille erat
notus pontifici ⁊ introiuit cuz
Iesu in atrium pontificis. Pe
trus autem stabat ad ostium
foris. Exiuit ergo discipulus
alius qui erat notus pontifi-
ci: ⁊ dixit ostiarie: ⁊ introduxit
petrum. dixit ergo petro ancil
la ostiaria. Nunquid ⁊ tu ex di
scipulis es hominis istius? Di-
cit ille. Non sum. Stabant au
tem serui ⁊ ministri ad prunas
quia frigus erat: ⁊ calefaciebāt
se. Erat autem cum eis ⁊ petr⁹
stans ⁊ calefaciens se.

¶ Aug. de cō. euā. De petri tētatio
ne q̄ inter dñi ɔtumelias facta est:
ōcent⁹ nō eodē ordie oēs narrāt. nā ipsas
nāgeli primo cōmemorat mattheus ⁊ mar
ōnega cus: deinde petri tētationē. Lucas
ōe pe- vo explicat pri⁹ tētationes petri de
i. mum dñi cōtumelias. Joānes aūt
incipit petri tentationē dicere cū di
cit. Sequebat aūt iesum simon pe
trus: ⁊ alius discipul⁹. Alcui. Ex de
uotiōe seq̄bat magistrū: q̄uis a lō
ge pp̄ter timorē. Aug. Quis sit au
tem ille ali⁹ discipul⁹: nō temere af
firmādū est: q: tacet. Solet autez se
idē ioānes ita significare ⁊ addere
quē diligebat iesus. fortassis ergo
⁊ hic ipse est. Chry. Se aūt occultat
humilitatis grā etem hic magnaz
rectitudinē enarrat q̄ꝺ oībus fu-
gientibus ipse sequitur: sed prepo
nit sibi petrum ⁊ suppsitus coact⁹ ē

meminisse: vt discas q̄m certi⁹ aliis
enarrat ea q̄ facta sunt in atrio q̄si
int⁹ existēs. Succidit āt ppā laudē
subdēs. Discipulus aūt ille erat
not⁹ pontifici: ⁊ introiuit cū Jesu in
atriū pōtificis: nō eñ hoc vt magnū
q̄d de seipso ponit: sed q: dixit q̄ in
trauit cū iesu sol⁹: vt nō estimes h̄
excelse mētis eē addit cāz. Igit pe
trū venisse illuc amoris fuit nō in-
trasse aūt intra timoris. vñ seq̄tur.
Petr⁹ aūt stabat ad ostiū foris. Al-
cui. Foris stabat q̄ negatur⁹ erat do
minū nec erat in xp̄o: q̄ xp̄z cōfiteri
nō erat ausus. Chry. Sed q̄m ⁊ pe-
trus intrasset vtiq̄ domū si ei cōces
sum esset idicauit subdēs. Exiuit ḡ
discipul⁹ ali⁹ q̄ erat not⁹ pōtifici: et
dixit os. ⁊ introduxit petrū. Jō autē
ipse eū nō introduxit: q: xp̄o adhe
rebat ⁊ sequebat eū. Seq̄tur. Dixit
ergo ancilla ostiaria. Nūq̄d ⁊ tu ex
discipulis es hoīs isti⁹? Dicit ille.
Nō suz. Quid dicis o petre? Nōnē
prius dixisti. Et si oportuerit alaz
meā pro te ponā? q̄d ergo factū est
q̄m nec ostiare fers iterrogatiōez.
nō erat miles q̄ interrogabat: sed
ostiaria vilis. neq̄ dixit. Seducto-
ris discipul⁹ es: sed hoīs illi⁹ q̄ꝺ mi
serētis erat. Dicit aūt. Nūq̄d ⁊ tu:
q: ioānes intus erat. Aug. Sed q̄d
mirū si deus vera p̄dixit: hō aūt fal
sa p̄sumpsit? Sane i ista: q̄ iā cepta
est: negatione petri debem⁹ aduerte
re nō solū ab eo negari xp̄m q̄ dicit
eū nō esse xp̄m: sed ab illo etiā q̄ ne
gat se eē xp̄ianū. Dñs eñ nō ait pe
tro. Discipulū meū te negabis: sed
me negabis. negauit ergo ipsuz cū
se negauit esse discipulū. Quid aūt
aliud isto modo q̄ se negauit esse
xp̄ianū? cū multi postea etiā pueri
⁊ puelle potuerūt mortē p xp̄i ɔfes
sione cōtēnere ⁊ regnū celorū forti-
ter introire: q̄ꝺ tūc iste nō potuit q̄
claues regni ei⁹ accepit. ecce vñ di
ctū est. Sinite hos abire: q: quos de
disti mihi: non pdidi ex eis quēq̄.
vtiq̄. n. petr⁹ si negato xp̄o hic iret:
quid aliud q̄ periret? Chry. in ser-
mone de petro ⁊ helia. Icciro aūt

Tropologica expō.

diuine puidentie secretum permisit vt primus ipse laberetur petrus quo erga peccantes duriorem sententiam proprij casus intuitu temperaret. Petrus enim orbis terrarum doctor z magister peccauit z veniam impetrauit: vt hec indulgentie norma z regula iudicantibus preberetur. Idcirco enim non angelis arbitrio commissam sacerdotij potestatem: ne cum ipsi minime peccarent: in peccatoribus sine misericordia vindicarent. Homo passibilis supra homines ordinatur: vt dum ipse in alijs suas recolit passiones mitem apud eos se prebeat z benignum. Theophi. Quidam tamen inanem quandam gratiam apponentes petro dicunt q ideo negauit petrus. quoniam volebat semper esse cum christo: et sequi continue. Nouit enim q si fateretur se esse de christi discipulis: diuideretur ab eo: z non haberet vltra spacium sequendi videndiq dilectum. vnde simulabat se officium gerere ministrorum ne vultus mesticia cognitus excluderetur. vnde sequitur: Stabant autem serui et ministri ad prunas: quia frigus erat et calefaciebant se. Erat autem et Petrus stans cum eis et calefaciens se. Augu. Non hyems erat: et tamen frigus erat: quale solet esse eq noctio verno accidere. Greg. ij. mo. Iam autem intra charitatis calore petrus torpuerat: et ad amorem persecutorum quasi ad persecutorum prunas infirmitate estuante recalebat.

Petrus ire negare permissus.

¶ Pontifex ergo interrogauit Jesum de discipulis suis z de doctrina eius. Respondit ei iesus. Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga z in templo quo omnes iudei conueniunt: z in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus sim ipsis ecce hi sciunt que dixerim ego.

¶ Chryso. [illegible] nullum crimen inferre poterat: de discipulis interrogabat. vnde dr. Ponti. er. i. ie. de discipulis suis. fortassis vbi erant: vel cuius gratia eos collegit. hoc autem dicebat quasi seditiosum et nouarum rerum factorem eum redarguere volens: quasi nullo alio attendente eis quam eius discipulis. Teophi. Explorat insuper de doctrina eius. vnde sequitur. Et de doctrina eius cuiusmodi. s. foret vtrum a lege discrepans et aduersa moysi: vt exinde occasione concepta vt det emulum perdat. Alcuinus. Non enim cognoscende veritatis amore interrogat: sed vt causam inueniret qua eum accusare potuisset: et tradere romano presidi ad damnandum. Sed dominus ita temperauit responsionem: vt nec veritatem taceret: nec se defendere videretur. Sequitur enim. Respondit ei iesus. Ego palam locutus sum mundo. ego semper docui in synagoga z in templo: quo omnes iudei conueniunt et in occulto locutus sum nihil. Augu. Non preterenda nascitur hic questio. si enim ipsis discipulis non loquebatur palam: sed horam promittebat quando palam fuerat locuturus quomodo palam locutus est mundo? Deinde ipsis discipulis suis multo manifestius loquebatur quam cum eis erat remotus a turbis. tunc enim et parabolas aperiebat: quas clausas proferebat ad alios. Sed intelligendum est ita eum dixisse. Palam locutus sum mundo: ac si dixisset. Multi me audierunt: z rursus non erat palam: quia non intelligebant: et q seorsum discipulis loquebatur non in occulto vtique loquebatur. Quis namque in occulto loquitur coram tot hominibus loquitur? presertim si hoc loquitur paucis: q per eos velit innotescere multis. Theo. Reminiscitur autem hic propheteis que dicit. Non in occulto locutus sum: nec in occulto terre tenebroso. Chry. Ut locutus est quidem in occulto: sed non vt hi estimabant trepidans z seditionem faciens: sed vbi multorum auditione superiora erant que dicebat volens. autem ex superabundantia fidedignum constituere sub

Questio notabilis.

testimoniũ subdit. Q̃ … me iterro.
Interro.eos qui audi.quid loc. suz
ipsis. Ecce hi sciũt que dixeriz ego.
q.d. Tu me de meis interrogas:in-
terroga inimicos meos q̃ insidiant
mihi. sicut aũt hec verba ↄfidentis
in eoꝛuz q̃ dicta erant veritate. Hec
est eñ veritatis ialtercabilis demõ
stratio:cũ inimicos quis inuocat te
stes. Augustinus. Ipsa eñ q̃ audie
rant etinõ intellexerãt talia erãt vt
non possent iuste ac veraciter crimi
nari:et quotiẽscunq̧ interrogando
tentarũt vt inuenirent vnde accusa
rẽt eum:sic eis respondit:vt omnes
eoꝛũ retunderẽtur doli:et calũnie eo
rum frustrarentur.

¶ Hec autez cum dixisset:vn⁹
assistens ministroꝛũ dedit ala-
pam iesu dicens. Sic respõdes
pontifici? Respõdit ei iesus. Si
male locutus sum:testimoniuz
perhibe de malo: si autẽ bene:
quid me cedis? Et misit euz an
nas ligatum ad caypham pon
tificem.

¶ Theoph. Cũ iesus astantib⁹ inter
pellasset testimoniũ volens se mini
strer excusare q̃ nõ esset de his q̃ ad
mirabãtur iesum ꝑcussit euz. vnde
dicit. Hec autẽ cũ dixisset vnus assi-
stẽs ministroꝝ dedit alapã iesu.di.
sic respõdes pontifici? Augu. de cõ.
euãge. Hic sane ostẽditur q̃ annas
pontifex erat:nonduz eñ erat mis-
sus ad cayphã cũ hoc diceretur. Et
hos:duos annã ⁊ cayphã pontifices
cõmemoꝛat:etiã lucas in initio euã
gelij sui. Alcui. Hic implet ꝓphetia.
Dedi maxillã meã ꝑcutiẽtibus:sed
iesus iniuste ꝑcussus mãsuete respõ
dit. vñ seqtur. Respõdit ei iesus. Si
male locut⁹ suz testimoniũ ꝑhibe de
malo:si aũt bñ q̃d me cedis? Theo.
q.d. Si habes ex his q̃ nunc a me ꝓ
lata sũt repꝛẽhẽdere: oñde q̃ male di
xeri. qđ sine qs q̃d furis? vl' etiã sic.
Si ꝓperã docui cũ in synagogis do-
cebã:certifica⁹ principẽ sacerdotũ:q̃
sic recte docui: ita vt etiã vos mini-
stri miraremini:q̃d me nũc cedis:quẽ
pri⁹ admirabaris. Aug. Quid ista
respõsiõe verius:mãsuetius:iusti⁹? — *Mãsue-tudo xpi.*
Qui eñ accepit alapã nisiquid vellet
euz q̃ ꝑcussit aut celesti igne ↄsumi:
aut terra dehiscẽte soꝛberi: aut coꝛ-
reptũ demonio volutari: aut etiam
alia hmõi q̃libet pena:vel etiã gra-
uioꝛi puniri? q̃d hoꝝ ꝑ potentiã iu
bere nõ potuisset ꝑ quẽ factus ẽ mũ
dus. nisi patientiã nos docere ma-
luisset: q̃ vincitur mũdus. Hic dicet
aliq̃s cur nõ fecit qđ ipe p̃cepit ꝑcu-
tienti. s. nõ sic rñdere:sed maxillam
debuit alterã p̃bere. Quid q̃ ⁊ man
suete rñdit ⁊ nõ solũ maxillã alterã
iterũ ꝑcussuro:sz totũ coꝛpus figẽdũ
p̃parauit in ligno. ⁊ hinc poti⁹ demõ
strauit sua illa p̃cepta patiẽtie non
ostẽtatiõe coꝛpis:sz cordis p̃paratio
ne fienda. Fieri eñ põtvt alterã ma
xillã visibiliter hõ p̃beat irat⁹: q̃nto
ergo meli⁹ et rñdet vera placatus:⁊
ad ꝑferẽda grauioꝛa trãquillo aĩo
sit parat⁹? Chrysost. Quid igit ↄfis — *Process⁹ tumul-tuarius*
erat:nisi aut redarguere aut acce-
ptare qđ dictũ est. sed hoc nõ fit. ea
eñ que fiebãt nõ erãt iudiciũ:sz se-
ditio ⁊ tyrãnis. Non inueniẽtes aũt
q̃d plus facerent:mittũt eũ ligatuz
ad cayphã. vñ sequit. Et misit eum
annas ligatũ ad cayphã põtificem.
Theo. Suspicantes hũc cũ instutioꝛ
eẽt excogitare aliq̃d posse aduersuz
iesum dignũ moꝛte. Augusti. Ad il-
luz aũt sicut mattheus dicit:ab ini-
tio ducebat qm̃ ipse erat illius anni
princeps sacerdotũ. Alternis q̃ppe
intelligẽdi sunt solere annis agere
põtificatũ:⁊ credẽdũ est sni volũta-
tem cayphe id eẽ factũ. vt iesuz p̄lo
ad annã ducerẽt:vel etiã domos eo
ruz ita fuisse positas:vt nõ deberet
annas a transeũtib⁹ p̃teriri. Beda.
Qđ aũt dicit ligatuz:nõ sic intelligẽ
dũ q̃ tũc tñ fuerit ligat⁹: sz tũc liga
tus est cũ est capt⁹: itaq̧ ligatuz ad
cayphã misit:sicut sibi fuerat p̄sen-
tatus:siue fieri potuit vt ad horam
solueret quatenus discuteret: post
hoc discussus iterum ligaretur:⁊ sic

ad cayphā mitteretur.

¶ Erat autem simon petrus stans et calefaciens se. Dixerūt ergo ei. Nunquid et tu ex discipulis eius es? Negauit ille ⁊ dixit Non sum. Dicit ei vnus ex seruis pontificis cognatus ei⁹ cuius abscidit petrus auriculā. Nonne ego te vidi in orto cum illo? Iterum ergo negauit petrus: et statim gallus cātauit.

Cōsens⁹ euāgeli⁹ cus.

¶ Augustin⁹. Cū dixisset euāgelista ꝙ iesuz ligatū miserat ānas ad cayphā: reuersus est ad locū narrationis: vbi reliq̄rat petrum: vt explicaret qđ in domo āne de trina eius negatione ɔtigerat. vñ dicit. Erat aūt simō petrus stans ⁊ calefaciens se. Hic recapitulat ante iā qđ dixerat. Chry. Uel multo stupore detinebat q̄ feruidus erat: vt deducto iesu de cetero nō moueret. Sz hoc fit vt discas: quāta nature sit imbecillitas: cū de⁹ holez dereliq̄rit: ⁊ interrogatus rursus etiā negat. vñ seq̄tur. Dixerūt ergo ei. Nūqnid et tu ex discipulis ei⁹ es? Negauit ille: et dixit. Nō suz. Augusti. de cō. euāg. Hoc loco inuenim⁹ nō iā̄ ianuā: sed ad focū stantē: scđo negasse petrū: qđ fieri nō posset: nisi iam redisset postea q̄ foras exierat vt matthe⁹ dicit. neq̄ em̄ iā exierat: ⁊ foris vidit eū altera ancilla: sed cū exiret eū vidit. i. cū surgeret vt exiret: aiaduertit eum: ⁊ dixit his q̄ erāt ibi. i. q̄ simul erāt ad ignē intus in atrio. Et hic cuz iesu nazareno erat. Ille autē q̄ foras exierat: hoc audito rediēs iurauit illis cōtra nitētibus: q: nō noui hominē. Deinde l eo ꝙ ioānes hic ait: dixerūt. Nūquid ⁊ tu ex discipulis ei⁹ es? qđ redeūti ⁊ stanti dictū intelligim⁹. Hoc quoq̄ ɔfirmat: nō illā tm̄ alterā ancillā quā cōmemorāt l hac scđa negatiōe mattheus ⁊ marcus: sz ⁊ aliū quēdā cōmemorat lucas cū petro illud egisse. vñ ioannes dicit. Dixerūt ergo ei. Ioānes aūt secut⁹ de tertia petri negatōe ita explicat. Dicit ei vnus ex seruis pōtificis: cognatus eius cui⁹ abscidit petrus auriculā. Nōne ego vidi te in orto cum illo? Qđ matthe⁹ et marcus nō singulari: sz plurali nūero enūciāt eos q̄ cū petro agebant: cū lucas vnū dicat. Ioānes quoq̄ vnū eūq̄ cognatū ei⁹ cuius abscidit petr⁹ auriculā: facile est intelligere: aut pluralē numerū p singulari vsitata locutione vsurpasse mattheū ⁊ marcuz: aut ꝙ vnus maxime tanq̄ sciēs: ⁊ q̄ eū viderat affirmabat. ceteri autē secuti eius fidē petrū simul vrgebāt. Chryso. Sed neq̄ ortus in memoriā eius reduxit ea q̄ ibi dicta sunt: neq̄ multa dilectio quā illic per verba multa ostēdit. vñ seq̄tur. Iterū ergo negauit petrus: ⁊ statim gallus cātauit. Aug. Ecce medici cōpleta est predictio: egroti cōuicta presumptio. non em̄ factuz est qđ ille dixerat. Animā meā pro te ponā: sed factū est qđ ille p̄dixerat. Ter me negabis. Chryso. Euāgeliste v̄o ɔcorditer negationē petri scripserūt: non discipulū accusantes: sed nos erudire volētes q̄tū malū sit: nō deo totū cōcedere: sed in semetipso cōfidere. Beda. Mystice aūt p primā petri negationē illi designātur: q̄ ante passionē ipsi⁹ negauerūt eū esse deū. per scđam v̄o illi q̄ post resurrectionē eius in diuinitate pariter ⁊ hūanitate offenderunt. Itē per primū galli cantū ipsius designat capitis resurrectio. p secūdū illa q̄ in fine celebrabit toti⁹ corpis. Per primā autē ancillā q̄ petrū negare coegit designat cupiditas. per scđam carnalis delectatio: p vnū seu plures seruos demones qui suadēt christum negare.

Im[p]... xpi ...

Alle... ria ... chia ...

¶ Adducūt ergo iesum ad caypham in pretoriū. Erat autem mane. Et ipsi non introierūt in pretorium vt non contaminarent: sz vt manducarēt pascha. Exiuit ḡ pilatus ad eos foras: et dixit. Quā accusationē affertis aduersus hominē hunc? Re

sponderũt ꝛ dixerũt ei... Si esset hic malefactoꝛ nõ tibi tradidissem⁹ eũ. Dicit ergo eis pilatus. Accipite eũ vos: ꝛ ẜm legẽ vestrã iudicate eũ. Dixerũt ergo ei iudei. Nobis nõ licet interficere quẽq̃. Ut sermo iesu impleretur quẽ dixit significãs qua morte esset moriturus.

¶ Augu. Redit euãgelista ad locũ narrationis sue vbi eã reliq̃rat vt explicaret petri negationẽ. vñ dicit. Adducũt ergo iesũ ad cayphã in ꝑtoriũ. Ad cayphã q̃ppe ab ãna collega ꝛ socero ei⁹ dixerat missum: sed si ad cayphã: cur ad ꝑtorium qd nil aliud vult intelligi q̃ȝ vbi ꝑses pilatus habitauit? Beda. Pretoriũ enĩ dr̃ sedes ꝑtoris. Pretores ṽo dicunt ꝑfecti siue ꝑceptores: eo q̃ ciuib⁹ ꝑcepta donẽt. Augu. Aut igit aliqua vrgẽte causa de domo ãne: quo ad audiendũ ãbo ꝯuenerãt cayphas pręxerat ad ꝑtoriũ ꝑsidis: ꝛ socero suo iesum reliquerat audiẽdũ: aut in domo cayphe ꝑtoriũ pilat⁹ acceperat: ꝛ tãta dom⁹ erat vt seorsũ habitãtẽ dñm suũ seorsũ iudicẽ ferret. Aug. de cõ. euã. Tñ ad ip̃ꝫ cayphã ab initio ducebat ad quẽ in extremo ꝑductus est. sed q2 iã tanq̃ꝫ ꝯuictũ reum adducebãt. cayphe aũt antea visũ fuerat vt iesus moreret: nulla mora interposita est q̃n occidẽdus pilato traderet. Seq̃tur. Erat autẽ mane. Chry. Anteq̃ꝫ gall⁹ cantaret ad caypham ducit. mane ṽo ad pilatũ: ꝑ q̃ demõstrat euãgelista: q2m ꝑ totũ intermediũ noctis a caypha iterrogatus in nullo redarguit: ꝛ idcirco misit eũ pilato: sed illa alijs dimittens enarrãda: ip̃e quesiuit qd deinceps est. Seq̃tur eñ. Et ip̃i non introierunt in pretoriũ. Augusti. Hoc est in eam partẽ domus quã pilatus tenebat si ip̃a erat domus cayphe. Cur autem non introierunt exponit subdens. Ut nõ cõtaminarẽtur: sed mãducarent pascha. Chrysosto. Quoniã tunc iudei faciebãt pascha. ip̃se vero ante vnã diẽ tradidit pascha reseruans suam occasionẽ ferte ferie quando vetus pascha fiebat. vel pascha dicit totũ festum. Augu. Dies enim agere ceperant azimorum: quibus diebus cõtaminatio illis erat: in alienigene habitaculũ intrare. Alcuin⁹. Pascha enim proprie dicebatur dies illa qua agnus ad vesperã quartadecima luna occidebatur. Septem vero dies seq̃ntes dies azimorum dicebantur: in quibus nihil fermentatum in domibus eorum debuit inueniri: sed tamen dies paschalis inuenitur inter dies azimorum: vt apud mattheũ. Prima autem die azimorum accesserunt discipuli ad iesum dicentes. Ubi vis paremus tibi comedere pascha? Pascha etiam dies azimorum inueniuntur nominati sicut hic. Ut manducarent pascha. pascha enim non immolationem agni hic notat: que fiebat q̃rtadecima luna ad vesperam: sed magnam solennitatem que. xv. luna celebrabat post agni immolationem. quartadecima eniꝫ luna dominus sicut et alij iudei in pascha celebrauit quintadecima luna quando magna solennitas celebratur ꝯest crucifix⁹. quartadecima vero luna cepit esse imolatio ex quo captus est in orto. Augustin⁹. O impia cecitas alienigene iudicis pretorio contaminari timebant: et fratris innocentis sanguineꝫ non timebant. Nam q̃ etiam dominus erat ꝛ vite datoꝛ qui occidebatur non eorum conscientie sed nescientie deputetur. Theophi. Sed pilatus vtcunq̃ procedens mitius ip̃se idem egreditur. vnde seq̃tur. Exiuit ergo pilatus ad eos foras. Beda. Hec autem erat consuetudo iudeorum vt quem mortis reum iudicarent victum presidi traderent vt dum preses victũ cerneret. intelligeret morti addictũ. Chrysostomus. Sed videns eum ligatum et a tot ductum non estimauit hoc argumentum: esse inalterabile accusationis sed interrogat. vnde sequitur. Et dixit eis. Quam ac-

Pretoriũ xᵒ q̃s.

Passionis xp̃i tẽpus.

pilati ri gor. cusationes affertis aduersus hominem hunc? Inconueniens enim dicit esse iudicium eos rapuisse: supplicium autem illi concedere. Sed illi renuentes ex directo accusationem: et coniecturis quibusdam vtuntur. vnde sequitur. Responderunt et dixerunt. Si nõ esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. Augustinus. Interrogentur atque respondeant ab immũdis spiritibus liberati: ceci videntes: mortui resurgentes: et quod omnia superat: stulti sapientes: vtrum sit malefactor iesus: sed ista dicebant de quibus per prophetam iã ipse predixerat. Retribuebant mihi mala pro bonis. August. de concor. euange. Sed videndũ est ne cõtra sit qđ lucas dicit certa in eo dicta esse crimina. Ceperũt autẽ illum inquit accusare dicentes. Hunc inuenimus subuertentẽ gentem nostram: et prohibentẽ tributa dari cesari et dicentẽ se christũ regem esse. Sed fm ioannẽ videntur iudei noluisse dicere crimina: vt eorũ auctoritatem secutus pilatus: quid ei obiiceret de fineret querere. Sed ob hoc tãtũ non centem crederet q sibi ab eis tradi meruisset. ergo intelligere debemus et hoc dictũ esse: et illud qđ lucas cõmemorauit. Multa enĩ dicta et multa responsa sunt. Unde in narratione sua quisque posuit: quod satis esse iudicauit. nã et ipse ioãnes dicit q̃dã que obiecta sunt q̃ suis locis videbimus. Itaque sequitur. Dixit ergo eis pilatus. Accipite eũ vos et fm legem vestrã iudicate eũ. Theophil. q.d. Quoniã ad votũ iudicium posuistis et superbitis: ac si nihil vnq̃ profanũ egeritis accipite vos et dãnate. ego nequaq̃ talis iudex efficiar. Alcui. Uel hoc dicit. q.d. vos qui legẽ habetis scitis quid lex de talibus iudicet. fm quod iustũ esse scitis: ita facite. Sequitur. Dixerũt ergo iudei: nobis nõ licet interficere quẽq̃. Augusti. Sed nõne lex p̃cepit ne malefactoribus p̃sertim seductoribus adeo qualem istũ putabãt parcerẽt? Sed intelligẽdũ est eos dixisse nõ sibi licere: in

[illegible] ppter festi diei sanctitatẽ quẽ celebrare iã ceperãt. Ita ne oẽm sensum nimia malicia pdidistis: vt ideo vos a sanguine innocẽtis ipollutos eẽ credatis: q: eũ fundendũ alteri traditis? Chry. Uel tõ ipsi eũ nõ interfecerũt: q: multum de ptãte eorũ abscissum erat eis romanis rebus subiacẽtibus. Uel aliter. q: dixerat eis: fm legẽ vestrã interficite eum: volẽtes ostẽdere q peccatum eius non est iudaicũ: dicunt. Non licet nobis. Nõ enĩ fm legẽ nostram peccauit: sed crimẽ eius est publicũ: quia se regem dixit. vel quia eũ crucifigi cupiebant vt etiam modo mortis eum diffament. Non autem licebat eis crucifigere. Sed quod alio modo interficiebant: monstrat stephanus ab eis lapidatus. Et ideo subditur. Ut sermo iesu impleretur quem di. significans qua morte eẽt moriturus: quoniã scz iudeis crucifigere non licebat. aut dicit hoc euãgelista: quoniam non ab eis solum: sed et a gentibus debebat interfici. Augustinus. Sic enim legimus apud marcum. vbi ait. Ecce ascendimus hierosolymã et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis: et tradent eum gentibus. Pilatus autem romanus erat: eumque in iudeam romani presidem miserãt. Ut ergo iste sermo iesu impleretur: id est vt eum sibi traditum gentes interficerent: noluerunt eum accipere dicentes. Nobis non licet interficere quemq̃. Actio

¶ Introiuit ergo iterum in pretoriũ pilatus: et vocauit iesum: et dixit ei. Tu es rex iudeorum? Respõdit iesus: a temetipso hoc dicis: an alii dixerũt tibi d̃ me? Respondit pilatus. Nunquid ego iudeus sum? Gens tua et pontifices tui tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit iesus. Regnũ meũ nõ est de hoc mũdo. Si ex hoc mundo esset

regnū meum: ministri mei ... decertarent vt non traderer iudeis. Nūc autem regnum meū non est hinc. Dixit itaqꝫ ei pilatus. Ergo rex es tu? Respōdit iesus. Tu dicis: q̄r rex sum ego. Ego in hoc nat⁹ sum: et ad hoc veni in mūdum: vt testimoniū perhibeam veritati. Omnis q̄ est ex veritate audit vocē meā. Dicit ei pilat⁹. Quid est v̄itas?

¶ Chryso. Pilatus ab odio iudeoꝝ eripi volens iudiciū non ꝓtraxit in longū. vñ dicitur. Introiuit ergo iterū in p̄torio. pila. z vo. ie. Theo. Seorsum. eo q̄ magnā habebat de eo suspitionē. Proponebat aūt oīa exq̄site rimari. amoto strepitu iudeoꝝ. vnde sequit̄. Et dixit ei. Tu es rex iudeoꝝ? Alcui. His verbis ōndit pilatus iudeos obiecisse hoc criminis vt diceret se esse regem iudeorum. Chry. Uel hoc pilatus a multis audierat: q̄r vero nihil illi habebant dicere vt nō multa fieret inuestigatio: quod cōiter dicebatur hoc in mediū ducere vult. Sequit̄. Et respon. ie. A temetipso hoc di. an alij ti. di. de me? Theophi. Innuit er hoc pilatū esse vecordē ac indiscrete iudicantē: ac si diceret. Si hoc ex teipso loqueris pande signa mee rebellionis: ac si ab alijs percepisti: inquisitionē fac ordinariā. Augu. Sciebat vtiqꝫ dn̄s z qd̄ ipse interrogauit: et quod ille rn̄surus fuit: sed t̄n dici voluit nō vt ipse sciret: sed vt cōscriberetur q̄ voluit vt scire t̄. Chry. Non ergo ignorās interrogat: sꝫ ab ipso accusari iudeos volens. vnde sequitur. Respon. pila. Nunquid ego iude⁹ sum? Augu. Abstulit a se suspitionē qua posset putari a semetipso dixisse: id se a iudeis audisse demōstrans. vnde subdit. Gens tua z pōtifices tui tradiderūt te mihi. Dein de dicendo. Quid fecisti. satis ostendit illud ei pro crimine obiectū tāq̄ diceret. Si te regē negas quid feci sti: vt traderis mihi? quasi mirū non esset: si puniendus iudici traderetur qui se diceret regem. Chryso. Reducit autem pila. nō valde malū existentē: et vult ostendere q̄ non est homo nudus: sed deus: et dei filius: et quod formidauerat pilatus dissoluit tyrannidis suspitionē. vñ sequitur. Respon. ie. Regnum meū nō est de hoc mundo. Augustinus. Hoc est quod bonus magister scire nos voluit: sed prius nobis demonstranda fuerat vana hominū de regno eius opinio: siue gentium siue iudeorum: a quibus hic pilat⁹ audierat: quasi propterea fuisset morte plectendus q̄ illicitum affectauerit regnum. vel quoniā solēt regnaturi inuidere regnanti: et videlicet cauendum erat: ne huius regnum siue romanis siue iudeis esset aduersum. Quod si interrogante pilato continue respondisset: non etiam iudeis: sed solis gentibus hoc de se opinātibus respondisse videretur. Sed post responsionem pilati: iam iudeis et gentibus opportunius aptiusqꝫ respondit q̄si dicat. Audite iudei z gentes. non impedio dn̄ationem vestram in hoc mūdo. Quid vultis amplius? Uenite credēdo ad regnum quod nō est de hoc mundo. Quid est eīm eius regnū: nisi credētes in eū? quibus dicit. De hoc mūdo non estis q̄uis eos esse vellet in mundo. vnde et hic non ait. Regnū meum non est in hoc mundo: sed nō est de hoc mundo. De mundo enim est quicquid hominum a deo quidē creatum: sed ex adam vitiata stirpe generatum est. Factum est autem regnum non iam de mundo quicq̄d inde in christo regeneratū est. Sic enim nos deus eruit de potestate tenebrarum z transtulit in regnum filij charitatis sue. Chryso. Uel hoc dicit quoniam non tenet regnum vt hic reges terreni tenent: sed quoniā desuper habet principatum qui nō est humanus: sed multo maior z clarior. vnde subdit. Si ex hoc mundo esset reg. meum mini. mei vtiqꝫ de.

Pilati [...]utia.

Regni xp̄i cōditio.

cer. vt non tra. iudeis. Ostendit hic
regni eius quod apud nos est im-
becillitatem: quoniā a ministris ha
bet fortitudinem: superius vero re-
gnū sufficiens est sibi ipsi nullo indi
gens. Si igit̄ maius est illud regnū
volens captus est seipsum tradēs.
Augusti. Cū aūt ꝓbasset regnū suū
nō esse de hoc mundo subdit. Nunc
aūt regnū meū nō est hinc nō dicit.
Nō est hic. hic eñ est regnū eius vsq̄
ad finem seculi habens intra se cō-
mixta zizania vsq̄ ad messem: sꝫ ta-
mē nō est hinc: q͛ peregrinat̄ in mū
do. Theophi. Uel ideo nō dicit. Nō
est hic: sed nō est hinc. nā regnat in
mundo ⁊ vtit̄ illius ꝓuisiōe: ⁊ iuxta
votū cuncta disponit. Nō est aūt ab
infimis cōstitutū regnū eius: sed ce
litus ⁊ añ secula. Chry. Hinc aūt he
retici accipientes occasionē alienū
eū esse a mūdi cōditione dñt. Sꝫ eū
dicit. Regnū meū nō est hinc: nō pri
uat mūdū a sua ꝓuidentia ⁊ prela-
tiōe: sed ondit regnū suū nō esse hu-
manū neq̄ corruptibile. Sequitur.
Dicit itaq̄ ei pila. Ergo rex es tu?
Respōdit iesus. Tu dicis: q͛ rex sum
ego. Augu. Nō q͛ regē se timuit cō-
fiteri: sed ita dictū est. vt neq̄ regē
se neget: neq̄ regē se talē esse fateat̄
cuius regnū putet̄ esse de hoc mun-
do. Dictū est eñ. Tu dicis. ac si di-
ceretur. Carnalis carnaliter dicis.
Deinde subiungit. Ego in hoc nat⁹
sum: et ad hoc veni in mundū: vt te-
sti. perhi. veritati. Non est ꝓducen
da huius ꝓnominis syllaba qđ ait.
Natiuitas xpi duplex. In hoc natus sum: tāq̄ dixerit. In
hoc renatus sum. sed corripienda
tanq̄ dixerit. Ad hoc natus sum: si-
cut et ait. Ad hoc veni in mundum.
Uñ manifestū est eū tēporalē natiui
tatē suā hic cōmemorasse: qua incar
natus venit in mūdum: nō illā sine
initio qua de⁹ erat. Theo. Ul' aliter.
Quesito p pilatū si dñs eēt rex. Ego
inquit in hoc natus sum. i. ad hoc q͛
rex sum. hoc eñ ipso q̄ a rege ꝓdu-
ctus sum: me quoq̄ testor fore regē.
Chry. Si igitur rex natus est: nihil
nisi accipiens habet. Ad hoc inquit

..moniū perhibeā verita
ti: hoc est vt hoc ipsum suadeā om-
nibus. Et notandū est q̄ suā humi
litatē ostendit: dū dicentibus. Quo-
niā malefactor ē: ferebat silens. qñ
vero interrogat⁹ est de regno: tunc
locutus est ad pilatū erudiens eum
⁊ reducens ad altiora: et ostendit se
nihil versutum opatū esse p hoc qđ
dicit. Ut testimonium phibeā veri-
tati. Augusti. Cum aūt xp̄s testimo
niū perhibeat veritati: testimoniū
perhibet sibi. eius quippe est vox.
Ego sum veritas. Sed q͛ nō oīum
est fides: adiungit atq̄ ait. Omnis
q̄ ē ex veritate: audit vocē meā. Au
dit vtiq̄ interioribus auribus id est
obedit mee voci: ac si diceret. Cre-
dit mihi. Quod vo ait. Omnis qui
est ex veritate: gratiā cōmendauit:
qua sm̄ ꝓpositū vocat. Nam si na-
turā cogitemus in qua creati sum⁹:
cū oēs veritas creauerit: quis eñ est
ex veritate? sed nō oēs sunt quibus
vt obediāt veritati ex ipsa veritate
prestatur. Si enim dixisset: oīs qui
audit vocē meā ex veritate est: ideo
dictus ex veritate putaret̄: q͛ obtē-
perat veritati. Non aūt hoc dicit: sꝫ
ait omnis qui ē ex veritate audit vo
cem meā. Audit vtiq̄ ac per hoc nō
ideo est ex veritate: q͛ et⁹ audit vo-
cem. sed ideo audit: q͛ ex veritate
est: q͛ hoc illi donū ex veritate colla
tū est. Chryso. Hec autē dicēs attra-
hit ⁊ suadet fieri eorū que dicuntur
auditorē: ita deniq̄ ⁊ eum cepit his
breuibus verbis vt q͛reret. Quid ē
veritas. sequitur eñ. Dixit ei pila-
tus. Quid est veritas? Theo. Nam
fere ab hoīb⁹ euanuerat et a cunctis
erat incognita dū essent increduli.

¶ Et cū h̄ dixisset iterū exiuit
ad iudeos: ⁊ dixit eis. Ego nul-
lā inuenio in eo causam. Est aūt
consuetudo vobis vt vnum di-
mittam vobis in pascha. Uul-
tis ergo dimittam vobis regē
iudeorum? Clamauerunt rur-
sum omnes dicentes. Non hūc

Verit- tis ra- discu-

fed barrabam. Erat ... rabas latro.

Augu. Cū dixisset pilatus. Quid est veritas credo in mētē illi venisse cōtinuo cōsuetudinē iudeorū qua solet eis dimitti vnus in pascha: et ideo nō expectauit vt respōderet ei iesus ne mora fieret cū recoluisset morem quo posset eis in pascha dimitti: qđ eū valde voluisse manifestū est. vñ dicit. Et cū hoc dixisset: iterū exiuit ad iudeos. Chry. Sciebat enim qm̄ hec indigebat tēpore interrogatio. oportebat aūt eū eripere ab impetu iudeorū. idcirco ꝛ exiuit. Alcui. Uel nō expectabat audire respōsum: qr forte indignus fuit audire. Sequitur. Et dixit eis. Ego nullā in eo inuenio causam. Chry. Non dixit: qr peccauit ꝛ dignus est morte: donate eū festo: sed primum eum excusans tunc rogat ex abundanti: vt si nollēt eū vt innocentē dimittere saltē obnoxiū donarēt tēpori. Ideoqꝫ inducit. Est aūt cōsuetudo vobis: vt vnū dimittā vobis in pascha. Beda. Hec cōsuetudo nō erat legis preceptum sed ex antiqua patrum traditione descendit: vt ob recordationē libera tionis ex egypto: vnum etiam in die pasche dimitterent vinctum. Deinde exhortatiue dicit: vultis ergo dimittā vobis regē iudeorum? Augu. Auelli enī ex eius corde non potuit iesum regem iudeorum esse tanqꝫ hoc ibi sicut in titulo ipsa veritas fixit: de qua quid esset interrogauit. Theophi. Pulchre autē pilatus respondet per hoc ꝙ in nullo iesus errauerit: sꝫ frustra indetaꝫ ab eis velut regnum desiderans. Non enī eum qui se regem assereret: ac emulum romane potestatis: romanorūqꝫ vicarius absoluisset. Quāobrem in hoc ꝙ dixit. Regem iudeorum absoluam: prorsus innoxium iesuꝫ prodit: illuditqꝫ iudeos quasi dicat quē vos criminamini vt regē se putantē hunc absolui iubeo quasi talem nō existentem. Augustinus. Sed hoc audito clamauerūt. vnde sequitur.

Clamauerunt omnes rursum dicentes. Nō hunc: sed barrabam. Erat autem barrabas latro. Non reprehendimus, o iudei ꝙ per pascha liberastis nocentem: sed occidistis innocentem: quod tamen nisi fieret verum pascha non fieret. Beda. Quia ergo reliquerunt saluatorem et petierunt latronem: vsqꝫ hodie diabolus sua latrocinia exercet in ipsos. Alcuinus. Barrabas autem interpretatur. Iste filius magistri eorū id est diaboli: qui huic latroni in suo scelere: iudeis in sua perfidia magister fuit. Capi. xix.

Tunc ergo apprehēdit pilatus iesum et flagellauit. Et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius. Et veste purpurea circundederunt eum. Et veniebant ad eum et dicebant. Aue rex iudeorum. ꝛ dabant ei alapas. Exiuit iterū pilatus foras: et dicit eis. Ecce adduco vobis eum foras: vt cognoscatis qꝛ nullam inuenio in eo causam. Exiuit ergo iesus portans spineā coronam et purpureum vestimētū: et dicit eis. Ecce homo.

Augustinus. Cū iudei clamassent non iesum sibi dimitti a pilato velle propter pascha: sed barrabā latronem subditur. Tunc ergo apprehēdit pilat⁹ ie. ꝛ flagellauit. Hoc pilatus non ob aliud fecisse credendus est: nisi vt eius iniuriis iudei satiati sufficere sibi estimarēt: et vsqꝫ ad eius mortem seuire desisterent. Ad hoc pertinet ꝙ idem p̄ses etiaꝫ cohortem suam permisit facere que sequūtur: aut fortassis ꝛ iussit: dixit enim quid deinde fecerint milites: pilatum tamē id iussisse non dixit. Sequitur enim. Et milites plecteꝫ

Margin notes: Uersiatis responsum, ō accessit pilatus. — ...nitiule ... pascale. — Flagellatio iesu causa.

tes coronam de spinis ... capiti eius: et veste purpurea dederunt eū: et veniebant ad eum et dicebant. Aue rex iudeorū. et dabāt ei alapas. Chryso. Quia enim pilatus dixit eū regem iudeorum schema et contumelie de reliquo apponunt. Beda. Nam pro dyademate spineā illi imposuerunt coronam: et pro purpureo vestimento quo reges veteres vtebantur: vestem purpuream ei circundant: vbi nō debet videri cōtrarium: quod mattheus dicit circundedisse chlamidem coccineā quia: vt Origenes refert vnius sunt materie coccus et purpura: coccule enim inciduntur: et ex his gutte sanguinis fluunt: ex quibus vtriusq generis tingitur vestimentum. et quis hoc milites illudendo facerēt nobis tamē operabātur mysteria. Nam per spineam coronam nostrorum designatur peccatorū susceptio que sicut spinas terra nostri corporis germinat. Investimento purpureo caro passionibus subiecta significatur. purpura etiam vestitur cum de triumphis sanctorum martyrum gloriatur. Chry. Nō autē iniunctio principis erat qd faciebant: sed ad gratiam iudaicam hoc faciebant: quia neq circa initiū ab illo iussi fuerūt nocte: sed iudeis pecuniarum gratia gratificantes omnia audebant. tot autem et talibus factis ipse stabat silens. Tu vero audiens. hec in mēte habe ptinue: et regē orbis terrarū et angelorū dnm videns cōtumeliam patientē et oia ferentē silentio imitare. Augusti. Sic enim implebantur q de se dixerat xps. sic martyres informabantur ad oia que persecutores libuit facere pferenda: sic regnum qd de hoc mūdo non erat superbum mundū nō atrocitate pugnādi sed patiendi hūilitate vincebat. Chry. Ut aūt cōuitium qd a militibus factū erat: in eū videntes respirent a passiōe: coronatū iesum adduxit ad eos. vn sequit. Exiuit iterū pi. fo. et di. eis. Ecce adduco vo. eū fo. vt co. q: nullā in eo causam iuenio. Aug.

Illusionis xpi mysteria.

et nō ignorāte pilato hec illuo facta: siue iusserit ea siue permiserit illa. f. causa quā supra diximus: vt hec eius ludibria inimici libentissime viderent. et vlteri sanguinē nō sitirēt. vn seqr. Exiuit ergo ie. por. spi. co. et pur. ve. Nō dans imperio sed plenus opprobrio. Sequitur. Et dicit eis. Ecce homo q. d. Si regi inuidetis iā pcite: q: abiectū videtis. feruet ignominia: frigescat inuidia.

Pilatus cōscius illusiō...

Cum ergo vidissent eum pōtifices et ministri clamabāt dicentes. Crucifige crucifige eū. Dicit eis pilatus. Accipite eū vos et crucifigite. Ego nō inuenio in eo causam. Respōderūt ei iudei. Nos legē habemus: et secundū legem debet mori: quia filiū dei se fecit. Cū ergo audisset pilatus hunc sermonem magis timuit.

Augustinus. Iudeorū inuidia pro xpi ignominia nō frigescit. larescit potius et increscit. vnde dicit. Cum ergo vidis. eum pon. et mi. cla. dicen. cru. cru. eum. Chrysostomus. Uidit ergo pilatus ola inaniter fieri. vn sequit. Dicit eis pi. acci. eum vos et crucifigite. Execrantis est hoc vbū ad rē nō pcessaz eos ipellētis. Ipsi enī ducebāt eū. vt cū psidis iudicio b fieret. Cōtingit āt ptrariū iudicio psidis eū magis absolui. vn sequit. Ego enī nō inuenio in eo causam. Cōtinue enī eū ab accusatiōibus eruit. Un manifestum est qm et pora propter illorum concessit insaniam: sed iudeos canes nil horum in vere cundiā puertit. nam sequitur. Responderūt iu. Nos legē ha. et bm le. de mori: quia fi. dei se fecit. Augu. Ecce alia maior inuidia. parua quidem illa videbatur velut affectate illicito ausu regie potestatis: et tamen neutrum sibi iesus mēdaciter vsurpauit: sed vtrumq verum est: et vnigenitus est dei filius. et rex a

Dil... tia ... ti.

deo constitutus super ... sanctū eius: ꝛ vtrūqꝫ nunc demōl ret: nisi q̄̄to erat potentioꝛ: tāto mal let esse patientioꝛ. Chry. Adimuicem em̄ ipsis disputantibus silebat: impleēs propheticū. illud: q̄ nō aperuit os suū in humilitate sua iudiciū eius sublatū est. Aug. de cō. euā. Hoc aūt pōt congruere ei qđ lucas cōmemorat. in accusatione iudeoꝝ dictū hūc inuenim⁹ subuertentē gentē nostrā: vt adiungatur: q2 filium dei se fecit. Chry. Deinde pilat⁹ quidem timet ab ipis auditis: ꝛ formidauit. ne forte verū esset quod dicebatur: ꝛ videretur inique agere. vñ sequitur. Cū ergo audisset pilatus hūc sermonē magis timuit. Beda. Non timuit q2 legē audiuit: q2 alienigena erat: sed magis timuit ne filiū dei occideret. Chry. Illi vero hoc dicentes nō horruerunt: sed interficiūt eū pro q̄bus oportuerat adorare.

¶ Et ingressus est pretoꝛiū iterum: ꝛ dicit ad iesum. Unde es tu? Jesus autem respōsum nō dedit ei. Dicit ergo ei pilatus. Mihi non loqueris? Nescis q2 potestatem habeo crucifigere te: ꝛ potestatem habeo dimittere te? Respondit iesus. Nō haberes potestatem aduersuꝫ me vllam nisi tibi datum esset desuper. Propterea q̄ me tradidit tibi maius peccatuꝫ habet. Et exinde querebat pilatus dimittere eum.

¶ Chry. Pilatus timoꝛe concussus: rursus inquisitionem facit. vñ dicit. Et ingressus est pretoꝛium iterū: et dicit ad iesum. vnde es tu? Non aūt vltra interrogat. Quid fecisti? Seq̄tur. Jesus aūt respōsuꝫ nō dedit ei. Qui em̄ audiuit q̄m in hoc nat⁹ suꝫ. ꝛ ad hoc veni: ꝛ q̄m regnū meū nō est hinc: cū debuisset resistere ꝛ eripere eum: hoc quidēꝫ non fecit: sed secut⁹ est iudaicū impetū. Propterea ergo nihil ei r̄ndit: quoniā inaniter oīa iter... ...bus ei: volebat per sermones vincere ꝛ excusatiōes cōponere: ostēdens quoniāꝫ ad hoc venit. Augusti. Hoc autē silentiū dñi nostri iesu xp̄i non semel factū collatis omniū euāgelistarū narrationib⁹ repitur: sed apud principē sacerdotū: apud herodē: ꝛ apud ipsum pilatum: vt nō frustra de illo ꝓphetia p̄cesserit. Sicut agnus corā tondēte fuit sine voce: sic non aperuit os suū: tunc vtiqꝫ qñ interrogantib⁹ non respondit. Quis em̄ quibusdā interrogantibus sepe responderit: tñ ꝓpter illa in quibus noluit respōdere ad hoc data est de agno similitudo vt in suo silentio nō reus: sed inocens haberetur. i. nō sicut male sibi conscius q̄ de pctīs conuincebatur suis: sꝫ sicut mansuetus q̄ ꝓ peccatis imolabatur alienis. Chry. Q2 igitur siluit. sequitur. Di. ergo ei pi. Mi. non lo. nescis q2 po. ha. cru. te: ꝛ po. ha. dimittere te? Uide qualiter seipsum ꝯdēnauit. Si ei in te totū positū est cuius gr̄a nullā cām inueniēs non absoluis? Q2 igitur aduersus seipsum ꝓtulit sniam respōdit iesus. Nō haberes p̄tātē aduersum me vllam: nisi tibi datū eēt de sup. ostēdēs quoniā nō simpliciter ꝛ s̄m alioꝝ cōsequētiā hoc fit: sꝫ mystice consumatur. Ne igitur hoc audiens estimes eū ab oī crutū crimine. subdit. Propterea q̄ tradidit me tibi pctm̄ maius habet. Et nimirū si datum erat neqꝫ hic neqꝫ illi obnoxij sunt criminibus: inaniter dicis. Hoc em̄ datuꝫ est. i. concessum. ac si diceret: p̄misit hoc fieri: nec tñ ꝓpterea extra nequitiam sunt. Aug. Ecce r̄ndit: p̄uide: vbi nō respondebat: non sicut reus siue dolosus: sed sicut ouis silebat. vbi respondebat: sicut pastoꝛ docebat. Dicam⁹ ergo quod dixit: quod ꝛ per apostolum docuit: quia nō est potestas nisi a deo. Et q2 pl⁹ peccat qui potestati innocentē occidendum liuoꝛe tradit: q̄ p̄tās ipsa si eū timore alicuius maioris p̄tātis occidit. Talē quippe de⁹ dederat illi p̄tātē vt eēt etiā sub cesaris p̄tāte. quap:o

pter inquit. Nō haberes adu̾sum me potestatem vllā.i.q̄tulācūq̄ꝫ ha bes:nisi hoc ipsum quicq̄d est: tibi esset datū desup. Sꝫ quia scio quantum sit:non em̄ tantū est vt tibi omnimodo liberū sit:propterea qui tradidit me tibi maius pctm̄ habet. Il:le quippe me tue potestati tradidit inuidendo:tu vero eādē potestatem in me exercitur⁹ es metuendo.nec timendo quidē ꝑsertim innocentē ho:minē nō debet occidere:sed hic celā:do facere multo maius malū est q̄ timendo ⁊ ideo non ait. Qui me tibi tradidit:ipse hꝫ pctm̄ : tāq̄ ille non haberet:sed ait. Maius pctm̄ habet vt etiā se habere itelligeret. Theo. Dicit autem·q̄ tradidit me tibi.i.iu das vel etiam turba. Cū ergo patēs responsum iesus ediderit:q̄ nisi me metipsum ꝓberē ⁊ pater concederet: nō haberes ptātez in me:et hoc potius ipꝫ absoluere pilat⁹ satagebat. Unde sequit̄. Et exinde querebat pilatus dimittere eū. Augu. Lege superiorat inuenies iamdudū eū querere dimittere iesum. Exinde itaq̄ intelligendum est. Propter hoc.i.ex hac causa ne haberet peccatum occidendo innocentem sibi traditum.

pctm̄ p̄ lati.

¶ Iudei autem clamabant dicentes. Si hunc dimittis nō es amicus cesaris. Omnis em̄ qui se regem facit contradixit cesari. Pilatus autez cum audisset hos sermones:adduxit foras iesum:⁊ sedit pro tribunali in lo:co qui dicitur lichostratos:he:braice autē gabatha. Erat au:tez parasceue pasche hora quasi sexta:⁊ dicit iudeis. Ecce rex vester. Illi aūt clamabāt. Tol:le:tolle:crucifige euꝫ. Dicit eis pilatus. Regē vestrū crucifigā? Rūderunt pōtifices. Nō habe:mus regē nisi cesarē. Tūc ergo tradidit eis illū vt crucifigeret̄:

¶ Augu. Maiorē timorē se ingerere [...]ntiudei pilato terrēdo de cesare vt occideret christum q̄ supe:rius vbi dixerunt. Nos legem habemus:⁊ sm̄ legē debet mori:qr filium dei se fecit. vn̄ dr̄. Iudei aūt cla. di. Si hūc di. nō es ami. cesaris. Oīs est qui se re. fa. cō. ce. Chry. Sed vn̄ ha:betis hꝫ demōstrare a purpura a diademate:a curru. a militib⁹? Nōne solus cū xij. discipulis incedebat p oīa vilia transiens ⁊ cibū ⁊ stolam ⁊ ha:bitationē. Augu. Pilat⁹ autem eoꝝ legem non timuit vt occideret:sꝫ magis filium dei timuit ne occideret. Nunc vero non sic potuit cōtemnere cesarē auctorem potestatis sue:quē admodū legem gentis aliene. vnde subditur. Pilatus autē cuꝫ audisset hos sermones adduxit foras iesum ⁊ sedit ꝓ tribunali in lo. qui dicit̄ li:thostratos:hebraice aūt gabatha. Chry. Exiit quidē vt scrutatur⁹ rem. sedere em̄ ꝓ tribunali hoc ondebat. Glo. Sicut ei tribunal est iudicū. sic tronus vel soliū regū:⁊ cathedra doctorum. Beda. Licostratos autez dicitur pauimentuꝫ quasi lapide stra:tuꝫ:erat locus sublimis. Sequitur. Erat autem parasceue pasche hora quasi sexta. Alcuinus. Parasce:ue id est preparatio. hoc nomine dicebatur sexta sabbati in qua pre:parabant necessaria sabbato vt de māna dictū est. Sexta die colligetis duplum:qr enim sexta die hō est factus:et in septima requieuit deus: ideo sexta die ꝓ hoīe patit̄:sabbato quiescit in sepulchro. hora aūt erat quasi sexta. Augusti. Quid est ergo qđ marcus dicit. Erat hora tertia qn̄ crucifixerunt eū:nisi qr hora ter:tia crucifixus est dn̄s linguis iudeorū: hora sexta manibus militum vt intelligamus horā quintā iā fuisse transactā:et aliquid de sexta cepiū qn̄ sedit ꝓ tribunali pilatus:que dicta est a ioanne hora quasi sexta: et cū duceretur ⁊ crucifigeret̄:et iuxta eius crucē gererētur que gesta nar rant̄: hora sexta integra cōpleret. Ex qua hora vsq̄ ad nonā sole ob:scurato:tenebras factas triū euan:

Cō
et
lic

gelistarum matthei marci ...
testatur auctoritate. Sed quoniã iu
dei facinus interfecti christi a se in
romanos. s. pilatū et ei9 milites trās-
ferre conati sunt: propterea marcus
e a hora: qua christus a militib9 cru-
cifixus est pretermissa: tertiam post9
horam recordatus expressit: vt non
tantum milites reperiantur crucifi-
xisse iesum: verū etiam iudei qui vt
crucifigeretur hora tertia clamaue-
runt. Est et alia huius solutio q̄stio-
nis: vt nō hic accipiatur hora sexta
diei: quia neqȝ ioannes ait. Era. ho
ra diei quasi sexta. Sed ait. Erat pa
rasceue hora quasi sexta. parasceue
autem latine preparatio est. Pascha
enim nostrum vt dicit apostolus im
molatus est christus. Cuius pasche
preparationem si ab hora noctis nona
computemus quando videntur princi
pes sacerdotum pronunciasse dñi im-
molationem dicentes. Reus est mor
tis vsqȝ ad horam diei tertiam qua
crucifixum esse christum marc9 euā
gelista testatur: sex hore sunt tres
nocturne et tres diurne. Theo. Sol-
uunt autem quidā q̄ ex peccato scri
ptoris contigerit apud grecos. nam
quedā littera greca nomine gama:
cuius talis est figura tertiam horam
importat. Quedam autem figura q̄
ab eis vocatur epsylon que talis est
sextam horam importat. Ex negligē
tia ergo scriptorum precedens figu
ra cedere potuit in sequētem. Chry.
Pilatus ergo vt scrutaturus erat eos:
nullam tamen scrutationem faciēs
tradit eum estimans mouendos esse
eos. vnde sequitur. Et dicit iudeis.
Ecce rex vester. Theophi. q. d. Ecce
qualem hominem fatemini q̄ impe
rium vestrum capesseret humilis vt
nihil tale possit tentare. Chry. Et ni
mirum que dicta sunt erant sufficiē
tia vt facerent eos de cetero ab ira
cessare: sed trepidabāt ne dimissus
rursus turbam ducat. Amor etenim
principatus versutum quid est et ani
mam sufficiens perdere: propterea
magis insistunt. vnde sequitur. Illi
autem clamabant. Tolle: tolle. In-

... Hec enim eum conantur expro
... turpissima morte. vnde subdūt. Cru
cifige eum. formidantes ne aliqua
eius post ipsum fiat memoria. Au-
gu. Adhuc autem pilatus terrorem
quem de cesare ingesserant: supera
re conatur. vnde subditur. Dixit eis
pilatus. Regem vestrum crucifigā?
de ignominia eorum volens eos frā
gere quos de ignominia christi miti
gare non potuit. Sequitur. Respon
derūt pontifices. Nō habem9 regē
nisi cesarē. Chry. Volētes seipsos sub
miserūt supplicio propterea et deus tra
didit eos. Quia enim cōcorditer ne
gauerūt regnum dei: dimisit eos in
suum iudicium incidere. regnū enim
christi refutātes id quod cesaris est
super seipsos vocabant. Augu. Sed
pilatus timore maior vincitur. vnde
sequitur. Tunc ergo tradidit eis il
lū vt crucifigeretur. Apertissime enim
contra cesarem venire videretur: si
regem se non habere nisi cesarē pro
fitentibus alium regem vellet inge
rere: dimittendo impunitum: quem
propter hos ausus ei tradiderūt oc
cidendum: non autē dictum est. Tra
didit eis illum vt crucifigerent illū:
sed vt crucifigeretur. s. iudicio ac po
testate presidis. Sed ideo illis tra-
ditum dixit euāgelista vt eos crimi
ne implicatos a quo alieni eē cona
bantur ostēderet: non enim faceret
hec pilatus: nisi vt id quod eos cupe
re cernebat impleret.

Vindicta iudeorum.

¶ Susceperunt autem Jesum
et eduxerunt. Et baiulans sibi
crucem exiuit in eum qui dicitur
caluarie locum: hebraice autem
golgotha. Ubi crucifixerūt eū:
et cum eo alios duos hinc et inde
medium autem iesum.

¶ Glo. Ad mandatum presidis mili
tes christum susceperunt crucifigen
dum. vnde dicitur. Susceperunt au
tem iesum et eduxerūt. Augu. Potest
enim hoc iam referri ad milites ap
paritores presidis. nam postea eui
dentius dicitur. Milites ergo cū cru

cifixissent est: quis euangeli... fa si totum iudeis tribuit merito facit: ipsi enim fecerunt quicquid vt fieret extorserunt. Chry. Sed quia lignu3 vt prophanum putabant: vitabant ꝛ neq3 tangere ipsum sustinebant cru cem iesu vt condemnato imponunt. vnde sequitur. Et baiulans sibi cru cem exi. in eum qui dicitur caluarie locum hebraice aute3 golgotha. vbi eum crucifixerunt. Ita ꝛ in typo fa ctum est. Isaac ꝛ enim ligna porta uit sed tunc quidem vsq3 ad patris beneplacitum res processit: nunc au tem in rebus effectum obtinuit: ve ritas enim erat. Theo. Sed quodã modo vt illic isaac dimissus est: ꝛ ma ctatus est aries sic ꝛ hic diuina na tura manet impassibilis: sed huma nitas sm quam aries dicitur tanq̃ errantis arietis ade filius hic ma ctata est. Sed qualiter alius euãge lista dicit: q angariauerunt simonẽ vt crucem portaret. Augustinus de con. euan. Utrũq3 factum inuenim⁹. primo id quod ioannes dicit. deinde quod ceteri tres. vnde itelligitur q ipse sibi portabat crucez: cum exiret in locum memoratum. Augustinus super ioan. Grande spectaculum. s3 si spectet impietas grande ludibriũ si pietas grande mysterium. Ridet impietas: regem pro virga regni li gnũ sui portare supplicij. Uidet pie tas regem baiulantem lignum ad seipsum figẽdum: quod fixurus fue rat: etiam in frontibus regum: sper nendum oculis impiorum in qua erant glorificatura corda sanctorũ: ipsam crucẽ suam gestans humero ꝯmẽdabat: ꝛ lucerne arsure que sub modio ponenda non erat candela brum ferebat. Chrysostomus. Et si cut victores ita ꝛ ipse in humeris por tabat victorie signum. Quidam au tem dicunt q in illo loco qui caluarie dicebatur adam mortuus est ꝛ se pultus: vt in loco vbi mors regna uit: illic ꝛ iesus tropheum statuerit. Hiero. super matth. Fauorabilis in terpretatio ꝛ mulcens aurem popu li: nec tamen vera. Extra vrbem enim ... foris portam loca sunt: in quibus truncantur capita damnatorum et caluarie q̃si decollatoruz sumpse re nomen. Adam vero sepultum iu xta ebron ꝛ arbee in iesu filij naue volumine legimus. Chry. Crucifige bant autem eum cum latronibus. Unde seq̃tur. Et cum eo alios duos hinc ꝛ inde. medium autem iesum. In hoc prophetiam implentes: quo niam cum iniquis reputatus est. Que enim conuitiantes faciebant: hec veritati conferebant. volebat enim demon quod fiebat obumbra re: sed non valuit. Tribus enim in cruce affixis miracula que fiebant nulli ascripsit nisi soli iesu: ita ina nes diaboli artes facte sunt. nec so lum non obfuit glorie eius: sed con tulit non parum. na3 latronẽ in cru ce conuertere: ꝛ in paradisum indu cere non minus fuit q̃ concutere pe tras. Alcuinus. Tamen ꝛ ipsa crux si attendas tribunal fuit. in medio enim iudice constituto: vnus latro qui credidit liberat⁹: alter qui insul tauit damnatus est: na3 significabat quod factur⁹ est de viuis ꝛ mortuis: alios positurus ad dextrã: alios ve ro ad sinistram.

Crucis fue por titor Je sus.

¶ Scripsit autem ꝛ titulum pi latus: ꝛ posuit super crucem. Erat autez scriptum. Jesus na zaren⁹ rex iudeoꝝ. Hũc ergo titulũ multi legerunt iudeorum: quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus ẽ iesus. Et erat scri ptum hebraice: grece: ꝛ latine. Dicebant ergo pilato pontifi ces iudeoruz. Noli scribere rex iudeorum: sed quia ipse dixit rex sum iudeorum. Respondit pilatus. Quod scripsi scripsi.

¶ Chrysostomus. Sicut in tropheo littere ponuntur victoriam osten dentes ita Pilatus titulum cruci christi inscripsit. vnde dicitur,

itulł ſte m. Scripsit aũt et titulum ... posuit super crucem: sim ul quia ... pro christo respondẽs vt cum a cõ munione latronũ discerneret: simul aũt et de iudeis ... ostẽdẽs.f. ipsorũ malitiã d ... in suum regeꝫ insurrexerũt.vn de sequitur. Erat aũt scriptum: Jesus nazarenus rex iudeorũ. Beda.in quo mõstrabat tam tunc regnũ ipsius: nõ vt ipsi putabãt de structũ: sed potius augmentatum. Augu. Sed iudeorũ tantũ rex xp̄s est an et gen tiũ? immo et gentium. Cũ enim dixisset. Ego aũt sum cõ stitutus rex ab eo super syon mon tem sanctum eius subiecit. postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam. magnum ergo volumus intelligi in hoc titulo sacramentũ. qꝛ scꝫ oleaster factus est particeps pinguedinis olee: non olea parti ceps facta est amaritudinis olea stri. Rex ergo iudeorum xp̄s.fm iu deorũ circũcisionẽ non carnis sꝫ cor dis: nõ lr̃a sed spiritu. Sequit. Hũc ergo titulum multi legebãt iudeo rum: qꝛ prope ciui. erat lo. vbi cru. est iesus. Chrys. Credibile autẽ est multos gẽtiles simul cum iudeis p pter festũ cõuenisse: et ideo vt nulꝰ ignoraret: nõ in vna lingua sed in tribus scripsit. vnde subditur. Et erat scriptum hebraice: grece: et la tine. Augu. Hee quippe tres lingue ibi pre ceteris eminebãt. Hebrea propter iudeos in lege dei glorian tes. Greca propter gẽtiũ sapiẽtes. Latina ꝑpter romanos multis et pene oibꝰ iãc gẽtibꝰ iperãtes. Theo phi. Significat aũt supscriptio tri plici sermone figurata dñm esse re gẽ practice physice necnõ theologi ce. Nã ꝑ latinas lr̃as figurat practi ca: eo ꝙ romanorũ imperiũ potẽtis simũ satisqꝫ officiosum in expedi tionibꝰ fuerit. per grecas vero lite ras physica figuratur. greci nanqꝫ erga naturaliũ speculationẽ insuda uerũt deniq̃ per hebraicas theolo gia pretendit: qꝛ iudeis est credita rerũ diuinarũ agnitio. Chr. Judei autẽ crucifixo inuidebãt. vñ sequit lingua i trinꝫ ntio.

D... ergo pi.põ.iu. Noli scri. Rex iudeo.sꝫ qꝛ di. rex sum iudeorũ. Nã hec quidẽ enũciatio est ꝛ cõmu nis sententia. Si vero adijciat. Qm ipse dixit: ipsius petulãtie ꝛ extollẽ tie ostenderet crimen esse: sed pila tus in priori stetit mente. vnde seq tur. Respondit pilatus. Qd̃ scripsi scripsi. O ineffabilẽ viꝫ diuine ope rationis etiã in cordibus ignoran tium nonne occulta vox quedam pilato intus quodam si dici potest clamoso silentio personabat quod tanto ante in psalmorũ litteris pro phetatum est? Ne corrumpas tuu... inscriptionem. Sed quid loqui mini insani pontifices? nunquid ei propterea nõ erit verũ: qꝛ iesus ait. Rex sum iudeorũ. Si corrumpi nõ potest quod pilatꝰ scripsit: corrum pi potest, quod veritas dixit? Ideo enim pilatꝰ quod scripsit: scripsit: quia dominus: quod dixit dixit. Prophe tia mult

¶ Milites ergo cum crucifixis sent eum: acceperunt vestimen ta eius: ꝛ fecerunt quatuor ꝑ tes vnicuiqꝫ militi partem ꝛ tu nicam. Erat autem tunica in consutilis desuper cõtexta per totum. Dixerunt ergo adinui cem. Non scindamus eam: sed sortiamur de illa cuius sit. Ut scriptura impleretur dicens. Partiti sunt vestimenta mea sibi: et in vestem meam mise runt sortem.

¶ Augu. Judicante pilato milites qui ei parebant crucifixerunt ie sum. vnde dicitur. Milites ergo cũ crucifixissent eum acceperunt ve stimenta eius .. ꝛ tamen si volun tates: si clamores eorum cogitemꝰ: iudei magis crucifixerunt. sed de ꝑ titione sortequꝫ vestimentorum eius ceteri euangeliste breuius clause: iste vero apertissime locutus est: nam sequitur. Et fece. quatuor par tes vnicui .mi. partem. vnde appa ret quatuor fuisse milites qui in eo Crucifi xio iesu

crucifigẽdo

crucifigendo presidi paruerunt. sequitur. Et tunicam. subaudiendū est. Acceperunt: vt iste sit sensus. Acceperunt autem et tunicam. et sic locutus est vt de ceteris vestimentis nullam sortē missam esse videamus: sed de tunica quam simul cum ceteris acceperunt: sed non similiter diviserunt. De hac enim sequitur exponens. Erat autem tu. incō. desuper contexta per totum. Chry. Ipsam speciem tunice euangelista hystorice designat. quia enim in palestina duos pannos connectentes subtexunt indumenta ostendit ioānes quod talis non erat tunica iesu: occulte vilitatē vestimentorū insinuās. Theo. Alij vero dicunt quod apud palestinam telas contexunt: nō velut apud nos texuntur: existente superius stamine inferius vero texentibus: vt sic nō versus partem supremam textura protendat: sed econtra. Augu. Cur aūt de illa sortem miserint narrat dicens. Dixerunt ergo ad invi. nō scin. eam. sed sor. de illa cuius sit. Apparet itaque in alijs vestimentis equales se habuisse partes: vt sortiri necesse nō fuerit. In illa vero vna non eos habere potuisse singulas partes nisi scinderetur vt pannos eius inutiliter tollerent quod ne facerent ad vnum eā peruenire sortiōe maluerūt. Huius euangeliste narrationi cōsonat etiā propheticū testimoniū. vnde subiungit: Ut scriptu. adimple. di. parti. sūt vesti. mea sibi: et in ve. meā mi. sortē. Chr. Intuere prophetie certitudinē. non enim que partiti sunt solum sed et que non partiti sunt. Dixit igitur propheta: vestimēta quidē diuiserūt: sed vestē sorti cesserūt. Aug. Matthe⁹ dicēdo diuiserūt vestimēta ei⁹ sortē mittentes: ad totā diuisionē vestimētorū voluit intelligi: et illā tunicā pertinere de qua sortē miserūt. Tale est quod etiā ait lucas. Diuidentes vestimenta ei⁹ miserūt sortes. Diuidētes enim venerūt ad tunicā de qua facta est sortitio. Dicendo autē sortes pluralē numerū pro singulari po

Vestis christi qualis

su[...]t solus videtur intulisse aliquā questionē dicēdo enim. Mittentes sortē super eis quis quid tolleret: tanquam super oibus vestimētis: nō super sola tunica sors missa sit locutus videatur: sed hec breuitas obscuritatē facit. Sic enim dictū est. mittētes sortē super eis: ac si diceret mittētes sortem cum diuiderent. Cū aūt dicit. Quis quid tolleret. i. quis tunicā tolleret: tanquam si totū ita diceretur. mittentes sortē super eis: quis tunicā que partibus equalibus superfuerat tolleret. Quadripartita autē vestis dñi nostri iesu christi quadripartitā figurauit ei⁹ ecclesiā: quatuor scilicet partibus in orbe diffusam: et in eisdem equaliter id est cōcorditer distributā. Tunica vero illa sortita oium partiū significat vnitatē: que charitatis vinculo continetur. Si autē charitas et supereminentiorem habet viā et supereminet scientie et super oia precepta est: secundum illud. Ante omnia aūt hec charitatem habete merito vestis que significatur desuper cōtexta perhibetur. Et addidit: per totū: quia nemo eius est expers qui pertinere videtur ad totum: a quo tota catholica vocatur ecclesia. Inconsutilis autem ne aliquādo dissuatur. et ad vnum peruenit quia in vnū omnes colligit in sorte aūt dei gratia cōmendata est. cum enim sors mittitur: non persone cuiusque vel meritis: sed occulto iudicio dei creditur. Chry. Vel sicut quidam dicunt tunica inconsutilis desuper contexta per totum secundum allegoriam ostendit quoniam nō simpliciter homo erat qui crucifixus est: sed et desuper deitatē habebat. Theo. Vel aliter. Vestis incōsutilis denotat corpus christi: quod a superiori parte contextum est. Spiritus enim sanctus superuenit. et virtus altissimi virgini obumbrauit. Hoc ergo sacrosanctū christi corp⁹ indiuisibile constat. nā et si diuidatur per singulos sanctificās vniuscuiusque aiam simul et corpus integre tamen et indiuisibiliter consistit in omnibus. At quoniam ex quattuor elementis mūdus consistit intelligendum est pro christi

vestimētis visibilē crea[illegible] ...n ter se diuidūt demōes quotiēs mori tradūt v̄bū dei qd habitat in nobis: ac satagūt nos sue ptis effice re p mūdanas illecebras. Aug. Et tō ista nō aliqd boni significasse qs dixerit: qr p malos fcā sunt qd ei de ipsa cruce dicturi sum⁹ q̄ silr ab impijs fcā est: 7 tñ ea significari recte intelligit qd ait apl's. Que sit latitudo. lōgitudo. altitudo. 7 pfundū. Lata est qppe in trāsuerso ligno q̄ extēdunt pēdētes man⁹ 7 significat opa bona in latitudine charitatis. Lōga est a trāsuerso ligno vsq ad terrā: 7 significat pseuerātiā in longitudine ipis. Alta est in cacumie quo trāsuersum lignū sursum versus excedit 7 significat supnū finē: quo cūcta opa referunt. Profunda est in ea pte q̄ in terra figit: ibi qppe occulta est sed cūcta ei⁹ apparētia inde cōsurgūt: sicut bona nostra de pfunditate gratie dei q̄ cōphendi nō pōt: vniuersa pcedunt. Sz 7 si crux christi hoc solū significet qd ait apl's. Qui xpi sunt carnē suā crucifixerunt cū passionib⁹ 7 cōcupiscentijs q̄ magnū bonū est. Postremo qd ē signū xpi nisi crux christi: 7 qd signum nisi adhibeat siue frontibus credētiū: siue ipsi aque: ex q̄ regenerāt: siue oleo quo chrismate vnguntur: siue sacrificio quo alunt nihil eorū vite pficit.

¶ Et milites quidem hec fecerunt. Stabant autē iuxta crucē iesu mater eius. 7 soror matris eius maria cleophe: 7 maria magdalene. Cum vidisset ergo iesus matrem 7 discipulū stantem quem diligebat: dicit matri sue. Mulier ecce fili⁹ tu⁹ Deinde dicit discipulo. Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam.

¶ Theo. Cū milites q̄ ad ppāz spectabāt secordiā psequebant: ipe genitricis cura sollicit⁹ est. vnde dicit: Et milites quidem hec fecerunt.

St .u t autem iuxta crucē iesu mr, ei⁹ 7 soror mr̄is ei⁹ maria cleo. 7 ma. magd. Amb. i eplis. Maria mr̄ dñi an crucē stabat filij. nulli⁹ me hoc docuit nisi sanctus Joannes euangelista. Mundum alij concussum in passione domini conscripserunt: celum tenebris obductum: refugisse solem in paradisum latronem sed post piam confessionem receptum. Joannes docuit qd alij non docuerunt: quemadmodū in cruce positus matrē appellauerit. Pluris putauit q victor suppliciorum pietatis officia mr̄i exhibebat: q̄ q regnū celeste donabatur vite eterne: nā si religiosuz est q latroni donatur vita: multo vberioris pietatis est q a filio mater tāto effectu honorat. Ecce inquit filius tuus: ecce mater tua. Testabat de cruce christ⁹: et inter mr̄em atq discipulū diuidebat pietatis officia. Condebat dominus non solum publicum sz ēt domesticum testamētuz. Et hoc eius testamētū significabat ioannes dignus tāto testatore testis. Bonum testamentum nō pecunie sed vite eterne: quod non attramēto scriptū est: sed spū dei viui. Lingua mea calamus scribe velociter scribentis. Sed nec maria minor q̄ matrez xpi decebat fugientibus apostolis āte crucem stabat 7 pijs spectabat oculis filij vulnera: qr expectabat non pignoris mortē: sz mūdi salutē: aut fortasse qr cognouerat per filij mortē mundi redēptionē. Aula regalis etiā sua morte putabat se aliqd publico additurā muneri: sed iesus nō egebat adiutore: ad redemptionem omnium: qui omnes sine adiutorio seruauit. vnde et dicit: fact⁹ sum homo sine adiutorio inter mortuos liber. Suscepit quidē affectu parentis: sed nō quesiuit alterius auxilium. Hanc imitamini matres sancte: que i vnico filio dilectissimo tantum materne virtutis exemplū dedit: neq enim vos dulciores liberos habetis: neq illud virgo querebat solatium: vt alium posset ge

Miracula mortis xpi.

Marie laus.

nerare filium. Hiero. contra [illegible]
dium. Maria ista que in marco et
mattheo Jacobi et ioseph mater d:
fuit: vxor alphei ꝛ soror marie ma:
tris dñi: quā mariā cleophe nūc io
ānes cognominat a pr̄e siue a gen
litate familie aut quacūqꝫ alia cā
ei nomen imponens. Si aūt inde
tibi alia atqꝫ alia videt̄ ꝙ alibi di
cat̄ maria iacobi minoris mater: ꝛ
hic maria cleophe: disce scripture
consuetudinē eundē hoīez diuersis
noībus appellari. Chry. Et cōside
ra ꝙ imbecilli⁹ gen⁹. s. mulierū viri
lius apparuit iuxta crucē stando.
fugiētib⁹ discipulis. Aug. de ꝯ. euā.
Nisi aūt matthe⁹ ꝛ lucas mariam
magdalene nolassent potuissemus
dicere alias a lōge: alias iuxta cru
cē fuisse. null⁹ ei eoꝝ ꝑter ioānē ma
trē dñi cōmemorauit. Nūc ergo quō i:
telligit̄ eadē maria magdalene ꝛ a
longe stetisse cū alijs mulierib⁹: sic
matthe⁹ et lucas dicūt: et iuxta cru
cē fuisse: sicut ioānes dic̄. nisi qꝛ i tā
to interuallo erāt vt iuxta dic i pos
sent: qꝛ in cō spectu ei⁹ ꝑsto aderant
et a lōge in cōspectu turbe ꝓpiqui⁹
circūstātis cū cēturiōe et militib⁹.
Possum⁹ ēt intelligere: ꝙ ille que si
mul aderāt cū mr̄e dñi postq̄ꝫ eam
discipulo cōmēdauit abire iam ce
perāt: vt a dēsitate turbe se eruerēt
ꝛ cetera q̄ facta sunt longius intue
rēt̄: vt ceteri euāgeliste: q post mor
tē dñi eas cōmemorauerūt. iā lōge
stātes cōmemorarēt. Quid aūt in:
terest ad v̄itatē ꝙ q̄sdā mulieres
ꝑiter quasdā singuli nolauerunt.
Chry. Et cū alie mulieres astarēt
nulli⁹ alteri⁹ meminit nisi matris
docēs nos plus aliq̄d matrib⁹ ꝑbe
re. Sicut em̄ parētes circa spiritua
lia aduersantes neqꝫ nosse opꝫ: ita
qn̄ nihil īpediūt ola. dcet eis ꝑbere
et de alijs ꝑferre. vñ subdit̄. Cum
vidisset ergo iesus ma. et disc. istā:
tē quē di. dicit ma. sue. Mu. ecce fi.
tuus. Beda. Dilectiōis iudicio euā
gelista suā demōstrat ꝑsonā: nō ꝙ
exceptis ceteris sol⁹: sed pre cete:
ris familiari⁹ ꝓpter ꝑuilegiū ca:

[illegible] a dño amabat̄: qm̄ v̄go ab
eo vocat⁹: v̄go ꝑmāsit in eū. Chry.
Pape q̄nto discipulum honorauit
honore: sed ipe seipm̄ occultat mo
derate sapiēs: si em̄ vellēt gl'iari: ꝛ
cām vtiqꝫ adiecisset ꝓpter quā ama
bat̄. Et em̄ cōueniēs erat magnā q̄:
dā et mirabilē eē cām. Jō aūt nihil
aliud ioāni loq̄t̄: neqꝫ cōsolat̄ tristā
tē: qm̄ tp̄s nō erat v̄borum ꝯsolatio
ne. Sed neqꝫ parꝫ erat honorari eā
tali honore. Qꝛ v̄o cōueniēs erat
matrē exitꝫ dolore oppressaꝫ ꝓcu
rationē q̄rere: qꝛ ipse aberat: di:
scipulo q̄ diligebat tradidit diligē
tiā habituro. vñ sequit̄. Deinde di.
disci. Ecce mr̄ tua. Aug. Hec nimiꝝ
est illa hora de qua iesus aquā cō:
uersur⁹ in vinū dixerat mr̄i. Quid
mihi et tibi ē mulier: nōdū venit ho
ra mea. Tūc em̄ diuina factur⁹ nō di
uinitatis: sꝫ hūanitatis vt̄ infirmi
tas mr̄ꝫ velut icognitā repellebat
nūc aūt hūana iā patiēs ex qua fa
ctus fuerat homo: affectu commē:
dabat humano. Moralis igitur in
sinuatur locus et exemplo suo in:
struit ꝑceptor bonus vt a filijs pijs
īpēdat̄ cura parētibus tāqꝫ Lignū
illud vbi erant fixa membra moriē
tis etiam cathedra fuerit magi:
stri docentis. Chrysostomus. Itaqꝫ
etiam martionis obstruit inuere:
cundiam: si enim non genitus est
sm̄ carnem: neqꝫ matrem habuit
cuius gratia tanta circa eam solaꝫ
facit prouidentiam? Intuere autē
qualiter cū crucifigeretur vniuer:
sa imperturbate agebat: discipulo
loquēte d̄ matre. prophetias iplēs.
latroni bonam spēꝫ tribuens: an̄q̄
autē crucifigeret̄: trepidans vr̄. nā
illic quidem nature imbecillitas de
monstrata est. hic autem virtutis
superabundantia ostendebatur.
Sꝫ et nos per hoc erudit si ante ad
uersa conturbamur: non ꝓpterea
desistere cum in agonē ingressi fue
rimus omnia sustinere vt facilia et
leuia. Aug. Quia ergo matri quā
relinquebat: alterum pro se filiuꝫ
quodaꝫ modo prouidebat: cur h̄ fe

cerit ostdit in hoc qd̄ subdit̄. Et ex il
la hora accepit eā discipul' in sua3.
Sz in que sua ioānes matrē dn̄i ac
cepit? Neq3 em̄ nō ex eis erat q̄ dixe
rant ei. Ecce nos dimisim' oīa et se
cuti sum' te. Suscepit ergo eā i sua
nō p̄dia q̄ nulla ꝓpria possidebat: sz
officia q̄ ꝓpria dispēsatione exeque
da curabat. Beda. Alia littera ha=
bet: accepit eā discipul' in suā. qui
dam volūt in suā matrē: sed cōgruē
tius subauditur in suam curā.

❡ Postea sciēs iesus q2 omnia
cōsummata sunt: vt cōsumma=
ret̄ scriptura dixit. Sitio. Vas
autē erat positū aceto plenum.
Illi ergo spongiā plenā aceto:
hysopo circūponentes obtule=
rūt ori eius. Cum ergo accepis
set iesus acetum dixit. Consum
matum est. Et inclinato capi=
te tradidit spiritum.

❡ Augu. Patiebat̄ hec oīa q̄ appa
rebat homo: ⁊ ip̄e idē disponebat h̄
oīa q̄ latebat deus. vn̄ dicit̄. Postea
sciens qm̄ oīa ꝯsummata sunt: vt cō
summaret̄ scriptura. i. qd̄ scriptura
p̄dixerat. Et in siti mea potauerunt
me aceto. dicit. Sitio. tanq̄ diceret.
hoc minus fecistis. date qd̄ estis. Iu
dei quippe ipsi erāt acetū degenerā
tes a vino patriarcharu3 ⁊ ꝓpheta
ru3. Vas ergo positū erat aceto ple
num. tanq̄ em̄ de pleno vase: de ini
quitate mūdi hui' impletū cor habē
tes: velut spōgia cauernosis quodā
mō atq3 tortuosis latibulis fraudu
lentū. vn̄ sequit̄. Illi aūt spōgiā ple
nā aceto hysopo circūponētes obtu
lerūt ori eius. Chry. Neq3 em̄ ex his
que videbāt facti sunt mansueti: sed
seuiebāt magis: et eū potabāt: cōdē
natorum pocula offerētes: ꝓpterea
em̄ hysopus apposit' erat. Augus.
Hysopū aūt cui circūposuerūt spon
giam aceto plenā: qm̄ herba est hu
milis et pectus purgat: xp̄i humili
tatē cōgruēter accipim': quā circum
dederūt se circūuenisse putauerūt:

cetid a
myste
im.

xp̄i nāq3 hūilitate mūdamur. Nec
moueat quo spongiā ori eius potue
runt admouere. q̄ cruce fuerat exal
tatus a terra. Sicut em̄ apud alios
euāgelistas legitur q2 h̄ ꝓtermisit:
in arūdine factū est: vt in spōgia ta
lis potus ad crucis sublimia leuare
tur. Theophi. Quidā vero hysopū
dicunt vocari arūdine3. nā frondes
habet arūdini ꝯsimiles. Sequitur.
Cū ergo accepisset iesus acetum di
xit. Cōsummatū est. Aug. Quid? ni
si q2 ꝓpheta tāto ante predixerat.
Beda. Hic queri pōt: quo hic dicit̄.
Cū accepisset acetū: cū alius euan=
gelista dicat. Noluit bibere. Sz hoc
facile soluit̄: qm̄ non accepit vt bibe
ret: sz vt quod scriptū erat impleret.
Augu. Deinde q2 nihil remanserat
qd̄ anteq̄ moreret̄ fieri adhuc opor
teret. Sequitur. Et inclinato capite
tradidit spm̄. Peractis oīb' que vt
peragerētur expectabat: tanq̄ ille q̄
ptātem habebat ponēdi aīam sua3
et iterū sumendi eā. Grego. xi. mo.
Spūs aūt hic p aīa ponit̄. Si enim
aliud spm̄ q̄ aīam euangelista dice
ret. Exeūte spiritu aīa remansisset.
Grego. Non aūt qm̄ expirauit incli
nauit caput: sed q2 inclinauit caput
tūc expirauit. per que oīa indicauit
euāgelista: qm̄ oīm dn̄s ipse erat.
Aug. Quis em̄ ita dormit qn̄ volue
rit: sicut iesus mortu' est quādo vo
luit? Quāta sperāda: vel timēda po
testas est iudicātis: si apparuit tā
ta morientis? Theophil. Tradidit
autē dn̄s spm̄ deo et patri: ostēdens
q2 nequaq̄ sanctoru3 anime conuer
santur in tumulis. sino deueniūt ad
manus patris omniū peccatoribus
ad locū penarū delatis videlicet ad
infernum.

Mors
xp̄i spō
tanea.

❡ Iudei ergo quoniā parasce
ue erat vt nō remanerēt in cru=
ce corpa sabbato. Erat em̄ ma=
gnus dies ille sabbati: rogaue=
runt pilatū vt frāgerētur coru3
crura et tollerētur. Venerūt er=
go milites: ⁊ primi quidē frege

rũt crura: τ alterius qui crucifi xus ẽ cũ eo. Ad iesum autẽ cuȝ venissent vt viderũt eũ iã mortuũ nõ fregerũt ei⁹ crura: ſȝ vn⁹ militũ lãcea latus ei⁹ aperuit: τ cõtinuo exiuit sanguis τ aqua. Et qui vidit testimoniũ perhibuit: et verũ est testimoniũ ei⁹. τ ille scit qꝛ vera dicit: vt et vos credatis. Facta sunt eñ hec vt scriptura impleret. Os non cõminuetis ex eo: et iterũ alia scriptura dicit. Uidebunt in quem transfixerunt.

¶ Chrys. Judei q̃ camelũ transglutiebãt: culicẽ aũt colliquabãt: cũ tantam fuissent operati audaciam: de die diligẽter ratiocinant. vñ dĩ. Judei q̃ qm pa. erat: vt nõ re. in cru. cor. sab. Beda. Parasceue. i. pparatio dicta est sexta feria: qꝛ eo die duplices sibi cibos filij israel preparabãt. Erat enim ma. di. il. sab. s. ppter solẽnitatẽ paschalẽ. Roga. pila. vt frãge. cru. eo. Aug. Nõ crura tollerẽtur: ſȝ hi qb⁹ ideo frãgebãtur: vt morerentur au ferrẽtur ex ligno: ne pẽdẽtes in crucib⁹ magnũ diẽ festũ sui diurni cruciat⁹ horrore fedarẽt. Theo. Sic ei iubebat in lege. nõ occidere soleȝ in hois supplicio. vl qꝛ noluerũt in die festo tortores aut homicide censeri. Chrysost. Uide aũt qualiter valida est veritas: p eoꝝ eñ studia prophetia cõpletur. vñ subdit. Uener. ergo mili. τ primi qui. frege. cru. τ alter. q̃ cru. est cũ eo. Ad ie. autẽ cũ venis. vt vi. eũ iã mor. nõ frege. ei⁹ cru. ſȝ vn⁹ mili. lan. la. ei⁹ aperuit. Theo. Ut iudeis cõplaceãt lanceãt xp̄m. circa corpus exãie ꝯtumelias inferẽtes: sed ꝯtumelia in signũ pdijt. sanguinem eñ de corpe extincto manare miraculosuȝ est. Augu. Uigilãti ᷓbo euãgelista vsus est: vt nõ diceret. Lat⁹ eius percussit aut vulnerauit. ſȝ aperuit: vt illic quodã modo vite ostiuȝ pãderet. vñ sacramẽta ecclesie manauerũt: sine qbus ad vitã que vere vi... intrat. vñ sequit. Et cõtinuo exiuit sanguis τ aq̃. Ille sanguis in remissionẽ fusus est peccatorũ: aqua illa salutare tẽperat poculũ. hoc τ lauacrũ pstat τ potũ. Hoc pnũciabat: q noe in latere arce hostium facere iussus est: quo intrarẽt alalia que non erãt diluuio peritura: quibus prefigurabat ecclesia. ppter hoc prima mulier facta est de viri latere dormiẽtis. τ hic secũdus adam inclinato capite in cruce dormiuit: vt inde formaret ei coniux: p id quod de latere dormientis effluxit. O mors vnde mortui reuiuiscũt: quid isto sanguine mundius? quid isto vulnere salubrius? Chrysosto. Et quia hinc suscipiũt principiũ sacra mysteria cum accesseris ad tremendũ calicem: vt ab ipsa bibitur⁹ christi costa ita accedas. Theophi. Erubescant igitur qui vinum in sacris non lymphant mysterijs. videntur enim non credere q aqua de latere fluxerit. Potest tamen quis calumniose dicere q aliqua virtus vitalis erat in corpore. τ ideo sanguis effluxit: aqua vero manans inexpugnabile signum fuit. et ideo euãgelista subiungit. Et qui vidit testimonium perhibuit. Chrysosto. q. d. Nõ ab alijs audiuit: sed ipse presens vidit. Et veruȝ est testimoniũ ei⁹. Qd̃ conuenienter subiungit: conuitium christi enarrans: non magnũ aliqd̃ et admirabile signum: vt sic suspectus sermo redderetur: sed ipse hoc dixit. hereticorũ ora precludẽs: τ futura personans mysteria: et eũ qui iacebat in eis inspiciẽs thesaurum. Sequitur. Et ille scit: quia vera dt. vt et vos credatis. Augu. Scit enim qui vidit: cuius credat testimonio q̃ non vid[it]. Duo autẽ testimonia de scripturis reddidit singulis rebus: quas factas fuisse narrauit. Nã qꝛ dixerat. Non fregerunt crura iesu. subdidit. Facta sunt eñ h vt scriptura impleret. os non cõminue. ex eo. Qd̃ pceptũ est eis: qui celebrare pascha iussi sunt ouis immolatione in veteri lege: q̃ dñice passionis vmbra

precesserat. Itē qr subiūxerat. Un⁹ mili. lancea la. eius ape. ad hoc ptinet alterū testimoniū qđ subdit dicens. Et iterū alia scriptura dicit. Uide. in quē transfi. vbi ꝑmissus est xp̄s in ea qua crucifixus ē carne futurus. Hiero. Hoc autē testimoniū sumptū est de zacharia.

¶ Post hec autē rogauit pilatum ioseph ab arimathia eo q̄ eēt discipulus iesu: occultus autem propter metum iudeorū: vt tolleret corpus iesu. Et permisit pilat⁹. Uenit ergo et tulit corpus iesu. Uenit autē et nicodemus qui venerat ad iesum nocte primū ferens mixturā myrrhe et aloes quasi libras centū. Acceperunt ergo corpus iesu: et ligauerunt eum lintheis cū aromatib⁹: sicut mos est iudeis sepelire. Erat autē in loco vbi crucifixus est ort⁹: et in orto monumentū nouū: in quo nondū quisq̄ positus erat. Ibi ergo ꝓpter parasceuē iudeorum quia iuxta erat monumētum posuerunt iesum.

xpost= o hyt= orie.

¶ Chryso. Estimās ioseph extinctū esse iudeorū furorē christo crucifixo: cū fiducia accessit vt deponendū funus ꝓcuraret. vñ dicit̄. Post hec au. rog. pi. io. ab arimathia. Beda. Arimathia ipsa ē ramatha ciuitas helcane et samuelis. Celitus aūt ꝓuisum est vt eēt diues: vt ad p̄sidē posset accedere: ⁊ vt eēt iustus: vt corp⁹ dñi accipe mereret̄. vñ sequit̄. Ut tolleret cor. ie. eo q̄ eēt disc. ie. Chrys. Non ex. xij. sed ex septuaginta: qm̄ nullus ex. xij. accesserit. Et si timore iudeorū q̄s ꝓ causa assumpserit: hic eodē detinebat̄ timore. vñ dicit̄. occul. autē ꝓpter metū iudeoꝝ. Sꝫ valde insignis erat: ⁊ pilato notus. vnde ⁊ gratiā accepit: ⁊ hoc est quod subditur. Et permi. pila. Et sepelit de reliquo: nō vt cōdemnatū: sed vt magnū quēdā ⁊ mirabilē. vñ subditur. Ue. ergo ⁊ tu. cor. ie. August. de con. euā. In extremo eñ illo officio funeri exhibendo minus curauit a iudeis: q̄uis soleret in dño audiendo eoꝝ inimicitias deuitare. Beda. Sedata eñ vtcunq̄ eoꝝ seuitia: eo q̄ se aduersus xp̄m ꝑualuisse gaudebant: corpus christi petijt: quoniā non videbat̄ causa discipulatus: sed pietatis venisse: vt funeri officiū impenderet: qđ hoīes non solū bonis: sed etiā malis solent impēdere. Adiungitur aūt ei et nicodem⁹. vñ seq̄tur. Ue. au. et nico. qui ve. ad ie. no. pri. fe. mixtu. myr. ⁊ aloes q̄si li. cen. August. Non ita distinguēdū est: vt dicamus primū ferēs mixturā myrrhe: sed vt qđ dictū est primū ad superiorē sensū pertineat. Uenerat enim ad iesum nicodemus nocte primū: qđ idē ioānes narrauit in prioribus euāgelij sui partibus. hic ergo intelligendū est ad iesum nō tūc solum: sed tunc primū venisse nicodemū: venisse aūt postea vt fieret audiendo discipul⁹. Chrys. Ferunt autem pigmēta q̄ maxime corp⁹ apta sunt: q̄plurimū cōseruare: ⁊ nō permittere cito subijci corruptioni: adhuc eñ vt de nudo hoīe disponebāt: sꝫ tñ multā dilectionē demōstrabāt. Beda. Notandū est autē q̄ simplex vnguētum fuerit qr ex diuersis aromatib⁹ licentiā cōficiendi nō haberent. sequitur. Acce. ergo cor. ie. et liga. eū lintheis cū aroma. sicut mos est iudeis sepe. Augu. In quo euangelista admonuit in hmōi officijs: q̄ mortuis exhibētur morē cuiusq̄ gētis esse seruandū. Erat aūt illi⁹ gentis consuetudo: vt mortuoꝝ corpora varijs aromatib⁹ condirētur: vt diutius seruarētur illesa. Augu. de cō. euangel. Neq̄ aūt hic ioānes alijs repugnat. neq̄ etiam illi qui nicodemū tacuerunt: affirmauerunt a solo ioseph dominum sepultū: q̄uis solius cōmemoratione fecerint: aut quia illi vna syndone a ioseph inuolutum dixerūt. propterea prohibuerunt intelligi: ⁊ alia linthea potuis

Offm̄ funerl xp̄i

Mos funeralis.

se afferri a nicodemo et supaddi vt
verũ narret ioãnes:q̄ nõ vno litheo
s3 lintheis inuolut⁹ sit:cũnis ⁊ pꝑter
sudariũ qδ capiti adhibebat:⁊ insti
tas q̄b⁹ corpus totũ alligatũ est : q̄
ola de lino erãt:etiã si vna syndõ ibi
fuit :veracissime dici potuit. Liga-
uerũt eũ lintheis. Linthea q̄ppe ge
neraliter dicũ tur q̄ lino texunt. Be.
Syndo-nis my-sterium. Hinc eccl'ie ↄsuetudo descẽdit: vt cor
pus dñi nõ i sericis ꝗ auro tertio ↄse
cret:s3 in syndone mũda. Chry. Cr
xolb:euitate tp̄is vigebant:nona el
hora mortuo xp̄o:deinde accedenti-
bus ad pilatũ:⁊ deponẽtib⁹ xp̄i cor-
pus vespa imminebat:iδ ponũt eũ
in primũ monumẽtũ. vnde subdit.
Erat au. in lo. vbi cruci. est ortus:et
in or. monu. no. in quo non. q̄sq̄ po.
fue. Qδ dispẽsatione factũ est:ne al
terius alicui⁹ q̄ cũ eo iaceret estima
retur resurrectio facta esse. Aug. Si
cut etiã in marie virginis vtero ne
mo ante illũ:nemo post illũ ↄceptus
est:ita in hoc monumentũ nemo añ
illũ:⁊ nemo post illũ sepult⁹ ẽ. Theo
Sepul-chrũ xp̄i myste-rium. phi. Per hoc etiã q̄ nouũ fuit sepul
chrum:mystice dat intelligi:q̄ p xp̄i
sepulturã oẽs inouamur morte cor
ruptiõe destructa. Attende etiã abũ
dãtiã p nobis suscepte paupertatis.
Nã q̄ domũ in vita nõ habuit : post
mortẽ quoq3 in alieno sepulchro re
condit:⁊ nudus existẽs a ioseph ope
ritur. Sequit. Ibi ergo ꝑpter para
sce. iude. q2 iu. erat monumẽ. po. ie.
August. Acceleratã vult intelligi se
pulturã:ne aduesperasceret qñ ia3
ꝑpter parasceuẽ quã ad cenã purã
iudei latine vsitatius apud nos vo
cant facere tale aliquid nõ licebat.
Chrysost. Propinquũ aũt fuit sepul
chrũ:vt discipuli possent cũ facilita
te accedere:⁊ ↄsideratores fieri eoꝝ
q̄ eueniebãt ꝑpe existente loco : ⁊ vt
sepulture testes essent etia3 inimici
custodiẽtes sepulchrum:⁊ vt falsus
ostẽderet is qui de furto sermo. Be.
Mystice autẽ ioseph interp̄tat apt⁹
p acceptionẽ boni operis:ad qδ mo
nemur vt corpus dñi digne percipe
re mereamur. Theophil. Nũc etiã
quodã modo xp̄s apud auaros mor
tificat : in paupere famem patiẽte.
Esto ergo ioseph ⁊ tege christi nudi
tatẽ nõ semel:s3 in tuo tumulo spũa
li ↄsiderãdo reconde : cooperi ⁊ im-
misce myrrhã et aloẽ amaricãtia cõ
siderando vocem illam. Ite maledi
cti in ignem eternũ : qua nihil ama
rius estimo.

Capitulum. xx.

Na autem sabbati
maria magdalene
venit mane cu3 ad
huc tenebre essent
ad monumentũ:et
vidit lapidem reuolutu3 a mo
numento. Cucurrit ergo et ve-
nit ad simonẽ petrum ⁊ ad aliũ
discipulum quẽ amabat iesus.
et dicit illis. Tulerunt dominũ
de monumẽto:et nescimus vbi
posuerunt eum. Exiit ergo pe-
trus et ille alius discipulus : et
venerunt ad monumentũ. Cur
rebant autem duo simul:et ille
alius discipulus precucurrit ci
tius petro:et venit primus ad
monumentum. Et cum se incli-
nasset vidit posita lintheami-
na:non tamen introiuit. Venit
ergo simon petrus sequens eũ:
et introiuit in monumentũ. Et
vidit lintheamina posita et su-
darium quod fuerat super ca-
put eius:non cum lintheamini
bus positum:sed separatim in-
uolutum in vnum locum. Tũc
ergo introiuit et ille discipulus
qui venerat primus ad monu-
mẽtum:et vidit et credidit. Nõ
dum enim sciebãt scripturam:
quia oportuit eum a mortuis
resurgere.

¶ Chrysosto. Quia iam transierat
sabbatu3 : in quo ipediebat a lege:

deo constitutus super i[illegible]
sanctū eius:z vtrūqz nunc demō[illegible]
ret:nisi ꝗ̄to erat potentior:tāto val
let esse patientior. Chry. Admirātiōn
em ipsis disputantibus silebat: [illegible]
plēs propheticū, illud:ꝗ nō aperuit
os suū in humilitate sua iudiciū ei[us]
sublatū est. Aug. de cō. euā. Hoc aūt
pōt congruere ei qd̄ lucas cōmemo-
rat. in accusatione iudeoꝝ dictū hūc
inuenim⁹ subuertentē gentē nostrā:
vt adiungatur:q2 filium dei se fecit.
Chry. Deinde pilat⁹ quidem timet
ab ipsis auditis:z formidauit. ne for
te verū esset quod dicebatur:z vide
retur inique agere. vñ sequitur. Cū
ergo audisset pilatus hūc sermonē
magis timuit. Beda. Non timuit q2
legē audiuit:q2 alienigena erat:sed
magis timuit ne filiū dei occideret.
Chry. Illi vero hoc dicentes nō hor
ruerunt:sed interficiūt eū pro q̄bus
oportuerat adorare.

¶ Et ingressus est pretoriū ite
rum:z dicit ad iesum. Unde es
tu? Jesus autem respōsum nō
dedit ei. Dicit ergo ei pilatus.
Mihi non loqueris? Nescis q2
potestatem habeo crucifigere
te:z potestatem habeo dimitte
re te? Respondit iesus. Nō ha-
beres potestatem aduersuz me
vllam nisi tibi datum esset desu
per. Propterea q̄ me tradidit
tibi maius peccatuz habet. Et
exinde querebat pilatus dimit
tere eum.

¶ Chry. Pilatus timore concussus:
rursus inquisitionem facit. vñ dicit.
Et ingressus est pretorium iterū: et
dicit ad iesum. vnde es tu? Non aūt
vltra interrogat. Quid fecisti? Seq̄
tur. Jesus aūt respōsuz nō dedit ei.
Qui eñ audiuit qm̄ in hoc nat⁹ sū.
z ad hoc veni:z qm̄ regnū meū nō est
hinc:cū debuisset resistere z eripere
eum:hoc quidez non fecit:sed secut⁹
est iudaicū impetū. Propterea ergo
nihil ei r̄ndit:quoniā inaniter oīa iter

[illegible] superbus te-
[illegible]bus ei: volebat per sermones
vincere z excusatiōes cōponere:ostē
dens quoniā ad hoc venit. Augusti.
Hoc autē silentiū dñi nostri iesu xp̄i
non semel factū collatis omniū euā-
gelistarū narrationib⁹ reperitur: sed
apud principē sacerdotū:apud hero
dē:z apud ipsum pilatum:vt nō fru
stra de illo ꝓphetia p̄cesserit. Sicut
agnus corā tondēte fuit sine voce:
sic non aperuit os suū:tunc vtiqz qñ
interrogantib⁹ non respondit. Quis
eñ quibusdā interrogantibus sepe
responderit:tñ ꝓpter illa in quibus
noluit respōdere ad hoc data est de
agno similitudo vt in suo silentio nō
reus:sed inocens haberetur.i. nō sic
cut male sibi conscius q̄ de pctīs con
uincebat̄ suis:s3 sicut mansuetus q̄
p peccatis imolabat̄ alienis. Chry.
Qz igit̄ siluit. sequit̄. Di. ergo ei pi.
Mi. non lo. nescis q2 po. ha. cru. te:z
po. ha. dimittere te? Uide qualiter
seipsum ꝯdēnauit. Si ei in te totū po
situ est cuius gr̄a nullā cām īueniēs
non absoluis? Qz igit̄ aduersus se-
ipsum ꝓtulit snīam respōdit iesus.
Nō haberes ptāt̄ aduersum me vl
lam:nisi tibi datū eēt de sup. ostēdēs
quoniā nō simpliciter z p̄m alioꝝ cō
sequētiā hoc fit:s3 mystice consuma
tur. Ne igitur hoc audiens estimes
eū ab oī erutū crimine. subdit. Pro-
pterea q̄ tradidit me tibi pctm̄ ma-
ius habet. Et nimirū si datum erat
neqz hic neqz illi obnoxii sunt crimi-
nibus:inaniter dicis. Hoc eñ datuz
est.i. concessum. ac si diceret: pmisit
hoc fieri:neqz tñ ꝓpterea extra neq̄
tiam sunt. Aug. Ecce r̄ndit:pzonide:
vbi nō respondebat:non sicut reus
siue dolosus : sed sicut ouis silebat.
vbi respondebat:sicut pastor doce-
bat. Dicam⁹ ergo quod dixit: quod
z per apostolum docuit:quia nō est
potestas nisi a deo. Et q2 pl⁹ peccat
qui potestati innocentē occidendum
liuore tradit:ꝗ̄ ptās ipsa si eū timo
re alicuius maioris ptātis occidit.
Talē quippe de⁹ dederat illi ptātez
vt eēt q̄sī sub cesaris ptāte. quapꝓ

Petm̄ pi lati.

pter inquit. Nō haberes aduē sum me potestatem vllā .i. q̄tulācūq; h a bes: nisi hoc ipsum quicq̄d est: tibi esset datū desup. Sz quia scio quantū sit: non em tantū est vt tibi omnimodo liberū sit: propterea qui tradidit me tibi maius pctm̄ habet. Ille quippe me tue potestati tradidit inuidendo: tu vero eādē potestatem in me exercitur⁹ es metuendo. nec timendo quidē ꝑsertim innocentē hominē nō debet occidere: sed hic celādo facere multo maius malū est q̄ timendo ꝛ ideo non ait. Qui me tibi tradidit: ipse hꝫ pctm̄: tāq̄ ille non haberet: sed ait. Maius pctm̄ habet vt etiā se habere itelligeret. Theo. Dicit autem q̄ tradidit me tibi .i. iudas vel etiam turba. Cū ergo patēs responsum iesus ediderit: q̄ nisi me metipsum ꝑberē ꝛ pater cocederet: nō haberes ptātē in me: ex hoc potius ipꝫ absoluere pilat⁹ satagebat. Unde sequit. Et exinde querebat pilatus dimittere eū. Augu. Lege superiorat inuenies iamdudū eū querere dimittere iesum. Exinde itaq; intelligendum est. propter hoc .i. ex hac causa ne haberet peccatum occidendo innocentem sibi traditum.

¶ Judei autem clamabant dicentes. Si hunc dimittis nō es amicus cesaris. Omnis em̄ qui se regem facit contradixit cesari. Pilatus autē cum audisset hos sermones: adduxit foras iesum: ꝛ sedit pro tribunali in loco qui dicitur lichostratos: hebraice autē gabatha. Erat autē parasceue pasche hora quasi sexta: ꝛ dicit iudeis. Ecce rex vester. Illi aūt clamabāt. Tolle: tolle: crucifige eū. Dicit eis pilatus. Regē vestrū crucifigā? Rūderunt pōtifices. Nō habemus regē nisi cesarē. Tūc ergo tradidit eis illū vt crucifigeret.

¶ Augu. Maiorē timorē se ingerere putauit. Iudei pilato terrēdo de cesare vt occideret christum q̄ superius vbi dixerunt. Nos legem habemus: ꝛ fm legē debet mori: q: filium dei se fecit. vñ dr̄. Judei aūt cla. di. Si hūc di. nō es ami. cesaris. Ois e. qui se re. fa. cō. ce. Chry. Sed vñ habetis h demōstrare a purpura a diademate: a curru. a militib⁹? Nōne solus sp cū xij. discipulis icedebat p ola vilia transiens ꝛ cibū ꝛ stolam ꝛ habitationē. Augu. Pilat⁹ autem eoꝝ legem non timuit vt occideret: sꝫ magis filium dei timuit ne occideret. Nunc vero non sic potuit cōtemnere cesarē auctorem potestatis sue: quēadmodū legem gentis aliene. vnde subditur. Pilatus autē cuꝫ audisset hos sermones adduxit foras iesum ꝛ sedit p tribunali in lo. qui dicit lithostratos: hebraice aūt gabatha. Chry. Exijt quidē vt scrutatur⁹ rem. sedere em̄ p tribunali hoc ondebat. Glo. Sicut ei tribunal est iudicū. sic tronus vel soliū regū: ꝛ cathedra doctorum. Beda. Licostratos autēꝫ dicitur pauimentuꝫ quasi lapide stratuꝫ: erat locus sublimis. Sequitur. Erat autem parasceue pasche hora quasi sexta. Alcuinus. Parasceue id est preparatio. hoc nomine dicebatur sexta sabbati in qua preparabant necessaria sabbato vt de māna dictū est. Sexta die colligetis duplum: q: enim sexta die hō est factus: et in septima requieuit deus: ideo sexta die p hole patit: sabbato quiescit in sepulchro. hora aūt erat quasi sexta. Augusti. Quid est ergo qđ marcus dicit. Erat hora tertia qn crucifixerunt eū: nisi q: hora tertia crucifixus est dn̄s linguis iudeorū: hora sexta manibus militum vt intelligamus horā quintā iā fuisse transactā: et aliquid de sexta cepiū qn̄ sedit p tribunali pilatus: que dicta est a ioanne hora quasi sexta: et cū duceretur ꝛ crucifigeret: et iuxta eius crucē gererentur que gesta narrant: hora sexta integra cōpleret. Ex qua hora vsq; ad nonā sole obscurato: tenebras factas triū euan-

Cō en lia

gelistarum matthei marci ... testatur auctoritate. Sed quoniã iu dei facinus interfecti christi a se in romanos .i. pilatũ et ei⁹ milites trãsferre conati sunt: propterea marcus e a hora: qua christus a militib⁹ crucifixus est ptermissa: tertiam poti⁹ horam recordatus exp.essit: vt non tantum milites reperiantur crucifixisse iesum: verũ etiam iudei qui vt crucifigeretur hora tertia clamauerunt. Est et alia huius solutio q̃stionis: vt nõ hic accipiatur hora sexta diei: quia nec ioannes ait. Era. hora diei quasi sexta. Sed ait. Erat parasceue hora quasi sexta. parasceue autẽ latine preparatio est. Pascha enim nostrum vt dicit apostolus immolatus est christus. Cuius pasche pparationẽ si ab hora noctis nona cõputemus quando videntur principes sacerdotum pnunciasse dñi immolationem dicentes. Reus est mortis vsq; ad horam diei tertiam qua crucifixum esse christum marc⁹ euãgelista testatur: sex hore sunt tres nocturne et tres diurne. Theo. Solnunt autem quidã q̃ ex peccato scriptoris contigerit apud grecos. nam quedã littera greca nomine gama: cuiustalis est figura tertiam horaz importat. Quedam autem figura q̃ ab eis vocatur epsylon que talis est sextam horam importat. Ex negligẽtia ergo scriptorum precedens figura cedere potuit in sequẽtem. Chry. Pilatus ergo vt scrutaturus eriẽs: nullam tamen scrutationem faciẽs tradit euz estimans mouendos esse eos. vnde sequitur. Et dicit iudeis. Ecce rex vester. Theophi. q.d. Ecce qualem hominem fatemini q̃ imperium vestrum capesseret humilis vt nihil tale possit tentare. Chry. Et nimirum que dicta fuerant sufficiẽtia vt facerent eos de cetero ab ira cessare: sed trepidabãt ne dimissus rursus turbam ducat. Amor etenim principatus versutum quid est et animam sufficiens perdere: propterea magis insistunt. vnde sequitur. Illi autem clamabant. Tolle: tolle. In... ...se enim cum conantur expressissima morte. vnde subdũt. Crucifige eum. formidantes ne aliqua eius post ipsum fiat memoria. Augu. Adhuc autem pilatus terrorem quem de cesare ingesserant: superare conatur. vnde subditur. Dixit eis pilatus. Regem vestrum crucifigã? De ignominia cõmuni volens eos frãgere quos de ignominia christi mitigare non potuit. Sequitur. Responderũt pontifices. Nõ habem⁹ regẽ nisi cesarẽ. Chry. Volẽtes seipsos sub miserũt supplicio. ppterea et deus itra diditeos. Quia enim cõcorditer negauerũt regnum dei: dimisit eos in suum iudicium incidere. regnũ enĩz christi refutãtes id quod cesaris est super seipsos vocabant. Augu. Sed pilatus timore mox vincitur. vnde sequitur. Tunc ergo tradidit eis illũ vt crucifigeretur. Apertissime eñ contra cesarem venire videretur: si regem se non habere nisi cesarẽ profitentibus alium regem vellet ingerere: dimittendo impunitum: quem propter hos ausus et tradiderũt occidendum: non autẽ dictum est. Tradidit eis illum vt crucifigerent illũ: sed vt crucifigeretur. s. iudicio ac potestate presidis. Sed ideo illis traditum dixit euãgelista vt eos crimine implicatos a quo alieni eẽ conabantur ostẽderet: non enim faceret hec pilatus: nisi vt id quod eos cupere cernebat impleret.

Vindicta iude orum.

¶ Susceperunt autem Jesum et eduxerunt. Et baiulans sibi crucem exiuit in euz qui dicitur caluarie locum: hebraice autẽ golgotha. Ubi crucifixerũt eũ: et cuz eo alios duos hinc et inde medium autem iesum.

¶ Glo. Ad mandatum presidis milites christum susceperunt crucifigendum. vnde dicitur. Susceperunt autem iesum et eduxerũt. Augu. Potest enim hoc iam referri ad milites apparitores presidis. nam postea euidentius dicitur. Milites ergo cũ cru...

cifi exissent eũ: q̃uis euangeli . . . ã si totum iudeis tribuit merito facit: ipsi enim fecerũt quicquid vt fieret extorserunt. Chry. Sed quia lignũ vt prophanum putabant: vitabant ⁊ neq; tangere ipsum sustinebãt crucem iesu vt condemnato imponunt. vnde sequitur. Et baiulans sibi crucem exi. in eum qui dicitur caluarie locum hebraice autẽ golgotha. vbi eum crucifixerunt. Ita ⁊ in typo factum est. Isaac ⁊ enim ligna portauit sed tunc quidem vsq; ad patris beneplacitum res processit: nunc autem in rebus effectum obtinuit: veritas enim erat. Theo. Sed quodã modo vt illic isaac dimissus est: ⁊ mactatus est aries sic ⁊ hic diuina natura manet impassibilis: sed humanitas sm̃ quam aries dicitur tanq̃ errantis arietis ade filius hic mactata est. Sed qualiter alius euãgelista dicit: q̃ angariauerunt simonẽ vt crucem portaret. Augustinus de con. euan. Utrũq; factum inuenim⁹. primo id quod ioannes dicit. deinde quod ceteri tres. vnde itelligitur q̃ ipse sibi portabat crucẽ: cum exiret in locum memoratum. Augustinus super ioan. Grande spectaculum. sed si spectet impietas grande ludibriũ si pietas grande mysterium. Ridet impietas: regem pro virga regni lignũ sui portare supplicij. Uidet pietas regem baiulantem lignum ad seipsum figẽdum: quod fixurus fuerat: etiam in frontibus regum: spernendum oculis impiorum in qua erant glorificatura corda sanctorũ: ipsam crucẽ suam gestans humero cõmẽdabat: ⁊ lucerne arsure que sub modio ponenda non erat candelabrum ferebat. Chrysostomus. Et sicut victores ita ⁊ ipse in humeris portabat victorie signum. Quidam autem dicunt q̃ in illo loco qui caluarie dicebatur adam mortuus est ⁊ sepultus: vt in loco vbi mors regnauit: illic ⁊ iesus tropheum statuerit. Hiero. super matth. Fauorabilis interpretatio ⁊ mulcens aurem populi: nec tamen vera. Extra vrbem em̃ ⁊ . . . p . . . am loca sunt: in quibus truncant . . . r capita damnatorum et caluarie q . . . uasi decollatorũ sumpsere nomen. Adam vero sepultum iuxta ebron ⁊ arbee in iesu filij naue volumine legimus. Chry. Crucifigebant autem eum cum latronibus. Unde seq̃tur. Et cũ eo alios duos hinc ⁊ inde. medium autem iesum. In hoc prophetiam implentes: quoniam cum iniquis reputatus est. Que enim conuitiant . . . s faciebant: hec veritati conferebãt. volebat enim demon quod fiebat obumbrare: sed non valuit. Tribus enim in cruce affixis miracula que fiebant nulli ascripsit nisi soli iesu: ita inanes diaboli artes facte sunt. nec solum non obfuit glorie eius: sed contulit non parum. naz latronẽ in cruce conuertere: ⁊ in paradisum inducere non minus fuit q̃ concutere petras. Alcuinus. Tamen ⁊ ipsa crux si attendas tribunal fuit. in medio enim iudice constituto: vnus latro qui credidit liberat⁹: alter qui insultauit damnatus est: qz significabat quod factur⁹ est de viuis ⁊ mortuis: alios positurus ad dextrã: alios vero ad sinistram.

Scripsit autem ⁊ titulum pilatus: ⁊ posuit super crucem. Erat autẽ scriptum. Jesus nazaren⁹ rex iudeoꝝ. Hũc ẽ titulũ multi legerunt iudeorum: quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus ẽ iesus. Et erat scriptum hebraice: grece: ⁊ latine. Dicebant ergo pilato pontifices iudeorũ. Noli scribere rex iudeorum: sed quia ipse dixit rex sum iudeorum. Respondit pilatus. Quod scripsi scripsi.

Chrysostomus. Sicut in tropheo littere ponuntur victoriam ostendentes ita pilatus titulum cruci christi inscripsit. vnde dicitur,

Crucis sue portitor Jesus.

Scripsit aūt et titulum .... posuit super crucem: simul quia..z pro christo respondēs vt cum a cōmuniōe latronū discerneret: simul aūt et de iudeis v..tices: ostēdēs .s. ipsorū malitiā d..um in suum regez insurrexerūt. vn de seqtur. Erat āt scriptum: Jesus naza. rex iudeorū. Beda. in quo mōstrabat iam tunc regnū ipsius: nō vt ipsi putabāt destructū: sed potius augmentatum. Augu. Sed iudeorū tantū rex xp̄s est an ēt gentiū? immo et gentium. Cū enim dixisset. Ego aūt sum cōstitutus rex ab eo super syon montem sanctum eius subiecit. postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam. magnum ergo volumus intelligi in hoc titulo sacramentū. qz scz oleaster factus est particeps pinguedinis olee: non olea particeps facta est amaritudinis oleastri. Rex ergo iudeorum xp̄s. sm iudeorū circūcisionē non carnis sz cordis: nō lr̄a sed spiritu. Sequit. Hūc ergo titulum multi legebāt iudeorum: qz prope ciui. erat lo. vbi cru. est iesus. Chrys. Credibile autē est multos gētiles simul cum iudeis ꝓpter festū cōuenisse: et ideo vt nullus ignoraret: nō in vna lingua sed in tribus scripsit. vnde subditur. Et erat scriptum hebraice: grece: et latine. Augu. He quippe tres lingue ibi pre ceteris eminebāt. Hebrea propter iudeos in lege dei gloriantes. Greca propter gētiū sapiētes. Latina ꝓpter romanos multis et pene oib⁹ tūc gētib⁹ iperātes. Theophi. Significat aūt supscriptio triplici sermone figurata dn̄m esse regē practice physice necnō theologice. Nā ꝑ latinas lr̄as figurat practica: eo q romanoꝝ imperiū potētissimū satisq officiosum in expeditionib⁹ fuerit. Per grecas vero literas physica figuratur. greci nanq erga naturaliū speculationē insudauerūt demū per hebraicas theologia pretendit: dū iudeis est credita rerū diuinarū agnitio. Chr. Judei autē crucifixo inuidebāt. vn̄ sequit

Di.. ergo pi. pō. iu. Noli scri. Rex iude. sz qz di. rex sum iudeorū. Nā hec quidē enūciatio est ⁊ cōmunis sentētia. Si vero adyciat. Qm̄ ipse dixit: ipsius petulātie ⁊ extollētie ostenderet crimen esse: sed pilatus in priori stetit mente. vnde sequitur. Respondit pilatus. Qđ scripsi scripsi. O ineffabilē viz diuine operationis etiā in cordibus ignorantium nonne occulta vox quedam pilato intus quodam si dici potest clamoso silentio personabat quod tanto ante in psalmorū literis prophetatum est? Ne corrumpas tituli inscriptionem. Sed quid loquimini insani pontifices? nunquid ei propterea nō erit verū: qz iesus ait. Rex sum iudeorū. Si corrumpi nō potest quod pilat⁹ scripsit: corrumpi potest, quod veritas dixit? Ideo enim pilat⁹ quod scripsit: scripsit: quia dominus: quod dixit dixit. — Prophetia tituli

Milites ergo cum crucifixissent eum: acceperunt vestimenta eius: ⁊ fecerunt quatuor ꝑtes vnicuiq militi partem ⁊ tunicam. Erat autem tunica inconsutilis desuper cōtexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem. Non scindamus eam: sed sortiamur de illa cuius sit. Ut scriptura impleretur dicens. Partiti sunt vestimenta mea sibi: et in vestem meam miserunt sortem.

Augu. Judicante pilato milites qui ei parebant crucifixerunt iesum. vnde dicitur. Milites ergo cū crucifixissent eum acceperunt vestimenta eius. ⁊ tamen si voluntates: si clamores eorum cogitem⁹: iudei magis crucifixerunt. sed de partitione sorteq vestimentorum eius ceteri euangeliste breuius clause: iste vero apertissime locutus est: nam sequitur. Et fece. quatuor partes vnicui. mi. partem. vnde apparet quatuor fuisse milites qui in eo crucifigēdo — Crucifixio iesu

crucifigendo presidi paruerunt. se
quitur. Et tunicam. subaudiendū
est. Acceperunt: vt iste sit sensus.
Acceperunt autem et tunicam. et sic
locutus est vt ō ceteris vestimentis
nullam sorte missam esse videamus:
sed de tunica quam simul cum cete
ris acceperunt: sed non similiter di
miserunt. De hac enim sequitur ex
ponens. Erat autem tu. incō. desu
per contexta per totum. Chry. Ip
sam speciem tunice euangelista hy
storice designat. quia enim in palesti
na duos pannos connectentes sub
texunt indumenta ostendit ioānes
quod talis non erat tunica ne su: occul
te vilitatē vestimentorū insinuās.
Theo. Alij vero dicunt quod apud pa
lestinam telas contexunt: nō velut
apud nos texuntur: existente superius
stamine infernus vero texentibus:
vt sic nō versus partem supremam
textura protendat: sed econtra. Au
gu. Cur aūt de illa sortem miserint
narrat dicens. Dixerunt ergo ad in
Uestis xpi q̄lis ui. nō scin. eam. sed sor. de illa cuius
sit. Apparet itaque in alijs vestimen
tis equales se habuisse partes: vt
sortiri necesse nō fuerit. In illa vo
vna non eos habere potuisse singu
las partes nisi scinderetur vt pan
nos eius inutiliter tollerent quod
ne facerent ad vnum eā peruenire
sortiōe maluerūt. Huius euangeli
ste narrationi cōsonat etiā prophe
ticū testimoniū. vnde subiungit: Ut
scriptu. adimple. di. parti. sūt vesti.
mea sibi: et in ve. meā mi. sorte. Chr.
Intuere pphetie certitudinē. non
eīn que partiti sunt solum sed et que
non partiti sunt. Dixit igitur pro
pheta: vestimēta quidē diuiserūt: sed
vestē sorti cesserūt. Aug. Matheus
dicēdo diuiserūt vestimēta eius sorte
mittentes: ad totā diuisionē vesti
mētorū voluit intelligi: et illā tunicā
pertinere de qua sortē miserūt. Ta
le est quod etiā ait lucas. Diuidentes
vestimenta eius miserūt sortes. Diui
dētes enim venerūt ad tunicā de qua
facta est sortitio. Dicendo autē sor
tes pluralē numerū pro singulari po

su[...]t solus videtur intulis
se aliquā quoniā. dicēdo enim. Mitten
tes sortē super eis quis quid tolleret: tan
quam super oibus vestimētis: nō super
sola tunica sors missa sit locutus vi
deatur: sed hec breuitas obscuritatē
facit. Sic enim dictū est. mittētes sor
tem super eis: ac si diceret mittētes sor
tem cum diuiderent. Cū aūt dicit.
Quis quid tolleret. i. quis tunicā tolle
ret: tanquam si totū ita diceret. mitten
tes sortē super eis: quis tunicā que partibus
equalibus super fuerat tolleret. Qua
dripartita autē vestis dñi nostri ie
su xpi quadripartitā figurauit eius
ecclesiā: quatuor scilicet partibus in orbe
diffusam: et in eisdem equaliter id est
cōcorditer distributā. Tunica vero
illa sortita omnium partiū significat vni
tatē: que charitatis vinculo continetur.
Si autē charitas et supereminentio
rem habet viā et supereminet scientie
et super oia precepta est: secundum illud. Sū
per oia autē hec charitatem habete
merito vestis que significat desuper
cōtexta perhibetur. Et addidit: per
totū: quia nemo eius est expers qui per
tinere videtur ad totum: a quo tota
catholica vocatur ecclesia. In con
sutilis autem ne aliquādo dissua
tur. et ad vnum peruenit quia in vnū
omnes colligit in sorte aūt dei gra
tia cōmendata est. cum enim sors
mittitur: non persone cuiusque vel
meritis: sed occulto iudicio dei creditur.
Chry. Uel sicut quidam dicunt tuni
ca inconsutilis desuper contexta per
totum secundum allegoriam ostendit quoniam
nō simpliciter homo erat qui crucifi
xus est: sed et de super deitatē ha
bebat. Theo. Uel aliter. Uestis incō
sutilis denotat corpus xpi: quod a su
periori parte contextum est. Spiri
tus enim sanctus superuenit. et virtus al
tissimi virgini obumbrauit. Hoc er
go sacrosanctū xpi corpus indiuisibile
constat. nā et si diuidatur per sin
gulos sanctificās vniuscuiusque aias
simul et corpus integre tamen et indi
uisibiliter consistit in omnibus. At
quoniam ex quattuor elementis mūdus
consistit intelligendum est pro xpi

vestimētis visibilē crea... n ter se diuidūt demōes quotiēs mor ti tradūt v̄bū dei qđ habitat in no bis: ac satagūt nos sue ptis. efficere p mūdanas illecebras. Aug. Et tñ ista nō aliqd boni significasse qđ dixerit: qr p malos fcā sunt qđ ei dicturi sum⁹ q̄ sil'r ab im piis fcā est: z tñ ea significari recte intelligit qđ ait apl's. Que sit lati tudo. lōgitudo. altitudo. z pfundū. Lata est qppe in trāsuerso ligno q̄ extēdunt pēdētes man⁹ z significat opa bona in latitudine charitatis. Lōga est a trāsuerso ligno vsq ad terrā: z significat pseuerātiā in lon gitudine ipis. Alta est in cacumine quo trāsuersum lignū sursum ver sus excedit z significat supnū finē: quo cūcta opa referunt. Profunda est in ea pte q̄ in terra figit: ibi q̄ppe occulta est sed cūcta ei⁹ apparē tia inde cōsurgūt. sicut bona nostra de pfunditate gratie dei q̄ cōphen di nō pōt: vniuersa pcedunt. Sz z si crux christi hoc solū significet qđ ait apl's. Qui xp̄i sunt carnē suā cruci fixerunt cū passionib⁹ z cōcupiscen tiis q̄ magnū bonū est. Postremo qđ ē signū xp̄i nisi crux christi: z qđ lignum nisi adhibeat siue fron tibus credētiū: siue ipsi aque: ex q̄ regenerāt: siue oleo quo chrismate vnguntur: siue sacrificio quo alunt nihil eorū rite pficit.

Crucis myste rium.

¶ Et milites quidem hec fece runt. Stabant autē iuxta cru cem iesu mater eius. z soror ma tris eius maria cleophe: z ma ria magdalene. Cum vidisset ergo iesus matrem z discipulū stantem quem diligebat: dicit matri sue. Mulier ecce fili⁹ tu⁹ Deinde dicit discipulo. Ecce mater tua. Et ex illa hora ac cepit eam discipulus in suam.

¶ Theo. Cū milites q̄ ad ppa3 spe ctabāt secordiā psequebant: ipse ge nitricis cura sollicit⁹ est. vnde dicit: Et milites quidem hec fecerunt.

Stabant autem iuxta crucē iesu mr. ei⁹ z soror mr̄is ei⁹ maria cleo. z ma. magd. Amb. l epl'is. Maria mr̄ dñi āñ crucē stabat filij. nul⁹ me hoc do cuit nisi sanctus Joannes euange lista. Mundum alij concussum in passione domini conscripserunt: ce lum tenebris obductum: refugisse solem in paradisum latronem sed post piam confessionem receptum. Joannes docuit qđ alij non docue runt: quemadmodū in cruce posi tus matrē appellauerit. Pluris pu tauit q victor suppliciorum pietatis officia mr̄i exhibebat: q̄ q regnū celeste donabatur vite eterne: nā si religiosū est q latroni donatur vi ta: multo vberioris pietatis est q a filio mater tāto effectu honorat. Ecce inquit filius tuus: ecce mater tua. Testabat de cruce christ⁹: et in ter mr̄em atq discipulū diuidebat pietatis officia. Condebat domi nus non solum publicum sz ēt do mesticum testamentū. Et hoc eius testamētū signabat ioannes di gnus tāto testatore testis. Bonum testamentum nō pecunie sed vite eterne: quod non attramēto scriptū est: sed spū dei viui. Lingua mea ca lamus scribe velociter scribentis. Sed nec maria minor q̄ matrē xp̄i decebat fugientibus apostolis āte crucem stabat z piis spectabat ocu lis filij vulnera: qr expectabat non pignoris mortē: sz mūdi salutē: aut fortasse qr cognouerat per illij mor tē mundi redēptionē. Aula regalis etiā sua morte putabat se aliqd pu blico additurum muneri: sed iesus nō egebat adiutore: ad redemptio nem omnium: qui omnes sine ad iutorio seruauit. vnde et dicit: fact⁹ sum homo sine adiutorio inter mor tuos liber. Suscepit quidē affectu parentis: sed nō quesiuit alterius auxilium. Hanc imitamini matres sancte: que i vnico filio dilectissimo tantum materne virtutis exemplu3 dedit: neq enim vos dulciores libe ros habetis: neq illud virgo que rebat solatium: vt alium posset ge

Miracu la mortis xp̄i.

Marie laus.

nerare filium. Hiero. contra [illegible] dium. Maria ista que in marco et mattheo Jacobi et ioseph mater dr fuit: uxor alphei et soror marie matris dñi: quã mariã cleophe nũc ioãnes cognominat a pře siue a gentilitate familie aut quacũq; alia cã ei nomen imponens. Si aũt inde tibi alia atq; alia videt q alibi dicat maria iacobi minoris mater: et hic maria cleophe: disce scripture consuetudinẽ eundẽ holez diuersis nolbus appellari. Chry. Et cõsidera q imbecillius gen⁹. s. mulierũ virilius apparuit iuxta crucẽ stando. fugiẽtib⁹ discipulis. Aug. de 2. euã. Nisi aũt matthe⁹ et lucas mariam magdalene nolassent potuissemus dicere alias a lõge: alias iuxta crucẽ fuisse. nullus el eo[illegible] pter ioãnẽ matrẽ dñi cõmemorauit. Nũc quo itelligit eadẽ maria magdalene et a longe stetisse cũ alijs mulierib⁹: sic matthe⁹ et lucas dicũt: et iuxta crucẽ fuisse: sicut ioãnes dic. nisi qz i tãto interuallo erãt vt iuxta dici pos sent: qz in cõspectu ei⁹ pñio aderant et a lõge in cõspectu turbe ppiqui⁹ circũstãtis cũ cẽturiõe et militib⁹. Possum⁹ et intelligere: q ille que simul aderãt cũ mře dñi postq eam discipulo cõmẽdauit abire iam ceperãt: vt a dẽsitate turbe se eruerẽt et cetera q facta sunt longius intuerẽt: vt ceteri euãgeliste: q post mortẽ dñi eas cõmemorauerũt tã lõge stãtes cõmemorarẽt. Quid aũt interest ad veritatẽ q quãdã mulieres pter quasdã singuli nolauerunt. Chry. Et cũ alie mulieres astarẽt nulli⁹ alteri⁹ meminit nisi matris doces nos plus aliqd matrib⁹ pbere. Sicut eñ parẽtes circa spiritualia aduersantes neq; nosse op;: ita qñ nihil ipediũt oĩa decet eis pbere et de alijs pferre. vñ subdit. Cum vidisset ergo iesus ma. et disc. astãtẽ quẽ di. dicit ma. sue. Mu. ecce fi. tuus. Beda. Dilectiõis iudicio euãgelista suã demõstrat psonã: nõ q exceptis ceteris sol⁹: sed pre ceteris familiari⁹ pter puilegiũ ca[illegible] [illegible] a dño amabat: qñ ego ab eo vocat⁹: ego pmãsit in eũ. Chry. Pape qto discipulum honorauit hono re: sed ipe seipm occultat moderate sapiẽs: si eñ vellẽt gl'iari: et cãm vtiq; adiecisset, pter quã amabat. Et eñ cõueniẽs est magnã qdã et mirabilẽ ẽẽ cãm. Iõ aũt nihil aliud ioãni loqt: neq; cõsolat tristãtẽ: qñ ipse nõ erat bonorum ↄsolatione. Sed neq; par erat honorari eã tali honore. Qz ↄ cõueniẽs erat matrẽ existẽtẽ dolore oppressaz pcuratione ↄrere: qz ipse aberat: discipulo q diligebat tradidit diligẽtiã habituro. vñ sequit. Deinde di. disci. Ecce mř tua. Aug. Hec nimirũ est illa hora de qua iesus aquã cõuersur⁹ in vinũ dixerat mři. Quid mihi et tibi ẽ mulier: nõdũ venit hora mea. Tũc eñ dina factur⁹ nõ diuinitatis: sz hũanitatis vl' infirmitas mřez velut icognitã repellebat nũc aũt hũana iã patiẽs ex qua factus fuerat homo: affectu commẽdabat humano. Moralis igitur insinuatur locus et exemplo suo instruit pceptor bonus vt a filijs pijs ipẽdat cura parẽtibus tãq; Lignũ illud vbi erant fixa membra moriẽtis etiam cathedra fuerit magistri docentis. Chrysostomus. Itaq; etiam martionis obstruit inuerecundiam: si enim non genitus est sm carnem: neq; matrem habuit cuius gratia tanta circa eam solaz facit prouidentiam? Intuere autẽ qualiter eũ crucifigeretur vniuersa imperturbate agebat: discipulo loquẽte ò matre. prophetias iplẽs. latroni bonam spez tribuens: añq autẽ crucifigeret: trepidans vr. nã illic quidem nature imbecillitas demonstra [illegible] est. hic autem virtutis superabundantia ostendebatur. Sz et nos per hoc erudit si ante aduersa conturbamur: non pptere desistere cum in agonẽ ingressi fuerimus omnia sustinere vt facilia et leuia. Aug. Quia ergo matri quã relinquebat: alterum pro se filium quodaz modo prouidebat: cur h fe

cerit ondit in hocq̃ subdit. Et ex illa hora accepit eã discipul⁹ in sua3. Sz in que sua ioãnes matrẽ dñi accepit? Neq3 em̃ nõ ex eis erat q̃ dixerant ei. Ecce nos dimisim⁹ oĩa et secuti sum⁹ te. Suscepit ergo eã i sua nõ pdia q̃ nulla ppria possidebat: sz officia q̃ ppria dispẽsatione exequẽda curabat. Beda. Alia littera habet: accepit eã discipul⁹ in suã. quidam volũt. in suã matrẽ: sed cõgruẽtius subauditur in suam curã.

¶ Postea sciẽs iesus q2 omnia cõsummata sunt: vt cõsummaret scriptura dixit. Sitio. Uas autẽ erat positũ aceto plenum. Illi ergo spongiã plenã aceto: hysopo circũponentes obtulerũt ori eius. Cum ergo accepisset iesus acetum dixit. Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

¶ Augu. Patiebat hec oĩa q̃ apparebat homo: ⁊ ipse idẽ disponebat hec oĩa q̃ latebat deus. vñ dicit. Postea sciens qm̃ oĩa ꝯsummata sunt: vt cõsummaret scriptura. i. qđ scriptura pdixerat. Et in siti mea potauerunt me aceto. dicit. Sitio. tanq̃ diceret. hoc minn⁹ fecistis. date qđ estis. Iudei quippe ipsi erãt acetũ degenerãtes a vino patriarcharu3 ⁊ pphetaru3. Uas ergo positũ erat i aceto plenum. tanq̃ em̃ de pleno vase: de iniquitate mũdi hui⁹ impletũ cor habẽtes: velut spõgia cauernosis quodã mõ atq3 tortuosis latibulis fraudulentũ. vñ sequit. Illi aũt spõgiã plenã aceto hysopo circũponẽtes obtulerũt ori eius. Chry. Neq3 em̃ ex his que videbãt facti sunt m[...]suetı: sed seuiebãt magis: et eũ potabãt: cõdẽnatorum pocula offerẽtes: ppterea em̃ hysopus apposit⁹ erat. August. Hysopũ aũt cui circũposuerũt spongiam aceto plenã: qm̃ herba est humilis et pectus purgat: xpi humilitatẽ cõgruẽter accipim⁹: quã circundederũt se circũuenisse putauerũt: xpi nãq3 hũilitate mũdamur. Nec moueat quõ spongiã ori eius potuerunt admouere. q̃ cruce fuerat exaltatus a terra. Sicut em̃ apud alios euãgelistas legitur q̃ h̃ ptermisit: in arũdine factũ est: vt in spõgia talis potus ad crucis sublimia leuaretur. Theophi. Quidã vero hysopũ dicunt vocari arũdine3. nã frondes habet arũdini ꝯsimiles. Sequitur. Cũ ergo accepisset iesus acetum dixit. Cõsummatũ est. Aug. Quid? nisi q̃ pphetia tãto ante predixerat. Beda. Hic queri põt: quõ hic dicit. Cũ accepisset acetũ: cũ alius euangelista dicat. Noluit bibere. Sz hoc facile soluit: qm̃ non accepit vt biberet: sz vt quod scriptũ erat impleret. Augu. Deinde q2 nihil remanserat qđ anteq̃ moreret fieri adhuc oporteret. Sequitur. Et inclinato capite tradidit spm̃. Peractis oĩb⁹ que vt peragerẽtur expectabat: nã q̃ ille q̃ ptãtem habebat ponẽdi aĩam sua3 et iterũ sumendi eã. Grego. xj. mo. Spũs aũt hic p aĩa ponit. Si enim aliud spm̃ q̃ aĩam euangelista diceret. Exeũte spiritu aĩa remansisset. Grego. Non aũt qm̃ expirauit inclinauit caput: sed q2 inclinauit caput tũc expirauit. per que oĩa indicauit euãgelista: qm̃ olim dñs ipse erat. Aug. Quis em̃ ita dormit qñ voluerit: sicut iesus mortu⁹ est quãdo voluit? Quãta sperãda: vel timẽda potestas est iudicãtis: si apparuit tãta morientis? Theophil. Tradidit autẽ dñs spm̃ deo et patri: ostẽdens q̃ nequaq̃ sanctoru3 anime conuersantur in tumulis. sed deueniũt ad manus patris omniũ peccatoribus ad locũ penarũ delatis videlicet ad infernum.

¶ Iudei ergo quoniã parasceue erat vt nõ remanerẽt in cruce corpa sabbato. Erat em̃ magnus dies ille sabbati: rogauerunt pilatũ vt frãgerẽtur eoru3 crura et tollerẽtur. Venerũt ergo milites: ⁊ pmi quidẽ frege

cetida
myste
um.

Mors xpi spõtanea.

rũt crura: ⁊ alterius qui crucifi
xus ẽ cũ eo. Ad iesum autẽ cuȝ
venissent vt viderũt eũ iã mor-
tuũ nõ fregerũt ei⁹ crura: sȝ vn⁹
militũ lãcea latus ei⁹ aperuit: ⁊
cõtinuo exiuit sanguis ⁊ aqua.
Et qui vidit testimoniũ perhi-
buit: et verũ est testimoniũ ei⁹. ⁊
ille scit qꝛ vera dicit: vt et vos
credatis. Facta sunt eñ hec vt
scriptura impleref. Os non cõ
minuetis ex eo: et iterũ alia scri
ptura dicit. Uidebunt in quem
transfixerunt.
¶ Chry. Judei q̃ camelũ transglu
tiebãt: culicẽ aũt colliquabãt: cũ tan
tam fuissent opati audaciam: de die
diligẽter ratiocinanf. vñ dr. Judei q̃
qm pa. erat: vt nõ re. in cru. cor. sab.
Beda. Parasceue. i. pparatio dicta est
sexta feria: qꝛ eo die duplices sibi ci
bos filij israel prepabãt. Erat enim
ma. di. il. sab. s. ppter solẽnitatẽ pa-
schalẽ. Roga. pila. vt frãge. cru. eo.
Aug. Nõ crura tollerẽtur: sȝ hi qb⁹
ideo frãgebãtur: vt morerentur au
ferrẽtur ex ligno: ne pẽdẽtes in cru-
cib⁹ magnũ diẽ festũ sui diurni cru-
ciat⁹ horrore fedarẽt. Theo. Sic ei
iubebaf in lege. nõ occidere soleȝ in
hois supplicio. vl qꝛ noluerũt in die
festo tortores aut homicide censeri.
Chrysost. Uide aũt qualiter valida
est veritas: p eoꝝ eñ studia prophe
tia cõpletur. vñ subdif. Uener. ergo
mili. ⁊ primi qui. frege. cru. ⁊ alter. q̃
cru. est cũ eo. Ad ie. autẽ cũ venis. vt
vi. eũ iã mor. nõ frege. ei⁹ cru. sȝ vn⁹
mili. lan. la. ei⁹ aperuit. Theo. Ut iu
deis cõplaceãt lanceãt xp̃ȝ circa cor
pus exãle ꝯtumelias inferẽtes: sed
ꝯtumelia in signũ pdũt. sanguinem
eñ de corpe extincto manare mira-
culosuȝ est. Augu. Uigilãti vbo euã
gelista vsus est: vt nõ diceret. Lat⁹
eius percussit aut vulnerauit. sȝ ape
ruit: vt illic quodã modo vite ostiuȝ
pãderef. vñ sacramẽta ecclesie ema-
nauerũt: sine qbus ad vitã que vere

vi. . . . . t non intraf. vñ sequif. Et cõ-
tinuo exiuit sanguis ⁊ aq. Jlle san-
guis in remissionẽ fusus est pecca-
torũ: aqua illa salutare tẽperat po-
culũ. hoc ⁊ lauacrũ pstat ⁊ potũ. Hoc
pnũciabat: q noe in latere arce ho-
stium facere iussus est: quo intrarẽt
alalia que non erãt diluuio peritu-
ra: quibus prefigurabaf ecclesia. p
pter hoc prima mulier facta est de
viri latere dormiẽtis. ⁊ hic secũdus
adam inclinato capite in cruce dor
miuit: vt inde formaref ei coniũx: p
id quod de latere dormientis eflu-
xit. O mors vnde mortui reuiuiscũt:
quid isto sanguine mundius? quid Not[a]
isto vulnere salubrius? Chrysosto. vbũ.
Et quia hinc suscipiũt principiũ sa
cra mysteria cum accesseris ad tre-
mendũ calicem: vt ab ipsa bibitur⁹
christi costa ita accedas. Theophi.
Erubescant igitur qui vinum in sa
cris non limphant mysteriis. viden
tur enim non credere q aqua de la-
tere fluxerit. Potest tamen quis ca
lumniose dicere q aliqua virtus vi
talis erat in corpore. ⁊ ideo sanguis
effluxit: aqua vero manans inexpu
gnabile signum fuit. et ideo euãge
lista subiungit. Et qui vidit testimo
nium perhibuit. Chrysosto. q. d. Nõ
ab aliis audiuit: sed ipse presens vi
dit. Et veruȝ est testimoniũ ei⁹. Qd
conuenienter subiungit: conuitium
christi enarrans: non magnũ aliqd
et admirabile signum: vt sic suspe-
ctus sermo redderetur: sed ipse hoc
dixit. hereticorũ ora precludẽs: ⁊ fu
tura personans mysteria: et eũ qui
iacebat in eis inspiciẽs thesaurum.
Sequitur. Et ille scit: quia vera di.
vt et vos credatis. Augu. Scit enim
qui vidit: cuius credat testimonio q̃
non vid[it]. Duo autē testimonia de
scripturis reddidit singulis rebus:
quas factas fuisse narrauit. Nã qꝛ
dixerat. Non fregerunt crura iesu.
subdidit. Facta sunt eñ h vt scriptu
ra impleref. os non cõminue. ex eo.
Qd pceptũ est eis: qui celebrare pa
scha iussi sunt ouis immolatione in
veteri lege: q̃ dñice passionis vmbra

precesserat. Itẽ q: subiũxerat. Un⁹ mili. lancea la. eius ape. ad hoc ptinet alterũ testimoniũ qđ subdit dicens. Et iterũ alia scriptura dicit. Uide. in quẽ transfi. vbi xmissus est xp̃s in ea qua crucifixus ẽ carne futurus. Hiero. Hoc autẽ testimoniũ sumptũ est de zacharia.

¶ Post hec autẽ rogauit pilatum ioseph ab arimathia eo q̃ eẽt discipulus iesu: occultus autem propter metum iudeorũ: vt tolleret corpus iesu. Et permisit pilat⁹. Uenit ergo et tulit corpus iesu. Uenit autẽ et nicodemus qui venerat ad iesum nocte primũ ferens mixturã myrrhe et aloes quasi libras centũ. Acceperunt ergo corpus iesu: et ligauerunt eum lintheis cũ aromatib⁹: sicut mos est iudeis sepelire. Erat autẽ in loco vbi crucifixus est ort⁹: et in orto monumentũ nouũ: in quo nondũ quisq̃ positus erat. Ibi ergo ꝓpter parasceuẽ iudeorum quia iuxta erat monumẽtum posuerunt iesum.

Expositio hystorie.

¶ Chryso. Estimãs ioseph extinctũ esse iudeorũ furorẽ christo crucifixo: cũ fiducia accessit vt deponendũ funus ꝓcuraret. vñ dicit. Post hec au. rog. pi. io. ab arimathia. Beda. Arimathia ipsa ẽ ramatha ciuitas helcane et samuelis. Celitus aũt ꝓuisum est vt eẽt diues: vt ad p̃sidẽ posset accedere: z vt eẽt iustus: vt corp⁹ dñi accipe mereret. vñ sequit. Ut tolleret cor. ie. eo q̃ eẽt disc. ie. Chrys. Non ex. xij. sed ex septuaginta: qm̃ nullus ex. xij. accesserit. Et si timore iudeorũ q̃s ꝓ causa assumpserit: hic eodẽ detinebat timore. vñ dicit. occul. autẽ ꝓpter metũ iudeoꝝ. Sz valde insignis erat: z pilato notus. vnde z gratiã accepit: z hoc est quod subditur. Et permi. pila. Et sepelit de reliquo: nõ vt cõdemnatũ: sed vt magnũ quẽdã z mirabilẽ. vñ subditur. Ue. ergo z tu. cor. ie. August. de con. euã. In extremo eñi illo officio funeri exhibendo minus curauit a iudeis: q̃uis soleret in dño audiendo eoꝝ inimicitias deuitare. Beda. Sedata eñi vtcunq̃ eoꝝ seuitia: eo q̃ se aduersus xp̃m ꝑualuisse gaudebant: corpus christi petijt: quoniã non videbat causa discipulatus: sed pietatis venisse: vt funeri officiũ impenderet: qđ hoĩes non solũ bonis: sed z etiã malis solent impẽdere. Adiungitur aũt ei et nicodem⁹. vñ sequitur. Ue. au. et nico. qui ve. ad ie. no. pri. fe. mixtu. myr. z aloes q̃si li. cen. August. Non ita distinguẽdũ est: vt dicamus primũ ferẽs mixturã myrrhe: sed vt qđ dictũ est primũ ad superiorẽ sensũ pertineat. Uenerat enim ad iesum nicodemus nocte primũ: qđ idẽ ioãnes narrauit in prioribus euãgelij sui partibus. hic ergo intelligendũ est ad iesum nõ tũc solum: sed tunc primũ venisse nicodemũ: venisse aũt postea vt fieret audiendo discipul⁹. Chrys. Feruntautem pigmẽta q̃ maxime corp⁹ apta sunt: q̃plurimũ cõseruare: z nõ permittere cito subijci corruptioni: adhuc eñi vt de nudo hoĩe disponebãt: sz tñ multã dilectionẽ demonstrabãt. Beda. Notandũ est autẽ q̃ simplex vnguẽtum fuerit q: ex diuersis aromatib⁹ licentiã cõficiendi nõ haberent. sequitur. Acce. ergo cor. ie. et liga. eũ lintheis cũ aroma. sicut mos est iudeis sepe. Augu. In quo euangelista admonuit in hmõi officijs: q̃ mortuis exhibẽtur morẽ cuiusq̃ gẽtis esse seruandũ. Erat aũt illi⁹ gentis consuetudo: vt mortuoꝝ corpora varijs aromatib⁹ condirẽtur: vt diutius seruarẽtur illesa. Augu. de cõ. euangel. Neq̃ aũt hic ioãnes alijs repugnat. neq̃ etiam illi qui nicodemũ tacuerunt: affirmauerunt a solo ioseph dominum sepultũ: q̃uis solius cõmemoratione fecerint: aut quia illi vna syndone a ioseph inuolutum dixerũt. própterea prohibuerunt intelligi: z alia linthea potuis-

Officiũ funerẽ xp̃i

Mos funeralis.

se afferri a nicodemo et supaddi vt verū narret ioānes: q nō vno litheo sʒ lintheis inuolut' sit: funis ⁊ pter sudariū qđ capiti adhibebat: ⁊ insti tas qb' corpus totū alligatū est: qr oīa de lino erāt: etiā si vna syndō ibi fuit: veracissime dici potuit. Ligauerūt eū lintheis. Linthea quippe generaliter dicūtur q̄ lino texunt. Be. Hinc ecclie ↄsuetudo descēdit: vt corpus dn̄i nō i sericeo auro textio ↄsecret: sʒ in syndone mūda. Chrys. Ex hoc: euitate tpis vigebant: nona ei hora mortuo xp̄o: deinde accedentibus ad pilatū: ⁊ deponētib' xp̄i corpus vespa imminebat: iō ponūt eū in primū monumētū. vnde subdit. Erat au. in lo. vbi cruci. est ortus: et in or. monu. no. in quo non. dū q̄ po. fue. Qđ dispēsatione factū est: ne alterius alicui' q̄ cū eo iaceret estimaretur resurrectio facta esse. Aug. Sicut etiā in marie virginis vtero nemo ante illū: nemo post illū ↄceptus est: ita in hoc monumentū nemo an illū: ⁊ nemo post illū sepult' ē. Theophi. Per hoc etiā q nouū fuit sepulchrum: mystice dat intelligi: q p xp̄i sepulturā oēs inouamur morte corruptiōe destructa. Attende etiā abūdātiā p nobis suscepte paupertatis. Nā q̄ domū in vita nō habuit: post mortē quoq; in alieno sepulchro recondit: ⁊ nudus existēs a ioseph operitur. Sequit. Ibi ergo pter parasce. iude. qr iu. erat monumē. po. ie. August. Acceleratā vult intelligi sepulturā: ne aduesperasceret qn iaʒ pter parasceuē quā ad cenā purā iudei latine vsitatius apud nos vocant facere tale aliquid nō licebat. Chrysost. Propinquū aūt fuit sepulchrū: vt discipuli possent eū facilitate accedere: ⁊ ↄsideratores fieri eoꝝ q̄ euenīebāt pp̄e existente loco: ⁊ vt sepulture testes essent etiaʒ inimici custodiētes sepulchrum: ⁊ vt falsus ostēderet is qui de furto sermo. Be. Mystice autē ioseph interptat apt' p acceptionē boni operis: ad qđ monemur vt corpus dn̄i digne percipere mereamur. Theophil. Nūc etiā quodā modo xp̄s apud auaros mortificat: in paupere famem patiēte. Esto ergo ioseph ⁊ tege christi nuditatē nō semel: sʒ in tuo tumulo spūali ↄsiderādo recondе: cooperi ⁊ immisce myrrhā et aloē amaricātia cōsiderando vocem illam. Ite maledicti in ignem eternū: qua nihil amarius estimo.

Syndonis mysterium.

Sepulchrum xp̄i mysterium.

Tropologica expositio.

Capitulum. xx.

Na autem sabbati maria magdalene venit mane cum adhuc tenebre essent ad monumentū: et vidit lapidem reuolutuʒ a monumento. Cucurrit ergo et venit ad simonē petrum ⁊ ad aliū discipulum quē amabat iesus. et dicit illis. Tulerunt dominū de monumēto: et nescimus vbi posuerunt eum. Exiit ergo petrus et ille alius discipulus: et venerunt ad monumentū. Currebant autem duo simul: et ille alius discipulus precucurrit citius petro: et venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset vidit posita lintheamina: non tamen introiuit. Uenit ergo simon petrus sequens eū: et introiuit in monumentū. Et vidit lintheamina posita et sudarium quod fuerat super caput eius: non cum lintheaminibus positum: sed separatim inuolutum in vnum locum. Tūc ergo introiuit et ille discipulus qui venerat primus ad monumētum: et vidit et credidit. Nōdum enim sciebāt scripturam: quia oportuit eum a mortuis resurgere.

Chrysosto. Quia iam transierat sabbatuʒ: in quo ipediebat a lege:

nõ potuit maria magdalene quief=
cere: sed venit ꝓfundo diluculo con
solationẽ quãdã a loco sepulture in
uenire volens. vñ dicit. Una aũt sab
bati maria magdalene venit mane
cum adhuc tenebre eẽnt ad monu=
mentũ. Augu. de cõ. euã. Uenit q̃dẽ
maria magdalene: sine dubio cete=
ris mulieribus q̃ dño ministrauerant
plurimũ dilectione feruentior: vt nõ
immerito ioãnes solã cõmemoraret
tacitis eis q̃ cũ illa fuerãt: sic alij te
stant. Augu. sup Joan. Una aũt sab
bati est: quẽ iã dñẽ dñicũ ꝓpter dñi
resurrectionẽ mos xpian⁹ appellat:
quẽ mattheus primã sabbati noia=
uit. Beda. Dicit ergo. vna sabbati.
hoc est altera siue pma die post sab=
batũ. Theo. Uel aliter. hebdoma=
de dies iudei sabbatũ noiabãt: vnã
aũt ex sabbati diebus primã: futuri
autẽ seculi exẽplar est hec dies: qm̃
futuri seculi vna dies ẽ nequaq̃ no=
cte interpollata. De⁹ em̃ ibi sol est:
q̃ nunq̃ occidit. In hac igit die dñs
resurrexit incorruptibilitatẽ corpis
assumens. sicut nos in futuro seculo
incorruptione induemur. Augusti.
de con. euan. Qð aũt marcus dicit.
Ualde mane oriẽte iã sole: nõ repu=
gnat ei qð hic dicit. Cũ adhuc tene=
bre essent die quippe surgẽte alique
reliquie tenebrarũ: tanto magis ex
tenuãt: q̃to magis orit lux. Nec sic
accipiẽdũ est qð ait marcus. Ualde
mane orto iã sole: tanq̃ sol ipse iam
videret super terrã: sꝫ potius sicut
dicere solemus eis quibus volum⁹
significare tẽperius aliquid facien=
dũ: orto iã sole dicit id est de ꝓximo
adueniente in has ꝑtes. Grego. in
hom. Cõgrue autẽ dicit. Cũ adhuc
tenebre essent. Maria [illegible] auctorem
omnium quẽ carne viderat: mortuũ q̃=
rebat i monumẽto. ꝛ qꝛ hũc minime
inuenit: furatũ credidit. Adhuc er=
go erant tenebre cũ venit ad monu
mẽtũ sequitur. Et vidit lapidẽ reuo
lutum a monumento. Augu. de con.
euan. Jam ergo factũ erat quod so
lus mattheus cõmemorat de terre=
motu ꝛ lapide reuoluto: cõterritisq̃

custodibus. Chry. Surrexit quidẽ
dominus lapide ꝛ signaculis de se=
pulchro manentibus: qꝛ vero opor=
tebat ꝛ alios certificari aperit mo=
numentũ post resurrectionem: ꝛ ita
credit qð factũ est. hoc deniq̃ et ma
riã mouit. videns em̃ lapidẽ sublatũ
nõ intrauit neq̃ prospexit: sed ad di
scipulos ex multo amore cũ velocita
te cucurrit. Nondũ aũt de resurre=
ctione nouerat aliquid manifestuꝫ:
sed putabat translationem corporis
esse factã. Glo. Et ideo cucurrit nũ
ciare discipulis: vt aut secũ q̃rerẽt
aut secũ dolerent. Et hoc est qð seq̃
tur. Cucurrit ergo: ꝛ venit ad symo
nẽ petrũ ꝛ ad aliũ discipulũ quẽ dili
gebat iesus. Augu. Ita se cõmemo
rare solet q̃ eum diligebat iesus:
qui vtiq̃ oẽs: sed ipsum pre ceteris
ꝛ familiarius diligebat. Sequit. Et
dixit eis. Tulerũt dñm meũ ꝛ nescio
vbi posuerunt eũ. Grego. iij. mora.
hoc aũt dicens totũ ꝓ ꝑte insinuat:
solum quippe corpus domini q̃situ=
ra venerat: ꝛ quasi totũ dñm subla=
tũ deplorat. Augu. Nonnulli autẽ
codices greci etiã habent. Tulerũt
dñm meũ: qð videri dictũ põt ꝓpen
siore charitatis: vel famulatus affe
ctu. Sed hoc in pluribus codicibus
quos in promptu habemus nõ inue
nim⁹. Discipulũ aũt quẽ diligebat
iesus seipsum dicit. nã quippe ita cõ
memorare solet: q̃ euꝫ diligebat ie=
sus qui vtiq̃ oẽs: sed ipsum pre cete
ris ꝛ familiarius diligebat. Chryso.
Euãgelista vo nõ priuauit mulierẽ
hac laude: nec verecundũ existima
uit q̃ ab ea prius addisceret. Audiẽ
tes ergo illi cũ multo studio monu
mento insistunt. Grego. Illi aũt pre
ceteris cucurrerunt: qui pre ceteris
amauerunt: videlicet petrus ꝛ ioan
nes. vñ seq̃t. Exijt ergo petr⁹ ꝛ ali⁹
disci. et venerunt ad monumentum.
Theophi. Sed si queras quõ astan
tibus custodibus venerunt ad mo
numentũ. Rudis questio: quoniam
postq̃ dominus resurrexit ꝛ vna cũ
terremotu affuit angelus in sepul=
chro: recesserunt custodes annunciã

tes phariseis. Augusti. Cum autez
iã dixisset: venerunt ad monumen=
tũ: regressus est vt narraret q̃ño ve
nerunt: atq; ait. Currebãt aũt duo
simul: ⁊ ille alius discipulus ꝓcurrit
citius petro ⁊ venit prior ad monu=
mentũ. vbi ostendit q̄ ipse prior ve=
nerit: sed tanq̃ de alio cũcta narrat.
Chry. Veniẽs aũt cõsiderat lithea=
mina posita. vnde sequit᷑. Et cum se
inclinasset vidit posita lintheamina
nil tñ ipse plus perscrutat᷑: sed desi=
stit. et hoc est q̃ subdit᷑. Non tñ in=
troiuit. Petrus vero vt feruidus in=
troiens: vniuersa inspexit diligẽter
etiam plus vidit. vñ sequit᷑. Venit ẽ
simon petrus. ⁊ intro. in mo. ⁊ vidit
Argu=mẽtũ re surrec=tionis. lin. po. ⁊ sud. q̃ fu. su. ca. eius nõ cũ
lin. po. sed sep. inuol. in vnuz lo. q̃
erat resurrectionis signũ. Neq; eñ
siquidẽ eũ transtulissent: corpus ei⁹
denudassẽt: neq; si furati essent hu
ius rei fuissent solliciti: vt leuarent
sudariũ ⁊ inuoluerẽt: ⁊ ponerent in
vnũ locũ seorsum a lintheaminibus
sed simpliciter vt se habebat susce=
pissent corpus. Iõ eñ ioãnes premi
serat q̃m sepult⁹ est cũ myrrha: q̄ cõ
glutinat corpori lintheamina: vt nõ
decipiaris ab his q̃ dicunt eũ furto
sublatũ esse. Non eñ ita insensat⁹
erat q̃ furaret᷑: vt circa rem supfluaz
tantũ studiũ ꝯsumeret. Post petruz
aũt ⁊ ioãnes introiuit. vñ seq̃t᷑. Tũc
ergo intro. ⁊ ille disci. q̃ vene. pri.
ad mo. ⁊ vidit ⁊ credidit. Augu. Nõ
nulli putant hoc ioãnẽ credidisse: q̄
iesus resurrexerit: s; q̃ seq̃t᷑ hoc nõ
indicat vidit ergo mane monumen
tũ ⁊ credidit q̃ dixerat mulier. naz
sequit᷑. Nondũ eñ scie. scr. q: op. eũ
a mor. resur. Nõ ergo eũ credidit re
surrexisse: quẽ nesciebat oportere
resurgere. q̃ñ aũt ab ipso dño audie
bant q̃uis aptissime diceret᷑: cõsue=
tudine tamẽ audiendi ab illo para
bolas nõ intelligebant: ⁊ aliq̃d aliud
eum significare credebant. Grego.
in home. Hec aũt tã subtilis euange
liste descriptio a mysterijs vacare
credenda nõ est. Per ioãnẽ iuniorẽ
synagoga: per seniorẽ vero petrũ ec

clesia gentiũ designat᷑: q: et si ad dei
cultũ est prior synagoga q̃ ecclesia
gentiũ: ad vsum tamen seculi prior
est multitudo gentiũ q̃ synagoga.
Cucurrerũt autem simul: quia ab
ortus sui tempore vsq; ad occasum
pari ⁊ cõmuni via: ⁊ si nõ pari ⁊ cõ= Allego=ria pul=chra.
muni sensu gẽtilitas cũ synagoga
decucurrit: venit synagoga pri⁹ ad
monumentũ tñ sed minime intrauit
q: legis quidẽ mandata percepit. p
phetias de incarnatione ac passiõe
dominica audiuit: sed credere in
mortuum noluit. Venit autem simõ
petrus et introiuit in monumen=
tũ: q: secuta posterior ecclesia gẽtiũ
christũ iesum ⁊ cognouit carne mor=
tuum ⁊ viuentẽ credidit deum. Su
darium autem capitis domini cum
lintheaminibus nõ inuenitur: quia
caput christi deus: ⁊ diuinitatis incõ
prehensibilia sacramenta ab infir=
mitatis nostre cognitione disiuncta
sunt: eiusq; potentia creature trãscẽ
dit naturam. Non solum autem se
paratim sed inuolutum inueniri di
citur: quia linthei quo inuoluitur:
nec initiuz nec finis aspicit᷑. Celsitu Linth. myste=rium.
do aũt diuinitatis nec cepit esse nec
desinit. Bene autem additur in vno
loco quia in scissura mentiũ deus nõ
est: ⁊ illi eius gratiam habere merẽ
tur qui se abinuicem per sectarum
scandala non diuidũt. Sed quia so
let per sudariũ laborantium sudor
detergi: potest et sudarij nomine in
telligi labor dei. Sudariũ ergo q̃
super caput ei⁹ fuerat: seorsum inue
nitur: quia ipsa redemptoris nostri
passio longe a nostra passione disiũ
cta est: quoniã ipse sine culpa pertu
lit quod nos cum culpa toleramus.
Ipse sp[ont]e morti succũbere voluit
ad quã nos venimus inuiti. Postq̃
antez intrauit petrus: ingressus est
et ioannes: quia in fine mundi ad
redemptoris fidem etiam iudea col
ligetur. Theophilus. Uel aliter. In
tellige petrum actiuum ⁊ promptũ
Joannem vero contemplatiuum et
docilem rerum diuinarum habuisse
peritiam. plerumq; autem preuenit

contēplatiuus noticia et docilitate: sed actiuus instantia feruoris et sedulitate pcedit illius acumē: et prius inspicit diuinum mysterium.

¶ Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipos. Maria aūt stabat ad monumētū foris plorans. Dum ergo fleret inclinauit se et pspexit i monumētū. Et vidit duos angelos in albis sedētes: vnū ad caput: et vnuz ad pedes vbi positū erat corp⁹ iesu. Dicunt ei illi. Mulier quid ploras? Dicit eis. Quia tulerūt dominū meuz: et nescio vbi posuerūt euz. Hec cū dixisset conuersa est retrorsum: et vidit iesum stantē et nō sciebat qr iesus est. Dicit ei iesus. Mulier quid ploras? Quē queris? Illa existimans qr ortulan⁹ esset: dicit ei. Dñe si tu sustulisti eum dicito mihi vbi posuisti eum: et ego euz tollā: dicit ei iesus. Maria. Couersa illa dicit ei. Rabboni: qd dicit magister. Dicit ei ies⁹. Noli me tangere. Nōduz enim ascēdi ad patrē meū. Uade autem ad fratres meos et dic eis. Ascēdo ad patrē meuz et patrē vestrū: deū meuz et deū vestrum. Uenit maria magdalene anūcians discipulis qr vidi dñm et hec dixit mihi.

¶ Gregorius in home. Maria autē magdalene q fuerat in ciuitate peccatrix amādo veritatē lauerat lachrymis maculas criminis: cuius mēte magna vis amoris accenderat: que a monumento domini etiā discipulis recedentibus non recedebat. Dicitur enim. Abie. ergo iterum discipuli ad semetipsos. Augusti. Id est vbi habitabant: et vnde ad monumentum cucurrerant. Uiris autem redeuntibus: infirmiorem sexum in eodē loco fortior figebat affect⁹. vñ sequitur. Maria aūt stabat ad monumentū fo. plo. Augu. de con. euā. Id est añ illū saxei sepulchri locuz: sed tamē intra illud spacium quo iā ingresse fuerant: ortus quippe illic erat. Chryso. Ne mireris autem qr maria amare flebat ad sepulchruz: petrus vero nihil tale passus est. cō passibile enim est muliebre genus et natura flebile. Augustinus. Oculi igitur qui dominū quesierant: et nō inuenerant lachrymis vacabant: amplius dolentes qr fuerit ablatus de monumento qz qr fuerat occisus in ligno: quoniam magistri tanti cui⁹ vita subtracta fuerat nec memoria remanebat. Augustinus de con. euan. Uiderat aūt cū alijs mulieribus angelum sedentem a dextris super lapidem reuolutuz a monumento: ad cuius verba cuz fleret prospexit in monumētum. Chryso. Magnum enim ad mitigationem est monumentum apparens: vide denicqz eam vt plus requiesceret: et inclinantem se et volentem locum videre vbi iacuit corpus. vnde sequitur. Dum ergo fle. incli. se et prospe in monumētum. Gregorius. Amāti enim semel aspexisse non sufficit: quia vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. Augu. Nimiū enim dolebat nec suis nec discipulorū oculis facile putabat esse credendum: an potius diuino instinctu in alo eius effectum est vt prospicere. Grego. Quesiuit eñ corpus et minime inuenit. perseuerauit vt quereret: vñ et cōtigit: vt inueniret: actūqz est vt desideria dilatata crescerent: et crescētia caperēt qd inuenissent. Sancta eñ desideria dilatione crescunt. Si aūt dilatione deficiunt: desideria non fuerunt. Ista itaqz que sic amat: q se ad monumentū quod prospexerat iterum inclinat: videam⁹ quo fructu vis amoris in ea ingeminat opus inquisitionis. Sequitur enim. Et vi. duos ange. in al. seden. vnū ad ca. et vnū ad pe. vbi positū

Angelorū duorū mysterium.

fuerat cor.le. Chryso. Quia eñ non
erat excelsa mulieris mens vt ex su
darijs perciperet resurrectionem:
angelos videt in lecto habitu: vt et
ipsa a passiõe mitigetur. Augusti.
Quid est autem ꝙ vnus ad caput ⁊
alter ad pedes sedebat? an quoniā
qui grece angeli dicūtur: latine sunt
nunciȷ. Isto modo christi euangeliū
velut a capite vsq; ad pedes: ab ini
tio vsq; in finem signabant esse nun
ciandum. Gregorius. Uel ad caput
sedet angelus cū per apostolos p̄=
dicatur: q̄ in p̄cipio erat verbum.
et quasi ab pedes sedet cum dicit.
Uerbum caro factū est. Possumus
etiam per duos angelos duo testa=
mēta agnoscere: que dum pari sen
su incarnatum et mortuum: ac re=
surrexisse dominum nūciant: quasi
testamentum prius ad caput: et te=
stamentum posterius ad pedes se=
det. Chrysostomus. Angeli autem
apparentes nil de resurrectione di=
cunt: sed paulatī in eū qui de resur
rectiõe est intrant sermonem. Quia
enim mulier vltra consuetudinē pre
clarum habitum viderat: ne turbet
audiuit compassionis vocem. vnde
sequitur. Dicunt ei illi: mulier quid
ploras? Angeli lachrymas p̄hibe=
bant: ⁊ futurū quodā modo gaudiū
nunciabant. Ita enim dixerunt.
Quid ploras? ac si dicerent: plorare
noli. Gregori. Ipsa enim sacra elo=
quia q̄ i nos lachrymas amoris ex=
citant easdē lachrymas consolantur
dum nobis redemptoris nostri spe=
ciem repromittūt. Augu. At illa eos
putās iterrogasse nesciētes causas
prodit lachrymarū. vñ sequit. Dicit
eis: quia tulerunt dominū meum.
Dominum suū vocat dñi sui corpus
examine: a toto partem significās.
sicut omnes ꝯfitemur iesum christū
filiū dei sepultū: cū sola eius sepultu

Figurata locutio.

ra sit caro. Sequit. Et nescio vbi po
suerunt eū. Hec erat causa maioris
doloris: quia nesciebat quo iret ad
consolandum dolorem. Chrysosto.
Nondum autem de resurrectione
aliquid nouerat; sed adhuc tran=
lationem imaginabant. Augusti.
de cō. euan. Hic intelligēdi sunt sur
rexisse angeli: vt etiam stantes vi=
derentur sicut lucas eos visos esse
commemorat. Augu. super Jo. Sꝫ
hora iam venerat qua id quod nū=
ciatum quodā modo fuerat ab an=
gelis flere prohibentibus: gaudiuꝫ
succederet flentibus. vnde seqtur.
Hec cum dixisset conuersa est retror
sum. Chrysostomus. Sed quare ad
angelos loquēs et nondum ab eis
aliquid audiens conuertitur retror
sum? Mihi videtur ꝙ hec ea dicen
te: xp̄s post eam apparuit: ⁊ angeli
considerantes dominatorē et figu
ra et inspectione et motu: confestiꝫ
ostenderūt quoniā dominū viderūt:
et hoc est quod mulierem conuerti
retrorsum fecit. Grego. Notandum
etiam ꝙ maria que adhuc de domi
ni resurrectione dubitabat cōuersa
retrorsuꝫ est vt videret iesum: quia
vēꝫ per eandem dubitationem suaꝫ
q̄si tergū in domini faciem miserat
quē resurrexisse minime credebat.
Sed quia amabat et dubitabat: vi
debat et non agnoscebat eum. vnde
sequitur. Et vidit iesū stantē et non
sciebat quia ih̄s esset. Chry. Ange=
lis enim vt dominator apparuit.
mulieri vero nō ita: ne eam ex p̄=
ma visione stupefaceret. non enim
oportebat eam repente ad excelsa
reducere: sed paulatim. Sequitur.
Dicit ei iesus. Mulier q̄d ploras?
quē q̄ris? Grego. Interrogat dolo=
ris causa: vt augeatur desiderium
quatenus cum nominaret quem
quereret: in amorem eius ardenti⁹
estuaret. Chry. Et q̄ in cōi figura
apparuit: estimauit eū ortulanum
esse. vnde sequitur. Illa estimans
q̄ ortulan⁹ eēt: dicit ei. Dñe si tu su
stulisti eum dicito mihi vbi posui=
sti eū vt ego eū tollā. q̄ē: si propter
timorē iudeorū leuasti eū dicito mi
hi: et ego eū accipiā. Theophilus.
Timebat enim ne iudei etiam cor=
pori inseuirent exanimi: et ideo
volebat in alio loco incognito il
lud transponere. Gregorius.

Figu[...] xp̄i r[...] surge[...] tis=

esus, tola- us.

Forsitan autem nec errādo hec mulier errauit que iesum ortulanū credidit: an non ei spiritualiter ortulanus erat qui in eius pectore per amoris sui vim semina virtutum virentia plātabat? Sed quid est ꝙ viso eo quē ortulanum credidit. cui nec dum dixerat quē querebat ait. Domine si tu sustulisti eū? Sed vis amoris hoc agere solet in animo: vt quem ipse semper cogitat: nullum alium credat ignorare. Postꝙ autē eam dñs cōmuni vocabulo appellauit ex sexu: ꝛ agnitus nō est: vocat ex nomine. vnde sequit. Dicit ei iesus. Maria. ac si dicat. Recognosce eum a quo recognosceris. Maria ergo qꝛ vocatur ex nomine recognoscit auctorē: qꝛ ꝛ ipse erat qui querebat exterius: ꝛ ipse q̄ eam interius vt quereret docebat. vnde sequitur. Conuersa illa dicit ei. Rabboni: quod dicit magister. Chry. Sicut enim iudeis qñqꝫ immanifestus erat: ꝛ presens: ita ꝛ loquens cū volebat seipsum notū faciebat. Qualiter aūt conuersa dicit cū christus ad eā loqueret? Mihi videtur ꝙ dicente ea. Ubi posuisti eum: conuersa est ad angelos vt iterrogaret: cur stupefacti essent. Deinde christus vocans eā conuertit eā ad seipsum: ꝛ per vocē manifestum seipsum fecit. Aug. Uel qꝛ prius conuersa corpore qđ non erat putauit: nunc corde cōuersa: quod erat agnouit. Nemo autem calumnietur mulierē ꝙ ortulanū dixerit dñm: et iesum magistrū. ibi enim honorabat hominē a quo beneficium postulabat. hic recolebat doctorem: a quo discernere humana ꝛ diuina discebat. Aliter ergo dū dixit. Sustulerunt dñm meū. aliter autē. Dñe si tu sustulisti eū. Grego. Jam vero ab euangelista non subditur qđ mulier fecit: sed ex eo innuitur qđ audiuit. Sequit. Dicit ei iesus. Noli me tāgere. In his nāqꝫ verbis ostēdit ꝙ maria amplecti voluit eius vestigia quē recognouit. Sed cur tangi non debeat ratio quoqꝫ additur cū subiungit. Nondū enim ascen. ad pa. meū. Augu. Sed si stans in terra non tangitur: sedēs in celo quomodo ab homine tangetur? q̄ certe anteꝙ ascenderet discipulis suis se obtulit tangendum dicens. Palpate ꝛ videte: qꝛ spūs carnem ꝛ ossa non habet: vt lucas testatur. Quis autem tā sit absurdus vt dicat eum a discipulis quidē anteꝙ ascendisset ad patrem se voluisse tāgi: a mulieribus autem noluisse: nisi cum ascendisset ad patrē. Sꝫ legūtur etiā femine post resurrectionem anteꝙ ad patrē ascenderet tetigisse iesum: in quibus erat etiam ipa maria magdalena: narrante mattheo. Aut ergo hoc sic dictū est: vt in illa femina figuraretur ecclesia de gentibus: que in christum non credidit: nisi cū ascendisset ad patrē: aut sic in se credi voluit iesus: hoc est sic se spiritualiter tāgi ꝙ ipse ꝛ pater vnū sunt. Ei quippe in intimis sensibus quodā modo ascendit ad patrē: qui sic in eo profecerit vt patri agnoscat equalem. Quomodo aūt hec nō carnaliter adhuc in eū credebat: quem sicut hominem flebat? Aug. j. de tri. Tactus aūt tanꝙ finē facit notōis. Ideoqꝫ nolebat in eo esse finē intenti cordis i'se: vt hoc quod videbatur tm̄modo putaret. Chry. Uel aliter. Uolebat hec mulier adhuc cum christo esse: sicut ꝛ āte passionē: ꝛ pre gaudio nihil magnū excogitabat: ꝙuis caro xpi multo melior fctā fuerit resurgēdo. Ab hac ḡ itelligētia eā abducens dixit. Noli me tāgere: vt cū multa reuerentia ei loquatur. vnde nec discipulis apparet de reliquo cū eis conuersans: vt reuerenti⁹ ei attēdant dicens. Nondū enim ascēdi. ostendit quoniā illuc properat et festinat. Eum autem qui illuc debet abire: ꝛ non vltra cum hominib⁹ conuersari non oportebat cum eadē videre mente qua ꝛ ante. ꝛ hoc manifestat consequenter dicēs. Uade autē ad fra. meos ꝛ dic eis. Ascen. ad pa. me. ꝛ pa. ve. deū meū ꝛ deū ve. Hyla. xi. de tri. Inter ceteras impietates suas etiam hoc dicto dñi vir solēt heretici: vt per id ꝙ pater eius pater

Christ⁹ quomodo tāgit

Heretici arguũt.

eorum est: ⁊ deus eius deus eorũ est in natura dei non sit: sed in forma dei manens formã serui assumpsit. Et cum hoc ad homines in serui forma christus iesus loquatur non ambigitur quin pater sibi vt ceteris sit ex ea parte qua homo est: ⁊ deus sibi vt cũctis sit ex ea natura qua seruus est. Deniq3 hunc eundẽ sermonẽ excepit dicens. Uade ad fratres meos. Fratres autez ex carne sunt deo. Ceterum vnigenitus deus sine fratribus est. Aug. Uel aliter. Nõ ait patrem nostrum: sed patrem meum ⁊ patrẽ vestrum. aliter ergo meũ: aliter vestrum. natura meũ: gratia vestrum. Neq3 dixit deum nostrum: sz deum meũ: sub quo ego homo. ⁊ deũ vestrum: inter quos ⁊ ipsum mediator sum. Aug. de con. euan. Tunc ergo egressa est a monumento: hoc est ab illo loco vbi erat orti spaciũ ante lapidez effossum. ⁊ cũ illa alie quas sm marcũ inuaserat tremor ⁊ pauor ⁊ nemini. s. aliorũ quicq3 dicebant. vnde et hic dicitur. Uenit maria magdalene annuncians discipulis: quia vidi dominum: ⁊ hec dixit mihi. Grego. Ecce humani generis culpa ibi absconditur vnde processit. qr enim in paradiso mulier viro propinauit mortem: a sepulchro mulier viris annunciauit vitam: ⁊ dicta sui viuificatoris narrat: que mortiferi serpẽtis vba narrauerat.

Concordia litteralis.

Aug. de con. euan. Cum autem cum alijs veniret: tunc sm mattheum. occurrit illis iesus dicẽs. Auete. Sic ergo colligimus angelorum collocutionem bis numero eas habuisse veniẽtes ad monumẽtum: ⁊ etiam ipsius domini. semel. s. quando maria ortulanum putauit: ⁊ iterum cũ eis occurrit in via vt eas repetitione firmaret. ⁊ sic venit maria magdalene annuncians discipulis: non solum ipsa sed ⁊ alie quas lucas cõmemorat. Beda. Mystice aũt maria que interpretatur domina illuminata: illuminatrix: seu stella maris: significat ecclesiam que magdalena. i. turrita dicitur. nam magdalon grece: latine turris dicitur: propter illud quod dicitur in psalmo. Factus est mihi turris fortitudinis. In eo autem q̃ hec mulier discipulis christum resurrexisse nunciauit: omnes monentur: maxime quibus est cõmissum predicandi officium: vt si quid eis celitus reuelatum fuerit: studiose proximis propinent.

¶ Cum ergo sero esset die illo vna sabbatorum ⁊ fores essent clause vbi erant discipuli cõgregati propter metum iudeorũ: venit iesus ⁊ stetit ĩ medio ⁊ dixit eis. Pax vobis. Et cum hoc dixisset ostendit eis manus ⁊ latus. Gauisi sunt ergo discipuli viso domino. Dixit ergo eis iterũ. Pax vobis. Sicut misit me pater: ⁊ ego mitto vos. Hec cũ dixisset insufflauit: ⁊ dixit eis. Accipite spiritum sanctũ. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: ⁊ quorum retinueritis retenta sunt. Thomas autẽ vnus ex duodecim qui dicit dydimus non erat cum eis quando venit iesus. Dixerũt ergo ei alij discipuli. Uidimus dominum. Ille autem dixit eis. Nisi videro in manibus eius fixurã clauorum ⁊ mittam digitũ meũ in loco clauorũ: ⁊ mittam manum meam in latus eius non credam.

¶ Chry. Audientes discipuli qđ maria annunciauit consequens erat vt aut discrederent: aut credentes dolerent: quoniã eos non reputauit dignos sua visione. Hec igitur recogitantes: neq3 per vnam diem dimisit pertransire: sed ex eo q̃ sciebant iam suscitatum esse: videre sitientibus ⁊ timidis existentibus cum sero factum esset ipsis assistit. vnde dicit. Cum ergo se. eẽt die illa vna sabba. ⁊ fo. essent clause: vbi erant disci. cõ.

propter me. in. Beda. In hoc infirmitas apostolorum monstratur: qui foribus clausis intus congregati resident propter timorem iudeorum: quorum metu fuerant prius dispersi. Uenit iesus et stetit in medio. Ideo autem sero apparuit: quia consequens erat tunc maxime eos timidos esse. Theophi⁹. Uel quia prestolabatur vt omnes conuenirent. Ostijs vero clausis: vt ostendat quia eodem modo resurrexit adiacente lapide super monumentum. Aug. in s. pas. Nonnulli autem de hac re ita mouentur: vt pene periclitentur afferentes contra miracula diuina preiudicia ratiocinationum suarum. Sic enim disputant. Si corpus erat: si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno. Quomodo per ostia clausa intrare potuit? Si comprehendis modum non est miraculum. vbi deficit ratio: ibi est fidei edificatio. Augusti. sup Jo. Moli quidem corporis vbi diuinitas erat ostia clausa non obstiterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit quo nascente virginitas matris inuiolata permansit? Chry. Sed mirabile est qualiter phantasma eum non estimarunt: sed hoc fuit: quia mulier preueniens in eis multam fidem operata est. Sed et ipse per visum manifestum se eis ostendit: et voce eorum fluctuantem mentem firmauit. vnde sequitur. Et dixit eis. Pax vobis. i. ne tumultuemini. In quo etiam commemorat verbum quod ante crucem dixerat. Pacem meam do vobis: et rursus. In me pacem habebitis. Grego. Et quia ad illud corpus quod videri poterat fides intuentium dubitabat: ostendit eis protinus manus et latus. vnde sequitur. Et cum hoc dixisset ostendit eis manus et latus. Claui enim manus fixerant: lancea latus aperuerat. Ibi ad dubitantium corda sananda vulnerum sunt seruata vestigia. Chry. Et quia ante crucem eis dixerat. Iterum videbo vos et gaudebit cor vestrum. hoc opere impletur. vnde sequitur. Gauisi sunt discipuli viso domino. Augustinus. xij. de ci. dei. Claritas qua iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum in christi corpore cum resurrexit ab oculis discipulorum potius abscondita fuisse quam defuisse credenda est. non enim eam ferret humanus atque infirmus aspect⁹ quando ille a suis ita deberet attendi vt posset agnosci. Chrysostomus. Uniuersa autem hec eos ad fidem certissimam inducebant quia vero prelium inexpugnabile habebant ad iudeos: rursus eis pacem annunciat. vnde sequitur. Dixit eis ergo iterum. Pax vobis. Beda. Iteratio confirmatio est. siue ideo repetit quia gemina est virtus charitatis. vel quia ipse est qui fecit vtraque vnum. Chrysostomus. Simul quoque demonstrat crucis efficaciam per quam soluit omnia tristia et contulit omnia bona: et hoc est pax. Mulieribus autem supra annunciatum est gaudium: quia in tristitijs illud genus erat: et hanc susceperat maledictionem dicente domino. In dolore paries. Quia ergo vniuersa prohibentia sunt destructa et directa sunt omnia de reliquo subdit. Sicut misit me pater: et ego mitto vos. Grego. Pater quidem filium misit qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit. Itaque dicitur. Sicut misit me pater: et ego mitto vos. i. ea charitate vos diligo: cum inter scandalum persecutorum mitto qua me charitate pater diligit quem venire ad tolerandas passiones fecit. Augu. Equalem autem patri filium nouimus: sed hic verba mediatoris agnoscimus. Medium quippe se ostendit dicendo. Ille me: et ego vos. Chry. Sic igitur eleuauit eorum animum et ab his que facta sunt et a dignitate mittentis et non ad hunc deprecatio ad patrem fit: sed sua auctoritate dat eis virtutem. vnde sequitur. Hec cum dixisset insufflauit et dixit eis. Acci. spiritum sanctum. Augu. xj. de tri. Flatus ergo ille corporeus substantia spiritussancti non fuit: sed demonstratio per congruam significationem non tantum a patre: sed etiam a filio procedere spiritumsanctum.

Quis enim dementissimus diceret alium fuisse spiritum quem sufflā do dedit: et alium quē post ascensionem suam misit? Grego. Cur autē prius in terra discipulis datur: postmodū de celo mittit: nisi quia duo sunt precepta charitatis dilectio. vez dei et dilectio proximi? in terra datur spūs: vt diligatur proximus. ex celo datur spiritus vt diligatur de⁹. sicut ergo vna est charitas et duo precepta: ita vnus est spiritus et duo data: prius a consistente domino in terra. postmodū datur ex celo: quia proximi amore discitur qualiter perueniri debeat ad amorem dei. Chry. Quidaz autem dicunt quoniam non spiritū dedit sed aptos eos ad susceptionez spiritus per insufflationem constituit. Si enim angelū videns daniel excessum mentis passus est quid ineffabilē illā gratiā suscipientes passi essent nisi discipulos suos premis⁹ instruxisset? Nequaquam autem quis peccabit dicens tunc suscepisse eos quandā potestatem: spiritualis gratie: non vt mortuos suscitent et miracula faciant: sed vt dimittant peccata. vnde sequitur. Quorū remi. pec. remit. eis: et quo. retinu. reten. sunt eis. Aug. Ecclesie charitas que per spiritumsanctum diffunditur in cordibus nostris participum suorū peccata dimittit. eorum autem qui non sunt ei⁹ participes tenet. Ideo postquam dixit. Accipite spiritumsanctum. continuo de peccatorum remissione et retentione subiecit. Grego. Sciendum vero est quod hi qui prius spiritū sanctum habuerunt: vt ipsi innocentes viuerent: et in predicatione quibusdam prodessent: idcirco hunc post resurrectionem domini patenter acceperunt: vt prodesse nō paucis: sed pluribus possent. Liber ergo intuerí: illi discipuli ad tāta onera humilitatis vocati ad quantum culmen glorie sint producti. Ecce non solum de seipsis securi fiunt: sed etiam principatum superni iudicij sortiuntur vt vice dei quibusdaz peccata retineāt quibusdā vero relaxēt: horū nūc in ecclesia epi locū tenēt: et soluēdi ac ligādi auctoritatem suscipiunt: qui gradus regiminis sortiuntur. Grandis honor: sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est vt qui nescit tenere moderamina vite sue iudex fiat vite aliene. Chrysostomus. Sacerdos enim etsi propriam bene dispensauerit vitam. aliorum vero non cum diligentia curaz habuerit: cum perniciosis in gehennam vadit. Scientes igitur periculi magnitudinem: multam tribuite eis deuotionem: et etiam si non valde nobiles fuerint. nō autem iustum est ab his qui in principatu subijciuntur iudicari: et si vita eorum fuerit valde detractabilis: in nullo ledens in his que sunt eis commissa a deo. nō enim sacerdos: sed neque āgelus aut archangelus operari aliquid pōt in his que sunt data a deo. Sed pater et filius et spiritussanct⁹ omnia dispēsant. Sacerdos autem suam linguā et manum tribuit. non enim iustum esset vt propter alterius malitiā circa symbola nostre salutis ledi eos qui ad fidem veniunt. Omnibus autem discipulis congregatis solus Thomas deficiebat a dispersione. que iā facta erat. vnde dicitur Thomas autem vnus ex duodecim qui dicitur dydimus non erat cum eis quādo venit Iesus. Alcuinus. Didimus grece: latine geminus: propter dubium cor in credendo: Thomas abyssus. quia altitudinem diuinitatis certa fide penetrauit. Gregorius. Non autem casu gestum est vt electus ille discipulis tūc deesset. Egit nanque miro modo superna clementia vt discipulus dubitans dum in magistro suo vulnera palparet carnis: in nobis vulnera sanaret infidelitatis. Pl⁹ eū nobis infidelitas thome ad fidē quam fides credentiū discipulorū profuit. quia dū ille ad fidē palpādo reducitur: nostra mēs omni dubitatione postposita in fide solidatur. Beda. Queri autē pōt quare hic euangelista tunc thomā defuisse dicat: cū lucas scribat quod duo disci

Ratio afflatus aposto= lorum.

Mone facer talis

puli eūtes in Emaus reuersi in hierusalem inuenerunt vndecim congregatos: sed datur intelligi quoddam fuisse interuallū quod ad horam thomas egressus sit: et iesus veniens in medio eorū stetit. Chry. Sicut autē simpl'r et qualitercunqꝫ credere facilitatis est ita multū inuestigare est grossissime mētis: et ꝓpter hoc thomas accusat. Ap'lis ei dicentib⁹: q̄m vidim⁹ dn̄m: non credidit: non tantū illis discredens: sed rem putans impossibilez esse. vnde sequitur. Dixerūt ergo ei alij discipuli vidimus dominū. Ille āt dixit eis. Nisi vid ro in manibus eius fixuram clauorum: et mittā digitum meū in locum clauorum: et mittā manuz meam in latus eius non credam. Alijs eniz grossior existens eā que est per sensum grossissimum scꝫ tactum querebat fidem: et neqꝫ oculis credebat. vnde nō suffecit ei dicere. Nisi videro: sed addidit. Et misero digitum ꝛc.

¶ Et post dies octo iterum erāt discipuli ei⁹ intus et thomas cū eis. Uenit iesus ianuis clausis et stetit in medio ꝛ dixit eis. Pax vobis. Deinde dicit thome. Infer digitū tuuz huc: et vide man⁹ meas: et affer manuz tuam: et mitte in latus meū: et noli esse incredulus sed fidelis. Respondit thomas et dixit. Dominus meus ꝛ deus me⁹. Dicit ei iesus. Qꝛ vidisti me thoma credidisti: beati qui nō viderunt et crediderunt. Multa quidem et alia signa fecit iesus in conspectu discipulorū suorum que non sunt scripta i libro hoc. Hec autem scripta sunt vt credatis: qꝛ iesus est filius dei: et vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

¶ Chryso. Considera dominatoris clementiam qualiter ꝛ pro vna aīa ostendit seipsum vulnera habentez ꝛ accedit vt saluet vnū ꝛ nimirū discipuli annunciātes digni erant fide ꝛ ipse ꝓmittens. Sed tamē quia solus thomas quesiuit neqꝫ hoc eū priuauit xp̄s. no āūt statim ei apparet: sed post dies octo: vt in medio a discipulis admonit⁹ accēdat i maius desideriū et fidelior fieret in futurū. vnde dicit. Et post dies octo iterū erāt discipuli eius int⁹ et thomas cum eis. Uenit iesus ianuis clausis: et stetit in medio: et dixit. Pax vobis. Augu. inser. pas. Queris a me dicis: si per ostia clausa intrauit: vbi est corporis modus? et ego respondeo: si super mare ambulauit: vbi est corporis pondus: sꝫ fecit illud dominus tanq̄ dn̄s: nunquid igitur qꝛ resurrexit destitit eē dn̄s? Chry. astat itaqꝫ iesus et non expectat a thoma interrogari: sed vt ostendat quoniā cū loquebat̄ ad cōdiscipulos aderat: eisdē verbis vsus est. Et primo quidem increpat vel improperat. vnde sequit̄. Deinde dicit thome: infer digitum tuuz huc: et vide manus meas: et affer manū tuā: et mitte in latus meum. Secūdo āūt erudit dicens. Et noli esse incredulus sꝫ fidelis. vide quoniā infidelitatis erat ambiguitas: ātēq̄ spiritū sanctū acciperent. postea autē non: sed firmi erāt de reliquo. Dignū āūt est querere qualiter corpus incorruptibile typos habebat clauorū: sed ne tumultueris. ꝯdescēsionis enim erat vt discerent: quoniaz ipse erat qui crucifixus fuerat. Augu. de symbolo. Posset autem si vellet de corpore suscitato et clarificato oēs maculā cuiuslꝫ cicatricis abstergere: sꝫ sciebat quare cicatrices in suo corꝑe seruaret. sicut ei demōstrauit thome nō credēti nisi tāgeret et videret: ita etiā inimicis suis vulnera demonstraturus est sua: non ꝙ eis dicat sicut thome. Quia vidisti credidisti: sed vt conuincēs eos veritas dicant. Ecce hominem quem crucifixistis videtis vulnera que infixistis: agnoscitis latus quod

Clementia xp̄i notat̄.

Stigmatum christi ratio:

qđ pupugistis:quoniam per vos ⁊
propter vos apertum est nec th in
terevoluistis. Augu.xxij.de ciui.
dei. Nescio aūt quomodo etiaꝫ sic
afficimur amore martyrū beatorū
vt velimus in illo regno in eorum
corporibus videre vulnerū cicatri=
ces que pro christi nomine pertule=
runt:⁊ fortasse videbimus.non em̄
deformitas in eis:ſꝫ dignitas erit:
⁊ quedam q̄uis in corpore nō cor=
poris sed virtutis pulchritudo ful=
gebit.nec ideo tamē si aliqua mar
tyribus amputata ablata sunt mē
bra:sine ipsis membris in resurre
ctione erunt mortuorum: quibꝰ di=
ctum est. Capillꝰ capitis vestri nō
peribit. Sꝫ si hoc decebit in illo no
uo seculo:vt indicia gloriosorū vul
nerum in illa immortali carne cer
nantur vbi membra vt presciderен
tur percussa vel secta sunt ibi cica=
trices maneant:sed tamen eisdem
membris redditis non perditis ap
parebunt. Quāuis igitur omnia q̄
acciderant corpori vitia tunc non
erunt.non sunt tamen appellanda
vitia:sed virtutis indicia. Grego.
in homel. Palpandā autem carnē
dominus prebuit quam clausis ia
nuis introduxit:qua in re duo mi=
ra ⁊ iuxta humanam rationem val
de sibi contraria ostendit: duꝫ post
resurrectionem corpus suum ⁊ incor
ruptibile:⁊ tamen palpabile demō
strauit. Nam et corrumpi necesse ē
quod palpatur:et palpari non po
test quod non corrumpitur.et incor
ruptibilem ergo se et palpabilem
demonstrauit vt profecto post resur
rectionem esse ostenderetur corpꝰ
suum et eiusdem nature et alterꝰ
glorie. Grego.xiiij.moral. Corpus
etiam nostrum in illa resurrectiōis
gloria erit quidem subtile per effe
ctum spiritalis potentie:sed palpa
bile per veritatem nature.non au=
tem sicut euticius scripsit impalpa
bile:et ventis aereq; subtiliꝰ. Au=
gu. Uidebat autem thomas tange
batq; hoīem: et confitebat deū quē
nō videbat neq; tāgebat:ſꝫ per h̄ qđ

Mira= cula cor pis xp̄i gliosi.

videbat atq; tangebat.illud iā re=
mota dubitatione credebat. vnde
sequitur. Respondit thomas et di=
xit ei. Dominꝰ meus et deus meꝰ.
Theophi. Qui prius infidelis fue=
rat post lateris tactuꝫ optimum se
theologum ostendit. Nam duplicē
naturam vnicamq; hypostasiꝫ chri
sti edisseruit.dicendo enim. Domi
nus meus humanam naturam. di
cendo vero deus meus:diuinaꝫ cō=
fessus est:et vnum et eundem deuꝫ
et dominum. Sequitur. Dicit ei Ie
sus. Quia vidisti me credidisti. Aug.
Nō ait tetigisti me:ſꝫ vidisti me q̄m
generalis quodam modo est sēsus
visus.naꝫ et per quattuor alios sen
sus nominari solet velut cum dici=
mus. Audi et vide q̄ȝ bene sonet:ol
fac:et vide q̄ȝ bene oleat:gusta et vi
de q̄ȝ bene sapiat:tange et vide q̄ȝ
bene caleat. vnde et hic dominus
dicit. Infer dig. tuū huc et vide ma
nus meas. Quid aliud ait q̄ȝ tan=
ge et vide:nec tamen ille oculos
habebat in digito:ergo siue intuē=
do siue etiam tangendo hoc ait.
Quia vidi.me credidisti. Q̄uis di=
ci possit non ausum fuisse discipu=
lum tangere:cum se offerret ille tā
gendum. Grego. Sed cum apostolꝰ
dicat fides est substantia speranda
rum rerum argumentum non ap=
parentium: profecto liquet: quia
que apparent iam fidem non ha=
bent: sed agnitionem. Dum er=
go vidit thomas: et palpauit cur
ei dicitur. Quia vidisti me credidi
sti. Sed aliud vidit:aliud credidit.
hominem vidit:et deum confessus
est. Letificat autem valde quod se
quitur. Beati qui non viderūt et cre
diderunt. In qua sententia nos spe
cialiter significati sumus:qui eum
quem carne non vidimus mente re
tinemus.si tamen fidem nostram
operibus sequimur. Ille enim vere
credit qui exercet operando quod
credit. Augu. Preteriti autem tem
poris vsus est verbis tanq̄ȝ ille qui
id quod erat futurum in sua noue
rat predestinatione iam factum.

precesserat. Itē q: subiūxerat. Un⁹
mili. lancea la. eius ape. ad hoc ptī
net alterū testimoniū qḋ subdit di=
cens. Et iterū alia scriptura dicit.
Uide. in quē transfi. vbi ꝑmissus est
xp̄s in ea qua crucifixus ē carne fu=
turus. hiero. Hoc autē testimoniū
sumptū est de zacharia.

¶ Post hec autē rogauit pila=
tum ioseph ab arimathia eo ꝙ
eēt discipulus iesu: occultus au
tem propter metum iudeorū: vt
tolleret corpus iesu. Et permi=
sit pilat⁹. Uenit ergo et tulit cor
pus iesu. Uenit autē et nicode=
mus qui venerat ad iesum no=
cte primū ferens mixturā myr=
rhe et aloes quasi libras centū.
Acceperunt ergo corpus iesu:
et ligauerunt eum lintheis cū
aromatib⁹: sicut mos est iudeis
sepelire. Erat autē in loco vbi
crucifixus est ort⁹: et in orto mo
numentū nouū: in quo nondū
quisq̄ positus erat. Ibi ergo ꝓ
pter parasceuē iudeorum quia
iuxta erat monumētum posue=
runt iesum.

¶ Chryso. Estimās ioseph extinctū
esse iudeorū furorē christo crucifixo:
cū fiducia accessit vt deponendū fu=
nus ꝓcuraret. vn̄ dicit̄. Post hec au.
rog. pi. io. ab arimathia. Beda. Ari
mathia ipsa ē ramatha ciuitas hel
cane et samuelis. Celitus aūt ꝓui=
sum est vt eēt diues: vt ad ꝓsidē pos
set accedere: ꝛ vt eēt iustus: vt corp⁹
dn̄i accipe mereret̄. vn̄ sequit̄. Ut tol
leret cor. ie. eo ꝙ eēt disc. ie. Chrys.
Non ex. xij. sed ex septua[gi]nta: qm̄
nullus ex. xij. accesserit. Et si timo=
re iudeorū ꝗs ꝓ causa assumpserit:
hic eodē detinebat̄ timore. vn̄ dicit̄.
occul. autē ꝓpter metū iudeoꝝ. Sꝫ
valde insignis erat: ꝛ pilato notus.
vnde ꝛ gratiā accepit: ꝛ hoc est quod
subditur. Et permi. pila. Et sepelit
de reliquo: nō vt cōdemnatū: sed vt

magnū quēdā ꝛ mirabilē. vn̄ subdi
tur. Ue. ergo ꝛ tu. cor. ie. August. de
con. euā. In extremo em̄ illo officio
funeri exhibendo minus curauit a
iudeis: q̄uis soleret in dn̄o audien=
do eoꝝ inimicitias deuitare. Beda.
Sedata em̄ vtcunq̄ eoꝝ seuitia: eo Offi͞m fu
ꝙ se aduersus xp̄m ꝓualuisse gau= ner͞s xp̄i
debant: corpus christi petijt: quoniā
non videbat̄ causa discipulatus: sed
pietatis venisse: vt funeri officiū im
penderet: qḋ hoīes non solū bonis:
sed etiā malis solent impēdere. Ad
iungitur aūt ei et nicodem⁹. vn̄ seq̄
tur. Ue. au. et nico. qui ve. ad ie. no.
pri. fe. mixtu. myr. ꝛ aloes q̄si li. cen.
August. Non ita distinguēdū est: vt
dicamus primū ferēs mixturā myr
rhe: sed vt qḋ dictū est primū ad su
periorē sensū pertineat. Uenerat
enim ad iesum nicodemus nocte pri
mū: qḋ idē ioānes narrauit in prio
ribus euāgelij sui partibus. hic er=
go intelligendū est ad iesum nō tūc
solum: sed tunc primū venisse nicode
mū: venisse aūt postea vt fieret au=
diendo discipul⁹. Chrys. Ferunt au
tem pigmēta q̄ maxime corp⁹ apta
sunt: q̄ plurimū cōseruare: ꝛ nō per
mittere cito subijci corruptioni: ad=
huc em̄ vt de nudo hoīe disponebāt:
sꝫ tn̄ multā dilectionē demōstrabāt.
Beda. Notandū est autē ꝙ simplex
vnguētum fuerit q: ex diuersis aro
matib⁹ licentiā cōficiendi nō habe=
rent. sequitur. Acce. ergo cor. ie. et li
ga. eū lintheis cū aroma. sicut mos
est iudeis sepe. Augu. In quo euan Mos fu
gelista admonuit in hm̄ōi officijs: q̄ neralis.
mortuis exhibētur morē cuiusq̄ gē
tis esse seruandū. Erat aūt illi⁹ gen
tis consuetudo: vt mortuoꝝ corpora
varijs aromatib⁹ condirētur: vt diu
tius seruarētur illesa. Augu. de cō.
euanget. Neq̄ aūt hic ioānes alijs
repugnat. neq̄ etiam illi qui nicode
mū tacuerunt: affirmauerunt a so
lo ioseph dominum sepultū: q̄uis
solius cōmemorationē fecerint: aut
quia illi vna syndone a ioseph inuo
lutum dixerūt. propterea prohibue
runt intelligi: ꝛ alia linthea potuis=

se afferri a nicodemo et supaddi vt verũ narret ioãnes:q̃ nõ vno litheo sʒ lintheis inuolut⁹ sit:ꝗnis ⁊ ꝓpter sudariũ qđ capiti adhibebať:⁊ insti tas qb⁹ corpus totũ alligatũ est: q2 oĩa de lino erãt:etiã si vna syndõ ibi fuit:veracissime dici potuit. Ligauerũt eũ lintheis. Linthea q̃ppe generaliter dicũ tur q̃ lino texunť. Be. Hinc eccl'ie ɔsuetudo descẽdit: vt corpus dñi nõ i sericio: ⁊ auro tertio ɔsecreť: sʒ in syndone mũda. Chrys. Ob breuitatem tp̃is vigebanť: nona et hora mortuo xp̃o: deinde accedentibus ad pilatũ: ⁊ depõnẽtib⁹ xp̃i corpus vespa imminebat: iõ ponũt euʒ in primũ monumẽtũ. vnde subdiť. Erat au. in lo. vbi cruci. est ortus: et in or. monu. no. in quo non. dũꝗ po. fue. Qđ dispẽsatione factũ est: ne alterius alicui⁹ q̃ cũ eo iaceret estimaretur resurrectio facta esse. Aug. Sicut etiã in marie virginis vtero nemo ante illũ: nemo post illũ ɔceptus est: ita in hoc monumentũ nemo añ illũ: ⁊ nemo post illũ sepult⁹ ẽ. Theophi. Per hoc etiã q̃ nouũ fuit sepulchrum: mystice dať intelligi: q̃ p̃ xp̃i sepulturã oẽs inouamur morte corruptiõe destructa. Attende etiã abũdãtiã ꝓ nobis susceptę pauptatis. Nã q̃ domũ in vita nõ habuit: post morteʒ quoꝗ in alieno sepulchro recondiť: ⁊ nudus existẽs a ioseph operitur. Sequiť. Ibi ergo ꝓpter parasce. iude. q2 iu. erat monumẽ. po. ie. August. Acceleratã vult intelligi sepulturã: ne aduesperasceret qñ iaʒ ꝓpter parasceuẽ quã ad cenã purã iudei latine vsitatius apud nos vocant facere tale aliquid nõ licebat. Chrysost. Propinquũ aũt fuit sepulchrũ: vt discipuli possent cũ facilitate accedere: ⁊ ɔsideratores fieri eorꝫ q̃ eueniebãt ꝓpe existente loco: ⁊ vt sepulture testes essent etiaʒ inimici custodiẽtes sepulchrum: ⁊ vt falsus ostẽdereť is qui de furto sermo. Be. Mystice autẽ ioseph interp̃tať ap⁹ p̃ acceptionẽ boni operis: ad qđ monemur vt corpus dñi digne percipere mereamur. Theophil. Nũc etiã quodã modo xp̃s apud auaros mortificať: in paupere famem patiẽte. Esto ergo ioseph ⁊ tege christi nuditatẽ nõ semel: sʒ in tuo tumulo sp̃ũali ɔsiderãdo reconde: cooperi ⁊ immisce myrrhã et aloẽ amaricãtia cõsiderando vocem illam. Ite maledicti in ignem eternũ: qua nihil amarius estimo.

Syndonis mysteriuʒ.

Sepulchrum xp̃i mysterium.

Tropologica expositio.

Capitulum. xx.

Na autem sabbati maria magdalene venit mane cuʒ adhuc tenebre essent ad monumentũ: et vidit lapidem reuolutuʒ a monumento. Cucurrit ergo et venit ad simonẽ petrum ⁊ ad aliũ discipulum quẽ amabat iesus. et dicit illis. Tulerunt dominũ de monumẽto: et nescimus vbi posuerunt eum. Exiit ergo petrus et ille alius discipulus: et venerunt ad monumentũ. Currebant autem duo simul: et ille alius discipulus precucurrit citius petro: et venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset vidit posita lintheamina: non tamen introiuit. Uenit ergo simon petrus sequens eũ: et introiuit in monumentũ. Et vidit lintheamina posita et sudarium quod fuerat super caput eius: non cum lintheaminibus positum: sed separatim inuolutum in vnum locum. Tũc ergo introiuit et ille discipulus qui venerat primus ad monumẽtum: et vidit et credidit. Nõdum enim sciebãt scripturam: quia oportuit eum a mortuis resurgere.

Chrysosto. Quia iam transierat sabbatuʒ: in quo ip̃ediebať a lege:

nõ potuit maria magdalene quies=
cere: sed venit pfundo diluculo con
solationẽ quãdã a loco sepulture in
uenire volens. vñ dicitᷣ. Una aũt sab
bati maria magdalene venit mane
cum adhuc tenebre eẽnt ad monu=
mentũ. Augu. de cõ. euã. Uenit q̃dẽ
maria magdalene: sine dubio cete=
ris mulieribus q̃ dño ministrauerant
Magdalene feruor. plurimũ dilectione feruentior: vt nõ
immerito ioãnes solã cõmemoraret
tacitis eis q̃ cũ illa fuerãt: sicᷣ aliũ te
stantᷣ. Augu. sup Joan. Una aũt sab
bati est: quẽ iã dñĩ dñicũ pꝑter dñi
resurrectionẽ mos xpian⁹ appellat:
quẽ mattheus primã sabbati nola=
uit. Beda. Dicitᷣ ergo. vna sabbati.
hoc est altera siue pma die post sab=
batũ. Theo. Uel aliter. Hebdoma=
de dies iudei sabbatũ noiabãt: vnã
aũt ex sabbati diebus primã: futuri
autẽ seculi exẽplar est hec dies: qm̃
futuri seculi vna dies ẽ nequaq̃ no=
cte interpollata. De⁹ em̃ ibi sol est:
q̃ nunq̃ occidit. In hac igitᷣ die dñs
resurrexit incorruptibilitatẽ corpis
assumens. sicut nos in futuro seculo
incorruptione induemur. Augusti.
de con. euan. Qđ aũt marcus dicit.
Ualde mane oriẽte iã sole: nõ repu=
gnat ei qđ hic dicitᷣ. Cũ adhuc tene=
bre essent die quippe surgẽte alique
reliquie tenebrarũ: tanto magis ex
tenuãtᷣ: q̃to magis oritᷣ lux. Nec sic
accipiẽdũ est qđ ait marcus. Ualde
mane orto iã sole: tanq̃ sol ipse, iam
videretᷣ super terrã: s3 potius sicut
dicere solemus eis quibus volum⁹
significare tẽperius aliquid facien=
dũ: orto iã sole dicitᷣ id est de primo
aduenïente in has ptes. Grego. in
hom. Cõgrue autẽ dicitᷣ. Cũ adhuc
tenebre essent. Maria eñ auctorem
oium quẽ carne viderat mortuũ q̃=
rebat i monumẽto. et qr hũc minime
inuenit: furatũ credidit. Adhuc er=
go erant tenebre cũ venit ad monu
mẽtũ sequitur. Et vidit lapidẽ reuo
lutum a monumento. Augu. de con.
euan. Jam ergo factũ erat quod so
lus mattheus cõmemorat de terre=
motu et lapide reuoluto: cõterritisq̃

custodibus. Chry. Surrexit quidẽ
dominus lapide et signaculis de se=
pulchro manentibus: qr vero opor=
tebat et alios certificari aperitᷣ mo=
numentũ post resurrectionem: et ita
creditᷣ qđ factũ est. hoc deniq̃ et ma
riã mouit. vidẽs em̃ lapidẽ sublatũ
nõ intrauit neq̃ prospexit: sed ad di
scipulos ex multo amore cũ velocita
te cucurrit. Nondũ aũt de resurre=
ctione nouerat aliquid manifestũ:
sed putabat translationem corporis
esse factã. Glo. Et ideo cucurrit nũ
ciare discipulis: vt aut secũ q̃rerẽt
aut secũ dolerent. Et hoc est qđ seq̃
tur. Cucurrit ergo: et venit ad symo
nẽ petrũ et ad aliũ discipulũ quẽ dili
gebat iesus. Augu. Ita se cõmemo
rare solet q̃ eum diligebat iesus:
qui vtiq̃ oẽs: sed ipsum pre ceteris
et familiarius diligebat. Sequitᷣ. Et
dixit eis. Tulerũt dñm meũ et nescio
vbi posuerunt eũ. Grego. iiij. mora.
Hoc aũt dicens totũ ꝓ pte insinuat:
solum quippe corpus domini q̃sitũ=
ra venerat: et quasi totũ dñm subla=
tũ deplorat. Augu. Nonnulli autẽ
codices greci etiã habent. Tulerũt
dñm meũ: qđ videri dictũ põt ꝓpen
siore charitatis: vel famulatus affe
ctu. Sed hoc in pluribus codicibus
quos in promptu habemus nõ inue
nim⁹. Discipulũ aũt quẽ diligebat
iesus seipsum dicit. nã quippe ita cõ
memorare solet: q̃ eũ diligebat ie=
sus qui vtiq̃ oẽs: sed ipsum pre cete
ris et familiarius diligebat. Chryso.
Euãgelista non priuauit mulierẽ
hac laude: nec verecundũ existima
uit q̃ ab ea prius addisceret. Audiẽ
tes ergo illi cũ multo studio monu
mento insistunt. Grego. Illi aũt pre
ceteris cucurrerunt: qui pre ceteris
amauerunt: videlicet petrus et ioan
nes. vñ seqᷣ. Exijt ergo petrus et ille ali⁹
disci. et venerunt ad monumentum.
Theophi. Sed si queras q̃uo astan
tibus custodibus venerunt ad mo
numentũ. Rudis questio: quoniam
postq̃ dominus resurrexit et vna cũ
terremotu affuit angelus in sepul=
chro: recesserunt custodes annunciã

tes pharifeis. Augusti. Cum autez
iā dixisset: venerunt ad monumen=
tū: regressus est vt narraret quō ve
nerunt: atq; ait. Currebāt aūt duo
simul: ⁊ ille alius discipulus pcurrit
citius petro ⁊ venit prior ad monu=
mentū. vbi ostendit q̄ ipse prior ve=
nerit: sed tanq̄ de alio cūcta narrat.
Chry. Ueniēs aūt cōsiderat lithea=
mina posita. vnde sequit̄. Et cum se
inclinasset vidit posita lintheamina
nil tñ ipse plus perscrutat̄: sed desi=
stit. et hoc est qd̄ subdit̄. Non tñ in=
troiuit. Petrus vero vt feruidus in=
troiens: vniuersa inspexit diligēter
et amplius vidit. vñ sequit̄. Uenit ḡ
simon petrus. ⁊ intro. in mo. ⁊ vidit
Argumētū resurrectionis. lin. po. ⁊ sud. qd̄ fu. su. ca. eius nō cū
lin. po. sed sep. inuol. in vnuz lo. qd̄
erat resurrectionis signū. Neq; eñ
siquidē eū transtulissent: corpus ei⁹
denudassēt: neq; si furati essent hu
ius rei fuissent solliciti: vt leuarent
sudariū ⁊ inuoluerēt: ⁊ ponerent in
vnū locū seorsum a lintheaminibus
sed simpliciter vt se habebat susce=
pissent corpus. Jō eñ ioānes premi
serat qm̄ sepult⁹ est cū myrrha: q̄ cō
glutinat corpori lintheamina: vt nō
decipiaris ab his q̄ dicunt eū furto
sublatū esse. Non eñ ita insensat⁹
erāt q̄ furaret̄: vt circa rem supfluaz
tantū studiū ꝯsumeret. Post petruz
aūt ⁊ ioānes introiuit. vñ seq̄t̄. Tūc
ergo intro. ⁊ ille disci. q̄ vene. pri.
ad mo. ⁊ vidit ⁊ credidit. Augu. Nō
nulli putant hoc ioānē credidisse: q̄
iesus resurrexerit: sz qd̄ seq̄t̄ hoc nō
indicat vidit ergo mane monumen
tū ⁊ credidit qd̄ dixerat mulier. naz
sequit̄. Nondū eñ scie. scr. q̄ op. eū
a mor. resur. Nō ergo eū credidit re
surrexisse: quē nesciebat oportere
resurgere. qm̄ aūt ab ipso dño audie
bant q̄uis aptissime diceret̄: cōsue=
tudine tamē audiendi ab illo para
bolas nō intelligebant: ⁊ aliq̄d aliō
eum significare credebant. Grego.
in home. Hec aūt tā subtilis euange
liste descriptio a mysterijs vacare
credenda nō est. Per ioānē iuniorē
synagoga: per seniorē vero petrū ec=
clesia gentiū designat̄: que si ad dei
cultū est prior synagoga q̄ ecclesia
gentiū: ad vsum tamen seculi prior
est multitudo gentiū q̄ synagoga.
Cucurrerūt autem simul: quia ab Al ria che
ortus sui tempore vsq; ad occasum
pari ⁊ cōmuni via: ⁊ si nō pari ⁊ cō=
muni sensu gētilitas cū synagoga
decucurrit: venit synagoga pri⁹ ad
monumentū tū sed minime intrauit
q: legis quidē mandata percepit. p
phetias de incarnatione ac passiōe
dominica audiuit: sed credere in
mortuum noluit. Uenit autem simō
petrus et introiuit in monumen=
tū: q: secuta posterior ecclesia gētiū
christū iesum ⁊ cognouit carne mor=
tuum ⁊ viuentē credidit deum. Su
darium autem capitis domini cum
lintheaminibus nō inuenitur: quia
caput christi deus ⁊ diuinitatis incō
prehensibilia sacramenta ab infir=
mitatis nostre cognitione disiuncta
sunt: eiusq; potentia creature trāscē
dit naturam. Non solum autem se
paratim sed inuolutum inueniri di
citur: quia linthei quo inuoluitur:
nec initiuz nec finis aspicit̄. Celsitu Li my ri
do aūt diuinitatis nec cepit esse nec
desinit. Bene autem additur in vno
loco quia in scissura mentiū deus nō
est: ⁊ illi eius gratiam habere merē
tur qui se abinuicem per sectarum
scandala non diuidūt. Sed quia so
let per sudariū laborantium sudor
detergi: potest et sudarij nomine in
telligi labor dei. Sudariū ergo qd̄
super caput ei⁹ fuerat: seorsum inue
nitur: quia ipsa redemptoris nostri
passio longe a nostra passione disiū
cta est: quoniā ipse sine culpa pertu
lit quod nos cum culpa toleramus.
Ipse sp[on]te morti succūbere voluit
ad quā nos venimus inuiti. Postq̄
autez intrauit petrus: ingressus est
et ioannes: quia in fine mundi ad
redemptoris fidem etiam iudea col
ligetur. Theophilus. Uel aliter. In
tellige petrum actiuum ⁊ promptū
Joannem vero contemplatiuum et
docilem rerum diuinarum habuisse
peritiam. plerumq; autem preuenit

contēplatiuus noticia et docilitate: sed actiuus instantia feruoris et sedulitate p̄cedit illius acumē: et p̄us inspicit diuinum mysterium.

¶ Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos. Maria aūt stabat ad monumētū foris plorans. Dum ergo fleret inclinauit se et p̄spexit i monumētū. Et vidit duos angelos in albis sedētes: vnū ad caput: et vnū ad pedes vbi positū erat corp⁹ iesu. Dicunt ei illi. Mulier quid ploras? Dicit eis. Quia tulerūt dominū meū: et nescio vbi posuerūt eū. Hec cū dixisset conuersa est retrorsum: et vidit iesum stantē et nō sciebat q̄i iesus est. Dicit ei iesus. Mulier quid ploras? Quē queris? Illa existimans q̄i ortulan⁹ esset: dicit ei. Dn̄e si tu sustulisti eum dicito mihi vbi posuisti eum: et ego eū tollā: dicit ei iesus. Maria. Cōuersa illa dicit ei. Rabboni: q̄d dicit magister. Dicit ei ies⁹. Noli me tangere. Nōdū enim ascēdi ad patrē meū. Uade autem ad fratres meos et dic eis. Ascēdo ad patrē meū et patrē vestrū: deū meū et deū vestrum. Uenit maria magdalene ānūcians discipulis q̄i vidi dn̄m et h̄ dixit mihi.

¶ Gregorius in home. Maria autē magdalene q̄ fuerat in ciuitate peccatrix amādo vitatē lauerat lachrymis maculas criminis: cuius mētē magna vis amoris accenderat: que a monumento domini etiā discipulis recedentibus non recedebat. Dicitur enim. Abie. ergo iterum discipuli ad semetipsos. Augusti. Id est vbi habitabant: et vnde ad monumentum cucurrerant. Uiris autem redeuntibus: infirmiorem sexum in eodē loco fortior figebat affect⁹. vn̄ sequitur. Maria aūt stabat ad monumentū fo. plo. Augu. de con. euā. Id est ān illū saxei sepulchri locū: sed tamē intra illud spacium quo iā ingresse fuerant: ortus quippe illic erat. Chryso. Ne mireris autem q̄ maria amare flebat ad sepulchrū: petrus vero nihil tale passus est. cō passibile enim est muliebre genus et natura flebile. Augustinus. Oculi igitur qui dominū quesierant: et nō inuenerant lachrymis vacabant: amplius dolentes q̄ fuerit ablatus de monumento q̄ q̄ fuerat occisus in ligno: quoniam magistri tanti cui⁹ vita subtracta fuerat nec memoria remanebat. Augustinus de con. euan. Uiderat aūt cū alijs mulieribus angelum sedentem a dextris super lapidem reuolutū a monumento: ad cuius verba cū fleret prospexit in monumētum. Chryso. Magnum enim ad mitigationem est monumentum apparens: vide denicq̄ eam vt plus requiesceret: et inclinantem se et volentem locum videre vbi iacuit corpus. vnde sequitur. Dum ergo fle. incli. se et prospe in monumētum. Gregorius. Amāti enim semel aspexisse non sufficit: quia vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. Augu. Nimiū enim dolebat nec suis nec discipulorū oculis facile putabat esse credendum: an potius diuino instinctu in alo eius effectum est vt prospicere. Grego. Quesiuit eñ corpus et minime inuenit. perseuerauit vt quereret: vñ et cōtigit: vt inueniret: actūq̄ est vt desideria dilatata crescerent: et crescētia causarēt q̄d inuenissent. Sancta eñ desideria dilatione crescunt. Si aūt dilatione deficiunt: desideria non fuerunt. Ista itaq̄ que sic amat: q̄ se ad monumentū quod prosperat iterum inclinat: videam⁹ quo fructu vis amoris in ea ingeminat opus inquisitionis. Sequitur enim. Et vi. duos ange. in al. seden. vnū ad ca. et vnū ad pe. vbi positū

Angelorũ duorũ mysterium.

fuerat cor.ie. Chryso. Quia eñ non erat excelsa mulieris mens vt ex su darijs perciperet resurrectionem: angelos videt in lecto habitu: vt et ipsa a passiõe mitigetur. Augusti. Quid est autem ꝙ vnus ad caput ⁊ alter ad pedes sedebat? an quoniã qui grece angeli dicũtur: latine sunt nuncij. Isto modo christi euangeliũ velut a capite vsq ad pedes: ab initio vsq in finem signabant esse nunciandum. Gregorius. Uel ad caput sedet angelus cuz per apostolos p̄dicatur: q: in pricipio erat verbum. et quasi ab pedes sedet cum dicit. Uerbum caro factuz est. Possumus etiam per duos angelos duo testamẽta agnoscere: que dum pari sensu incarnatum et mortuum: ac resurrexisse dominum nũciant: quasi testamentum prius ad caput: et testamentum posterius ad pedes sedet. Chrysostomus. Angeli autem apparentes nil de resurrectione dicunt: sed paulatĩ in euz qui de resurrectiõe est intrant sermonem. Quia enim mulier vltra consuetudinẽ preclarum habitum viderat: ne turbet audiuit compassionis vocem. vnde sequitur. Dicunt ei illi: mulier quid ploras? Angeli lachrymas p̄hibebant: ⁊ futurũ quodã modo gaudiũ nunciabant. Ita enim dixerunt. Quid ploras? ac si dicerent: plorare noli. Gregorii. Ipsa enim sacra eloquia q̄ i nos lachrymas amoris excitant easdẽ lachrymas consolantur dum nobis redemptoris nostri speciem repromittũt. Augu. At illa eos putãs iterrogasse nesciẽtes causas prodit lachrymarũ. vñ sequit. Dicit eis: quia tulerunt dominũ meum. Dominum suũ vocat dñi sui corpus examine: a toto partem significãs. sicut omnes ꝯfitemur iesum christũ filiũ dei sepultũ: cũ sola eius sepultura sit caro. Sequit. Et nescio vbi posuerunt eũ. Hec erat causa maioris doloris: quia nesciebat quo iret ad consolandum dolorem. Chrysosto. Nondum autem de resurrectione aliquid nouerat; sed adhuc translationem imaginabant. Augusti. de cõ. euan. Hic intelligẽdi sunt surrexisse angeli: vt etiam stantes viderentur sicut lucas eos visos esse commemorat. Augu. super Jo. Sz hora iam venerat qua id quod nũciatum quodã modo fuerat ab angelis flere prohibentibus: gaudiuz succederet flentibus. vnde seqtur. Hec cum dixisset conuersa est retrorsum. Chrysostomus. Sed quare ad angelos loquẽs et nondum ab eis aliquid audiens conuertitur retrorsum? Mihi videtur ꝙ hec ea dicente: xp̄s post eam apparuit: ⁊ angeli considerantes dominatorez et figura et inspectione et motu: confestiz ostenderũt quoniã dominũ viderũt: et hoc est quod mulierem conuerti retrorsum fecit. Grego. Notandum etiam ꝙ maria que adhuc de domini resurrectione dubitabat cõuersa retrorsuz est vt videret iesum: quia vez per eandem dubitationem suaz q̄si tergũ in domini faciem miserat quẽ resurrexisse minime credebat. Sed quia amabat et dubitabat: videbat et non agnoscebat eum. vnde sequitur. Et vidit iesũ stantẽ et non sciebat quia ih̄s esset. Chry. Angelis enim vt dominator apparuit. mulieri vero non ita: ne eam ex p̄ma visione stupefaceret. non enim oportebat eam repente ad excelsa reducere: sed paulatim. Sequitur. Dicit ei iesus. Mulier q̄d ploras? quẽ q̄ris? Grego. Interrogat doloris causa: vt augeatur desiderium quatenus cum nominaret quem quereret: in amorem eius ardentius estuaret. Chry. Et q: in cõi figura apparuit: estimauit eũ ortulanum esse. vnde sequitur. Illa estimans q: ortulanus eẽt: dicit ei. Dñe si tu sustulisti eum dicito mihi vbi posuisti eũ vt ego eũ tollã. q.d. si propter timorẽ iudeorũ leuasti eũ dicito mihi: et ego eũ accipiã. Theophilus. Timebat enim ne iudei etiam corpori insevirent exanimi: et ideo volebat in alio loco incognito illud transponere. Gregorius.

Figurata locutio.

Forsitan autem nec errādo hec mu-
lier errauit que iesum ortulanū cre-
didit: an non ei spiritualiter ortu-
lanus erat qui in eius pectore per
amoris sui vim semina virtutum vi
rentia plātabat. Sed quid est q vi
so eo quē ortulanum credidit. cui
nec dum dixerat quē querebat ait.
Domine si tu sustulisti eū. Sed vis
amoris hoc agere solet in animo: vt
quem ipse semper cogitat: nullum
alium credat ignorare. Postq̄ autē
eam dñs cōmuni vocabulo appella-
uit ex sexu: et agnitus nō est: vocat ex
nomine. vnde sequit. Dicit ei iesus.
Maria. ac si dicat. Recognosce eum
a quo recognosceris. Maria ergo
q vocatur ex nomine recognoscit au
ctorē: q et ipse erat qui querebat ex-
terius: et ipse q eam interius vt que
reret docebat. vnde sequitur. Conuer
sa illa dicit ei. Rabboni: quod dicit
magister. Chry. Sicut enim iudeis
qn̄q immanifestus erat: et presens:
ita et loquens cū volebat seipsum no
tū faciebat. Qualiter aūt conuersa
dicit cū christus ad eā loqueret? Mi
hi videtur q dicente ea. Ubi posui-
sti eum: conuersa est ad angelos vt
interrogaret: cur stupefacti essent de
inde christus vocans eā conuertit eā
ad seipsum: et per vocē manifestum
seipsum fecit. Aug. Uel q prius con
uersa corpore qd non erat putauit:
nunc corde cōuersa: quod erat agno
uit. Nemo autem calumnietur mu
lierē q ortulanum dixerit dñm: et ie-
sum magistrū. ibi eñ honorabat ho
minē a quo beneficium postulabat.
hic recolebat doctorem: a quo discer
nere humana et diuina discebat. Ali
ter ergo dū dixit. Sustulerunt dñm
meū. aliter autē. Dñe si tu sustulisti
eū. Grego. Jam vero ab euangelista
non subditur qd mulier fecit: sed ex
eo innuitur qd audiuit. Sequit. Di
cit ei iesus. Noli me tāgere. In his
nāq verbis ostēdit q maria ample
cti voluit eius vestigia quē recogno
uit. Sed cur tangi non debeat ratio
quoq additur cū subiungit. Nondū
enim ascen. ad pa. meū. Augu. Sed
si stans in terra non tangitur: sedēs
in celo quomodo ab homine tange-
tur? q certe anteq̄ ascenderet disci-
pulis suis se obtulit tangendum di-
cens. Palpate et videte: q spūs car
nem et ossa non habet: vt lucas testa-
tur. Quis autem tā sit absurdus vt — Christus quomodo tāgit
dicat eum a discipulis quidē an' eq̄
ascendisset ad patrem se voluisse tā
gi: a mulieribus autem noluisse: ni-
si cum ascendisset ad patrē. Sz legū
tur etiā femine post resurrectionem
anteq̄ ad patrē ascenderet tetigisse
iesum: in quibus erat etiam ipa ma
ria magdalena: narrante mattheo.
Aut ergo hoc sic dictū est: vt in illa
femina figuraretur ecclesia de gen
tibus: que in christum non credidit:
nisi cū ascendisset ad patrē: aut sic
in se credi voluit iesus: hoc est sic se
spiritualiter tāgi q ipse et pater vnū
sunt. Ei quippe in intimis sensibus
quodā modo ascendit ad patrē: qui
sic in eo profecerit vt patri agnoscat
equalem. Quomodo aūt hec nō car
naliter adhuc in eū credebat: quem
sicut hominem flebat. Aug. i. de tri.
Tactus aūt tanq̄ finē facit notionis.
Ideo q nolebat in eo esse finē inten
ti cordis in se: vt hoc quod videbatur
tm̄modo putaret. Chry. Uel aliter.
Uolebat hec mulier adhuc cum chri
sto esse: sicut et āte passionē: et pre gau
dio nihil magnū excogitabat: q̄uis
caro xpi multo melior fctā fuerit re-
surgēdo. Ab hac ĝ itelligētia eā ab-
ducens dixit. Noli me tāgere: vt cū
multa reuerentia ei loquatur. vnde
nec discipulis apparet de reliquo cū
eis conuersans: vt reuerenti' ei attē
dant dicens. Nondū enim ascēdit.
ostendit quoniā illuc properat et fe
stinat. Eum autem qui illuc debet
abire: et non vltra cum hominib' con
uersari non oportebat cum eādē vi
dere mente qua et ante. et hoc manife
stat consequenter dicēs. Uade autē
ad fra. meos et dic eis. Ascen. ad pa.
me. et pa. ve. deū meū et deū ve. Hyla.
xi. de tri. Inter ceteras impietates
suas etiam hoc dicto dñi vti solēt he
retici: vt per id q pater eius pater

eorum est: et deus eius deus eorū est in natura dei non sit: sed in forma dei manens formā serui assumpsit. Et cum hoc ad homines in serui forma christus iesus loquatur non ambigitur quin pater sibi vt ceteris sit ex ea parte qua homo est: et deus sibi vt cūctis sit ex ea natura qua seruus est. Deniqz hunc eundē sermonē excepit dicens. Uade ad fratres meos. Fratres autē ex carne sunt deo. Ceterum vnigenitus deus sine fratribus est. Aug. Uel aliter. Nō ait patrem nostrum: sed patrem meum et patrē vestrum. aliter ergo meū: aliter vestrum. natura meū: gratia vestrum. Neqz dixit deum nostrum: sz deum meū: sub quo ego homo. et deū vestrum: inter quos et ipsum mediator sum. Aug. de con. euan. Tunc ergo egressa est a monumento: hoc est ab illo loco vbi erat orti spaciū ante lapidē effossum. et cū illa alie quas sm marcū inuaserat tremor et pauor et nemini. s. aliorū quicqz dicebant. vnde et hic dicitur. Uenit maria magdalene annuncians discipulis: quia vidi dominum: et hec dixit mihi. Grego. Ecce humani generis culpa ibi absconditur vnde processit. qr enim in paradiso mulier viro propinauit mortem: a sepulchro mulier viris annunciauit vitam: et dicta sui viuificatoris narrat: que mortiferi serpētis vba narrauerat. Aug. de con. euan. Cum autem cum alijs veniret: tunc sm mattheum. occurrit illis iesus dicēs. Auete. Sic ergo colligimus angelorum collocutionem bis numero eas habuisse venientes ad monumētum: et etiam ipsius domini. semel. s. quando maria ortulanum putauit: et iterum cū eis occurrit in via vt eas repetitione firmaret. et sic venit maria magdalene annuncians discipulis: non solum ipsa sed et alie quas lucas cōmemorat. Beda. Mystice autē maria que interpretatur domina illuminata: illuminatrix: seu stella maris: significat ecclesiam que magdalena. i. turrita dicitur. nam magdalon grece: latine turris dicitur: propter illud quod dicitur in psalmo. Factus est mihi turris fortitudinis. In eo autem qd hec mulier discipulis christum resurrexisse nunciauit: omnes monentur: maxime quibus est cōmissum predicandi officium: vt siquid eis celitus reuelatum fuerit: studiose proximis propinent.

Heretici arguūt.

Concordia litteralis.

¶ Cum ergo sero esset die illo vna sabbatorum et fores essent clause vbi erant discipuli cōgregati propter metum iudeorum: venit iesus et stetit in medio et dixit eis. Pax vobis. Et cum hoc dixisset ostendit eis manus et latus. Gauisi sunt ergo discipuli viso domino. Dixit ergo eis iterum. Pax vobis. Sicut misit me pater: et ego mitto vos. Hec cū dixisset insufflauit: et dixit eis. Accipite spiritum sanctū. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: et quorum retinueritis retenta sunt. Thomas autē vnus ex duodecim qui dicit dydimus non erat cum eis quando venit iesus. Dixerūt ergo ei alij discipuli. Uidimus dominum. Ille autem dixit eis. Nisi videro in manibus eius fixurā clauorum et mittam digitū meū in loco clauorum: et mittam manum meam in latus eius non credam.

¶ Chry. Audientes discipuli qd maria annunciauit consequens erat vt aut discrederent: aut credentes dolerent: quoniā eos non reputauit dignos sua visione. Hec igitur recogitantes: neqz per vnam diem dimisit pertransire: sed ex eo qd sciebant iam suscitatum esse: videre sitientibus et timidis existentibus cum sero factum esset ipsis astitit. vnde dicit. Cum ergo se. eēt die illa vna sabba. et fo. essent clause: vbi erant disci. cō.

Apostolorum infirmitas.

ppter me. in. Beda. In hoc infirmitas apostolorum monstratur: qui foribus clausis intus congregati resident propter timorez iudeorum: quorũ metu fuerant prius dispersi. Uenit iesus ꝛ stetit in medio. Ideo aũt sero apparuit: quia cõsequens erat tũc maxime eos timidos esse. Theophi⁹. Uel quia prestolabatur vt omnes conuenirent. Ostijs vero clausis: vt ostẽdat quia eodem modo resurrexit adiacente lapide super monumentum. Aug. in s. pas. Nonnulli autem de hac re ita mouentur: vt pene periclitentur afferentes cõtra miracula diuina preiudicia ratiocinationum suarum. Sic enim disputant. Si corpus erat: si hoc surrexit de sepulchro quod pepẽdit in ligno. Quomodo per ostia clausa intrare potuit? Si comprehendis modũ nõ est miraculum. vbi deficit ratio: ibi est fidei edificatio. Augusti. sup Jo. Moli quidez corporis vbi diuinitas erat ostia clausa non obstiterũt. Ille quippe nõ eis apertis intrare potuit quo nascẽte virginitas matris inuiolata permansit. Chry. Sed mirabile est qualiter phantasma eum non estimarunt: sed hoc fuit: qꝛ mulier preueniens in eis multam fidez operata est. Sed ꝛ ipse per visuz manifestum se eis ostendit: ꝛ voce eorũ fluctuantem mentem firmauit. vñ sequitur. Et dixit eis. Pax vobis. i. ne tumultuemini. In quo etiam cõmemorat verbum quod ante crucem dixerat. Pacem meam do vobis: ꝛ rursus. In me pacez habebitis. Grego. Et quia ad illud corpus quod videri poterat fides intuentium dubitabat: ostendit eis protinus manus et latus. vnde sequitur. Et cum hoc dixisset ostendit eis manus ꝛ latus. Claui enim manus fixerant: lancea latus aperuerat. Ibi ad dubitantiũ corda sananda vulnerum sunt seruata vestigia. Chry. Et quia ante crucem eis dixerat. Iterum videbo vos ꝛ gaudebit cor vestrum. hoc ope impletur. vnde sequitur. Gauisi sunt discipuli viso domino. Augustinus.

Aqua corporis.

xij. de ci. dei. Claritas qua iusti fulgebũt sicut sol in regno patris eorũ in christi corpore cum resurrexit ab oculis discipulorum potius abscondita fuisse ꝙ defuisse credenda est. non enim eam ferret humanus atque infirmus aspect⁹ quando ille a suis ita deberet attẽdi vt posset agnosci. Chrysostomus. Uniuersa autez hec eos ad fidez certissimam inducebãt quia vero prelium inexpugnabile habebant ad iudeos: rursus eis pacem annũciat. vnde sequitur. Dixit eis ergo iterum. Pax vobis. Beda. Iteratio confirmatio est. siue ideo repetit qꝛ gemina est virtus charitatis. vel qꝛ ipse est ꝙ fecit vtraque vnũ. Chrysostomus. Simul quoque demõstrat crucis efficaciã per quaz soluit omnia tristia ꝛ cõtulit omnia bona: ꝛ hoc est pax. Mulieribus autem supra annunciatum est gaudiuz: qꝛ in tristitia illud genus erat: ꝛ hãc suscepit maledictionem dicente domino. In dolore paries. Quia ergo vniuersa prohibentia sunt destructa et directa sunt omnia de reliquo subdit. Sicut misit me pater: ꝛ ego mitto vos. Grego. Pater quidem filiuz misit qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit. Itaque dicitur. Sicut misit me pater: ꝛ ego mitto vos. i. ea charitate vos diligo: cum inter scandalum persecutoruz mitto qua me charitate pater diligit quem venire ad tolerandas passiones fecit. Augu. Equalem autem patri filium nouimus: sꝫ hic verba mediatoris agnoscimus. Mediũ quippe se ostendit dicẽdo. Ille me: ꝛ ego vos. Chry. Sic igitur eleuauit eorum animum ꝛ ab his que facta sunt ꝛ a dignitate mittentis ꝛ nõ adhuc deprecatio ad patrez fit: sed sua auctoritate dat eis virtutem. vnde sequitur. Hec cum dixisset insufflauit ꝛ dixit eis. Acci. spiritumsanctũ. Augu. xv. de tri. Flatus ergo ille corporeus substantia spiritussancti non fuit: sed demonstratio per congruã significationem nõ tantum a patre: sed etiã a filio ꝓcedere spũmsanctuz. Flatus qualis fuerit.

Quis enim dementissimus diceret alium fuisse spiritum quem sufflãs dedit: et alium quẽ post ascensionem suam misit? Grego. Cur autẽ prius in terra discipulis datur: postmodũ de celo mittit: nisi quia duo sunt precepta charitatis dilectio. vez dei et dilectio proximi? in terra datur spiritus: vt diligatur proximus. ex celo datur spiritus vt diligatur deus. sicut ergo vna est charitas et duo precepta: ita vnus est spiritus et duo data: prius a consistente domino in terra. postmodũ datur ex celo: quia proximi amore discitur qualiter perueniri debeat ad amorem dei. Chry. Quidaz autem dicunt quoniam non spiritũ dedit sed aptos eos ad susceptionez spiritus per insufflationem constituit. Si enim angelũ videns daniel excessum mentis passus est quid ineffabilẽ illã gratiã suscipientes passi essent nisi discipulos suos primitus instruxisset? Nequaquam autem quis peccabit dicens tunc suscepisse eos quandã potestatem: spiritualis gratie: non vt mortuos suscitent et miracula faciant: sed vt dimittant peccata. vnde sequitur. Quorũ remi. pec. remit. eis: et quo. retinu. reten. sunt eis. Aug. Ecclesie charitas que per spiritumsanctum diffunditur in cordibus nostris participum suorum peccata dimittit. eorum autem qui non sunt eius participes tenet. Ideo postquam dixit. Accipite spiritumsanctum. continuo de peccatorum remissione et retentione subiecit. Grego. Sciendum vero est quod hi qui prius spiritũ sanctum habuerunt: vt ipsi innocentes viuerent: et in predicatione quibusdam prodessent: idcirco hunc post resurrectionem domini patenter acceperunt: vt prodesse nõ paucis: sed pluribus possent. Liber ergo intueri: illi discipuli ad tãta onera humilitatis vocati ad quantum culmen glorie sint producti. Ecce non solum de seipsis securi fiunt: sed etiam principatum superni iudicij sortiuntur vt vice dei quibusdaz peccata retineãt quibusdã vero relaxẽt: horum nũc in ecclesia epi locũ tenẽt: et soluẽdi ac ligãdi auctoritatem suscipiunt: qui gradus regiminis sortiuntur. Grandis honor: sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est vt qui nescit tenere moderamina vite sue iudex fiat vite aliene. Chrysostomus. Sacerdos enim etsi propriam bene dispensauerit vitam. aliorum vero non cum diligentia curaz habuerit: cum perniciosis in gehennam vadit. Scientes igitur periculi magnitudinem: multam tribuite eis deuotionem: et etiam si non valde nobiles fuerint. nõ autem iustum est ab his qui in principatu subijciuntur iudicari: et si vita eorum fuerit valde detractabilis: in nullo ledens in his que sunt eis commissa a deo. nõ enim sacerdos: sed neque ãgelus aut archangelus operari aliquid põt in his que sunt data a deo. Sed pater et filius et spiritussanctus omnia dispẽsant. Sacerdos autem suam linguã et manum tribuit. non enim iustum esset vt propter alterius malitiã circa symbola nostre salutis ledi eos qui ad fidem veniunt. Omnibus autem discipulis congregatis solus Thomas deficiebat a dispersione. que iã facta erat. vnde dicitur Thomas autem vnus ex duodecim qui dicitur dydimus non erat cum eis quãdo venit Jesus. Alcuinus. Didimus grece: latine geminus: propter dubium cor in credendo: Thomas abyssus. quia altitudinem diuinitatis certa fide penetrauit. Gregorius. Non autem casu gestum est vt electus ille discipulis tũc deesset. Egit namque miro modo superna clementia vt discipulus dubitando dum in magistro suo vulnera palparet carnis: in nobis vulnera sanaret infidelitatis. Plus enim nobis infidelitas thome ad fidẽ quam fides credẽtiũ discipulorum profuit. quia dum ille ad fidẽ palpãdo reducitur: nostra mẽs omni dubitatione postposita in fide solidatur. Beda. Queri autem potest quare hic euangelista tunc thomã defuisse dicat: cũ lucas scribat quod duo disci

Ratio afflatus apostolorum.

Honor sacerdotalis.

puli eūtes in Emaus reuersi.in hie
rusalem inuenerunt vndecim con=
gregatos:̸ sed datur intelligi quod
dam fuisse interuallū quod ad ho=
ram thomas egressus sit: et iesus
veniens in medio eorū stetit. Chry.
Sicut autē simplr et qualitercunqꝫ
credere facilitatis est ita multū in=
uestigare est grossissime mētis: et ꝓ
pter hoc thomas accusat. Aplis ei
dicentibꝰ: qm̄ vidimꝰ dn̄m: non cre=
didit: non tantuz illis discredens:
q̄tum rē putans impossibilez esse.
vnde sequitur. Dixerūt ergo ei alij
discipuli vidimus dominū. Ille āt
dixit eis. Nisi vid ro in manibus
eius fixuram clauorum: et mittā di
gitum meū in locum clauorum: et
mittā manuz meam in latus eius
non credam. Alijs eniz grossior exi
stens eā que est per sensum grossis
simum scꝫ tactum querebat fidem:
et neqꝫ oculis credebat. vnde nō suf
fecit ei dicere. Nisi videro: sed addi
dit. Et misero digitum ⁊c.

¶ Et post dies octo iterū erāt
discipuli eiꝰ intus et thomas
cū eis. Venit iesus ianuis clau
sis et stetit in medio ⁊ dixit eis.
Pax vobis. Deinde dicit tho=
me. Infer digitū tuuz huc: et vi
de manꝰ meas: et affer manuz
tuam: et mitte in latus meū: et
noli esse icredulus sed fidelis.
Respondit thomas et dixit.
Dominus meus ⁊ deus meꝰ.
Dicit ei iesus. Qz vidisti me
thoma credidisti: beati qui nō
viderunt et crediderunt. Mul
ta quidem et alia signa fecit ie
sus in conspectu discipulorū
suorum que non sunt scripta i
libro hoc. Hec autem scripta
sunt vt credatis: qꝛ iesus est fi
lius dei: et vt credentes vitam
habeatis in nomine eius.

¶ Chryso. Considera dominatoris
clementiam qualiter ⁊ pro vna aīa
ostendit seipsum vulnera habentē Clementia xp̄i notat.
⁊ accedit vt saluet vnū ⁊ nimirū di
scipuli annunciātes digni erant fi=
de ⁊ ipse ꝓmittens. Sed tamē quia
solus thomas quesiuit neqꝫ hoc eū
priuauit xp̄s. nō aūt statim ei appa
ret: sed post dies octo: vt in medio
a discipulis admonitꝰ accēdat i ma
ius desideriū et fidelior fieret in fu
turū. vnde dicit. Et post dies octo
iterū erāt discipuli eius intꝰ et tho
mas cum eis. Venit iesus ianuis
clausis: et stetit in medio: et dixit.
Pax vobis. Augu. in ser. pas. Que
ris a me dicis: si per ostia clausa
intrauit: vbi est corporis modus:̸
et ego respondeo: si super mare am
bulauit: vbi est corporis pondus: sꝫ
fecit illud dominus tanqꝫ dn̄s: nun
quid igitur qꝛ resurrexit destitit eē
dn̄s:̸ Chry. astat itaqꝫ iesus et non
expectat a thoma interrogari: sed
vt ostendat quoniā cū loquebat ad
cōdiscipulos aderat: eisdē verbis
vsus est. Et primo quidem increpat
vel improperat. vnde sequit. Dein
de dicit thome: infer digitum tuuz
huc: et vide manus meas: et affer
manū tuā: et mitte in latus meum.
scđo aūt erudit dicens. Et noli esse
incredulus sꝫ fidelis. vide quoniā
infidelitatis erat ambiguitas: anteq̄
spiritūsanctū acciperent. postea
autē non: sed firmi erāt de reliquo.
Dignū aūt est querere qualiter cor
pus incorruptibile typos habebat Stigmatum christi ratio:
clauorū: sed ne tumultueris. cōdescē
sionis eīn erat vt discerent: quoniaz
ipse erat qui crucifixus fuerat. Au
gu. de symbolo. Posset autem si vel
let de corpore suscitato et clarifica
to oēz maculā cuiuslꝫ cicatricis ab
stergere: sꝫ sciebat quare cicatrices
in suo corpe reseruaret. sicut ei demō
strauit thome nō credēti nisi tāge
ret et videret: ita etiā inimicis suis
vulnera demonstraturus est sua:
non qꝫ eis dicat sicut thome. Quia
vidisti credidisti: sed vt conuincēs
eos veritas dicant. Ecce hominem
quem crucifixistis videtis vulnera
que infixistis: agnoscitis latus

quod

qd pupugistis: quoniam per vos et propter vos apertum est nec tn in terevoluistis. Augu. xxij. de ciui. dei. Nescio aut quomodo etiaz sic afficimur amore martyrum beatorum vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices que pro christi nomine pertulerunt: et fortasse videbimus. non enim deformitas in eis: sz dignitas erit: et quedam quãuis in corpore nõ corporis sed virtutis pulchritudo fulgebit. nec ideo tamẽ si aliqua martyribus amputata et ablata sunt membra: sine ipsis membris in resurrectione erunt mortuorum: quib' dictum est. Capill' capitis vestri nõ peribit. Sz si hoc decebit in illo nouo seculo: vt indicia gloriosorum vulnerum in illa immortali carne cernantur vbi membra vt presciderentur percussa vel secta sunt ibi cicatrices maneant: sed tamen eisdem membris redditis non perditis apparebunt. Quãuis igitur omnia q̃ acciderant corpori vitia tunc non erunt. non sunt tamen appellanda vitia: sed virtutis indicia. Grego. in homel. Palpandã autem carnẽ dominus prebuit quam clausis ianuis introduxit: qua in re duo mira et iuxta humanam rationem valde sibi contraria ostendit: duz post resurrectionem corpus suum et incorruptibile: et tamen palpabile demõstrauit. Nam et corrumpi necesse ẽ quod palpatur: et palpari non potest quod non corrumpitur. et incorruptibilem ergo se et palpabilem demonstrauit vt profecto post resurrectionem esse ostenderetur corp' suum et eiusdem nature et alteri' glorie. Grego. xiiij. moral'. Corpus etiam nostrum in illa resurrectionis gloria erit quidem subtile per effectum spiritualis potentie: sed palpabile per veritatem nature. non autem sicut euticius scripsit impalpabile: et ventis aereq3 subtili'. Augu. Uidebat autem thomas tangebatq3 hoiem: et confitebat deũ quẽ nõ videbat neq3 tãgebat: sz per h' qd videbat atq3 tangebat. illud iã remota dubitatione credebat. vnde sequitur. Respondit thomas et dixit ei. Domin' meus et deus me'. Theophi. Qui prius infidelis fuerat post lateris tactuz optimum se theologum ostendit. Nam duplicẽ naturam vnicamq3 hypostasiz christi edisseruit. dicendo enim. Dominus meus humanam naturam. dicendo vero deus meus: diuinaz cõfessus est: et vnum et eundem deuz et dominum. Sequitur. Dicit ei iesus. Quia vidisti me credidisti. Aug. Nõ ait tetigisti me: sz vidi: sti me qm̃ generalis quodam modo est sẽsus visus. naz et per quattuor alios sensus nominari solet velut cum dicimus. Audi et vide q̃ bene sonet: olfac: et vide q̃ bene oleat: gusta et vide q̃ bene sapiat: tange et vide q̃ bene caleat. vnde et hic dominus dicit. Infer dig. tuũ huc et vide manus meas. Quid aliud ait q̃ tange et vide? nec tamen ille oculos habebat in digito: ergo siue intuẽdo siue etiam tangendo hoc ait. Quia vidi. me credidisti. quãuis dici possit non ausum fuisse discipulum tangere: cum se offerret ille tãgendum. Grego. Sed cum apostol' dicat fides est substantia sperandarum rerum argumentum non apparentium: profecto liquet: quia que apparent iam fidem non habent: sed agnitionem. Dum ergo vidit thomas: et palpauit cur ei dicitur. Quia vidisti: me credidisti. Sed aliud vidit: aliud credidit. hominem vidit: et deum confessus est. Letificat autem valde quod sequitur. Beati qui non viderũt et crediderunt. In qua sentẽtia nos specialiter sig..ficati sumus: qui eum quem carne non vidimus mente retinemus. si tamen fidem nostram operibus sequimur. Ille enim vere credit qui exercet operando quod credit. Augu. Preteriti autem temporis visus est verbis tanq3 ille qui id quod erat futurum in sua noueerat predestinatione iam factum.

Mira: cula corpis xpi gliosi.

Sens visus neral

Chry. Cū ḡ aliq̄s nūc diceret: Utinā in tꝑibus illis fuissem: ꝛ vidissez xp̄z miracl'a faciētē: excogitet Beati q̄ nō viderūt ꝛ crediderūt. Theo. Exp̄mit aūtē h̄ discipłos q̄ nec plagas clauorū nec lat' palpātes crediderūt. Chr. Qꝛ ꝟo ioānes pauciora alijs euāgelistis dixerat subiungit. Multa quidē ꝛ alia signa fecit iesus in ꝯspectu discipulorū suoꝝ q̄ nō sunt scripta in libro hoc: sed nec alij oīa dixerūt: sȝ q̄ erāt sufficiētia attrahere ad fidē audiētes. Mihi aūt videt̄ h̄ dīc ea q̄ post resurrectionē sūt signa ꝛ iō dic̄ i ꝯspectu discipl'oꝝ suorū. cū q̄b' sol' post resurrectionē cōuersat' ē. ꝟo ideo vt discas q̄m nō solū discipuloꝝ gr̄a signa fiebāt: induxit. Hec autez scri. sunt vt cre. qꝛ ie. est xp̄s fi. dei. cōiter ad humanā naturā loquēs. Et vt ōndat q̄m nō illi: q̄ credit̄: sȝ nobis ipsis vtile est credere. subdit. Et vt credentes vitā habeatis in noīe ei'. i. per iesum. Ipse aūt est vita. Ca. xxi.

Ostea manifestauit se iterum iesus ad mare tyberiadis. Manifestauit autem sic. Erant simul simō petr' ꝛ thomas q̄ dr̄ didymus ꝛ nathanael q̄ erat a chana galilee: ꝛ filij zebedei ꝛ alij ex discipulis ei' duo. Dic̄ eis simō petr'. Uado piscari. Dicunt ei. Uenimus ꝛ nos tecum. Et exierunt ꝛ ascenderūt in nauim: ꝛ illa nocte nihil prēdiderūt. Mane āt fcō stetit iesus i littore: nō tñ cognouerūt discipuli: qꝛ iesus ē. Dicit ḡ eis iesus. Pueri: nūq̄d pulmentariū habetis? Respōderunt ei. Nō. Dicit eis. Mittite in dexterā nauigij rhete: ꝛ inuenietis. Miserunt ergo ꝛ iam non valebāt illud trahere pre multitudine piscium. Dicit ergo discipulus ille quem diligebat iesus petro. Dominus est. Simon petrus cum audisset quia dominus est tunica succinxit se. Erat enim nudus ꝛ misit se in mare. Alij autem discipuli nauigio venerunt. Non enim longe erant a terra: sed quasi cubitis ducentis trahentes rhete piscium. Ut ergo descenderunt in terram viderunt prunas positas ꝛ piscem superpositum ꝛ panem. Dicit eis iesus. Affer te de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit simon petrus ꝛ traxit rhete in terram plenum magnis piscibus centum quinquaginta trib'. Et cū tanti essent: nō est scissuz rhete.

Aug. Qꝛ imediate euāgelista ꝓmiserat veluti huius libri i idicat finē: sȝ narrat̄ hic deinde quēadmodū se manifestauerit dn̄s ad mare tybe. vñ dr̄. Postea mani. se ie. ite. ad ma. tybe. Chr. Dicit aūt postea qꝛ nō ꝯtinue cū eis ābulabat vt antea. Dic̄ ēt. Manifestauit se: qꝛ n̄ videret̄ nisi ꝯdescēderet qꝛ icorruptibile erat corpus. Loci autē meminit ōndens quoniā plurimū timoris eis domin' abstulerat: vt de reliquo ipsi longe a domo procedant non vltra in domo conclusi: sed in galileam ierant periculū declinantes iudaicum. Beda. More autem solito euāgelista prius retulit cāz: deinde quēadmodum res gesta sit enarrat. vnde sequitur. Manifestauit autē sic. Chry. Qꝛ vero neq3 dn̄s cum eis continue erat: neq3 spirit' datus erat: neq3 aliquid tunc erat eis cōmissum neq3 aliquid habebāt agere artē piscatoriā tractabāt. vñ sequitur. Manifestauit āt sic. Erāt sil' simō petr' ꝛ thomas qui dr̄ didymus: et nathanael qui erat a chana galilee: qui. s. vocat' est a philippo: et filij zebedei. s. iacobus et ioā

nes et alij ex discipulis ei⁹ duo. Di
cit eis simō petrus. Uado piscari.
Que-stio euā-gelica. Gregori⁹. in homel. Queritpōt cur
petrus qui piscator ante conuersio
nem fuit: post conuersionem ad pi
scationem rediit: cū veritas dicat.
Nemo mittens manū ad aratrū: ꝛ
respiciēs retro apt⁹ est regno dei.
Aug. Qđ si fecissent discipuli: de-
functo iesu priusꝗ̄ resurrexisset a mor
tuis putarem⁹ eos illa q̄ alios eorū
occupauerat desperatione fecisse.
Nunc vero post eum sibi de sepul-
chro reditū viuū: post inspecta vul-
nerum loca: post acceptum eius in-
sufflatione spiritūsctm̄ subito hūt si
cut fuerāt non hominū: sed piscīū
piscatores. Respondendū est ergo
non eos fuisse prohibitos ex arte
sua licita victū necessariū querere:
sui apl'at⁹ integritate suata: si qn̄
vnde viuerēt aliud nō haberēt. Sic
ei beat⁹ paulus ea potestate quaz
profecto cū ceteris euangelij predi
catorib⁹ hēbat nō cū ceteris vteret sꝫ
stipendio suo militaret: ne gentes
a noīe xp̄i positas alienas: doctria
eius quasi venialis offenderet: al'r
educatus artē quā nō nouerat didi
cit vt duꝫ suis mānibus transfigitur
doctor: null⁹ grauaret auditor. quā
to magis beat⁹ petrus q̄ iā piscator
fuerat qđ nouerat fecit: si ad p̄ns
illō tp̄e: aliud vnde viueret non in
uenit. Sꝫ respondebit quispiā. Et
cur nō inuenit cū dn̄s promiseri di
cēs q̄rite p̄mū regnū dei ꝛ iustitiā
eius: et hec omnia apponēt vobis?
Prorsus ēt dominus qđ promisit ipse
uit. nā q̄s ali⁹ pisces q̄ caperentur
apposuit: qui nō ob aliud creden-
dus ē eis igressisse penuriā q̄ coge
rent ire piscatū nisi depositū volēs
exhibere miraculum? Gre. in hom.
Nego-cia du-plicia. Negociū ꝗ̄ qđ ante cōuersionē sine
pctō extitit: h̄ et post ꝯuersionē re-
petere culpa nō fuit. vn̄ post cōuer-
sionē suā ad piscationē petr⁹ redijt.
Matthe⁹ vo ad thelonū negociū nō
resedit. Sūt eni pleraꝗ negocia q̄
sine peccatis exhiberi aut vix aut
nullatenus possunt. Que ergo ad
peccatū iplicāt: ad h̄ necesse ē vt post
ꝯuersione ālus nō recurrat. Chry.
Alij āt discipl'i seq̄bāt petrū. vn̄ dr.
Dicūtei: venim⁹ ꝛ nos tecū. Colliga
ti ei de reliq̄ sibi ꝗnuicē erāt. Sil' vo
lebāt piscatione videre. Seq̄t. Et
exie. ꝛ ascē. in nauicu. In nocte aūt
piscabantur: q̄ adhuc formidolosi
erāt. Greg. Fcā est aūt discipulis pi
scationis magna difficl'tas vt veniē
te magr̄o: fieret admirationis ma
gna sublimitas. vn̄ seq̄t. Et illa no.
nihil ꝓndiderūt. Chry. Laborātib⁹
aūt: ꝛ afflictis discipulis assistit ie
sus. vn̄ seq̄t. Mane aūt fa. ste. ie. in
lit. nō tn̄ cog. disci. q̄ iesus est. Nō
ei scip̄m mox eis ondit: sꝫ voluit et
allocutionē cū eis inire. Et p̄mo lo
q̄tur eis hūani⁹. nā seq̄t. Dic eis ie.
pue. nū. pul. ha? hoc āt dicit q̄si ab
eis aliq̄d emere vellet: vt āt timue
runt: eis signum ostendit per qđ co
gnoscerēt. Sequitur eñ. Dixit eis.
Mitte. in dexte. naui. rhe. ꝛ inueni.
Multa autem consequenter facta
sunt: quorū primū est: mltos pisces
eē kōprehēsos. vn̄ sequit. Miserunt
ergo rhe. ꝛ iam non vale. illud tra.
pre mul. piscīū. Sꝫ i xp̄i cognitione
petr⁹ et ioānes suos ꝓꝓos modos
onderūt. Joānes ei pspicatior erat:
eꝛ iō p̄mo cogūit xp̄ꝫ. vn̄ seq̄t. Dicit
ergo disci. il. quem. di. ie. pe. domi
nus est. Beda. Hoc indicio sicut se
pe: ita et hic suam demonstrat per
sonam. Cognouit autem prim⁹ dos
minum: siue miraculo istius pisca
tionis: siue sono precognite vocis:
siue prime reminiscens piscationis.
Chrysostomus. Petrus autem fer
uentior erat: et ideo promptius ve
nit ad christum. Sequitur eñ. Si
mō petrus cum audisset q̄ dn̄s est
tunica succinxit se. erat eñ nudus.
Beda. Dicitur autem petr⁹ nudus
fuisse ad cōparationē ceterorū vesti
mentorum quibus vti solebat sicut
solemus dicere cuꝫ aliquem simpli
ci vestimento videmus indutum:
quare nudus incedis. Siue potest
intelligi ꝙ more piscatorum illius
studio piscandi nudus incesserit.

Theophi. Qđ vero se precinxit pe=
trus pudoris est signū. precinxit an
tem se lineo amictu quē fenices ⁊ ty
rij piscatores circūuoluūt sibi cū nu
di sint etiam ceteris indumētis ap
ponūt. Beda. Eodez autem ardore
quo et multa alia fecerat: venit ad
iesum. vnde seqtur. Et mi. se in ma
re. alij autē dis. na. venerunt. Nō ta
men intelligendum est petrum sup
fluctus venisse: sed aut natando aut
pedibus proprijs: quia erant prope
terram. Sequitur enim. Non lon.
enim erant a terra: sed quasi cubi.
ducentis. Glo. Interpositio est. Se=
quitur enim. Trahentes rhete pi=
sciuz. vt sit ordo littere. Alij discipu
li nauigio venerunt trahentes rhe
to piscium. Non longe eniz ⁊c. Chry
sosto. Deinde aliud signuz ponitur
cum subditur. Ut ergo descen. in ter
ram: viderunt pru. po. et pis. suppo.
et panem. Non enim adhuc ex ma
teria superposita operatur: sed ad
id quod est mirabilius ducit signa
ostendens: quoniam et ex subiecta
materia ante crucem miracula fa=
ciebat propter quandā dispensatio
nem. August. Non est autem hic in
telligendum et panez fuisse prunis
superpositum: sed quasi diceret. Ui
derunt prunas positas et piscem su
perpositum prunis: et viderunt pa
nem. Chrysostom⁹. Ut autem osten=
deret non esse phantasma quod fa=
ctum est: iubet ex piscibus ab eis ca
ptis afferri. Sequitur enim. Dicit
eis iesus. Affer. ex pisci. quos pren
di. nunc. Deinde et aliud signū fuit
q̄ ex multitudine piscium rhete non
est scissum. vnde sequitur. Ascen. si.
pe. et traxit rhe. ad terram ple. ma.
pis. centūquinquaginta[illegible]b⁹. Et cuz
tanti essent non est scissuz rhete. Au
gusti. Mystice autem in captura pi
scium cōmendauit ecclesie sacramē
tum: qualis futura est in vltima re=
surrectione mortuorū. Et ad hoc cō
mendādū valet q̄ tanq̄ finis est in=
terpositus libri: q̄ esset etiā secutu=
re narrationis quasi proemiuz. Qđ
autē septē discipuli fuerūt in illa pi

Miracu-
m pru-
rum.

-igo=
ex=
-uo.

scatione: suo septenario numero fi
nez significat tēporis. vniuersuz q̄p
pe septē dieb⁹ voluit tēpus. Theo.
Cum autē nox erat: ante solis chri
sti p̄sentiam p̄phete nihil ceperunt:
q̄z et si vnā nationē israel corrigere
conarent: illa tamē frequēter in ido
latriā labebatur. Grego. in homel.
Queri autē potest cur discipulis in
mare laborātibus: post resurrectio
nem suā corā discipulis in fluctibus
maris ambulauit? Sz mare p̄sens
seculū significat. q̄ se causarū tumul
tibus ⁊ vndis vite corruptibilis illi
dit. per soliditatē autez littoris ppe
tuitas quietis eterne figuratur. Qz
igitur discipuli adhuc fluctib⁹ mor=
talis vite inerāt: in mari laborabāt.
q̄z autē redemptor noster iam corru
ptionē carnis excesserat: post resur
rectionē suā in littore stabat. Augu.
Littus etiā finis est maris: et ideo
finē significat seculi. Sicut enī i hoc
loco qualiter i fine seculi futura sit:
ita domin⁹ alia piscatione significa
uit ecclesiā qualiter nūc sit. vnde ibi
iesus non stabat in littore: sed ascen
dens in vnaz nauim que erat simo
nis: rogauit eum a terra reducere
pusillum. In alia piscatione nō mit
tūtur rhetia in dexteram: ne solos si
gnificēt bonos: nec in sinistrā ne so=
los malos: sed indifferēter. Laxate
inquit rhetia vestra in capturā: vt
permixtos intelligam⁹ bonos ⁊ ma
los. Hic autē inquit mittite in dexte
rā nauigij rhete: vt significaret eos
qui stabāt ad dexterā solos bonos.
Illud fecit in initio p̄dicatiōis sue.
hoc post resurrectionē suā: hinc ostē
dens illā capturā pisciū bonos ⁊ ma
los significare quos nūc habet eccle
sia. ista vero tātūmodo bonos quos
habebit ieternū: cōpleta in fine hu
ius seculi resurrectione mortuorū.
Illi a sinqui pertinēt ad resurrectio
nem vite. i. ad dexterā: ⁊ inter x̄p̄ia
ni nols rhetia desigūtur: nō nisi i lit
tore. i. in fine seculi cū resurrexerint
apparebūt. Ideo non valuerunt sic
trahere rhetia: vt in nauem refun=
derent quos ceperāt pisces sicut de

Allego=
rica ex=
positio.

aliis dictū est. Habet aūt istos dexte
ros ecclesia post finez huius vite in
somno pacis: velut in ꝓfundo laten
tes donec addit⁹ rhete perueniat:
qđ in prima piscatione duabus na=
uiculis: hoc isto loco ducentis cubi=
tis tn̄: centū et centū existimo figu=
ratum propter vtriusq; generis ele
ctos et circuncisionis et preputij.

Tropo= logica ex positio.

Beda. Uel per ducentos cubitos ge
mina charitatis virtus exprimitur.
per dilectionē eñ dei ꝛ proximi chri
sto appropinquamus. Piscis autez
assus est christus passus. Ipse late
re dignatus est in aquis generis hu
mani. Capi voluit laqueo nostre no
ctis: et qui nobis fact⁹ est piscis hu
manitate: extitit nobis panis nos
reficiens sua diuinitate. Grego. Pe=
tro autē sancta ecclesia est cōmissa.
ipsi specialiter dicitur. Pasce oues
meas. qđ ergo postmodū aperit in
voce nūc significatur in opere. Ipse
enim pisces ad soliditatem littoris
pertrahit: qꝛ stabilitatem eterne pa
trie fidelibus ostendit: hoc egit ver
bis: hoc epistolis: hoc agit quotti=
die miraculorū signis: sed cum rhe
te magnis piscibus plenū dicit: ad=
ditur et quātis. ꝛ hoc est qđ subdit.
Plenū magnis piscibus: centū quin
quagintatribus. Augusti. In alia
piscatione numerus piscium non ex=
primitur tanq̄ illud ibi fiat qđ pre=
dictū est ꝑ prophetā. Annūciaui ꝛ lo
cutus sum: multiplicati sunt sup nu
merū. Hic vero certus est numerus
cuius reddēda est ratio. Numerus
eñ qui legē significat decē est ꝓpter
decalogū. Cū autē accedit ad legez
gratia. i. ad litterā spūs: quodā mo
do denario numero addit septena=
rius: septenario quippe numero si=
gnificatur spiritus sctūs: ad quem si
gnificatio ꝓprie ptinet. Primū eniz
in lege sonuit sanctificatio in die se=
ptimo. Isaias etiā ꝓpheta eum com
mendat opere vel munere septena=
rio. Cū itaq; legis denario spūssan
ctus ꝑ septenariū numerū accedit
fiunt. x. et. vij. qui numerus ab vno
vsq; ad seipsam cōputatus omnib⁹:
crescens ad centum quinquaginta
tres peruenit. Grego. Ducam⁹ etiā
per trigonū. x. et. ij. veniunt q̄nqua=
gintaunū. In quinquagesimo autē
anno cunctus populus ab omi ope
ratione quiescebat: sed vera reqes
in vnitate est. vbi enim scissura diui
sionis est: vera requies non est. Au
gusti. Non ergo tātūmodo centum
quinquagintatres sancti ad vitam
resurrecturi significant eternam: sz
oēs ad gratiā spūs pertinētes hoc
numero figurātur: qui etiam nume
rus ter habet quinquagenariū nu=
merum: et insuper ipsa tria ꝓpter
mysteriū trinitatis. Quinquagena
rius autem multiplicatis septē per
septez ꝛ vnius adiectione cōpletur.
vnus autē additur: vt eos significet
esse vnū. Nō autē frustra dictū est
q̄ erant magni. Cū eñ dixisset dn̄s.
Nō veni soluere legē: sed implere:
daturus spūm vtiq; per quē lex posset
impleri paucis verbis interpositis
ait. Qui fecerit ꝛ docuerit: magnus
vocabitur in regno celoꝝ. In prima
autē piscatione rhete propter signi
ficanda scismata rūpebat. hec vero
qm̄ in illa summa pace sanctoꝝ nul
la erunt scismata ptinuit ad euāge=
listā consequēter dicere. Et cuz tāti
eēnt. i. tam magni: nō est scissuz rhe
te: tanq̄ illud respiceret vbi scissum
est: et in illius mali comparatiōe cō
mendaret hoc bonum.

¶ Dicit eis iesus. Uenite pran
dete. Et nemo audebat discū=
bentiū interrogare euz: tu quis
es: scientes qꝛ dn̄s est. Et venit
iesus ꝛ accepit panez et dabat
eis ꝛ piscem similiter. Hoc iam
tertio ma[illegible]festatus est iesus di
scipulis suis cum resurrexisset
a mortuis.

¶ Augu. Peracta piscatione domi=
nus eos ad prādiū vocat. vn̄ dr̄. Di.
eis ie. ve. pran. Chrysosto. Hic q̄dez
nō dicit q̄ comedit cum eis: sz lucas
hoc dicit. Hoc autē fiebat: nō vt nat
tura indigēte cibis de reliquo sz cō=

Corpoꝝ gloſoꝝ conditio ...tatur

descēſione ad demōſtrationē reſurrectionis facta.. Augu. xiij. de ciui. dei. Corpora aūt iuſtoꝝ q̄ in reſurrectiōe futura ſunt: neqꝫ ligno vite indigebūt: quo fiat vt nullo morbo vł ſenectute inueterata moriātur: neqꝫ vllis aliis corpalibus nutrimentis: qbus eſuriēdi atqꝫ ſitiēdi q̄liſcunqꝫ moleſtia deuitet: qm̄ certo ⁊ inuiolabili mūere imortalitatis inductur. vt nō niſi velint poſſibilitate nō neceſſitate veſcātur. nō em̄ ptās ſꝫ egeſtas edēdi ⁊ bibēdi talib⁹ corporib⁹ auferet: ſicut ⁊ ſaluato: nr̄ poſt reſurrectionē iā quidē in ſpūali carne ſꝫ tñ vera: cibū ac potū cū diſcipulis ſumpſit: nō alimētoꝝ indigētia: ſed ea qua ⁊ hoc poterat ptāte. Seqt̄ur. Et ne. au. diſ. inter. eū: tu q̄s es? ſci. q2 dn̄s eſt. Ac ſi diceret. Augu. ſup Jo. nemo audebat dubitare ꝙ ipſe eſſet. Tanta enim erat euidentia veritatis: vt eorū non ſolū negare ſed nec dubitare quidē vllus auderet: quoniā ſi quiſꝙ dubitaret vtiqꝫ interrogaret. Chryſoſt. Uel hoc dicit: quia de reliquo non ſimiliter cōfidebant et loqui vt prius: ſed cum ſilentio et reuerentia multa ſedebant attendentes in eum: et formā quidem alteratā videntes et multa admiratione plenam valde ſtupefacti volebant interrogare. Sed formido in hoc ꝙ ſciebant ꝙ domin⁹ eſt detinebat interrogationē: et ſolū comedebāt que l eis dabat cū priori poteſtate. hic autē non reſpicit in celū neqꝫ humana illa facit: oſtēdens quoniā condeſcenſionis gratia fiebant. vnde ſubdit. Et ve. ie. ⁊ acce. pa. ⁊ da. eis et piſ. ſimiliter. Augu. Myſtice aūt piſcis aſſus xp̄s eſt paſſus. Ipſe eſt et panis qui de celo deſcēdit. hic incorporatur eccleſia ad participandū beatitudinē ſempiternā. ppter hoc dictū eſt. Afferte de piſcib⁹ quos apprehēdidiſtis nūc: vt omnes qui hanc ſpem gerimus per illum ſeptenariū numerū diſcipuloꝝ per quem poteſt in hoc loco noſtra vniuerſitas intelligi figurata tanto ſacramento nos cōmunicare noſſem⁹: et eidem

Grego. ⸗ aſſi cis.

beatitudini ſociari. Grego. Per hoc etiam ꝙ ſeptem diſcipulis vltimū conuiuium celebrat: eos tantūmodo qui ſeptiformi gratia ſancti ſpirit⁹ pleni ſunt: futuros ſecum in eterna refectione denunciat. ſeptem quoqꝫ diebus omne hoc tempus euoluitur et ſepe ſeptenario numero perfectio deſignatur. Illi ergo vltimo conuiuio de preſentia veritatis epulantur: qui nunc perfectiōis ſtudio terrena tranſcendūt. Chryſoſtom⁹. Quia vero non continuo cum eis cōuerſabatur neqꝫ ſimiliter vt prius: ſubdit euangeliſta dicens. Hoc iam tertio manifeſtatus eſt ieſus diſcipulis ſuis cum reſurrexiſſet a mortuis. Auguſtin⁹. Quod non ad ipſas demonſtrationes: ſed ad dies referre debemus: id eſt primo die cum reſurrexiſſet: et poſt dies octo quando thomas vidit et credidit: et hoc die quando hoc de piſcibus fecit: ⁊ dein de quotiēs voluit vſqꝫ ad diem quadrageſimum quo aſcendit in celū. Auguſtinus de concor. euangel. Inuenimus autē apud quattuor euāgeliſtas decies commemoratum dominum viſum eſſe poſt reſurrectionem: ſemel ad monumentum a mulieribus: iterū eiſdem regredientibus a monumento in itinere: tertio petro: quarto duobus euntibus in caſtellum: quanto pluribus in hieruſalē: vbi non erat thomas. ſexto vbi vidit eum thomas: ſeptimo ad mare tyberiadis. octauo omnibus vndecim in monte galilee ſm̄ Mattheum. ix. vt dicit Marcus nouiſſime recumbentibus: quia iam non erāt in terra cum illo conuiuaturi. decimo ipſo die aſcēſionis non iam in terram ſed eleuatum in nube.

Catha ⸗ log⁹ apparitio num.

Cū ergo prandiſſent dixit ſimoni petro ieſus. Simō ioānis diligis me plus his? Dicit ei. Etiā dn̄e: tu ſcis q2 amo te. Dicit ei. Paſce agnos meos. Dicit ei iterū. Simō ioannis diligis me? Ait illi. Etiam dn̄e: tu

scis q2 amo te. Dicit ei iterum. Pasce agnos meos. Dicit ei tertio. Simon ioannis amas me? Cōtristatus est petrus: quia dixit ei tertio: amas me. Et dixit ei. Domine tu oīa nosti: tu scis q2 amo te. Dicit ei. Pasce oues meas.

¶ Theophilus. Finito prandio cō missionem ouium mundi petro cō mendat. non alij. vnde dicitur. Cū ergo prandissent dicit simoni petro iesus. Simon ioannis diligis me plus his? Augustinus. Sciens dominus interrogat. Sciebat enim dominus q non solum eum diligeret: verumetiam q plus omnibus eū diligeret petrus. Alcuinus. Dicitur autem simon ioannis: id est filius ioannis carnalis patris. Mystice autem simon obediens: ioannes gratia merito hoc nomine vocatur: id est obediens gratie dei: vt ostendatur q ardentiori eum charitate amplectitur: non meriti humani: sed diuini esse muneris. Augustinus in sermone passio. Cum autem dominus moreretur timuit et negauit: resurgens autem domin' amorem inseruit: timorem fugauit. nam quando negauit mori timuit: resurgente domino quid timeret: in quo mortem mortuam reperiret? vnde sequitur. Ait illi: etiam domine tu scis quia amo te. Confitenti autē amorē suū oues suas cōmendauit. vnde seqtur. Dicit ei: pasce agnos meos tanq non esset vbi ostenderet petrus amorē suū in christū nisi esset pastor fidelis sub principe omnium pastorum. Chryso. Quod enī maxime omniū tribuit nobis eam que desuper est beniuolētiā est prīmorū procuratio. Preteriens autem domin' alios petro de talibus loquitur. eximius enī apostolorū erat petrus: et os discipulorum et vertex collegij: vnde et negatiōe deleta: cōmittit et prelationē fratrū. Et negationem quidem ei non exprobrat: sed dicit. Si diligis me: preside fratribus et feruentem amorē quē per omnia demonstrasti: nūc ostēde: et animā quā dixisti te esse positurū pro me: hanc da pro ouib' meis. Sequitur. Dicit ei iterum Simon ioannis diligis me? Ait illi. Etiam domine: tu scis quia amo te. Augustin'. Merito dicit petro. Diligis me. et respōdet. Amo te. eiq dicitur. Pasce agnos meos. vbi etiam demonstratur vnum atq idē esse amorem et dilectionē. nam etiam dn̄s nouissime non ait. Diligis me: sed amas me. Sequitur. Dicit ei tertio. Simō ioānis amas me. Tertio vtrum petrus eum diligat dn̄s interrogat. Redditur enim negationi trine trina confessio: ne minus amori lingua seruiat q timori: et pl' vocē elicuisse videat. mors imminens q vita p̄ns. Chry. Tertio etiam interrogat et tertio iniungit eadem: ostendens q̄tum appreciatur plationem propriarum ouiū: et qm̄ hoc est maxime ei' amoris signum. Theo. Ex tunc etiā inoleuit cōsuetudo: vt ter cōfiteantur qui veniunt ad baptismum. Chry. Deinde tertio interrogat' conturbatus est. vnde sequitur. Contrista. est pe. quia di. ei ter. amas me. Rursus formidans priora ne forte estimans se diligere si non diligat: corripiat sicut e prius correptus est: multum se estimans forte: vnde ad ipsum christum refugit. vnde sequitur. Et dicit ei. domine tu omnia scis: id est ineffabilia cordis presentia et futura. Augustinus de verbis domini. Inde ergo cōtristat' est q sepe interrogat' esset ab eo qui sciuerat qd interrogabat: et donauerat qd audiebat. Ueraciter ergo r̄ndit: et de intimo cordis ptulit vocē dicēs. Tu scis q2 amo te. Aug. sup ioan. Nō autem addidit pl' his. sed enī r̄ndit qd de se ipso sciebat: nō. n. q̄tū ab alio quolibet diligeretur scire poterat: q cor alterius videre nō poterat. Sequit. Di. ei. pa. oues meas. q. d. Sit amoris offm̄ pascere dn̄icū gregem: sicut fuit timoris indiciū negare pastorem. Theophilus. Potest autē quis asserere

Laus
scti petri.

gnare differentiam inter agnos et oues. Agni sunt qui introducuntur oues vero perfecti. Alcui. Pascere autem oues est credentes in christo ne a fide deficiant confortare: terrena subsidia: si necesse est subditis prouidere: et exempla virtutum cū verbo predicationis impendere: aduersarijs obsistere. errantes subditos corrigere. Augustinus. Qui hoc aūt animo pascunt oues christi: vt suas velint esse non christi: se conuincuntur amare non christum: vel gloriā di: vel dominādi: vel acquirendi cupiditate: nō obediendi ꝛ subueniēdi ꝛ deo placēdi charitate. Non ergo nos sed ipsum amemus: ꝛ in pascendis ouibus eius ea que sunt eius: non que nostra sunt queramus. quisq̄s enim seipsum non deum amat: non amat se. qui enim non potest viuere de se moritur vtiq̄ amando se. nō ergo se amat: q̄ ne viuat se amat. Cum vero ille diligitur de quo viuitur: non se diligendo magis se diligit: qui propterea nō se diligit: vt eū diligat de quo viuit. Augustin⁹ in ser. pas. Extiterunt autem quidam serui infideles: qui diuiserunt gregē christi: et furtis suis peculia sibi fecerunt: ꝛ audis eos dicere. Oues mee sūt ille. quid queris ad oues meas: nō te inueniā ad oues meas: sic ꝛ nos dicamus meas: et illi dicāt suas perdidit christus oues suas.

sto: ma: tāt.

¶ Amen amen dico tibi: Cum esses iunior cingebas te: et ambulabas vbi volebas. Cum autem senueris: extendes manus tuas: et alius te cinget: et ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit significās qua morte clarificaturus esset deum.

¶ Chrysostomus. Cum dixisset petro dominus de amore quem habebat ad ipsū: prenūciat ei martyriū quod pro ipō debebat sustinere: erudire nos volens quomodo eū amare oportet. vnde dicit. Amen amen dico tibi. Cū esses iu. cin. te. ꝛ ambu. vbi vole. Meminit prioris vite: q: in secularibus iuuenis quidem vilis est: qui vero senuerit inutilis. In diuinis autem nō ita est: sed cū superuenerit senectus: tūc virtus clarior tunc virilitas idustrior: in nullo ab etate prohibita: quia ergo petrus semper volebat in periculis esse cū christo dicit ei: Confide: ita implebo tuum desiderium vt que passus nō es iuuenis existēs: oporteat te pati senem. vnde sequitur. Cum autem senueris. Per quod ostendit q̄ neq̄ tūc iuuenis erat neq̄ senex: sed vir perfectus. Origenes. sup Math. Et attende q̄ non facile inuenitur quis ex eis qui apti fuerint ad hoc opus: vt cito transeat de hac vita. vnde nunc petro dicitur. Cum senu. extendes manus tuas. Augusti. Hoc est crucifigeris. Ad hoc autem vt venias: alius te cinget ꝛ ducet quo non vis. Prius dixit quod fieret. et deinde quō fieret. nō ei crucifixus: sz crucifigēd⁹ quo nollet ē duct⁹. Solutus quippe a corpe esse volebat cū christo: sz si fieri posset preter mortis molestiam vitam cōcupiscebat eternam: ad quam molestiam nolēs venit: sed volens eam vicit: ꝛ reliquit hunc infirmitatis affectum quo nemo vult mori vsq̄ adeo naturalem vt eum beato petro nec senectus auferre potuerit: sed molestia quantācūq̄ sit mortis debet eā vincere vis amoris quo amatur ille: qui cum sit vita nostra etiam mortem voluit ferre pro nobis. Nā si nulla esset mortis vel parua molestia: non esset tā magna martyrū gloria. Chrysosto. Dicit ergo. Quo non vis. propter naturalem compassionem anime: q̄ inuita separatur a corpore: deo hoc vtiliter dispēsante: vt non multi sibi mortem inferant violentam. deinde erigens auditorem euangelista induxit. Hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus eēt deum Non dixit. Moriturus eēt: vt discas quoniam pati pro christo: gloria est patientis ꝛ honor. Nisi autem certificaretur animus quia vere de⁹ est

Alia iuuenis alia senis officia.

Uita ob⁹ amabilis

minime eius intuitu mortez tolerasset: quo fit vt sanctorum mors vitale sit glorie certitudo. Augusti. Hunc inuenit exitum ille negator et amator: vt pro eius nomine perfecta dilectione moreretur: cũ eno se moriturum peruersa festinatione promiserat. Hoc enim oportebat: vt prius christus pro patri salute: deinde petrus p christi predicatiõe moreref.

¶ Et cum hoc dixisset: dixit ei: Sequere me. Conuersus petr⁹ ... illum discipulum quẽ dili... iesus sequẽtem: qui et recubuit in cena supra pectus ei⁹ et dixit Domine quis ẽ qui tradet te? Hunc ergo cum vidisset petrus dicit iesu. Domine hic autem quid? Dicit ei iesus: Sic eum volo manere donec veniã Quid ad te? Tu me sequere Exijt ergo sermo iste inter fratres: quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei iesus: nõ moritur: sz sic eum volo manere donec veniã. quid ad te? ¶ Augustinus. Cũ prenunciasset dominus petro qua morte clarificaturus esset eum: inuitat eum ad sui sequelam. vnde dicitur. Et cuz hoc di. di. ei. Sequere me. Cur dicit petro. Sequere me: nec dicitur ceteris qui simul aderant: qui eum sicut magistrum discipuli sequebantur? Sed si ad passionem intelligendum est: nũquid solus pro christiana veritate passus est petrus? nonne ibi erat iacobus qui ab herode manifestat occisus? Uerum aliquis dixerit. quoniam nõ est iacobus crucifixus: merito dictum esse petro. Sequere me: qui non solum mortem: sed et mortez crucis sicut christ⁹ expert⁹ est. Theophi. Audiens autem petrus qz mortem pro christo passurus est: querit de ioanne an moriatur. vnde sequitur. Conuersus petrus vidit illũ discipulum quẽ diligebat iesus sequẽtem: qui recubuit in cena supra pectus ei⁹ et dixit: domine quis est qui tradet te? Augustinus. Seipsum dicit discipulum quez diligebat iesus: quia ipsum pre ceteris e familiari⁹ diligebat: ita vt in cõuiuio supra pectus suum discumbere faceret. Credo vt istius euangelij quod per euz fuerat predicaturus: diuinã excellẽtiam hoc modo altius cõmendaret. sunt q̃ senserint: et hi non cõtẽptibiles sacri eloquij tractatores a christo ioannem propterea plus amatum: qz ab ineũte pueritia castissim⁹ vixerit. Seq̃t. Hũc ergo cũ vidisse petr⁹ dixit iesu. Domine hic autem quid? Theo. i. nunquid nõ morietur et ipse? vt quidam exponunt. Sequitur. Dicit ei ie. Sic eum vo. ma. do. ve. quid ad te? Aug. et repetitum est. Tu me sequere. tanq̃ ille ideo non sequeretur: quoniam euz manere voluit donec veniat. Quis facile aliud esse credat q̃ qd fratres crediderũt qui tũc erant. Sequitur enim. Exijt ergo ser. iste inter fra. q: disci. il. nõ moritur. Sed hãc opinionẽ ioãnes ipse abstulit subdens. Et nõ. dix. ie. non mo. sz sic eũ vo. ma. do. ve. q̃d ad te? Sz cui placet adhuc resistat et dicat verum esse qd ait ioannes: non dixisse dñm q discipulus ille non moritur: sed hoc tamen significatũ esse talibus verbis qualia euz dixisse narrauit. Theophilus. Uel dicet: Christ⁹ nõ negauit ioãnẽ moriturum. nam quicquid oritur moritur: sed dixit. Uolo eum manere id est viuere vsq ad mundi finem: et tunc pro me patietur martyrium: et ideo fatenẽ adhuc illum viuere: ab antichristo vero debere occidi: vna cum helia predicaturum nomen christi. Sed et si assignetur eius sepulchrum: viuens quidem illud intrauit: post ... discessit. Augu. Uel forte aliquis in illo sepulchro ei⁹ qd est apud ephesum dormire potius eum: q̃ mortuum iacere contendet: assumẽs argumẽtum: q illic terra sensim scaturire: et quasi ebullire perhibetur: atq hoc eius anhelitu fieri pertinaciter asse

uerans. Sed cur eius discipulo quē
pre ceteris diligebat: pro magno mu=
nere lōgū in corpore donauerit som
nū: cū beatū petrū per ingentē mar
tyrij gloriā ab onere corporis absol
uerit: eiqꝫ concesserit quod paulus
se concupiscere dixerit. Cupio dissol
ui et esse cū christo. Si aūt vere ibi
qd semp sparsit fama aut id sit: vt
eo modo cōmendet̄ pciosa mors eius
qm nō eā cōmendat martyriū: aut p
pter aliqd aliud qd nos latet: manet
tn̄ qstio cur dixerit dn̄s de hoie mo=
estio riturо. Sic eū vo. manere donec ve=
niā. Illud etiā mouet ad querendū
cur ioānē plus dilexerit dn̄s: cū ipm
dn̄m plus dilexerit petrus. Quātū
ipse sapio: melior est q plus diligit
xp̄m: felicior est vero quē plus dili=
git xp̄s. facile rn̄deri: si iusticiā libe
ratoris nr̄i quēadmodū defenderē
puidere. Aggrediar igit̄ de soluēda
qstiōe tā ingenti duas vitas sibi di=
uinit̄ pdicatas nouit ecclesia: qua=
rū vna est in fide. altera in spe. Illa
significata est per apostolū petrum
ppter apostolatus sui primatū. Ista
per ioānē. ideo illi dicit̄: Seqre me.
p imitationē. s. pferēdi tpalia mala
de isto vo dr: Sic eū vo. ma. donec ve
niā. q. d. Tu me seqre. p imitationē
pferendi tpalia mala. ille maneat
donec sempiterna venio redditurus
bona: qd aptius dici pōt: pfecta me
sequat̄ actio informata mee passio=
nis exēplo. Inchoata vo ɔtēplatio
maneat donec venio: pficienda cum
venero: qd nō sic intelligēdū est: qsi
dixerit remanere. vl' pmanere: sꝫ ex
pectare: qm qd p eū significat̄: cum
venerit xp̄s implebit̄. in hac autem
actiua vita qnto magis xp̄m dilig=
mus: tāto facilius liberamur a malo.
at ipse nos minus diligit quales nos
sumus: et hinc ideo liberat: ne semper
tales simus: ibi vero amplius nos
diligit: qm qd ei displiceat: et qd a no
tri bis auferat nō habebimus. Amet er
nis go eū petrus: vt ab ista mortalitate li
tra: beremur. amet ab eo ioānes: vt in
illa immortalitate seruemur. Cur er
go ioānes minus eū diligebat qꝫ pe=
trus si eā vitā significabat: in qua est
multo amplius diligendus: nisi qz p=
pterea dictū est: Uolo eū manere. i.
expectare: Donec veniā. qz et ipsum
amorē: q nunc multo amplior erit nō
dū habemus: sed expectamus futurū: vt
dū ipse venerit habeamus. Hoc ergo
per petrū significatū est plus aman
tē: sed minus amatū: qz minus nos
amat xp̄s miseros qꝫ beatos: verita
tis āt cōtēplationē qlis tūc futura ē
minus amamus: qz nunc nondū noui
mus nec habemus. Nemo tn̄ istos in
signes apostolos separet: et in eo
gnificabat petrus ābo erāt: et in
significabat ioannes ambo fut...
erāt. Glo. Uel aliter. Sic eū volo ma
nere. i. nolo eū p martyrium...ma
re: sꝫ expectare eū placidam dissolu
tionē carnis sue: qn ego veniā reci
piā eū in eterna beatitudie. Theo.
Uel aliter. Totū in hoc qd dicit dn̄s
petro. Seqre me: cūctorū fideliū pla
turā ei instituit. Simul aūt et sequi
intelligas hic imitationem in cun=
ctis et verbis et operibus. ondit etiā
affectionē ad ipsū: qz qmobis astri
ctiores sunt: hos sequi nos volumus.
Chry. Si vo dixerit qs. qliter igit̄
iacobus thronū assumpsit hieroso=
lymorū? Illud vtiqꝫ dicā: qm petrus
orbis terrarū thronizauit magistrū.
Sequit̄. Cōuersus petrus vidit illū
discipulū &c. Nō sine cā rcolit illā ac
cubationē. sꝫ vt ondat qntā petrus ha
bebat fiduciā post negationē. Qui
em in cena nō audebat interrogare
sꝫ ioāni interrogationē ɔmisit: huic
et ppositura fratrū credita est: et non
solū nō ɔmittit alteri interrogare q
ad ipsum ptinent: sꝫ de reliquo ipse
p alijs magistrū interrogat. Qz igi
tur magna et ndixerat dn̄s: et orbem
terrarū cōmiserat: et martyriū pnun
ciauerat: et amorē ptestatus est ampliо
rē: volēs et ioānē cōicare accipere
dixit. Hic aūt quid: qsi diceret? Nōne
ne eadē nobiscū veniet via? Ualde
enim ioannem amabat petrus: et p
euāgeliū ostendit̄ eorū colligatio: et
in actibus apostolorū. Sic igit̄ nūc
vicē reddit petrus ioanni. Existimās

aūt est velle interrogare de seipso: nec audere: ipse pro eo suscipit interrogationē. Quia vero debebāt orbis terrarū procurationē accipere: nec oportebat eos de reliquo sibijnuicē esse piunctos: qđ esset dānū orbi terrarū: ppterea dñs dicit ŝm litteram grecā: Sic eū volo manere donec veniā: quid ad te: tu me sequere. q.d. Opus tibi cōmissum attende z pfice: h[illegible] [illegible] volnero manere hic [illegible] [illegible] ecoz hī Qđ vero dicit [illegible] dā sic intellexerūt: a[illegible] [illegible] usqz contra iudeos q̄ [illegible] ant: veniā percutiens romanoꝝ. Aiunt em̄ [illegible] vsqz ad vespasianū [illegible] [illegible] alē capiēda erat in lo [illegible] [illegible] rsatū. Uel dicit: Dū ve ne[illegible] [illegible] hunc volens dirigaz ad pdicandū: te nāqz nūc dirigo ad orbis pōtificatū: z in hoc seqre me: ipse vero maneat hic donec z eū educam sicut te. Chryso. Deinde euangelista discipuloꝝ opinionē ponit et corrigit: vt supra dictum est.

¶ Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his: et scripsit hec. Et scimus quia verum est testimonium eius. Sūt autem z alia multa que fecit iesus: que si scribantur per singula: nec ipsum arbitror mūdum capere posse eos qui scribendi sunt libros.

¶ Chry. Qz ex multa certitudie scripsit ioannes: nō refutat suijpsi' testimoniū in mediū ferre. vñ dicit. Hic est discipul' ille q̄ testimoniū perhibet de his. Cōsuetudo em̄ est: cū valde vera dicim[illegible] [illegible] nostrū testimonium nō deneg[illegible] [illegible] multo magis ille qui spūsctō [illegible] [illegible] . vñ z alij apli dicebāt. Nos [illegible] [illegible] hoiū. Sequit. Et scribebat hec. Qđ ipse solus dicit qz posterior ad scribēdum venit xp̄o monēte. vñ z frequenter ostēdit xp̄i ad se amorē: occulte isinuās causaz ex qua ad scribendū pcessit: z fidedignū faciēs hūc smonē a sua dignitate. Sequit. Et scim' qz verū est testimoniū ei'. Olbus em̄ aderat: z neqz cū crucifigeret defuit. z mater ei cōmissa est: q̄ sunt signa amoris: et qz cū certitudie sciat oīa. Et [illegible] aliq̄ nō credāt: iducant [illegible] credendū ex hoc quod subdit. Sunt aūt z alia multa que fecit iesus. Uñ manif[illegible] [illegible] est qz nequaqz scripsi: vt xp̄o gr[illegible] [illegible] pstarē cū tot existētib' nō tot scripserim q̄ ceteri: sed hoiū plura reliq̄ cōtumelias z conuitia in mediū proponēs. Eū aūt qui ad gloriā alteri' scribit: oportet ecōtrario ea q̄ sunt exprobabiliora tacere: q̄ vero sunt clara proponere. Aug. Qđ aūt subdi[illegible] [illegible] ue si scri. p sin. nec ipsuz arbi. m[illegible] capere pos. eos qui scribēdi sun[illegible] libros. Nō spacio locorum credendum est mundum capere non [illegible] osse: sed capacitate legentiū comprehendi non posse: q̄uis salua rerū fide plerūqz verba excedere videant fidem qđ nō fit qñ aliqđ qđ erat obscurū vel dubiū exponit: sz quādo id quod [illegible] pertū est vel augetur vel extenua[illegible] ur: nec tamē a tramite significan[illegible] veritatis erratur: qm̄ sic verba n[illegible] que indicatur excedunt: vt voluntas loquētis nec fallentis appareat. hunc loquēdi modū greco nomine hyperbolē vocant. qui modus sicut in hoc loco ita in nonnullis alijs diuinis litteris inuenitur. Chry[illegible] [illegible] el hoc referendum est ad eius [illegible] ntiā qui faciebat virtutem. sic[illegible] [illegible] nobis f[illegible] cile est loq[illegible] [illegible] illi: z mult[illegible] facere que volebat: qui[illegible] est sup omnia deus benedict[illegible] secula seculorum Amen.

Euāgeliū ioannis nouissime scriptū.

Sublimitas gestorū christi.

¶ Finem sortiuntur optatum a[u]rei Cõmentarii Thome aquinatis in euãgeliũ Joãnis. opa magistri Guilhelmi huyon calchographi Lugd. commorantis: Impensis vero honesti viri Jacobi. q. Francisci de Gionta florẽtini et sociorum eius. Anno salutis. M. dxx. xj. kal. decemb.

¶ Regestum.

aa [illegible] bbbb. cccc. dddd. eeee. ffff. gggg. hhhh. [illegible]iii. kkkk. llll. mmmm. nnnn. oooo. pppp. qqqq [illegible] r. [illegible]ss. tttt. vvvv. xxxx. Omnes sunt [illegible]

